COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

LXXVI

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XI.

POISSY. — E TYPOGRAPHEO ARBIEU.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES LIBRARY
1676

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCEESI

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE : *BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.*

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS UNDECIMUS.

PARISIIS,

APUD MELLIER PÈRE EDITOREM,

17, RUE PAVÉE SAINT-ANDRÉ.

M. DCCC. XXXV.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY
JUN 3 1937
9721

S. P. N. JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERUM

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

HOMILIÆ IN QUÆDAM LOCA EVANGELIORUM.

HOMILIÆ IN ACTA APOSTOLORUM.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY
JUN 3 1937

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ IN QUÆDAM LOCA EVANGELIORUM.

HOMILIA.

In paralyticum per tectum demissum, quod non sit ille, de quo apud Joannem agitur; deque Filii cum Patre æqualitate.

I. Cum in paralyticum juxta piscinam in lecto jacentem nuper incidissemus, multum et ingentem thesaurum invenimus, non terram effodientes, sed ejus animi sensa scrutantes : thesaurum invenimus non aurum et pretiosos lapides continentem, sed tolerantiam, philosophiam, patientiam, et multam in Deum spem, quæ auro quovis et lucro quovis est pretiosior. Nam sensibus quidem subjectæ divitiæ latronum insidiis, sycophantarum linguis, parietum perfossorum manibus, et famulorum sceleribus sunt obnoxiæ; cumque omnia ista effugerint, tum maximam dominis perniciem frequenter accersunt, dum invidorum oculos excitant, et pericula creant innumera : spirituales autem divitiæ, petitiones istas omnes effugiunt, et ab injuriis istis omnibus sunt immunes, ac latrones, parietum

perfossores, invidos, sycophantas, ipsam denique mortem aspernantur. Non enim domini morte divelluntur, sed tum maxime tutior fit dominis earum possessio : cum illis peregrinantur, et ad futuram commigrant vitam, patronæ fiunt illorum eximiæ, cum quibus illuc discesserint, et ipsis propitium judicem reddunt. Has invenimus nos quoque divitias admodum copiosas in paralytici mente defossas; testes vos estis, qui summa cum animi alacritate illas eruistis, nec tamen evacuastis. Talis quippe spiritualium est opum natura, influxus aquarum imitantur, vel potius illarum copiam vincunt, tumque magis exuberant, cum plures fuerint, a quibus hauriuntur. Dum enim in cujusque animum ingrediuntur, non dividuntur, nec imminuuntur, sed ad singulos integræ adveniunt, et apud eos perpetuo morantur inconsumptæ, nec deficere possunt unquam : quod nimirum tum etiam evenit. Cum enim tam multi in thesaurum inciderint, et omnes inde pro viribus hauserint : quid ego de vobis loquor, cum ex illo tempore ad hunc usque diem innumeros locupletarit, et integritatem suam retineat? Ne igitur spiritualem hunc quæstum sectantes defatigemur, sed quantum in nostra potestate situm erit, nunc etiam hauriamus, ac videamus Dominum benignum, videamus et servum patientem. Triginta quippe et octo annos cum immedicabili morbo conflictatus, ac perpetuo diverberatus, non ægre tulit, non blasphemum verbum emisit, non creatorem accusavit, sed patienter calamitatem illam et multa cum animi æquitate tolerabat. Unde vero id constat? dicet aliquis. Neque enim de præcedenti ejus vita clare Scriptura nos docuit, sed eum triginta octo annos egisse in infirmitate sua declaravit[1] : quod autem non ægre tulerit, nec indignatus sit, neque stomachatus, hoc non diserte addidit. Attamen hoc etiam subin-

[1] Joan. v, 5.

dicavit, si quis diligenter attendat, et non perfunctorie et oscitanter. Cum enim audis eum, accedentem Christum, qui notus ipsi non erat, sed nudus homo putabatur, tanta cum modestia esse allocutum, præcedentem etiam illius probitatem ac philosophiam poteris spectare. Nam cum ei dixisset : « Vis sanus fieri? » nihil tale dixit, quale verisimile erat eum dicturum : « Vides me paralysi resolutum tam diuturno tempore jacere, et interrogas : Num sanus fieri velim? venisti ut meis malis insultares, ut exprobrares, irrideres, et subsannares calamitatem? » Nihil horum neque dixit, neque cogitavit; sed cum æquitate animi : « Pro» fecto, Domine, inquit. » Quod si post annos octo et triginta adeo mitis, adeo modestus erat, cum omnes illi vires, ac robur animi fractum ac debilitatum esset, cogita qualem illum fuisse sit probabile, cum mala tantum inciperent. Nostis quippe omnes non ita ægros initio morbi esse morosos, ut cum multum temporis elapsum fuerit : tum enim præcipue difficiles ægroti fiunt, cum infirmitas in longum tempus excreverit, tum omnibus sunt intolerabiles. Qui vero post tot annos ita philosophatur, ita patienter respondet, haud dubium, quin præcedenti quoque tempore cum frequenti gratiarum actione calamitatem illam toleraverit. Hæc igitur et nos cum animo nostro reputantes, conservi patientiam imitemur. Sufficit enim ad nostras animas corroborandas illius paralysis : nec ullus est adeo supinus, et paralysi resolutus, ut si calamitatis illius gravitatem animo volvat, non omnia, quæ inciderint, mala patienter ferat, licet intolerabiliora sint omnibus. Nam neque sanitas ejus tantum, sed etiam morbus maximam nobis peperit utilitatem : cum ejus sanatio ad glorificandum Dominum animos auditorum excitarit, et morbus atque infirmitas ad patientiam vos instruxerit, et ad similem zelum cohortata sit, imo vero ipsam quoque Dei benignitatem ostenderit. Hoc

BQ
1536
.A4
v.11

enim ipsum, quod tantæ illum objecerit ægritudini, et in tantam temporis prolixitatem infirmitatem extenderit, maximæ indicium est sollicitudinis. Nam quemadmodum cum in conflatoriam fornacem aurifex aurum injecerit, tandiu ab igne illud examinari sinit, quousque purius viderit evasisse : ita quoque Deus tandiu hominum animas probari malis permittit, quousque puræ fiant, ac splendidæ, multamque ex illa exploratione utilitatem perceperint. Itaque hoc quoque beneficentiæ genus est maximum.

II. Ne turbemur igitur, neve animo concidamus, si quando tentationes nos invaserint. Si enim aurifex novit, quanto tempore derelinqui aurum in fornace conveniat, et quando extrahi, neque sinit eo usque in igne remanere, ut corrumpatur, et exuratur : multo magis id Deo notum est, et cum puriores factos esse nos videt, tentationes remittit, ne malorum multiplicatione supplantemur, et concidamus. Ne igitur ægre feramus, nec animum despondeamus, si quid inopinatum acciderit : sed ei permittamus, qui accurate ista novit, ut quandiu voluerit, animam nostram expurget : utiliter enim id agit, et in rem eorum qui tentantur. Quam ob causam Sapiens quidam admonet, dicens : « Fili, si accedas ad serviendum Domino, præpara animam » tuam ad tentationem; dirige cor tuum, et sustine : et ne » festines in tempore illationis[1]. » Omnia, inquit, illi permitte : probe siquidem novit, quando nos e fornace malorum expediat erui. Quamobrem illi ubique cedere oportet, ac perpetuo gratias agere, atque omnia æquo animo ferre, sive conferat beneficia, sive puniat, cum hoc quoque genus sit beneficii. Nam et medicus, non cum lavat solum, et nutrit, atque ad viridaria educit ægrotum : sed et cum urit et secat, pari ratione medicus est : et pater non modo cum filio blanditur, sed etiam cum eum pellit ex ædibus et

[1] Eccli. II, 1, 2.

cum increpat, ac flagris cædit, pari ratione pater est, neque minus quam cum laudat. Cum igitur intelligas medicis omnibus indulgentiorem esse, ac majori affectu nos Deum prosequi, noli curiose inquirere, neque rationem ab eo exige curationis; sed sive recreare voluerit, sive punire, ad utrumque pariter paratos nos exhibeamus : siquidem per utrumque nobis restituit sanitatem, et nos sibi reconciliat : cumque noverit quibus indigeat quisque nostrûm, et quid conferat cuique, et quo tandem modo servandus sit, hac via nos ille deducit. Sequamur igitur quo ille præceperit, neque exacte quidquam disquiramus, sive per planam, et facilem, sive per difficilem, asperamque viam incedere jusserit, quemadmodum et istum paralyticum. Unum igitur hoc fuit genus beneficentiæ, quod tanto tempore animam ejus purgarit, eamque tanquam conflatoriæ cuidam fornaci tentationum probationi tradiderit : aliud autem nihilo inferius isto, quod in ipsis tentationibus illi affuerit, multumque solatium illi præbuerit. Ipse erat, qui continebat eum, et retinebat, manumque porrigebat, neque collabi sinebat. Cum autem ipsum fuisse audis, noli paralyticum laude privare, nec illum, nec alium hominem quemvis, qui tentetur, et patienter ferat. Quantumvis enim sæpe philosophemur, quamvis omnium robustissimi simus ac validissimi, si illius absit auxilium, ne mediocri quidem poterimus tentationi resistere. Sed quid ego de nobis vilibus et abjectis loquor? licet Paulus sit aliquis aut Petrus, licet Jacobus subsidio cœlesti privatus, facile vincitur, et supplantatur et concidit. Ad hæc omnia tuenda vobis Christi ipsius voces recitabo : siquidem Petro dixit : « Ecce » Satanas petivit, ut cribraret vos sicut triticum : et ego » rogavi pro te, ut non deficiat fides tua [1]. » Quid est cribrare? abducere, circumducere, exagitare, movere, con-

[1] Luc. XXII, 31, 32.

cutere, divexare, sicut in iis, quæ cribro ventilantur : at ego cohibebam, inquit, intelligens nequaquam posse vos tentationem sustinere. Cum enim ait : « Ne deficiat fides » tua, » hoc significat futurum fuisse, ut fides ejus deficeret, si ille permisisset. Quod si Petrus fervidus amator Christi, qui animam suam millies pro ipso exposuit, quique semper ante cœtum prosilit Apostolorum, et beatus a Magistro suo prædicatur, ideoque Petrus appellatus est, quod inconcussa et immutabili fide præditus esset, dejectus fuisset, et a confessione excidisset, si, quantum vellet, tentare diabolo Christus permisisset, quis alius absque illius auxilio poterit unquam resistere? Quocirca dicit etiam Paulus : « Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra » id, quod potestis : sed faciet cum tentatione proventum, » ut possitis sustinere[1]. » Non enim tantum, inquit, supra vires inferri tentationem non sinit, sed etiam in ipsa quæ pro ratione virium adhibetur, nos sustentans adest, et nos corroborat, cum nos priores quæ nostrarum sunt partium contulerimus, exempli causa, alacritatem animi, spem in ipsum, gratiarum actionem, tolerantiam, patientiam. Neque tantum in periculis, quæ vires nostras excedunt, sed in ipsis etiam quæ non excedunt, cœlesti auxilio indigemus, ut generose possimus obsistere. Siquidem alibi quoque dicit : « Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et » per Christum abundat consolatio nostra, ut nos possimus » consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortatio» nem, qua exhortamur et ipsi a Deo[2]. » Itaque is etiam, qui hunc consolatus est, ipse est qui tentationem permisit inferri. Vide autem post curationem quantam sollicitudinem præ se ferat. Neque enim illo dimisso recessit, at postquam illum offendit in templo ait : « Ecce sanus factus es, noli » amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat[3]. » Si

[1] 1 Cor. x, 13. — [2] 2 Cor. i, 4-6. — [3] Joan. v, 14.

enim, quod odio prosequeretur, puniri permisisset, non te liberasset, non in futurum communiisset : quod autem dicit : « Ne deterius tibi aliquid contingat, » indicat eum futuris malis obviam ire. Morbum depulit, et angorem non depulit : ægritudinem abegit, et metum non abegit, ut immotum maneat beneficium quod est collatum. Hoc providi est medici, ut non præsentia tantum mala depellat, sed et adversa futura præcaveat : quod utique fecit et Christus, dum præteritorum memoria ipsius animam confirmavit. Nam quoniam ubi præterierint ea, quæ nobis molestiam exhibebant, simul eorum memoria sæpe dilabitur, quod ipsam perpetuum velit manere : « Noli, inquit, amplius » peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

III. Neque vero ex hoc solum providentiam ejus et æquitatem licet intueri, sed ex ipsa, quæ videtur esse, increpatione. Nam peccata quidem ejus non propalavit, sed eum propter peccata passum esse quæ passus est, indicavit; quæ vero essent peccata non indicavit; neque dixit : « Hoc et illud peccasti, » neque, « In hoc et in illo deliquisti, » sed uno simplici verbo id exprimens : « Noli amplius peccare, » tantumque dicens, quod ad eum admonendum necessarium erat, diligentiorem illum reddidit in futurum, et ipsius patientiam, fortitudinem, ac philosophiam nobis omnem patefecit, cum illi necessitatem imposuit totam calamitatem suam quiritando divulgandi, ac studium suum ostendendi. « Dum venio » enim ego, alius ante me descendit [1]. » Peccata vero non propalavit. Sicut enim nos obtegere nostra volumus, sic et Deus multo magis quam nos; quam ob causam et coram omnibus medicinam fecit, adhortationem autem et consilium privatim adhibet. Nunquam enim evulgat peccata nostra, nisi forte si quando nos viderit nullo eorum sensu affici. Nam et cum dicit : « Esurientem me vidistis, et non

[1] Joan. v, 7.

» aluistis, et sitientem, et non potastis [1], » propterea dicit in præsenti tempore, ne forte in futuro verba hæc audiamus. Minatur, evulgat in hac vita, ne in illa evulget, quemadmodum et Ninivitarum civitatem se minatus est eversurum, ut non everteret. Si enim peccata vellet nostra publicare, nequaquam se publicaturum prædixisset; jamvero idcirco prædicit, ut publicationis illius metu, si minus supplicii metu castigati, omnia abstergamus. Hoc et in baptismo fit; siquidem ad aquarum lavacrum hominem deducit, nec ulli ejus peccata patefacit; sed donum quidem manifestum omnibus reddit, et notum; peccata vero præter se et ipsum, cui remissio tribuitur, nemo alius novit. Hoc et in isto accidit; reprehensio remotis arbitris adhibetur, imo vero non reprehensio tantum, sed et excusatio quædam est hæc oratio, quasi ob tantam illatam afflictionem se excusaret, eique diceret, et significaret non temere, neque frustra permissum esse, ut ipse tanto tempore affligeretur, peccata in memoriam illi revocavit, et causam aperuit infirmitatis. « Cum enim, inquit, in» venisset eum in templo, dixit illi : Noli amplius peccare, » ne deterius tibi aliquid contingat [2]. » Quando igitur ex priori paralytico tantum fructum collegimus, age jam ad alterum etiam veniamus, de quo apud Matthæum agitur [3]; nam et in metallorum fodinis ubi quis plus auri repererit, illic effodit rursus; et multos scimus eorum, qui negligenter legerunt, unum et eumdem esse putare paralyticum, de quo apud quatuor Evangelistas agitur. Atqui non est idem; quamobrem erigite vos, ac diligenter attendite. Neque enim de rebus trivialibus quæstio habetur, sed et adversus Gentiles et adversus Judæos, et adversus multos hæreticos utilis hæc erit oratio, ubi conveniens solutio fuerit addita. Nam et ita reprehendunt omnes Evangelistas tanquam

[1] Matth. xxv, 42. — [2] Joan. v, 14. — [3] Matth. ix.

inter se pugnantes ac dissonantes. Atqui non ita res se habet, absit; licet diversæ personæ sint, una est Spiritus gratia, qua cujusque anima movetur; at ubi Spiritus est gratia, charitas, gaudium, pax; bellum non est, nec discordia, nec pugna, nec ulla contentio. Quo tandem igitur pacto manifestum reddemus hunc non esse illum paralyticum, sed alterum ab illo diversum? Ex multis indiciis cum loci tum temporis, et occasionum, et diei, et ex modo curationis, et ab adventu medici, et ejus qui curatus est solitudine. Quid tum postea? dicet aliquis; nam et alia signa nonne diversa ratione multi Evangelistæ narrarunt? At enim aliud est diverse narrare, aliud contrario modo; siquidem illud dissonantiam nullam gignit aut pugnam; in hoc vero quod est præ manibus, multa apparet repugnantia, nisi alterum esse ostendatur in piscina paralyticum, quam is, de quo tres Evangelistæ scripserunt. Atque ut intelligatis quid sit diverse et quid contrarie loqui; unus ex Evangelistis dixit crucem portasse Christum, alter autem Simonem Cyrenæum; hoc vero contrarietatem nullam gignit, aut pugnam. Quî potest, inquit, non esse contrarium, portare et non portare? Quia nimirum utrumque accidit. Et cum exiissent quidem ex Prætorio, portavit Christus; cum autem longius progressi essent, Simon ab illo accepit, et tulit. Rursus de latronibus unus quidem ait duos ipsum blasphemasse, alter vero unum compescuisse illum, qui accusabat. Sed neque hoc rursus est contrarium. Quid ita? quoniam hic quoque utrumque accidit, atque initio quidem uterque improbe se gerebat; postea vero cum facta essent miracula, terra mota, petræ scissæ, et sol absconditus, alter eorum conversus et modestior est factus, et Crucifixum agnovit, ejusque regnum confessus est. Nam ne forte existimares necessitate quadam ac vi cujusdam intus eum impellentis hoc fieri, neve dubitares, illum

in cruce tibi exhibet priorem adhuc improbitatem retinentem, ut agnoscas eum sponte atque a se ipso mutatum, Deique gratia donatum ita meliorem evasisse.

IV. Alia quoque multa ejusmodi ex Evangeliis colligere licet, quæ videntur suspicionem habere repugnantiæ; sed nulla tamen est repugnantia; sed et quæ ab hoc, et quæ ab illo dicta sunt, evenerunt; tametsi non eadem hora, et unus primum illud dixit, alter illud secundum; at hoc loco nihil est tale, sed eorum indiciorum multitudo, quæ notata sunt, iis, qui utcumque animum adverterint, ostendit alterum hunc fuisse, et alterum illum. Neque vero mediocris ista esse potest demonstratio ad probandum Evangelistas inter se consentire, non pugnare. Si enim idem sit, magna pugna; sin autem alter est ille, sublata est omnis dubitatio. Age igitur causas ipsas proponamus, quibus adducti dicimus hunc illum non esse. Quænam illæ porro sunt? Ille sanatur Jerosolymis, hic vero in Capharnaüm, et ille quidem juxta piscinam aquarum, iste autem in quodam cubiculo, ecce indicium a loco; atque ille quidem in die festo, ecce a temporis conditione; et ille quidem triginta et octo annos habebat in infirmitate sua; de hoc autem nihil tale Evangelista narrat, ecce a tempore; et ille quidem in sabbato sanatus est, ecce a die; si enim in sabbato fuisset hic quoque sanatus, neque id tacuisset Matthæus, neque Judæi, qui aderant, quievissent. Qui enim etiam tum cum ille in sabbato sanatus non est, aliam ob causam indignati, sunt, multo magis si a tempore data esset ansa reprehendendi, nequaquam jactandis in Christum criminationibus pepercissent. Atque hic quidem ad Christum defertur, ad illum autem Christus accedit, et illi nullus erat homo qui suppetias ferret : « Domine enim, inquit, hominem non » habeo [1]. » Iste vero multos habebat propinquos, qui et

[1] Joan. v, 7.

per tectum illum demiserunt. Et illius quidem ante animam corpus correxit; siquidem cum prius paralysim ejus sanasset, deinde dixit : « Ecce sanus factus es, noli amplius » peccare : » hic autem non ita; sed cum prius animæ illius medicatus esset; ait enim ipsi : « Confide, fili, remit» tuntur tibi peccata tua [1]. » Tum deinde paralysim sanavit. Hunc igitur illum non esse clare nobis ex his est demonstratum; jam autem ad ipsum narrationis initium veniendum est, ac videndum, quo pacto hunc et quo pacto illum sanarit Christus, et cur diversa ratione; cur hunc in sabbato, illum non in sabbato, et ad illum ipse venerit, hunc autem expectaverit ad se deferri, et quam ob causam illius corpori prius, hujus vero animæ prius medeatur. Neque enim temere aut sine causa ista facit, cum sapiens sit et providus. Attendamus igitur, eumque medentem contemplemur. Si enim cum medici quemdam secant, uruntve, aut alio quodam modo mutilatum et debilitatum incidunt, ac membrum amputant, multi tam ægrum quam medicum circumstant ista facientem; multo magis nos hoc loco id agere oportet, quanto et medicus major, et gravior morbus est, qui non arte humana, sed gratia divina curatur. Atque illic quidem pellem concisam cernere licet, saniem defluentem, putredinem evacuatam, ac multam molestiam ex illo allatam spectaculo sustinere, doloremque non mediocrem et angorem, quem non modo vulnerum conspectus, sed eorum etiam, qui uruntur secanturque, cruciatus inurit. Nullus enim est adeo saxeus, ut cum illis, qui talia patiuntur, astiterit, ac lamentantes audiverit, non commoveatur, confundatur, et ingentem animo concipiat mœrorem; verumtamen ob spectandi cupiditatem hæc omnia sustinemus. Hic autem nihil tale cernere licet, non ignem admoveri, non ferrum immergi, non sanguinem

[1] Matth. IX, 2.

fundi, non ægrum cruciari, non lamentari; in causa vero est medici sapientia, quæ nullis indiget rebus externis, sed ipsa sufficit sibi. Siquidem sufficit tantum ut imperet, et omnia mala pelluntur. Neque vero admiratione dignum hoc est, quod tanta facilitate medicinam faciat, sed quod sine dolore, nec ullam molestiam afferat iis qui curantur. Quando igitur et miraculum majus et copiosior medicina, et ab omni tristitia immunis spectatoribus voluptas offertur, age diligenter curantem Christum spectemus : « Et » ascendens Jesus in naviculam transfretavit, et venit in » civitatem suam. Et ecce obtulerunt illi paralyticum jacen- » tem in lecto; et videns Jesus fidem illorum dixit paraly- » tico : Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua [1]. » Centurione quidem inferiores sunt [2], quoad fidem, illo autem in piscina jacente paralytico superiores. Nam ille quidem neque medicum traxit, neque ad medicum duxit ægrotum; sed tanquam ad Deum accessit, et ait : « Dic verbo tantum, » et sanabitur puer meus [3] : » Isti vero medicum in ædes non traxerunt, et in hoc Centurioni sunt æquales; sed ægrum attulerunt ad medicum, et in hoc sunt minores, quod non dixerint : « Dic verbo tantum. » Illo quidem certe, qui ad piscinam jacebat, multo sunt isti meliores. Siquidem ille dicit : « Domine, hominem non habeo, ut » cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam [4] : » Isti vero nihilo indigere Christum sciebant, non aquis, non piscina, non alia re quapiam; attamen Christus non Centurionis tantum puerum, sed et hunc et illum morbo liberavit; neque dixit : « Quandoquidem fidem obtulisti minorem, curationem pariter accipies; » sed cum majorem exhibuisset, cum laudibus et coronis eum dimisit, dicens : « Neque in Israël tantam fidem inveni [5]. » Eum vero, qui

[1] Matth. IX, 1, 2. — [2] Luc. VII, 2. — [3] Ibid. 7. — [4] Joan. V, 7. — [5] Luc. VII, 9.

minorem quam ille fidem obtulerat, nullo modo laudavit; non tamen sanitate privavit, sed nec illum, qui nullam fidem exhibuerat. Verum quemadmodum medici cum eumdem morbum curent, a quibusdam centum aureos accipiunt, ab aliis quinquaginta, ab aliis pauciores, a quibusdam nihil penitus; sic nimirum et Christus a Centurione quidem multam et immensam fidem accepit, ab hoc autem minorem, ab illo vero nequidem mediocrem, et tamen omnes sanavit. Cur igitur hunc quoque, qui nihil contulerat, beneficio dignatus est? quod non præ nimia negligentia, nec ob animæ stuporem, sed quod Christum minime nosset, nullumque parvum aut magnum de illo miraculum audiisset, fidem non exhibuerit. Idcirco ergo veniam obtinuit; quod et obscure indicans Evangelista dixit : « Nesciebat enim quis esset [1], » verum ex aspectu solo illum agnovit, cum in ipsum iterum incidit.

V. Quidam igitur dicunt hunc curatum fuisse, cum illi, qui obtulerant, credidissent tantum : sed non ita est. Videns enim fidem illorum, non eorum qui obtulerunt tantum, sed et ipsius qui oblatus est. Quid igitur? altero credente, alter non sanatur? dicet aliquis. Non equidem arbitror, nisi forte si vel propter ætatis immaturitatem, vel ob nimiam infirmitatem destitutus viribus credere nequeat. Quomodo igitur in historia Chananææ, inquit, credidit quidem mater, filia vero sanata est? et cum Centurio fuisset incredulus, quomodo puer surrexit, et salvus evasit? quod nimirum credere minime possent ægroti. Audi sane quid Chananæa dicit : « Filia mea male a dæmonio vexatur, et » nunc quidem cadit in aquam, nunc autem in ignem [2] : » illa vero vertigine laborans, et a dæmone correpta, quæque nunquam mentis suæ compos esse poterat, neque sana

[1] Joan. v, 13.— [2] Matth. xv, 22. Hic quædam adjiciuntur ex Matth. xvii, 14.

esse, quo pacto credere potuisset? Ut igitur apud Chananæam, sic et apud Centurionem; in ædibus jacebat puer, qui nec ipse noverat Christum, neque quis tandem esset, quî potuisset igitur ei, quem non noverat, credere, et cujus periculum nullum fecerat? At enim de hoc dicere istud non licet : siquidem credidit paralyticus. Unde id constat? ex ipso modo, quo adductus est. Neque enim illud oscitanter audias, quod demiserunt eum per tectum : sed cum animo tuo reputa, quantum sit ægrotum id pati contentum esse. Probe siquidem nostis adeo pusillanimes ac morosos ægros esse, ut ministeria quæ jacentibus in lecto deferuntur, sæpenumero aversentur, malintque morborum dolores perferre, quam molestias eorum, qui adjuvant, sustinere. Iste vero et ex ædibus egredi contentus erat, et per forum ingredi, cum gestaretur, seque tot præsentibus hominibus ostendere. Est hoc etiam in more positum ægrotorum, [ut non facile velint ullum suæ ægritudinis esse testem] : sic ut multi maluerint oppressi morbis interire, quam calamitates suas detegere. At non ita æger iste, verum cum repletum videret theatrum, aditus interclusos, portum obseptum, per tectum demitti contentus fuit. Adeo solers est amor, et locuples charitas. « Nam qui quærit » invenit, et pulsanti aperietur [1]. » Non dixit propinquis suis : « Quid hoc rei est? quid turbamini? quid vero properatis? Expectemus quousque domus evacuetur, theatrum dimittatur : recedent qui congregati sunt, poterimus privatim ad illum accedere, ac de his rebus illum consulere. Quid opus est inspectantibus omnibus calamitates meas in medium proferri, et desuper submitti, atque indecore moveri? » Horum nihil aut apud se aut ad eos, qui se gestabant, elocutus est, sed ornamento sibi esse duxit, ut tam multos curationis suæ testes redderet. Neque vero tantum ex hoc

[1] Luc, XI, 10.

fides ejus cerni poterat, sed etiam ex ipsis Christi verbis. Postquam enim demissus est et oblatus, ait illi Christus: « Confide, fili, remittuntur tibi peccata. » His ille auditis non ægre tulit, non dixit medico: « Quid hoc rei est? Ab altero morbo ut sanarer adveni, et alterum ipse sanat? Ista commenta sunt et prætextus, et imbecillitatis tegumenta. Peccata sanas, quæ non cernuntur? » Nihil horum neque dixit, neque cogitavit, sed expectavit permittens, ut medicus eam curationis viam teneret, quam vellet. Idcirco etiam Christus non ad eum perrexit, sed expectavit dum veniret, ut fidem ipsius cunctis ostenderet. Numquid enim facilem illi potuit accessum reddere? sed nihil horum fecit, ut ejus studium omnibus patefaceret, et fidem ardentem. Nam quemadmodum ad illum adivit, qui octo et triginta jam annos habebat, eo quod nemo illi adesset: sic et istum, propterea quod multos habebat propinquos, dum ad se veniret, expectavit, ut et istius manifestam fidem redderet, eo quod oblatus fuerit: et illius solitudinem nos doceret, eo quód ad ipsum accesserit, et tam istius studium, quam illius patientiam cunctis detegeret, atque illis præcipue qui astabant. Nam quoniam Judæi homines invidi et hominum osores proximorum beneficiis invidere consueverunt, et nunc sumpta occasione a tempore miracula carpere, dicentes eum in sabbato curare, nunc ab eorum vita, qui curabantur, dicentes: « Hic si esset Propheta, » sciret quænam sit mulier, quæ tangit eum [1], » nescientes hoc esse præcipue medici, cum ægrotis misceri, et juxta infirmos semper versari, non autem illos fugere, et ab illis resilire. Quod quidem et cum in eos inveheretur dicebat: « Non est opus valentibus medico, sed male habentibus [2]. » Ne igitur eadem rursus objicerent, prius indicat eos curatione dignos esse, qui accedebant, ob fidem quam præ se

[1] Luc. VII, 39. — [2] Matth. IX, 12.

ferebant : propterea et illius solitudinem et ferventem istius fidem et animi promptitudinem declaravit : propterea tum illum in sabbato curavit, tum hunc in sabbato : ut cum illos altero die videris reprehendere et increpare Christum, intelligas tum temporis etiam, non quod studiosi essent legis observandæ, reprehendisse, verum cum propriam invidiam ferre non possent. Quare vero non prius paralysim sanare aggressus est, sed dixit : « Confide, fili, » dimittuntur peccata tua ? » Et hoc sapienter admodum : siquidem est hoc in more positum medicorum, ut non prius morbos abigant, sed eorum fontes tollant. Exempli causa sæpenumero cum a pravo humore et corrupta fluxione infestantur oculi, medicus omittens pupillam ægram curare, capitis curam gerit, ubi radix et fons erat ægritudinis : ita quoque Christus agit, prius malorum fontem reprimit. Fons quippe malorum et radix et mater est omnium, natura peccati. Hæc est quæ corpora nostra vexat paralysi, hæc morbos invehit ; idcirco etiam inquit hoc loco, « Con» fide, fili, dimittuntur peccata tua, » et illic ait : « Ecce sanus » factus es, noli amplius peccare, ne quid deterius tibi con» tingat ; » utroque loco declarans morbos istos ex peccato natos esse. Et in principio, atque in exordio creationis ex peccato morbus Caïni corpus invasit. Nam et ille post fratricidium, post illud scelus, tum paralysi corporis est correptus. Tremor enim ille nihil aliud fuit quam paralysis. Quando enim illa virtus, quæ animal regit, imbecillior est reddita, nec amplius omnia potest membra sustentare, sua cura illa destituit, atque illa relaxata tremunt et exagitantur.

VI. Hoc etiam indicavit Paulus, cum Corinthiis peccatum quoddam exprobrans ait : « Ideo inter vos multi in» firmi et imbecilles [1] : » ideo Christus quoque prius causam

[1] 1 Cor. XI, 30.

malorum tollit. Cumque dixisset : « Confide, fili, dimittuntur peccata tua, » animum ejus erigit, dejectamque mentem excitat : quippe sermo prodibat in opus, et in conscientiam penetrans animam ipsam movebat, ac metum omnem expellebat. [Nihil enim est, quod ita formidinem ac timorem injiciat, ut conscientia peccatorum :] nihil ita voluptatem parit, et confidentiam ingenerat, ac si nullius quis sceleris sibi sit conscius. « Confide, fili, dimittuntur » peccata tua. » Ubi enim remissio est peccatorum, illic et adoptio est filiorum. Ita nos quoque non prius patrem possumus appellare, quam in sacrarum aquarum lavacro peccata absterserimus. Quando igitur mala illa deposita sarcina inde ascendimus, tum dicimus : « Pater noster, qui » es in cœlis [1]. » Verum enim vero cujus rei gratia non ita se gessit erga illum, qui triginta et octo annos habebat, sed prius illius corpus curavit ? Quoniam illi quidem temporis prolixitate fuerant consumpta peccata : potest enim tentationum gravitas onus peccatorum levius reddere : quemadmodum et de Lazaro dixit eum mala sua recepisse, atque hic consolari : et rursus ait alibi : « Consolamini populum » meum, loquimini ad cor Jerusalem, quia recepit de manu » Domini duplicia peccata sua [2]. » Et iterum Propheta : « Domine, pacem da nobis, omnia enim reddidisti nobis, » significans pœnas et supplicia veniam impetrare peccatorum, idque plurimis ex locis potest demonstrari. Itaque nihil mihi videtur de peccatorum remissione dixisse, sed in posterum illum præmuniisse, cum ea quæ fuerant ab illo commissa jam ægritudinis essent prolixitate deleta : aut si hoc non sit, propterea quod nondum quidquam magnum illi fuerat de Christo persuasum, idcirco ad id quod minus erat, prius accessit, et quod evidens ac manifestum, nimirum corporis sanitatem : in hoc autem non ita, sed

[1] Matth. VI, 9. — [2] Isaï. XL, 1, 2.

quoniam magis credebat, et sublimiori mente præditus erat : propterea de graviori prius apud illum morbo disseruit : præter hæc omnia, ut sibi æqualem cum Patre deberi honorem ostenderet. Ut enim illic in sabbato curavit, quod eos vellet a judaïca observatione revocare, atque ex illorum criminationibus occasionem captaret æqualem se Genitori ostendendi ; ita nimirum et hic prævidens quod erant dicturi, hæc verba protulit, ut hinc initio ducto, et occasione sumpta demonstret æquali se cum Genitore dignum honore. Non enim ex æquo se res habet, si nemine reprehendente vel accusante, sua sponte quis in sermonem de his delabatur, et si cæteris causam præbentibus, nomine ac specie defensionis hoc ipsum præstiterit. Nam ille quidem demonstrationis modus auditores offendisset : hic vero minus odiosus erat, et facilius admitti poterat, videmusque Christum hoc ubique præstare, neque tam verbis quam factis æqualitatem suam ostendere. Hoc quidem certe subindicans Evangelista dicebat, propterea persecutos eum fuisse Judæos, non solum quia solvebat sabbatum, sed et quia patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo [1], quod multo est majus, hoc enim ipsum per rerum demonstrationem astruebat. Quid igitur invidi illi atque scelerati, qui aliorum bonis macerantur, et undique ansam reprehendendi perquirunt? Quid hic, inquiunt, blasphemat? « Nemo enim potest peccata dimittere, nisi » solus Deus [2]. » Sicut illic eum persequebantur, quod sabbatum solveret, et ex illorum reprehensionibus sumpta occasione defensionis nomine ac specie suam cum Patre æqualitatem ostendit, ac dixit : « Pater meus operatur, et » ego operor [3] : » sic nimirum hoc loco ex iis quæ ipsi objiciunt, Patri per omnia similem se ipsum ostendit. Quid enim ait? « Nemo potest peccata dimittere, nisi solus

[1] Joan. v, 18. — [2] Marc. II, 7. — [3] Joan. v, 17.

» Deus. » Quando igitur ipsi hunc limitem posuerunt, ipsi hanc regulam induxerunt, ipsi legem tulerunt, propriis illos verbis irretit. Vos, inquit, confessi estis solius esse Dei peccata dimittere indubitata igitur est æqualitas. Neque vero isti solum hoc dicunt, sed et Propheta, dum ita loquitur : « Quis Deus sicut tu [1] ? » deinde quid sit proprium indicans adjecit, « Auferens iniquitates, et transcen» dens impietates [2]. » Si quis ergo alius appareat, qui hoc ipsum ita præstet, etiam Deus est, et Deus quemadmodum ille. Sed videamus, quo pacto illos argumentis Christus urgeat, quam mansuete ac modeste, summaque cum sollicitudine. « Et ecce quidam de Scribis dicebant intra se » ipsos : Hic blasphemat [3]. » Nequaquam verbum protulerunt, non pronuntiarunt lingua, sed in mentis arcano cogitabant. Quid ergo Christus? Illorum arcanas cogitationes protulit in medium, antequam ad demonstrationem veniret, quam ex corporis paralytici curatione prolaturus erat, quod illis suæ Divinitatis vellet potentiam declarare. Ut enim constet solius Dei esse mentis arcana patefacere, « Tu » prorsus solus nosti corda [4], » inquit. Vides illud « Solus » rursus non ad distinctionem Filii dictum esse. Si enim Pater solus corda novit, quomodo Filius novit abscondita cordis? « Ipse enim, inquit, sciebat quid esset in ho» mine [5] : » et Paulus indicans proprium esse Dei secreta cognoscere, ait : « Qui autem scrutatur corda [6] : » quibus verbis significat hæc eamdem vim habere, quam ipsa Dei habet appellatio. Ut enim cum dico : « Qui pluit, » nullum alium præter Deum designo per rem illam, quoniam Dei solius est illud agere; et si dicam : « Qui solem oriri facit, » nec addam : « Deus, » tamen per rem illam eum ostendo : sic nimirum et Paulus cum ait : « Qui scrutatur corda, » solius

[1] Mich. VII, 18. — [2] Ibid. — [3] Matth. IX, 3. — [4] 3 Reg. VIII, 39. — [5] Joan. II, 25. — [6] Rom. VIII, 27.

ipsius esse scrutari corda declarat. Nisi enim hoc eamdem vim haberet, quam nomen, Deus, ad eum nobis indicandum qui designabatur, solum id minime posuisset. Nam si hoc esset illi cum creatura commune, illum qui designatur non agnosceremus, cum communitas illa confusionem in mentibus gigneret auditorum. Cum igitur appareat hoc proprium Patris esse, itemque Filio constet competere, cum quo indubitata relinquitur inde æqualitas, idcirco, « Quid cogitatis, inquit, mala in cordibus vestris? Quid » enim est facilius dicere : Dimittuntur peccata tua, an di» cere : Surge, et ambula [1] ? »

VII. Ecce alteram etiam exhibet remissionis peccatorum demonstrationem. Nam dimittere peccata multo majus est, quam corpus sanare, tantoque majus, quanto anima corpore. Ut enim corporis morbus est paralysis, sic et animæ morbus peccatum est : verum illud etsi majus erat, obscurum erat : hoc vero etsi minus erat, manifestum erat. Quoniam igitur ad demonstrationem majoris usurus est minori, ostendens se propter illorum infirmitatem ita fecisse, atque ad illorum humilitatem se demisisse, « Quid » est facilius, inquit, dicere : Dimittuntur peccata tua, an » dicere : Surge et ambula? » Cur igitur ad minus propter illos venis? Quoniam id quod manifestum est, obscuro clariorem exhibet demonstrationem. Propterea non prius illum erexit, quam dixit illis : « Ut autem sciatis, quia Fi» lius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, » tunc ait paralytico : Surge, et ambula [2] : » quasi diceret : « Majus quidem signum est remissio peccatorum, sed propter vos quod minus est adjicio; quandoquidem hoc vobis illius esse demonstratio videtur. » Nam quemadmodum illic cum Centurionem laudasset, qui dixerat : « Dic tantum » verbo, et sanabitur puer meus : nam et ego dico huic :

[1] Matth. IX, 4, 5. — [2] Ibid. 6.

» Vade, et vadit, et alii : Veni, et venit [1], » animum ejus laudibus confirmavit : et rursus cum Judæos reprehendisset sibi objicientes in sabbato legem ab ipso violari, in sua potestate situm esse ostendit leges immutare. Sic nimirum hoc loco, cum illi dixissent : « Æqualem te ipsum facis Deo, promittens ea, quæ solius sunt Patris, » reprehendens eos, et accusans, atque operibus ipsis ostendens se minime blasphemare, indubitatam nobis præbuit demonstrationem, unde constet eadem ipsum, quæ Genitor, posse præstare. Vide igitur, quo pacto istud contendat astruere, quæ Patris solius sunt, ea ipsius etiam esse : non enim simpliciter paralyticum erexit, sed cum dixisset : « Ut autem sciatis, » quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi » peccata : » adeo curabat ac studebat hoc maxime ostendere sibi eamdem esse auctoritatem cum Patre.

VIII. Hæc igitur omnia et quæ hesterno die, ac nudiustertius dicta sunt, diligenter memoria teneamus, ac Deum precemur, ut ea in nostra mente defixa permaneant, nostrumque studium conferamus, atque ad hunc locum frequenter accedamus. Sic enim fiet, ut et ea, quæ superius dicta sunt, conservemus, et alia rursus acquiramus : quod si quid forte lapsu temporis effluxerit, facile illud assidua doctrina excusso poterimus recuperare. Neque vero sana tantum dogmata permanebunt et incorrupta, sed et vitam nostram majori cura et cautione dirigemus, et cum voluptate animique tranquillitate hoc ævum transigere licebit. Nam quæcumque tandem perturbatio nostram animam exagitet, dum in hunc locum convenimus, facile discuti poterit : quandoquidem et Christus nunc adest, et qui cum fide ad illum accedit, facilem adepturus est curationem. Paupertate quis assidua conflictatur, et necessariis destituitur alimentis, et fame confectus sæpenumero lectum pe-

[1] Matth. VIII, 9.

tiit : tamen huc ingressus, cum audierit Paulum dicentem in fame, et siti, et nuditate se degere [1], seque non uno, aut duobus, aut tribus diebus, sed perpetuo passum esse : quod quidem indicans aiebat : « Usque in hanc horam et esuri» rimus, et sitimus, et nudi sumus [2], » sufficientem ex eo consolationem percipiet, cum ex iis, quæ dicta sunt didicerit Deum, non quod illum odisset, in paupertate versari permisisse : neque enim, si odio prosequi hoc esset, Paulo præ cæteris omnibus amico suo id accidere permisisset : verum quod de eo sollicitus esset, eique provideret, atque ad majorem illum philosophiam promoveret. Est alius quispiam, cujus corpus morbis ac malis innumeris obsidetur? sufficientem huic afferent consolationem paralyticorum istorum corpora, et cum illis beatus ac generosus Pauli discipulus, qui perpetuis morbis conflictabatur, nec unquam a longa ægritudine respirabat, quod etiam Paulus dicebat : « Modico vino utere propter stomachum tuum, » et frequentes tuas infirmitates [3], » non simpliciter dixit infirmitates. Alius quispiam calumniis appetitus est ab iis, qui magnam illi apud populum conflarunt infamiam, atque hoc ejus animum graviter angit et perpetuo cruciat : si ingressus fuerit, et audierit : « Beati estis, cum maledixerint » vobis homines, et dixerint omne malum adversum vos » mentientes : gaudete et exultate, quoniam merces vestra » copiosa est in cœlis [4] : » omnem deponet mœrorem, et summa voluptate perfundetur. Subsilite enim et exultate, inquit, cum injecerint vobis nomen malum. Atque illos quidem, qui conviciis afficiuntur, hoc modo consolatur : eos vero, qui conviciis afficiunt, aliter terret, cum ait : « Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, » reddent de eo rationem, sive bonum fuerit, sive malum [5]. »

[1] 2 Cor. IX, 27. — [2] 1 Cor. IV, 11. — [3] 1 Tim. V, 23. — [4] Matth. V, 11, 12. — [5] Id. XII, 36.

Filiolam quispiam alius amisit, aut filium, aut alium aliquem ex propinquis, et hic si huc veniat, cum Paulus propter præsentem vitam ingemiscat, et futuram videre cupiat, cumque tædeat hic tandiu morari, sufficienti et ipse medicamento accepto discedet, ubi dicentem illum audiverit : « De dormientibus autem nolo vos ignorare, fra » tres, ut non contristemini sicut et cæteri, qui spem non » habent [1]. » Non dixit : « De morientibus, » sed, « De dor» mientibus, » somnum esse mortem ostendens. Ut igitur cum dormire quemdam videmus, non turbamur, neque mœrore afficimur, illum plane resurrecturum sperantes : ita cum mortem obiisse quemdam videmus, nihil perturbemur, neque animo concidamus : siquidem hoc quoque somnus est; prolixior quidem, sed tamen somnus. Itaque dormitionis nomine lugentes consolatus est, accusationem autem infidelium refutavit. Si defunctum impatienter luges, infidelem illum imitaris, qui resurrectionis fidem non habet. Ille recte luget, utpote qui nihil de rebus futuris philosophari queat : tu vero cui tot datæ sunt de futura vita demonstrationes, quam ob causam in eamdem cum illo imbecillitatem devolveris? Propterea dicit : « De dormientibus nolumus vos ignorare, ut non » contristemini, sicut et cæteri, qui spem non habent. » Neque vero ex Novo tantum, sed etiam ex Veteri Testamento possumus consolationem haurire. Cum enim Job audis post pecuniarum jacturam, post interitum armentorum, non unum et duos, ac tres, sed integrum cœtum filiorum in ipso ætatis flore amisisse, post tantam animi virtutem : quamvis omnium sis infirmissimus, facile te ipsum refocillare poteris ac reficere. Nam tu quidem, o homo, ægrotanti filio affuisti, decumbentem in lecto vidisti, postrema verba proferentem audiisti, et extremum halitum exha-

[1] 1 Thess. IV, 12.

lanti astitisti, depressisti oculos, et os conclusisti : at ille neque animam exhalantibus affuit, nec expirantes aspexit, verum tanquam uno conditi sunt omnes sepulcro ædibus suis, et in eadem mensa cerebrum pariter et sanguis fundebatur, et ligna, et tegulæ, et pulvis, et carnes concisæ, et omnia pariter miscebantur. Verumtamen post tot et tanta mala non luxit, non impatienter tulit : sed quid ait? « Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, » ita et factum est : sit nomen Domini benedictum in sæ- » cula [1]. » Hanc nos quoque vocem in singulis, quæ nobis accidunt, proferamus, sive pecuniarum jactura, sive corporis infirmitas, sive contumelia, sive calumnia, sive quodvis aliud humanum malum acciderit, ista dicamus, « Dominus » dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit, ita et » factum est : sit nomen Domini benedictum in sæcula. » Ita si philosophemur, nihil unquam mali patiemur, licet innumera patiamur : sed majus lucrum erit quam damnum, plura bona quam mala per hæc verba tibi evenient, dum et propitium tibi ipsi Deum reddes, et inimici tyrannidem propulsabis. Simul enim atque verba illa lingua protulit, diabolus confestim abscessit : illo porro abscedente, nubes quoque tristitiæ discutitur, et cum illa celeriter aufugiunt cogitationes, quæ nos affligunt; ac præter hæc omnia cum hujus vitæ bona, tum illa, quæ nos in cœlo manent, omnia consequeris. Exemplum habes in Jobo certissimum et in Apostolis, qui cum propter Deum hujus ævi mala contempsissent, æterna bona sunt assecuti. Pareamus igitur, et in omnibus, quæ accidunt, gaudeamus, benignoque Deo gratias agamus, ut et præsentem vitam cum facilitate traducamus, et futuris bonis potiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria, honor et imperium semper, nunc et in perpetuum, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Job. I, 21.

HOMILIA.

In paralyticum [1], *qui annos triginta-octo decubuerat in infirmitate sua, et in illud :* Pater meus usque modo operatur, et ego operor [2].

I. Benedictus Deus : singulo quoque conventu video arvum crescere, agros comatos florere, aream impleri, multiplicari manipulos ; tametsi non multi dies præterierunt, postquam sementem hanc jecimus ; ecce vero quamprimum dives nobis obedientiæ spica germinavit. Ex quo perspicuum est non humanam esse potentiam, sed gratiam divinam, quæ hanc colat Ecclesiam. Nam et hujusmodi est natura seminis spiritalis. Non expectat tempus, non multitudinem dierum, non circuitus mensium, non tempestates, non annos : sed licet unico die jacientem semen plenam et confertam brevi hoc spatio messem metere. Etenim qui hanc sensui subjectam terram scindunt, iis et plurimum laboris necessario adhibendum est, et diu expectandum. Nam et boves aratores sub jugum mittere coguntur, et profundum sulcum fodere, et semina copiose jacere, et superficiem terræ complanare, et omnia, quæcumque jacta fuerint, contegere, et expectare opportunos pluviarum adventus, multisque aliis in rebus laborem, ac studium insumere, et multum temporis expectare, ac tunc denique finem suum consequi. Hic autem et æstate, et hyeme, et serere, et metere licet, et eodem sæpe die utrumque contigit ; potissimum ubi pinguis, et uber fuerit anima, quæ colitur. Quod sane in vobis etiam licet cernere :

[1] Alias contra Anomæos XII. — [2] Joan. v, 17.

quamobrem et nos alacrius ad vos accurrimus. Nam et agricola illam diligenter terram colit, ex qua sæpe aream implevit. Quando igitur et vos pauco ex labore magnum nobis præbetis proventum ; magna cum attentione ad hanc accedimus agriculturam, et eorum, quæ antea dicta sunt, reliquias vobis distributuri venimus. Tunc igitur ex Vetere Testamento disputationem illam texuimus, quæ de gloria unigeniti Filii Dei habebatur, nunc ex eodem hoc ipsum faciemus : tunc illud afferebamus, quod dicebat Christus : « Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi [1] : » nunc autem dicimus hoc a Moyse dictum esse : « Prophetam vo» bis suscitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, sicut » me : ipsum audietis [2]. » Etenim quemadmodum Christus ad Moysem eos transmittit, ut per illum ad se alliciat ; ita Moyses magistro discipulos tradit, jubens, ut et usquequaque pareant. Pareamus igitur et assentiamur cum cæteris rebus omnibus, quascumque aut facit, aut dicit, tum vero signo huic, quod hodie vobis recitatum est. Quodnam vero hoc est ? « Erat, inquit, dies festus Judæorum : et as» cendit Jesus Jerosolymis : est autem Jerosolymis proba» tica piscina, quæ cognominatur hebraïce Bethesda quin» que porticus habens [3], » In quam narrat sermo evangelicus advenire solitum stato tempore Angelum, atque in eam descendere : id vero intelligi ex motione aquæ : itaque illum, qui primus descendisset post aquæ commotionem, sanum fieri, quocumque tandem morbo laboraret. In his igitur jacebat porticibus multitudo infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, qui expectabant aquæ motum. Ecqua autem est, quamobrem assidue Christus deligat Jerosolymam, et in ipsis diebus festis sese ostendat Judæis ? quoniam tunc multitudo conveniebat, locumque illum ac

[1] Joan. v, 46. — [2] Deut. xviii, 15, et Act. iii, 22. — [3] Joan. v, 1, 2.

tempus observabat, ut susciperet infirmos. Non enim ii, qui laborabant, tantopere cupiebant liberari a morbis, quantopere studebat medicus eos ab invaletudine liberare. Quo igitur tempore frequens erat ipsorum conventus, et confertum theatrum, tunc in medium veniens ea, quæ ad ipsorum salutem facerent, proferebat. Jacebat igitur multitudo infirmorum expectantium aquæ motum : et is quidem, qui primus descendebat post aquæ motum, sanabatur; qui autem secundus, non item : sed consumebatur medicamentum, atque expensa medicina gratiæ, in posterum restabant solæ ac desertæ aquæ; perinde atque invaletudo illius, qui primus descenderat, totam illam facultatem expressisset, et exhausisset; et jure quidem optimo : servilis enim erat illa gratia. Quo autem tempore Dominus advenit; non eadem ratio servata est; nec qui primus descendat in piscinam aquarum baptismi, solus sanabatur, sed et primus, et secundus, et quartus, et decimus, et vigesimus; ac si decem millia dixeris et bis terve totidem, ac si infinitos multitudine, ac si totum orbem jeceris in piscinam aquarum; ne minima quidem ex parte minuitur gratia : sed eadem manet omnes illos purgans. Tantum interest inter servilem potestatem, et herilem auctoritatem. Ille unum sanabat, hic orbem universum : ille singulo quoque anno unum, hic singulo quoque die, si decem millia velis injicere, omnes sanos reddit; ille descendens et conturbans aquam, hic non item; sed satis est nudum duntaxat ipsius nomen invocare super aquas, ipsisque universam committere sanandi rationem. Et ille quidem corporum vitiis medebatur : hic autem animæ vitiositatem corrigit. Vides, quam undequaque magnum, atque adeo infinitum intervallum apparet?

II. Jacebat igitur multitudo infirmorum expectantium aquæ motum. Erat enim locus ille medici officina quædam

spiritualis. Quemadmodum igitur in ejusmodi loco multos licet cernere oculis captos, crure mutilatos, aut alia corporis parte male affectos, omnes publice considentes, atque expectantes medicum; ita etiam hic licebat aspicere multitudinem eorum, qui convenerant. In his ipsis porticibus « Erat homo quidam triginta et octo annos habens in infir» mitate sua. Hunc cum vidisset Jesus jacentem, et cogno» visset, quia jam multum tempus haberet : dixit ei : Vis » sanus fieri? respondit ei languidus ac dixit : Profecto, Do» mine : sed hominem non habeo, ut cum turbata fuerit » aqua, mittat me in piscinam. Dum venio enim ego, alius » ante me descendit [1]. » Cur cæteros omnes præteriens Jesus, ad hunc venit? ut et potentiam, et humanitatem ostenderet : potentiam quidem, quoniam morbus jam factus erat insanabilis, et ipsius invaletudo eo redacta erat, ut esset in rebus deploratis, ac desperatis; humanitatem vero, quod qui præcipue dignus erat misericordia et beneficentia, hunc præ cæteris respexit propitius ac benignus Dominus. Neque vero locum leviter prætereamus, neque numerum triginta et octo annorum, quos agebat in invaletudine sua. Audiant omnes, quicumque cum paupertate perpetuo conflictantur, quicumque in morbis vivunt; quicumque difficultatibus premuntur negotiorum sæcularium, quicumque tempestatem, ac procellam non expectatorum malorum sustinuerunt. Paralyticus hic est propositus ceu communis portus humanarum calamitatum. Nemo enim adeo vecors est, nemo adeo miser, et calamitosus, quin, si hunc spectet, omnia quæ incidant. generose et magna cum alacritate ferre queat. Nam tametsi viginti anni fuissent, tametsi decem, tametsi soli quinque, nonne satis erant, qui frangerent constantiam, et firmitatem animi ipsius? Hic vero triginta et octo annos manet, neque discedit, sed

[1] Joan. v, 5-7.

magnam præ se fert patientiam. Admirabilis fortasse vobis videtur temporis longitudo, sed si ad verba ipsa attenderitis, tunc maxime philosophiam ipsius, perfectamque patientiam cognoscetis. Accessit Christus, et dicit ei : « Vis » sanus fieri? » Ecquis hoc ignorasset, voluisse ipsum sanum fieri? Quid igitur causæ fuit, cur interrogaret? Etenim qui arcana cogitationum novit, multo magis ea, quæ omnibus perspicua, et manifesta sunt, cognoscebat. Cur igitur interrogat? Quemadmodum alias Centurioni inquit : « Ego » veniam, et curabo eum, » non ignorans quæ ille dicturus erat, sed prævidens, et apprime sciens, idque agens, ut ei occasionem, atque ansam daret religionis ac pietatis suæ, quæ in umbra latebat, omnibus patefaciendæ, ac dicendi : « Nequaquam, Domine : non enim sum dignus ut intres » sub tectum meum[1] : ita in hoc paralytico, cum sciret quid ille dicturus esset, interrogat, num velit sanus fieri, non quod hoc ignoraret, sed ut ei præberet ansam quamdam et occasionem, quo ille tragicam calamitatem suam promeret, ac fieret doctor patientiæ. Nam si hominem illum silentio curasset; summo nos damno affecti essemus : quippe cum illius animæ tolerantiam haud didicissemus. Christus autem non solum præsentia recte curat, sed etiam futuris magnam præstat diligentiam. Hunc igitur, qui magister erat tolerantiæ, ac patientiæ omnibus qui orbem incolerent patefecit, per hujusmodi interrogationem ipsum ad necessitatem respondendi adigens : « Vis sanus fieri? » Quid igitur ille? non ægre tulit, non indignatus est : non dixit ad eum, qui interrogaverat : « Vides me paralysi resolutum : nosti longum tempus invaletudinis meæ, et interrogas, num velim sanus fieri? venisti, ut meas irrideres calamitates, atque alienis malis illuderes? » Non enim vos fugit quam morosi sint qui ægrotant, etiamsi unum annum in

[1] Matth. VIII, 8.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

lecto decubuerint. Cum vero ad triginta et octo annos morbus pervenisset, quomodo non erat verisimile consumptam esse philosophiam in tam longo tempore expensam? Verumtamen ille nihil ejusmodi dixit, vel cogitavit : sed magna cum modestia responsum dat, et inquit : « Profecto, Domine, sed hominum non habeo, ut cum turbata » fuerit aqua, mittat me in piscinam. » Vide quot, et quanta simul concurrebant, atque hominem oppugnabant, morbus, paupertas et solitudo, cum nemo assisteret, ejusque curam gereret. « Dum venio enim ego, alius ante me des» cendit. » Id vero cæteris omnibus miserabilius, quodque vel lapidem ipsum possit inflectere. Videre enim mihi videor hominem singulo quoque anno repentem et accedentem ad os piscinæ, et singulo quoque anno pendentem in ipsomet aditu bonæ spei. Neque vero, quod gravius est, hæc duos, aut tres, aut decem annos pertulit, sed usque ad triginta et octo. Et omnem quidem adhibebat diligentiam : fructu autem excidebat : et cursus quidem peragebatur, hujus autem cursus præmium ad alium perveniebat, in multis, inquam, illis annis. Quodque gravius erat, alios liberos abire videbat. Nostis enim ita fieri solere, ut tunc malorum nostrorum acerrimum sensum capiamus, cum alios iisdem malis affectos, liberatos abire viderimus. Propterea et pauper, cum alterum videt divitiis abundantem, tunc magis suam sentit paupertatem : et ægrotans tunc magis excruciatur, cum multos videt, qui morbo laborarint, eum jam deposuisse, sibi autem nihil bonæ spei superesse. In aliorum enim secundis rebus nostras manifestius intuemur calamitates : quod quidem illi tunc eveniebat. Verumtamen cum morbo, cum paupertate, cum solitudine tandiu depugnans, alios videns liberari, et se ipsum quidem semper aggredi, nunquam autem compotem fieri, neque posthac rursus sperans a calamitate liberari;

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

non ideo tamen discessit, ac destitit, sed singulo quoque anno currebat. Nos autem, si quid semel a Deo precati non accepimus, confestim dolemus, et in extremam desidiam incidimus : quamobrem precationem omittimus, studium remittimus. Possumus-ne igitur satis pro merito vel paralyticum laudare, vel nostram condemnare negligentiam? Etenim quanam simus excusatione digni, qua venia, cum illo triginta et octo annos perdurante, nos tam cito a proposito resiliamus?

III. Quid igitur Christus? ubi ostendit dignum esse illum, qui curetur, jure ad illum præ aliis venit, aitque ei : « Surge, tolle grabatum tuum et ambula[1]. » Vides quam ei nullum triginta et octo anni detrimentum attulerint, quoniam casum suum patienter tulerat? Anima enim ipsius in tam longo tempore majores in philosophia progressus fecit, in calamitate, tanquam in conflatoria fornace probata : et majore cum gloria curationem reportavit. Non enim Angelus, sed ipsemet Angelorum Dominus illum sanavit. Cur autem præterea, ut suum sibi lectum tolleret, imperavit? unam quidem præcipue, ac primam ob causam, ut in posterum liberaret Judæos a legis observatione. Sole enim in conspectum se dante, non erat ulterius lucernæ adhærendum : et patefacta veritate, non jam erat amplectenda figura. Ideo si quando solvebat sabbatum, maximum in eo die signum edebat : ut ipsa excellens miraculi magnitudo videntes obstupefaciens, paulatim illam otii, et cessationis observationem labefactans auferret : deinde vero ut obstrueret ora illorum impudentia. Nam quoniam in judicandis miraculis malitiose agebant, et gloriam rerum, quæ gerebantur, calumniis obscurare conabantur; idcirco tanquam tropæum quoddam et argumentum sanitatis indubitabile illam lecti gestationem præ se ferre ipsum jussit, ne id

[1] Joan. v, 8.

quod de cæco dicebant, de hoc quoque dicerent. Quid autem de illo dicebant? « Hic est, non est hic : ipse est[1]. » Ergo-ne talia quidam de hoc etiam dicerent, lectus alte sublatus accusator fit illorum impudentiæ. Licet præterea tertiam quamdam causam afferre, nihilo iis, quæ dicta sunt, leviorem. Nam ut intelligas non artem humanam, sed divinam potentiam fuisse, quæ totum illud præstiterit; suum ipsi lectum gestandum injunxit, veræ, atque integræ sanitatis maximam et perspicuam demonstrationem præbens : ut ne quis blasphemorum illorum diceret paralyticum simulate, et Christo gratificantem effinxisse tenuis cujusdam ambulationis speciem. Propterea onus illi suis ferendum humeris injunxit. Non enim, nisi bene illi membra consolidata essent, et articuli probe fixi, tantam molem portare humeris potuisset. Ad hæc omnia illud quoque accedit : ostendebat enim simul ac Christus jussit, omnia fieri, et discessum morbi, et reditum sanitatis. Etenim medici quidem tametsi morbis liberent, non tamen subito ægrotos reducere ad sanitatem valent : sed longo pariter tempore egent ad instaurationem; ut reliquiæ morbi paulatim e corpore expellantur, atque ejiciantur. Christus autem non ita : sed eodem temporis momento, et a morbo liberavit, et sanitatem restituit, et nullum intermedium intercessit tempus : sed simul atque ex sancta illa lingua prodiit sacra vox, et morbus e corpore aufugit, et verbum evasit opus, et tota invaletudo undique profugit. Et quemadmodum ancilla quæpiam seditionem movens, cum primum dominum suum viderit; comprimit se, reditque ad convenientem modestiam; ita etiam natura corporis, perinde atque ancilla quædam tunc seditionem movens, et inducens paralysim, postquam dominum suum ad se accedentem vidit, ad suum rediit ordinem, suumque modum recepit. Atque

[1] Joan. IX, 8.

hæc omnia vox ipsa præstitit. Non enim nuda erant verba sed verba Dei, de quibus scriptum est : « Potentia opera » sermonum ejus[1]. » Etenim si hominem, cum non esset, fecerunt, multo magis putrem, et paralysi laborantem restituent. Hoc loco libenter interrogaverim eos, qui curiose versantur in perscrutanda essentia Dei, quomodo coïverunt membra illa? quomodo solidata sunt ossa? quomodo temperamentum illud ventris resolutum convaluit? quo pacto nervi remissi rursus contenti extiterunt, et dejecta facultas exurrexit, et erecta est? At non possunt modum hunc dicere. Ergo admirare tantum id quod gestum est : modum autem curiose ne investiges. Quoniam igitur paralyticus, quod jussus est, fecit, et lectum sumpsit, videntes illum Judæi dicunt : « Sabbatum est : non licet tibi tollere » grabatum in sabbato[2]. » Cum adorare par esset eum, qui hoc effecerat, cum admirari factum, illi vero de sabbato disserunt, vere excolantes culicem, camelum autem glutientes. Quid igitur ille? « Qui me sanum fecit, ille mihi » dixit ; Tolle grabatum tuum, et ambula[3]. » Vides gratum hominis animum? confitetur medicum, et dignum esse legislatorem, cui præcipienti fides habeatur. Et quemadmodum illos cæcus argumento conclusit, ita et hic. Quomodo autem ille conclusit? Dicebant ei : « Non est hic » homo a Deo : quia sabbatum non custodit[4]. » Quid igitur ille? « Scimus, inquit, quod peccatores Deus non audit : » hic autem aperuit meos oculos[5]. » Quod autem affert, tale quiddam est. Si transgressus esset legem, peccasset : si peccasset, non tantum potuisset. Ubi enim peccatum, ibi non est locus demonstrandæ potentiæ. At potuit : non ergo peccavit transgressus legem. Eodem modo et hic argumentatur. Nam cum inquit : « Qui me sanum fecit, » hoc

[1] Joël. II, 21. — [2] Joan. V, 10. — [3] Ibid. 12. — [4] Id. IX, 16. — [5] Ibid. 30, 31.

significavit hunc esse, qui potentiam demonstravit, idcircoque minime dignum esse, qui crimine violatæ legis arcessatur. Quid igitur hi? » Ubi est ille homo, qui dixit tibi : » Tolle grabatum tuum, et ambula? » Vide amentiam atque stuporem : vide animum tumentem arrogantia. Invidentium enim oculi nihil sanum vident, sed illud tantum unde capere ansam possunt : itidem et hi. Cum ille, qui curatus erat, utrumque fassus esset, et curatum se esse et jussum tollere grabatum, illud quidem silentio præterierunt, hoc autem protulerunt : occultarunt quidem miraculum, prætendunt autem sabbati dissolutionem. Non enim dixerunt : « Ubi est qui te sanum fecit? » Sed hoc reticentes dixerunt : « Ubi est qui dixit tibi : Tolle grabatum tuum, et ambula? » Is autem nesciebat. Jesus enim declinavit a turba constituta in loco [1]. » Id vero maxima est hominis illius defensio, id Christi providentiæ demonstratio : ut cum audieris paralyticum hunc non eodem modo, ac Centurionem, suscepisse advenientem Dominum, neque dixisse : « Dic verbo, » et sanabitur puer meus [2] ; » non ipsum infidelitatis nomine condemnes; quandoquidem illum non cognoscebat; non enim sciebat, quisnam ille esset : et quomodo eum, quem nunquam viderat, novisset? Propterea dicebat : « Hominem non habeo, qui mittat me in piscinam. » Quod si eum novisset, profecto piscinæ, ac descensionis illius mentionem non fecisset, sed eo modo curari postulasset, quo et curatus est. Sed putabas unum esse e multis, ac nudum hominem : atque idcirco usitatæ meminit curationis. Rursus autem Christi providentiæ hæc demonstratio est, quod curatum reliquerit, neque ei sese patefecerit. Etenim ne suspicarentur Judæi, subdititium esse hunc testem, atque hæc ideo dicere, quod præsentis Christi suasione moveretur, illius ignorantia, et absentia Christi huic suspicioni

[1] Joan. v, 12, 13. — [2] Matth. viii, 8.

locum non dabant. Inquit enim Evangelista : « Nesciebat » quis esset. »

IV. Idcirco eum, qui curatus erat, solum, ac sine socio mittit; ut quemadmodum cuperent, seorsum adhibentes, examinarent quod factum erat, et cum certam rei demonstrationem accepissent, ab importuno furore cessarent. Propterea ipse quidem nihil loquitur, eam vero quæ per res ipsas fit, demonstrationem eis præbet : quoquoversus manifestissimam emittens vocem, et tuba qualibet clariorem. Ita enim nulli jam suspicioni erit obnoxium testimonium illud : « Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle » grabatum tuum, et ambula. » Paralyticus fit Evangelista, magister infidelium, medicus et præco ad illorum dedecus et condemnationem : medicus non voce, sed operibus : non per sermones, sed per res ipsas. Manifestam enim, et de qua ambigi non posset, præ se ferebat demonstrationem; et quod dicebat, ipso corpore ostendebat. « Post hæc » invenit eum Jesus, et dixit illi. Ecce sanus factus es, jam » noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat [1]. » Vidisti medici sapientiam? Vidisti providentiam? Non solum a præsenti morbo liberavit, sed etiam munit in posterum, idque peropportune. Nam dum ille jaceret in lecto; nihil ejusmodi dixit, non illi peccata in memoriam revocavit. Morosus enim quodammodo, ac miserabilis est ægrotantium animus. Ubi autem expulit invaletudinem, ubi sanitatem reduxit, ubi potentiæ, et providentiæ suæ demonstrationem opere præbuit; tunc peropportune consilium monitionemque adhibet; cum jam fide dignum se operibus ipsis ostendisset. Cur igitur ille abiens manifestum ipsum fecit Judæis? Nimirum cupiens eos habere participes veræ doctrinæ. At illi propter hanc ipsam causam illum oderant, inquit, et « Persequebantur. » Hoc mihi loco mentem ad-

[1] Joan. v, 14.

hibete. Hic enim totum est certamen. « Propterea illum » persequebantur, quia hæc faciebat in sabbato [1]. » Videamus igitur, quomodo se defendat. Defensionis enim modus perspicuum nobis facit, utrum ille sit unus subjectorum, an liberorum, utrum ministrantium, an imperantium. Factum illud maximam legis transgressionem præ se ferebat. Olim enim, qui ligna in sabbato collegerat, propter hoc ipsum lapidatus est, quod onera portaret in sabbato [2]. Hoc magnum crimen objiciebatur Christo, quod sabbatum solveret. Videamus igitur, num forte primum veniam petat ut servus, ac subjectus, an tanquam potestatem habens, et auctoritatem, ostendat se Dominum, atque eum, qui superior sit lege ac mandata ipse dederit? Quomodo igitur se defendit? « Pater meus, inquit, usque modo operatur, et » ego operor [3]. » Vidisti auctoritatem. Quod si imbecillior, et minor esset Patre; hoc quod dixerat, tantum abest, ut defensioni aptum sit, ut majus potius crimen sit, et graviori obnoxium accusationi. Quotiescumque enim quis illud faciat, quod soli præstantiori liceat facere, deinde deprehensus accusetur, ipse vero ita dicat, quoniam præstantior fecit, idcirco et ego feci; non solum non expedit se ab objectis criminibus, hoc defensionis modo, sed etiam majori reprehensioni, atque accusationi obnoxium se reddit. Superbiæ enim et arrogantiæ est majora suscipere dignitate sua. Ergo Christus etiamsi inferior fuisset, tantum aberat, ut quæ dicebat, ipsum defenderent, ut potius gravius condemnarent. Verum quoniam Patri æqualis erat; propterea nullam admisit culpam. Ac si vultis, exemplo perspicuum vobis faciam id, quod dico. Soli imperatori licet gestare purpuram, et diadema in capite, præterea nemini. Ergo si unus e multis hunc ornatum gestans, deinde ad tribunal perductus ita dicat : « Quia imperator hujusmodi

[1] Joan. v, 16. — [2] Num. xv. — [3] Joan. v, 17.

ornatum gestat, propterea ego etiam gesto; » non solum hoc defensionis modo non se liberaret ab accusatione, sed majorem pœnam, ac supplicium sibi accerseret. Rursus flagitiosissimis hominibus pœnam ac supplicium remittere, ut homicidis, latronibus, sepulcrorum effossoribus, et cæteris, qui talia quædam perpetrare ausi sunt, solius imperatoriæ largitatis est. Quod si judex quispiam damnatum sine imperatoris sententia dimittens, accusetur, et dicat etiam ipse: « Ego dimisi, quoniam imperator dimittit; » non solum hac ratione minime se liberat, sed etiam majorem erga se iram accendit, et jure quidem. Non enim æquum est, cum inferiores in temulentis forte compotationibus in superiorem auctoritatem irruerint, postea ex illorum more, et facto sibi ipsis parare defensionem. Major enim hæc contumelia est in eos, qui principatum ipsis tradiderunt. Ideo si quis inferior sit, nunquam hac sui defendendi ratione utetur. Sin autem sit imperator, et eadem præditus dignitate; fidenter id dicet. Etenim quemadmodum eadem est in utroque excellens amplitudo principatus; ita etiam eadem auctoritas, ac licentia esse debet. Quamobrem si existat aliquis, qui hac se ratione defendat; necesse omnino est eamdem dignitatem habeat atque ille, cujus potentiam ad suam defensionem prætendit. Quando igitur Christus hac ratione facti sui justitiam cum Judæis disserens declaravit; sine dudio nobis ostendit ejusdem se esse dignitatis cum Patre. Ac si libet, conferamus allatum exemplum cum verbis et facto Christi. Sit igitur idem, solvere pro auctoritate sabbatum, ac purpura, diadema, et reorum dimissio. Quemadmodum igitur soli imperatori illa licent, nemini autem subjectorum, ac si quis eadem faciat, ac jure faciat, illum quoque imperatorem esse necesse est, ita etiam hac in re, quoniam in conspectum se dat Christus ista pro auctaritate faciens, ac deinde accusatus Patrem prætendit ita

dicens : « Pater meus usque modo operatur; » necessarium prorsus est, et hunc æqualem illi esse, qui pro auctoritate faciat. Non enim nisi æqualis esset, hoc sui facti probandi modo uteretur. Atque ut clarius cognoscatis quæ dicimus : solverant aliquando sabbatum Discipuli, cum spicas vellerent, et comederent in sabbato : solvit et ipse nunc. Et illos reprehenderunt Judæi : reprehenderunt et hunc. Videamus qualem quidem pro illis defensionem afferat, qualem vero pro se ipso ; ut ex differentia præstantiam, et vim defensionis ejus intelligas. Qualem igitur defensionem pro illis affert? « Non legistis quid fecerit David, quando esu» riit[1] ? » Quando enim servos defendendos suscipit, confugit ad conservum illorum Davidem : quando autem se ipsum, rationem refert ad Patrem. « Pater meus operatur, » et ego operor. » Quam vero, quæret fortasse quispiam, operationem dicit? « Nam in sex diebus requievit Deus ab » omnibus operibus suis[2], » nempe quotidianam providentiam. Non enim solum protulit creaturam, verumetiam prolatam tuetur, et fovet : sive Angelos dixeris, sive Archangelos, sive superiores Potestates, sive omnia prorsus, quæ sub aspectum cadunt, et quæ non cadunt ; cuncta fruuntur providentia illius ; et si destituantur efficaci illius actione, diffluunt, dilabuntur, pereunt. Ergo cum vellet Christus ostendere suum esse providere, non autem sibi provideri, efficaciter agere, non autem agi, et alterius efficientiam subire, ita dixit : « Pater meus operatur, et ego » operor, » æqualem se Patri demonstrans.

V. Hæc memoria tenete, et quam diligentissime custodite, et contexite philosophiam morum cum recto dogmatum habitu : quod et nuper hortatus sum, et nunc hortor, neque finem hortandi faciam. Morum autem institutionem, et philosophiam nihil æque adducit, atque hoc in loco

[1] Matth. xii, 3. — [2] Hebr. iv, 4, ex Gen. ii, 2.

sæpe versari. Nam quemadmodum squallens terra, si neminem habeat, a quo irrigetur, spinis, et tribulis scatet; quæ autem cultrice manu fruitur, germinat et floret, ac redundat magna fructuum copia; ita sane et anima, illa quidem, quæ fruitur irrigatione divinorum sermonum, germinat et floret, et circumfluit fructibus Spiritus : quæ autem inculta et in squallore, ac sine ejusmodi irrigatione dimittitur; ea sola relinquitur et sylvescit, et multas profert spinas, ipsam peccati naturam. Ubi autem spinæ, ibi dracones, et serpentes, et scorpii, et universa potestas diaboli. Quod si his verbis non credis, age conferamus nobiscum eos, qui hoc auxilio caruerunt; ac tunc demum videbitis, quantum intercedat intervallum. Potius autem ipsi nos ipsos examinemus, quales quidem simus, dum divina doctrina fruimur; quales autem, cum diu hac privamur utilitate. Ne igitur tantum lucri profundamus. Hoc enim in loco frequentem esse, omnia conciliat bona. Hinc cum discedunt, et vir mulieri videtur honoratior, et mulier viro amabilior. Etenim mulierem non pulchritudo corporis valde amabilem reddit, sed animæ virtus; non pictura, et fucus, neque aurum, neque vestes pretiosæ : sed temperantia et probitas, et timor stabilis erga Deum. Ad hanc vero, quæ sub intelligentiam cadit, pulchritudinem comparandam nusquam alibi accurata exercitationis ratio adhibetur, præterquam in hoc admirabili ac divino loco, Apostolis et Prophetis tergentibus, orantibus, abradentibus senectutem peccati, adducentibus vigorem juventutis, omnem rugam, omnem maculam, omnem nævum ejicientibus ex animis nostris. Hanc igitur et viri, et mulieres studeamus nobis familiarem facere pulchritudinem, ut nobiscum habitet. Nam corporis pulchritudinem et morbus tabefacit, et temporis longitudo corrumpit, et senectus extinguit, et mors ingruens totam e medio tollit. Eam vero, quæ in anima est, non tempus,

non morbus, non senectus, non mors, non aliud hujusmodi quidquam potest perdere : sed perpetuo floret. Et pulchritudo quidem corporis sæpe spectatores ad intemperantiam provocat. At ea, quæ in animo, ipsummet Deum ad sui amorem allicit; prout etiam Propheta dixit, Ecclesiam alloquens : « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam : et » obliviscere populum tuum, et domum patris tui : et con» cupiscet Rex decorem tuum[1]. » Igitur, o dilecti, ut amicitiam cum Deo contrahamus, hanc quotidie pulchritudinem curemus, et colamus, Scripturarum lectione omnem maculam abstergentes, precibus, eleemosynis, mutua concordia : ut rex amator factus nostræ, quæ in animo, pulchritudinis dignetur nos cœlorum regno : quod utinam nos omnes consequamur gratia, et humanitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In parabolam decem millium talentorum debitoris, et centum denarios exigentis, et quod omni peccato deterior sit injuriarum recordatio.

I. Quasi ex longinqua peregrinatione ad vos reversus essem, ita me hodie affectum sentio : cum enim nullum amicorum consortium esse potest, nihil commodi affert eorum præsentia. Quamobrem nos, qui domi versabamur peregre versantibus nihilo hac in parte feliciores fuimus : nimirum qui superiore tempore nulla vobiscum colloquia

[1] Psal. XLIV, 11, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 176-187.

habere potuimus : sed danda est venia, cum illud non inertiæ, sed infirmitatis silentium fuerit. Gratulamini igitur me ab ea infirmitate convaluisse, ego vero gaudeo, quod vos charissimos mihi recuperavi. Erat mihi inter ægrotandum ipso morbo gravius, quod hujus dilecti cœtus particeps esse non poteram : nunc vero restituta valetudine, ipsa sanitate mihi optabilius est, quod vestræ charitatis deliciis perfrui secure liceat. Non enim febris tantum ardorem invehit febricitantium corporibus, quantum animis nostris amicorum absentium desiderium, et ut illi phialas et pocula, et frigidos fontes, ita isti amicorum vultus exoptant. Norunt illi qui amare consueverunt. Age igitur quando morbum deposuimus, invicem expleamur, si modo fieri liceat, ut hic ullam satietatem inveniamus. Dilectionis enim natura satietatem non novit, et ex usu amicitiæ majores flammas accipit : quod ipse alumnus dilectionis Paulus testatum reliquit, qui ita dixit : « Nulli quidquam debeatis, nisi » ut invicem diligatis [1]. » Illud enim debitum semper quidem fundatur, nunquam autem solvitur. Hic perpetuo debere pulchrum est, et in laude positum. In re pecuniaria eos, qui non debent, laudandos putamus : in dilectione vero perpetuos debitores probamus et admiramur : et quod ibi malignitatis, hic benignitatis signum est, ut silicet nunquam solvatur charitatis debitum. Ne ægre feratis prolixitatem orationis futuræ; citharœdicam enim melodiam eamque admirabilem vos docebo, non mortuam lyram attrectando, sed Scripturarum historias, et Dei præcepta pro nervis intendendo. Et quemadmodum citharœdi, arreptis discipulorum digitis, paulatim eos chordis admoventes assuefaciunt perite contrectare, et ex mutis tonis ac nervis omni sono suaviorem et dulciorem vocem emittere docent : ita nos quoque faciemus, et loco digitorum mentem ves-

[1] Rom. XIII, 8.

tram attrectantes præceptis Dei admovebimus, jubebimusque ea scite et eleganter attingere, non ut hominum theatrum, sed ut Angelorum populum per hanc voluptatem excitetis. Non enim satis est si eloquia divina percenseas, nisi ea quoque rebus præstes : et quemadmodum in cithara nervos attingit artifex, attingit quoque et imperitus, verum ita, ut iste auditorem vexet, ille voluptatibus et oblectatione repleat, etsi utrobique ejusdem generis digiti et iidem nervi sint, sed non eadem peritia : ita quoque in sacris Scripturis, multi adeunt eloquia divina, sed non omnes lucrum inde faciunt, aut fructum referunt ; in causa est, quod neque dicta satis scrutentur, neque cum artificio citharam pulsent : quod enim in re citharœdica ars, hoc ipsum in Dei legibus, operum exhibitio. Nos autem unam chordam pulsavimus per totam quadragesimam, dum legem vobis de juramentis recitavimus, et Dei gratia effectum est, ut pleraque auditorum a nobis ora in hac legis melodia ita instituta sint, ut depulsa prava consuetudine, pro eo quod antea Deum jurabant, jam nihil nisi : « Est, Non est, Crede mihi, » in lingua sua circumferant, idque in omni colloquio, adeo ut inter mille negotiorum necessitates ulterius progredi non sustineant.

II. Cæterum quia non sufficit ad salutem, si unum præceptum observemus, age vos hodie ad alterum traducamus. Etsi enim non omnes profecerunt in priore lege, attamen temporis progressu qui retro manserunt eos, qui præcedunt, assequentur. Deprehendi enim tantam esse hujus rei curam, ut et domi et in mensa viri cum mulieribus, servi cum ingenuis certamen de hujus præcepti observatione contendant, et beatos dixi, qui ad istum modum convivia celebrarent. Qui enim ea mensa sanctius, unde et ebrietas et voracitas omnisque prodigalitas extrusa est, et loco illarum admirabilis introducta præstandi divini præcepti con-

certatio, dum vir observat uxorem, uxor virum, ne in præcipitia pejurii ruat, et mulcta gravissima constituta est prævaricatori, non pudori est dominum a servis redargui, aut servos a dominis castigari? Recte igitur quis istiusmodi domum Dei Ecclesiam appellet. Ubi enim tanta modestia, ut epularum tempore solliciti sint convivæ de divinis legibus, aliusque cum alio super hoc contendat: certum et dæmonem inde et quamlibet malam potentiam elimanatam esse, Christumque adesse lætum ac hilarem, de illa pulchra inter servos suos æmulatione, omnemque illis elargiri benedictionem. Quapropter, omisso jam hoc præcepto, novi enim Dei gratia id per universam urbem propagatum iri, cum adeo ferventes in principiis, adeoque constantes vos exhibeatis; ad aliud præceptum transibo, quod est de contemptu iræ. Ut enim in cithara non satis est unico nervo conficere melodiam, sed omnes percurrendi sunt, concinnitate congruenti: ita quoque in animi virtute, non una lex sufficit nobis ad salutem, ut prius dixi, sed omnes exacte præstandæ sunt, si quidem velimus omni harmonia dulciores et utiliores modulos conficere. Didicit os tuum non jurare, edocta est tua lingua, ita, et non, ubique sonare, discat etiam convicium omne aversari, majoremque curam ad hoc præceptum adhibere, quandoquidem et majore labore opus est. Nam illic consuetudo sola vincenda fuit: in ira vero nervosiore industria opus est. Violentus enim affectus est, et tyrannicus, et subinde abripit vel eos qui vigilant, et ad barathrum ipsum perditionis deducit. Ferte igitur prolixitatem sermonis. Absurdum quippe est cum quotidie vulneeris in foro, in ædibus, ab amicis, a cognatis, ab inimicis, a vicinis, a servis, ab uxore, a filio, a propriis cogitationibus, ne semel quidem in universa hebdomada de remedio illorum vulnerum curam admittere: præsertim cum sciamus istum curandi modum, nec sumptu, nec dolore cons-

tare. Non enim nunc ferrum in manibus habeo : sed verbum pro ferro, quovis tamen ferro acutius, et cujusvis peccati putredinem excindens : sine dolore tamen ejus, cui ista incisio fit. Non ignem in dextra habeo, sed doctrinam igne vehementiorem, eamque non adhibentem cauterium, sed tamen cohibentem malitiæ proserpentem erosionem, et pro cruciatu plurimam ei, qui liberatur a malitia, afferentem voluptatem. Non hic opus est tempore, non laboribus, non pecuniis : solum velle satis est, et statim quidquid hujus virtutis est, præstiterimus. Quod si cogitemus, quanta sit auctoritas Dei jubentis, et conditoris istius legis, satis ex eo et abunde instructi et admoniti fuerimus. Neque enim a nobis ipsis monita vobis afferimus, sed ad legislatorem vos omnes adducimus. Sequimini igitur, et divinas leges audite. Ubi vero de ira et simultate disputatum est? Multifariam quidem in multis locis, maxime autem in parabola illa, quam ad Discipulos loquens ad istum ferme modum exorsus est : « Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini » regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis : et cum » cœpisset rationem ponere oblatus est ei unus qui debebat » ei decem millia talenta : cum autem non haberet, unde » redderet, jussit et ipsum venumdari, et uxorem ejus, et » liberos, et omnia quæ habebat, et reddi. Prolapsus igitur » servus ille ad pedes ejus, orabat eum his verbis : Domine, » patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Misertus » autem Dominus servi illius, dimisit eum, et debitum di» misit ei. Egressus autem ille invenit unum de conservis » suis, qui ipsi debebat centum denarios, et tenens suffo» cabat eum, dicens : Redde quod debes; procumbens ergo » conservus ille ad pedes ejus rogabat dicens : Patientiam » habe in me, et omnia solvam tibi : ille autem noluit, sed » eum inde abductum conjecit in carcerem, donec debitum » redderet : videntes autem conservi ipsius indignati sunt,

» et venientes narraverunt domino suo. Tunc vocavit illum » dominus suus, et ait illi : Serve nequam, omne debitum » dimisi tibi, quoniam rogasti me : nonne ergo oportuit et te » misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum ? Tunc » tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum » debitum. Sic et Pater meus cœlestis faciet vobis, si non » remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris [1]. »

III. Talis quidem parabola ista. Dicendum est ergo, cur et qua de causa illam parabolam proposuit. Non enim simpliciter dixit : « Assimilatum est regnum cœlorum, » sed, « Ideo assimulatum est regnum cœlorum. » Cur ergo causa adjuncta est ? De tolerantia Discipulis sermonem faciebat, docens, quomodo ira refrenanda esset contemnendæque injuriæ nobis illatæ, idque his verbis : « Si peccaverit in te » frater tuus, vade, et reprehende eum inter te, et ipsum » solum. Si auscultaverit tibi, lucratus es fratrem tuum [2]. » Hæc et alia ejusmodi, Christo loquente ad Discipulos suos, istamque philosophiam docente, Petrus chori Apostolorum princeps, os Discipulorum, columna Ecclesiæ, firmamentum fidei, confessionis fundamentum, orbis terrarum piscator, qui genus nostrum ex profundis errorum in cœlum adduxit, qui ubique fervidus et libertate plenus, imo potius charitate quam libertate, tacentibus omnibus, accedens ad Magistrum dixit : « Quoties peccabit in me frater » meus, et remittam illi ? usque septies [3] ? » simul et interrogat et pollicetur, et prius quam discat, magnum hac in re studium præ se fert. Cum enim mentem Magistri probe cognitam haberet, quam illa ad humanitatem prona esset, et quod ille præcipue gratiam cum ipso iniret, qui in condonandis offensis promptior esset, neque in istiusmodi rebus acerbum se et acrem exhiberet, volens placere legislatori, interrogavit num usque septies venia iteranda esset.

[1] Matth. XVIII, 23-35. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 21.

Deinde ut discas qualis homo, qualis vero Deus sit, qualisque ejus indulgentia, et quomodo humana benignitas, si ad illius largitatis opulentiam collata sit, quavis paupertate contemptior reperiatur, et quantula stilla sit ad mare immensum, tantam nostram bonitatem ad illius ineffabilem humanitatem æstimandam : dicenti Petro septemplicem veniæ iterationem et existimanti se magnifice et largiter dixisse, audi quid respondeat: « Non, inquit, usque septies, » sed usque septuagies septies [1]. » Illud autem septuagies septies, quidem septem et septuaginta arbitrantur, cæterum ita non est, habet enim hic numerus ferme quingenta, septies enim septuaginta, quadraginta et nonaginta conficiunt. Ne existimes difficile esse hoc præceptum, charissime: si enim semel, iterum, ac tertio, intra diem peccanti veniam impartieris, etiamsi admodum lapideus sit, etiamsi ipsis dæmonibus efferatior sit ille, qui te læsit, non erit ita sensus expers, ut denuo ad easdem offensas recidat : sed frequentia indultæ veniæ castigatus, melior erit, et probior : tuque si fueris instructus ad toties contemnendam injuriam tibi illatam, una atque altera, et tertia condonatione culpæ exercitatus, nihil difficultatis senties in posterum in hoc genere philosophiæ : quippe qui iteranda toties venia, eum jam usum collegeris, ut nihil te percellant proximorum injuriæ. « Quibus auditis, Petrus, ore hiante, stupens constitit: non de se tantummodo sollicitus, sed et de illis, qui ejus fidei committendi erant. Ne igitur idem faceret, quod in aliis mandatis fecerat, anticipatione exclusit ei omnem percontationem. Quid autem in aliis mandatis fecit? si quando Christus istiusmodi aliquid imperaret, quod difficultatem aliquam habere videretur, prosiliens ante alios interrogabat, et sciscitabatur de præcepto. Cum enim prodiisset, dives, de æterna vita Christum percontans, et cognitis illis,

[1] Matth. XVIII, 22.

quæ pariunt beatitudinem, mœstus ob pecunias abiisşet, dicente Christo, quod facilius esset camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cœlorum[1] : Petrus tametsi se omnibus nudavisset, neque jam vel hamum retineret, quippe qui et totum quæstum piscatorium, et navem contempserat, accedens ad Christum ita locutus est : « Et quis potest salvus fieri[2] ? Vide probitatem et fervorem Discipuli ; non enim inquit : « Impossibilia injungis, grave hoc mandatum : difficilis ista lex : » neque in silentio perstitit ; sed curam suam, quam de omnibus habebat, ostendit, et præceptori a Discipulo debitam reverentiam impartivit, dicens : « Et quis potest salvus fieri? » nondum factus pastor, pastoris animum habebat : nondum in imperio et principatu constitutus, principi congruentem curam servabat, de universo orbe sollicitus. Si enim dives fuisset, et multis pecuniis circumfusus, diceret fortasse quispiam eum non de reliquis, sed de se ipso suisque rebus anxium istam interrogationem protulisse : nunc autem paupertas ipsum liberat ab hac suspicione, ostenditque eum de aliorum salute anxium, sollicitudinem istam, et curam gessisse, et a magistro cognoscere viam salutis voluisse. Quapropter et Christus ei fiduciam indens dixit : « Quæ apud homines » impossibilia sunt, ea apud Deum possibilia sunt[3]. » Et ne putes, inquit, vos desertos relinqui, ego in hoc negotio etiam meas manus admovebo, et ardua, facilia et expedita faciam. Rursus de matrimonio et uxore disputantes Christo ac dicente : « Si quis repudiarit uxorem, excepta fornicationis » causa, facit eam mœchari[4] : » et omnem malitiam uxoris ferendam esse admonente, præter crimen fornicationis, Petrus aliis omnibus tacentibus, Christum alloquitur : « Si » istiusmodi conditio est hominis cum uxore, non expedit

[1] Marc. x, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 27. — [4] Matth. v, 32, et xix, 9.

» matrimonium inire [1]. » Et hic quoque vide quomodo decentem magistro reverentiam conservavit, et reliquorum salutis curam gessit, ne isthic quidem de rebus suis sollicitus. Ne autem hic istiusmodi quippiam dicat, anticipans per parabolam, ejus contradictionem antevertit. Hac de causa Evangelista dixit : « Ideo assimilatum est regnum cœ- » lorum homini regi, qui voluit ponere rationem cum servis » suis, » ostendens se ideo parabolam hanc dicere, ut discas te, etsi septuagies septies in die fratri peccata remiseris, nihil magnificum fecisse, sed multum adhuc et immensum a Domini clementia obesse, ac non tantum dedisse, quantum receperis.

IV. Audiamus igitur parabolam, quæ, tametsi clara videatur, habet tamen occultum quemdam et ineffabilem sententiarum thesaurum. « Assimilatum est regnum cœlo- » rum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis » suis. » Ne mihi prætercurras simpliciter has voces, sed evolve, et explica naturam ejus judicii, tuamque conscientiam ingressus, computa quidquid a te factum est per omnem vitam, et cum audieris rationem Dominum conferre cum servis suis, cogita in his verbis, reges et duces, et præsides, et divites, et pauperes, et servos, et liberos, et quidquid est hominum, intelligi. « Omnes enim nos mani- » festari oportet ante tribunal Christi [2]. » Quod si dives sis, cogita quod rationem dabis, utrum in meretrices, an in pauperes, pecunias insumpseris : utrum in parasitos et assentatores, an in egentes : utrum in libidinem, an in humanitatem : utrum in delicias, prodigalitatem, ebrietatem, an in afflictorum subsidium. Non de expensis solummodo, sed de acquisitionis modo rationem postulaberis : utrum justis laboribus, an rapinis et avaritia pecuniam collegeris : utrum sit patrimonii hæreditas, an id coactum sit ex pupil-

[1] Matth. XIX, 10. — [2] 2 Cor. V, 10.

lorum eversis domibus, et spoliationibus viduarum. Quemadmodum nos non solum a servis nostris rationem elatæ pecuniæ, sed etiam illatæ exposcimus, excutientes unde pecunias, a quibus, et quomodo, et quantas acceperint : ita et Deus non solum expensi, sed etiam accepti et acquisiti rationes postulat. Non solum vero dives; sed et pauper rationes vel ipsius paupertatis subit : an generoso et grato animo paupertatem tulerit, annon ægre tulerit, annon indignatus fuerit, annon incusaverit Dei providentiam, cum videret alium in voluptatibus deliciantem, se autem in egestate versari. Ut enim a divite eleemosynæ, ita a paupere tolerantiæ requiritur ratio : imo non solum tolerantiæ, sed etiam ipsius eleemosynæ. Non enim habet impedimentum ad eleemosynam paupertas : testis est vidua, quæ duo minuta in gazophylacium dejecit, et eos, qui plurima dederant, magno intervallo superavit, idque tam minuta oblatiuncula. Non solum autem divites et pauperes, sed præsides et judices cum multa diligentia examinantur, annon jus corruperint, annon ad gratiam, vel odium calculos in litibus deprompserint, annon molliti adulatione, contra quam par erat sententiam dederint, annon memores offensarum eos vexaverint, qui nihil peccarant. Non solum autem sæculares magistratus, sed et illi qui ecclesiis præsunt, suæ præfecturæ rationes dabunt, et præcipue isti sunt, qui majores, acerbiores, et graviores pœnas sustinebunt. Cui enim verbi administratio commissa est, diligenter ibi examinabitur, annon segnitie, aut invidia aliquid omiserit eorum, quæ dicenda erant, et per opera exhibuerit, an omnia explicuerit, nihilque ab illo occultatum sit, quod dictu operæ-pretium erat. Rursus qui episcopatum adeptus est, quanto ad majorem verticem ascendit, tanto majoribus obnoxius erit rationibus, non solum de doctrina et pauperum patrocinio, sed etiam de examinatione ordinandorum,

aliisque sexcentis. Et hæc declarans Paulus ad Timotheum scripsit : « Manus cito nemini imposueris, neque commu- » nices peccatis alienis [1] : » et ad Hebræos scribens de iisdem præfectis, alia ratione terrefacit. « Obedite, inquit, præpo- » sitis vestris, et subjacete eis : ipsi enim vigilant super ani- » mabus vestris, ut rationem daturi [2]. » Tum vero non factorum solum, sed et verborum rationes subibimus. Quemadmodum enim nos cum pecunias servis concredimus, omnium reposcimus rationes, ita quoque Deus de verbis nobis concreditis requiret quomodo illa expenderimus. Reposcimur enim et examinamur perquam diligenter, num temere, num frustra ea insumpserimus : non enim nummus temere expositus ita lædit ut verba temere et frustra elata, cum nihil opus erat. Nummus enim frustra insumptus pecuniæ aliquando damnum affert, sermo autem imprudenter enuntiatus, integras domos evertit, et animam perdit : pecuniarum quidem damnum resarcire licet, verbum vero quod exilierit semel, revocare non licet. Cæterum ut discas verborum pœnas luituros esse, audi quid Christus dicat : « Dico autem vobis, quod de omni verbo » otioso, quodcumque locuti fuerint homines in terra, red- » dent rationem de eo in die judicii; ex verbis enim tuis » justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis [3]. » Non solum autem dictorum rationem reddemus, sed et auditorum quoque, veluti si admiseris falsam criminationem contra fratrem calumniose institutam : « Auditionem enim » vanam, inquit Scriptura, ne receperis [4] : » quod si illi, qui recipiunt vanam auditionem, veniam non habent, qui calumniantur et criminantur, quamnam habebunt excusationem?

V. At quid dico de verbis et auditu, ubi etiam cogita-

[1] I Tim. v, 22. — [2] Hebr. xiii, 17. — [3] Matth. xii, 36, 37. — [4] Exod. xxiii, 1.

tionum pœnas sustinemus? et hoc ipsum Paulus declarans, dixit : « Quamobrem ne ante tempus judicetis, donec ve » niat Dominus qui illuminabit occulta tenebrarum, et ma- » nifestabit consilia cordium [1] : » ille quoque Psalmorum Cantor ait : « Cogitatio hominis confitebitur tibi [2] : » quid autem illud est, « Cogitatio hominis confitebitur tibi? » veluti si cum dolo et mala mente fratrem alloquaris : si ore illum et lingua celebres, mente autem mala cogites, eique invideas. Illud enim ipsum Christus subindicans, nos non solum factorum, sed et cogitationum pœnam luere dixit : « Qui inspexerit mulierem ad concupiscendum eam, jam » mœchatus est eam in corde suo [3]. » Atqui non erupit in opus ipsum peccatum, sed hactenus in solo animo consistit : verum ne ita quidem inculpatus manere potest, qui ideo contemplatur formas mulierum, ut incendat fornicationis concupiscentiam. Cum igitur audiveris eum rationem cum servis suis conferre, ne mihi negligenter prætereas illam dictionem : sed hoc intellige de omni ordine, omni ætate, utroque sexu, et virorum et fœminarum. Cogita quale illud judicium sit, revolve perpetuo tua peccata : nam etsi ipse oblitus fueris tuorum delictorum, Deus nunquam obliviscetur, et omnia ante oculos constituet, nisi jam mature ea extinxerimus per pœnitentiam et confessionem, et per oblivionem offensarum. Qua vero de causa rationem repetit? non quidem ut inscius; quomodo enim inscius, cui omnia cognita sunt antequam fiant [4]? sed ut tibi servo persuadeat, jure te debere quodcumque debes : imo potius, ut non solum discas, sed ut abstergas : quandoquidem et Prophetæ ea de causa mandavit peccata Judæorum enarrare. « Dic, inquit, iniquitates suas domui » Jacob et peccata sua domui Israël [5] : » non ut audiant so-

[1] I Cor. IV, 5. — [2] Psal. LXXV, 11. — [3] Matth. V, 29. — [4] Dan. XIII, 42. — [5] Isaï. LV, 1.

lum, sed ut corrigantur. Exorso autem eo conferre rationes, adductus est ei debitor unus decies mille talentorum; quidquid enim illi creditum erat, id omne absumpserat : magna æris alieni moles : et non solum in hac re periculum erat, sed in eo quoque quod primus oblatus est domino. Si enim post multos in solvendo studiosos iste oblatus fuisset, non ita mirum fuisset, si dominus nihil adversus eum exacerbatus fuisset : priorum enim probitas, improbis deinceps omnibus placatiorem eum effecisset. Cæterum primum eum, qui productus fuerat, tam malignum in solvendo apparere, et postquam tam malignus apparuisset, dominum mansuetum invenire, id præcipue inexpectatum et admirabile. Homines enim, ubi debitores adepti sunt, non aliter quam si venando, aut aucupando quidpiam cepissent, ita exultant, et omnia faciunt, ut universum exigant : quod si id non possint ob egestatem debitorum, iram defraudatione pecuniarum collectam, in ærumnosum miserorum corpus effundunt, vexando, verberando, atque alia sexcenta mala infligendo. Deus contra omnia movet, in omnibus satagit, ut eum liberet ære alieno. In nobis enim debitorum exactio divitias facit : Deus autem in remittendis peccatis maxime ditescit : nam hominum salus opulentia Dei est, quemadmodum Paulus dicit : « Dives in omnibus et per omnes qui invocant » eum [1]. » Sed dixerit aliquis : « Cur ergo, si destinarat remittere et condonare crimina, hunc venumdari jussit? » Illud certe imprimis illius humanitatem declarat; sed ne festinemus, at per ordinem procedamus ad parabolæ enarrationem. « Non habente autem eo quod redderet [2]. » Quid autem est illud quod dicit : « Non habente eo quod red- » deret? » rursus vides improbitatis accessionem; cum enim dicit, « Non habente eo quod solveret, nihil aliud dicit

[1] Rom. x, 12. — [2] Matth. xviii, 25.

quam eum omnium virtutum inopem fuisse, nec ullum bonum opus possedisse, quod imputari posset ad remissionem peccatorum. Imputantur enim omnino nobis ad peccatorum veniam recte facta : quemadmodum et fides ad justitiam. « Ei enim, qui non operatur, credit autem in » eum, qui justificat impium, imputatur fides ejus ad justi» tiam [1]. » Cæterum quid allego fidem et recte facta, cum tribulationes quoque imputentur nobis ad peccatorum condonationem ? et hoc declarat Christus per parabolam Lazari, introducens Abraham dicentem ad divitem Lazarum accipere consolationem [2], quia in vita sua mala acceperat. Declarat et Paulus ad Corinthios de fornicatore scribens : « Tradite hunc hominem Satanæ in exitium carnis, ut spi» ritus servetur [3]. » Et alios, qui peccaverant, consolans, ad hunc modum verba facit : « Ideo in vobis multi infirmi et » ægroti, et dormiunt multi : si enim nos ipsos judicare» mus, non utique judicaremur. Cum autem judicamur a » Domino, castigamur, ut non cum hoc mundo damnemur [4]. » Si autem tentationes, morbi, infirmitates, et carnis exitium, quæ nec studio, nec voluntate patimur, imputantur nobis ad peccatorum abolitionem, multo magis recte facta, quæ voluntate et studio persequimur. Huic autem omnium bonorum inopia erat, onus contra peccatorum maximum, et sarcina importabilis. Idcirco dicit : « Non habente illo » unde redderet, jussit eum venumdari. « Ex hoc potissimum licet domini humanitatem perdiscere, quod et rationem instituit, et venumdari jussit; ambo enim ista facta sunt in eum finem, ut non venderetur. Unde id liquet? a rerum exitu : si enim voluisset, quis obicem, quis impedimentum attulisset ?

VI. Quorsum igitur venditionem imperavit, cum nihil

[1] Rom. IV, 5. — [2] Luc. XVI, 25. — [3] 1 Cor. V, 5. — [4] Id. XI, 30-32.

tale facere statuisset? ut augeret metum. Metum vero auxit per minas, ut eum ad supplicationem compelleret; ad supplicationem compulit, ut occasionem donandæ veniæ haberet. Poterat et ante deprecationem eum liberum ab ære alieno dimittere, sed ne inde illum deteriorem faceret, ita se gessit. Poterat ante rationem initam veniam concedere, sed ne ignorans molem scelerum suorum, inhumanior et crudelior erga proximos esset, ideo illi prius declaravit sui debiti magnitudinem, ac tum demum ei remisit omnia. Nam si, habita ratione ac ære alieno commonstrato, minisque illatis, et condemnatione proposita, quam sustinere merebatur, adeo ferus et crudelis fuit adversus suum conservum; si nihil istorum adhibitum fuisset, quo non immanitatis prorupisset? Hac de causa hæc omnia Deus fecit et instituit, ut hominis immanitatem illam præmolliret. Si nihil istis rebus emendatus fuit, non penes magistrum, sed penes illum qui emendationem non recipit, culpa statuenda est. Verumtamen videamus quo pacto ejus ulcus abstergat. Cadens igitur ad pedes ejus, obsecrabat dicens : « Patien-»tiam habe in me, et omnia reddam tibi [1]. » Non fassus est se nihil habere quod redderet : sed hic mos est debitorum, ut in summa inopia promittant tamen, quo præsens periculum vitare possint. Audiamus, quotquot ignavi sumus ad precandum, quanta sit obsecrationum vis. Non jejunium ostentavit, non ultroneam paupertatem, aut aliquid istiusmodi, sed desertus, sed nudus omni virtute, ubi se ad obsecrandum convertit, eo solo potuit dominum ad misericordiam pertrahere. Ne igitur deficiamus in fundendis precibus. Quis enim hoc sceleratior, qui et tot criminibus obnoxius erat, et nullum recte factum possidebat? Non tamen secum ad istum modum locutus est : « Non audeo loqui, pudore plenus sum, quî potero accedere? quî potero

[1] Matth. XVIII, 26.

orare? »quod plerique peccatorum dicunt, diabolica laborantes timiditate. Non adest tibi fiducia loquendi? propterea accede, ut majorem fiduciam pares. Num enim homo est quem placare cupis, ut pudore et verecundia laborandum sit? Deus est qui magis, quam tu ipse, exoptat te a criminibus liberari : non tu tantopere tuam securitatem concupiscis, quantopere ille tuam salutem expetit : idque rebus ipsis docuit. Non habes fiduciam? eo ipso potes fiduciam habere, quod ita affectus sis : maxima enim fiducia est, cum quis se existimat fidere non debere. Nam ut summopere pudenda res est, justificare se ipsum coram Domino, ille enim impurus est, quicumque id facit, etiamsi omnibus hominibus sanctior fuerit; ita quoque justus fit, qui se credit omnium hominum extremum esse : cujus rei testes sunt Pharisæus et Publicanus. Ne igitur despondeamus animum ob peccata, neque desperemus, sed adeamus Deum, procidamus, obsecremus quemadmodum iste fecit, hactenus bona mente usus. Non despondere animum, non desperare, confiteri peccata, postulare dilationem aliquam et moram, et omnia ista bona sunt et mentis contritæ, et animæ humiliatæ. Quæ jam sequuntur, nequaquam similia sunt superioribus : quæ enim per supplicationem congregaverat, hæc omnia in universum effudit per iram, quam in proximum exercuit. Sed jam ad modum donatæ veniæ procedamus. Videamus qualitatem istius remissionis, et quibus rebus ad id dominus adductus fuerit. Misertus illius dominus, inquit Evangelista, absolvit eum, et debitum remisit. Ille dilationem petiit, iste veniam concessit, adeo ut plus ceperit, quam postularit. Quapropter Paulus inquit; « Ei, qui potest omnia facere superabundantius » quam petimus, aut cogitamus [1]. » Non enim potes cogitare tanta, quanta ille instituit donare tibi. Ne igitur pude-

[1] Ephes. III, 20.

fias, neve erubescas, imo potius pudorem de peccatis collige, ne desperes, neve absistas a precatione, sed accede, licet peccator sis, ut reconcilies tibi Dominum, ut des illi locum suam humanitatem in condonatione tuorum criminum exhibendi, quia si timeas accedere, impedis illius bonitatem, remoraris illius benignitatis largitatem, quantum ad te attinet. Ne igitur animum despondeamus, neve nos segnes timidosque ad preces exhibeamus, etiamsi detrusi simus ad barathrum malitiæ, facile inde nos extrahere poterit. Nemo tantum peccavit quantum iste, nam in omne genus scelerum proruperat : id enim significant dena millia talentorum : nemo ita inops virtutis est, ut iste fuit, hoc enim intelligitur ex eo, quod nihil haberet quod rependeret. Attamen undecumque desertum et inopem potuit vis precum liberare. Tantum, inquit, valet precatio, ut eum qui innumeris rebus et factis Dominum offenderit, a pœna et supplicio eripere possit? potest haud dubie. Non enim illa sola est quæ omnia conficit, sed habet sociam et auxiliatricem maximam humanitatem Dei, qui preces accipit, cujus viribus omnia fiunt, et quæ orationem efficacem reddidit. Id igitur subindicans, dixit : « Misertus dominus ejus » absolvit eum, et æs alienum remisit ei [1], » ut discas, et post preces, et ante preces domini viscera totum istud negotium fecisse. « Egressus autem ille invenit unum con» servorum suorum, qui ipsi debebat centum denarios, et » tenens suffocabat eum dicens : Redde quod debes [2]. » Quid scelestius fieri potest? adhuc enim beneficii vocem in auribus gerens, oblitus est herilis bonitatis.

VII. En quantum bonum est peccatorum suorum meminisse; si enim hic perpetuo eorum memoriam retinuisset, non tam ferus et immanis factus fuisset ; propterea assidue dico, nec omittam dicere, valde est utile et necessarium

[1] Matth. XVIII, 27. — [2] Ibid. 28.

perpetuo recordari delictorum omnium; nihil enim ita recte institutam, tractabilem et mitem animam facere potest, quam perpetua delictorum recordatio. Ideo et Paulus non solum peccatorum eorum, quæ ante lavacrum, sed etiam quæ post baptismum commissa erant, memor fuit, quamvis semel omnia et deleta et extincta essent. Si autem ille eorum, quæ ante baptismum gesserat, memor fuit, multo magis nos, quæ post baptismum acta sunt, in memoria retinere debemus; non enim solum illa istiusmodi recordatione extinguimus, sed et inde erga omnes homines mitiores efficimur, et Deo cum majori benevolentia inserviemus, ineffabilem ejus humanitatem ex istiusmodi memoria perspicientes. Quod iste non fecit, sed oblitus magnitudinis debitorum suorum, etiam beneficii domini non recordatus est. Oblivione porro beneficii factum est, ut scelerate se gesserit adversus conservum, et scelerate se gerendo omnia perdiderit, quæ a Dei bonitate consecutus erat. « Tenens enim suffocabat eum, dicens : Redde si quid » debes : » non dixit : « Redde centum denarios, » puduisset enim eum nominare tantillas minutias, sed, « Redde si quid » debes. » Ille autem cadens ad pedes ejus obsecrabat dicens : « Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi [1]. » Eisdem verbis suam salutem orat, quibus ille veniam a domino impetraverat. Is autem præ nimia credulitate, ne istis quidem verbis flectebatur, neque cogitavit se per hæc dicta salutem invenisse. Quinimo si debitum remisisset, ne ita quidem pro humanitate factum illud imputandum fuisset, sed pro debito. Si enim ante rationem initam, et beneficium acceptum, hoc fecisset, ipsius magnanimitati tale factum ascribi potuisset; jamvero tam clementer habitus et tot peccatorum remissione donatus, ad parem erga conservum clementiam obligatus erat. Ille

[1] Matth. XVIII, 29.

tamen nihil istiusmodi fecit, aut in mentem admisit, ut cogitaret, quantum interesset inter condonationem, quæ ipsi a domino contigerat, et eam quæ erga conservum exhibenda erat; non enim solum magnitudine debitorum aut dignitate personarum, sed eo ipso modo, quo res acta est, magnum inter utrumque discrimen conspicias. Illud enim debitum decem millium talentorum erat, hoc centum denariorum; et ille quidem in dominum contumeliose peccaverat, hic tantummodo conservo obligatus erat; ille beneficiis acceptis bene mereri vicissim debebat, dominus qui nihil boni aut magni aut parvi ab ipso factum videbat, omnia remisit. Attamen nihil horum cogitavit; sed semel ab ira excæcatus, suffocabat eum, et in carcerem conjecit. Videntes autem conservi ejus indignati sunt, ut ait Scriptura, et ante dominum conservi eum damnaverunt, ut discas domini mansuetudinem. Cum audisset id dominus, rursus adversus eum accitum judicium instituit, neque vel tum simpliciter condemnationem effert, sed prius tanquam de jure cum illo disceptat. Cæterum quibus id verbis facit? « Serve nequam, omne debitum illud remisi tibi [1]. » Quid melius eo domino, cui cum deberentur decem millia talentorum, ne verbo quidem stomachatus est, aut scelestum appellavit? sed eum tantummodo venumdari jussit; idque eo fine, ut a debitis liberaretur; eidem cum adversus conservum improbe egisset stomachatur; ut discas ipsum facilius quod in se peccetur, quam quod adversus alios, remittere solere. Ac non istud in hoc solo loco facit, verum et alibi. « Si enim, inquit, offers munus tuum ad » altare, et illic recordatus fueris, quod frater tuus habet » aliquid adversum te, abi primum, ut reconcilieris fratri » tuo, ac tum veniens offer munus tuum [2]. » Vides quam ubique sua nostris anteponat, pacemque et charitatem

[1] Matth. XVIII, 32. — [2] Id. v, 23, 24.

proximorum summo loco constituat? Et rursus alibi : « Quicumque repudiat uxorem suam, præterquam ratione » adulterii, eam adulterari facit [1]. » Per Paulum autem hanc legem sancit : « Si quis vir uxorem habet infidelem, » eique placeat cum ipso habitare, ne dimittat eam ; quod » si adultera sit, ejiciatur ; si autem infidelis sit, ne expel- » latur [2]. » Si, inquit, in te peccaverit, abscinde ; si in me, detineas. Ita et hic, cum tanta peccata adversum se commissa erant, veniam dedit ; cum autem adversus conservum, licet minora, paucioraque, nequaquam remisit, sed ultionem persecutus est. Et hic quidem eum scelestum appellavit, illic ne verbo quidem contristavit. Et ideo hic illud quoque adjunctum est, quod dominus iratus tradiderit eum tortoribus ; cum autem ab illo reposcebat rationem decies mille talentorum, nihil istiusmodi additum fuit ; ut intelligas illic quidem calculum subductum fuisse, non irarum, sed sollicitudinis, quæ veniæ locum pararet. Hoc autem peccatum dominum plane exacerbavit. Quid igitur est pejus injuriæ recordatione, cum benignitatem Dei jam depromptam revocet, et quæ non potuerunt efficere alia peccata, hæc efficiat ira adversus proximum? Atqui scriptum est Dei dona esse sine pœnitentia [3]. Cur igitur hic post eductum munus, post progressam benignitatem, reductus est calculus? Propter injuriæ memoriam ; quamobrem non erraverit quis, si hoc peccatum omni peccato gravius pronuntiet ; alia enim omnia veniam impetrare potuerunt, istud solum adeo non potuit veniam adipisci, ut jam deleta, et jam extincta iterum renovarit. Duplex igitur malum pertinax injuriæ memoria, et quod nullam excusationem apud Deum habeat, et quod reliqua peccata jam remissa, iterum revocet, et contra nos constituat. Quod ipsum et hic factum est ; nihil enim, nihil omnino

[1] Matth. v, 32. — [2] 1 Cor. vii, 12. — [3] Rom. xi, 29.

ita Deus odit, et aversatur, ut hominem offensarum memorem, et tenacis iræ. Et illud quidem præcipue ex hoc loco declaravit, et ex oratione, in qua jussit nos ita dicere : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris [1]. » Hæc igitur omnia docti, et parabola ista in cordibus inscripta, cum cogitaverimus quæ passi sumus a conservis, cogitemus quæ fecimus in ipsum dominum, et metu propriorum criminum, iram de alienis delictis collectam facillime poterimus summovere; si enim meminisse oportet delictorum, propriorum tantum meminisse oportet. Quod si propriorum memores fuerimus, nunquam aliena delicta supputabimus; contra si illorum obliviscamur, ista facilius obversabuntur nostris cogitationibus. Nam et hic si decies mille talentorum memor fuisset, nunquam centum denariorum recordationem retinuisset. Ideo post quam illorum oblitus erat, factum est, ut conservum suffocaret, et pauca volens exigere, neque illa quidem assecutus est; sed et decies mille talentorum molem in suum ipsius caput retraxit. Quocirca audacter dixero omni peccato istud gravius esse; quinimo non ego hoc dico, sed Christus per parabolam istam istud declaravit. Si enim non decem millibus talentorum, hoc est, ineffabilibus peccatis istud gravius esset, nequaquam hujus causa illa omnia jam donata revocata fuissent. Nihil igitur ita studeamus, quam ut ipsi ira vacemus, et nobis infensos reconciliemus; cum illud sciamus nullam nec orationem, nec eleemosynam, nec jejunium, nec participationem mysteriorum, aut aliud quidpiam, si memores offensarum simus, nobis patrocinari posse in illa die; ut contra, si hoc peccatum superemus, etiamsi mille delictis inquinati simus, veniam aliquam consequi nos posse. Nec meus sermo est iste, sed illius, qui tunc nos judicaturus est, Dei.

[1] Matth. VI, 12.

Quemadmodum hoc in loco pronuntiavit : « Ita, inquiens, » faciet Pater meus, si non remiseritis unusquisque ex cor- » dibus vestris [1]. » Et rursum alibi. « Si remiseritis homi- » nibus delicta sua, remittet et vobis Pater vester cœlestis [2]. » Ut igitur et hic mansuetam et mitem agamus vitam, et illic veniam et remissionem obtineamus; studendum ac satagendum est, ut quotquot habemus inimicos, eos nobis reconciliemus. Ita enim et Dominum nostrum, etiamsi sexcenties peccaverimus, nobis reconciliabimus, et futura bona adipiscemur. Quibus nos dignos opto fieri gratia et humanitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In dimissionem Chananææ. Habita autem est post ejus reditum ab exilio.

I. Tempestas ingens sævit [3]; sed eorum, qui convenerunt, alacritatem non cohibuit; multæ tentationes, sed desiderium vestrum non solverunt. Non cessat Ecclesia oppugnari, et vincere; insidiis impeti, et superare insidias. Quanto magis alii insidiantur, tanto magis illa augetur : fluctus dissipantur, et petra immobilis. Interdiu doctrina, noctu vigiliæ; dies cum nocte certat; illic collectæ, et hic collectæ : nox forum convertit in Ecclesiam; alacritas animi vestri igne vehementior est. Cohortatione non indigetis, et studium exhibetis vestrum. Quis non obstupescat ? quis non miretur ? Non modo, qui nostri

[1] Matth. XVIII, 35. — [2] Id. VI, 14. — [3] Vide D. Guillon, tom. XVIII, pag. 121-131.

sunt, non abfuerunt, sed etiam, qui nostri non sunt, accesserunt. Hujusmodi est tentationum lucrum : nam sicut pluvia decidens semina excitat; sic et animam invadens tentatio erigit animum. Verbum Dei est : inconcussa est Ecclesia. « Portæ inferi non prævalebunt adversus eam [1]. » Qui impugnat illam, se ipsum profligat, ipsamque fortiorem ostendit : qui impugnat illam, vires suas dejicit, nostrumque tropæum reddit illustrius. Splendidus erat antea Job; postea vero splendidior apparuit. Quando corpore sanus erat, non ita splendidus fuit, ut cum vulnerum sanie coronabatur. Noli tentationem unquam reformidare, si præparatam habeas animam. « Tribulatio » nihil officit, sed « Patientiam operatur [2]. » Nam quemadmodum nihil officit auro fornax, sic neque tribulatio generoso nocet. Quid facit fornax quæ aurum excipit? purum illud reddit. Quid operatur tribulatio toleranti? patientiam. Sublimiorem illum efficit, desidiam resecat, animum colligit, mentem redddit temperatiorem. Invexerunt tentationem, ut oves abigerent, et contrarium evenit; illa enim pastorem introduxit. Quo in statu sunt res nostræ? Laudibus celebrantur : quo in statu res illorum? ignominia cumulantur. Qua conditione sunt illorum negotia? ne apparent quidem. Forum percurro, et neminem video. Frondes erant, et flante vento ceciderunt; paleæ erant, et dissipatæ sunt, frumen-t[um]que maturum apparuit : plumbum erat, et liquefactum est, atque purum remansit aurum. Quis fugavit illos? nemo; sed domesticum habent hostem conscientiam post peccatum. Sciunt quid fecerint. Nam et Caïn volebat fratrem suum occidere : sed cum volebat occidere, cupiditas ardebat : postquam autem peccatum perpetravit, gemens ac tremens ubique terrarum vagabatur [3]. Hi vero licet reipsa non occiderint, at voluntate tamen occiderunt. Per-

[1] Matth. XVI, 18. — [2] Rom. V, 3. — [3] Gen. IV.

petrata est cædes quantum in illorum malignitate situm fuit; sed vita concessa est Dei benignitate. Hæc a me dicuntur, ut alacritatem vestram excitem, ut nunquam tentationem reformidetis. Petra es? ne fluctus timeas, nam « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ » inferi non prævalebunt adversus eam [1], » inquit. Aliquando extranea, interdum intestina sunt bella; sed nemo potest navim submergere.

II. Verum ne totum tempus in referendis illorum criminibus impendamus; conscientiæ terrori committamus eos, et sinamus mentem illorum ac nefariæ cupidinis impetum a domestico carnifice divexari: sinamus eos fugere, nemine persequente; sinamus in ignominia, nemine oppugnante: nosque consuetam mensam vobis apponamus. Non enim æquum est, ut tempus teramus referendis illorum sceleribus, et filios sinamus fame cruciari. Hesterno igitur die Paulus nobis mensam apparavit; hodie Matthæus; heri tentoriorum opifex, hodie publicanus; heri blasphemus, hodie raptor; heri persecutor, hodie avarus. Sed blasphemus ille, blasphemus non mansit, sed Apostolus factus est; nec raptor in rapinis permansit, sed factus est Evangelista. Commemoro pristinam nequitiam, et subsequentem virtutem, ut discas quanta sit pœnitentiæ utilitas, nec unquam de tua salute desperes. Doctores nostri prius nequitia illustres fuere, sed deinde a justitia celebrati sunt, publicanus et blasphemus duo vertices improbitatis. Quid enim est telonium? rapina legitima, violentia fiduciæ plena, iniquitas legis patrocinio fulta. Furibus ipsis durior est publicanus. Quid est telonium? Violentia, quæ patrocinium legis obtendit, quæ carnificem pro medico habet. Intelligis-ne quid dixerim? Leges sunt medici, deinde fiunt carnifices: non enim ulcus sanant,

[1] Matth. XVI, 18.

sed augent. Quid est telonium? peccatum impudens, rapina occasione destituta, latrocinio deterior. Latro dum furatur, saltem erubescit; hic vero cum fiducia prædatur. Verum hic publicanus repente Evangelista factus est. Quomodo et qua ratione? « Transiens, inquit, Jesus vidit Matthæum sedentem in telonio, et dixit ei : Sequere me [1]. » O virtus sermonis! intravit hamus, et captivum militem effecit, lutum in aurum convertit. Intravit hamus, « Et statim surgens secutus est eum [2]. » In fundo erat iniquitatis, et ad culmen virtutis ascendit. Nemo itaque, dilecti, de sua salute desperet. Non enim improbitas malum est a natura insitum : libero arbitrio et libertate decorati sumus. Publicanus es? potes fieri Evangelista. Blasphemus es? potes Apostolus esse. Latro es? potes deprædari paradisum. Magus es? potes adorare Dominum. Non est vitium ullum, quod non pœnitentia solvatur. Idcirco Christus nequitiæ culmina delegit, ut in fine nullum subterfugium relinquat.

III. Ne mihi dicas : « Perii, quid mihi faciendum restat? » ne mihi dicas : « Peccavi, et quid faciam? » habes medicum morbo potentiorem; medicum habes qui morbi naturam superat; medicum habes qui nutu solo curat; medicum habes, qui voluntate corrigit, qui potest et vult sanare. Cum non esses, te produxit; cum jam sis et perversus sis, multo magis poterit te corrigere. Non audisti quomodo olim pulverem de terra sumpserit, et hominem finxerit? quomodo terram converterit in carnem? quomodo nervos condiderit, quomodo ossa, quomodo pellem, quomodo venas, quomodo nasum, quomodo oculos, quomodo palpebras, quomodo supercilium, quomodo linguam, quomodo pectus, quomodo manus, quomodo pedes, quomodo reliqua omnia? Terra erat subjecta, una substantia, et intravit

[1] Matth. IX, 9. — [2] Ibid.

ars, atque varium opificium produxit. Numquid modum potes exponere, quo creatus es? Sic neque modum potes effari, quo peccata tolluntur. Si enim incidens in spinas ignis, illas absumit, multo magis voluntas divina delicta nostra consumit, radicitus evellit, et peccatorem ei, qui non peccavit, similem reddit. Ne quæras modum, ne investiges quid factum sit; sed miraculo crede. Multa magnaque peccavi, dicis : ecquis a peccato immunis? At mea gravia sunt, et quorumvis hominum peccata superant. Hoc tibi sufficit ad sacrificium : « Dic tu iniquitates tuas primus, ut » justificeris [1]. » Agnosce te peccasse, et initium tibi correctionis hoc fiet. Mœstus esto, lacrymas funde. Numquid aliud quidpiam meretrix effudit? Nihil aliud, quam lacrymas et pœnitentiam. Ducem assumpsit pœnitentiam, et ad fontem accessit.

IV. Quid vero publicanus et Evangelista dicat, audiamus : « Et egressus inde Jesus venit in partes Tyri et » Sidonis : et ecce mulier [2]. » Miratur Evangelista : ecce mulier, vetusta armatura diaboli, quæ me de paradiso expulit, mater peccati, princeps prævaricationis; illa ipsa mulier venit, ipsa natura : novum ac stupendum spectaculum. Judæi fugiunt, et mulier sequitur. « Et ecce mulier de fini- » bus illis egressa rogabat eum dicens : Domine fili David, » miserere mei [3]. » Evangelista fit mulier, ac divinitatem incarnationemque confitetur; « Domine, » dominationem; « Fili David, » incarnationem denotat. « Miserere mei : » vide philosophicam animam; « Miserere mei : » non habeo conscientiam bonorum operum, non rectæ vitæ fiduciam; ad misericordiam confugio, ad communem peccatorum portum : ad misericordiam confugio, ubi nullum tribunal, ubi sine examine salus : sic peccatrix et iniqua accedere ausa est. Vide mihi philosophiam mulieris; non rogat Jacobum, non

[1] Isaï. XLIII, 26. — [2] Matth. XV, 21. — [3] Ibid. 22.

supplicat Joanni, non accedit ad Petrum, nec divisit Apostolorum chorum. Non egeo mediatore; sed pœnitentiam assumens advocatum, ad ipsum fontem pergo. Ideo descendit, ideo carnem assumpsit, ut ego ipsum alloquar. Sursum Cherubim ipsum tremunt, et deorsum meretrix illum alloquitur. « Miserere mei. » Nudus sermo, sed salutis immensum pelagus reperit. « Miserere mei; » ideo venisti, ideo carnem assumpsisti, ideo factus es quod ego sum. Superne tremor, et deorsum fiducia. « Miserere mei. » non egeo mediatore. « Miserere mei. » Quo opus habes? misericordiam quæro. Quid pateris? « Filia mea male a dæ- » monio vexatur [1] : » natura torquetur, commiseratio exercetur. Egressa est advocata filiæ : non affert ægram, sed fidem affert. Deus est, et omnia videt : « Filia mea male a » dæmonio vexatur. » Gravis luctus : naturæ stimulus uterum discidit, in visceribus tempestas. Quid faciam? Perii. Cur non dicis : « Miserere filiæ meæ; » sed, « Miserere » mei. » Illa morbi sensum non habet, nescit quid patiatur, dolorem non sentit : doloris, imo et sensus vacuitas est ipsi velum calamitatis. « Miserere mei, » diurnorum malorum spectatricis; domi calamitatis theatrum adest : quo pergam? in desertum? at non audeo illam solam relinquere. Domi-ne sedeam? sed intrinsecus est inimicus, tempestas in portu, spectaculum calamitatis. Quo nomine vocabo illam? mortuam-ne? sed movetur; viventem? at nescit quid faciat : invenire nomen nequeo quo morbum appellem. « Miserere mei. » Si mortua esset filia mea, non talia paterer : corpus in visceribus terræ deposuissem, et, elapso tempore, in oblivionem malorum venissem, et ulcus obduxissem. Nunc autem cadaver habeo assiduum spectaculum, quod mihi vulnus perennet, et dolorem augeat. Quomodo cernam oculos transversos, manus contortas, passos

[1] Matth. xv, 22.

crines, emissam spumam, carnificem intus positum et non apparentem, flagellantem, qui non videatur, dum flagellum ipsum videtur? sto spectatrix alienorum malorum; sto, natura stimulante; « Miserere mei. » Gravis tempestas ægritudo et timor; ægritudo naturæ, et timor dæmonis. Accedere non possum, neque contingere. Impellit me affectus, abigit timor; « Miserere mei. »

V. Cogita mulieris philosophiam : non adiit magos, non vocavit divinos, non ligaturas admisit, non maleficas mulieres mercede conduxit eas, quæ solent dæmonas evocare et ulcus augere; sed dimisit diaboli officinam, et accessit ad servatorem animarum nostrarum. « Miserere mei : filia » mea male a dæmonio vexatur. » Nostis affectum miserationis, quotquot patres fuistis; juvate me verbis, quotquot matres fuistis. Non possum describere tempestatem quam sustinuit muliercula illa. « Miserere mei : filia mea male a » dæmonio vexatur. » Vidisti philosophiam mulieris, vidisti perseverantiam, vidisti virilitatem, patientiam? Ille vero non respondit ei. Rem novam ! Rogat, obsecrat, calamitatem deplorat, auget tragœdiam, afflictionem narrat; et ille hominum amator non respondet. Verbum tacet, fons clausus est, medicus pharmaca retinet, quid novum? quid admirabile? Ad alios curris, et hanc miseram accurrentem abigis? Sed considera medici philosophiam : « Ille autem » non respondit ei verbum [1]. » Quare? quia verba non examinabat; sed arcana mentis animadvertebat. « Ille autem » non respondit ei verbum. » Quid autem Discipuli? quia responsum mulier non obtinebat, accedentes ad eum dicunt : « Dimitte illam, quia clamat post nos [2]. » Sed tu externum audis clamorem, ego internum : magna est vox oris, sed major mentis. « Dimitte illam, quia clamat post » nos. » Alius autem Evangelista dicit (1), « Ante nos. »

[1] Matth. xv, 23. — [2] Ibid.

Contraria hæc dicta videntur; sed non mendacia sunt : utrumque enim agebat. Primo enim retroclamabat; cum autem non responderet ille, ante perrexit, quasi canis lambens vestigia domini sui. « Dimitte illam; » spectaculum circum edebat, populum advocabat : illi ad humanum dolorem respiciebant; Dominus autem ad salutem mulieris spectabat. « Dimitte illam, quia clamat post nos. » Quid igitur Christus? « Non sum missus nisi ad oves, quæ perie» runt domus Israël [1]. » Cum respondit, illius ulcus auxit : medicus enim erat secans, non ut divideret, sed ut conjungeret.

VI. Hic mihi vos attentos præbete, et animum advertite : profundam enim quæstionem investigare volo. « Non sum » missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël. » Hoccine totum est? Ideo-ne homo factus es et carnem assumpsisti, tantamque œconomiam adhibuisti, ut unum servares angulum, et hunc pereuntem? Orbis-ne totus desertus est, Scythæ, Thraces, Indi, Mauri, Cilices, Cappadoces, Syri, Phœnices, totaque, quam sol respicit, terra? An propter Judæos solum venisti, et gentes deseris despicisque? an contemnis nidorem, an fumum? an contemnis Patrem tuum contumelia affectum? an idolorum dæmonumque cultum non curas? Atqui non hoc dicunt Prophetæ, sed proavus tuus secundum carnem quid loquitur? « Postula a » me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessio» nem tuam terminos terræ [2]. » Hesaïas vero, qui Seraphim contemplatus est : « Et erit radix Jesse, et qui exurget im» perare gentibus : in ipsum gentes sperabunt [3], » et Jacob : « Non DEFICIET princeps ex Juda, neque dux de femoribus » ejus, donec veniat cui repositum est : et ipse expectatio » gentium [4]; » et Malachias : « Quia in vobis concludentur

[1] Matth. XV, 24. — [2] Psal. II, 8. — [3] Isaï. XI, 10. — [4] Gen. XLIX, 10.

»portæ æreæ, et non mutabunt quod propositum est, quia »ab ortu solis usque ad occasum nomen tuum glorificatur »in gentibus, et in omni loco incensum offertur Domino, »et sacrificium mundum[1]; » et David rursum : « Omnes »gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultatio»nis; quoniam Dominus excelsus, terribilis, rex magnus »super omnem terram. Ascendit Deus in jubilatione, Do»minus in voce tubæ[2]; » et alius : « Lætamini gentes cum »populo ejus[3]; » et tu ipse veniens, nonne Magos statim advocasti, arcem gentium, diaboli tyrannidem, virtutem dæmonum? Nonne descendens, Prophetas eos reddidisti? Tu Magos vocas : Prophetæ de gentibus hoc dicunt : postquam ab inferis resurrexeras, Discipulis dicis : « Euntes do»cete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et »Filii, et Spiritus sancti[4] : » et quando venit infelix et misera illa, pro filia rogans, ærumnamque dispelli supplicans, tunc dicis : « Non sum missus nisi ad oves quæ perie»runt domus Israël; » et cum centenarius accedit, dicis : « Ego veniens curabo eum[5]; » cum latro supplicat : « Hodie »mecum eris in paradiso[6]; » cum paralyticus : « Surge, tolle »lectum tuum, et vade[7]; » cum Lazaro loqueris : « Lazare »veni foras[8]; » et quatriduanus exivit. Leprosos mundas, mortuos suscitas, paralyticum firmas, cæcos illuminas, latrones servas, meretricem reddis virgine castiorem, et huic nihil respondes. Quam novum id! quam stupendum! quam insolitum!

VII. Animum advertite diligenter ut discatis mulieris virilitatem, ac Domini sapientiam providentiamque; ut discatis moras lucrum attulisse, et negationem divitias peperisse; ut si oraveris et tu, et non accipias, nunquam

[1] Malach. I, 10, 11. — [2] Psal. XLVI, 1-6. — [3] Rom. XV, 10. — [4] Matth. XXVIII, 19. — [5] Id. VIII, 7.— [6] Luc. XXIII, 43. — [7] Matth. IX, 6.— [8] Joan. XI, 43.

desistas. Animum diligenter adhibe. Quando Judæi ab ægyptiaca tyrannide liberati sunt, et Pharaonis manus effugerunt, ad desertumque perrexerunt, intraturi in terram Chananæorum idololatrarum impiorumque hominum, qui lapides adorabant, lignaque colebant, magnamque impietatem præ se ferebant, dedit ipsis Deus hanc legem : « Ne accipias ex filiis eorum generos, neque des filiam » tuam nurum ipsis : ne tradas illis aurum, neque mensæ » societatem, neque consortium, neque aliud quidpiam si- » mile ; quia iniquæ sunt gentes, ad quas introduco te, ut » possideas illas[1]. » Hoc igitur illis propemodum lex præcipiebat : « Ne emas, ne vendas, ne connubia jungas, neque contractus ; sed etsi loco vicinus, moribus separatus esto. Nihil tibi sit commune cum illis, non pacta, non venditiones, non emptiones, non matrimonia ; ne forte cognationis necessitas id efficiat ut in impietatem prolabaris : ne, dum illis das et ab illis accipis, amicus eorum fias : sed illis semper inimicus esto. Nihil tibi commune sit cum Chananæis ; ne aurum illorum, ne argentum, ne vestem, ne filiam, ne filium, nec aliud quidpiam simile accipias ; sed ipse seorsim degas : linguam habes te separantem, legemque tibi dedi, quapropter lex sepes vocatur : quemadmodum enim vinea sepe circumdatur, sic et Judæi lege circummuniuntur ; ut ne hanc transgredientes cum Chananæis misceantur. Erant enim apud illos iniqua commercia, depravatæ naturæ leges : adorabantur idola, ligna colebantur, Deus contumelia afficiebatur, filii mactabantur, patres despiciebantur, matres contemnebantur, omnia immutata erant, omnia subserva, dæmonum more vivebant ; ideoque nulla commercia inibant cum illis, nihil ipsis vendebant ; sed lex magnis indictis pœnis vetabat connubia cum illis, pacta, venditiones : nihilque commune cum ipsis habebant. Cau-

[1] Exod. xxxiv, 15, et Deut. vii, 3, 4.

tum igitur lege erat, ne pacta cum Chananæis inirentur, ne aurum ipsis traderetur, nec aliud quidpiam; ne amicitia impietatis occasio esset. Lex ipsos quasi sepes circummuniebat. « Vineam, inquit, plantavi et sepem ipsi circum» dedi[1], » id est, legem, non spinis, sed mandatis constantem, quæ ipsos communiret et separaret. Abominabiles ergo erant Chananæi, execrandi, impii, scelesti, impuri, immundi; ideoque ne audire quidem illos volebant Judæi, legem suam implentes. Cum ergo hæc mulier ex Chananæis esset; nam « Ecce mulier, inquit, ex finibus illis » egressa est; » quia, inquam, hæc mulier ex Chananæis erat, et accessit ad Christum, ideo dicebat : « Quis ex vobis » arguet me de peccato[2]? » num legem transgressus sum? Cum enim homo esset, humana exhibebat officia.

VIII. Hic demum attendite diligenter. Quia mulier Chananæa erat et ex finibus illis, ubi rabies, furor et impietas; ubi diaboli tyrannis, dæmonum debacchationes, natura conculcata; ubi ad brutorum brutos affectus devoluti erant, et ad dæmonum furores; et quia lex præcipiebat, nihil tibi sit cum Chananæis, ne des illis, ne accipias ab illis, ne uxorem ducas, ne filium accipias, ne pacta ineas vel conventa; nam ideo sepem circumposui; Christusque veniens hominum assumpsit arma, suo tempore circumcisus est, sacrificia obtulit, oblationes et alia omnia, cum legem abrogaturus esset; ne objicerent : « Eo quod non posset implere legem, ideo eam abrogavit; » prius ipsam implet, postea abrogat; ne putes ipsum implere non posse, omnia secundum morem exequitur. Propterea clamat his verbis : « Quis ex vobis arguet me de peccato? » Cum itaque illud etiam ad legem pertineret, ne quid commune cum Chananæis haberetur; ne ipsum Judæi incusarent dicerentque : « Ideo non credimus tibi, quod sis

[1] Isaï. v, 1. — [2] Joan. viii, 46.

iniquus, quod legem solvas : in terram Chananæorum abiisti, et cum iis habuisti consortium, licet id lege prohibeatur. » Ideo statim nihil loquebatur. Attende quomodo legem impleat, nec salutem statim impertiat, Judæosque refrenet, et hanc recreet. « Ille autem, inquit, non respondit ei ver»bum. » Ne incusandi occasionem arripias ; ecce non loquor, non sermonem misceo : adest calamitas, et quod soleo facere, non exhibeo : ecce naufragium, et ego gubernator non solvo tempestatem ob improbum animum vestrum, ne ulla sit vobis detrectandi occasio. Ecce mulier spectatores mihi circum advocavit, et nondum ei respondi ; ne dicatis : « Te Chananæis tradidisti, et legem transgressus es, et hinc nobis occasio tibi non credendi. » Animadverte quomodo mulieri non responderit, ut responderet Judæis : silentium erga mulierem, vox erat quæ Judæorum improbum animum arguebat.

IX. Hæc autem faciebat non secundum suam dignitatem, sed illorum se infirmitati attemperans. Nam cum leprosum mundaret, dixit : « Vade, offer munus tuum, quod » præcepit Moyses [1]. » Tu mundasti, et mittis illum ad legem Moysis. Etiam : cur hoc? Propter Judæos, ne me violatæ legis accusent. Ideo cum leprosum mundavit, id insolito modo fecit : audi quomodo. « Et ecce leprosus ac» cedens rogabat eum dicens : Domine, si vis, potes me » mundare. Et extendens manum suam tetigit eum dicens : » Volo, mundare [2]. » Secundum legem non licebat leprosum tangere. Cum ergo venit Neæman dux exercitus leprosus ad Elisæum prophetam, dicit illi discipulus : « Ecce leprosus princeps militiæ foris est. » Ille vero mittit discipulum qui ipsi diceret : « Vade lavatum ad Jordanem flu» vium [3] ; » nec ausus est ipse egredi, nec videre leprosum, ipsumve tangere. Quia igitur mundavit Elisæus leprosum ;

[1] Matth. VIII, 4. — [2] Ibid. 2, 3. — [3] 4 Reg. v, 10.

ne dicerent Judæi ipsum eodem quo Elisæus modo mundasse, ideo Elisæus quidem non ausus est tangere; hic vero tangit et dicit: « Volo, mundare; et extendens ma» num tetigit leprosum. » Cur tetigit? ut te doceret se non esse servum legi subditum, sed Dominum legi imperantem. Quomodo igitur legem servavit? quod dixerit: « Volo, » mundare, » et non statim ipsum tetigerit. Præcessit sermo, fugatus est morbus; deinde tetigit immundum. « Et dixit: » Volo, mundare. » Qua ratione? « Et statim mundatus est. » Non potuit Evangelista vocem reperire velocitatem curationis exprimentem; nam illud, « Statim, » etiam tardius rem factam significat. « Statim, » quomodo? simul egressus sermo est, et fugatus est morbus, fugata est lepra, deinceps mundus erat leprosus. Propterea dicit: « Vade, te ipsum » ostende sacerdoti, et offer donum, quod jussit Moyses in » testimonium illis[1]. » Quibus? Judæis, ne dicant me legem transgredi. Ego sanavi, et dico: « Offer donum » secundum legem, ut in die illa leprosus ipsos accuset his verbis: « Præcepit mihi donum secundum legem offerre. » Ac quemadmodum multa faciebat Christus propter Judæos, ut in omnibus ipsos inexcusabiles redderet; ita et hic fecit. « Mi» serere mei, quia filia mea male a dæmonio vexatur. Ille » vero non respondebat ei verbum. Accedentes autem Dis» cipuli ad eum dicunt: Dimitte illam, quia clamat post nos. » Quid igitur ille? « Non sum missus nisi ad oves quæ perie» runt domus Israël[2]. » Ne dicerent Judæi: « Nos dimisisti, et ad extraneos perrexisti, ideoque tibi non credidimus. » Ecce, inquit, ex gentibus accedunt, illosque non recipio: vos autem etiam fugientes advoco: « Venite ad me omnes » qui laboratis[3], » et non venitis, hanc vero rejicio, et tamen perstat. « Populus, quem non cognovi, servivit mihi, inquit, » in auditu auris obedivit mihi[4]; » et alibi, « Apparui iis,

[1] Matth. VIII, 4. — [2] Id. XV, 22-24. — [3] Id. XI, 28. — [4] Psal. XVII, 45.

» qui me non quærebant, et inventus sum ab iis, qui me » non interrogabant[1]. Dimitte illam, quia clamat post nos? » Videamus itaque quid Christus dicat : « Non sum missus » nisi ad oves quæ perierunt domus Israël : » Annon hæc verba erant repellentis? Ita enim propemodum dicit : « Abscede; quia nihil tibi rei mecum est, non veni propter te, sed propter Judæos. « Non sum missus nisi ad oves quæ » disperierunt domus Israël. » His auditis, illa dixit : « Etiam » Domine, adjuva me, » et adorabat dicens. Ille vero non respondit ei; sed vide responsionem : « Non est bonum su» mere panem filiorum, et projicere canibus[2]. » O cura medici! in desperationem deducit eam. « Non est bonum » sumere panem filiorum : » quorum? Judæorum; « Et dare » canibus, » hoc est, vobis.

X. Certe ad ignominiam Judæorum hæc dixit Dominus : nam filii vocati, canes effecti sunt. Ideoque Paulus dicit : « Videte canes, videte malos operarios, videte cir» cumcisionem[3]. » Nos enim sumus circumcisio : gentiles canes vocati sunt, et filii sunt effecti. « Filioli mei, quos » iterum parturio, donec formetur Christus in vobis[4]. » Laus hæc, Judæorum accusatio est. « Non est bonum su» mere panem filiorum, et dare canibus. » Quid igitur mulier? « Etiam, Domine. » O violentia mulieris! o contentio animæ! Medicus dicit « Non, » et illa dicit, « Etiam : » Dominus dicit, « Non; » et illa dicit, « Etiam. » Non incusans aut impudenter agens hoc dicit; sed salutem expectans. « Non est bonum sumere panem filiorum, et dare canibus. » Etiam, Domine. » Canem me vocas, ego te dominum voco : tu me contumelia afficis, ego te celebro. « Etiam, » Domine : nam et catelli edunt de micis, quæ cadunt de » mensa dominorum suorum[5]. » O sapientia mulieris! ab

[1] Isaï. LXV, 1. — [2] Matth. XV, 26. — [3] Philip. III, 2. — [4] Galat. IV, 19. — [5] Matth. XV, 17.

allato exemplo, sermonem erit consentaneum. Canem me vocas, ut canis alor. Non respuo opprobrium, non recuso appellationem : accipiam ergo canis alimentum ; remque dicit consuetam. Tu verba tua confirma : canem me vocasti ; da mihi micam : advocatus petitionis meæ factus es ; in recusatione consensum tuum ostende. « Etiam, Domine : » nam et catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa do- » minorum suorum. » Quid igitur ille, qui recusabat, qui rejiciebat, qui pellebat, qui dicebat : « Non est bonum ac- » cipere panem filiorum, et projicere canibus ? » qui dicebat : « Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus » Israël. O mulier ! magna est fides tua [5]. » An laudator derepente factus es ? Mulierem deprædicas ? annon repellebas ? annon rejiciebas ? Confide ; ideo distuli. Nam si ab initio illam repulissem, ejus fidem non edidicisses. Si a principio accepisset, cito recessisset, ejusque thesaurum nemo novisset. Ideo munus distuli, ut ejus fidem omnibus ostenderem. « O mulier ! » Deus dicit : « O mulier ! » Audiant ii, qui cum quadam imperitia precantur. Cum alicui dico : « Roga Deum, obsecra eum, supplica ei ; » respondet ille : « Rogavi semel, secundo, tertio, decies et vigesies, et nequaquam accepi. » Ne cesses, frater, donec accipias : finis petitionis est donum acceptum. Tunc cessa, cum acceperis ; imo potius ne tunc etiam cesses, sed adhuc persevera. Si non acceperis, pete ut accipias ; cum autem acceperis, de accepto gratias age. Multi intrant in Ecclesiam, et mille versus orando profundunt et egrediuntur ; nec sciunt quid dixerint. Labia moventur, nec ipsi audiunt. Tu ipse non audis orationem tuam, et Deum vis exaudire ? Flexi, ais, genua : verum mens tua foras avolavit : corpus tuum in Ecclesia erat, et cogitatio tua foris vagabatur. Os tuum precationem recitabat ; sed mens usuras supputabat,

[1] Matth. xv, 28.

pacta, contractus, agros, possessiones, amicorum consortia. Diabolus enim, malignus cum sit, cumque sciat nos tempore precationis admodum proficere, tunc maxime instat. Sæpe in lecto supini jacemur, et nihil cogitamus; sed si precatum veniamus, sexcentas cogitationes immittit, ut fructu vacui recedamus.

XI. Hæc cum scias, dilecte, in precationibus accidere, Chananæam imitare; vir mulierem, alienigenam, infirmam, abjectam, vilem. At non habes filiam a dæmone vexatam? sed habes animam peccatricem. Quid ait Chananæa? « Miserere mei; filia mea male a dæmonio vexatur: » dic et tu: « Miserere mei; anima mea male a dæmonio vexatur. Grandis enim dæmon peccatum est. » Dæmoniacus ad misericordiam movet, peccator odio habetur: illi venia conceditur, hic excusatione privatur. « Miserere mei: » brevis sententia, sed benignitatis pelagus invenit. Ubi enim misericordia, ibi bona omnia. Etiamsi extra Ecclesiam sis, clama et dic: « Miserere mei, » non labia movens, sed mente clamans: nam vel tacentes audit Deus. Non requiritur locus, sed morum initium. Jeremias in cœno erat, et Deum attraxit: Daniel in lacu leonum, et Deum sibi propitium reddidit: tres pueri in camino erant, et Deum celebrantes flexerunt: latro crucifixus est, et nihil ipsi obfuit crux, sed paradisum aperuit: Job in fimo erat, et Deum propitium reddidit: Jonas in ventre ceti, et Deum sibi obsequentem habuit. Si in balneo sis, precare, si in via, si in lecto similiter: ubicumque fueris, precare. Templum es Dei, ne quæras locum; voluntatis affectus solum requiritur. Si coram judice sistaris, precare, cum irascitur judex, precare. Mare coram erat, a tergo Ægyptii, in medio Moyses; multa in precatione angustia; sed amplum erat orandi spatium. A tergo Ægyptii insequebantur: mare coram erat, in medio autem oratio; nihilque loquebatur

Moyses, et ait illi Deus : « Quid clamas ad me? » Os non loquebatur, sed mens clamabat. Et tu itaque, dilecte, cum steteris coram judice furente, tyrannice loquente, acriter minitante, et aliis carnificibus similiter agentibus, Deum precare, et, te precante, fluctus mitigabuntur. Judex instat? tu ad Deum confugito : princeps adest? tu Dominum voca. Numquid homo est, ut ad aliquem pergas locum? Deus prope semper est. Si homnem rogare volueris, interrogas quid agat, dormiat-ne, an a negotiis vacet; ministerque non tibi respondet. Ad Deum precandum nullo horum opus habes : quocumque ieris et invocaveris, illa audiet; nulla occupatio, nullus intermedius, minister nullus aditum intercludit. Dic, « Miserere mei, » et statim Deus aderit : « Adhuc te loquente, inquit, dicam : Ecce adsum [1]. » O sermo benignitate plenus! Non expectat precationis finem : nondum finita oratione, donum accipis. « Miserere » mei. » Hanc imitemur Chananæam, quæso : « Miserere » mei : filia mea male a dæmonio vexatur : » Dominus autem dicit ad eam : « O mulier! magna est fides tua : fiat » tibi sicut vis. » Ubinam hæreticus? Num dixit, « Rogabo Patrem meum? » num dixit, « Precabor Genitorem meum? » Numquid oratione eguit? Minime. Quare? quia magna erat fides, magnum vas, copiosa effusa est gratia. Ubi oratio necessaria est, ibi vas infirmum est. « O mulier! magna » est fides tua. » Non vidisti mortuum suscitatum; non leprosum mundatum; non audisti Prophetas; non legem meditata es; non mare divisum vidisti; non aliud a me patratum signum vidisti; imo a me despecta et conturbata es; ærumnosam te repuli, et non recessisti; sed perstitisti, demum a me dignam et consentaneam accipe laudem : « O » mulier? magna est fides tua. » Mortua est mulier, et præconium ejus manet, diademate splendidius. Quocumque

[1] Isaï. LVIII, 9.

ieris, audies Christum dicentem : « O mulier ! magna est » fides tua. » Ingredere in Ecclesiam Persarum, et audies Christum dicentem : « O mulier ! magna est fides tua ; » in Gothorum item, in Barbarorum, in Indorum, in Maurorum, et in quantamcumque sol respicit terram. Verbum unum protulit Christus, et verbum illud non cessat efferri, sed magna voce ejus fidem prædicat : « O mulier ! magna » est fides tua : fiat tibi sicut vis. » Non dixit : « Sanetur » filia tua ; » sed, « Sicut vis. » Tu ipsam sana, tu esto medicus, tibi medicamentum trado, vade, appone, « Fiat tibi » sicut vis. » Voluntas tua sanet ipsam. Chananæa voluntate sua sanavit, et Filius Dei a se ipso non sanabit ? « Fiat » tibi sicut vis. » Non jussit mulier, neque diabolo præcepit; sed voluit tantum, et voluntas mulieris sanavit, dæmonasque ejecit. Ubi sunt ii, qui dicere audent Filium per orationem operatum esse ? « Fiat tibi sicut vis. » Vide dictionis cognationem : Patrem suum imitatur. Cum enim Deus cœlum faciebat, dixit : « Fiat cœlum, et factum est cœlum ; Fiat terra, et facta est terra. » Jussione substantiam produxit. Sic et ille, « Fiat tibi sicut vis ; » cognatio sermonis communionem ostendit naturæ. « Et sanata est filia ejus [1] ; » quandonam ? « In illa hora. » Non quando mater venit domum ; sed antequam veniret. Venit inventura dæmoniacam, et invenit sanam, voluntate sua sanitati restitutam. Pro his omnibus gratias agamus Deo, quia ipsum decet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. xv, 28.

HOMILIA.

In reliqua adversus hæreticos, et de judicio, atque eleemosyna, et in petitionem matris filiorum Zebedæi.

I. Ex bello [1] reversi hesterno die sumus, ex bello pugnaque cum hæreticis commissa, sanguine tincta gerentes arma, gladium Verbi cruentum, non prostratis corporibus, sed consiliis destructis « Et omni altitudine, quæ adversus » Dei scientiam se extollit. » Tale namque genus est pugnæ hujus ac proinde talis est armorum natura : quorum utrumque docens beatus Paulus dicebat : « Nam arma militiæ » nostræ non carnalia sunt; sed potentia Deo ad destruc» tionem munitionum, consilia destruentia, et omnem alti» tudinem extollentem se adversus scientiam Dei [2]. » Sane quidem oporteret iis, qui abfuerunt, hesternos referre casus, et aciem instructam enarrare, conflictum, victoriam, tropæa; sed ne vos negligentiores reddamus, his prætermissis, ut jactura stimulati diligentiores fiatis vos, qui abfuistis, ad ea, quæ sequuntur, hodie gradum faciemus : quod si quis diligens fuerit, et attentus, ex iis studiosis, qui interfuerunt, ea, quæ sunt a nobis hesterno die dicta, cognoscet. Tantam enim alacritatem animi nobis exhibuerunt auditores, ut, acceptis omnibus, domum recesserint, neque quidquam eorum, quæ dicta fuerant, sibi excidere passi fuerint. Itaque illa quidem cognoscetis ex illis; quæ vero sunt hodie dicenda, nos vobis dicemus et objectionem, quam hæretici nobis opponunt, in medium proferemus. Quænam igitur illa est? quia nuper de Unigeniti potestate

[1] Vide D. Guillon, tom. XVIII, pag. 156-162. — [2] 2 Cor. X, 4, 5.

disseruimus, eamque Patris, a quo genitus est, potestati parem esse demonstravimus, et in eam rem sermones multos impendimus : his illi perculsi dictis evangelicam vocem quamdam alio, quam illi suspicantur, modo dictam vicissim nobis objecerunt. Atqui scriptum est, inquiunt : « Sedere autem ad dexteram meam et ad sinistram non » est meum dare, sed quibus paratum est a Patre meo [1]. » Ego vero quod semper charitatem vestram hortor, id etiam hodie moneo consuloque, ne simpliciter litteras percurratis, sed sensus investigetis : si quis enim simpliciter verbis inhæreat, neque præter ea, quæ scripta sunt, quidquam exquirat, in multis errabit. Nam et alas habere Deum Scripturæ dicunt, sic loquente Propheta : « In tegmine ala- » rum tuarum proteges me [2] : » nec tamen idcirco dicemus alatam esse spiritalem illam et immortalem essentiam. Si enim de hominibus hoc dici nequit, multo minus de incorrupta illa, invisibili et incomprehensibili natura. Quid ergo per alas intelligi a nobis par est? securitatem, tutamen, auxilium, subsidii robur invictum. Rursus eum dormire testantur Scripturæ, dum ita dicunt : « Exurge, quare obdormis, » Domine [3] ? » non ut dormire Deum suspicemur : id enim esset extremæ dementiæ; sed somni nomine longanimitatem et patientiam nobis exprimunt : alius autem Propheta, « Numquid eris, inquit, quasi homo dormiens? » Vides » multa nobis opus esse prudentia, dum Scripturæ thesauros perscrutamur? si enim leviter ac temere, et quoquo modo, quæ dicuntur audiamus, non illa tantum sequentur absurda, sed et pugna non mediocris in iis, quæ dicta sunt, apparebit. Nam ille quidem ipsum dormire dicit, hic vero non dormire, sed utrumque verum est, si convenienti sensu accipias. Qui enim ipsum dormire dicit, summam ejus longanimitatem designat : qui vero negat dormire, naturæ nobis

[1] Matth. xx, 23. — [2] Psal. xvi, 8. — [3] Id. xliii, 23.

immortalitatem declarat. Cum igitur multa nobis prudentia sit opus, ne temere dictum istud accipiamus : « Non est » meum dare, sed quibus paratum est a Patre meo : » non enim hoc potestatem ejus tollit, neque auctoritatem imminuit, sed multam sollicitudinem, sapientiam, et eam, qua generi nostro consulit, providentiam ostendit. Ut enim scias in ejus potestate situm esse, ut pœnam inferat, vel honorem impertiat, audi quid ille ipse dicat, cujus verba tractamus, « Cum venerit Filius hominis in gloria Patris » sui, statuet oves a dextris et hædos a sinistris, et dicet » iis, qui a dextris erunt : Venite benedicti Patris mei, pos» sidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esu» rivi enim et dedistis mihi manducare : sitivi, et dedistis » mihi bibere. Iis autem, qui a sinistris erunt, dicet : Dis» cedite a me maledicti in ignem, qui paratus est diabolo » et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi man» ducare : sitivi, et non dedistis mihi potum ; hospes eram, » et non collegistis me [1]. » Vides absolutum judicium, et quo pacto cum honore afficiat, tum pœnam inferat ? cum coronas tribuat, tum supplicio plectat ? et hos quidem in regnum introducat, illos autem in gehennam ableget ?

II. Animadverte autem hoc etiam loco, quantam ille nostri curam gerat ; dum enim eos alloqueretur, qui coronas accipiebant, « Venite, inquit, benedicti Patris mei. » Possidete paratum vobis regnum ante constitutionem » mundi ; » illis vero, qui supplicio afficiebantur, non dixit : « Discedite a me in ignem qui paratus est vobis, » sed, « Qui » paratus est diabolo. » Nam regnum quidem hominibus paravi, gehennam autem non hominibus, inquit, sed diabolo et angelis illius paravi ; quod si vos talem vitam exhibuistis, ut pœna digni et supplicio fieretis, id vobismetipsis imputare merito potestis. Ac vide quanta sit ejus ad be-

[1] Matth. xxv, 31-43.

nignitatem propensio; cum enim nondum essent athletæ, præparatæ sunt coronæ, ac præmia destinata. « Nam possidete, inquit, paratum vobis regnum ante constitutionem » mundi. » Et vero in parabola decem virginum idem cernere licet : cum enim adventurus esset sponsus dicunt prudentibus fatuæ : « Date nobis de oleo vestro; » ad quas illæ : «Ne forte non sufficiat nobis et vobis[1] : » non de oleo et igne disserit hoc loco Scriptura, sed de virginitate atque humanitate : ac virginitatem quidem ignis loco habet, eleemosynam autem olei loco, significatque virginitatem humanitate multum indigere, neque licere absque illa salvari. Quinam autem illi sunt, qui oleum istud vendunt? quinam alii, nisi pauperes? non enim accipiunt potius quam dant. Ne utique censeas eleemosynam impensam esse, sed proventum; neque sumptum, sed negotiationem : majora quippe recipis, quam des : das panem, et recipis vitam æternam; das vestem, et immortalitatis recipis indumentum; das tecti communionem, et recipis regnum cœlorum; præbes quæ pereunt, et quæ perpetuo permanent accipis. At enim quo pacto possum eleemosynam impertiri, cum pauper sim? dicet aliquis. Maxime vero, cum pauper es, tum potes eleemosynam impertiri : nam ille quidem, qui dives est, pecuniarum copia temulentus, gravissima febri correptus, insaturabili amore ductus, fortunas augere vult : pauper autem ab hoc morbo liber, et ægritudinis expers facilius ex bonis suis largietur : non enim pro substantiæ mensura, sed pro animi consiliique mensura, solet eleemosynæ modus præscribi : quandoquidem et illa vidua tum duos obolos misit[2], et illos, qui opibus circumfluebant, superavit, et altera vidua cum farinæ pugillum, et olei paululum haberet, animam illam ad cœlum pertingentem hospitio excepit, et neutri istarum, egestas impedimento

[1] Matth. xxv, 8, 9 — [2] Marc. xii, 42.

fuit. Noli utique superfluas et inutiles excusationes afferre : non enim collationis abundantiam, sed divitias voluntatis requirit; non ex eorum mensura quæ dantur, sed ex eorum proposito qui largiuntur, eleemosyna solet exhiberi. Pauper es, et omnium mortalium pauperrimus, at illa vidua non egentior : quæ divites longo intervallo superavit; sed ipsa tibi necessaria desunt alimenta? At Sidonia muliere pauperior non es, quæ cum ad ipsum famis fundum devenisset, cum deinceps mortem expectaret, eamque turba circumsisteret filiorum, ne sic quidem facultatibus suis pepercit, sed per summam illam egestatem immensas divitias comparavit, et manum suam aream, hydriam vero torcular reddidit, atque ut ex paucis multa scaturirent, effecit. Sed ad propositum redeamus, ne continuas digressiones interseramus. Cum itaque venturus sponsus esset, sic inter se virgines colloquebantur : at illæ ad vendentes eas mittebant, sed jam tempus non erat amplius oleum emendi : recte quidem; nam qui vendunt in præsenti vita sunt tantum; post discessum autem ex illa, cum dimissum theatrum fuerit, non licet amplius medicamentum actis rebus reperire, neque veniam atque excusationem, sed supplicio affici deinceps necesse est, quod et tunc temporis accidit. Post quam enim sponsus advenit, hæ quidem ingressæ sunt, quæ lampades accensas habebant; at illæ cum tardius, quam ut ingredi possent, advenissent, thalami fores pulsarunt, et terribilem illam vocem audierunt, « Discedite, nescio vos. » Vides illum rursus cum honore afficere, tum pœnam inferre; cum coronare, tum punire; cum admittere, tum ablegare, atque utriusque partis judicii compotem esse? Hoc et in vinea, hoc et in quinque ac duobus talentis, et uno cerni potest : nam illos quidem excepit, et ad majora introduxit, hunc autem vinctum projici in exteriores tenebras imperavit.

III. Sed quis eorum multus est sermo, vel potius qui multam dementiam redolet? Habet ille quidem cum puniendi, tum coronandi potestatem, cum afficiendi supplicio, tum præmia conferendi, sed supremam sedis prærogativam, inquit, et altissimum honorem hunc dare suum non esse dixit. Itaque si nihil ejus calculo subtractum esse cognoveris, num ab hàc importuna contentione desistes? Audi ergo rursus eum dicentem : « Pater non judicat » quemquam, sed omne judicium dedit Filio [1]. » Si ergo judicium habet omne, nihil ejus calculo sententiæque subtractum est : nam qui judicium habet omne, potestatem habet omnes cum puniendi, tum coronandi. Illud autem, « Dedit, » hoc loco ne hominum more accipias, charissime : neque enim non habenti dedit, nec imperfectum genuit, neque posterius illi adnatum est : sed illud, « Dedit, » hoc sibi vult, talem illum genuit, perfectum, absolutum : verum hac usus est dictione, ne duos genitos arbitreris Deos, sed ut radicem et fructum noveris, non ut hoc illi posterius adnatum esse arbitreris. Nam et interrogatus alibi, « Ergo » rex es tu [2] ? » non se regnum accepisse dixit, non sibi regnum posterius esse dixit attributum, sed, « Ego in hoc na» tus sum [3]. » Si Rex absolutus est natus, omnino et judicem ac disceptatorem illum esse liquet : regis enim est maxime judicare ac disceptare ; honores deferre, et supplicio afficere. Aliunde quoque poterit istud intelligi, supernos etiam honores tribuere in ipsius potestate situm esse. Cum enim cunctorum hominum optimum in medium produxerimus, et hunc ab eo fuisse coronatum ostenderimus, quis excusationi vestræ deinceps locus relinquetur? Quis igitur est ille tandem omnium hominum optimus? Quis nempe alius, nisi opifex ille tabernaculorum, doctor orbis terrarum, qui mare tanquam alatus percurrit, vas electionis, Christi nup-

[1] Joan. v, 22. — [2] Matth. xxvii, 11. — [3] Ibid.

tiarum auspex, Ecclesiæ fundator, sapiens architectus, præco, cursor, athleta, miles, palæstræ magister, qui ubique terrarum monumenta suæ virtutis reliquit, qui tertium in cœlum ante resurrectionem raptus est, qui in paradisum sublatus, qui mysteriorum ineffabilium particeps a Deo factus, qui talia audivit et locutus est, quæ naturæ loqui non licet humanæ, qui gratiam copiosiorem obtinuit, et majorem laborem exhibuit? Plus autem quam omnes se laborasse ipsum dicentem audi : « Abundantius illis omnibus laboravi [1] : » quod si abundantius, quam omnes, labores sustinuit, abundantius etiam coronabitur. « Unusquisque enim propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem [2]. » Si ergo majorem quam Apostoli coronam accipit, nemo porro potuit Apostolos æquare, quibus hic tamen major fuit : haud dubium quin supremum illum honorem et sedis prærogativam sit consecuturus : quis illum igitur coronabit? Ipsum dicentem audi : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex [3]. Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio [4]. » Neque vero tantum inde constat istud, sed etiam ex iis, quæ sequuntur : « Non solum autem mihi : sed et omnibus, qui dilexerint apparitionem ejus [5]. » Cujusnam porro hæc apparitio sit, audi eum qui narrat : « Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et sæcularia desideria, sobrie et juste, et pie vivamus in hoc sæculo : expectantes beatam spem et apparitionem gloriæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi [6]. »

IV. Sed hic quidem pugna, qua cum hæreticis congressi

[1] I Cor. XV, 10. — [2] Id. III, 8. — [3] 2 Tim. IV. 7, 8. — [4] Joan. V, 22. — [5] 2 Tim. IV, 8. — [6] Tit. II, 11-13.

sumus, finem habet, jamque tropæum ereximus, et victoriam retulimus, cum ex iis omnibus, quæ commemorata sunt, in ejus esse potestate situm docuerimus, cum honoribus cumulare, tum pœna mulctare, utpote qui et omne judicium habeat, et omnium optimum coronet, ac victorem pronuntiet, et in illis parabolis utrumque præstiterit : sed jam deinceps oportet, ut dubitationem ex animis fratrum eximamus, et quam ob causam ita dixerit, doceamus : « Non est meum hoc dare : » multos enim ex eorum occasione, quæ dicta sunt, quæstionem movere arbitror : ut igitur et quæstionem solvamus, et perturbationem animi sedemus, attendite, quæso, animum, et mentem vestram præparate : major quippe jam mihi labor incumbit : non enim æqualis est facilitatis pugnare et docere : hostem vulnerare et domesticum corrigere; sed plus in hoc mihi studii conferendum est : ut neque membrum claudicans negligam, neque perturbatum quemquam prætermittam. Dico enim, sed ne percellant vos quæ dicuntur, neque turbemini; non enim tantum Filii non esse contendo, sed neque Patris, et hoc magna tubaque clariori voce proclamo, neque ipsius esse dare, neque adeo Patris ipsius. Si enim ipsius esset, et Patris esset : si Patris esset, et ipsius esset : propterea non dixit illis simpliciter : « Non est meum » dare ; » quid igitur ? « Non est meum dare, sed quibus pa» ratum est ; » significat neque ipsius esse, neque Patris, sed aliorum quorumdam. Quid ergo sibi vult dictum illud? Sic enim arbitror vobis auctam esse perturbationem, ac majorem dubitationem exortam, et anxios vos esse : verumtamen nolite timere; non enim desistam, donec solutionem adjunxero : sinite tantum ut paulo altius initium orationis arcessam, quod aliter fieri nequeat, ut dilucide menti vestræ omnia commendentur. Quid ergo sibi vult, quod est dictum? cum se reciperet Jerosolymam Jesus,

accessit cum filiis mater filiorum Zebedæi, Jacobi et Joannis, sic eum alloquens : « Dic ut sedeant hi duo filii mei » unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram tuam [1] : » alter autem Evangelista filios hæc a Christo petiisse dixit : sed non est tamen discrepantia : neque enim sunt hæc minuta percurrenda : verum cum matrem præmisisset, post quam illa dixit, et portam aperuit, ipsi quoque preces admoverunt, nescientes quid dicerent, sed dicentes tamen. Nam licet Apostoli essent, imperfectiores tamen adhuc erant, tanquam pulli errantes in nido, cum nondum illis pennæ succreverint. Atque hoc maxime vobis esse notum oportet, ante passionem in multa illos ignorantia esse versatos; quapropter et increpans eos dicebat : « Adhuc et vos » sine intellectu estis [2] ? Nondum cognoscitis, nec intelli- » gitis, quia non de panibus dixi vobis : Cavete a fermento » Pharisæorum [3] ? » et rursus, « Multa habeo vobis dicere, » sed non potestis portare modo [4]. » Neque vero sublimiora tantum ignorabant, sed illis etiam sæpenumero, quæ audierant, præ metu ac timiditate excidebant, quod illis exprobrans aiebat : « Nemo ex vobis interrogat me : Quo vadis? » Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor » vestrum [5] : » et rursus, « Ille vobis suggeret omnia, et do- » cebit vos [6] : » de Paracleto verba faciens : cæterum non dixisset : « Suggeret, » nisi multa illis, quæ dicta fuerant, excidissent. Hæc autem a me non temere commemorata sunt, sed quoniam Petrus modo quidem videtur perfectam quamdam confessionem proferre, modo autem omnium oblitus. Nam qui dixerat : « Tu es Christus Filius Dei » vivi [7], » ac propterea beatus prædicatus fuerat, ejusmodi paulo post peccatum admisit, ut Satanas fuerit appellatus. Sic enim ait : « Vade post me, Satana; scandalum es mihi :

[1] Marc. x, 35. — [2] Matth. xv, 16. — [3] Id. xvi, 11. — [4] Joan. xvi, 12. — [5] Ibid. 5, 6. — [6] Id. xiv, 26. — [7] Matth. xvi, 16.

» quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ homi-» num [1]. » Quid imperfectius eo fieri possit, qui non sapiat, quæ sunt ejus, sed quæ sunt hominum? Post quam enim illi de cruce deque resurrectione verba fecerat, cum eorum, quæ dicta fuerant, profunditatem ignoraret, neque jam arcana dogmata futuramque mundi salutem posset comprehendere, separatim assumens eum dixit : « Propitius tibi » esto, Domine, non erit tibi hoc [2]. » Vides ut illi nihil de resurrectione certo scirent? et hoc ipsum indicans Evangelista dicebat : « Nondum enim sciebant, quia oporteret » eum a mortuis resurgere [3]. » Quod si ista nesciebant, multo magis alia ignorabant, cujusmodi est de cœlesti regno, de primitiis nostris, ac de ascensione in cœlum, humique repentes adhuc nondum in altum poterant evolare. Cum igitur hac essent opinione imbuti, et expectarent, ut illi confestim regnum Jerosolymis obveniret : nihil enim amplius quam illud noverant, quod nimirum et alius Evangelista significat, dicens illos existimasse jam regnum ejus adventare, quod unum aliquod ex humanis regnis suspicarentur, et arbitrarentur ad illud ineundum non ad crucem et mortem illum pergere : nam licet millies audivissent, certo id scire non poterant.

V. Quoniam igitur nondum quidem evidentem et exactam dogmatum cognitionem adepti erant, sed ad sensibile regnum pergere censebant, et Jerosolymis regnaturum, assumentes eum in via, oportunum se nactos tempus existimantes, hanc petitionem instituunt : nam cum se ipsos a cœtu Discipulorum sequestrassent, perinde quasi ad ipsorum arbitrium redactæ res essent, prærogativam sedis postulant, et primas partes inter alios sibi deferri : quippe qui arbitrarentur jam res finem accepisse, totum negotium confici, tempusque coronarum ac præmiorum advenisse :

[1] Matth. XVI, 23. — [2] Ibid. 22. — [3] Joan. XX, 9.

quod ipsum extremæ fuit inscitiæ. Atque ut hæc non sola conjectura verborumque probabilitate niti noveritis, ipsius Jesu, cui perspecta sunt arcana quæque, rem sermone atque auctoritate confirmabo. Post quam enim ista postularunt, audi quid illis respondeat : « Nescitis quid petatis. » Quid hac probatione clarius? Vides illos minime novisse quod petebant, cum de coronis ac præmiis apud illum verba facerent necdum certaminibus inchoatis? Duo sunt igitur quæ innuit, hoc dicens : « Nescitis quid petatis, » unum quod de regno loquantur, de quo sermonem Christus non instituerat : non enim de hoc terreno, ac sensibili annuntiatum erat : alterum, quod dum sedis prærogativam, et cœlestes jam quærunt honores, cæterisque videri clariores et illustriores contendunt, ne suo quidem tempore, sed admodum intempestive ista quærant. Tempus enim illud non coronarum aut præmiorum, sed certaminum, luctarum, laborum, sudorum, stadiorum fuit, atque præliorum. Hoc igitur sibi vult illud quod ait : « Nescitis quid petatis, » dum de his apud me verba facitis, cum necdum labores exantlaveritis, necdum ad ineunda certamina vos exueritis : cum incorrectus adhuc maneat orbis terrarum, cum impietas dominetur, et pereant omnes mortales. Nondum e carceribus exiliistis, nondum ad ineunda luctamina vos exuistis, « Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus » sum, et baptismo, quo ego baptizor, baptizari [1]? Calicem hoc loco et baptismum crucem suam et mortem appellans; calicem quidem, quoniam cum voluptate illum ebibit; baptismum autem, quia per illam orbem terrarum expurgabat : nec idcirco tantum, sed et propter resurrectionis facilitatem. Ut enim qui baptizatur aqua, multa cum facilitate ascendit, ab aquarum natura nihil impeditus : sic et ille cum in mortem descendisset, multa cum facilitate

[1] Matth. xx, 22.

ascendit, propterea baptismum illam appellat. Quod autem dicit et hujuscemodi. « Potestis occidi, et mortem oppetere? » horum enim nunc tempus est, funerum, periculorum, laborum. Verum illi, « Possumus [1], » inquiunt, cum nec intelligant quid dicatur, sed adducti spe impetrandi postulata, promittant. Ait illis, « Calicem quidem meum » bibetis, et baptismo, quo ego baptizor baptizabimini, » mortem sic appellans : nam et Jacobo gladio caput abscissum est, et multoties mortuus est Joannes. « Sedere autem » ad dexteram meam, et ad sinistram meam, non est meum » dare, sed quibus paratum est [2]. » Quod autem dicit, est ejusmodi. « Vos quidem moriemini, occidemini, et honorem martyrii obtinebitis : verumtamen ut omnium primi sitis, non est meum dare, sed eorum, qui dicertant, accipere, ob majus studium, ob majorem animi alacritatem. » Ut autem quod dico manifestius evadat, ponamus aliquem esse agonothetam; deinde matrem, cui athletæ duo sint filii, ad agonothetam accedere cum filiis suis ac dicere : « Dic ut hi duo filii mei coronam accipiant : » quid igitur ille respondebit? Hoc ipsum nimirum : « Non est meum dare, agonotheta sum, qui non ad gratiam, aut supplicantium precibus, et prensatione adductus, sed operum exitu præmia distribuo : id enim maxime est agonothetæ, ut non temere, aut quoquo modo præmia largiatur, sed honorem fortitudini deferat : id nimirum et Christus facit. Non ut auferret quæ sunt substantiæ, ita locutus est, sed ut hoc indicaret, non ipsius esse solius dare, sed eorum, qui decertant, accipere. Nam si solius esset ipsius, omnes homines salvi fierent, et ad agnitionem veritatis venirent : si solius esset ipsius, differentes honores non essent : omnes enim ipse condidit, et æqualiter est illi cura de omnibus. Porro differentes esse honores ex Paulo id expo-

[1] Matth. xx, 22, — [2] Ibid. 23.

nente cognosces, dum ait : « Alia claritas solis, et alia cla- » ritas lunæ, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella » differt claritate [1]. » Et rursus, « Si quis superædificat » supra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pre- » tiosos [2]. » Ut enim virtutis varietatem indicaret Paulus, sic orationem accommodavit : et hæc dicebat, simul innuens non posse nos dormiendo vel stertendo in regnum cœlorum introire, sed per multas tribulationes accipienda esse illa præmia. Nam quia propterea quod plurimum amicitia et gratia apud ipsum valebant, censebant fore ut ipsos etiam honore cæteris anteferret, ne si hæc illis suspicio insedisset, negligentiores evaderent, ut ab hac eos opinione abduceret, dixit : « Non est meum dare, » sed vestrum, si velitis, accipere : ut majorem animi alacritatem exhibeatis, ut majorem laborem, ut studium majus : operibus enim coronas propono, et laboribus honores, et præmia sudori : hæc apud me commendatio valet maxime, quæ ab operum exhibitione promanat.

VI. Vides me non frustra dixisse nec ipsius esse, nec Patris, sed eorum, qui decertant, labores exantlant, et molestiis conflictantur? Propterea nimirum et Jerusalem dicebat : « Quoties volui congregare filios vestros quemad- » modum gallina pullos suos, et noluistis? Ecce relinquetur » domus vestra deserta [3]. » Vides fieri non posse, ut ex illis qui otiosi sunt, ac desides, et supini jacent, ullus aliquando salvus fiat? Ex hoc et aliud quidpiam arcanum discimus, non satis esse martyrium ad supremum honorem et altissimæ sedis conciliandam prærogativam. Ecce namque prædixit istis fore quidem, ut martyrium paterentur, nec idcirco tamen omnino primos honores consequerentur : quippe cum essent nonnulli, qui majora pos-

[1] 1 Cor. xv, 41. — [2] Id. iii, 12. — [3] Matth. xxiii, 37, 38, et Luc. xiii, 34, 35.

sent a se patrata ostendere : id quod indicans dicebat : « Calicem quidem meum bibetis, et baptismo, quo ego » baptizor, baptizabimini : sedere autem ad dexteram, et » ad sinistram, non est meum dare. » Non quod sedeat, sed hoc idem valet, quod majorem consequi honorem, primas partes obtinere, superiorem omnibus fieri : dixit igitur sedere ad dexteram et ad sinistram, ut eorum opinioni se accommodaret : illi enim primas partes appetebant, et ut cæteris omnibus majores apparerent. Hoc igitur ipsum inquit, ut vos cæteris majores appareatis, omnibusque sublimiores, hac una re non potestis acquirere : nam mortem quidem oppetetis, ut autem supremum honorem obtineatis, non est meum concedere, sed quibus paratum est. Et quibusnam, quæso, paratum est? videamus, quinam illi sint beati ac ter beati, quique splendidas illas coronas consequuntur. Quinam igitur illi sunt, et quas ob res gestas adeo splendide coronantur? Audi quid dicat; post quam enim decem indignati sunt de duobus, quod scilicet cum a cœtu se disjunxissent, de transferendo in se supremo honore deliberarent, vide quomodo et illorum passionem corrigat, et istorum : vocatis enim illis ad se sic ait : « Principes gentium dominantur eorum, et qui magni sunt, » potestatem exercent in eos, apud vos autem non ita erit : » sed quicumque voluerit inter vos primus esse, fiat omnium » ultimus [1]. » Perspicis hoc illos voluisse, ut primi, majores et superiores evaderent, atque, ut ita dicam, ipsorum principes? Propterea nempe adversus hoc insistens et eorum arcana in medium proferens dixit : « Qui voluerit inter vos » primus esse, sit omnium minister. » Si primum concessum appetitis, inquit, et summum honorem, ultimum persequimini locum, et ut omnium sitis vilissimi, omnium humillimi, omnium minimi, vosque omnium postremos collo-

[1] Matth. xx, 25-27.

cetis : hæc enim virtus honorem illum largitur, neque longe abest exemplum, quod et multum excedit. « Non » enim venit Filius hominis, ut ministraretur ei, sed ut mi- » nistraret, et daret animam suam, redemptionem pro » multis [1]. » Ut intelligatis istud esse quod claros reddit et illustres, videte, inquit, quomodo res mihi successerint, qui neque honore, neque gloria indigeo : nihilominus tamen hac ratione bona innumera sunt a me perfecta. Antequam enim carnem assumpsisset ille, ac se ipsum abjecisset, perierant omnia, et de omnibus actum erat : post quam autem se ipsum dejecit, omnes in altum evexit, maledictum delevit, mortem extinxit, paradisum aperuit, peccatum mortuum reddidit, cœlorum fornices reseravit, primitias nostras in cœlum sustulit, orbem terrarum pietate complevit, errorem abegit, veritatem reduxit, primitias nostras regium in thronum subvexit, innumera bona præstitit : quæ neque ego, neque mortales omnes possent oratione complecti. Ac prius quidem quam se humiliasset, Angeli tantum ipsum noverant : post quam autem se ipsum humiliavit, omnis eum natura agnovit humana. Vides quo pacto, quod se humiliaverit, nihilo minor sit redditus, sed innumera inde lucra, innumera recte facta promanarint, ejusque gloria clarius idcirco eluxerit. Quod si in Deo, qui bonis omnibus affluit, nec ulla re indiget, quod se ipsum humiliaverit, tantum id boni peperit, pluresque famulos illi conciliavit, ac regnum dilatavit, quid tu vereris, ne cum te humiliaveris, minor fias ? tum sublimior eris, tum magnus, tum clarus, tum illustris, cum te ipsum floccifeceris, cum primas partes non appetiveris, sed inferiores ferre et occidi, et in periculis versari, contentus fueris, cum ministerium plerisque, obsequium, et curam studueris exhibere, atque hujus rei causa quidvis agere patique paratus

[1] Matth. xx, 23.

fueris. His igitur consideratis, dilectissimi, humilitatem summo studio sectemur, et cum affecti contumelia fuerimus, cum despecti, cum extrema cuncta perpessi, cum neglecti, ac ludibrio habiti, cum voluptate perferamus : nihil enim sic in altum tollere, gloriam et honorem conciliare, atque efficere ut magnus videare, consuevit, ut virtus humilitatis. Cujus nobis eximium specimen exhibentibus promissa consequi bona contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo gloria, honor, et adoratio Patri, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA I.

In proditionem Judæ, et in Pascha, inque traditionem mysteriorum, ac quod non oporteat injuriarum meminisse, habita in sancta et magna feria quinta.

I. Paucis hodie cum vestra charitate tractare necessarium est, et ideo paucis, non quod dictorum copia gravemini; nullam enim aliam civitatem reperire est audiendorum spiritualium sermonum adeo studiosam. Non propterea igitur pauca dicimus, quod vobis multitudine sermonum fastidium pariamus, sed quia alia intervenit hodie brevitatis causa. Etenim multos video fideles ad horrendorum mysteriorum communionem festinantes. Ut igitur neque illa mensa excidant, neque hac prorsus frustrentur, necesse est moderatum cibum apponere, ut utrinque vobis lucrum accedat, et hoc ceu doctrinæ viatico muniti, sic cum timore, tremore, debitaque reverentia ad tremendam hor-

rendamque communionem accedatis. Hodie, dilecti, Dominus noster Jesus Christus traditus est : hujus namque diei vespera Judæi, illo comprehenso, abierunt. Verum ne contristeris audiens Christum proditum esse : imo potius contristare, et acerbe luge, non proditum, sed proditorem Judam. Etenim qui proditus est, mundum salvum fecit, proditor vero animam suam perdidit : qui proditus est, ad dexteram Patris sedet in cœlis, proditor in inferno nunc est, inevitabile ferens supplicium. Hujus causa luge et ingemisce, hujus causa lacrymare, ejus quippe causa flevit Christus. Nam « Cum vidisset eum, inquit, turbatus est, » et dixit : Unus ex vobis tradet me [1]. » O quanta misericordia Domini! proditus proditorem luget. « Cum vidisset eum, » ait, turbatus est, et dixit : Unus ex vobis tradet me. » Quare mœstus fuit? simul ut amorem ostenderet suum, et nos doceret non eum, qui mala patiatur, sed eum, qui male agat, semper lugendum esse. Hoc enim illo pejus est; imo potius id non malum est male pati, sed male agere id prorsus malum. Etenim male pati, id regnum cœlorum conciliat; male autem agere, gehennæ nobis et supplicii causa est. Nam « Beati, inquit, qui persecutionem pa» tiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum » cœlorum [2]. » Vides-ne malorum perpessionem, in mercedem ac præmium, consequi regnum cœlorum? audi quomodo malum perpetrare pœnam et supplicium afferat. Cum enim dixisset Paulus de Judæis : « Dominum occide» runt, Prophetas persecuti sunt, » intulit : « Quorum finis » erit secundum opera eorum [3]. » Vides-ne quomodo ii, qui persecutionem patiuntur, regnum accipiant; ii vero, qui persequuntur, iram sibi parent? Hæc porro non temere nunc a me dicta sunt, sed ut non contra inimicos irascamur, sed misereamur illos, ac lugeamus cum iisque doleamus.

[1] Joan. XIII, 21. — [2] Matth. V, 10. — [3] I Thess. II, 15.

Illi enim sunt, qui male patiuntur, nempe qui nobis sunt inimici. Si sic animam nostram temperemus, etiam pro ipsis orare poterimus. Ideo enim quartam jam insumo diem cohortando vos ut pro inimicis oretis, quo firmior sit doctrina, frequentia admonitionis radicata : ideo frequenter sermonibus insto, ut iræ tumorem evacuem et ardorem compescam, ut qui oratum venit ira vacuus sit. Nam Christus non inimicorum tantum gratia hæc cohortatus est, sed etiam nostri causa, qui peccata illis dimittimus : majora enim accipis, quam das, cum iram remittis inimico. Et quomodo majora accipio, inquies ? Si inimico peccata remiseris, remittuntur tibi delicta contra Dominum admissa. Hæc insanabilia sunt ac veniam non merentur, illa autem veniam et solatium reperiunt. Audi Heli dicentem filiis suis : « Si peccans peccaverit homo in hominem, pro illo orabunt : si vero in Deum peccaverit, quis orabit pro eo [1] ? » Ita ut vulnus illud ne oratione quidem facile solvatur : oratione quidem non solvitur, sed remissione peccatorum proximi solvitur. Quamobrem illa in Dominum peccata decem millia talenta vocavit Christus; hæc vero centum denarios. Dimitte ergo centum denarios, ut decem millia talenta remittantur tibi.

II. Sed de oratione quidem pro inimicis satis locuti sumus : jam, si placet, ad proditionem redeamus, et videamus quomodo Dominus noster proditus sit. « Tunc abiit » unus de duodecim, Judas Iscariotes dictus, ad principes » sacerdotum, et dixit : Quid vultis mihi dare, et ego vobis » tradam eum [2] ? » Et videtur quidem id quod dictum est clarum esse, nihilque amplius subindicare : sed si quis accurate singula, quæ dicta sunt, examinet, magnam præbent contemplandi materiam, multamque sensuum profunditatem. Primo tempus considerandum est. Non enim sim-

[1] 1 Reg. II, 25. — [2] Matth. XXVI, 14.

pliciter illud indicat Evangelista, neque enim dixit solum: « Abiit; » sed adjecit, « Tunc abiit. Tunc, » dic mihi quandonam? et quanam de causa tempus indicet? Quid me docere vult? Non enim temere dictum est illud, « Tunc ; » siquidem cum Spiritu motus loqueretur, nec temere nec frustra loquebatur. Quid igitur est illud « Tunc? » Ante illud tempus, ante illam horam accessit meretrix alabastrum unguenti habens, et effudit oleum illud super caput Domini. Magnam curam ostendit, grandem fidem, multam obedientiam ac pietatem. Priorem vitam mutavit, facta est melior et temperantior. Et quando meretrix resipuit, quando sibi Dominum attraxit, tunc discipulus magistrum prodidit. Ideo dixit, « Tunc, » ne magistrum infirmitatis accusares, ubi videres eum a discipulo prodi. Tanta enim vis erat magistri, ut etiam meretrices ad obsequendum sibi pertraheret. Quid igitur, inquies, qui meretrices potuit, Discipulum pertrahere non potuit? Poterat quidem Discipulum pertrahere, sed noluit illum necessitate bonum facere, neque vi ad se pertrahere. « Tunc abiens : » etiam illud, « Abiens, » aliquam habet contemplandi materiam : non enim accitus a principibus sacerdotum, non necessitate inductus, non coactus; sed a se ipso et sua sponte dolum peperit, et hanc extulit sententiam, nemine alio sibi nequitiæ hujus auctore. « Tunc abiens unus de duodecim. » Quid est, « Unus de duodecim? » Hoc illi magno crimini vertitur, quod dicatur, « Unus de duodecim. » Etenim erant et alii Jesu Discipuli numero septuaginta. Sed illi secundas habebant, illi non tanto fruebantur honore, nec tanta erant præditi fiducia, non tantorum erant participes arcanorum, quantorum duodecim illi. Hi maxime probati erant, hic erat regius chorus : hic cuneus magistro hærens : ab hoc resiliit Judas. Ut igitur discas non Discipulum simpliciter ipsum prodidisse, sed unum ex probatissimo ordine, ideo

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE
LIBRARY

dicit : « Unus de duodecim , » neque erubescit is, qui hæc scripsit Matthæus. Quare non erubescit ? Ut discas eos semper cum veritate cuncta dicere, nec vel ea celare, quæ sibi probrosa videntur. Hæc quippe ipsa, quæ videntur probrosa , Domini benignitatem ostendunt; quod proditorem, latronem, furem tantis dignatus sit bonis, et usque ad extremam horam ipsum tulerit. Etenim admonebat, hortabatur, omnemque curam gerebat illius. Quod si ille non animum adhibuit, non in causa erat Dominus. Testis est ipsa meretrix : illa namque cum sibi attenderet, salutem nacta est. Ne itaque desperes, illam contuens meretricem; neque confidas tibi, ad Judam respiciens. Utrumque enim perniciosum est et confidere et desperare. Confidentia enim stantem prosternit; desperatio lapsum resurgere non sinit. Ideo Paulus his verbis hortabatur : « Qui » videtur stare, videat ne cadat [1]. » Habes amborum exempla, quomodo Discipulus, cum stare videretur, ceciderit, et quomodo meretrix jacens surrexerit. Ad lapsum pronus est animus noster, volubilis voluntas : quamobrem opus est ut nos undique muniamus sepiamusque. « Tunc abiens » unus de duodecim, Judas Iscariotes. » Vides-ne a quali choro exciderit ? Vides-ne quam doctrinam despexerit ? Vides-ne quantum malum sit segnities et negligentia ? « Judas qui di- » cebatur Iscariotes. » Cur mihi patriam ejus memoras ? Utinam ne ipsum quidem nossem. « Judas qui dicebatur Isca- » riotes. Cur ejus civitatem nominas ? Alius erat Judas discipulus, cognomento Zelotes : ne igitur ex eodem nomine error nasceretur, hunc distinxit ab illo : et illum quidem a virtute nominavit, « Judas Zelotes ; » hunc autem a nequitia non nominavit ; neque enim dixit : « Judas proditor » : atqui par erat ut illum a virtute nominavit, hunc etiam a nequitia appellare ac dicere : « Judas proditor. » Verum ut te doce-

[1] 1 Cor. x, 12.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE
LIBRARY

ret linguam accusatione puram servare, vel ipsi proditori parcit. « Abiens enim, inquit, Judas Iscariotes ad princi-» pes sacerdotum, ait illis : Quid vultis mihi dare, et ego » vobis tradam eum? » O execrandam vocem! quomodo ex ore exiliit? quomodo linguam movit? quomodo totum corpus non obtorpuit? Quomodo mens non excessit?

III. « Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eum? » Hæccine te docuit Christus, dic mihi? Nonne ideo dicebat : « Nolite possidere aurum, neque argentum, neque æs in » zonis vestris [1], » ut avaritiam illam jam olim in te compri-meret? Nonne hæc assidue hortabatur, ac præterea dice-bat : « Si quis te percusserit in dexteram maxillam, verte » illi et aliam [2]? Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam » eum? » O stultitiam! Pro qua re, quæso, quam vel par-vam vel magnam accusationem proferre valens, magistrum prodis? An quia potestatem tibi dedit adversus dæmonas? An quia morbos curare fecit, vel lepram mundare? An quia mortuos suscitare? an quod contra mortis tyrannidem te constituit? Hanccine mercedem pro tot beneficiis rependis? « Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam [3]? O stultitiam! imo potius, o avaritiam! nam hæc tot mala pe-perit. Hujus ille concupiscentia magistrum prodidit. Talis quippe est illa mala radix, quas invadit animas plus quam dæmon, in furorem vertit, omnium ignorantiam parit et sui, et proximi, et naturalium legum, ab ipsa mente exce-dere facit, et furiosos efficit. Vide quanta ex Judæ animo ejecerit, conversationem, consuetudinem, mensæ societa-tem, miracula, doctrinam, cohortationem, admonitionem. In horum omnium oblivionem tunc conjecit eum avaritia. Ideo Paulus jure dicebat : « Radix omnium malorum est » avaritia [4]. Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? »

[1] Matth. x, 9. — [2] Id. v, 39. — [3] Id. xxvi, 15. — [4] 1 Tim. vi, 10.

Magna dicti stultitia. Tradis-ne, quæso, eum, qui omnia continet, dæmonibus imperat, mari præcipit, universæ naturæ Dominum? Ut igitur ejus arrogantiam comprimeret, et ostenderet se, si noluisset, nunquam traditum iri, audi quid faciat : eodem proditionis tempore, cum ipsum invaderent cum fustibus, lampadibus et lumine, dicit illis : « Quem quæritis [1] ? » et ignorabant quem capere deberent. Tantum aberat, ut eum Judas tradere posset, ut neque præsentem cerneret eum, quem traditurus erat, licet cum lampadibus et lumine tanto : hoc subindicans Evangelista dicit : « Lampades habebant et lumen, et non videbant eum. » Quotidie Christus eum commonefaciebat tum operibus, tum verbis ostendens, quod eum non latere posset proditurus : neque palam eum præsentibus omnibus arguebat, ne sic impudentiorem redderet, neque tacebat etiam, ne si latere se putasset, sine metu ad proditionem veniret : sed frequenter dicebat : « Unus vestrum tradet me, » neque tamen eum palam declarabat. Multos de gehenna sermones instituebat, multos de regno : suamque in hac utraque re potentiam exhibebat ; sive in puniendo peccatores, sive in honorando justos. Verum hæc omnia ille despexit, Deus autem vi eum non attraxit. Quia enim et malorum, et bonorum operum electionis nos dominos fecit, nos libere bonos vult esse. Ideo si noluerimus, non cogit, neque necessitatem infert. Nam coactum esse bonum, id non est esse bonum. Quoniam igitur et ille arbitrii sui dominus erat, et in ejus potestate erat non obsequi, et ad avaritiam non declinare, ideo mente excæcatus est, et salutem suam prodidit, et ait : « Quid vultis mihi » dare, et ego vobis eum tradam ? » Mentis igitur ejus cæcitatem et insaniam arguens Evangelista, ait tempore invasionis Judam prope eos stetisse, illum scilicet qui dixe-

[1] Joan. XVIII, 4.

rat : « Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam ? » Neque hinc solum potestas Christi conspicitur, sed etiam quod, ipso vocem emittente, recesserint illi et ceciderint in terram. Quia vero neque sic ab impudentia destiterunt, demum se ipsum tradidit ; ac si dixisset : « Quod meum erat totum feci, potentiam declaravi meam, ostendi vos ea aggredi, quæ fieri nequeant. Volebam nequitiam vestram comprimere : quando autem vos noluistis, sed in insania perseveratis, me ipsum utique trado. « Hæc porro dixi, ne quidam Christum accusarent, ac dicerent : « Cur Judam non mutavit ? cur eum temperantem moderatumque non fecit ? » Quomodo eum moderatum efficere par erat ? necessitate-ne an arbitrio ? Si quidem necessitate, neque sic melior futurus erat : nullus enim necessitate melior efficiatur ; si arbitrio et electione, omnia quæcumque arbitrium et electionem corrigere poterant intulit. Si autem ille remedium accipere noluit, non fuit medici culpa, sed ejus qui medelam repulit. Vide igitur quanta fecerit, ut eum ad meliorem frugem et salutem reduceret : omnem eum philosophiam docuit operibus ipsis, atque verbis, dæmonibus superiorem fecit, facultatem dedit ut multa miracula ederet, gehennæ comminatione terruit, regni promissione cohortatus est, arcana ejus consilia assidue arguit, nec arguendo publica fecit, pedes ejus ut et aliorum abluit, mensæ et ciborum participem fecit : nihil aut parvum, aut magnum retro reliquit : ille vero libens sine emendatione mansit. Et ut discas eum, cum mutari posset, noluisse, sed ex ejus segnitie totum prodiisse ; audi. Cum enim prodidisset eum, projecit triginta argenteos, et ait : « Peccavi tradens sanguinem justum [1]. » Quid hoc rei est ? Cum miracula patrantem videres, non dicebas : « Peccavi tradens sanguinem justum : » sed, « Quid vultis mihi

[1] Matth. XXVII, 4.

» dare, et ego vobis tradam eum? » Ubi autem malum ulterius processit, et proditio finem sortita est, peccatumque consummatum est, tunc peccatum agnovisti. Quid igitur hinc discimus? nimirum quando in segnitie degimus, nihil nos admonitionem juvare; quando autem studiose agimus, etiam a nobismetipsis nos erigere posse. Quandoquidem et hic cum magister admoneret, non audivit; cum vero nullus moneret, ejus propria conscientia commota est; nemineque doctore sese mutavit, facinus suum damnavit, triginta argenteos projecit. « Quid vultis mihi dare, et ego » vobis tradam eum? Et constituerunt ei, inquit, triginta » argenteos. » Pretium numeraverunt sanguinis pretium non habentis. Cur accipis triginta argenteos, o Judas? Gratis venit Christus sanguinem pro mundo effusurus, pro quo tu impudentia pacta et conventiones statuis. Quid impudentius hac pactione?

IV. « Tunc accesserunt Discipuli. » Tunc, quandonam? Cum hæc fierent, cum proditio statueretur, cum se ipsum Judas perdidit, « Accesserunt ad eum Discipuli dicentes: » Ubi vis paremus tibi comedere Pascha [1]? » Vidisti Discipulum? Vidisti Discipulos? Ille prodit Dominum, hi de Paschate curant: ille pacta init, hi ad ministerium apparant. Iisdem et hic et illi miraculis claruerant, eadem doctrina instituti, eadem potestate præditi. Undenam mutatio? ex proposito. Hæc omnium ubique causa et bonorum et malorum. « Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? » Hodierna hæc vespera tunc erat: quia igitur Dominus domum non habebat, ideo dicunt illi: « Ubi vis paremus » tibi comedere Pascha? » Non habemus diversorium definitum, non tabernaculum, non domum. Discant illi, qui splendidas construunt domos, latas porticus, longa septa, Christum non habuisse ubi caput suum reclinaret. Quam-

[1] Matth. XXVI, 17.

obrem interrogant illi, « Ubi vis paremus tibi comedere » Pascha? » Quale Pascha? non hoc nostrum, sed interim judaïcum. Illud enim Discipuli paraverunt; hoc vero nostrum ipse paravit : neque solum ipse paravit, sed etiam ipse Pascha effectus est. « Ubi vis paremus tibi comedere » Pascha? » Illud judaïcum Pascha erat, illud in Ægypto initium habuerat. Qua ergo de causa Christus illud comedit? Quia legalia omnia implevit. Etenim cum baptizabatur dicebat : « Sic enim convenit nobis implere omnem justi» tiam [1]. » Veni hominem redimere ex maledicto legis. Nam « Deus Filium suum misit natum ex muliere, factum sub » lege, ut eos qui sub lege erant redimeret [2], » et legem abrogaret. Ne igitur quis diceret : « Ideo abrogavit, quia implere non poterat, utpote gravem, onerosam ac difficilem; » post quam ea, quæ ad ipsam spectabant, omnia implevisset, tunc solvit illam. Ideo Pascha fecit, legis enim jussio Pascha erat. Cur lex Pascha comedere jussit? Ingrati erga beneficum erant Judæi, et statim post accepta beneficia præcepti divini obliviscebantur. Nam cum egressi sunt ex Ægypto, post quam mare viderunt scissum et rursus coalescens, aliaque innumera miracula, dicebant : « Faciamus » nobis deos, qui præcedant nos [3]. » Quid dicis? Miracula adhuc in manibus sunt, et jam benefici oblitus es? Quia igitur usque adeo stupidi et ingrati erant, festivitatum argumento Deus donorum commemorationem astrinxit, ideoque Pascha immolare jussit : « Ut si te interrogaverit, » inquit, filius tuus : Quid est hoc Pascha [4]? » dicas : « Quia agni sanguine januas unxerunt olim majores nostri in Ægypto, ne vastator Angelus veniens vidensque insultare auderet, et plagam infligeret. Eratque deinceps festum perpetua salutis commemoratio. Imo vero non id solum

[1] Matth. III, 15. — [2] Galat. IV, 4. — [3] Exod. XXXII, 1. — [4] Id. XII, 27.

lucrabantur, quod eis antiquorum beneficiorum memoriam revocaret, sed et aliud majus, quod futura præfiguraret. Ille quippe agnus figura erat alterius Agni spiritualis, et ovis ovem prænotabat. Atque illud quidem umbra, hoc veritas erat. Cum autem apparuisset Sol justitiæ, umbra cessavit : oriente quippe sole solvitur umbra. Ideo in eadem ipsa mensa utrumque Pascha perficitur, et typi et veritatis. Quemadmodum enim pictores in eadem ipsa tabula, et lineas circumducunt, et umbram depingunt, tuncque colorum veritatem apponunt; sic et Christus fecit : in eadem ipsa mensa typicum Pascha descripsit, et verum addidit. « Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? » Tunc judaïcum erat Pascha : sed veniente sole, lucerna ne luceat : accedente veritate, cesset deinde umbra.

V. Hæc Judæis dico, quia videntur Pascha celebrare, quia impudenti consilio azyma objiciunt illi incircumcisi corde. Quomodo, quæso, Pascha celebras, Judæe? Templum dirutum est, altare sublatum, sancta sanctorum conculcata, omne sacrificii genus solutum est. Cur ergo audes hæc illegitima perpetrare? Babylonem aliquando concessisti, atque illic dicebant, qui te captivum adduxerant : « Cantate nobis de canticis Sion [1] : » et tu renuebas. Hæc porro declarans David dicebat : « Super flumen Baby- » lonis, illic sedimus et flevimus. In salicibus in medio ejus » suspendimus organa nostra [2]; » id est, psalterium, citharam, lyram, et cætera. His enim olim utebantur, et his psalmos canebant : hæcque in captivitatem abducti secum tulerant, ut monumentum patriæ consuetudinis haberent, non ut iis uterentur. « Illic enim, ait, interrogaverunt nos, » qui captivos duxerunt nos, verba cantionum [3]. » Et diximus : « Quomodo cantabimus canticum Domini in terra » aliena [4]? » Quid dicis? Canticum Domini non cantas in

[1] Psal. CXXXVI, 3.— [2] Ibid. 1, 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4.

terra aliena, et Pascha Domini celebras in terra aliena? Vides-ne ingratum animum? Vides-ne iniquitatem? Cum inimici erant qui cogerent, ne psalmum quidem dicere audebant in terra aliena : nunc autem sua sponte, nemine cogente, nemine vim inferente, bellum inferunt Deo. Vides-ne quam impura sint azyma? quam illegitimum festum? quam vere non sit Pascha judaïcum? Erat olim Pascha judaïcum, sed nunc solutum est, advenitque spirituale Pascha, quod tunc tradidit Christus. Illis enim manducantibus ac bibentibus, inquit, accipiens panem fregit et dixit : « Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in » remissionem peccatorum [1]. » Sciunt ii, qui initiati sunt, illa quæ dicuntur. Et rursus calicem, dicens : « Hic est » sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem » peccatorum [2]. » Aderat, Judas hæc Christo dicente. Hoc est corpus, quod vendidisti Juda, triginta argenteis, pro quo nuper pacta impudenter inibas cum improbis Pharisæis. O Christi benignitatem! O Judæ dementiam et insaniam! Ille namque vendidit illum triginta denariis : Christus vero postea non recusavit hunc ipsum sanguinem venditum vendenti dare in remissionem peccatorum, si ipse voluisset. Aderat Judas, et sacræ mensæ particeps erat. Sicut enim pedes ejus lavit, ut et aliorum Discipulorum, ita et sacræ mensæ particeps ille fuit, ut nullum excusationis locum haberet, si in nequitia perseveraret. Omnia enim, quæ penes se erant, Dominus exhibuerat et protulerat : ille vero in malo suo proposito mansit.

VI. Sed tempus demum est ad horrendam hanc mensam accedenti. Omnes itaque accedamus cum congruenti temperantia ac vigilantia : nullus ultra Judas esto, nullus improbus, nullus veneno infectus, neque alia in ore versans, alia in mente retinens. Adest Christus et nunc is, qui men-

[1] Matth. xxvi, 26. — [2] Ibid. 28.

sam illam apparavit, hic ipse hanc nunc exornat. Non enim homo est, qui facit ut proposita efficiantur corpus et sanguis Christi, sed ipse Christus qui pro nobis crucifixus est. Figuram implens stat sacerdos verba illa proferens : virtus autem et gratia Dei est. « Hoc est corpus meum, » inquit. Hoc verbum transformat ea, quæ proposita sunt. Ac quemadmodum vox illa : « Crescite, et multiplicamini » et replete terram [1], » semel quidem prolata est, omni vero tempore naturæ nostræ vim præbet ad filiorum procreationem; ita et vox hæc semel prolata in ecclesiis ad unamquamque mensam, ab illo ad hodiernum usque tempus, et usque ad adventum ejus sacrificium perfectum efficit. Nullus igitur simulatus accedat, nullus nequitia plenus, nullus venenata mente, ne in condemnationem particeps efficiatur. Tunc enim post acceptam oblationem, diabolus insiliit in Judam, non dominicum corpus despiciens, sed Judam ob impudentiam contemnens; ut discas in eos maxime, qui divina mysteria indigne participant, frequenter insilire et irrumpere diabolum, ut tunc Judæ contigit. Etenim honores, eos qui digni sunt juvant, eos vero, qui indigne iis fruuntur, in majus supplicium conjiciunt. Hæc porro non ut vos terrefaciam dico, sed ut cautiores reddam. Nemo itaque sit Judas, nemo ingrediatur nequitiæ veneno infectus. Nam sacrificium est spiritualis cibus : ac quemadmodum cibus corporeus, cum in ventrem pravis humoribus repletum inciderit, auget morbum, non natura sua, sed ventris infirmitate; ita etiam contingit in spiritualibus mysteriis : nam cum in animam inciderint nequitia plenam, illam magis corrumpunt et labefactant, non natura sua, sed recipientis animæ infirmitate. Nemo igitur malas cogitationes intus habeat, sed mentem purgemus : etenim ad purum sacrificium accedimus; sanctam red-

[1] Gen. 1, 28.

damus animam : hoc enim vel uno die perfici potest. Quomodo, qua ratione? si quid habeas contra inimicum, tolle iram, plagam illam cura, solve inimicitiam, ut a mensa medelam accipias : ad horrendum enim et sanctum sacrificium accedis. Revereare hujus oblationis argumentum; occisus jacet Christus : cujus vero causa et quare occisus est? Ut cœlestibus simul et terrenis pacem afferret : ut te Angelorum etiam amicum faceret, ut te cum Deo universorum reconciliaret : ut te hostem et adversarium amicum faceret. Ille animam suam dedit pro iis, qui se oderant : tu vero inimicitiam servas contra conservum : et quo pacto adire poteris mensam pacis? Et ille ne mori quidem pro te recusavit : tu vero iram conservo tui ipsius causa remittere abnuis? Ecqua hæc venia digna sunt? Mihi damnum intulit, inquies, et admodum me læsit. Et quid hoc est? pecuniarum est damnum. Nondum enim vulneravit sicut Christum Judas. Attamen ipse sanguinem, qui effusus est, in ipsorum, qui effundebant, salutem dedit. Quid huic rei par dicere valeas? Si non dimiseris inimico, non illum lædis, sed te ipsum. Illum siquidem sæpe in hac vita læsisti, te ipsum vero venia indignum reddidisti, in actione futuri judicii. Nihil enim ita Deus odit ut hominem injuriarum memorem, ut cor tumens et animum ira ardentem. Audi igitur quid dicat : « Cum obtuleris munus tuum ad » altare, et ibi recordatus fueris astans altari, quod frater » tuus habeat aliquid adversum te, relinque munus tuum » ad altare, et abiens reconciliare fratri tuo, et tunc offer » munus tuum [1]. » Quid dicis, dimittam-ne? Etiam, inquit, ob pacem enim cum fratre tuo hoc sacrificium institutum est. Si igitur ob pacem cum fratre tuo servandam hoc sacrificium institutum est, tu autem pacem non inis; frustra sacrificium participas : inutile namque tibi hoc opus effi-

[1] Matth. v, 23, 24.

citur. Illud itaque primum facito, pro quo sacrificium oblatum est, et tunc illo pulchre frueris. Ideo descendit Filius Dei, ut naturam nostram Domino suo reconciliaret : neque ideo solum venit, sed etiam ut nos, si rem hujusmodi faceremus, suæ appellationis participes efficeret. Nam « Beati, inquit, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur [1]. » Quod enim fecit unigenitus Filius Dei, id tu pro virili tua facito, ut pacis conciliator et tibi sis et aliis. Ideo te pacificum, filium Dei vocat : ideo tempore sacrificii nullum aliud præceptum memorat, quam reconciliationem cum fratre, ostendens illud omnium maximum esse. Volebam prolixiorem habere sermonem : sed iis, qui sibi attendunt, hæc sola sufficiunt, si memoriam retineant. Horum itaque, dilecti, verborum semper recordemur, necnon sanctorum osculorum, tremendique amplexus, quem mutuo damus. Hoc quippe animas colligat nostras, et omnes unum corpus efficit, quandoquidem et de uno corpore omnes participamus. Nos ergo in unum et idem corpus coalescamus : non corpora commiscentes, sed animas mutuo charitatis vinculo copulantes. Sic poterimus hac mensa cum fiducia frui : etiamsi enim sexcentis abundemus justitiæ operibus, si injuriarum memoriam retineamus, omnia in vanum et frustra cedunt, ac nullum inde fructum ad salutem excerpere poterimus. Hæc itaque docti, omnem solvamus iram, purgataque conscientia, cum mansuetudine et modestia omni accedamus ad mensam Christi, cum quo Patri gloria, honor, imperium, una cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. v, 9.

HOMILIA II.

In divinam et mysticam cœnam Salvatoris, et de proditione Judæ : in Pascha item, et in dispensationem divinorum mysteriorum, et de oblivione injuriarum; habita in sancta et magna feria quinta.

I. Volebam, dilecti, de Patriarcha rursus sermonem habere, et inde vobis spirituale convivium apponere : sed ingratus proditoris animus, ad illius pertractandum facinus linguam nostram pertrahit, et diei opportunitas, ut de insania sceleris ejus agamus, nos cohortatur. Hodie quippe Dominus noster Jesus Christus a proprio Discipulo Judæorum manibus traditus est. Verum tu hæc audiens, charissime, ne tristis esto, nec graviter feras, quod Dominus traditus sit : imo potius ingemisce et in fletus erumpe, non ob traditum Jesum, sed ob traditorem Judam. Nam traditus Jesus mundum servavit, proditor vero Judas animam suam perdidit. Proditus Jesus ad dexteram Patris sedet in cœlis, proditor Judas in inferno nunc est, atque indeprecabile æternumque expectat supplicium. Ideo ingemisce, ideo in fletus erumpe : quandoquidem et ipse Dominus noster Jesus Christus videns Judam turbatus est et flevit. « Videns » enim eum, inquit, turbatus est, et dixit : Unus vestrum » tradet me [1]. » Quare turbatus est? Cogitans scilicet eum post tantam doctrinam, post tam multas adhortationes, in quantum sese præcipitium ageret, non persentiscere. Videns igitur Dominus Discipuli insaniam, et misericordia in eum motus, turbatus est et flevit. Hoc enim ultro citroque

[1] Joan. XIII, 21.

memorant Evangelistæ, ut œconomiæ veritati fidem faciant. Turbatus itaque est Dominus Discipuli animum summopere ingratum intuitus; ut nos doceat illos maxime lugendos esse qui male agunt, non autem eos qui mala patiuntur. Nam qui injusta et indigna patiuntur, digni potius sunt, qui beati prædicentur. Quapropter dicebat Christus : « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, » quoniam ipsorum est regnum cœlorum [1]. » Vides-ne quantum esse lucrum ostendit eorum, qui male patiuntur? Vide rursum alio in loco male agentium inevitabile supplicium : audi beatum Paulum dicentem : « Vos autem, fratres, » imitatores facti estis ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa; » quoniam eadem passi estis et vos a propriis contribulibus, » quemadmodum et ipsi a Judæis, qui et Dominum occi» derunt Jesum, et proprios suos Prophetas, et impedierunt » vos loqui gentibus, ut salvæ fiant, ut impleant peccata » sua : pervenit autem ira Dei super illos usque in finem [2]. » Vides-ne eos maxime par esse lugere et fletu prosequi, qui mala perpetrant? Quapropter clementissimus Dominus, cum videret Discipuli facinus, turbabatur et flebat, commiserationem erga Discipulum suam ostendens, benignitatisque suæ magnitudinem exhibens, quod vel usque ad ipsam proditionem, Discipuli emendationi prospicere non cessaret. Propter hunc igitur potius acerbe luge et ingemisce, quia Dominus illius causa mœstus fuit. « Turbatus est, in» quit, Jesus, et dixit : Unus vestrum tradet me [3]. » O quantam misericordiam! quantam Domini bonitatem! Qui proditur proditoris gratia dolet. Videns enim eum in nequitia immorantem, « Turbatus est et dixit : Unus vestrum » tradet me. » Vide quantam animi tolerantiam! quantam humanitatem! Quomodo ingrato parcit, nec vult eum impudentissime agere : sed omnes Discipulos in timorem et

[1] Matth. v, 10. — [2] 1 Thess. II, 14-16. — [3] Joan. XIII, 21.

anxietatem deducit, ut illi ansam præbeat resipiscendi ab insania. At cum anima omni dimisso sensu semen pietatis non accipit, non admonitionem, non consilium admittit; sed affectu animi obtenebrata per præcipitia abit. Quamobrem neque hic ex tanta Christi patientia quidpiam lucratus est. « Unus vestrum tradet me, » inquit. Cur turbatus et mœrore affectus est? Ut suum simul amorem ostenderet, nosque doceret eos maxime lugendos esse, qui contra proximum mala perpetrant. Etenim illi iram contra se ipsos excitant. Neutiquam eum qui male patitur, sed eum qui mala perpetrat, ubique lugere par est. Nam si male patiamur, id nobis regnum cœlorum adipiscitur; sin male cuipiam faciamus, id in causa est ut in gehennam et supplicium mittamur. Nam « Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter justitiam [1]. » Vides-ne quomodo male pati, in mercedem et præmium afferat regnum cœlorum? Audi quomodo mala perpetrare pœnam et supplicium afferat : cum enim dixisset Paulus, quod Judæi Dominum occidissent, et Prophetas persecuti essent, adjecit : « Quorum finis est secundum opera eorum [2]. » Vides-ne quomodo ii, qui persecutionem patiuntur, regnum cœlorum lucrentur; ii vero, qui persequuntur, iram Dei in hæreditatem accipiant? Hæc porro non temere apud charitatem vestram agitamus; sed ut discamus adversus inimicos nostros non irasci; sed potius ut misericordia erga illos moveamur, illorumque gratia mœrorem et planctum assumamus. Illi quippe male patiuntur, qui sine causa nobis adversantur. Si animum nostrum ita comparemus, ut non irascamur; sed illorum gratia doleamus, etiam poterimus secundum Domini vocem pro illis orare, illoque modo multam nobis opem cœlitus conciliare. Ideo quarta jam die apud vos sermonem habeo de oratione pro inimicis, ut

[1] Matth. v, 10. — [2] 2 Cor. ii, 15.

admonitionis frequentia firmior sit doctrina, ut radices agat in animis vestris. Ideoque frequenter apud vos sermonibus instamus, ut iræ tumorem tollamus, et fervorem sedemus, atque puri ad orationem accedatis. Neque enim Christus inimicorum tantum gratia ad id hortatur, sed etiam nostri causa, qui illis peccata remittimus. Plura enim accipis, quam das, cum iram tuam inimico dimittis. Quomodo plus accipio, inquies? Attende diligenter. Si inimico peccata dimittas, delicta tua in Christum perpetrata dimittuntur tibi. Hæc porro vix dimitti et veniam habere possunt, illa vero veniam et solatium multum reperiunt. Audi Heli filiis suis dicentem : « Si peccans peccaverit homo in » hominem, sacerdos orabit pro eo : si vero in Deum pec- » caverit, quis pro illo orabit [1] ? » Itaque magnum est vulnus illud, neque facile oratione solvitur. Imo ne oratione quidem solvitur tale delictum, sed per veniam peccatorum inimico concessam statim solvitur. Ideo illa quidem decem millia talenta vocavit Deus, nempe delicta in Dominum : hæc vero centum denarios, quos si dimiseris, dimittentur tibi decem millia talenta.

II. Verum de oratione satis. Si placet autem, repetito paulo altius sermone, ad proditionem redeamus, videamusque quomodo Dominus noster proditus sit. Ut vero totam proditoris insaniam ediscamus, simulque ingratum Discipuli animum et Domini ineffabilem clementiam agnoscamus, audiamus quomodo Evangelista nobis ejus facinus enarret. « Tunc, inquit, abiit unus de duodecim, » Judas, dictus Iscariotes, ad principes sacerdotum et dixit » eis : Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eum [2] ? » Videtur quidem id, quod dictum est, clarum esse nihilque amplius subindicare; sed si quis singula, quæ dicta sunt, examinet, magnam præbent contemplandi materiam, mul-

[1] I Reg. II, 25. — [2] Matth. XXVI, 14, 15.

tamque sensuum profunditatem. Primo tempus considerandum est. Non enim simpliciter illud indicat Evangelista, neque enim dixit solum : « Abiit, » sed adjecit ; « Tunc abiit. » Tunc, quandonam ? Ecqua de causa tempus indicat ? Non sine causa nobis tempus significat Evangelista ex Spiritu sancto loquens. Nam qui ex Spiritu loquitur, nihil sine causa vel temere loquitur. Quid igitur est illud, « Tunc ? » Ante illud tempus, ante illam horam accessit puella habens alabastrum unguenti, et effudit oleum illud super caput Domini. Multam fidem ostendit mulier, multam ministrandi curam, obedientiam, pietatem. Mutata est a pristina vita, meliorque ac temperantior effecta est. Et cum meretrix resipuit, cum Dominum agnovit, tunc discipulus magistrum prodidit. Tunc, quandonam ? cum meretrix accedens, effuso super pedes Jesu alabastro, propriis illos capillis abstersit, multumque ministerium exhibuit, per hujusmodi confessionem cuncta præteriti temporis peccata delens. Tunc itaque, cum illam vidit tantum officium magistro exhibentem, tunc ille ad iniquam proditionem festinavit. Et illa quidem ex ipso nequitiæ fundo in ipsum cœlum ascendit ; hic vero post innumera miracula et signa, post tantam doctrinam, post ineffabilem illam Domini attemperationem, in Tartari fundum decidit. Tantum malum est socordia et corrupta voluntas. Quamobrem Paulus dicebat : « Qui videtur stare, » videat ne cadat [1] : » et Propheta clamabat olim : « Num » qui cadit, non resurget ? et qui avertit se, non reverte- » tur [2] ? » Ut neque is qui stat confidat, sed semper certando consistat ; nec qui decidit, desperet. Tanta enim vis erat Magistri, ut etiam meretrices et publicanos pertraheret ad propriam obsequentiam. Quid ergo, inquies ? qui meretrices pertraxit, Discipulum non potuit pertrahere ? Etiam potuit et Discipulum pertrahere ; sed noluit ipsum neces-

[1] 1 Cor. x, 12. — [2] Jer. VIII, 4.

sitate facere bonum, neque vi illum ad se ipsum pertrahere. Ideo Evangelista nobis ea narrans, quæ ad ingratum Discipulum spectabant, dixit: « Tunc abiit, » id est, non ab aliis vocatus, neque coactus ab alio, neque alio se hortante; sed suopte motu ad id conversus est, ostendens se sua sponte et proprio arbitrio ad iniquum illud facinus properasse, nulla movente causa; sed a nequitia intus scaturiente ad Domini traditionem se ipsum impulit. « Tunc abiens unus de duodecim. » Non parvum crimen illud est quod dicatur, « Unus de duodecim. » Quia enim erant et alii septuaginta Discipuli, ideo dixit : « Unus de » duodecim ; » id est, ex selectis, qui quotidie cum illo versabantur, qui magna fiducia fruebantur. Ut igitur discas ipsum ex præcipuis Discipulis fuisse, ait : « Unus de duo- » decim : » neque id tacet Evangelista, ut tu credas hæc, quæ videntur probrosa esse, Domini erga nos sollicitudinem ostendere; quod scilicet proditorem et furem tot bonis dignatus, et usque ad ultimam vesperam cohortatus sit. Vidisti-ne meretricem, quæ abluerat, salutem nactam esse, Discipulum vero, quia segnis fuerat, decidisse? Ne igitur de te desperes, ad meretricem respiciens; neque confidas ad Discipuli facinus oculos convertens; ambo enim perniciosa sunt. Ad lapsum enim proclivis est animus noster, volubilis voluntas; quamobrem undique nos muniamus oportet. « Tunc abiens unus de duodecim Judas Iscariotes. » Vides-ne ex quanto choro decidit? Vides-ne quanta sese disciplina privavit? Vides-ne quantum sit malum segnities? « Judas, » inquit, Iscariotes, » quia alius erat huic cognominis, qui dicebatur Jacobi. Vides-ne Evangelistæ sapientiam, qui illum non a facinore, sed a loco notum nobis facit, qui alium non a loco, sed a patris nomine cognoscendum nobis præbet; licet consequenter dicturus videretur, Judam proditorem? Verum ut nos doceret linguam servare a criminatione puram,

a proditoris nomine abstinet. Discamus igitur inimicorum neminem cum convicio memorare. Si enim beatus hic vir proditorem noluit criminari, cum hoc iniquum facinus enarraret; sed hoc quidem tacuit, a loco autem unde prodierat notum illum fecit; qua erimus venia digni, cum proximum criminamur, ac sæpe non solum inimicos cum contumelia memoramus, sed etiam eos, qui erga nos bene affecti videntur. Ne, quæso, id agamus. Id et Paulus præcipit dicens : « Omnis sermo malus de ore vestro ne prodeat [1]. » Ideo ab hujusmodi morbo plane purus beatus Matthæus dicebat : « Tunc abiens unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum dixit: Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eum? » O execrandam vocem! o insanum facinus! Dum hæc cogito, tremo, dilecti. Quomodo talis vox ex ore exiliit? Quomodo linguam movit? Quomodo anima a corpore non abscessit? Quomodo labia non obtorpuerunt? Quomodo non mente excessit?

III. « Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eum? » Dic mihi, Juda, hæccine magister tanto tempore te docuit? Ita-ne in oblivionem frequentium admonitionum venisti? Nonne ideo dixit : « Nolite possidere aurum, neque argentum [2], » ut jam inde a principio tuum erga pecunias furorem comprimeret? Nonne hortabatur dicens : « Si quis te percusserit in maxillam dexteram, verte illi et aliam [3]? » Cur, quæso, magistrum prodis? An quia potestatem tibi dedit adversus dæmonia, ita ut morbos curares, leprosos mundares, et alia multa miracula perpetrares? Pro his-ne beneficiis, hæc illi præmia retribuis? O furorem! imo potius, avaritiam; hæc enim mala omnia avaritia peperit, radix illa malorum, quæ animas nostras obtenebrat, necnon ipsas leges naturæ, quæ id efficit, ut

[1] Matth. VI, 9. — Ephes. IV, 29. — [2] Matth. X, 9. — [3] Id. V, 39.

mente excedamus, neque permittit ut vel amicitiæ, vel cognationis, vel alterius cujuspiam recordemur; sed semel excæcans oculos mentis nostræ, nos in tenebris incedere facit. Et ut hoc clare discas, vide quanta tunc ejecerit ex anima Judæ. Subingressa isthæc avaritia, colloquia, consuetudinem, communionem, mirabilem illam doctrinam, omnia, inquam, illa in oblivionem adduxit. Pulchre dicebat Paulus: «Radix omnium malorum est avaritia[1]. Quid vultis » mihi dare, et ego vobis tradam eum? » Tradis, Juda, eum qui omnia continet verbo? Vendis incomprehensibilem, et opificem cœli et terræ, creatorem naturæ nostræ, qui verbo et nutu omnia constituit? Ut igitur ostendat quod lubens traditus sit, audi quid faciat. Ipso proditionis tempore, quando invaserunt eum cum gladiis et lignis, lampadibus et laternis instructi, dicit eis: « Quem quæritis[2]? » Et ignorabant eum, quem capturi erant. Tantum aberat ut eum prodere posset, qui neque præsentem eum videre poterat, quem traditurus erat, etsi tot lampadibus luminibusque instructus; quod enim hæc subindicaret cum dixit eos, et lampades et laternas habuisse, neque sic eum invenisse, id innuit cum ait: « Et Judas stabat cum illis, » is qui dixerat: « Ego vobis tradam eum. » Eorum quippe mentem excæcavit, ut potentiam suam ostenderet, et illi discerent ea se aggredi, quæ fieri non possent. Deinde audita ejus voce abierunt supini, et ceciderunt in terram. Vidisti quomodo ne vocem quidem ferre potuerunt, sed prolapsu infirmitatem suam demonstrarunt? Vide Domini clementiam. Quia ne sic quidem proditoris impudentiam, neque ingratum Judæorum animum flexit, se ipsum tradit, atque dicit: « Quando ostendi eos illa aggredi, quæ facere non possent, volui eorum comprimere furorem; at illi nolunt, sed in nequitia perseverant. Ecce me ipsum trado. » Hæc dico vobis, ne

[1] 1 Tim. VI, 10. — [2] Joan. XVIII, 4.

quipiam Christum accusent, dicantque : « Cur non mutavit Judam? Cur non meliorem illum effecit? » At quomodo oportuit Judam temperantem ac probum efficere, an necessitate, an arbitrio suo? Si necessitate, neque sic melior futurus erat ; nemo quippe necessitate melior efficitur. Si vero ex arbitrio et voluntate, omnia induxit ea, quæ poterant ipsum ad frugem reducere. Quod si ille remedia noluit accipere, non medicus, sed is qui medicinam respuit, in culpa est. Vis scire quanta fecerit ut eum reduceret? Multa miracula ut faceret dedit, prædixit illi ea, quæ ad proditionem spectabant, nihil retro reliquit eorum, quæ pro Discipulo facere par erat. Et ut discas eum, cum mutari posset, noluisse, sed ex ejus segnitie totum prodiisse; cum prodidisset eum, et furorem suum ad finem deduxisset : « Projecit triginta argenteos, dicens: Peccavi tradens san» guinem justum [1]. » Antea dicebas: « Quid vultis mihi dare, » et ego vobis tradam eum [2]? » Cum consummatum fuit peccatum, tunc peccatum agnovit. Hinc ediscimus nos, cum segniter agimus, neque hortatu, neque monitis juvari; cum vero diligenter, a nobis ipsis posse resurgere. Tecum enim reputa eum, cum hortaretur Dominus, et a pravo facinore deterreret, non audivisse, nec admonitioni obtemperasse; cum vero nullus admoneret, ex propria conscientia surrexisse, et, nemine docente, mutatum esse, trecentosque argenteos projecisse. « Constituerunt, inquit, » illi triginta argenteos. » Pretium sanguinis deposuerunt nullo pretio æstimandi. Cur accipis triginta argenteos, o Juda? Gratis venit Christus pro orbe sanguinem effusurus, pro quo tu nunc pacta statuis. Quid impudentius hac conventione? Quis vidit? quis audivit unquam?

IV. Sed ut discamus quod sit discrimen proditorem inter et Discipulos, audiamus : omnia quippe diligenter no-

[1] Matth. XXVII, 3, 4. — [2] Id. XXVI, 15. — [3] Ibid.

bis enarrat Evangelista. Cum hæc fierent, inquit, cum proditio procederet, cum Judas se ipsum perdidit, cum iniqua illa pacta fecit, cum quæreret, inquit, opportunitatem, ut eum traderet : « Tunc accesserunt Discipuli ejus » dicentes : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha [1] ? » Vidisti Discipulos, vidisti Discipulum? Ille proditionem, hi ministerium curabant. Ille pacta inibat, et dominici sanguinis pretium accipere satagebat, hi ad famulatum se præparant. Et hic et illi iisdem miraculis claruerant, eadem doctrina imbuti erant. Undenam ergo discrimen? Ex voluntate. Hæc et malorum, et bonorum causa est. Vespera illa erat cum Discipuli hæc dicerent. Quid illud est? « Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? » Hinc ediscimus non statum domicilium habuisse Christum. Audiant qui splendidas construunt domos, amplaque septa, quod Filius hominis non habeat ubi caput suum reclinet : ideo dicunt ei Discipuli : « Ubi vis paremus tibi comedere Pas» cha? » Quod Pascha? Judaïcum, quod in Ægypto initium sumpserat : nam illic initio celebrarunt illud. Ecqua de causa illud Christus celebrat? Ut omnia legalia implevit, sic et istud. Ideo Joanni dicebat : « Sic nos decet implere » omnem justitiam [2]. » Non nostrum igitur, sed judaïcum Pascha parare volebant Discipuli. Nam illud Discipuli pararunt; nostrum vero Pascha ipse præparavit, imo ipse Pascha per venerandam passionem suam effectus est. Cur ergo ad passionem accedit? Ut nos redimeret a maledicto legis. Quamobrem Paulus clamabat : « Misit Deus Filium » suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui » sub lege erant, redimeret [3]. » Ne quis ergo diceret ideo illam abrogasse, quia illam implere non poterat, utpote gravem, onerosam et difficilem; ideo cum illam totam implevisset, tunc ipsam solvit. Idcirco et Pascha fecit : legis

[1] Matth. XXVII, 17. — [2] Id. III, 15. — [3] Galat. IV, 4.

enim mandatum ipsis erat Paschæ solemnitas. Audi. Ingrati erga beneficum erant Judæi, statimque benefici obliviscebantur. Idque ut accurate discas : Egressi sunt ex Ægypto, mare Rubrum transierunt : ipsum viderunt scissum, rursusque coalescens. Nec multo elapso tempore dicunt Aaroni : « Fac nobis deos, qui præcedant nos [1]. » Quid dicis, ingrate Judæe? Tot taliave miracula vidisti, et oblitus es Dei, qui te nutrit, neque benefici mentionem facis? Quia igitur obliviscebantur beneficiorum ejus, festivitatum argumento Deus donorum commemorationem astrinxit, ut velint nolint manentem memoriam habeant. Et illi quidem sic : quare? « Ut cum interrogaverit te » filius tuus [2] : Quid est hoc? » dicas : « Quia agni hujus sanguine januarum limina unxerunt, mortemque effugerunt, quam vastator Angelus Ægyptiis omnibus intulit : propterque hunc sanguinem non potuit irruere et plagam infligere. Illi itaque inviti, hic vero lubens Christus immolatur. Quare? quia illud erat figura spiritualis Paschatis. Ut id vero discas, vide quanta sit affinitas. Agnus et agnus; sed ille irrationalis; hic rationalis. Ovis et ovis; umbra et veritas. Sed apparuit Sol justitiæ, et umbra cessavit. Lucente namque sole, fugatur umbra. Ideoque agnus etiam in mensa mystica, ut sanguine illius sanctificemur. Quamobrem accedente sole, lucerna non ultra appareat. Nam quæ tum facta sunt figuræ erant futurorum.

V. Hæc Judæis dico, ne se ipsos decipientes, putent se Pascha celebrare; quia impudenti consilio azyma accipere prævertunt, et festum objiciunt, qui semper incircumcisi sunt corde, et auribus graviter audiunt. Quomodo, quæso, Pascha celebras, o Judæe? Templum solo æquatum est, altare sublatum, sancta sanctorum conculcata, omne sacrificium solutum. Cur ergo prævaricari audes? Abiisti ali-

[1] Exod. XXXII, 1. — [2] Id. XII, 26.

quando Babylonem; audisti eos, qui captivos duxerant vos, dicentes : « Cantate nobis canticum Domini [1], » et non tulisti. Et cur extra Jerosolymam Pascha celebras, qui dixisti : « Quomodo cantabimus canticum Domini in terra » aliena [2]? » Et hæc declarans beatus David dicebat : « Super flumen Babylonis illic sedimus, et flevimus : in salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra [3]; » id est, psalterium, citharam, lyram : his enim olim utebantur, et his psalmos canebant. « Illic enim, inquit, interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum. » Et diximus : « Quomodo cantabimus canticum Domini in » terra aliena? » Quid quæso dicis? Canticum Domini non cantas in terra aliena, et Pascha celebras in terra aliena? Vides-ne stupiditatem Judæorum? Cum aderant inimici qui cogerent, ne psalmum quidem recitare volebant in terra aliena : et nunc sua sponte, nemine cogente, bellum inferunt Deo. Quapropter beatus Stephanus dicebat illis : « Vos semper Spiritui sancto resistitis [4]. » Vides quam impura sint azyma? quam iniquum Judæorum festum? Erat olim Pascha judaïcum, sed solutum est. Tunc, inquit, Jesus, manducantibus illis et bibentibus, accipiens panem in sanctas et intemeratas manus suas, gratias agens fregit dixitque Discipulis suis : « Accipite et manducate, hoc est corpus meum, quod pro » vobis et multis frangitur in remissionem peccatorum. » Et calicem rursum accipiens, dedit eis dicens : « Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. » Aderatque Judas, cum hæc diceret Dominus. Hic est sanguis, o Juda, quem vendidisti triginta argenteis. Hic est sanguis, pro quo nuper impudentia pacta inibas cum improbis Pharisæis. O quantam Christi benignitatem! O ingratum Judæ animum! Dominus nutriebat, et servus vendebat. Ille namque vendidit eum acceptis triginta ar-

[1] Psal. CXXXVI, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 1, 2. — [4] Act. VII, 51.

genteis : Christus vero in redemptionem nostram proprium sanguinem effudit, et venditori tradidit, siquidem voluisset. Aderat enim Judas ante proditionem, et sacræ mensæ particeps erat, mysticaque cœna fruebatur. Quemadmodum enim pedes Discipulorum lavit Dominus, sic et sacræ mensæ particeps fuit Judas; ut nullam haberet excusationem, sed judicium acciperet. Nam in prava sententia perseverabat et egressus, osculi loco proditionem fecit, immemor beneficiorum. Ac post proditionem projecit triginta argenteos dicens : « Peccavi tradens sanguinem innocentem [1]. » O cæcitatem! Cœnæ particeps fuisti, et beneficum prodidisti? Et Dominus quidem quod scriptum erat libens implebat : « Væ autem illi per quem scandalum venit [2]. »

VI. Sed tempus demum est ad horrendam hanc tremendamque mensam accedendi. Omnes igitur cum pura conscientia accedamus. Nullus hic Judas esto dolose agens in proximum suum; nemo adsit improbus, nemo venenum occultet in corde suo. Adest et nunc Christus mensam exornans. Neque enim homo est is, qui facit ut proposita corpus et sanguis Christi efficiantur. Figuram tantum implens stat sacerdos, et supplicationem offert : gratia autem et virtus Dei est, quæ omnia efficit. « Hoc est corpus meum [3], » inquit. Hoc verbum proposita transformat. Et quemadmodum vox illa, « Crescite et multiplicamini, et replete terram [4], » verbum erat, et factum est opus, quod humanæ naturæ ad liberorum procreationem vim inderet; sic et hæc vox prolata, semper gratia auget eos, qui digne participant. Nullus itaque simulatus sit, nullus improbus, nullus rapax, nullus contumeliosus, nullus fratrum osor, nullus avarus, nullus ebriosus, nullus ambitiosus, nullus

[1] Matth. XXVII, 3. — [2] Id. XVIII, 7. — [3] Id. XXVI, 26. — [4] Gen. I, 28.

masculorum concubitor, nullus invidus, nullus fornicationi deditus, nullus fur, nullus insidiosus, ne judicium sibi sumat. Etenim tunc Judas mysticam cœnam indigne participavit, et egressus Dominum prodidit : ut discas in eos maxime et frequentius diabolum insilire, qui mysteria indigne participant, eosque ipsos in majus se supplicium conjicere. Hæc dico non ut terream, sed ut cautiores reddam. Quemadmodum enim corporeus cibus, cum in ventrem pravis humoribus plenum inciderit, morbum auget; sic et spiritualis cibus cum indigne participatur, graviorem damnationem attrahit. Nemo igitur, obsecro, pravas intus cogitationes habeat, sed cor nostrum expurgemus. Etenim templa Dei sumus, si pure agamus. Castam reddamus animam nostram : nam vel uno die id fieri potest. Quomodo, et qua ratione? Si quidpiam habueris contra inimicum, tolle iram, solve inimicitiam, ut medelam remissionis a mensa recipias. Ad sacrificium accedis horrendum et sanctum : immolatus jacet Christus. Verum cogita qua de causa occisus sit. O qualibus mysteriis privatus es, Juda? Christus libenter passus est, ut « Medium parietem » maceriæ solveret [1], » et jungeret inferna supernis, ut te inimicum et hostem, Angelorum consortem faceret. Et Christus quidem animam suam tradidit pro te : tu vero inimicitiam servas adversus conservum? Ecquî poteris accedere ad mensam pacis? Dominus tuus non recusavit omnia pati propter te, tu vero ne iram quidem remittere vis? Cur, quæso? Charitas est radix, fons et mater omnium bonorum. Maximas, inquies, mihi molestias intulit, innumera damna, in vitæ discrimen me conjecit. Ecquid hoc est. Nondum te cruci affixit, ut Dominum Judæi. Si non remiseris proximo tuo injuriam, nec pater tuus cœlestis remittet tibi peccata tua. Qua conscientia dices : « Pater

[1] Ephes. II, 14.

»noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum [a], »et cætera? Similiter Christus et sanguinem, quem illi effuderunt, in salutem effundentium dedit. Quid huic rei par efficere potes? Si non dimiseris inimico, non illum læsisti, sed te ipsum. Illum quidem sæpe in præsenti vita læsisti, tibi vero supplicium, quod nunquam remittetur, parasti in futurum illum diem. Neminem enim ita Deus aversatur, ut injuriarum memorem hominem, ut cor tumens, et ira incensam animam. Audi enim quid dicat Dominus : « Si »offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris »quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi »munus tuum ante altare, et vade prius reconciliare fratri »tuo; et tunc veniens offer munus tuum [1]. »Quid dicis? Ibi-ne relinquam munus, seu sacrificium? Etiam, inquit : nam propter pacem cum fratre tuo, hoc sacrificium factum est. Si igitur propter pacem cum proximo tuo sacrificium offertur, tu vero pacem non recte servas, etiamsi sacrificii particeps sis, inutilis tibi hæc participatio efficitur sine studio servandæ pacis. Illud ergo prius facito, pacem scilicet cura, propter quam sacrificium offertur, et tunc recte illo frueris. Propterea enim Filius Dei venit in mundum, ut naturam nostram Patri reconciliaret, quemadmodum ait Paulus : « Nunc autem reconciliavit sibi omnia, »per crucem interficiens inimicitiam in semetipso [2]. »Ideo non ipse solus venit ut pacem iniret; sed et nos quoque beatos prædicat, si paria faciamus, nosque suæ appellationis consortes efficit. « Nam beati pacifici, quoniam Filii Dei »vocabuntur [3]. »Quod itaque Christus Filius Dei fecit, idipsum et tu secundum humanam facultatem facito, pacisque conciliator et tibi sis, et proximo tuo. Ideo Filium Dei vocat pacificum. Eam ob rem in tempore sacrificii,

[1] Matth. v, 23, 24.— [2] Ephes. II, 16, et Coloss. I, 22.— [3] Matth. v, 9.

nullum alium memorat justitiæ modum, nisi reconciliationem cum fratre, ostendens charitatem omnium virtutum maximam esse. Volebam sane, dilecti, prolixiorem habere sermonem : verum sufficiunt ea, quæ dicta sunt iis, qui semen pietatis cum attentione et intelligentia suscipiunt, quique dictis animum adhibere volunt. Horum, quæso, verborum semper recordemur, tremendique amplexus, quem mutuo damus. Hic enim amplexus animas colligat nostras, et omnes unum corpus ac membra Christi efficit. Quoniam unius corporis participes sumus omnes. Unum itaque secundum rei veritatem corpus efficiamur omnes : non corpora commiscentes, sed animas mutuo charitatis vinculo colligantes. Si enim ita faciamus, hac frui mensa cum fiducia et a victore Christo tandem conciliatæ pacis receptacula fieri poterimus. Etenim si sexcenta bona opera penes nos habeamus, et injuriarum memores simus, omnia frustra et incassum egimus, nihilque inde ad salutem lucrari poterimus. Ascensurus enim ad Patrem Christus, loco gloriæ temporaneæ, atque magnarum opum, hanc Discipulis hæreditatem relinquit dicens : « Pacem meam do » vobis, pacem meam relinquo vobis [1]. » Quæ divitiæ, quanta pecuniarum copia pretiosior fuerit Christi pace, quæ omne verbum, omnem mentem superat? Hoc itaque cum sciret Malachias propheta, et grave et atrocissimum esse delictum, ex persona Dei dicebat : « Popule meus, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, et » unusquisque malitiam in corde suo contra proximum » suum non cogitet injuriæ memor : et juramentum mendax ne diligite, et non moriemini domus Israël, dicit » Dominus [2]. » Ac si diceret : « Si futuri estis mendaces, injuriarum memores, perjuri, obliviscentes mandata mea, morte moriemini. » Hæc igitur omnia scientes, dilecti, om-

[1] Joan. XIV, 27. — [2] Non Malachiæ, sed Zachariæ, VIII, 17.

nem solvamus iram, pacem mutuo servemus, avulsa nequitiæ radice, purgataque conscientia, cum mansuetudine et modestia, magnaque pietate, ad horrendorum et terribilium mysteriorum participationem accedamus, non impellentes, non calcibus impetentes, non cum strepitu et clamore vociferantes, sed cum timore et tremore magno, cum compunctione et lacrymis : ut benignus ille Dominus, pacificum animi statum, non simulatam charitatem, et fraterni amoris consortium superne respiciens, et horum bonorum, et promissorum fructu nos omnes dignetur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, et una sancto Spiritui, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

In proditionem Judæ.

Nunc amœna Daphne, nunc religiosa est, non modo quod limpidissima fluenta emittat, non quod arborum comas alat jucundissimas; sed quod peregrinam plantam crucem receperit : nunc fons vere temperans est et Pythio dæmoni terribilis. Non amplius impiis viris solum calcandum offert; sed vobis piis nemus præbet, imaginem amabilis illius loci, horti nempe, in quo Servatoris proditio, audax facinus, peracta est, salutisque nostræ negotium ortum accepit. Atenim quid præsenti cœtui loquar non suppetit, linguam movet cœtus ad Judam incusandum, sed os meum ad se pertrahit Servatoris clementia. Duobus hisce detineor, odio proditoris et amore Domini; at vincit odium amor, utpote major validiorque. Quamobrem re-

licto proditore, beneficium celebro; non pro illius dignitate, sed pro facultate mea. Quomodo inclinavit cœlos, et descendit in terram? Quomodo is, qui totum replet mundum ad me venit, pro me et secundum me factus? Quomodo eum, quem proditorem futurum noverat, Discipulum accepit? Quomodo inimicum se ut amicum sequi jussit? Quomodo non de proditione, sed de proditoris salute fuit sollicitus? « Nam vespere facto, inquit, recumbebat Jesus » cum duodecim Discipulis suis, et manducantibus illis » dixit : Amen, amen dico vobis, quod unus vestrum tradet » me [1]. » Proditionem prædixit, ut scelus cohiberet. Neminem indicans prædictionem emisit, quæ de Discipuli nequitia, recumbentibus occulta, triumphare non potuit. Quis talem unquam Domini benignitatem vidit? Et proditur et proditorem amat. Quis despicitur et misericordia movetur? venditur et nequissimum mercatorem mensæ consortem accipit, atque insidiatori parcit? « Et manducantibus illis dixit : Amen, amen dico vobis, quod unus » vestrum tradet me. » Ut homo comedebat, et ut Deus futura prædicebat : quæ naturæ competunt meæ, ille mei causa subire dignatur. Omnibusque Discipulis de tali dicto stupefactis, et conscientiam suam graviter ferientibus, cœnamque in mœroris tempus convertentibus, singulisque dicentibus : « Numquid ego sum, Domine [2]? » ut interrogatione illa, molestæ suspicionis levamen invenirent, animis intempestive perculsis remedium adhibens Servator, eum, qui hactenus occultus fuerat, responsione sua declarat : « Qui intigit, inquit, mecum manum in catino, hic me » tradet. Et filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est » de illo. Væ autem homini illi, per quem Filius hominis » tradetur : bonum ei erat si natus non fuisset homo » ille [3]. » Miseratur eum, qui se miserari noluit : parcit ei,

[1] Matth. XXVI, 20, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. 23, 24.

qui animæ suæ non pepercerat. Palam facere nolebat eum, qui se jam palam fecerat : illi pœnitentiæ tempus, Discipulisque reliquis mœroris medelam suppeditans. Verum nihil hinc melior effectus proditor est. Oportebat enim eum post horrenda hujusmodi verba repente de cœna surgere, oportebat condiscipulos deprecatores adhibere, oportebat Servatoris genua complecti, illumque hujusmodi dictis placare : «Peccavi, clementissime, peccavi, inique egi, cum hominibus parvo pretio vendidi inæstimabilem margaritam ; inique egi immensum thesaurum pro tenui pecunia prodens. Parce mihi, damni et pernicici mercatori : ignosce mihi, cujus animum auri amor corripuit : ignosce ei, qui a Pharisæo nefarie deceptus est. » Horum nullum vel protulit, vel cogitavit ; sed asperiori voce animi impudentiam patefecit clamando : « Numquid ego sum, Domine ? » O linguam impudentem ! o animum indomitum ! Interrogat ut ignarus eorum, quæ meditabatur, et hoc latere putat oculo nunquam sopore clauso : animo dolum gestat, et lingua ignorantiæ verbum profert : mente jam proditionem fecerat, et ore, ut putat, peccatum obtegit. Iisdem atque alii Discipuli utitur verbis, longe dissimilibus cum sit moribus : lupus animo, ovina respondet voce. Quid ad illum Servator ? « Tu dixisti [1]. » Toleranti voce improbi scenam coarguit. Poterat enim illi dicere : « Quid dicis, execrande et scelerate ? Quid dicis pecuniarum mancipium, et diaboli consors ? Audes-ne ignorantiam simulare ? Audes obtegere quæ obtegi nequeunt ? Annon Divinitate astabam tibi indigna molienti ? Annon Divinitatis oculo te vidi adeuntem principes sacerdotum ? Annon vel absens audiebam te dicentem : « Quid vultis » mihi dare, et ego vobis eum tradam [2] ? » An ignoro quanti me vendideris ? Quid igitur ? Ita-ne convictus impudenter agis ? Quid ea tegere conaris, quæ facere cupis ? Mihi om-

[1] Matth. xxvi, 25. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 15.

nia nuda et aperta sunt. » Hæc cum respondere posset Christus, non ita locutus est; sed simpliciter placideque sine ullo indignationis stimulo, « Tu dixisti; » ut nos doceret sic cum inimicis esse agendum. Attamen post tantam circuitionem mansit in morbo Judas; non medici, sed ægrotantis incuria. Ille namque omnia ad salutem remedia admovebat, hic vero ea admittere nolebat: sed unam cum nosset avaritiam, aurum Christo anteponebat: eratque iis, qui se conduxerant, benevolus atque fidelis. Accedens vero Judas Christo dixit: « Ave Rabbi; et osculatus est » eum [1]. » Novus sane proditionis modus, ab osculo et compellatione prodiens. « Jesus autem dixit illi: Amice, ad quid » venisti [2]: » quid me gaudere jubes, dum mihi malum inferre cogitas? Quid me verbo delinis, dum opere percutis? vocas magistrum, cum non sis discipulus. Quid charitatis jura confodis? Cur pacis symbolum in signum proditionis convertis? Cujusnam exemplo hoc peragis? Num sic vidisti nuper meretricem pedes osculantem meos? Num sic vidisti Centurionem in genua procumbentem? Num forte dæmonas ita succumbentes vidisti? Novi quis tibi dolosi osculi viam monstraverit. Diabolus tibi talis amplexus modum suggessit: tu vero improbo consiliario obtemperans, ejus voluntatem exequeris. « Amice, ad quid venisti? » Iniqua pacta imple, quæ cum Pharisæis iniisti. Venditionis syngrapham absolve: subscribe illi negotio, quod pollicitus es: prode eum, qui prodi cupit: jam præter loculos venditionis marsupium posside: cede latroni, qui per confessionem ordinem adepturus est, quem tu per proditionem amisisti. « Tunc accedentes injecerunt manus » in Jesum, et tenuerunt eum [3]. » Tunc completum est propheticum illud eloquium: « Circumdederunt me sicut » apes favum, et exarserunt sicut ignis in spinis [4]; » ac

[1] Matth. XXVI, 49. — [2] Ibid. 50. — [3] Ibid. — [4] Psal. CXVII, 12.

rursum : « Circumdederunt me canes multi, tauri pingues » obsederunt me [1]. » Verum o tolerantiam, quæ soli ipsi competit ! In cœlo Cherubim et Seraphim cum non audeant respicere sublimem ejus gloriam, vultum suum alis ceu manibus operiunt, et in terra dum caro ejus manibus iniquorum teneretur, id ille patiebatur. Videtis-ne quam patientis et benigni Domini servi sitis ? Iidem ergo estote erga inimicos conservos vestros, qualem erga inimicos suos Dominum vidistis. Etenim vos quoque ad cœnam spiritualem vocandi estis : cum Domino recumbendum vobis erit. Ne quis in vobis Judas moribus reperiatur : omnes cum pace et tranquillitate accedite : omnes cum pura conscientia Servatori accurramus. Ipse namque est fidelium jejunium atque convivium : hic nutritius et nutrimentum, hic pastor et ovis. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

CONCIO I.

Postridiæ Kalendas Antiochiæ habita de iis, qui inebriantur, deque iis, qui commeant ad cauponas, quique choreas ducunt per civitatem : prætcrea quod non oporteat præceptorem desperare de discipulis, etiamsi in præsens non obtemperent : postremo de Lazaro mendico, ac de divite.

I. Hesternum [2] diem, cum esset festum Satanæ, fecistis festum spiritus, quia multo cum animi studio recepistis ea, quæ a nobis dicebantur, maximamque diei partem in eo consumpsistis, ebrii temulentia quadam sobrietatis plena,

[1] Psal. XXI, 17. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 227-236.

cumque Paulo ducentes choreas. Qua quidem ex re vobis geminum accrevit lucrum, primum quod ab indecora temulentorum saltatione abstinuistis, deinde quod spiritalibus saltastis tripudiis, quibus plurimum adest decoris ac modestiæ. Ad hæc quod crateris participes fuistis, non mero, sed spiritali doctrina redundantis; atque ipsi tibia citharaque fuistis Spiritui sancto : cumque cæteri choros ducerent diabolo, vos eo quod hoc in loco versabimini, præbuistis vos ipsos organa vasaque spiritalia : exhibuistisque animas vestras ceu musica instrumenta, quæ Spiritus sanctus pulsaret, et in corda vestra gratiam suam inspiraret. Unde modulatum concentum reddidistis, non solum homines demulcentem, verumetiam supernas virtutes delectantem. Age itaque et hodie, adversus ebrietatem armemus linguam, istamque vitam madidam ac dissolutam prosternamus : vituperemus istos, qui in ea totis diebus versantur, non ut illos pudefaciamus, sed ut eos ab ignominia liberemus : non ut illos probris afficiamus, sed ut eos corrigamus : non ut illos traducamus, sed ut ab infami traductione, et a diaboli manibus eripiamus. Quisquis enim in temulentia totos agit dies, quisquis in deliciis et ingurgitatione, sub diaboli tyrannidem redactus est. Atque utinam oratio nostra profectus aliquid afferat. Quod si post nostram etiam admonitionem in iisdem vitiis perseveraverint, ne sic quidem nos desistemus illis quod rectum est consulere, quandoquidem et aquarum venæ, etiamsi nullus veniat aquatum, manant tamen : et fontes, quamvis hauriat nemo, tamen scatebras emittunt : et amnes, etiamsi nemo bibat, nihilo secius fluunt : sic oportet et illum, qui concionatur, quamvis nullus auscultet, tamen præstare quidquid in ipso situm est. Siquidem hæc lex nobis, qui sacri sermonis administrationem suscepimus, a benigno præscripta est Deo, ne unquam quod quidem in nobis fue-

rit, facere defatigemur : nec ullo tempore sileamus, sive sit qui auscultet, sive sit qui prætercurrat negligens quod dicitur. Nam et Jeremias cum Judæis multa minitans, malaque imminentia prædicens, ab audientibus subsannaretur, totoque die rideretur, cogitabat ab illa prophetia desistere, nimirum humano quodam affectu victus, sannas illas et convicia perpeti non valens, aitque : « Factus sum » ridiculus toto die, dixi : Non loquar, neque nominabo » nomen Domini, et factus est in me velut ignis ardens, at» que æstuans in ossibus meis : dissolvor undique, nec pos» sum ferre [1]. » Quod autem dicit, hunc habet sensum : « Volebam, inquit, a prædictione desistere, propterea quod non auscultabant Judæi : et simul atque hoc cogitassem, irruit in animam meam spiritus vis, velut ignis, omniaque intima mea succendit, consumens insuper, et exedens ossa mea, adeo ut incendium illud ferre non possem. » Quod si Propheta, qui quotidie ludibrio habebatur, quotidie conviciis incessebatur, sic discruciatus est, eo quod statuerat silere : qua tandem nos venia digni censebimur, si qui nondum tale quidquam perpessi sumus, tamen ob quorumdam negligentiam dejiciamus animum, et ab exhibenda illis doctrina cessemus, maxime vero cum tam multi sint, qui se præbent attentos?

II. Non hæc loquor mei consolandi deliniendique gratia. Nam meo quidem ipsius animo persuasi, quo aspiravero, et donec Domino visum fuerit nos in præsenti vita versari, hoc implere ministerium, et sive quis attendat, sive non attendat, facere ea quæ præcipiuntur. Verum quoniam sunt nonnulli, qui multorum manus dissolvunt, neque contenti quod ipsi nihil utilitatis afferunt vitæ nostræ, etiam aliorum studium ac favorem refrigerant sannis ac dicteriis, dum aiunt : « Desine bene consulere, desiste monere : No-

[1] Jer. xx, 7-9.

lunt tibi auscultare. » Ne quid sit tibi cum illis commercii. Quoniam ergo sunt quidam ista loquentes, inhumanam hanc sententiam, insidiasque diabolicas excutere volens e multorum animis, pluribus hac de re dissero. Siquidem et heri novi multos qui talia verba protulerint, qui cum conspicerent aliquos in caupona detrivisse tempus, cum risu sannisque dicebant : « Scilicet omnino persuasi sunt. Nemo prorsus cauponam ingressus est. Omnes sobrii sunt redditi. » Quid ais homo? Videlicet istuc polliciti sumus nos uno die omnes illos reti capturos? Nam si decem modo persuasi fuerint, si quinque tantum, si unus : nonne nobis hoc sufficit ad consolationem? Ego vero dicam quiddam hoc etiam vehementius. Pone neminem nostris dictis fuisse persuasum; quanquam id fieri nunquam potest, nimirum ut sermo in tam multas aures disseminatus, vacet omni fructu. Verumtamen pone istuc esse, ne sic quidem nobis nihil afferet lucri sermo noster. Nam etiamsi nonnulli ingressi sunt cauponam, non tamen cum pari qua solent impudentia sunt ingressi, sed ad ipsam etiam mensam crebro nostrorum verborum recordati sunt, subiit illis nostra reprehensio, rediit in memoriam nostra objurgatio, ac recordantes rubore suffusi sunt, erubuerunt tacita cogitatione, ne simili impudentia fecerunt ea quæ solebant. Hoc autem initium est salutis, optimæque mutationis, si quem penitus sui pudeat, si quis prorsus facta sua damnet. Quin ex hoc insuper et aliud nobis lucrum non minus nascitur. Quodnam hoc? Nimirum illud, quod eos, qui sobrietatem amplectuntur, reddimus modestiores magisque compositos, dum ex oratione nostra declaratur, quod optimis ducantur consiliis, qui non abducantur exemplo multitudinis. Non exeri quidem ægrotantes, attamen eos, qui valent, reddidi firmiores. Non abduxit quosdam a vitio sermo noster, sed tamen eos qui cum virtute vitam agunt, reddi-

dit attentiores. Ad hæc quiddam addam tertium : hodie non persuasi, sed cras fortasse persuadere potero. Quod si minus cras, attamen perendie, aut quarto ab hinc die fortassis persuasero. Qui hodie quod audivit repulit, cras fortassis audiet ac recipiet. Tum qui hodierno crastinoque die contempserit, fortassis post dies complures præbebit animum iis, quæ dicuntur. Quandoquidem sæpe piscator, qui per totum diem vacuum attraxit rete, sub noctem jam abire parans, capto, qui ipsum per totum fefellerat diem, pisce, discedit. Quod si ideo victuri sumus in otio, et ab omnibus actionibus videbitur abstinendum, eo quod semper evenit, ut alicubi frustremur optatis, universa nobis perierit vita : nec spiritualia modo, verumetiam illa quæ ad vitæ præsentis usum pertinent, simul interierint omnia. Etenim si agricola protinus ab agricultura resiliat, quod semel atque iterum aut sæpius acciderit aëris inæqualitas, brevi fame peribimus omnes. Item si nauclerus, ob semel atque iterum, aut sæpius obortam tempestatem fugiat mare, futurum est, ut nemo vehatur pelago, atque hinc rursum peribunt nobis omnia vitæ commoda. Quod si per singulas artes percurrens, ista quæ nos facere vis, suadeas, moneasque, cuncta funditus interibunt, terraque carebit incolis. Itaque cum hæc omnes sciant, etiamsi semel atque iterum aut sæpius frustrati fuerint optato negotiorum, in quibus versantur, exitu : denuo pari cum alacritate redeunt ad eadem.

III. Quæ cum nobis etiam nota sint omnia, dilectissimi, ne quæso proferamus ista, neve dicamus : « Quid nobis est tot verbis opus ? Nulla ex hoc sermone promanat utilitas. Nam et agricola, ubi semel atque iterum ac sæpius semen arvo commisit, nec votis respondit proventus, rursus eamdem exercet segetem, neque raro fit, ut totius temporis jacturam uno sarciat anno. Sic et negotiator, quanquam

crebro fecit naufragium, non tamen abstinet a portu, sed et posteaquam navim detraxit, et nautas conduxit, pecuniis mutuo acceptis, eadem aggreditur negotia, idque cum nihilo magis tunc sciat quomodo cessurum sit, quam scierat antea. Denique quicumque solent aggredi rem quamcumque, ita facere consueverunt quemadmodum faciunt agricola ac negotiator. » Et post hæc cum illi tantam adhibeant curam studiumque circa res ad præsentis usum vitæ pertinentes, licet exitus sit incertus : nos si loquentes non auditi fuerimus, illico desinemus ? Et quam obtinebimus veniam ? Quid excusationis afferemus ? Et tamen illis, si non successerit, nullus est, qui damnum acceptum leniat. Veluti si mare navim fluctibus obruerit, nemo medebitur inopiæ naufragi. Si vis imbrium effusa in arvum præfocarit sementem, cogitur agricola vacuis manibus abire domum. Nostra vero, cum loquimur aut exhortamur, non est eadem conditio. Imo si semen per te jactum auditor non receperit, nec obedientiæ fructum retulerit, tu tamen communicati consilii mercedem fers a Deo, nec minus accipies præmii non auditus, quam accepturus eras, si ille obtemperasset. Quod erat in te, præstitisti. Cæterum ad id, ut persuadeamus auditoribus, non sumus obstricti, sed tantum ut admoneamus. Nostræ quidem partes sunt admonere, illorum vero obtemperare. Et quemadmodum si nos admonendi officio functi non fuerimus, etiamsi sexcenta illi bona opera ediderint, ipsis solis repositum est præmium, ad nos nihil redibit lucri, quandoquidem non dedimus consilium : ita si nobis admonentibus illi non auscultarint, ad ipsos solos redibit omnis ultio, nobis autem nihil imputabitur, quin potius copiosa merces nobis veniet a Deo. Siquidem quidquid in nobis erat situm, præstitimus. Nihil aliud jubemur, quam apud mensarios deponere pecuniam [1], loqui et con-

[1] Matth. xxv, 27.

sulere. Loquere igitur et admone fratrem. Verum non audivit. Tu nihilo secius habes paratam mercedem, si non destiteris, prius quam persuadeas, donec spiritum efflaveris. Terminus monendi sit obedientia monitionem tuam recipientis. Diabolus circumcursat obsistere cupiens nostræ saluti, non solum ipse nihil hinc lucri reportans, verumetiam suo studio gravissima detrimenta sibi concilians. Is tamen usque adeo vesanus est, ut frequenter et illa tentet, quæ fieri non possunt : nec illos solum adoriatur, quos omnino confidit se supplantaturum dejecturumque, verumetiam eos, quos probabile est artibus ipsius fore superiores. Itaque cum audiret laudari Job ab eo, qui novit arcana omnia, nimirum Deo, sperabat fore, ut eum subvertere posset : nec destitit omnia movere molirique, quo supplantaret hominem, nec desperavit impurus ille ac sceleratissimus dæmon : idque cum Deus justo illi tantum virtutis suo suffragio tribuisset. Et post hæc non erubescimus, neque pudore suffundimur, dic mihi, si cum diabolus nunquam desperet nostram perniciem, sed indesinenter eam expectet, nos fratrum salutem desperabimus? Et tamen illum decebat, etiam prius quam expertus esset, e lucta abstinere : nam Deus erat qui testimonium ferebat de justi virtute. Nec tamen abstinuit, sed præ nimio furore, quo fertur adversum nos, etiam post Dei testimonium sperabat futurum, ut illius ætatis præstantissimo viro superior evaderet. Cæterum nihil est tale, quod nos in desperationem adigat, et tamen desistimus. Ac diabolus quidem, vetante Deo, non discedit a pugna adversum nos suscepta : tu vero cum Deus mandet extimuletque ad subveniendum lapsis, resilis refugisque. Audierat diabolus loquentem Deum : « Homo justus, verax, timens Deum, abstinens ab omni opere malo [1]. » quodque nullus esset illi similis ex iis, qui sunt super ter-

[1] Job. I, 8.

ram, et tamen post tanta taliaque judicia perseveravit dicere : « Quid si quando perpetuitate magnitudineque malorum irruentium valeam illum superare, et hanc excelsam dejicere turrim ? »

IV. Quis igitur erit nobis veniæ locus, dilectissimi, aut quid excusabimus, si cum tanta sit mali dæmonis in nostrum insanientis exitium vigilantia, nos ne tantulum quidem similis diligentiæ afferamus ad salutem fratrum nostrorum, præsertim cum Deum habeamus auxiliatorem? Itaque cum videris fratrem tuum durum, rigidum, minimeque attentum, dic apud temetipsum : « Quid si progressu temporis aliquando valeamus illum flectere? Hoc nimirum et Paulus præcepit : « Servum Domini non oportet litigare, » sed placidum esse erga cunctos, erudientem eos qui re» sistunt veritati, si quando det illis Deus pœnitentiam in » agnitionem veritatis [1]. » Annon vides parentes, quomodo filiis suis, licet frequenter desperatis, assident, lacrymantes, lamentantes, exosculantes, omnia quæ possunt admoventes, ad supremum usque halitum? Hoc tu quoque facito pro fratribus. Et tamen illi non possunt lacrymis ac lamentis neque morbum depellere, neque mortem imminentem abigere. Tu vero frequenter poteris animam deploratam, assiduitate instantiaque per lamenta revocare ac suscitare. Dedisti consilium, nec persuasisti, illacryma, punge frequenter, ac suspira paululum, ut tua sollicitudo incutiat illi verecundiam, itaque se convertat ad salutem. Quid ego solus possem efficere? Neque enim quotidie vobis omnibus solus adesse valeo, neque suppetit mihi facultas, ut solus cum tanta disputem multitudine. Cæterum si vos velitis inter vos aliis aliorum partiri curam salutis, ac vestrum quisque unum suscipere fratrum neglectorum, illico nobis cresceret ædificatio. Et quid attinet dicere de iis, qui post

[1] 2 Tim. II, 24, 25.

multam et diutinam admonitionem, se ipsos ad meliorem frugem recipiunt? Neque enim ab illis, etiamsi tenerentur immedicabili morbo, oporteret desistere, neque curam abjicere, etiamsi certo præsciremus futurum, ut post multam sollicitudinem, multamque adhibitam admonitionem, nihilo plus sint profecturi. Quod si hæc oratio vobis videtur incredibilis, age, ex factis dictisque Christi reddemus eam credibilem. Nam nos quidem ignari sumus futurorum, unde nec dijudicare possumus de iis, qui audiunt, utrum obtemperaturi sint dictis nostris, an secus : Christus autem cum hæc utraque probe nosset, non cessavit ad extremum usque corrigere illum, qui sibi non esset auscultaturus, non defatigatus est corrigendis iis a quibus audiebatur, usque ad extremum. Itaque cum sciret Judam non revocatum iri a proditione, non tamen cessavit assiduis consiliis, monitis, beneficiis, minis, demum omni doctrinæ specie a proditione retrahere, nec destitit illum dictis ceu freno cohibere. Hoc autem fecit nos instituens, ut etiamsi præsciamus futurum, ut fratres non obtemperent, tamen quidquid in nostra fuerit facultate præstemus, tanquam parata nobis admonitionis nostræ mercede. Vide autem quanta assiduitate, quantaque sapientia illum cohibuerit. « Unus vestrum me proditurus est [1]. » Ac rursum : « Non de omnibus vobis loquor, novi quos elegi [2]. » Et, « Unus ex vobis diabolus est [3]. » Sustinuit omnes in angorem inducere, ne vulgaret proditorem, ac manifesta redargutione redderet etiam impudentiorem. Nam ut intelligas quod aliis etiam angorem et metum injecerint Christi dicta, licet sibi nullius mali consciis, audi quomodo quisque anxius dixit : « Numquid ego sum, Domine [4]? » Neque vero dictis tantum, verum et factis illum corripuit. Cum

[1] Matth. xxvi, 21. — [2] Joan. xiii, 18. — [3] Id. vi, 71. — [4] Matth. xxvi, 22.

enim benignitatem suam frequenter ac modis omnibus declarasset, leprosos emundans, dæmones abigens, ægrotos sanans, mortuos excitans, paralyticos restituens; breviter cum omnibus benefecisset, neminem tamen puniit, semper habens in ore, « Non veni ut judicem mundum, sed » ut servem mundum [1]; » ne putaret Judas, quod tantum nosset benefacere, punire vero nequaquam, et hanc quoque partem ipsum docuit, videlicet quod punire posset, supplicioque afficere peccantes.

V. Ac vide quam sapienter et congruenter hoc etiam docuerit : nec tamen hominem quempiam punierit, supplicioque affecerit. Quî sic? Ut Discipulus puniendi facultatem in eo cognosceret. Etenim si quem punisset, secum pugnare visus fuisset, qui dixerat; « Non veni ut judicem » mundum, sed ut servem mundum. » Rursum si neminem punisset, mansisset incorrigibilis Discipulus, nisi et factis didicisset illi esse puniendi facultatem. Quorsum igitur? Ut simul et terreret Discipulum, ne per contemptum fieret deterior, nec ullus tamen hominum afflictionem, pœnam, aut supplicium pateretur, in ficum arborem Christus hanc suam potestatem exercuit, dicens : « Ne posthac ex te fruc» tus nascatur [2], » eamque mox simplici verbo arefecit. Hoc pacto factum est pariter, ut nihil noxæ rediret ad ullum hominem, et ipse suam potentiam declararet, vindicta in arborem impacta. Discipulus autem si hæc animadvertisset, ingentem ex hac ultione cepisset utilitatem. Sed tamen ne sic quidem correctus est. Christus autem præscius et hoc eventurum, non hoc tantum, verumetiam aliud hoc multo majus effecit. Cum gladiis et fustibus armati manus in ipsum pararent injicere Judæi, tum illos omnes excæcavit. Id enim declaravit, cum diceret : « Quem quæri» tis [3]? » Cum enim Judas frequenter dixisset : « Quid vul-

[1] Joan. XII, 47. — [2] Matth. XXI, 19. — [3] Joan. XVIII, 6.

» tis mihi dare, et ego vobis tradam eum [1]? » ille volens Judæis persuadere, Discipulumque docere se volentem ad mortem ire, et omnia ipsius esse, nec Judæ malitia victum huc adigi potuisse, ipso proditore cum cæteris omnibus astante, « Quem, inquit, quæritis? » Ita-ne non noverat quem erat proditurus? Sed Dominus obcæcarat illius oculos, nec id solum, verumetiam omnes hac voce resupinatos dejecit in terram. Ubi vero nec ea res illos reddidit humaniores, neque sceleratum illum a proditione revocavit, sed perseverabat insanabilis, ne sic quidem alienatus est Dominus quominus rursus illi tum benevolentiam, tum curam impenderet. Sed age considera quam opportune impudentem tangat animum, et ea loquatur, quæ vel saxeam mentem queant emollire. Etenim simul atque Judas accessisset ad eum osculaturus, quid ait? « Juda, osculo Filium » hominis prodis [2]? » Nec ipsa proditionis species pudorem incutit? Hæc autem dicebat taxans ac pungens illum, pristinæque commonefaciens consuetudinis. Attamen cum Christus tam multa tum fecisset, tum dixisset, ille tamen nihilo factus est melior, non quod parum esset potens qui monebat, sed quod ille vecors. Christus autem cum hæc omnia præsciret, non desiit tamen ab initio usque ad finem suam exhibere benignitatem. Et nos igitur cum hæc noverimus, dilectissimi, debemus infatigabiliter, ac per omne tempus fratres nostros neglectos instruere ac monere, etiamsi nihil ex admonitione fructus sit rediturum. Etenim si Dominus, qui prænoverat hujusmodi futurum eventum, hac usus est sollicitudine erga eum, qui nihil fructus laturus erat ex admonitione, qua tandem venia digni fuerimus nos, si cum incertus sit nobis rerum eventus, adeo socordes fuerimus circa proximi salutem, post unam atque alteram admonitionem eos deserentes? Denique præter hæc omnia,

[1] Matth. XXVI. — [2] Luc. XXII, 28.

quæ dicta sunt, etiam quid in nobis ipsis accidat consideremus, reputantes quod cum Deum nobis quotidie loquentem per Prophetas, per Apostolos oscitanter audiamus, haud tamen desinit vel appellare, vel docere rebelles parumque attentos. Quin et Paulus clamat, dicens : « Pro » Christo legatione fungimur, tanquam Deo per nos obse-» crante, rogamus pro Christo, reconciliemini Deo [1]. » Quod si dicendum aliquid novum et admirandum, haud tantumdem laudis meretur is qui præscit futurum, ut is, qui consilium accipit obtemperet, atque ita in consulendo perseverat, quantum is qui frequenter locutus, frequenter adhibita monitione, frustratus est, nec sic tamen destitit. Nam priorem illum spes futuræ auditoris obsequentiæ, etiamsi segnissimus fuerit, excitat ad officium admonendi : contra hic cum assidue moneat, nec audiatur, nec eo tamen desistat, fervidissimæ cujusdam ac verissimæ charitatis argumentum præbet, qui cum nulla simili spe alatur, tamen ob vim amoris erga fratrem non desinit illius agere curam. Verum non oportere nos unquam desistere a cura lapsorum, etiamsi præsciamus illos nobis non obtemperaturos, abunde demonstratum est. Superest ut ad eorum reprehensionem transeamus, qui deliciis indulgent. Donec enim durarit hoc festum, donec ebrietatis vulnera mentibus ebriosorum inflixerit diabolus, oportet et nos admovere remedia.

VI. Heri quidem Paulum illis opposuimus dicentem : « Sive » editis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei » facite [2]. » Hodie vero ipsum Dominum Pauli illis proferemus, non modo consulentem aut monentem a deliciis abstinere, verumetiam insultantem ac punientem eum, qui in deliciis vixerat. Nam historia de divite nihil aliud quam hoc declarat, ac Lazaro, deque iis quæ utrique acciderunt.

[1] 2 Cor. v, 20. — [2] 1 Cor. x, 31.

Quin potius, ne leviter hoc aut obiter agamus, ordine vobis ipsam parabolam recitabimus : « Homo quidam erat dives, » et induebatur purpura ac bysso, et epulabatur quotidie » splendide. Erat autem mendicus quidam nomine Lazarus, » qui jacebat in vestibulo illius ulcerosus, cupiensque satu- » rari de micis quæ decidebant e mensa divitis. Sed et canes » adeuntes, circumlingebant ulcera ejus [1]. » Cujus gratia Dominus per parabolas locutus sit, et quam tandem ob causam ex parabolis alias quidem explicaverit, alias non item : et quidnam sit parabola, et si qua sunt hujus generis alia, in aliud tempus reservabimus, ne ab argumento nunc urgente digrediamur. Cæterum illud modo vobis dicemus in præsentia, qui Evangelistarum scripserit hanc parabolam a Christo fuisse propositam. Quis igitur is est? Nimirum Lucas solus : quandoquidem et hoc scire refert, quod inter ea quæ referuntur ab Evangelistis, alia dicantur a quatuor communiter, alia speciatim a singulis. Quam ob causam? ut simul et nobis esset necessaria reliquorum sacra lectio, et evidenter perspicua fieret illorum inter ipsos consonantia. Etenim si omnes omnia dixissent, nequaquam ad omnes cum studio animum adjecissemus, cum unus ad omnia docenda suffecisset; sin autem omnes diversa omnia atque variata protulissent, nequaquam insignis illorum apparuisset concordia. Quapropter et omnes communiter multa scripserunt, et sibi quisque proprie sumpsit nonnulla. Hoc igitur illud est, quod per parabolam docet Christus. Homo quidam erat dives, cujus vita variis vitiis erat inquinata, nec ipse tamen ullam sentiebat calamitatem, verum illi cuncta velut e fontibus affluebant. Quod enim illi nihil acciderit subitum aut inopinatum, nec ulla doloris materia, nec ullum in rebus mundanis incommodum, hoc ipsum aperuit Lucas, dicens : « Lætabatur et gaudebat

[1] Luc. XVI, 19-21.

» quotidie. » Cæterum quod vitiosam egerit vitam, perspicuum est ex ipso vitæ exitu, quem sortitus est, et item ante vitæ exitum, ex eo quod sic fastidivit pauperem. Nam ista res declarat, quod non hujus solum qui jacebat in vestibulo, verum nec alterius cujusquam ille misertus fuerit. Etenim si illum perpetuo in vestibulo prostratum, quem quotidie semel atque iterum ac sæpius videre cogebatur, foras prodiens ac domum rediens : non enim bivio, nec in angiportu, occultove loco decumbebat, sed qua frequenter exibat intrabatque dives, sic ut vel nolens aspicere cogeretur ; si hunc, inquam, non est commiseratus, tanta afflictum ægritudine, in egestate ac penuria vitam degentem, vel potius toto vitæ suæ tempore morbo atque adeo gravissimo laborantem, cujusnam obvii misertus esset? Etenim ut primo die neglexerit, certe consentaneum erat, ut altero die sentiret aliquid affectus. Quod si hoc quoque die dissimulavit, certe tertio die, certe quarto, certe quinto, aut huic proximo die prosus animo flecti debebat, licet feris quoquæ fuisset immitior. Verum nihil istiusmodi sensit, sed illo quoque judice, qui neque Deum metuebat, nec hominem reverebatur, et impudentior erat, et inexorabilior. Nam illum quidem viduæ instantia, quamvis crudelem et asperum, tamen flexit ad gratificandum, vicitque mulieris supplicatio : hunc vero ne ista quidem res flectere potuit ad subveniendum pauperi. Quanquam non erat similis postulatio, sed hujus, nempe Lazari, multo fuit tum facilior, tum justior. Nam vidua quidem illum implorabat adversus hostes suos : hic nihil aliud petebat, quam ut sedaret famem, et ne contemneret pereuntem. Illa flagitabat obstrepens, hic autem sæpius uno die, silens apparebat diviti jacensque. Hoc certe satis erat, vel ad saxeum cor emolliendum. Etenim qui obtundunt, in hos frequenter etiam provocamur ira. Cæterum quoties videmus auxilio

indigentes, multo cum silentio astantes, neque vocem ullam edentes, imo etiam si semper frustrentur, non tamen moleste ferentes, sed tacite offerentes sese nostro conspectui, quamvis simus ipsis lapidibus duriores, tamen admirabilem illam modestiam reveriti, flectimur. Jam et aliud accedebat his quæ dixi non minus, videlicet quod ipsa quoque facies pauperis erat miserabilis, utpote fame diutinaque valetudine confecta. Attamen nec harum rerum quidquam implacabilem illum emolliit.

VII. Hoc igitur primum vitium credulitas erat, inhumanitasque cui nihil poterat accedere. Nec enim simile est, si is, qui in penuria degit, non succurrat egenis, et si tantis affluens deliciis, alios fame tabescentes despiciat. Rursum simile non est si pauperem semel atque iterum conspectum prætercurras, et cum quotidie videas, ne sic quidem ex assiduo conspectu excitaris ad misericordiam. Rursus aliud est, si qui calamitatibus angustiis premitur, maleque affectus est animo, non opituletur proximo : aliud si qui tanta fruitur voluptate perpetuaque felicitate, alios fame tabescentes negligat, occludatque viscera, nec vel ab ipsa lætitia reddatur humanior. Nam illud profecto nostis, quod licet simus omnium immitissimi, tamen prospero successu rerum, mitiores benignioresque reddi consuevimus. At illum ne copia quidem rerum reddebat meliorem, sed perseverabat versus in feram, imo potius omnium ferarum crudelitatem, et inhumanitatem moribus superavit. Et tamen hanc scelerosam et inhumanam vitam agens, omni rerum prosperitate fruebatur : alter vero justus, ac virtutis studiosus in extremis erat malis. Nam Lazarum fuisse justum declaratum est, tum exitu vitæ, tum et ante vitæ finem, ipsa hominis in paupertate tolerantia. Quæso, nonne videmini hæc oculis intueri? Diviti navis erat plena mercium, ac secundo navigabat vento. Verum

ne quid mireris, ad naufragium festinabat, eo quod onus nolebat caute ponere. Vis tibi commemorem et aliud illius vitium? Quotidie vacabat deliciis sine ullo metu. Nam et hoc erat vitium, non modo hoc tempore, cum tanta a nobis exigitur philosophia, verumetiam initio sub Veteri Testamento, cum nondum nobis esset ostensa tam exacta philosophia. Audi igitur quid dicat Propheta : « Væ vobis, » qui venturi estis in diem malum, qui appropinquatis, et » tangitis sabbata mendacia [1] : » quid est, « Tangitis sab- » bata mendacia? » Judæi putant sibi sabbatum otii fuisse datum, verum non ista est causa : sed potius, ut abducti a curis rerum temporalium, otium omne consumerent in spiritalibus. Quod enim sabbatum non otii, sed spiritualis actionis materia sit, dilucidum est ex ipsis rebus. Nam sacerdos eo die duplum facit operis, qui quotidie nonnisi unicam hostiam offerre solitus, sabbato jubetur offerre geminam. Quod si prorsus esset otii dies, oportebat sacerdotem omnium maxime otium agere. Quoniam igitur Judæi corporalium rerum curis liberati, non vacabant spiritalibus, puta sobrietati, modestiæ, et audiendis divinis sermonibus, sed contrarium potius faciebant, servientes ventri, indulgentes ebrietati, distenti cibis, delicíantes, ideo illos reprehendit Propheta. Cum enim dixisset : « Væ » qui venitis in diem malam : » et cum addidisset, « Qui » attingitis sabbata mendacia, » indicavit ex additione, quo pacto mendacia illis sabbata essent. Quomodo igitur ea mendacia reddebant? dum operabantur iniquitatem, deliciis et ebrietati vacantes, et sexcenta alia fœdissima perpetrantes. Quod ut verum esse intelligas, audi quæ sequuntur : quod ego dico per ea indicat, quæ statim adjunxit dicens : « Qui dormitis in lectis eburneis, ac lascivitis in » stratis vestris. Qui comeditis hœdos e caulis, et vitulos e

[1] Amos vi, 3.

»bovilibus lactentes, qui bibitis vinum defæcatum, ac pri»mis unguentis ungimini [1]. » Accepisti sabbatum, ut animam tuam liberares a vitiis : tu vero tum magis illa committis. Quid enim esse possit ista mollitie nequius, quam indormire lectis eburneis? Nam cætera quidem peccata saltem aliquam exiguam delectationem habent, veluti temulentia, avaritia, et luxuria : cæterum in lectis eburneis dormire, quam affert voluptatem? quod solatium? Num lecti pulchritudo reddit nobis somnum suaviorem, dulcioremque? Imo gravissimum est illud molestissimumque, si modo sapiamus. Etenim si dum tu dormis in eburneo lecto, tecum reputes, quod alius ne panem quidem habet quo secure vescatur, nonne te tua condemnabit conscientia, et insurget in accusationem istius inæqualitatis? Quod si crimen est eburneis indormire lectis, cum undique etiam argento fuerint convestiti, quam afferemus excusationem? Vis lecti videre pulchritudinem? Ego tibi nunc commonstro; non plebeii, neque militaris, sed regii lecti ornatum. Et enim quamvis fueris omnium ambitiosissimus, sat scio, non optabis tibi lectum pulchriorem quam regis, et quod majus est, regis non cujuslibet, sed primarii, regumque omnium maximi, quique in hodiernum usque diem celebratur toto terrarum orbe. En, ostendo tibi lectum beati Davidis. Qualis igitur erat ille? Non argento et auro, sed undique lacrymis, et confessione erat exornatus. Hæc ipse fatetur ita loquens. « Lavabo per singulas noctes lectum »meum, lacrymis meis stratum meum rigabo [2]. » Itaque vice margaritarum undique lacrymis erat distinctus.

VIII. Hic mihi considera mentem amore Dei flagrantem. Nam quoniam interdiu variæ sollicitudines curæque principum, ducum, gentium, populorum, militum, bellorum, pacis, civilium ac domesticorum negotiorum, eorum

[1] Amos VI, 4 et 6. — [2] Psal. VI, 7.

quæ procul, eorum quæ prope, distrahebant et avocabant hominem, quod otii cæteri consumunt somno, ille in confessione, lacrymis, ac precibus impendebat. Neque id ita faciebat per unam noctem, ut altera quiesceret, neque sic per duas tresve, ut interim deficeret, verum singulis noctibus id faciebat : « Lavabo enim, inquit, per singulas noctes » lectum meum, et lacrymis meis stratum meum ri» gabo [1] : » videlicet lacrymarum ubertatem exprimens, simul et perpetuitatem. Cum omnes quietem et otium agerent, solus ille tunc Deum interpellabat, et aderat sopiri nescius oculus ploranti, lamentantique, suaque profitenti mala. Talem tu quoque tibi parato lectum. Nam lectus argento obtectus cum invidiam hominum excitat, tum iram supremi Numinis inflammat : cæterum tales lacrymæ quales erant Davidis, ipsum etiam gehennæ incendium norunt extinguere. Vis tibi alium commonstrem lectum Jacob ? Solum habebat substratum, et lapidem capiti suppositum, eoque vidit illum intelligibilem lapidem, eamque scalam per quam ascendebant ac descendebant Angeli [2]. Hujusmodi lectos excogitemus, ut ejusmodi videamus somnia. Quod si lecto argenteo indormierimus, non modo nullam capiemus voluptatem, verumetiam animi molestiam perferemus. Cum enim tibi succurrit, quod in summo rigore mediaque nocte, dum tu lecto indormis, pauper in balneorum vestibulis, paleis substratis incubat, culmis circumtectus, tremens ac rigore concretus, fame cruciatus : etiamsi maxime sis lapideus, sat scio, condemnabis te ipsum, dum tu plus quam opus est, deliciaris, cum illi nec ad usum suppetat. Nullus, inquit, militans implicatur temporariis negotiis : miles es spiritalis. Talis autem miles non dormit in lecto eburneo, sed humi. Non oblinitur unguentis : nam ista cura est meretriciis amoribus implicatorum ac perditorum, scenicorum, atque

1 Psal. VI, 6. — 2 Gen. XXVIII.

in desidia viventium hominum. Te vero non oportet olere unguentum, sed spirare virtutem. Nihil immundius anima, quoties corpus talem habet fragrantiam. Corporis enim ac vestium fragrantia arguit intus latere animum graveolentem et immundum. Cum enim diabolus aggressus deliciis enervarit animam, omnique torpore compleverit, tum et corpus ipsum corruptionis suæ sordibus per unguenta inficit, et contaminat. Nec secus atque hi qui pituita nasi catharroque perpetuo laborant, et vestes, et manus, et faciem contaminant, eo quod subinde narium profluvium abstergunt, anima quoque istius pravi profluvii malitiam in corpus abstergit. Quis enim præclarum aliquid, aut bonæ frugis opinabitur de eo qui spirat unguenta, qui muliebribus gaudet, vel potius meretricie se gerit, qui saltatricularum elegit vitam? Spiret anima tua fragrantiam spiritualem, quo tum tibi ipsi, tum aliis tecum viventibus maximam afferas utilitatem. Nihil est enim, nihil est, inquam, deliciis perniciosius. Audi rursum quid de illis dicat Moses : « Impinguatus est, incrassatus est, dilatatus est, et » recalcitravit dilectus [1]. » Nec ait : « Recessit, » sed, « Re» calcitravit dilectus, » illius intractabilem animum nobis significans. Atque alio rursus loco : « Ubi comederis ac bi» beris, cave tibi, ne quando obliviscaris Domini Dei tui [2]. » Adeo deliciæ solent ad Numinis oblivionem adducere. Proinde tu quoque, charissime, cum sederis ad mensam, memento quod post convivium orandum est tibi. Ita moderate ventrem exple, ne gravatus non queas genua flectere, ac Deum invocare. Annon videtis, quod jumenta jugum ferentia, posteaquam ad præsepe pasta sunt, iter agunt, onera gestant, suumque explent ministerium? Tu vero, qui, sublata mensa, ad omne opus inutilis es et ineptus, num vitare poteris, quominus videaris asinis dete-

[1] Deut. XXXII, 15. — [2] Id. VI, 12.

rior? Quam ob rem? quia tum maxime convenit esse sobrium ac vigilantem. Nam tempus post mensam, agendi gratias tempus est. Non decet autem agentem gratias ebrium esse, sed sobrium ac vigilantem. A mensa non ad lectum, sed ad precationem vertamur, ne brutis animantibus simus magis bruti.

IX. Novi fore multos qui damnent ea quæ nunc dicuntur, veluti quæ novam quamdam et miram vitæ consuetudinem invehant. At ego magis damnabo pravam consuetudinem, quæ nunc obtinuit. Etenim quod post cibum ac mensam, non ad sumnum oporteat ire, nec ad cubile, sed oporteat cibo preces ac divinarum Scripturarum lectionem succedere, manifestius declaravit ipse Christus, qui cum immensam multitudinem excepisset convivio in deserto, non remisit illos ad lectum aut somnum, sed ad audiendos sermones divinos invitavit. Non enim distenderat illorum ventres, neque ad ebrietatem impulerat, verum ubi saturasset illos, quantum exigebat necessitas, ad spiritualem adduxit alimoniam. Itidem nos quoque faciamus, eoque modo consuescamus capere cibum, ut ad vitam tuendam duntaxat sufficiat, non ut nos valeat disrumpere et gravare. Non enim in hoc nati sumus ac vivimus, ut edamus, ac bibamus : sed ideo edimus, ut vivamus. Ab initio non erat cibi causa data vita, sed vitæ causa datus est cibus. Nos vero perinde quasi ob hoc ipsum viveremus, ita cuncta in hoc insumimus. Cæterum ut vehementior etiam fiat deliciarum redargutio, acriusque pungat in his vitam agentes, age rursus ad Lazarum referamus sermonem. Hoc enim pacto fiet, ut nobis sit efficacior admonitio consiliumque nostrum, cum videatis non verbis, sed factis corripi punirique eos, qui indulgent ingluviei. Dives igitur ille cum tanta vivebat improbitate, quotidie deliciis vacans, lautisque patinis fruebatur, et splendidis vestibus indueba-

tur, gravius sibi ipsi supplicium accersens, majusque parans incendium, ac vindictam Dei reddens implacabilem, ultionem exasperans, sic ut veniæ locus non esset. Pauper autem projectus erat in vestibulo, nec tamen erat morosus, nec dicebat convicia, nec indignabatur. Non dicebat apud se quod dicunt complures : « Quid tandem est hoc ? Iste qui improbam crudelemque vitam agit et inhumanam, omnibus supra quam opus est fruitur rebus, nec ullam animi molestiam patitur, nec aliud quidquam inopinatum, qualia multa solent in rebus humanis accidere, sed pura voluptate fruitur : mihi vero ne tantum quidem impartitur alimoniæ, quantum postulat necessitas. Verum isti, qui in parasitos et adulatores, ac temulentiam quidquid habet consumit, non aliter quam e fonte cuncta affluunt. Ego porro hic jaceo, exemplum iis qui me conspiciunt, probrum ac ludibrium, fame contabescens. An hæc sunt providentiæ ? An ulla justitia respicit res hominum ? » Nihil horum neque dixit, neque cogitavit. Unde hoc liquet ? Ex eo quod Angeli stipatum illum deduxerunt, inque sinum Abrahæ deposuerunt. Quod si blasphemus fuisset, nequaquam illi tantum contigisset honoris. Ita cæteri quidem ob hoc demum tantopere mirantur hominem quod in paupertate vixerit. Ego vero doceo illum novem supplicia pertulisse, non quo puniretur, sed quo clarior redderetur ; quod quidem etiam evenit. Nam paupertas quidem res est vere molesta, hoc norunt quicumque sunt experti. Nec enim ulla oratio possit assequi cruciatum, quem sustinent ii qui in paupertate degunt, si nesciant uti philosophia. In Lazaro vero non ista tantum erat calamitas [1], verumetiam adversa valetudo erat affixa, eaque supra modum gravis. Vide siquidem quemadmodum declarat utramque calamitatem ad summum pervenisse. Nam quod omnem paupertatem

[1] Luc. XVI, 21.

Lazari paupertas tum superavit, declaravit dicens, quod ne micis quidem potiri licuerit, quæ cadebant de mensa divitis. Porro quod valetudo quoque ad eamdem mensuram pervenerit ad quam paupertas, ultra quam non posset amplius proferri, et id quoque rursus declaravit, dicens, quod canes lingebant ulcera ejus : adeo erat fractis viribus, ut ne canesquidem posset abigere, sed vivum cadaver jacebat, videns quidem eos occurrentes, nequaquam tamen valens depellere : usque adeo illi membra erant soluta, usque adeo erant arefacta morbo, usque adeo consumpta erant afflictione. Vides vehementer supraque modum et paupertatem, et valetudinem oppugnantem corpus illius? Quod si horum unum quodque per se intolerabile est et acerbum, cum simul conglomerata fuerint, annon adamas quispiam fuerit, qui hæc perferat? Multi frequenter laborant adversa valetudine, cæterum non egent iis, quæ ad victum sunt necessaria. Alii paupertati extremæ sunt obnoxii, verum potiuntur bona valetudine, sic ut altera res alterius sit solatium, huic vero ambo concurrebant mala. Age posses mihi nominare quempiam, simul et adversæ valetudini et paupertati obnoxium? sed non usque adeo desolatum ac destitutum. Nam ille quidem quaquam non ex sese neque a domesticis, tamen ab iis, qui vident, misericordia flexis sublevari potest, in medium projectus : huic vero molestias eas, quas antea diximus, molestiores reddebat, quod esset ab omnibus desertus : et hanc ipsam solitudinem rursum molestiorem faciebat, quod in vestibulo divitis jaceret. Etenim si in terra deserta nullisque habitata jacens hæc passus fuisset, neglectusque jacuisset, non tantum doluisset. Nam si nullus adsit, hoc ipsum etiam nolenti persuadet, ut ferat quæ accidunt : cæterum quod in medio tam multorum jacens, ebrietati indulgentium, suaviter viventium, a nemine vel vulgarem curam nan-

cisceretur, id reddebat sensum dolorum acriorem, magisque incendebat animi ægritudinem. Non enim perinde si absint qui succurrant, atque si adsint quidem, sed nolint porrigere manum, mordere solet animum in calamitatibus, quod quidem tum huic accidit. Nullus erat qui dictis consolaretur, nullus qui factis afferret solatium, non amicus, non vicinus, non cognatus, non videntium quisquam, adeo erat tota divitis corrupta familia.

X. Ad hæc aliam doloris accessionem adjungebat, quod alterum illum in felicitate conspiciebat, non quod invidus esset ac pravus, sed quod omnes solent in aliorum prosperitate acrius suas sentire calamitates. In divite autem erat aliquid majus ad illius animum exulcerandum. Non enim solum suam ipsius calamitatem cum illius prosperitate conferens, graviorem reddebat suorum malorum sensum verum etiam perpendens quod ille vitam ducens crudelem et inhumanam, in omnibus prosperaretur, ipse vero virtutem ac modestiam amplexus, extrema pateretur mala, inconsolabilem animi molestiam et hinc sustinuit. Nam si vir justus fuisset dives, si modestus, si suspiciendus, si omni virtute præditus, nequaquam illi perinde doluisset. Nunc vero cum dives esset, improbæque vitæ, et ad extremum usque malitiæ provectus, et tantam inhumanitatem ostendens, et hostilem animum gerens, nec secus atque lapidem ipsum prætercurrens, sine verecundia, sine misericordia, denique super hæc omnia, tanta potiens rerum copia, cogita quam probabile sit, velut alternis fluctibus demersum pauperis animum fuisse. Cogita qualiter affectum fuisse Lazarum consentaneum sit, cum videret parasitos, adulatores, famulos ascendentes, descendentes, egredientes, ingredientes, circumcursantes, tumultuantes, ebrios, salientes, omne lasciviæ genus exhibentes : quasi enim propter hoc venisset, ut esset alienorum bonorum testis, ita in vestibulo projectus

erat, solum vitæ tantum habens, ut sua mala sentire posset, in portu faciens naufragium, juxta fontem molestissima siti discruciatus animo. Dicam et aliud quoddam præter hæc malum. Non poterat alterum videre Lazarum. Nam nos etiamsi innumera patiamur mala, habemus tamen ad illum spectantes, unde sufficientem accipiamus consolationem, magnumque feramus molestiæ delinimentum. Nam malorum nostrorum reperire consortes, sive in factis, sive in dictis, multum affert solatii lugentibus. Ille vero neminem alium habebat, ad quem respiceret eadem cum illo passum, imo ne audire quidem poterat de quoquam, qui majorum ipsius ætate tam acerba sustinuisset. Hoc autem satis est ad inducendum animo caliginem. Possum et aliud his omnibus addere, videlicet quod ne de resurrectione quidem quidquam potuerit philosophari, sed hujus vitæ res crederet hujus vitæ fine terminari. Erat enim ex eorum numero, qui gratiam Evangelii præcesserunt. Quod si nunc his temporibus post tantam Dei cognitionem, post egregias resurrectionis spes, post illic reposita peccantibus supplicia, post parata iis qui recte vixerunt bona, adeo dejectis animis, ac miseris sunt nonnulli, ut ne horum quidem expectatione corrigantur : quid tandem est putandum illi accidisse, etiam hac destituto anchora? Nam ille tale nihil unquam philosophari potuit, eo quod nondum advenisset tempus ejusmodi dogmatum. Ad hæc et aliud quiddam accessit, quod et fama ipsius apud homines impudentes traduceretur. Solet enim hominum vulgus, ubi quos viderint in fame perpetuoque morbo et extremis agentes malis, nec opinionem de eis habere bonam, sed ex ipsa calamitate æstimare vitam, et omnino judicare illos ob malitiam sic affligi : aliaque multa hujus generis inter se loquuntur, stulte quidem illi, loquuntur tamen. Hic si Deo charus esset, nequaquam ipsum in hujusmodi malis esse pateretur. Hoc

et in Job et in Paulo usuvenit. Nam et illi dicebant : « Nonne » frequenter tibi dictum est in labore, vim autem verborum » tuorum quis sustinebit? Si enim tu erudiisses multos, et ma» nus infirmas consolatus esses, et eos qui infirmabantur ver» bis erexisses, genibusque infirmis addidisses fiduciam : » nunc vero parvenit in te labor, tu vero curasti. Nonne tuus » timor est in stultitia [1] ? » Horum autem verborum hic sensus est, si quid tibi, inquit, bonæ rei gestum fuisset, haudquaquam ista patereris, sed peccatorum et iniquitatis luis pœnas. Et hoc erat quod maxime mordebat animum Job. Ac de Paulo barbari hoc ipsum dicebant : cum enim viderent viperam pendentem de manu illius, nihil boni de illo suspicabantur, sed existimabant eum hominem esse de numero eorum qui extrema perpetrarunt scelera. Id perspicuum est ex his quæ dicebant : « Hunc, inquiunt, a mari servatum, » ultio non passa est vivere [2]. » Hoc autem non mediocriter nos quoque conturbare consuevit. Attamen cum fluctus essent tam multi, vicissimque alii super alios illum impeterent, non tamen demersum est navigium, sed perinde ac si in fornace positus veluti perpetuo rore refocillaretur, ita philosophabatur.

XI. Non enim dicebat apud sese quidquam tale, quale vulgus dicere verisimile est : « Iste dives si mortuus illic punitur, datque pœnas, unum factum est unum : si vero illic iisdem potitur honoribus, duo facta sunt nihil. » Annon hæc per fora circumfertis vos plerique, ex Circo exterisque theatris in Ecclesiam importantes? Pudet me quidem ac rubore suffundor, qui talia verba in medium proferam, nisi quod necesse est hæc dicere, ut vos a risu incomposito, probro, et pernicie horum verborum noxiisque verbis liberemini. Hæc multi frequenter dicunt ridentes : verum hoc quoque diabolicæ versutiæ est, loco dictorum civilium et

[1] Job. IV, 2-5. — [2] Act. XXVIII, 4.

urbanorum perniciosa in vitam nostram inducere dogmata. Hæc frequenter et in officinis et in foro, et in ædibus plerique circumferunt, quæ res extremæ est incredulitatis, et amentiæ, ridicula animique puerilis. Nam dicere, num hinc profecti mali puniantur, nec hoc vehementer habere persuasum, quod omnino puniendi sunt, infidelium est ac dubitantium. Illud vero, quamvis hoc evenerit, quemadmodum etiam eventurum est, putare malos æquale præmium cum justis reportare, extremæ dementiæ est. Quid quæso dicis? Si dives illuc profectus punitur, unum factum est unum? et quomodo istuc possit consistere? Quot enim annis vis illum hic pecuniis fuisse fruitum? vis ponamus centum? Ego vero etiam ducentos pono, pono trecentos, pono bis tantum, et si vis mille, quod sane fieri non potuit : « Dies enim, inquit, annorum nostrorum octoginta anni [1] : » attamen ponantur mille : num potes, quæso te, vitam ostendere quæ finem non habeat, ac terminum nesciat, qualis est illic justorum? Age igitur, cedo, si quis in annis centum vidisset per unam noctem suave somnium, multisque deliciis per somnium fruitus esset, ac centum annis puniretur : num is de hoc dicere posset, unum et unum, et unicam noctem qua somniavit, centum annis æquiparare? Dictu absurdum. Hoc jam et de futura vita cogita. Nam quod est somnium unum ad annos centum, hoc est præsens vita ad vitam futuram, imo potius multo minus. Quod est exigua gutta ad pelagus immensum, hoc sunt anni mille ad futuram illam gloriam et fruitionem. Et quid tandem queat aliquis amplius dicere. nisi quod terminum non habet, et finem nescit : quantumque interest inter somnia et res veras, tantum interest inter hujus vitæ statum et illius? Quin et alioqui antequam illic puniantur, jam nunc qui improbe agunt, atque in peccatis vivunt, puniuntur. Nec enim mihi dixeris illum

[1] Psal. LXXXIX, 10.

mensa sumptuosa frui, vestibus circumdari sericis, mancipiorum greges circumferre, alios submovere in foro : sed explica mihi istius conscientiam, et videbis intus gravem peccatorum tumultum, jugem metum, tempestatem, turbationem : videbis velut in judicio mentem ad thronum conscientiæ conscendisse regalem, et tanquam judicem quempiam sedentem, et cogitationes loco carnificum adhibentem, animum suspendentem, pro peccatis lacerantem, vehementer inclamantem, cum nemo sciat, nisi solus Deus qui hæc conspicit. Etenim qui committit adulterium, etiamsi millies fuerit dives, etiamsi nullum habeat accusatorem, non desinit tamen intus se ipsum accusare : et voluptas quidem temporaria est, dolor vero perpetuus, timor undique ac tremor, suspicio et anxietas : angiportus metuit, umbras ipsas formidat, suos ipsius famulos, conscios, inscios, illam ipsam quam corrupit, et virum quem affecit contumelia : obambulat amarum accusatorem circumferens conscientiam, cum sit suo ipsius judicio damnatus, nec vel ad breve tempus possit respirare. Nam et in lecto, et in mensa, et in foro, et in domo, et interdiu et noctu, et in ipsis frequenter somniis hæc iniquitatis simulacra videt, ipsiusque Caïn vitam vivit, gemens ac tremens super terram [1], cum nemo sciat, intus tamen habet ignem semper coacervatum. Idem patiuntur et qui rapinam exercent, et qui fraude lucrum faciunt : hoc et ebriosi, in summa quotquot in peccatis vivunt. Neque enim ulla ratione judicium illud potest corrumpi. Imo etiamsi non sectemur virtutem, dolemus tamen eo quod eam non assequimur : et licet improbitatem sectemur, tamen cessante voluptate quam ex peccato percipimus, sentimus dolorem. Itaque ne dixerimus de divitibus hic improbe viventibus, et de justis illic felicitate fruentibus, quod unum sit unum, sed quod duo

[1] Gen. IV, 14.

sint nihil. Quandoquidem justis, et ea quæ illic sunt, et ea quæ hic sunt, multam præbent voluptatem : qui vero in nequitia et fraude vitam agunt, et hic et illic puniuntur : hic discruciantur expectatioue supplicii illic futuri, deinde mala quam ab omnibus ferunt opinione, præterea quod ipsum etiam peccatum animam ipsorum corrumpit : denique post quam hinc profecti sunt, intolerabilia perpetiuntur supplicia. Rursum justi etiamsi hic innumera perpetiantur acerba, quoniam bona spes alit illos, habentque voluptatem puram, firmam, et stabilem, etiam post hæc, innumera illos excipiunt bona, quemadmodum et Lazaro accidit. Nec enim isthuc mihi dixeris, erat ulcerosus, verum illud considera, quod quovis auro pretiosiorem intus habebat animam, imo verius non animam tantum, verumetiam corpus ipsius. Virtus enim corporis non est obesitas, bonaque habitudo, sed tantos ac tales ferre cruciatus. Non enim si qnis in corpore gestet talia vulnera abominandus est, verum si quis in animo innumera habens ulcera, nullam illorum curam agat, is abominandus est, qualis erat ille dives, intus totus ulcerosus. Et quemadmodum canes hujus lingebant vulnera, sic et dæmones illius peccata. Et quemadmodum hic in fame cibi, ita ille in fame omnis virtutis vivebat.

XII. Hæc igitur omnia cum sciamus, philosophemur, neque dicamus : « Si illum Deus amasset, haudquaquam eum pauperem esse passus fuisset. Nam hoc ipsum quidem maximum est dilectionis argumentum. « Quem enim diligit » Deus, castigat, flagellat autem omnem filium quem reci- » pit [1]. Et rursus : « Fili, si accesseris ad serviendum Domino, » præpara animam tuam ad tentationem, dirige cor tuum » ac persevera [2]. » Ejiciamus igitur, dilectissimi, istas supervacuas opiniones, vulgariaque istiusmodi dicta. « Turpi-

[1] Hebr. XII, 6. — [2] Eccli. I, 1, 2.

»tudo enim, inquit, ac stultiloquium et scurrilitas ne »prodeant ex ore vestro [1]. » Nec ipsi talia loquamur ; et si alios videamus talia loquentes, obturemus illis os, contra insurgamus acriter, cohibeamus eorum impudentem linguam. Age si quem vidisses latrocinii principem grassantem per vias, prætereuntibus insidiantem, ea quæ sunt in agris rapientem, in speluncas ac foveas subterraneas aurum et argentum defodientem, ac illic multa recludentem armenta, vestes ac mancipia multa ex incursionibus illis possidentem, age dic mihi, num illum beatum diceres propter divitias illas, an potius miserum prædicares, propter supplicium illi venturum? Atqui nondum comprehensus est, neque in manus judicis traditus, nec in carcerem conjectus, neque accusatorem habuit, neque in judicium venit, sed deliciis indulget, inebriatur, multaque rerum fruitur affluentia. Attamen non propter præsentia, quæque videntur, judicamus illum beatum ; sed propter futura, quæque imminent, illum miserum prædicamus. Hoc item et de divitibus et de avaris cogita. Latrones quipiam sunt, vias obsidentes, res prætereuntium rapientes, velut in speluncis ac foveis subterraneis, aliorum facultates in suis cubiculis defodientes. Ne igitur beatos dicamus illos propter præsentia, sed miseros propter futura, propter formidandum illud judicium, propter inevitabiles pœnas, propter tenebras exteriores, quæ ipsos excepturæ sunt. Nam latrones quidem frequenter ex hominum manibus elapsi sunt, nihilominus cum hoc sciamus, et a nobis ipsis deprecamur, et hostibus imprecamur istorum vitam, una cum execrabili rerum copia. Atqui sub Deo non licet istud dicere. Nullus enim illius effugiet sententiam, sed omnes omnino, qui cum fraudibus et rapinis vivunt, Dei vindictam sibi accersunt illam immortalem fineque carentem, quemadmodum et dives ille. Quæ quidem omnia apud nos

[1] Ephes. v, 9.

ipsos conferentes, dilectissimi, ne beatos judicemus qui divitiis, sed qui virtute præditi sunt; neque miseros dicamus, qui degunt in paupertate, sed qui cum improbitate; ne præsentia respiciamus, sed futura prospiciamus; ne externum amictum, sed cujusque conscientiam examinemus, sectantesque virtutem ac voluptatem quæ ex recte factis proficiscitur, Lazarum imitemur, divites simul ac pauperes. Non enim unum tantum aut duo, triave virtutis certamina sustinuit; verum et multo plura, paupertatem, adversam valetudinem, solitudinem ac destitutionem ab iis qui curam illius gerere debebant; deinde quod hæc omnia patiebatur in domo, quæ poterat hæc mala depellere, neque eum ullo solatio quisquam dignabatur; quod videret illum, a quo despiciebatur, tantis frui deliciis, neque deliciis modo frui, verumetiam cum improbe viveret, nihil tamen grave perpeti; præterea quod non haberet alterum Lazarum ad quem respiceret; præterea quod de resurrectione nihil posset philosophari; ad hæc quod super hæc quæ diximus mala, ex calamitatibus illis a vulgo malam ferret opinionem; quod non biduum triduumve, sed per omnem vitam, et se ipsum videret in ejusmodi calamitatibus, et divitem in diverso rerum statu. Quomodo igitur erimus excusandi, si cum hic cunctas afflictiones simul conglomeratas tanta pertulerit animi fortitudine, nos ne dimidium quidem horum tulerimus? Non enim potes, non potes, inquam, alium quemquam commemorare, qui talia tantaque perpessus sit mala. Eamque ob rem Christus hunc potissimum exempli causa proposuit in medium; ut si quando in res tristes inciderimus, considerantes quanto ille intervallo nos superarit, ex illius philosophia, satis magnum solatium molestiæque lenimen capiamus. Communis enim orbis doctor ille propositus est, rem quamcumque molestam patientibus, qui se conspiciendum præbet omnibus, hosque

omnes superans afflictionum magnitudine. Pro his igitur omnibus gratias agentes benigno Deo, reportemus ex hac narratione fructum et utilitatem; continenter hunc et in consessibus, et in ædibus, et in foro, denique in omni loco circumferentes, summoque studio divitias omnes, quas habet hæc parabola, percipientes; quo simul et præsentia citra molestiam mala transcurramus, et futurorum bonorum compotes evadamus. Quæ nobis omnibus contingat assequi gratia benignitateque Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CONCIO II.

De Lazaro; et quod animæ morte violenta decedentium non fiunt dæmones; deque judicio et eleemosyna.

Admiratus [1] sum charitatem vestram, cum nuper de Lazaro verba facerem, quod et pauperis illius tolerantiam laudastis, et divitis immanitatem inhumanitatemque detestati estis. Nam ista non vulgaria sunt bonæ mentis argumenta. Etenim quamvis non sectemur virtutem, si laudemus tamen virtutem, omnino poterimus ad illam pertingere. Similiter autem, etiamsi non fugiamus malitiam, si tamen vituperemus malitiam, sine dubio poterimus illam effugere. Quoniam igitur multa cum animi benevolentia sermones illos excepistis, age quæ restant etiam vobis persolvamus. Vidistis illum in vestibulo divitis, videte eumdem hodie in sinu Abrahæ; vidistis illum cum a canibus circumlingeretur, videte eumdem ab Angelis stipatum; vidistis illum

[1] Vide D. Guillon, tom. xiv, pag. 236-245.

tum in paupertate, videte nunc eumdem in deliciis; vidistis illum in fame, videte in multa rerum affluentia; vidistis illum certantem, videte coronatum; vidistis labores, videte præmium, quotquot estis vel divites, vel pauperes; divites quidem, ne putetis divitias aliquid esse magni, si desit virtus; pauperes vero, ne judicetis paupertatem ullum esse malum; utrisque vero communiter stat hic præceptor. Etenim si hic in paupertate non indignatus est, quam veniam merentur, qui id faciunt in divitiis? Si hic in fame tantisque malis degens gratias egit, quid excusationis afferent, qui rebus affluentibus non ad eamdem volunt pervenire virtutem? Rursus pauperes, qui indigne molesteque ferunt egestatem, quam impetrabunt veniam, cum hic in fame penuriaque, solitudine et adversa valetudine vitam assidue trahens in ædibus divitis, et ab omnibus despectus, ad hæc non habens alium ad quem eadem perpessum respiceret, sic appareat philosophatus? Ab hoc discamus non pro beatis habere divites, neque pro miseris habere pauperes. Imo si verum fateri licet, ne dives quidem ille est, qui multis opibus circumvallatus est, sed qui non eget multis; nec is pauper est, qui nihil possidet, sed qui multa concupiscit; discite hunc esse finem paupertatis et opulentiæ. Si quem videris multa concupiscentem, existimato illum omnium esse pauperrimum, etiamsi possideat omnium opes. Rursum si quem videris non multis egentem, illum omnibus opulentiorem esse ducito, etiamsi nihil possideat. Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertatem et opulentiam æstimare consuevimus. Quemadmodum igitur eum, qui perpetuo sitit non dixerimus recte valere, etiamsi copia rerum affluat, etiamsi juxta fluvios ac fontes accumbat; quid enim prodest illa aquarum copia, cum affectio maneat inextincta? Itidem et in divitibus faciamus, eos qui perpetuo concupiscunt, sitiuntque aliena, ne pute-

mus unquam esse sanos, nec ulla frui rerum copia. Etenim qui suam ipsius concupiscentiam non potest sistere, etiamsi cunctorum opibus vallatus sit, quomodo futurus est is unquam in divitiis? Eos vero, qui quod habent satis esse ducunt, quique sua sorte contenti sunt, nec alienas circumspectant facultates, etiamsi fuerint omnium egentissimi, omnium opulentissimos ducere oportet. Nam qui non indiget alienis, sed putat sibi satis esse quod habet, omnium est opulentissimus. Sed agedum si placet, ad propositam materiam revertamur. « Accidit, inquit, ut moreretur Lazarus, ac deportaretur ab Angelis [1]. » Hic malum quemdam morbum cupio ex vestris animis exigere. Sunt enim plerique simplices, qui putant animas violenta morte decedentium fieri dæmones. Non ita se res habet, non ita sane. Neque enim animæ violenta morte decedentium fiunt dæmones, sed animæ potius in peccatis viventium. Non quod mutetur illarum substantia, sed quod ipsarum voluntas dæmonum pravitatem imitetur. Hoc et Christus dixit Judæis : « Vos filii diaboli estis [2]. » Filios diaboli dicit, non quod in illius naturam essent transmutati, sed quoniam illius opera faciebant. Idcirco etiam subjicit : « Nam desideria patris vestri vultis facere [3]. Rursus Joannes : Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? Facite igitur fructum dignum pœnitentiæ, ac ne velitis dicere : Patrem habemus Abraham [4]. » Etenim eas leges agnoscet propinquitatis Scriptura, ut non qui natura conjuncti sunt, sed qui virtute malitiave propinqui sunt, soleat appellare cognatos. Et cujuscumque mores aliquis expresserit, hujus et filium et fratrem illum esse dicit Scriptura.

II. At cujus rei gratia diabolus istam perversam opinionem invexit? Conatus est Martyrum defodere et obruere

[1] Luc. XVI, 22. — [2] Joan. VIII, 44. — [3] Ibid. — [4] Luc. III, 7, 8.

gloriam. Etenim cum illi morte violenta decesserint, cupiens pravam de illis gignere suspicionem, hoc fecit; verum non potuit; perseverant enim Martyres, proprium obtinentes splendorem. Quin aliud multo crudelius perpetravit, maleficis ipsique inservientibus per has opiniones persuasis, ut tenera multorum adolescentum corpora trucidarent, sperantes futurum, ut fierent dæmones, rursusque inservirent. Verum non sunt ista vera, non sunt, inquam. Quid igitur est quod dæmones dicunt: « Monachi illius sum anima? » Sane propter hoc ipsum non credo, quia dæmones dicunt: decipiunt enim auditores. Quapropter et Paulus ipsis tametsi vera dicentibus imposuit silentium, ne ex veris nacti occasionem, post admiscerent mendacia, fidemque sibi conciliarent. Cum enim dixissent: « Isti homines servi Dei » altissimi sunt, annuntiantes vobis viam salutis [1], » dolens Apostolus increpavit Pythonem, atque exire jussit. Et tamen quid mali dicebant? « Isti homines servi Dei altis» simi sunt: » sed quoniam plerique simpliciores non norunt semper dijudicare quæ a dæmonibus dicuntur, semel eos exclusit a fide. « Ex infamium numero es, inquit, non est tuum libere loqui, tace, obmutesce; non est tuum prædicare, Apostolorum ista est auctoritas. Quid usurpas quod tuum non est? Sile, infamis es. » Sic et Christus dicentes ipsi dæmones: « Novimus te qui sis [2], » increpavit multa cum acrimonia; nobis legem præscribens, ne quo pacto dæmoni fidamus, etiamsi tibi aliquid veri dixerit. His igitur cognitis, ne prorsus credamus dæmoni; imo etiamsi quid veri loquatur, fugiamus eum et aversemur. Nam sana dogmata salutiferaque non a dæmonibus, sed ex divina Scriptura licet exacte discere. Ut igitur cognoscatis non posse fieri, ut anima corpore egressa veniat sub tyrannidem dæmonum, audi quid dicit Paulus: « Qui enim mortuus

[1] Act. xvi, 17. — [2] Marc. iii, et Luc. iv, 34.

» est, justificatus est a peccato [1], » hoc est non amplius peccat. Nam si animæ in corpore manenti diabolus non potest inferre vim, perspicuum est quod nec egressæ. Quomodo igitur, inquis, peccant, si vim non patiuntur? Volentes sponteque ac se ipsas injuria afficientes peccant, non coactæ neque tyrannide oppressæ; idque declarant omnes, qui superaverunt illius machinamenta. Veluti beatum Job, cum omnia miscuisset, non potuit tamen persuadere, ut aliquod verbum blasphemum proferret [2]. Unde perspicuum est in nobis situm esse, ut vel obtemperemus, vel non obtemperemus illius consiliis, nec nos ullam necessitatem, neque tyrannidem pati ab illo. Non solum ex iis, quæ dicta sunt, verumetiam ex hac parabola liquet, quod animæ corpus egressæ, non hic commorantur, sed protinus abducuntur. Et quomodo, audi. « Accidit enim, inquit, ut mo» reretur, ac deduceretur ab Angelis [3]. » Non solum autem justorum animæ, sed et eorum qui male vixerunt, illuc deducuntur; atque id rursum ex alio divite perspicuum est. Post quam enim uberem proventum produxissent agri ipsius, dicit sibi ipsi : « Quid faciam ? demoliar horrea » mea, ac majora ædificabo [4]. » Nihil hac mente infelicius. Vere demolitus est sua ipsius horrea; nam horrea, quæ deprædari non possunt, non sunt muri, sed pauperum ventres, quibus ille neglectis sollicitus erat de parietibus. Quid igitur dicit illi Deus? « Stulte, hac nocte repetent » animam tuam abs te [5]. » Hic inquit deductum fuisse ab Angelis, illic autem repetunt; et hunc quidem ceu vinctum educebant, illum vero ut coronam gestantem stipabant. Et quemadmodum eum, qui prius in stadio multa vulnera accepit, ac sanguine conspersus est, post corona capiti addita, ii qui ante stadium stant, susceptum multa cum

[1] Rom. vi, 7. — [2] Job. ii. — [3] Luc. xvi, 22. — [4] Id. xii, 18. — [5] Ibid. 20.

laude domum deducunt, applaudentes, bene ominantes, admirantes; sic et Angeli Lazarum tum deducebant, illius vero animam repetebant, metuendæ quædam virtutes fortassis ad hoc missæ; neque enim sua sponte anima ad illam secedit vitam, propterea quod hoc ne fieri quidem possit. Nam si civitatem civitate mutantes egemus deductoribus, multo magis anima a carne divulsa, et ad futuram transiens vitam, opus habebit viæ ducibus. Quapropter frequenter nunc emergit, nunc in profundum demergitur, metuitque, et horret cum est a carne discessura. Nam cum semper nos stimulat peccatorum conscientia, tum vero maxime illa hora, cum hinc sumus abducendi ad illa tribunalia, metuendumque judicium; tum enim sive quis rapuit, sive fraudavit, sive contumelia affecit, sive cuiquam præter causam inimicus factus est, sive aliud quodcumque facinus perpetravit; universus illic peccatorum cumulus renovatur, et oculis exhibetur, mentemque stimulat. Et quemadmodum qui tenentur in carcere, semper quidem dejecti mœrentesque sunt, maxime tamen sub illum diem quo sunt educendi, et ad ipsas judicis fores pertrahendi, ac pro cancellis fori stantes judicis vocem intus audiunt, exanimantur metu, nihiloque melius afficiuntur, quam mortui; sic et anima, maxime quidem in ipso peccati tempore cruciatur et angitur, multo tamen magis cum hinc avulsa abducenda est.

III. Ergo-ne tacetis, dum auditis? multo majorem vobis habeo gratiam pro silentio, quam pro plausibus: propterea quod plausus quidem ac laudes me faciunt splendidiorem, silentium vero hoc vos reddit modestiores. Novi quod hæc quæ dicuntur molesta sunt, verum multum lucri et inenarrabilem fructum afferunt. Dives ille si quem habuisset, qui ipsi talia monita dedisset, ac non potius adulatores omnia ad gratiam consulentes, atque ad

delicias trahentes, nequaquam venisset ad illam gehennam, nequaquam supplicia passus esset intolerabilia, nequaquam inconsolabiliter eum postea pœnituisset. Verum quoniam omnes ad gratiam loquebantur, tradiderunt illum incendio. Utinam liceret hæc semper perpetuoque philosophari, ac de gehenna loqui. « In omnibus, inquit, dictis » tuis memento novissima tua, et in æternum non peccabis [1]. » Ac rursus : « Para ad exitum opera tua, et appara » te ad viam [2]. » Si quid cui rapuisti, redde, et dicito juxta Zacchæum : « Do quadruplum, si quid rapui [3]. » Si quem calumniatus es, si cui factus es inimicus, reconciliare prius quam veniatur ad judicium. Omnia hic dissolve, ut citra molestiam illud videas tribunal. Donec hic fuerimus, spes habemus præclaras : simul atque vero discesserimus illuc, non est postea in nobis situm pœnitere, neque commissa diluere. Quapropter oportet nos assidue præparari ad egressum hinc faciendum. Quid enim si Domino visum fuerit hoc vespere vocare nos? Quid si cras? Incertum enim quid futurum sit, ut perpetuo simus in certamine, et ad illam profectionem instructi, quemadmodum hic Lazarus semper erat in tolerantia patientiaque, quapropter tanto cum honore deductus est. Mortuus est autem dives, et sepultus est, nimirum anima illius in corpore, tanquam in monumento defossa, ac sepulcrum circumferente nempe carnem. Non secus enim ille, quam si catena quadam, temulentia, ac ventris ingluvie vinctus esset, sic otiosam illam ac mortuam reddiderat. Ne leviter prætercurras, dilecte, illud, « Sepultus est. » Hic mihi considera mensas argento circumtectas, lectos, tapetes, ornamenta, quæ tota in domo sunt omnia, unguenta, aromata, vini meri copiam, eduliorum varietates, ciborum delicias, coquos adulatores, stipatores, famulos, ac reliquam universam pompam, stre-

[1] Eccli. VII, 40. — [2] Prov. XXIV, 27. — [3] Luc. XIX, 8.

pitumque extinctum, marcidumque factum. Omnia cinis, omnia favilla et pulvis, lamenta et luctus, nemine succurrente, neque semel egressam animam postea revocante. Tunc declarabatur quid possit aurum, quid possint copiosæ divitiæ. Siquidem ex tam frequenti famulitio nudus abductus est et solus, nihil ex tanta affluentia secum ferre valens, sed desertus, indefensus, ac neglectus ; nullus eorum, qui prius eum colebant, qui auxiliabantur, aderat, erepturus a pœna ac supplicio, sed ab illis omnibus divulsus, solus interceptus est, ut illa non ferenda supplicia sustineret. Vere « Omnis caro fœnum, et omnis gloria ho» minis tanquam flos fœni : exaruit gramen, et flos decidit, » sed verbum Domini manet in æternum [1]. » Venit mors et extinxit illa omnia. Nec aliter quam captivum arreptum illum abduxit demissis oculis, pudore plenum, non audentem hiscere, trementem, pavidum, perinde quasi in somnis universis illis deliciis fruitus fuisset. Ac post hæc supplex dives factus est pauperi, atque nunc illius eget mensa, qui dudum esuriebat, illius qui canum rostris objectus jacebat. Res commutatæ sunt, universi cognoverunt uter fuerit dives, uter pauper, quodque Lazarus quidem omnium fuerit opulentissimus, ille contra omnium pauperrimus. Quemadmodum enim actores in scena, regum ac ducum personas, item medicorum ac rhetorum, sophistarum, ac militum assumentes ingrediuntur, cum ipsi nihil horum sint : sic sane et in præsenti vita, paupertas ac divitiæ nihil aliud sunt, quam personatæ larvæ. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris, ex iis, qui inferius ludunt, personam gestantem regis, non judicas eum beatum, neque regem esse credis, imo nec ipse optaris esse talis : sed cum scias quod sit quispiam ex iis, qui versantur in foro, funium opifex aut faber ærarius, aut aliud quidquam tale,

[1] Isaï. XL, 6-8.

non judicas illum beatum ob personam, aut ob vestem, neque ex hisce rebus æstimas illius vitam, sed despuis potius illum ob aliam vilitatem : sic sane et hic velut in theatro, videlicet in mundo sedens, et in scena ludentes spectans, ubi videris complures divites, ne putes vere divites esse, sed divitum obtectos personis. Nam quemadmodum ille, qui in scena regem aut belli ducem agit, frequenter est famulus eorum, qui ficus aut botros vendunt in foro : itidem et hic dives crebro pauperior est omnibus. Quod si detraxeris illi personam, si conscientiam explices et ingrediaris animum, multam illic offendes virtutis inopiam, comperiesque omnium hominum abjectissimum. Quemadmodum enim, instante vespera, digressisque qui consederant, ubi fuerint e theatro egressi, habitumque fabulæ deposuerint : qui prius reges ac duces esse videbantur, post apparent hoc quod sunt : ita sane et nunc, post quam mors advenerit, theatrumque dimissum fuerit, cum divitiarum paupertatisque personas deposuerint, omnes illuc profecti, atque ex solis operibus judicati, declarant qui vere sint divites, qui vere pauperes : qui honorati, et qui obscuri.

IV. Itaque frequenter fit, ut qui hic in divitum numero fuerit, illic reperiatur omnium pauperrimus, id quod accidit huic diviti. Nam simul atque incubuerat vespera, hoc est mors, et e præsentis vitæ theatro egressus est, personamque deposuit, visus est illic omnium esse pauperrimus : adeo vero pauper, ut ne guttam quidem aquæ haberet in sua potestate, sed pro hac rogaret, neque quod petebat, consequi potuerit. Quid hac paupertate pauperius esse posset ? Sublatis enim oculis suis, ait ad Abraham : « Pater, » miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat summum » digiti sui in aquam, et instillet ori meo [1]. » Vides quanta res sit afflictio ? Cum proximus esset Lazarus, præteribat :

[1] Luc. XVI, 24.

nunc cum procul absit, invocat : quem frequenter ingrediens et egrediens non videbat, hunc procul semotum diligenter aspicit. Sed quam ob causam illum intuetur? Frequenter fortasse dixerat dives iste : « Quorsum mihi opus pietate ac virtute? cuncta mihi velut e fonte affluunt, multa fruor prosperitate, multis opibus, nihil sustineo rerum inopinatarum : quam ob rem expetam virtutem?» Hic pauper qui juste pieque vivit, innumera patitur mala. Hæc nunc quoque multi frequenter dicunt. Ut igitur radicitus has pravas revelleret opiniones, demonstrat illi, quod malitiæ reposita sit ultio : contra, honor et corona laboribus pro pietate susceptis. Non propter hoc solum autem vidit illum, sed ut quæ passus fuisset pauper, hæc nunc et dives pateretur multo gravius. Quemadmodum enim illi molestiorem reddidit cruciatum, quod in vestibulo divitis jaceret, quod videret aliena commoda : sic et huic graviorem reddidit cruciatum, quod in gehenna jaceret, quod Lazari videret delicias, quo non solum natura suppliciorum, verumetiam comparatione honoris illius intolerabiliorem haberet cruciatum. Et quemadmodum Adam e paradiso ejectum, e regione paradisi habitare jussit Deus, ut assiduus conspectus renovans molestiam, exactiorem illi præberet sensum expulsionis e bonis : ita sane et hunc e regione Lazari constituit, quo videret quibus bonis se ipsum privasset. Misi tibi, inquit, in vestibulo Lazarum pauperem, ut tibi ad virtutem doctor esset, ac benignitatis materia : contempsisti lucrum : noluisti ad quod oportuit uti salutis occasione, utere posthac illo ad majoris cruciatus suppliciique materiam. Ex his discimus, quod omnes, qui a nobis sunt contumeliis et injuriis affecti, tunc ante faciem nostram statuentur. Quanquam hic nihil a divite accepit injuriæ : neque enim illius pecunias usurparat dives, sed suas non impertierat. Quod si is, qui sua non

impertiit, accusatorem habet eum, cui negavit misericordiam : qui aliena quoque rapuerit, quam veniam consequetur, undique ipsum circumstantibus quos affecit injuria? Non enim illic opus erit testibus, neque accusatoribus, neque probationibus, neque signis, verum ipsæ per se res tales, quales eas gessimus, ante oculos nostros apparebunt. Ecce enim, inquit, homo et opera ejus. Siquidem et hoc rapina est, non impertiri de tuis facultatibus. Ac fortassis vobis mirum videtur esse quod dico, verum ne miremini : testimonium enim vobis e divinis Scripturis proferam, dicens, quod non solum rapere aliena, verumetiam tua non impertire cæteris, et rapina sit, et fraudatio, et spoliatio. Quodnam illud est? Dominus Judæos accusans per Prophetam dicit : « Produxit terra proventum » suum, et non intulistis decimas, sed rapina pauperis est » in domibus vestris [1]. » Quoniam, inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus, quod res pauperum possideant, etiamsi paterna hæreditate obvenerint, etiamsi undecumque aliunde collegerint pecunias. Ac rursum alibi dicit : « Ne spolies vitam pauperis [2] : » qui vero spoliat, aliena tollit. Nam spoliatio quædam dicitur, cum aliena accepta detinemus. Propter hoc igitur discamus, quod quoties eleemosynam non præstiterimus, pari cum iis, qui spoliant, supplicio afficiemur. Heriles enim pecuniæ sunt undecumque eas collegerimus : quod si in egenos eas erogaverimus, multæ nobis opes ac facultates obvenient. Ideoque tibi plura possidere concessit Deus, non ut in scortationes, temulentiam, ingluviem, in vestes sumptuosas, aliamque mollitiem consumeres, sed ut ea distribueres egentibus. Quemadmodum enim exactor quispiam, qui regias pecunias accepit, si neglexerit iis, quibus jussus est, distribuere,

[1] Malach. III, 10. — [2] Eccli. IV, 1.

inque proprias consumpserit delicias, pœnis atque exitio traditur : ita sane et dives receptor quispiam est pecuniarum, quæ pauperibus distribui debebant. Itaque cum in mandatis habeat, eas distribuere suis conservis egentibus, si quid amplius quam postulet necessitas, in se ipsum insumpserit, gravissimas illic daturus est pœnas. Non enim sunt ipsius quæ possidet, sed conservorum illius.

V. Parcamus igitur iis tanquam alienis, ut fiant nostra. Quomodo autem illis parcemus tanquam alienis ? Si illas non in usus supervacuos insumpserimus, neque adeo in nostros tantum usus, sed pauperum manibus impertiverimus. Etiamsi fueris opulentus, sed plus quam opus est insumpseris, rationem reddes pecuniarum tibi creditarum, Hoc idem fit in optimatum ædibus, multi suas ipsorum apothecas famulis suis commiserunt, verum illi, quibus commissæ sunt, servant quæ tradita sunt, nec abutuntur commissis : verum quibus et ubi jusserit dominus, distribuunt. Hoc tu quoque facito. Etenim accepisti plura cæteris, non ut ea solus consumas, sed ut eorum cæteris bonus fias dispensator. Operæ-pretium autem fuerit et illud considerare, quam tandem ob causam non apud alium justum Lazarum, sed in sinu viderit Abrahæ. Hospitalis erat Abraham, ut igitur redarguatur divitis inhospitalitas, propterea Lazarum cum illo videt. Ille etiam prætereuntes venabatur, et in domum pertrahebat suam : hic vero etiam intra domum jacentem despexit, cumque talem thesaurum haberet, et salutis perandæ materiam, præteribat quotidie, nec in quod oportebat, usus est pauperis patrocinio. At non ita Patriarcha, sed omnia contra. Pro foribus sedens venabatur prætereuntes omnes, et quemadmodum piscator, jacto in mare reti, piscem quidem attrahit, attrahit autem frequenter et aurum, et margaritas : itidem et hic reti captans homines, piscatus est tandem

et Angelos, quodque mireris, etiam insciens. Id quod et Paulus in hujus laudibus dixit : « Hospitalitatis nolite obli» visci : per hanc enim quidam inscientes, hospitio excepe» runt Angelos [1] : » ac recte dixit, « Inscientes. » Nam si sciens illos excepisset tanta cum benevolentia, nihil magni mirive fecisset. Sed hæc tota laus, quod ignorans quinam essent qui præteribant, nec aliud esse credens quam homines viatores, cum tanta alacritate vocavit intro. Tu quidem igitur si quem nobilem ac splendidum exceperis, multamque præstiteris alacritatem, nil mirum est. Nam virtus ejus qui excipitur, etiam inhospitalem frequenter adigit, ut omnem exhibeat humanitatem : cæterum illud maximum et admiratione dignum, quoties et vulgares, et abjectos, ac viles multa cum benevolentia excipimus. Propterea dicit Christus collaudans eos, qui ita faciunt : « Quid» quid feceritis uni ex his minimis, qui credunt in me, » mihi feceritis [2]. » Ac rursus, « Ita non est voluntas coram » Patre vestro, ut pereat unus ex pusillis istis [3]; » ac iterum, « Quicumque offenderit unum ex pusillis istis, expedit ei » ut appendatur mola asinaria circa collum illius, et abji» ciatur in mare [4]. » Denique multus ubique est Christo de pusillis et minimis sermo : quod quidem Abraham sciens non excutiebat quales essent prætereuntes, nec unde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nam eum qui præstat humanitatem, non oportet exposcere vitæ rationem, sed inopiæ mederi, necessitatique providere. Unicum habet patrocinium pauper, egestatem ac necessitatem, ne quid ab illo postules amplius : sed etiamsi fuerit omnium improbissimus, et eguerit necessario victu, sedemus illius famem. Ita et Christus fieri præcepit dicens : « Estote, inquit, si-

[1] Hebr. XIII, 2.— [2] Matth. XXV, 45.— [3] Id. XVIII, 14.— [4] Ibid. 6. Marc. IX, 42, et Luc. XVII, 2.

» miles Patris vestri qui est in cœlis, qui solem suum oriri » facit super bonos et malos, et pluit super justos et injus- » tos [1]. » Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autem omnes, qui in naufragium inciderint, excipit liberatque, sive mali fuerint, sive boni, denique quicumque fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominem, qui in egestatis naufragium inciderit, ne judica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseriæ. Quid ipse tibi negotium accersis? Liberavit te Deus omni tali sollicitudine, et curiositate. Quam multa plerique fuerant dicturi, quamque difficiles erant futuri, si Deus præcepisset, ut prius accurate vitam factaque singulorum disquireremus, ac tum demum conferremus eleemosynam? Nunc hac omni curiositate nos liberavit. Cur ergo curas supervacaneas nobis accersimus? Aliud est judex, aliud eleemosynæ largitor. Ideo vocatur eleemosyna, quod eam et indignis damus. Unde et Paulus cohortatur, ut ita faciamus, et ait : « Vos autem bonum » facientes non deficiatis, erga omnes, sed maxime erga » domesticos fidei [2]. » Quod si indignos curiose discutiamus disquiramusque, ne digni quidem facile in nos incident. Quod si indignis quoque præstiterimus beneficium, nimirum et digni, quique omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras : sicut evenit beato Abrahæ, cui minime curioso, quales essent qui præteribant, contigit tandem ut et Angelos exciperet hospitio. Hunc igitur et nos imitemur, simulque cum hoc nepotem illius Job. Quandoquidem et hic progenitoris sui magnanimitatem summa cum diligentia est imitatus. Eoque dicebat : « Ostium meum jugiter patebat cuivis advenienti [3]. » Non sic huic patebat, ut alteri esset occlusum, sed indifferenter apertum erat omnibus.

[1] Matth. v, 45. — [2] Galat. vi, 9. — [3] Job. xxxi, 32.

VI. Hoc exemplum et nos, quæso, imitemur, nihil exquirentes ultra quam oportet. Nam ad hoc ut pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quod si quis cum hac commendatione nos adierit, ne quid amplius curiose scrutemur: nec enim moribus damus, sed homini: nec ob virtutem nos ejus misereat, sed ob calamitatem, quo nimirum et ipsi copiosam a Domino misericordiam nobis conciliemus, ut et in nos, qui indigni sumus, illam conferat benignitatem. Nam si in conservis nostris cœperimus exquirere dignitatem, moresque vestigare, idem et Deus facturus est in nobis, dumque studemus a conservis reposcere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatem amittemus. « In quo enim, inquit, judicio judicaveritis, » judicabimini [1]. » Sed ad rem redeamus. Itaque cum videret illum in sinu Abrahæ, ait : « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum [2]. » Quamobrem non ad ipsum Lazarum direxit sermonem? Pudor, ut existimo, obstabat ac verecundia. Ex iis enim, quæ in illum fecerat, arbitrabatur illum omnino meminisse malorum præteritorum. Quoniam si ego inquit, tanta rerum affluens copia nihil ab illo læsus, adeo despexi hominem in tot malis versantem, ut ne micas quidem impertierim, quanto magis ille sic contemptus, non annuet petenti beneficium? Hæc non ut Lazarum accusemus, dicimus. Neque enim hoc animo fuit Lazarus, absit : sed causam indicavimus, quid hic veritus non implorarit ipsum Lazarum, sed potius Abraham inclamarit, quem existimabat nescire quæ fuerant acta. Atque illius digitum nunc implorabat, quem crebro passus fuerat circumlingi canum linguis. Quid igitur ille? « Fili, recepisti bona tua in vita tua [3]. » Vide philosophiam, vide humanitatem Justi. Non dixit : « Inhumane, crudelis, sceleratissime, cum tam multa mala intuleris

[1] Matth. VII, 2. — [2] Luc. XVI, 24. — [3] Ibid. 25.

homini, nunc mentionem nobis facis humanitatis, misericordiæ, et veniæ? Non pudet? Non erubescis? » Sed quid dicit? « Fili, inquit, recepisti bona tua. Nam animæ, in- » quit, dejectæ non addes perturbationem [1]. » Satis est illi suus cruciatus, ut ne illius calamitatibus insultemus. Ac ne putares, quod memor præteritorum malorum vetuerit abire Lazarum, filium illum appellat quasi sese ex tali appellatione excusans. « Quod in mea, inquit, potestate est, impertio tibi : cæterum ut hinc abeamus illuc, non est jam nostræ facultatis. « Recepisti bona tua. » Quare non dixit : « Cepisti, » sed, « Recepisti? » Hinc video magnum considerationum mare nobis aperiri. Quapropter quæ dicta sunt summa cura servantes, tam quæ hodie quam quæ nuper disserta sunt, summo cum studio reponamus, et ex iis, quæ dicta sunt, ad audienda, quæ post dicentur, vos ipsos magis idoneos reddite. Et quidem si fieri possit, facite ut omnium memineritis. Quod si id fieri non potest, hortor ut pro omnibus illud perpetuo memineritis, quod non erogare pauperibus, est rapinam in illos exercere, illorumque fraudare vitam : quodque non nostras, sed illorum res detinemus. Nam si hoc animo fuerimus, omnino pecuniam effundemus, ac Christum esurientem hic alentes, multamque nobis illic opulentiam recondentes, poterimus futurorum esse compotes bonorum, gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Eccli. IV, 3.

CONCIO III.

De Lazaro et quare non dixerit : « Cepisti bona tua in vita tua; » *sed,* « Recepisti [1] : » *et quamobrem justi sæpenumero incidunt in pericula, cum ea peccatores effugiant.*

I. Haudquaquam mediocrem [2] nobis utilitatem attulit de Lazaro parabola, cum divitibus, tum pauperibus, ut quæ hos quidem docuerit facile perferre inopiam, illos vero non passa sit efferri, sibique placere ob divitias, cum ex ipsis rebus demonstrarit illum omnium esse maxime miserabilem, qui vitam agit in deliciis, nulli sua bona communicans. Age igitur et hodie denuo tractemus idem argumentum, quandoquidem qui in metallis operantur, ubicumque viderint multas auri venas, illic fodiunt acrius, nec prius absistunt, quam totum quod reperiri potuit, exhauserint. Redeamus igitur illuc, ubi sermonem nuper finivimus, ut illinc eumdem instauremus. Poteramus quidem unius diei opera vobis totam hanc explanare parabolam : verum non hoc agimus, ut multa locuti discedamus, sed ut vos, diligenter acceptis, animoque infixis quæ dicta sunt, ex ista custodia sentiatis fructum aliquem spiritalem. Nam et mater prolis amans, dum suum infantem lactentem parat ad solidum cibum adducere, si simul multum meri infundat ori, nihil prodest infanti, refundente puero quod datur, ac tuniculam, qua pectus tegitur, irrigante. Quod si sensim ac paulatim infundat puer quod traditum est, absque molestia transmittit. Proinde ne vobis itidem quod traditum

[1] Luc. xvi, 25.— [2] Vide D. Guillon, tom. xiv, pag. 246-250.

LXXV.

fuerit effluat, non confertim vobis inclinavimus doctrinæ poculum, sed in dies aliquot partiti sumus, passi vobis interim hisce diebus interquiescere ab audiendi labore, quo simul et ea, quæ deposuimus, sic infigantur animo vestræ charitatis, ut excidere non possint, et ea, quæ dicentur sedatis ac vegetis mentibus excipiatis. Eoque crebro vobis prædicimus multis ante diebus argumentum de quo sumus locuturi, ut his in medio diebus sumpto libro, perpensaque rei summa tota, posteaquam intellexeritis quid dictum sit, quid restet dicendum, mentem vestram instructiorem reddatis ad audienda, quæ post disserentur. Idque semper hortor et hortari non desinam, ut non hic tantum attendatis iis, quæ dicuntur, verumetiam cum domi fueritis, assidue divinarum Scripturarum lectioni vacetis. Quod quidem et iis, qui privatim mecum congressi sunt non destiti inculcare. Neque vero mihi quisquam proferat frigida illa verba planeque damnanda : « Ego forensibus causis affixus sum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alo liberos, familiæ curam gero, mundanus homo sum, non est meum legere Scripturas, sed eorum, qui mundo dixerunt vale, qui montium vertices occuparunt, qui vitam ejusmodi continenter agunt. » Quid ais homo? Non est tui negotii Scripturas evolvere, quoniam innumeris curis distraheris? Imo tuum magis est quam illorum. Neque enim illi perinde Scripturarum egent præsidio, atque vos in mediis negotiorum undis jactati. Nam monachi quidem a foro forensibusque negotiis liberi, quique in deserto fixere tuguriola, neque cum quoquam habent commercium, sed in illa quieta tranquillitate cum omni securitate philosophantur, ac velut in portu sedentes, rebus vehementer tutis fruuntur : nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumerisque velimus nolimus, peccatis obstricti, semper opus habemus perpetuo jugique

Scripturarum solatio. Illi sedent procul a conflictu, eoque nec accipiunt multa vulnera : tibi vero quia perpetuo stas in acie, quia frequentes accipis plagas, idcirco magis opus est remediis, ut quem et uxor provocat, et filius contristat, atque ad iram commovet, et insidiatur hostis, et invidet amicus, et vicinus insectatur, et commilito supplantat, frequenter et judex minatur, et paupertas est molesta, et domesticorum amissio luctum affert, et prosperitas inflat, adversitas contrahit. Breviter, varia iracundiæ, varia curarum, varia perturbationis, ac mœroris, varia jactantiæ, varia tumoris, tum occasio, tum necessitas, nos undequaque circumvallat, innumeraque ex omni parte tela volitant : unde necesse est indesinenter a Scripturis armaturam sumere. Agnosce igitur, inquit, quod in medio laqueorum incedis, quodque in pinnaculis civitatis ambulas [1]. Carnis enim concupiscentiæ acrius insurgunt adversus eos, qui in hominum vivunt frequentia, quos et decora facies, et corporis nitor capit per oculos, et verbum obscœnum per aures ingressum turbat nobis rationem : frequenter et arte modulata mollis cantio animi constantiam labefacit. Sed quid hæc commemoro? Quod his omnibus videtur esse vilius, unguentorum odor alicunde aspirans a mulierculis in fornicibus quæstum meretricium exercentibus, ex simplici occursu comprehendit et abducit captivum.

II. Adeo multa sunt quæ nostram oppugnant animam, eoque opus habemus divinis remediis, quo simul et jam acceptis vulneribus medeamur, et quæ nondum quidem inflicta sunt, sed post infligentur, prohibeamus, eminus venientia diaboli spicula extinguentes depellentesque per assiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri potest, non potest, inquam, fieri, ut quisquam salutem assequatur, ni assidue versetur in lectione spiritali. Imo præclare revera no

[1] Eccli. IX, 20.

biscum agitur, etiamsi perpetuo hujus medicamenti participes, aliquando salutem consequi possimus. Quod si quotidie vulneremur, medelam vero nullam adipiscamur, quæ fuerit spes salutis ? Annon vides fabros ærarios, aurifices, fabros argentarios, denique eos qui quamcumque exercent artem, omnia artis instrumenta habere parata et integra : quamvis compellat fames, quamvis affligat inopia, omnia præoptantes sustinere potius quam ut ex instrumentis artificii quidpiam vendere velint, atque hinc ali ? Itaque multi frequenter potius habuerunt mutuam pecuniam accipere, ut familiam et liberos alerent, quam vel minimum aliquid ex artis instrumentis vendere : idque jure optimo. Norunt enim quod, divenditis illis, ars universa ipsis sit inutilis, totumque quæstus fundamentum sublatum : illis autem manentibus, fieri potest ut contractum æs alienum progressu temporis aliquando dissolvant jugiter utentes artificio. Quod si prius quam solverint æs alienum, aliis ea vendant, jam non est unde possint solatium aliquod famis inopiæque excogitare. Hoc sane animo nos quoque præditos esse oportet : quemamodum enim illis artis instrumenta sunt, malleus, incus, forceps : sic et nobis artis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, omnisque Scriptura divinitus inspirata [1] et utilis. Et quemadmodum illi per instrumenta quidquid faciendum susceperint perficiunt : ita sane et nos per hos fabricamur animam nostram, depravatamque corrigimus, et inveteratam renovamus. Atque illi quidem hactenus modo præstant suam artem ut formam addant rebus : neque enim possunt materiam vasorum transmutare, neque ex argento aurum reddere : sed harum rerum figuras componunt duntaxat. Tu vero non ita, sed amplius quiddam potes : nam ligneum vas acceptum, poteris aliquando reddere aureum : cui rei

[1] 2 Tim. III, 6.

testis est Paulus, in hunc loquens modum : « In magna » autem domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed » et lignea fictiliaque. Si quis igitur expurgaverit se ipsum » ab his, erit vas in honorem sanctificatum, et utile Domino » ad omne opus bonum præparatum [1]. » Itaque ne negligamus nobis parare libros, ne circa vitalia vulnus accipiamus : nec aurum defodiamus, sed nobis ipsis recondamus thesaurum librorum spiritalium. Aurum quidem cum maxime crescit, tum maxime insidiatur possidentibus : libri vero repositi multam afferunt habentibus utilitatem. Quemadmodum enim arma regalia reposita, etiamsi nemo fuerit qui possideat, tamen iis, qui habitant in ædibus ubi reposita sunt, multam præbent custodiam ac tutamen, dum neque latrones, neque parietum perfossores, neque alius quispiam sceleratorum audet eam aggredi domum : sic ubicumque fuerint libri spiritales, illinc omnis expellitur vis diabolica, multaque inhabitantibus accedit virtutis consolatio : quandoquidem ipse etiam per se librorum aspectus segniores nos reddit ad peccandum. Sive enim quidpiam ausi fuerimus eorum, quæ prohibita sunt, nosque ipsos reddiderimus pollutos, reversos domum, ac libros intuentes acrius nos condemnat conscientia, reddimurque lentiores ad eadem repetenda. Rursum sive in sanctimonia perstiterimus, majorem inde utilitatem accipimus. Nam simul atque tetigit aliquis Evangelium, mox composuit suam ipsius mentem, et a rebus mundanis abduxit, idque ex ipso solo aspectu. Quod si accesserit diligens lectio, non aliter quam in sacris adytis, rebus divinis initiata anima, sic repurgatur, meliorque redditur, Deo cum ipsa per illas Scripturas colloquente. Quid igitur, inquiunt, si non intelligamus ea quæ continentur libris ? Maxime quidem etiamsi non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur

[1] 2 Tim. II, 20, 21.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

sanctimonia. Quanquam fieri non potest ut omnia ex æquo ignores : propterea siquidem spiritus gratia dispensavit, ac providit, ut publicani, piscatores, tabernaculorum opifices, pastores, et caprarii, idiotæ, illitterati, hos libros componerent, et ne quis idiotarum ad hanc difficultatis confugere posset excusationem, ut omnibus facilia conspectu essent ea quæ dicuntur, ut et opifex, et famulus, et vidua mulier, et omnium hominum indoctissimus ex audita lectione aliquid lucri utilitatisque reportaret. Non enim ad inanem gloriam, quemadmodum ethnici, sed ad audientium salutem hæc omnia composuerunt ii, quos ab initio Deus dignatus est gratia Spiritus.

III. Siquidem ii qui sunt a Christo alieni philosophi, dicendi artifices, rhetores, ac librorum scriptores, non quod in commune conducit quærentes, sed illud spectantes ut ipsi sint in admiratione, etiamsi quid utile dixerint, hoc quoque quemadmodum in caligine quadam, consueta sibi, occultarunt obscuritate. Apostoli vero ac Prophetæ omnia contra fecerunt, manifesta claraque, quæ prodiderunt, exposuerunt omnibus, veluti communes orbis doctores, ut per se quisque discere possit ea quæ dicuntur e sola lectione. Hoc ante prænuntians Propheta dicebat : « Erunt » omnes docti a Deo, et non dicet quisque proximo suo : » Nosce Deum, quoniam omnes noscent me a minimo ip» sorum usque ad maximum eorum [1]. » Et Paulus inquit : « Et ego, fratres, veni ad vos, non per excellentiam ser» monis aut sapientiæ, annuntians vobis mysterium Dei [2]. » Et iterum, « Sermo meus et prædicatio non in persuasibi» libus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus » ac virtute [3]. » Et rursum, « Loquimur enim sapientiam, » inquit, non sæculi hujus, neque principum hujus sæculi,

[1] Jer. xxxi, 34, et Joan. vi, 45. — [2] 1 Cor. ii, 1. — [3] Ibid. 4.

» qui corrumpuntur [1]. » Cui enim non sunt manifesta quæcumque in Evangelio scripta sunt? Quis autem audiens beatos esse mites, beatos misericordes, beatos mundo corde [2], cæteraque hujusmodi, egebit præceptore, ut aliquid eorum discat quæ dicuntur? Verum signa, miracula, historiæ, non cuivis nota manifestaque sunt? Prætextus iste est et causatio, pigritiæque velamentum. Non intelligis quæ insunt: quomodo possis aliquando intelligere, qui ne leviter quidem inspicere velis? Sume librum in manus, lege historiam omnem, et quæ nota sunt memoria tenens, ea quæ obscura sunt, parumque manifesta, frequenter percurre. Quod si non poteris assiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiorem, vade ad doctorem, communica de iis, quæ scripta sunt, declara vehemens studium. Et si viderit te Deus tantam animi alacritatem adhibere, non despiciet tuam vigilantiam ac sollicitudinem. Verumetiam si nullus homo te docuerit quod quæris, ipse sine dubio reserabit. Memento Eunuchi reginæ Æthiopum, qui cum esset homo barbarus, innumerisque distentus sollicitudinibus, et undequaque circumseptus negotiis, nec intelligeret quæ legebat, legebat tamen in curru sedens. Quod si in via tantam præstitit diligentiam, cogita qualis fuerit domi versans. Si tempore profectionis non sustinuit absque lectione manere, multo minus domi sedens. Si nihil intelligens legebat, nec destitit a lectione, multo minus post quam didicerat. Nam ut scias, quod non intellexerit quæ legebat, audi quid dicit Philippus: « Num intelligis » quæ legis [3]? » Atque ille, his auditis, non pudefactus est, nec erubuit, sed inscitiam suam confessus est, aitque: « Quînam possim, nisi quis mihi ostenderit [4]? » Cum nondum haberet qui viam commonstraret, tamen legebat, eoque

[1] 1 Cor. II, 6. — [2] Matth. v, 3 et seqq. — [3] Act. VIII, 30. — [4] Ibid. 31.

cito consecutus est ductorem. Novit propensam illius animam Deus, studium amplexus est, misit illi doctorem illico. Verum non adest Philippus : sed spiritus qui moverat Philippum adest. Ne neglexerimus nostram salutem, dilectissimi, hæc omnia « Scripta sunt propter nos ad correctio» nem nostri, in quos fines sæculorum devenerunt [1]. » Magna adversus peccatum munitio est, Scripturarum lectio : magnum præcipitium, profundum barathrum Scripturarum ignoratio, magna salutis perditio, nihil scire ex divinis legibus : ea res et hæreses peperit, ea vitam corruptam invexit, hoc sursum deorsum miscuit omnia. Nam fieri non potest, non potest, inquam, fieri, ut quis sine fructu discedat, qui assidua attentaque lectione fruatur. Ecce una parabola, quam multiplicem nobis attulit utilitatem? Quomodo animam nostram meliorem reddidit ? Nam complures, sat scio, sunt, qui ex sermonibus copiosam utilitatem ferentes abierunt. Quod si qui sunt, qui non perinde magnum fructum reportarunt, attamen eo die quo nobis audiendis vacarunt, omnino meliores fuerunt. Non autem exiguum est vel istud, unum diem in peccatorum contritione transigere, et ad cœlestem philosophiam respicere, animæque permittere, ut vel paulisper a mundanis respiret curis. Etenim si id singulis collectis fecerimus, nec defecerimus, assiduitas audiendi magnum quoddam præclarumque bonum nobis pariet.

IV. Agite igitur, et ea quæ sequuntur in parabola vobis persolvamus. Quæ sunt autem quæ sequuntur? Cum dixisset dives : « Mitte Lazarum, ut instillet summo digito, ac » refrigeret linguam meam : » auscultemus quid dicat Abraham, « Fili, memento quod recepisti tua bona in vita tua, » et Lazarus similiter mala, et nunc iste solatium accipit, » tu vero cruciaris. Super omnia autem hæc, chaos mag-

[1] 1 Cor. x, 11.

»num confirmatum est inter nos et vos, ut qui volunt is- »tinc transire ad nos, non possint, neque qui hinc istuc »transire [1]. » Gravia sunt quæ dicuntur, plurimumque nobis offundunt dolorem. Hoc ipse novi : sed quemadmodum mordent conscientiam, ita non parum afferunt utilitatis animis eorum qui mordentur. Etenim si hæc nobis illic dicerentur, quemadmodum dicta sunt diviti, revera plorandum esset, dolendum ac lugendum, quod nos pœnitentiæ tempus defecisset. Cæterum quoniam hic agentes hæc audimus, ubi et resipiscere licet, et commissa diluere, denique multam parare fiduciam, atque ex alienis malis concepto timore mutari, agamus gratias clementi Deo, qui per aliorum supplicia nostram expergefacit segnitiem, nobisque dormitantibus somnum excutit. Siquidem ideo hæc ante dicta sunt, ne talia patiamur. Etenim si voluisset punire Deus, non ista prædixisset : verum quoniam noluit nos adigere ad supplicium, idcirco prædicit ut prædictione castigati, vitemus rerum experimenta. At cujus tandem gratia non dixit : « Cepisti bona tua, » sed, « Recepisti ? » Meministis enim, sat scio, me dicere hinc nobis mare considerationum magnum et immensum aperiri. Nam hæc vox, « Recepisti, » debiti cujusdam significationem habet, eo quod recipiat aliquis, quæ debebantur. Proinde si dives iste scelestus ac scelerosus et inhumanus fuit, quamobrem non dicit illi, « Cepisti, » sed, « Re- » cepisti bona tua, » quasi jure illi competierint, quasique deberentur? Quid igitur hinc discimus? quod etiamsi qui sint scelerosi, ad extremam improbitatis lineam devecti, tamen frequenter unum aliquod, duove aut tria benefacta sunt operati. Quod autem hæc non loquar e conjecturis, hinc perspicuum est. Quid enim fuit illo iniquitatis judice sceleratius, quid inhumanius, quid magis impium? Is neque Deum metuebat, neque homines reverebatur, attamen cum tam improbis

[1] Luc. XVI, 24-26. — [2] Id. XVIII, 2-5.

esset moribus, fecit boni quiddam, miseratus viduam ipsi frequenter negotium facessentem, annuens postulanti officium, præstansque quod petebatur, cohibitis qui illam afficiebant injuria. Ita frequenter accidit ut aliquis vitæ sit intemperantis, et tamen sit misericors : aut ut quis sit inhumanus, pudicus tamen. Quod si intemperans fuerit et idem crudelis, tamen unum aliquod aliud bonum opus fecit in vita. Rursus hoc idem arbitrandum est de bonis. Quemadmodum enim qui pessimi sunt, faciunt frequenter boni quiddam : sic et boni virtuteque præditi, sæpenumero peccant. « Quis enim, inquit, gloriabitur se castum habere » cor ? aut quis confidet se purum esse a peccato [1] ? » Quoniam igitur verisimile est divitem illum, licet ad extremum militiæ provectum, aliquid fecisse boni : contra Lazarum, tametsi summa virtute præstitisset, aliquid tamen leve deliquisse, vide quomodo declaravit utrumque Patriarcha, dicens : « Recepisti bona tua in vita tua, et Lazarus similiter mala. » Et tu, inquit, etiamsi quid boni fecisti, si qua merces tibi debebatur, hæc omnia in illo mundo recepisti, deliciis fruens, divitiis affluens, rebus prosperis utens, multoque rerum successu gaudens. Et hic si quid mali fecit, omnia recepit, cum fame, inopia, extremis malis affligeretur. Itaque vestrum uterque nudus huc pervenit, ille peccatis, tu justitia : quamobrem et hic merum habet solatium, tu inconsolabilem sustines cruciatum. Etenim cum exigua sunt leviaque benefacta nobis, ingens autem et immensum peccatorum onus : deinde hic prosperitate fruimur, neque quidquam patimur acerbi, prorsus nudi destitutique benefactorum præmiis hinc discedimus, ut qui hic recceperimus omnia. Similiterque cum multa magnaque fuerunt nobis benefacta, sed exigua paucaque delicta, et post hæc patimur aliquid acerbi : hic depositis

[1] Prov. xx, 9.

levioribus illis delictis puram illic et perfectam bonorum operum remunerationem accipimus. Ubi quem igitur videris, improbam agentem vitam, nec quidquam hic acerbi patientem : ne putaris illum beatum, sed defle potius ac deplora, velut illic omnia tristia perpessurum, quemadmodum dives ille. Rursus ubi quem videris virtutis studiosum, et eumdem innumeris affligi molestiis, beatum existima, felicem judica : ut qui et hic omnia sua peccata diluerit et illic multam habeat paratam patientiæ mercedem, quemadmodum huic evenit Lazaro.

V. Nam ex hominibus, alii quidem hic duntaxat puniuntur, alii rursus nihil hic tale patiuntur, sed omnem vindictam illic recipiunt; alii vero tum hic tum illic puniuntur. Horum igitur trium, quos tandem judicatis beatos? Non dubito quin primos illos, qui hic puniuntur, atque ita peccata deponunt. Verum post illos quos proximo felicitatis loco ponitis? Vos fortassis eos, qui nihil hic triste patiuntur, sed illic omnem luunt pœnam : at ego non istos, sed hos potius, qui hic simul et illic puniuntur. Nam hic qui pœnas dederit, sentiet illic pœnam leviorem : qui vero cogetur illic totam pœnam sustinere, inevitabilem vindictam : quemadmodum dives hic, qui nullam peccatorum partem abluit, adeo severe punitus est, ut ne minimam quidem guttam impetraverit. Verum iis quoque, qui hic cum peccant, nihil tamen grave patiuntur, illos longe infeliciores judico, qui cum hic non puniantur, simul tamen deliciis ac securitate fruuntur. Quemadmodum enim hic non dare pœnas pro commissis, illic cruciatum reddit atrociorem : ita dum peccant, voluptati, deliciis, multæque rerum affluentiæ indulgere, majoris pœnæ viaticum illis ac materiam illic colligit. Nam cum peccantes nos Deus afficit honoribus, ea res potissimum nos in gravius incendium injicere poterit. Etenim si quis Dei lenitate fruatur tantum,

nec ea ad id quod oportuit utatur, atrocius supplicium sibi parat. Ubi præter Dei lenitatem etiam honoribus potitur maximis, nihilo secius tamen persistit in nequitia : quis eum eripiet ab illo supplicio? Etenim ut intelligas, quod qui Dei lenitatem hic experiuntur, malum universum illic sibi coacervant, ni resipuerint, audi quid dicat Paulus : « Existimas autem, o homo, qui condemnas eos qui talia » faciunt, et facis eadem, quod tu effugies judicium Dei? » An divitias bonitatis illius ac patientiæ, lenitatisque con» temnis, ignorans quod bonitas Dei ad pœnitentiam te in» vitat? Sed juxta duritiem tuam, et cor impœnitens, re» condis tibi ipsi iram in die iræ ac revelationis et justi » judicii Dei [1]. » Ergo cum viderimus aliquos opibus affluentes, deliciis fruentes, unguenta olentes, in temulentia totos dies traducentes, in magistratu et honore, in multa pompa et claritudine, peccantes, neque quidquam triste patientes, hac ipsa de causa maxime defleamus ac deploremus illos, quod dum peccant non puniuntur. Ut enim si quem videris hydropi aut vitio splenis obnoxium, aut tabo quopiam marcescentem, innumeris undique plenum ulceribus, nihilo secius tamen cum his omnibus, tumulentiæ ac deliciis indulgentem, reddere morbum acriorem, adeo non miraris aut beatum judicas eum ob delicias, ut ob hoc ipsum etiam maxime miserum existimes: similiter et de anima cogitato. Ubi videris hominem perverse viventem, multaque fruentem prosperitate, neque triste quidquam patientem, ob hoc ipsum magis deplora, quod cum morbo, gravissimoque tabo sit obnoxius, tamen deterior sit, morbum deliciis vitaque dissoluta exasperans. Non enim puniri, sed peccare malum est. Nam hoc quidem a Deo separat, illud vero nos ad Deum recolligit, iramque dissolvit. Unde hoc liquet? Audi Prophetam dicentem : « Consolamini, conso-

[1] Rom. II, 3-5.

» lamini meum populum sacerdotes, loquimini ad cor Jeru- » salem, quoniam accepit de manu Domini duplicia peccata » sua [1]. » Ac rursus : « Domine, pacem da nobis : nam om- » nia reddidisti nobis [2]. » Ut autem intelligatis alios hic, alios illic puniri, alios tum hic tum illic, audite quid dicit Paulus, reprehendens eos qui indigne communicabant mysteriis. Cum enim dixisset : « Qui edit ac bibit indigne » corpus et sanguinem Domini, reus erit corporis et sangui- » nis Christi [3], » subjecit illico : « Ideo inter vos multi in- » firmi et imbecilles, et dormiunt multi. Etenim si nos ipsos » dijudicaremus, non utique judicaremur. Nunc autem » cum judicamur, a Domino corripimur, ne cum mundo » condemnemur [4]. » Vides quomodo hic inflicta pœna, nos liberat a pœna quæ illic est? Et de eo qui stuprum commiserat, inquit, « Tradite ejusmodi hominem Satanæ in in- » teritum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri » Jesu Christi [5]. » Quin et ex ipso Lazaro hoc perspicuum est, quod etiam si quid mali commiserat, hic abluerit, itaque illuc purus abierit. Idem vero et ex illo paralytico manifestum est, qui triginta octo annos laborans infirmitate, per morbum diuturnum peccata deposuit. Cæterum ut scias illum ab peccata sic afflictum fuisse, audi quid dicit Christus : « Ecce sanus factus es, ne posthac pecces, ne quid » contingat tibi deterius [6]. » Ex his igitur clarum est esse quosdam, qui hic puniuntur, ac peccata deponunt.

VI. Quod autem aliqui tum hic, tum illic puniantur, si minus pro peccatorum magnitudine hic luerint pœnas, audi quid de Sodomitis dicat Christus : etenim cum dixisset : « Quicumque non receperit vos, etiam pulverem pe- » dum vestrorum in eos excutite [7], » subjunxit : « Tolera- » bilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæ, quam civitati

[1] Isaï. L, 1, 2. — [2] Id. XXVI, 12. — [3] 1 Cor. II, 27. — [5] Ibid. 30-32. — [5] Id. V, 5. — [6] Joan. V, 14. — [7] Luc. IX, 5.

» illi [1]. » Quod autem dixit « Tolerabilius, » hunc habet sensum, quod illi tum quoque, tametsi levius, forent puniendi, quandoquidem in hac vita dederunt pœnas. Porro nonnullos esse, qui hic quidem nihil molesti patiuntur, sed illic totam expectant ultionem, declaravit nobis hic dives, inevitabilem illic perferens cruciatum, ac ne minimum quidem refrigerii consequens, eo quod illic ei tota vindicta fuerit reservata. Quemadmodum igitur in iis qui peccant, ii qui nihil hic acerbi patiuntur, illic majorem sustinent cruciatum : sic inter eos, qui recte faciunt, qui multa patiuntur in hac vita molesta, illic multo potientur honore. Et quemadmodum si e duobus peccatoribus unus hic puniatur, alter non puniatur, beatior est ille punitus eo qui punitus non est : sic sane inter duos justos, si alter hic plus, alter minus pertulerit afflictionum, beatior erit ille qui plus sustinuerit, quando uniquique reddet juxta opera sua [2]. Quid igitur ? Non est quispiam, inquies, qui et hic et illic requie fruatur ? Istud impossibile est, o homo, atque ex eorum numero quæ frustra speres. Fieri enim non potest, non potest, inquam, ut qui hic in socordia securitateque vixerit, qui in deliciis omnibus assidue dies consumpserit, qui temere neglecteque transegerit ætatem, illic honorem consequatur. Nam etsi paupertas ei non sit molesta, cupiditas tamen molesta est, atque huic obnoxius est : nec hinc mediocris labor. Quod si morbus non infestat, sed inflammat ira : ne is quidem mediocris dolor vincere iracundiam : etsi afflictiones non irruperint, tamen cogitationes malæ indesinenter insurgunt. Non est autem vulgaris negotii refrenare absurdam cupiditatem, cohibere sitim inanis gloriæ, coërcere fastum, a deliciis temperare, in aspera degere disciplina. Nam qui ista non fecerit, fieri non potest ut unquam salvus fiat. Ut autem intelligas vi-

1 Matth. x, 14, 15. — 2 Id. xv, 27, et Rom. II, 6.

ventes in deliciis, non fieri salvos, audi quid de muliere vidua dicit Paulus. « Quæ vero in deliciis vivit, vivens mor- » tua est [1]. » Quod si de muliere hoc dictum est, multo magis de viro dicendum, propterea non posse fieri ut homo, qui talem vivit vitam, adipiscatur cœlos. Hoc ipsum et Christus declaravit hunc in modum loquens : « Angusta et » arcta est via, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inve- » niunt eam [2]. » Quomodo igitur, dixerit aliquis, dictum est illud : « Jugum meum suave est, et onus meum leve [3]? » Nam si angusta est via et aspera, quomodo rursum eam levem facilemque vocat ? Illud quidem dictum est propter naturam afflictionum, hoc vero propter spontaneam voluntatem adeuntium. Nam fieri potest ut quod natura est intolerabile, sit leve, si cum alacritate animi suscipiamus. Quemadmodum et Apostoli flagris cæsi reversi sunt gaudentes, quod digni essent habiti pro nomine Domini ignominia affici [4]. Quanquam natura cruciatuum afflictionem doloremque solet gignere, verum animus promptus eorum, qui flagellabantur, rerum naturam vicit. Proinde et Paulus dicit : « Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, perse- » cutionem patientur [5]. » Et si homo non persequatur, diabolus tamen oppugnat. Unde multa nobis opus est philosophia, multa fortitudine, ut in precibus vigilemus, nec unquam dormitemus, ne res alienas concupiscamus : ut quæ adsunt, in egenos distribuamus, ut omnibus deliciis vale dicamus, ac nuntium remittamus, tum iis quæ sunt in vestibus, tum iis quæ sunt in mensa, ut avaritiam fugiamus, ut ebrietatem, ut maledicentiam vitemus, ut linguæ temperemus; neque vociferemur incomposite : « Omnis enim amarulentia, com- » motio, et iracundia, et clamor, et blasphemia tollatur a » vobis [6] : » ne obscœna loquamur, ne dictis urbanis de-

[1] 1 Tim. v, 6. — [2] Matth. vii, 14. — [3] Id. xi, 30. — [4] Act. v, 41. — [5] 2 Tim. iii, 12. — [6] Ephes. iv, 31.

lectemur. Non est mediocris laboris in his perfectam præstare custodiam. Atque ut intelligas quanta res sit philosophari, quamque non habeat relaxationem, audi qui dicit Paulus : « Castigo corpus meum, et in servitutem redigo [1] : » hoc dicens aperuit quanta sit violentia, quantusque labor, quem oportet sustinere eos, qui volunt corpus reddere in omnibus subjectum ac tractabile. Quin et Christus Discipulis ait : « In mundo pressuram habebitis, sed confidite, « ego vici mundum [2] : » Hæc, inquit, afflictio requiem vobis conciliabit. Certaminum est arena præsens vita : porro in certaminibus nemo potest frui requie qui coronandus sit. Itaque qui velit coronari, asperam ac laboriosam vitam suscipiat, ut post quam hic brevem laborem sustinuerit, illic perpetuis honoribus fruatur.

VII. Quot singulis diebus accidunt molestiæ? Qualis autem est animi, non indignari, non moleste ferre, sed gratias agere, glorificare, adorare eum, qui permittit has tentationes infligi? Quam multa inexpectata? quam multæ angustiæ? Et tamen oportet premere malas cogitationes, neque permittere linguæ ut aliquid sonet absurdi, quemadmodum beatus Job innumera perpessus mala perseveravit gratias agere Deo. Sunt autem nonnulli, qui si joco convictiove a quopiam tacti fuerint, aut in adversam valetudinem inciderint, veluti podagram, aut capitis dolorem, aut alium hujus generis morbum, illico blasphemias effundunt : ac molestiam quidem morbi sustinent; cæterum fructu privantur. Quid facis, o homo, in beneficum, in salvatorem, in provisorem, in tui curam agentem, convicia jaciens? non te sentis in præcipitium abripi, teque ipsum in extremi exitii barathrum dejicere? Num enim si plasphemiam proferas, leviorem reddis morbum? Exacerbas potius illum, ac molestiorem reddis cruciatum.

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Joan. XVI, 33.

Propter hoc enim diabolus innumeras impingit molestias, ut in illud barathrum te præcipitet. Et si quidem viderit te blasphemias proferentem, protinus auget dolorem ac majorem reddit, quo stimulatus rursus indigne feras : quod si viderit te fortiter perferentem, quoque morbus fuerit acrior, hoc magis agentem gratias Deo : illico desistit, ut qui incassum frustraque pergat insidiari. Et quemadmodum canis assistens mensæ, si viderit hominem vescentem subinde aliquid eorum quæ in mensa sunt ipsi projicientem, manet assidue : quod si semel atque iterum sic astitit, ut discesserit nihil adeptus, protinus abstinet veluti qui jam frustra et incassum assistat : itidem et diabolus jugiter nobis inhiat, si quod blasphemum verbum ipsi ceu cani projiciamus, hoc accepto rursus aggreditur : quod si perseveraveris gratias agere, jugulaveris illum fame, celeriterque abegeris et aufugere coëgeris. Verum non potes tacere cruciatu stimulatus, nec ego prohibeo te loqui, sed volo te pro blasphemia loqui gratiarum actionem, pro verbis indignationis verba laudationis. Confitere Domino, clama vehementer, obsecrando : clama vehementer, glorificando : sic tibi et morbus redditur levior, discedente quidem diabolo propter tuam gratiarum actionem, Dei vero auxilio accedente. Nam si blasphemias effuderis, pariter et Dei auxilium submovisti, et diabolum adversus temetipsum reddidisti sæviorem, et te ipsum magis involvisti doloribus. Sin gratias egeris, et insidias propulisti mali dæmonis, et Dei pro te solliciti medelam tibi conciliasti. Verum ex consuetudine frequenter impetu rapitur lingua, ut perversum illud verbum sonet. Verum cum huc rapietur, prius quam verbum effuderit, commorde illam undique dentibus acriter. Præstat illam nunc fluere sanguine, quam tunc concupiscere guttam, nec impetrare posse tale refrigerium : præstat illam temporarium ferre

dolorem, quam tunc perenniter et immortalibus malis cruciari, quemadmodum divitis illius lingua ardore æstuans nullum impetravit refrigerium. Deus præcepit ut inimicos tuos diligas, tu vero Deum te amantem aversaris? Deus jussit ut conviciis insectantibus benigne loquaris, maledicentibus benedicas [1] : tu vero illi benefacienti, et tui curam agenti maledicis, cum nulla in re læsus sis? Annon potuit solvere tentationem? potuit, sed permisit, ut fias probatior. Verum ecce, inquis, collabor interim ac pereo. Non propter afflictionis naturam peris, sed propter tuam socordiam. Dic mihi, utra res est facilior, blasphemia, an gratiarum actio? Nonne illa eos, qui audiunt, hostes et inimicos tibi reddit, et in ægritudinem animi conjicit : hæc vero innumeras affert philosophiæ coronas, incredibilemque ab omnibus admirationem, denique ingentia a Deo præmia? Cur igitur quod utile est, quod facile, quod jucundum omittens, id quod lædit, quod contristat, quod tabefacit, illius loco sectaris? Quin et alioqui si tentationis ac paupertatis afflictio causa esset blasphemiarum, oporteret omnes qui in paupertate vivunt blasphemos esse. Nunc autem inter eos, qui in extrema degunt paupertate, multi jugiter agunt gratias: alii contra, qui opibus ac divitiis affluunt, non cessant evomere blasphemias. Itaque non ipsa rerum natura, sed nostra voluntas et hoc et illud efficit. Propter hoc enim et hanc recitavimus parabolam, ut cognosceres quod hominem socordem ne divitiæ quidem juvent, attentum vero ne paupertas quidem lædere possit. Quid dico, paupertas? Etiamsi omnia conglomerentur quæ sunt inter homines mala, nunquam percellent animum hominis Deum amantis, sapientiæque studiosi, neque persuadebunt ut a virtute discedat : et horum testis est Lazarus. Quemadmodum e

[1] Luc. VI.

diverso mollem ac dissolutum non divitiæ, non sanitas, non perpetua prosperitas, non aliud quidpiam unquam juvare poterit.

VIII. Ne igitur dicamus quod paupertas, morbus et periculorum insultus compellant ad blasphemiam. Non paupertas, sed stultitia; non morbus, sed contemptus, non periculorum insultus, sed pietatis desertio, ut ad blasphemiam, ita ad omne malitiæ genus adducit minus attentos. Sed quam ob causam, inquiet aliquis, alii quidem hic puniuntur, alii vero illic, ac non potius omnes hic? Quam ob causam? Quoniam si hoc esset, omnes utique periissemus. Omnes enim sumus obnoxii pœnis. Rursum si nullus hic puniretur, plures redderentur socordiores, multique dicerent non esse providentiam. Etenim si cum nunc videant multos improbos puniri, multas ejusmodi blasphemias evomunt; si ne hoc quidem esset, quidnam dicerent? ad quod malitiæ genus non raperentur? Has ob res Deus alios quidem hic punit, alios vero non punit. Punit quidem aliquos, excidens illorum vitium, pœnamque illic reddens leviorem, aut etiam in totum liberans illos, et eos qui perverse vivunt castigatiores reddens hac punitione. Alios vero rursum non punit, ut si resipiscentes sibi ipsis caverint, ac Dei benignitatem reveriti fuerint, et hic liberentur a pœna et illic a supplicio. Sin perstiterint, nihilo meliores facti lenitate Dei, qui mala nostra diu tolerat, majorem sustineant cruciatum propter insignem ipsorum contemptum. Quod si quis dixerit eos, qui puniuntur, detrimento affici, poterant enim alioqui resipiscere, illud respondebimus: « Si Deus præscisset fore, ut resipiscerent, nequaquam punisset. Etenim si quos videt manere incorrigibiles, omittit; multo magis quos noverat ex ipsius lenitate laturos fructum, passurus erat in præsenti vita, ut consequerentur temporis spatium ad pœnitentiam. « Nunc

autem eos præripiens, et illis leviorem in futuro sæculo pœnam reddit, et hos castigatiores illorum suppliciis facit. Quam ob rem igitur non idem hoc facit in malis omnibus? Ut ii, qui manent, per timorem aliorum suppliciis reddantur castigatiores, prædicentque Dei lenitatem, ejusque humanitatem reveriti, desistant a malitia. Sed nihil horum faciunt, inquit. Non igitur Deus jam in causa est, sed illorum socordia, qui noluerunt tam multis remediis ad propriam uti salutem. Atque ut cognoscas quod ideo hoc fecerit, attende; miscuit olim sanguinem Galilæorum Pilatus cum sacrificiis, et accedentes hoc ipsum renuntiaverunt Jesu, atque ille dicit : « Quid putatis, quod illi » Galilæi soli peccatores fuerint? Non, dico vobis, nisi pœni» tentiam egeritis et vos similiter peribitis [1]. » Rursum alii octodecim obruti sunt ruina cujusdam turris, de his quoque eadem dicit. Nam quod ait : « Quid putatis quod illi pecca» tores erant soli? non, dico vobis, » declarat quod et viventes iisdem erant obnoxii. Quod autem ait : « Nisi pœnitentiam » egeritis, et vos similiter peribitis, » declarat quod et illos permisit hac de causa illa pati, ut viventes ex iis, quæ cæteris acciderant, terrore concepto, resipiscerent, et regni hæredes fierent. Quid igitur? ut ego, inquis, fiam melior, ille punitur? Non propter hoc, sed propter suum ipsius peccatum punitur. Cæterum illorum interitus attentis ex abundanti fit occasio salutis, dum metu ex iis, quæ aliis acciderunt, concepto, redduntur probiores. Itidem et domini faciunt, uno sæpe famulo flagellato, reliquos metu reddunt emendatiores. Cum igitur videris aliquos vel in naufragium incidisse, vel ædium ruina oppressos esse, vel incendio perisse, vel a fluviis abreptos esse, aut alio quopiam modo violento vitam finisse; deinde alios, qui eadem cum illis et graviora peccarunt, nihil tale passos, ne conturberis di-

[1] Luc. XIII, 2, 3.

cens: « Cur tandem qui eadem peccarunt, non eadem passi sunt? » Verum illud reputa, quod Deus illum quidem passus est e medio tolli præfocarique, mitiorem ei præparans in futuro sæculo cruciatum, aut etiam in totum eum liberans; hunc vero nihil tale passus est sustinere, ut alterius supplicio castigatior factus, modestior redderetur; quod si perseveraverit in iisdem, crudelissimam sibi ipsi ex sua socordia coacervat ultionem, nec Deus fuerit causa intolerabilis supplicii. Rursum si videris justum affligi, aut omnia quæ dicta sunt perpetientem, ne consterneris animo. Nam et illi res acerbæ, splendidiores reddunt coronas; et omnino quævis pœna, siquidem peccatoribus infligatur, detrahit aliquid vitiorum ponderi; sin justis infligatur, splendidiorem reddit illis animum, sic ut utrisque maximus ex afflictione fructus eveniat, tantum si grate toleremus; hoc enim est quod quæritur.

IX. Propter hoc cum sint ejusmodi exempla innumerabilia, sacrarum Scripturarum historia his repleta est, justos ac injustos malis afflictos nobis exhibens, ut sive justus sis, sive peccator, quoniam habes exempla, feras fortiter. Non solum autem ostendit tibi improbos malis afflictos, verumetiam feliciter agentes, ne illorum felicitate conturberis, nimirum doctus ex iis quæ diviti acciderunt cujusmodi illos post hanc vitam maneat incendium, nisi vitam eam reliquerint. Non possumus, inquit, et hic et illic requie frui; non possumus inquam. Eoque justi vixerunt hic vitam laboribus obnoxiam. Quid igitur, inquis, Abraham? Et quis tam multa dura perpessus est? Nonne a paterno exulavit solo? Nonne a suis omnibus divulsus est? Nonne in peregrina regione famem sustinuit? Nonne velut erro quispiam, subinde vertit solum, a Babylone in Mesopotamiam, inde in Palæstinam, rursus illinc in Ægyptum? Quis referre possit bella quæ pro uxore, quæ cum Barbaris

gessit [1]? Quis strages? quis cognatæ familiæ captivitatem? Hujus generis alia sunt innumerabilia. Cum filium suscepisset, nonne quod est omnium maxime intolerabile perpessus est, cum suis ipsius manibus mactare jussus [2], quem adamabat, eum quem habebat charissimum? Quin et ipse immolandus Isaac, nonne omni ex parte semper a finitimis vexabatur, adeo ut et uxore spoliatus fuerit quemadmodum pater, et tanto tempore sine liberis manserit? Quid porro Jacob in patriis ædibus educatus, nonne graviora quam avus perpessus est? Ac ne singulis recensendis prolixiorem reddamus orationem, audi quid de tota vita sua dicat : « Pauci et mali dies mei, nec pertigerunt ad dies patrum » meorum [3]. » Enimvero si quis filium conspiceret in regio throno sedentem, et tanta fruentem gloria, annon præteritarum calamitatum oblivisceretur? tamen ille in tantum erat malis maceratus, ut ne in tanta quidem prosperitate potuerit anteactorum malorum oblivisci. Quid autem David? quam multas sustinuit tragœdias? Annon eadem dicit quæ Jacob, hunc in modum loquens? « Dies anno» rum nostrorum in ipsis septuaginta anni; si autem in po» tentatibus, octoginta anni. Et quod amplius illorum, » labor ac dolor [4]. » Quid vero Jeremias? Nonne diem suæ nativitatis execratur, ob malis succedentia mala [5]? Quid autem Moses ipse? nonne animum despondens ait : « Oc» cide me, si sic mecum acturus es [6]? » Helias vero, cujus animi sublimitas ad cœlum usque pertingebat, qui cœlum clausit, annon post multa edita prodigia jugiter lamentatur ita loquens Deo : « Tolle animam meam a me; non sum » melior patribus meis [7]? » sed quorsum attinet ista singulatim persequi? Paulus omnes simul complexus sic dicit : « Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes,

[1] Gen. XII et seqq.— [2] Id. XXII.— [3] Id. XLVII, 9.— [4] Psal. LXXXIX, 10. — [5] Jer. XX, 18. — [6] Exod. XXXII, 33. — [7] 3 Reg. XIX, 4.

» afflicti, calamitosi, quibus dignus non erat mundus [1]. » Prorsus ita necesse est eum, qui placere velit Deo, qui probatus ac purus esse velit, haudquaquam sectari vitam mollem, remissam ac dissolutam, sed laboriosam, multisque sudoribus plenam. Audi ipsum dicentem : « Nullus » coronatur, nisi qui legitime certaverit [2]. » Et alibi, « Quisquis autem certat, in omnibus continens est, et in verbis, » et in aspectu, et in voce, et a conviciis temperans, et a » blasphemia, et a turpiloquio. » Hinc ediscimus, etsi tentatio non foris infestet, se ipsos exercere oportere quotidianis jejuniis, asperaque vita, vili cibo, tenui mensa, ubique vitantes sumptus magnificos. Aliter non potest quis placere Deo. Neque enim mihi frigidum illud dictum objecerit quispiam, quod hic aut ille simul habeat et hujus vitæ et illius commoda. Hoc in divitibus ac deliciis fruentibus, simulque peccantibus accidere nequaquam potest ; verum si istud dicendum est, de iis qui hic affliguntur dici potest, qui vivunt in angoribus, videlicet quod hic et hæc et illa habeant. Illic habent præmii fructum, hic habent, quod illorum spe alantur, nec sentiant mala præsentia, ob futurorum bonorum expectationem. Sed audiamus et reliqua quæ sequuntur. « Super hæc omnia vero, chaos » ingens confirmatum est inter nos et vos [3]. » Recte itaque dixit David : « Frater non redimit, non dabit Deo placa» tionem suam [4]. » Non enim fieri potest, etsi frater, etsi pater, etsi filius fuerit. Vide namque ; Abraham appellavit divitem filium, nec tamen illi præstare potuit, quæ sunt patris. Dives patrem appellavit Abraham, et quam consentaneum erat illum impetrare benevolentiam, quam patres gerunt in filios, non potuit ; uti cognoscas quod neque cognatio, neque amicitia, neque affectus, neque alia res

[1] Hebr. II, 3. — [2] I Cor. IX, 25, et Tim. II, 5. — [3] Luc. XVI, 26. — [4] Psal. XLVIII, 7.

ulla ex omnibus, quæ sunt, juvare potest eum, quia sua ipsius vita proditus est.

X. Hæc autem eo dico, quod complures, nobis frequenter admonentibus ut sibi caveant, vigilentque, negligunt, et admonitionem vertunt in risum. « Tu mihi, inquiunt, adsis in illo die, et bono sum animo, neque quidquam metuo. » Rursum alius : « Patrem, inquit, habeo martyrem. » Et alius : « Avum, inquit, habeo episcopum. » Alii suæ familiæ alios objiciunt. Frigida sunt ista verba, nihil nobis aliorum virtus prodesse valebit. Memento virginum illarum, quæ quinque virginibus non communicarunt oleum, sed hæ ingressæ sunt in sponsi thalamum, illæ sunt exclusæ [1]. Ingens bonum, in tuis ipsius benefactis collocare spem salutis. Illic enim nullus unquam amicus erit auxilio. Nam si hic dixit Dominus Jeremiæ : « Ne roges pro populo hoc [2], » hic inquam, ubi in potestate nostra est vitam mutare, quanto magis idem dicetur illic : « Quid ais? Patrem habes martyrem? Istud ipsum potius faciet ad graviorem tui condemnationem, qui cum habeas ad virtutem exempla domestica, tamen te ipsum indignum majorum tuorum virtute præstiteris. Verum habes amicum egregium admirandumque. At ne iste quidem tunc tibi est affuturus. » Quomodò igitur dicit : « Facite vobis amicos ex mammona » iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna » habitacula [3]? » Non hic est amicitia opitulatrix, sed eleemosyna. Etenim si sola auxiliaretur amicitia, dicendum tantum erat : « Facite vobis amicos ; » nunc autem ostendens quod non sola subveniat amicitia, addidit, « Ex mammona » iniquitatis. » Ac fortasse dixerit aliquis : « Possum et absque mammona conciliare amicum, cumque meliorem quam ex mammona. » Verum uti scires quod eleemosyna est, quæ patrocinatur, opusque tuum ; non simpliciter in sanctorum

[1] Matth. xxv. — [2] Jer. vii, 14. — [3] Luc. xix, 9.

amicitiis, sed in amicitiis per mammonam partis, jussit te confidere. Hæc igitur omnia cum sciamus, charissimi, omni sollicitudine prospiciamus nobis ipsis, et sive corripimur, gratias agamus, sive prosperitate fruimur, muniamus nos ipsos, aliorumque suppliciis facti castigatiores, per pœnitentiam et compunctionem, continuamque confessionem gratias agamus, et si quid deliquimus in hac vita deponentes, summoque studio maculis omnibus animarum nostrarum abstersis, obsecremus Deum, ut omnibus hinc emigrantibus ita concedat illuc pervenire, ut non veniamus in sortem divitis, sed cum Lazaro potiamur sinu Patriarchæ, inque bonis immortalibus deliciemur. Quæ nobis omnibus assequi contingat, gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto, gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

CONCIO IV.

De divite et Lazaro, quodque conscientia solet nos commonefacere veterum delictorum, item de Joseph.

I. Quod superest de Lazari parabola [1], necessum est, ut persolvamus hodie. Nam vos fortasse creditis totum nobis absolutum esse. Atqui ego non utar ad fallaciæ occasionem vestra ignorantia, neque prius desistam, quam totum quod mihi visum est tractavero, itaque discessero. Quandoquidem et agricola, posteaquam totius vineæ vindemiam peregerit, non prius desistit, quam singulos etiam minutos acinos decerpserit. Cum igitur nunc quoque videam veluti

[1] Vide D. Guillon, tom. xiv, pag. 250-257.

sub foliis latere sensus occultos, age et hos rursus diligenter decerpamus, pro falce sermone utentes. Siquidem vinea, post fructus semel a vindemiatore desectos, stat nuda fructu, nihil habens præter folia; verum spiritualis divinarum Scripturarum vinea non item, sed quamvis quidquid videbatur sustulerimus, tamen adhuc amplius superest tollendum. Itaque complures ante nos disseruerunt in hanc parabolam, complures fortassis et post nos disserturi sunt; nemo tamen poterit totas opes eruere. Nam ea est opulentiæ natura, quo foderis altius, hoc magis exundant divini sensus. Fons enim est nunquam deficiens. Oportebat quidem superiore conventu debitum hoc dissolvisse. Verum non existimavimus esse tutum beati Babylæ et bigæ sanctorum martyrum, qui post illum occurrerunt, præclara gesta præterire. Eoque distulimus solutionem, differentes in præsentem diem, ut totum debitum dissolvamus. Age igitur, quoniam et patribus suas laudes persolvimus, non ut illi promerebantur, sed pro viribus nostris, persolvamus et vobis hujus expositionis reliquias. Verum ne vos delassemini, prius quam ad finem pervenerimus, illinc repetemus sermonem, ubi illum nuper finivimus. Ubinam illum finivimus? In chao dirimente justos a peccatoribus. Cum enim dixisset dives : « Mitte » Lazarum, » illi respondit Abraham : « Chaos ingens firma» tum est inter nos et vos, ut qui velint isthinc transire ad » nos non possint, neque hinc isthuc transeunt [1]. » Multisque verbis demonstravimus, quod posteaquam Deus multam humanitatem erga nos exhibuit, oporteat in propriis benefactis spem salutis collocare, non patres, avos, ac proavos recensere, neque cognatos, amicos, domesticos ac vicinos. « Frater enim non redimit, redimet homo [2]? » sed quidquid deprecati fuerint supplicarintque, qui hinc cum

[1] Luc. XVI, 24-26. — [2] Psal. XLVIII, 7.

peccatis migrarint, incassum jam frustraque loquentur. Etenim virgines illæ quinque implorabant ab æqualibus oleum, nec impetrarunt [1]. Et is, qui talentum in terra defoderat, cum multam excusationem attulisset, tandem condemnatus est. Item qui ipsum esurientem non paverant, nec sitienti potum dederant; cum et ipsi crederent sese ad ignorantiæ patrocinium posse confugere, nec veniam, nec excusationem repererunt. Cæteri vero nec quod hiscerent habebant, velut ille sordidis indutus vestibus [2]. Nam accusatus obticuit. Non autem hic modo, verum et alius ille, qui quod adversus proximum præteritarum offensarum meminisset, centumque denarios ab eo postulasset, post super his ipsis a domino reprehensus ob crudelitatem et inhumanitatem, nihil habuit quod responderet [3]. Unde perspicuum est, quod neque nos quidquam illic sublevabit, si non habuerimus bona opera; verum sive supplices fuerimus, obsecremusque, sive tacuerimus, æque super nos veniet supplicium ac vindicta. Ausculta igitur quomodo hic cum duo postularet ab Abraham, utroque frustratus sit. Primum enim pro se ipso deprecatus est : « Mitte, inquiens, » Lazarum : » mox non pro se ipso, sed pro fratribus; verum nihil postulatorum obtinuit. Siquidem altera postulatio, nempe prior talis erat, ut quod petebatur fieri non posset; altera vero videlicet pro fratribus, erat supervacua. Quin potius, si videtur, ipsa verba multo cum studio audiamus. Etenim si cum magistratus in medio foro reum adducit, carnifices adhibet, accusatumque laniat, omnes magno studio concurrunt, cupientes audire quid interroget judex, quid reus respondeat; multo magis hic diligenter auscultandum est, quid reus, nimirum hic dives, postulet; quid contra justus judex respondeat per Abraham. Non enim Patriarcha erat qui judicabat, quanquam is pronuntiabat;

[1] Matth. xxv. — [2] Id. xxii. — [3] Id. xviii.

verum quemadmodum in mundanis istis judiciis quoties fuerint aliqui rei, puta latrones, aut homicidæ, hos leges procul a conspectu judicis segregantes et arcentes, non permittunt ut audiant vocem judicis, quod illi et hoc et aliis honoribus judicentur indigni; sed medius quispiam interpres, et judicis interrogationes, et rei responsiones perfert; hoc sane pacto et tunc factum est. Non Deum ipsi loquentem audivit reus, sed medius erat Abraham, qui judicis vocem ei qui judicabatur retulit. Non enim ex sese dicebat quæ dicebat, sed divinas diviti leges recitabat, quæque cœlitus ferebantur, sententias proferebat; ideo nec habebat hic quod contradiceret.

II. Auscultemus itaque diligenter his quæ dicuntur. Nam in hac parabola data opera immoror, nec desisto, tametsi quartum jam diem in hac versor, propterea quod ex hac enarratione plurimum fructus nasci video tum divitibus, tum pauperibus, tum iis qui propter improborum felicitatem, atque etiam propter justorum inopiam et afflictionem conturbantur. Neque enim ulla res perinde solet hominum vulgus offendere ac perturbare, ut quod divites prave viventes multa fruantur prosperitate : contra, justi cum virtute vitam agentes, ad extremam redigantur inopiam, aliaque perpetiantur innumera paupertate ipsa graviora. Verum hæc parabola sufficit ad præstanda remedia ; divites quidem redigens ad modestiam, pauperes vero in præsentibus malis consolans : et illos quidem admonens, ne efferantur, quoties ii, qui improbe vivunt, hic pœnas non dant, quippe cum eos maneat illic gravissimus cruciatus; hos vero consolans, ne aliorum felicitate perturbentur, neque putent res humanas absque Dei providentia ferri, cum hic justus malis affligitur, improbus contra ac sceleratus homo perpetua fruitur prosperitate. Ambo siquidem pro dignitate recipient illic, hic quidem

coronas patientiæ toleranliæque, ille vero supplicia, pœnasque improbitatis. Hanc parabolam inscribite dvites pariter ac pauperes : divites quidem in parietibus domus vestræ, pauperes autem in parietibus animi vestri : et si quando deleta fuerit oborta oblivione illinite denuo, ab initio reminiscentes. Imo vero etiam divites prius in mente quam in ædibus hanc describite, semperque circumferte, et erit vobis documentum, materiaque totius philosophiæ. Nam si hanc jugiter inscriptam animo teneamus, neque hujus vitæ læta poterunt nos inflare, neque tristia dejicere prosternereque, sed non aliter quam afficimur picturis in pariete additis, erga hæc utraque afficiemur. Quemadmodum enim conspicientes in pariete pictum divitem ac pauperem, nec illi invidemus, nec pauperem despicimus, eo quod quæ videmus, umbra rerum sint, non veritas : sic et divitiarum et paupertatis, gloriæ et ignominiæ, aliarumque rerum omnium sive tristium sive lætarum naturam si noverimus, liberabimur a turbatione, quæ ex harum unaquaque in nobis gigni solet. Hæc enim omnia quavis umbra fallaciora sunt; homini vero alta mente prædito atque generoso nullæ res illustres ac splendidæ attollere, nullæ humiles abjectæque contrahere animum possunt. Verum jam tempus nobis est, ut divitis verba audiamus : « Ore te, inquit, pater, » hoc est obsecro rogoque, « ut mittas Lazarum in domum » patris mei ; sunt enim mihi quinque fratres; testificetur » illis, ne veniant in hunc locum tormentorum [1]. » Post quam pro se non impetraverat, pro aliis facit supplicationem. Vide quam humanum, quam mansuetum pœna reddiderit eum. Qui namque Lazarum præsentem despiciebat, aliorum absentium nunc curam habet : qui ante oculos jacentem præteribat, meminit eorum quos non videbat, multoque studio postulat, ut aliquo modo illis prospiciatur

[1] Luc. xvi, 28.

adversus imminentia mala : obsecratque ut Lazarus in domum patris mittatur, ubi ipsi fuerat arena stadiumque virtutis apertum. Illi videant illum coronari, qui viderunt certantem : qui testes fuerunt illi paupertatis ac famis, aliorumque malorum innumerabilium, fiant testes honoris et ignominiæ in omnem gloriam commutatæ : ut utrinque castigati doctique, quod res nostræ nequaquam præsentis vitæ termino circumscribantur, tandem præparent sese, ut hanc pœnam cruciatumque possint effugere. Quid igitur Abraham? « Habent, inquit, Moysem et Prophetas, audiant illos[1]. » Non æque tu curas fratres tuos atque Deus qui illos condidit : innumeros illis adhibuit magistros, admonitores, consultores, adhortatores. Quid igitur ille respondit? « Non, inquit, pater Abraham, sed si quis ex mortuis redeat, illis credent[2]. » Hæc sunt vulgi verba. Ubi nunc sunt qui dicunt : « Illinc rediit ?» Quis ex mortuis surrexit? Quis narravit quæ sunt apud inferos? Quam multa alia tantaque dicebat apud se ipsum dives ille, cum versaretur in deliciis? neque enim temere postulabat, ut aliquis surgeret ex mortuis. Verum quoniam ipse audiens Scripturas contempserat, deriserat, fabulas esse quæ dicebantur crediderat : erga hæc sicut ipse fuerat affectus, ita habebat opinionem et de fratribus suis. Illi, inquit, sic opinantur : quod si quis ex mortuis redierit, non derogabunt fidem illi, neque deridebunt, sed potius auscultabunt iis, quæ dicentur. Quid igitur Abraham? « Si Mosem et Prophetas non audiunt, nec si quis a mortuis surrexerit, credent[3]. » Idque verum esse, quod qui non audit Scripturas, neque ex mortuis excitatos auditurus sit, declararunt Judæi : qui quoniam Mosem ac Prophetas non audierant, neque cum mortuos vidissent excitatos, crediderunt : verum nunc quidem Lazarum occidere conabantur, nunc rursus in

[1] Luc. xvi, 29. — [2] Ibid. 30. — [3] Ibid. 31.

Apostolos impetum faciebant, quamvis multi jam ex mortuis surrexerant, quo tempore crux prædicabatur.

III. Ut vero et aliunde cognoscas quod gravior sit Scripturarum ac Prophetarum doctrina, quam si qui a mortuis resuscitati renuntient, illud considera quod quisquis mortuus est, servus est : quæ vero Scripturæ loquuntur, locutus est Dominus. Proinde etiamsi mortuus reviviscat, etiamsi Angelus e cœlo descendat, maxime omnium credendum est Scripturis. Nam Angelorum Dominus, mortuorum pariter ac viventium dominus, ipse eas condidit. Ad hæc quod supervacanea quærant qui desiderant ut mortui illinc redeant, præter hæc quæ dicta sunt, etiam ab hujus mundi tribunalibus demonstrare licet. Gehenna non videtur incredulis : nam credentibus est perspicua manifestaque, tamen ab incredulis non perspicitur. Tribunalia videntur, quotidieque audimus quod ille supplicio affectus est, illius proscripta bona ; alius operatur in fodinis, alius exustus est igni, alius alio pœnæ vindictæque genere periit : et tamen hæc cum audiunt mali ac facinorosi maleficique, non emendantur. Quid vero dico mirum, quod ii, qui nunquam in ea inciderint, non emendantur? multi frequenter in iis deprehensi, posteaquam effugerunt pœnam, perfossoque carcere elapsi sunt, rursus eadem aggrediuntur, et multo his sceleratiora perpetrant. Ne igitur quæramus hæc audire a mortuis, quæ multo clarius quotidie nos docent sacræ Litteræ. Nam si novisset hoc Deus, quod mortui excitati viventibus essent profuturi, nequaquam omisisset, neque tantum lucrum præteriisset, qui cuncta nobis utilia procurat. Ad hæc si assidue erant excitandi mortui, nobisque quæ illic geruntur renuntiaturi, et hoc ipsum progressu temporis fuisset contemptum, præterea perversa etiam dogmata diabolus invexisset, idque admodum facile. Potuisset enim frequenter ostendere simulacra, ut subornare

qui simularint mortem ac sepulturam, mox rursus sese ostenderent, quasi e mortuis excitatos, ac per illos quæcumque vellet persuadere delusis. Etenim si nunc cum tale nihil sit, somnia frequenter dormientibus visa veluti eorum, qui hinc decesserunt, multos deceperunt, perdiderunt subverteruntque, multo magis id accidisset, si hoc factum fuisset, atque in mentibus hominum obtinuisset; quod nempe multi defunctorum rediissent in vitam, innumerabiles sceleratus ille dæmon dolos texuisset, multamque fraudem in vitam hominum induxisset. Eoque Deus occlusit fores, nec permittit aliquem defunctorum huc reversum narrare, quid illic fiat, ne ille accepta occasione technas suas omnes invehat. Nam cum essent Prophetæ, pseudo-prophetas excitabat : cum essent Apostoli, pseudo-apostolos : cum Christus appareret, pseudo-christos : cum dogmata sana inducta fuissent, corrupta inducebat, ubique disseminans zizania. Itaque etiamsi illud evenisset, hoc quoque conatus fuisset fingere per sua organa, non vere excitatis martuis, sed moleficiis quibusdam ac fraudibus contuentium oculis deceptis, aut quosdam etiam subornans, quemadmodum dicere cœperam, qui mortem simularent, sursum deorsum miscuisset, confudissetque omnia. Sed Deus, cum hæc omnia prævidisset, præclusit illi viam ad has insidias, nobisque parcens non permisit ut quisquam unquam illinc huc reversus de iis, quæ ibi sunt, narraret viventibus hominibus : docens nos, ut Scripturis potius credendum existimemus, quam cæteris omnibus. Propterea quod Deus multo clariores insignioresque res gestas, quam ipsa sit resurrectio, nobis commonstravit. Orbem universum convertit, errorem abegit, veritatem induxit, per homines piscatores ac viles hæc omnia peregit; denique abunde magna suæ providentiæ documenta nobis ubique præbuit. Ne itaque putemus res

nostras hujus vitæ termino circumscribi, sed credamus fore judicium ac remunerationem omnium, quæcumque hic a nobis geruntur. Nam id est adeo manifestum conspicuumque cunctis, ut et Judæi et Græci, et hæretici, breviter omnis quisquis est homo super his consentiat. Quanquam enim non quemadmodum decet, de resurrectione philosophantur omnes, attamen de judicio, deque tribunalibus, quæ illic sunt, omnes consentiunt illic esse aliquam eorum, quæ hic geruntur, remunerationem : quod ni esset, qua de causa Deus cœlum tam amplum extendisset, terram substravisset, mare dilatasset, aërem diffudisset, tantam providentiam declarasset, nisi ad finem usque nostri curam habiturus esset?

IV. Nonne vides multos, qui cum virtute vixerunt, innumeraque mala passi sunt, decessisse nulla re bona percepta? Alios contra, cum multam pravitatem commiserint, alienas facultates rapuerint, viduas et orphanos spoliaverint, oppresserintque, opibus deliciisque et innumeris bonis fruiti fuerint, decessisse ne tantulum quidem mali passos? Quænam igitur vel illi priores virtutis præmia recipient, vel isti pravitatis ferent supplicia, si nostræ res ultra vitam hanc non proferuntur? Nam si Deus est, sicuti revera est, eum justum esse nemo non fatebitur. Atqui si justus est, et his et illis reddet pro meritis, et hoc in confesso est. Quod si et his et illis rependet pro meritis, hic vero nullus eorum recepit, neque ille improbitatis pœnam, neque hic virtutis præmia : perspicuum est restare tempus aliquod in quo congruens præmium horum uterque feret. Sed quare nobis judicem in animo sic perpetuo vigilantem, et attentum Deus constituit? conscientiam loquor. Nec enim est ullus inter homines adeo vigilans, ut est nostra conscientia. Nam externi judices et pecuniis corrumpuntur, et assentationibus deliniuntur, et metu simulant, denique

multa sunt alia quæ rectum illorum judicium depravant : at conscientiæ tribunal nulli hominum novit cedere, sed quamvis dederis pecunias, quamvis mineris, quamvis aliud quidlibet feceris, justam feret sententiam adversus peccatorum cogitationes, adeo ut ipse quoque, qui peccatum admisit, se ipsum condemnet, etiamsi alius nullus accuset. Neque id semel atque iterum, sed sæpius, imo per omnem vitam hoc facere non desinit : et licet ingens temporis intervallum intercesserit, nunquam tamen obliviscetur eorum quæ facta sunt. Quin et cum perpetratur peccatum, et prius quam perpetretur, et post quam est perpetratum, acerbus nobis imminet accusator; maxime vero posteaquam perpetratum fuerit. Nam in perpetrando scelere, quoniam voluptate sumus ebrii, non perinde sentimus : cæterum simul atque commissum fuerit, ceperitque finem, tum demum extincta voluptate, amarus pœnitentiæ stimulus succedit, contra quam accidere solet mulieribus parturientibus. Nam illis ante partum labor est ingens, gravesque nixus, dissecantes eas intolerandis doloribus : post partum vero relaxatio, dolore simul cum infante egrediente : verum hic non item, sed dum parturimus concipimusque corruptos affectus, delectamur, gaudemusque : cæterum ubi fuerimus enixi malum illum puerum peccatum, tum conspecta fœditate partus, discruciamur gravius quam mulieres parturientes. Quapropter ne, a principio maxime, concipiamus in animo corruptam cupiditatem. Quod si quando conceperimus, tamen fœtum intus præfocemus. Rursus si huc usque fuerimus negligentes, iniquitatem in opus progressam mox occidamus per confessionem, per lacrymas, per propriorum commissorum accusationem. Nihil enim tam exitiale peccato, quam peccati accusatio condemnatioque, cum pœnitudine lacrymisque conjuncta. Condemnasti tuum

peccatum? deposuisti sarcinam. Quis hæc dicit? Ipse judex Deus. « Dic tu peccata tua prior, ut justificeris [1]. » Cur igitur te, quæso, pudet, et erubescis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, ut te probro afficiat? Num enim conservo confiteris, ut in publicum proferat? Imo vero ei qui Dominus est, ei qui tui curam gerit, et qui humanus est, ei qui medicus est, ostendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamsi tu non dixeris, qui sciebat etiam antequam perpetrares. Quid igitur est causæ, quominus dicas? Non enim ex accusatione tua fit gravius peccatum : imo vero mitius ac levius. Et ob hoc ipsum Deus vult te dicere : non ut puniaris, sed ut ipse sciat peccatum; cur enim id postulet, cum jam sciat? sed ut scias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo vero vult te scire beneficii magnitudinem, ut perpetuo gratias agas, ut segnior fias ad peccandum, ut ad virtutem promptior. Nisi dixeris debiti magnitudinem, non agnosces gratiæ eminentiam. Non, inquit, cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere testes. Mihi soli dic peccatum privatim, ut sanem ulcus, teque dolore liberem. Ideo nobis indidit conscientiam, idque quovis patre amantius. Nam pater ubi semel, iterum, ac tertio, deciesve filium increpaverit, si viderit incorrigibilem manere, desperans abdicat, expellit e familia, a cognatione resecat. At non eodem modo conscientia, set licet semel, licet iterum, licet ter, licet millies admonuerit, tuque non obtemperes, monebit iterum, nec desistet usque ad supremum halitum, sive domi, sive in biviis, sive in mensa, sive in foro, sive in itinere : frequenter et in somniis ipsis peccatorum nobis simulacra spectraque repræsentat.

V. Vide autem Dei sapientiam. Non fecit perpetuam conscientiæ accusationem, neque enim hoc onus perferre

[1] Isaï. XLIII, 27.

poteramus, si jugiter accusasset : neque rursus adeo levem et imbecillem, ut post unam aut alteram admonitionem desperaret. Nam si singulis diebus et horis fuisset nos stimulatura, mœrore profecto suffocaremur. Rursus si post unam atque alteram increpationem desisteret, haud multum fructus nobis afferret. Eoque fecit objurgationem perpetuam, at non frequentem : perpetuam quidem, ne in socordiam incideremus; sed semper et usque ad mortem admoniti vigilaremus; non frequentem vero ac sæpius repetitam, ne animo conciderermus; sed ut subinde relaxatione solatioque quopiam accepto, respiraremus. Quemadmodum enim omnino non dolere de peccatis, exitiale est, atque etiam mali sensum nobis prorsus adimit : sic et jugiter, supraque modum id facere, noxium est. Potest enim et doloris immodica magnitudo, frequenter hominem a naturalibus excutiens sensibus, animum demergere, et ad honesta omnia inutilem reddere. Ea propter et illud providit, ut ex intervallis nobis immineret conscientiæ redargutio, propterea quod est admodum severa, et quovis stimulo acrius pungere consuevit peccatorem. Non enim tunc solum, cum ipsi peccamus, verumetiam cum alii committunt eadem, vehementer insurgit, magnaque contentione nobis occlamat. Nam scortator, adulter, aut fur non modo cum accusatur ipse, verumetiam cum audit alios eadem ausos accusari, ipse sibi videtur flagris cædi dum increpantur alii, suorum admissorum reminiscens, et alius quidem vocatur in jus, hic vero flagellatur, cui nullum crimen intenditur, si fuerit eadem ausus. Quemadmodum in aliorum recte factis dum laudantur et coronantur, qui eadem cum ipsis recte facta gesserunt, gaudent, exultantque, quasi non illi magis quam ipsi laudarentur. Quid igitur esse possit homine peccatore miserius, qui quoties accusantur alii, ipse exanimatur? Contra, quid eo beatius,

qui cum virtute vivit, qui dum laudantur alii, ipse gaudet, lætitiaque diffluit, ex aliorum laudibus suorum recte factorum memoriam recipiens? Hæc sunt divinæ sapientiæ opera, hæc maxima illius providentiæ sunt argumenta : conscientiæ increpatio sacra est ancora, non sinens nos tandem in peccatorum demergi profundum. Neque enim per id tempus tantum quo peccata committimus, verumetiam post multos annorum circuitus, novit nos sæpe veteris admonere peccati. Idque ex ipsis evidenter comprobabo Scripturis. Vendiderunt olim fratres Josephum, nihil quidem habentes quod incusarent, sed quoniam viderat somnia ipsi gloriam venturam portendentia : « Videbam, inquit, manipulos vestros adorantes manipulum meum [1]. » Quanquam ob hæc decuit illum servare potius, quod totius familiæ corona, totiusque generis decus erat futurus. Sed ejusmodi res est invidia, pugnat adversus domestica decora, mavultque invidus innumera perpeti mala, quam videre proximum in pretio habitum, etiamsi gloriæ pars ad ipsum sit permanatura : quo sane quid esse possit miserius? Quod et illis usuvenit : cum enim vidissent illum procul venientem, ipsisque cibum afferentem, inter se dicebant : « Venite, occidamus eum, ac videamus quid futura sint illius somnia [2]. » Ut fratrem non reverearis, neque naturam agnoscas, certe mensam ipsam conveniebat revereri, ipsumque ministerii officium, quandoquidem aliturus te veniebat. Sed vide quomodo et imprudentes vaticinantur : « Venite, inquiunt, occidamus eum, et videamus quid futura sint illius somnia. » Etenim nisi struxissent insidias, nisi dolos texuissent, et impudens illud consilium concinnassent, nequaquam cognovissent vim illorum somniorum. Non enim perinde magnum erat, Joseph, si nihil acerbi passus esset, conscendere thronum Ægypti, ac tot

[1] Gen. XXXVII, 7. — [2] Ibid. 20.

obstaculis discussis, hunc eumdem assequi splendorem. Nisi enim illi struxissent insidias, non vendidissent eum in Ægyptum. Nisi in Ægyptum vendidissent, non adamatus fuisset ab hera. Si non fuisset adamatus ab hera, non fuisset conjectus in carcerem, non interpretatus fuisset somnia, non regnum illud fuisset assecutus. Si non fuisset regnum consecutus, non venissent illi commercaturi frumentum, nec adorassent. Itaque quoniam occiderunt illum, ob hoc maxime intellexerunt illius somnia. Quid igitur? Ipsi-ne bonorum omnium, quæ post evenerunt, illiusque gloriæ fuerunt illi conciliatores? Nequaquam. Verum ipsi quidem moliebantur illum morti, desperationi, servituti, breviter extremis malis tradere : sed Deus melior artifex, insidiantium malitia in venditi insidiisque impetiti gloriam usus est.

VI. Ne vero putares rerum eventus, vel casus esse fortuitos, vel ab humanarum rerum subita mutatione pendere : per eos qui adversantur, per eos qui obsistunt, procurat Deus, ut res quæ vetantur, conficiantur, inimicis suis ad suam gloriam utens ministris, ut intelligas quod Deus decrevit, a nemine dissipari, nec manum illam excelsam a quoquam aversum iri : quod si quando ab aliquo petaris insidiis, ne consterneris animo, neve moleste feras, sed scire possis insidias in bonum finem exituras, tantum si fortiter feras quæ accidunt. Ecce hic quoque livor regnum peperit, invidia conciliavit diadema, ad thronum perduxit, atque illi ipsi qui struebant insidias, auxiliantes promoverunt ad illius imperii magnitudinem. Et is quidem cui structæ fuerant insidiæ, regnum adeptus est : ii vero, qui struxerant, servierunt : adorabatur ille, hi adorarunt. Itaque cum tibi acciderint acerba, continuaque mala, ne turberis, neque moleste feras, sed expecta finem. Omnino continget aliquid munifico Deo dignum, tantum si cum

gratiarum actione feras quæ accidunt : quandoquidem nec iste, cum illa somniasset, cum in extremum discrimen venisset, cum venditus a fratribus, cum ab hera insidiis appetitus, denique cum in carcerem esset conjectus, dicebat apud sese : « Quid tandem hoc est rei? fefellerunt me illa somnia : exulo a patria, spoliatus sum libertate, propter Deum non cessi heræ ad adulterium invitanti, propter pudicitiam ac virtutem do pœnas, ac ne sic quidem ultus est vicem meam Deus, aut manum porrexit, sed passus est me tradi vinculis super alia aliis, calamitates inciderunt perpetuæ, post cisternam servitus, post servitutem insidiæ, post insidias calumnia, post calumniam carcer : » verum horum nihil illum perturbabat, sed perseverabat in spe cum bona fiducia, sciens quod quæ dicta sunt a Deo, nunquam excident. Poterat quidem Deus eodem etiam die ista perficere, sed ut simul et suam declaret potentiam, et fidem famulorum suorum, permittit multum temporis intercedere, multaque incidere impedimenta, uti simul et ipsius robur cognoscas, tum explentis promissa, posteaquam in desperationem adducta res est, et servorum perspicias tolerantiam ac fidem, quos nihil horum, quæ interim accidunt, a bona spe depellit. Sed quod dicere cœperam, reversi sunt isti, fame illos veluti carnifice præcipites agitante, et principi Joseph exhibente. Volebant emere frumentum : hic autem ait ad eos; « Exploratores » estis [1]. » Illi apud sese dicebant : « Quidnam hoc est? alimenta emptum venimus, et de vita periclitamur? » Merito: quandoquidem et ille vobis alimoniam afferebat, deque vita periclitatus est. Cæterum ille quidem vere passus est; vos autem hoc per simulationem patimini. Non enim inimicus erat, sed inimici personam assumpserat, ut quid in paterna familia ageretur ad plenum cognosceret. Quoniam

[1] Gen. XLII, 9.

enim circa ipsum improbi, ingratique fuerant : Benjamin autem cum ipsis non viderat, veritus de puero ne quando et ille eadem quæ frater passus fuisset, jubet unum ex illis vinctum illic detineri, deinde illos sumpto omni frumento discedere, mortem illis comminatus, nisi fratrem suum adducerent. Hæc igitur ubi facta sunt, dixit illis : « Relinquite aliquem hic, et fratrem vestrum adducite : sin minus, moriemini. » Quid tum inter se loquebantur illi? « Profecto hæc jure nobis accidunt : nam in peccatis sumus, de fratre nostro cum rogaret nos. » Vides post quantum temporis peccati illius recordabantur? et ad patrem quidem dixerant : « Fera pessima devoravit Joseph [1]. » Cæterum ipso Joseph præsente audienteque peccatum suum prodebant. Quid hac re mirabilius accidere possit? judicium absque redargutionibus peragitur, et excusatio sine accusatione, probatio sine testibus, dum ipsi, qui facinus peregerant, se ipsos redarguunt, quodque clam factum fuerat, efferunt. Quis persuasit? quis adegit in publicum efferre, quæ ante tantum temporis patrata sunt? Annon perspicuum est huc adegisse conscientiam, judicem, cui verba dari non possunt; quæ assidue concutiebat illorum mentem, animumque turbabat? Et ille occisus tunc sedebat tacite judicans illos : cumque nulla sententia in ipsos esset pronuntiata, ipsi condemnationis calculum adversus sese ferebant. Et isti quidem hæc dicebant. Alius vero sese excusabat, dicens : « Nonne dixi ad vos ita loquens : Ne lædatis puerum, » neve quidquam mali illi faciatis, quoniam frater noster » est : et ecce nunc sanguis ipsius exquiritur de manibus » nostris [2]? » Attamen is, qui hæc dicebat, nihil de cæde aut interfectione illa dixerat : verum ne ipse quidem sedens quidquam tale quærebat, sed alium fratrem requirebat : ipsorum tamen conscientia per oblatam occasionem insur-

[1] Gen. XXXVII, 33. — [2] Gen. XLII, 22.

rexit, momorditque illorum animos, efficiens, ut nemine compellente, sua confiterentur facinora. Eadem et nobis accidunt in peccatis præteritis. Cum enim malis nos circumstantibus examinamur, priorum peccatorum reminiscimur.

VII. Hæc igitur omnia cum sciamus, ubi quid pravi gesserimus, ne expectemus calamitates, malorumque incursum, neque pericula, neque vincula, sed singulis et horis et diebus renovemus apud nos ipsos hoc judicium, sententiam adversus nos ipsos feramus, omnique modo conemur Deo nos purgare, ac neque ipsi de resurrectione, deque judicio dubitemus, neque alios ita loquentes feramus, sed modis omnibus per ea, quæ dicta sunt, illis obturemus os. Nam si illic non essemus daturi pœnas admissorum, Deus nequaquam nobis hic constituisset tale judicium. Sed et hoc ipsum est illius benignitatis indicium. Quoniam enim tunc exacturus est a nobis rationem delictorum, instituit in nobis hunc judicem incorruptibilem, ut is hic de commissis nobis judicium reddens, emendatioresque faciens, ex illo eripiat judicio : quod et Paulus ait : « Nam si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur a Domino [1]. » Ut igitur neque tum puniamur, neque tum pœnas demus, in suam quisque conscientiam ingrediatur, vitamque explicet : cunctisque commissis diligenter excussis condemnet animam, quæ hæc patravit, puniatque cogitationem, affligat, crucietque suam ipsius mentem, supplicium a se ipso exigat pro peccatis, per condemnationem, per diligenter actam pœnitentiam, per lacrymas, per confessionem, per jejunium, per eleemosynam, per continentiam, ac charitatem, ut possimus omnes omni modo hic depositis peccatis multa cum fiducia illuc proficisci. Quam nobis omnibus contingat assequi, gratia ac benigni-

[1] 1 Cor. xi.

tate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et sancto Spiritui gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In quatriduanum Lazarum.

I. Hodierno die suscitatus a mortuis Lazarus, multorum nobis variorumque scandalorum dissolutionem impertit. Hæc enim lectio nescio quo pacto hæreticis ansam, et Judæis contradictionis occasionem dedit : non ex rei veritate, absit, sed ob malitiosum illorum animum. Siquidem multi ex hæreticis dicunt similem Patri non esse Filium : quid ita? quoniam indiguit precibus, inquiunt, Christus ad excitandum a mortuis Lazarum : nisi enim precatus esset, Lazarum non excitasset. Et quî fieri poterit, ut is qui precatus est, sit similis ei, qui supplicationem admisit? Nam hic quidem precatur, ille vero preces supplicantis admisit. Blasphemant autem, quod non intelligant condescensionis gratia preces, et propter astantium imbecillitatem fusas esse. Alioqui, dic quæso, quis major est, qui lavat pedes, an ille cujus pedes lavat? omnino illum majorem esse dices, cujus pedes lavit is, qui lavabat [2]. Atqui Judæ proditoris pedes lavit Salvator : siquidem cum Discipulis erat : quis ergo major? num Christo Domino proditor Judas, quandoquidem ejus pedes lavit Christus? absit Utrum vero humilius lavare pedes, an precari? haud dubium quin pedes lavare. Qui ergo quod erat humilius facere non recusavit, quomódo facere quod erat sublimius recusaret? Sed omnia propter astantium Judæorum imbe-

[1] Alias de Christi precibus contra Anomæos, IX. — [2] Joan. XIII, 5.

cillitatem fiebant, ut ex progressu sermonis apparebit. Quin etiam Judæi contradictionis inde occasionem arripientes dicunt : « Qui fit, ut cum Christiani Deum habeant, qui locum ubi mortuus jacebat Lazarus ignorabat? quandoquidem sororibus Lazari Marthæ et Mariæ Salvator dicebat : « Ubi posuistis eum [1] ? » Vides, inquit, ignorantiam? Vides imbecillitatem? ille-ne, qui etiam locum ignoravit, est Deus? » At ego sic eos alloquar, non quod ita sentiam, sed ut eorum objectionem ignominiose rejiciam. Ignoravit, ais, Christus, o Judæe, quia dixit : « Ubi posuistis eum? » Itaque ignoravit etiam in paradiso Pater, ubi absconditus esset Adam. Circuibat enim quasi eum in paradiso quærens, ac dicens : « Adam, ubi es? » quasi diceret : « Ubi absconditus es? » Quare non prius locum dixit, ex quo cum fiducia cum Deo colloquebatur Adam? « Adam, ubi es? » Ille vero quid? « Vocem tuam audivi in paradiso ambulantis, et timui, eo » quod nudus essem, et abscondi me [2]. » Si hanc, o Judæe, vocas ignorantiam, illam quoque ignorantiam voca. Dicebat enim Christus Marthæ et Mariæ : « Ubi posuistis eum? » Hanc igitur ignorantiam vocas? Quid ergo dices, cum audieris Deum Caïno dicentem : « Ubi est Abel frater tuus [3] ? » Quid ais? Si hanc ignorantiam vocas, illam quoque ignorantiam voca. Accipe alteram etiam ex Scriptura sacra demonstrationem. Dixit Deus Abrahæ : « Clamor Sodomo» rum et Gomorrhæ venit ad me. Descendens igitur videbo, » si secundum clamorem eorum qui venit ad me consum» mantur : sin autem non, ut sciam [4]. » Qui novit omnia, antequam fiant, qui corda et renes scrutatur Deus, qui novit cogitationes hominum [5] solus dicebat : « Descendens » igitur videbo, si secundum clamorem eorum, qui venit ad me, consummantur : sin autem non, ut sciam. » Si illud

[1] Joan. xi, 34. — [2] Gen. iii, 9. — [3] Id. iv, 9. — [4] Id. xviii, 20, 21. — [5] Psal. xciii, 11.

est ignorantiæ, hoc quoque erit ignorare. Atqui neque secundum Vetus Testamentum Pater ignorat, neque secundum Novum Testamentum Filius. Quid est igitur illud : « Descen- » dens videbo, si secundum clamorem eorum, qui venit ad » me, consummantur : sin autem non, ut sciam? » Rumor, inquit, ad me pervenit : sed accuratius volo rursus reipsa experimentum capere : non quod ignorem ego, sed homines a me doceri velim, ut ne temere fidem verbis adhibeant, neque, si quis adversus alterum quidpiam dicat, facile credendum esse, verum ubi prius ipsi diligenter palpaverint, et rem ipsam experimento didicerint, tum demum esse credendum. Atque hac de causa in alio Scripturæ loco dicebat : « Nolite credere omni verbo[1]. » Nihil enim ita vitam hominum evertit et pessumdat, ac si quis statim iis, quæ passim dicuntur, fidem habeat. Hoc etiam Propheta David prophetans dicebat : « Detrahentem secreto » proximo suo, hunc persequebar[2]. »

II. Vides quo pacto nulla acciderit ignorantia Salvatori, cum dixit : « Ubi posuistis eum ? » sicut neque Patri cum dixit Adamo : « Ubi es[3]? » vel Caïn : « Ubi est Abel frater » tuus[4]? » vel : « Descendens videbo, si secundum clamorem » eorum, qui venit ad me, consummantur : sin autem non, » ut sciam. » Jam ergo tempus est ut cum iis confligamus, qui Christum dicunt propter imbecillitatem orasse, cum Lazarum suscitaret. Attendite itaque, dilectissimi, quam diligentissime, quæso. Mortuus est igitur Lazarus, nec in illis locis erat Jesus, sed in Galilæa, dixitque Discipulis suis : « Lazarus amicus noster dormit[5]. » Illi autem putantes, quod de somno ejus loqueretur, dicunt illi : « Domine, » si dormit, salvus erit[6]. » Dicit eis Jesus manifeste : « La- » zarus mortuus est[7]. » Venit deinde Salvator Jerosolymam

[1] Eccli. XIX, 16. — [2] Psal. CVI, 6. — [3] Gen. III, 9. — [4] Id. IV, 9. — [5] Joan. XI, 11. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 14.

ad locum, ubi Lazarus jacebat, et obviam prodit illi soror Lazari, et ait illi : « Domine, si fuisses hic, frater meus non » fuisset mortuus[1]. Si fuisses hic. » Infirma es mulier. Nescit nunc mulier Christum, licet corpore præsens non esset, Divinitatis potentia præsentem fuisse : sed ex corporis præsentia magistri virtutem metitur. Dicit ei Martha : « Domine, » si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Et nunc » scio, inquit, quia quæcumque poposceris a Deo, dabit » tibi Deus[2]. » Salvator igitur secundum hanc petitionem preces offert. Neque enim precibus indigebat Deus, ut mortuum suscitaret. Annon enim alios etiam mortuos suscitavit? quando illi occurrit quidam mortuus, qui in porta civitatis efferebatur, tantummodo loculum tetigit, et mortuum excitavit[3]. Num precibus tum indiguit, ut excitaret defunctum? et alibi rursus tantum verbo puellam est allocutus. « Talitha cumi[4], » et confestim tradidit eam parentibus suis sanam. Num precibus tum indiguit? Quid autem de magistro loquor? Discipuli ejus solo verbo mortuos suscitabant. Petrus nonne Tabitham verbo excitavit? Paulus nonne suis vestibus signa multa fecit? Disce quidpiam mirabilius istis : Apostolorum umbra mortuos suscitabat. « Efferebant enim, inquit, in grabatis ægrotos, ut saltem » umbra Petri obumbraret quemquam illorum, et confes- » tim excitabantur[5]. » Quid ergo? Discipulorum umbra mortuos excitabat, et magister precibus egebat, ut mortuum excitaret? Sed propter mulieris imbecillitatem adhibet preces Salvator. Ait enim ipsi : « Domine, si fuisses hic, » frater meus non fuisset mortuus : et nunc scio, quia quæ- » cumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. » Postulasti preces, do preces. Expositus est fons : quodcumque tandem vas qui attulerit, implet illud. Si magnum fuerit,

[1] Joan. XI, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Luc. VII, 14. — [4] Marc. V, 14. — [5] Act. V, 15.

magnum sumit : si exiguum, sumit exiguum. Hæc igitur preces postulavit, et Salvator preces concessit. Alius dixit : « Non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tan» tum dic verbo : Fiat tibi, et sanabitur puer meus : tum » dixit ei Salvator : Secundum fidem tuam fiat tibi[1]. » Alius dixit : « Veni, sana filiam meam : » tum ait illi : « Sequar te. » Itaque prout se habent hominum voluntates, medelam adhibet medicus. Alia rursus clam vestimenti ejus fimbriam tetigit, et clam medelam obtinuit[2] : unusquisque prout credebat, etiam sanitatem recuperabat. Ista dicit : « Scio, quia quæcumque poposceris a Patre, dabit tibi Pater, » et quoniam preces postulaverat Martha, preces illi concessit Salvator, non quod ipse precibus indigeret, sed quod mulieris infirmitati morem gereret, seque Deo non adversari ostenderet, verum quidquid ipse fecerit, hoc etiam fieri a Patre. Formavit Deus hominem a principio : fuit utriusque commune figmentum : « Faciamus enim, inquit, hominem » ad imaginem et similitudinem nostram[3]. » Rursus latronem voluit in paradisum intromittere, et confestim verbum protulit, ac latronem in paradisum introduxit, neque precibus indiguit : tametsi post Adamum omnes Dominus ab aditu illius arceret. Posuit enim flammeum gladium ad custodiendum paradisum[4] : at Christus auctoritate sua paradisum aperuit, et latronem introduxit. Latronem, Domine, in paradisum introducis ? Pater tuus ob unum peccatum Adamum ejecit e paradiso, et tu latronem introducis ? eum qui mille malorum, mille scelerum reus erat ? et simpliciter ita propter unam vocem in paradisum eum introducis ? Ego vero introduco : nam nec illud absque me factum est, neque istud absque Patre meo : sed et hoc meum est, et illud est Patris mei. « Ego enim in Patre, et » Pater in me. »

[1] Matth. VIII, 8. — [2] Id. IX, 20. — [3] Gen. I, 26. — [4] Id. III, 24.

III. Atque ut videas orationis opera non fuisse mortuum excitatum, audi orationem. Quid enim ait? « Gratias ago » tibi, Pater, quoniam audisti me [1]. » Quid ergo? hæccine species est orationis? hæc forma supplicationis? « Gratias » ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem, inquit, sciebam, » quia semper me audis [2]. » Si ergo scis, Domine, semper audiri se a Patre, cur de iis, quæ scis Patrem interpellas? Equidem scio, inquit, quia semper audit me Pater: « Sed » propter populum, qui circumstat, dixi: Ut cognoscant » omnes, quia tu me misisti [3]. » Num igitur propter defunctum oravit? num supplicavit ut resurgeret Lazarus? num dixit: « Pater impera morti ut obediat? » num dixit: « Pater impera inferno, ut portas non occludat, sed prompte mortuum reddat? « Sed propter populum hunc circumstantem » dixi, inquit: Ut cognoscant omnes, quia tu me misisti. » Non ergo signum est id quod geritur, sed instructio eorum qui adsunt. Vides quo pacto non propter mortuum fierent preces, sed propter infideles qui aderant: « Ut cognoscant, » inquit, quia tu me misisti. » Et quo pacto fieri poterit, dicet aliquis, ut cognoscamus te ab illo missum esse? Attende quæso diligenter. Ecce, inquit, propria mea auctoritate mortuum evoco: Ecce propria potestate morti impero: Patrem voco, patrem: et Lazarum evoco e sepulcro. » Si primum illud verum non est, ne hoc fiat secundum: sin autem vere Pater est pater, obediat mortuus ad eorum qui adsunt instructionem. Quid enim Christus dicebat? « La- » zare, veni foras [4]. » Quando fiebat oratio, non resurrexit mortuus: sed quando dixit: « Lazare, veni foras, » tunc mortuus resurrexit. O magnam mortis tyrannidem! O magnam tyrannidem virtutis illius, quæ animam illam detinebat! O inferne, facta est oratio, et mortuum non dimittis? Nequaquam, inquit. Qua de causa? quia non jussus sum

[1] Joan. XI, 41. — [2] Ibid. 42. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 43.

dimittere. Custos sum carceris, qui reum hic detineo : nisi jussus fuerim, inquit, non dimittam. Siquidem oratio non propter me, sed propter eos qui aderant infideles, est facta. Nam ego nisi mihi fuerit imperatum, reum non dimittam. Vocem expecto, ut animam dimittam. « Lazare, veni foras. » Audivit præceptum dominicum mortuus, et confestim leges mortis violavit. Erubescant hæretici, et pereant a facie terræ. Satis enim ex ipso Scripturæ textu constat non ad mortuum suscitandum orationem esse factam, sed ut eorum, qui aderant, infidelium infirmitati consuleretur. « Lazare, veni foras. » Quare vero mortuum nominatim vocavit? Quæris tu quare? Ne si absolutam vocem ad mortuos direxisset, omnes qui in sepulcris erant, excitaret, idcirco dicit : « Lazare veni foras. » Te unum coram hoc populo interim revoco, ut hac in parte specimen virtutis futurorum exhibeam. Ego enim qui unum excitavi, totum orbem terrarum excitabo. « Ego quippe sum resurrectio et vita. Lazare veni foras. » Et prodiit mortuus ligatus pedes et manus institis. O rem insolitam et mirabilem ! Qui a mortis vinculis animam solvit, qui fores inferni perfregit, qui portas æreas et vectes ferreos contrivit, et animam a mortis vinculis liberavit, non potuit etiam institas mortui solvere? Sane potuit : sed Judæis imperat solvant institas, quas ipsi prius dum illum sepulcro conderent, strinxerant, ut suorum vinculorum indicia recognoscant, ut experimento discant, ex iis quæ ipsi præstiterint, Lazarum eum esse quem ipsi sepulcro condiderint, et Christum esse, qui secundum Patris beneplacitum in mundum advenit, qui vitæ ac necis habet potestatem. Ipsi gloria et imperium una cum Patre tuo initii experte, simulque sancto ac vivifico Spiritu tuo, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA [1].

Quod non dicere et ad alios efferre, quæ scimus, pauperiores nos reddit, et gratiam extinguit; et in preces, quibus Christus est usus, et auctoritatem, qua omnia faciebat, et in veteris legis emendationem; et quod incarnatio æqualitatem ipsius cum Patre non minuit, sed confirmat potius.

I. Superioribus diebus abunde in celebri cœtu conciones habuimus, dum apostolica certamina tractaremus, et spiritualium recte factorum narratione nos oblectaremus; jamvero tempus est ut vobis debitum persolvamus. Etenim nihil est, quod impediat; atque equidem oblitos esse vos scio debitorum meorum, quod tam multi dies intercesserint; non tamen ea idcirco celabo, sed ea vobis magna animi alacritate persolvam. Id vero facio, non solum, quod bonæ fidei sim debitor, sed etiam quod utilitati meæ consulam. Nam in corporalibus quidem contractibus ei, qui mutuum sumpsit, utile est, si is qui mutuatus est, obliviscatur; sed in spiritualibus pactis ei, qui debitum exoluturus est, utilitatem parit maximam, si qui accepturi sunt, debitorum perpetuo recordentur. Siquidem mutua pecunia restituta deserit eum qui persolvit, et ad eum transit, qui recipit, atque unius imminuit, alterius auget facultates; in spiritualibus vero non item; sed fieri potest ut rem debitam et persolvamus et retineamus; quodque permirum est, tum maxime illam habemus, cum aliis persolverimus. Si enim defossam in mente perpetuo custodiam,

[1] Alias quæ est contra Anomæos decima.

nec ulli communicem, minuitur mihi lucrum, decedit aliquid de facultatibus; sin autem ad omnes efferam, multosque consortes ac participes faciam, mihi divitiæ spirituales augentur. Atque hæc ita se habere, eumque qui cæteris communicat, depositum augere; qui vero abscondit quæstum omnem imminuere, testes sunt illi, quibus fuerant talenta commissa, is cui quinque, is cui duo, et is cui unum. Alii enim duplicata proferebant [1], quæ sibi credita fuerant, et idcirco honoribus afficiebantur; alius autem apud se servavit, nec ulli communicavit, neque duplum reddere valuit, atque idcirco punitus est. Hæc igitur audientes omnes, et quod inde supplicium imminet reformidantes, quod penes nos fuerit bonum, in fratres conferamus, et in medium omnibus persolvamus, neque recondamus. Cum enim cum cæteris communicamus, tum amplius ipsi ditescimus; cum participes lucri multos facimus, tum facultates nostras augemus. Atqui minui gloriam tuam arbitraris, cum tu ea nosti cum multis, quæ solus noveras; imo vero tum augetur gloria, et utilitas tua, cum invidiam proculcas, cum livorem extinguis, cum amoris in fratres egregium specimen edis. Quod si solus id sciens obambules, homines quidem te tanquam invidum et fratrum osorem aversabuntur, et odio habebunt; Deus autem tanquam ab improbo extremum supplicium exiget; præter hæc autem ipsa etiam gratia confestim nudum te derelinquens aufugiet; quandoquidem frumentum quoque si semper in horreis sit reconditum, consumitur, cum a tinea exedatur; si vero prolatum foras in arva spargatur, multiplicatur rursumque renovatur; ita sermo quoque spiritualis, si semper intus concludatur, dum invidia, torpore, ac tabe corrumpitur, et consumitur anima, cito extinguitur; sin autem tanquam in arvum fertile in animas fratrum disper-

[1] Matth. xxv, 15.

gatur, ita fit, ut et iis a quibus suscipitur et iis a quibus possidetur, multiplicetur thesaurus. Et quemadmodum fons ex quo frequenter hauritur, purior fit, et copiosius scaturit; obturatus vero destruitur; sic et donum spirituale, ac sermo doctrinæ si frequenter hauriatur, et hauriendus quibusvis exponatur, uberius manat; invidia vero et livore suppressus minuitur, ac tandem extinguitur. Quando igitur tanta nobis inde utilitas oritur, age quod in nostra potestate situm fuerit, in medium afferamus, totumque vobis debitum exolvamus, si prius totum debitorum istorum ordinem vobis in memoriam revocaverimus.

II. Scitis ergo ac meministis, nuper nos de Unigeniti gloria disserentes, plures condescensionis in verbis causas enumerasse, ac dixisse nos non tantum ob carnis amictum, neque propter infirmitatem auditorum tantum sæpe Christum humiliter loqui, verumetiam multis in locis, quod et humilitatem doceat. Atque illas quidem causas satis tum persecuti sumus, et illius, quam pro Lazaro, et alterius quam in ipsa cruce obtulit, orationis memoriam refricuimus, et ostendimus hanc quidem ideo fusam esse, ut dispensationis in carne fides astrueretur, illam vero, ut auditorum imbecillitati consuleret, cum ipse nequaquam auxilio indigeret. Porro multa facta etiam ab eo fuisse, ut humilitatem illos doceret, audi quæ probent. Aquam misit in pelvim [1], et quasi hoc non sufficeret, adhuc et linteo se præcinxit, ad extremam se dejiciens vilitatem, ac Discipulorum pedes lavare cœpit, et cum Discipulis etiam proditoris pedes lavit. Quis non obstupescat et miretur? Ejus, qui proditurus illum erat, pedes lavat, et Petrum, qui recusabat ac dicebat : « Domine, non mihi lavabis pedes [2], » non omittit, sed ait illi : « Si non lavero pedes tuos, non » habes partem mecum [3]; » tum ille, « Domine, non tantum

[1] Joan. XIII, 4. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 8.

»pedes, sed et manus et caput[1]. » Vides in his duobus Discipuli reverentiam, et in recusatione et in assensu? Licet enim contraria sint verba, attamen præ nimio fervore animi utrumque prolatum est. Vides ut ubique fervens et diligens esset? verum ut dicere occœperam, ne propter rei vilitatem, tibi in suspicionem vilitatis ejus natura veniret, post quam eorum lavit pedes, audi quid eis dixerit. « Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me, Domine ac »Magister, et bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego lavi »pedes vestros Dominus ac Magister, ita et vos debetis »vobis invicem facere. Exemplum enim dedi vobis, ut »quemadmodum ego feci vobis, ita et vos invicem facia»tis[2]. » Vides ab eo multa esse facta, ut exemplum daret. Nam quemadmodum sapientia multa præditus magister cum balbutientibus puerulis balbutit, neque balbuties magistri inscitiam indicat, sed quantum de puerulis sit sollicitus; sic nimirum et Christus, non ob suæ naturæ vilitatem hæc agebat, sed ob condescensionem. Atque hæc non temere sunt prætereunda. Nam et hoc ipsum, si seorsum ab aliis a nobis excutiatur, vide quanta absurditas hinc sequatur. Si enim is qui lavat, eo qui lavatur vilior et inferior videtur esse; cæterum qui lavat Christus est, et Discipuli, qui lavantur; ergo inferior Discipulis erit Christus; at hoc nullus, ne si insaniat quidem, dixerit. Vides quantum sit malum causas, ob quas omnia Christus agebat, ignorare? vel potius, vides quantum sit bonum omnia diligenter excutere, neque quovis modo aliquid ab eo dictum esse vel factum, sed etiam cujus rei gratia, et propter quid, adjungere? Neque vero tantum hoc loco id fecit, sed et alibi hoc ipsum subindicavit. Cum enim dixisset : « Quis major est, qui recumbit, an qui ministrat?» » adjecit, « Nonne, qui recumbit? Ego autem in medio ves-

[1] Joan. XIII, 9. — [2] Ibid. 12-15.

»trum sum, sicut qui ministrat [1]. » Hoc vero etiam dixit, et illud fecit, ostendens multis in locis se minora arripere ad docendos Discipulos, et simul ut eos ad modestiam sectandam inducat. Atque hæc illum omnia tolerare manifestum est, non quod inferioris sit naturæ, sed ut eos erudiat; siquidem alibi quoque dicit : « Principes gentium »dominantur earum, apud vos autem non ita; sed qui vult »inter vos esse primus, sit omnium minister. Nam Filius »hominis non venit ministrari, sed ministrare [2]. » Si ergo venit ut ministraret, et humilitatem doceret, noli turbari, nec animum desponde, sicubi eum quæ ministrorum sunt aut perficere videris aut effari. Ita quoque multas orationes ab eadem mente fundit; siquidem accesserunt ad eum dicentes : « Domine, doce nos orare, sicut Joannes docuit »Discipulos suos [3]. » Quid ergo, quæso, faciendum fuit? num orare docendi non erant? Atqui hac de causa venerat, ut ad omnem illos philosophiam informaret. Ergo docendi erant? proinde orare oportuit. Verumtamen hoc verbo solum agendum fuit, inquit. Atqui non ita ea quæ verbis, atque ea quæ factis doctrina proponitur, Discipulos permovere consuevit ; propterea non verbis solum eos orare docet, sed ipse in oratione perseverat, et in desertis totas noctes orando transigit, ut nos erudiat et admoneat, cum in colloquium nobis cum Deo veniendum est, fugiendos tumultus ac vulgi turbas, et in solitudinem secedendum non locorum tantum, sed etiam temporum. Solitudo autem non mons tantum est, sed etiam cubiculum a clamore immune.

III. Atque ut intelligatis condescensionis esse orationem; principio quidem jam ex iis quæ circa Lazarum acciderunt demonstravimus; verumtamen aliunde etiam id constat. Quam enim ob causam in majoribus miraculis non orat.

[1] Luc. xxii, 27. — [2] Matth. xx, 25-28. — [3] Luc. xi, 10.

sed in minoribus? Nam si, quod auxilio indigeret, orabat, et quod sibi sufficientem virtutem non haberet, in omnibus orare deberet, et patrem vocare; quod si minus in omnibus, saltem in majoribus; nunc autem contrarium agit; cum de rebus majoribus agitur, non orat, ut se, ad alios docendos, id ostendat egisse, non quod careret virtute. Certe quando panes benedixit, suspiciens in cœlum oravit [1], ut nos doceret non prius attingendam esse mensam, quam gratias egerimus conditori frugum Deo; et cum multos mortuos suscitasset, non oravit, sed cum Lazarum solum. Et causam tum diximus, quod imbecillitati astantium vellet consulere; quam causam etiam dixit ipse, cum aperte illudaddidit : « Propter turbam, quæ circumstat, dixi. » Et non jam orationem, sed vocem mortuum excitasse satis tum demonstravimus. Atque ut hoc manifestius intelligas, vide. Quando enim puniendum fuerit, et quando honore afficiendum, et quando peccata dimittenda, et quando eges ferendæ, et quando quidpiam eorum, quæ majoris momenti sunt, agendum fuerit, nusquam illum vocare Patrem invenies, nec orare, sed cum auctoritate cuncta perficere. Atque horum quidem singula ego numerabo; tu vero diligenter considera, quo pacto nusquam indigeat oratione. « Venite, inquit, benedicti Patris mei, possidete » paratum vobis regnum [2], » et rursus, « Discedite a me male- » dicti in ignem, qui paratus est diabolo et angelis ejus [3]. » Ecce cum omni auctoritate supplicio afficit, et honore, nec oratione ulla indiget. Rursus quando paralytici corpori mederi voluit : « Surgens tolle lectum tuum, et ambula [4]; » quando a morte liberare : « Talitha cumi, surge [5]; » quando a peccatis immunem reddere : « Confide, fili, dimittuntur » tibi peccata tua [6]; » quando dæmones increpare : « Tibi

[1] Matth. xv, 34. — [2] Id. xxv, 34. — [3] Ibid. 41. — [4] Marc. II, 9. — [5] Id. v, 41. — [6] Matth. IX, 2.

» formam dico malignum dæmonium, exi ab eo [1];» quando reprimendum fuit mare, «Tace, obmutesce;» quando aliquem lepra correptum mundare : « Volo, mundare [2]; » quando legem ferre : « Audistis, quia dictum est antiquis : Non » occides; ego autem dico vobis, qui dixerit fratri suo : » Fatue, reus erit gehennæ ignis [3]. » Vides ut omnia cum herili auctoritate perficiat, et in gehennam ejiciat, et in regnum introducat, et paralysim sanet, et mortem abigat, et peccata dimittat, et dæmonia increpet, et mare compescat? tametsi quid majus, quæso, in regnum introducere, et in gehennam injicere, peccata dimittere, cum auctoritate leges ferre, an panes creare? nonne manifestum est, et confessum apud omnes, hæc illis esse majora? nihilominus tamen in majoribus nequaquam orat, ut ostendat in minoribus etiam se non ob infirmitatem virtutis id egisse, sed ob eorum qui tum aderant eruditionem. Atque ut discas quantum sit peccata dimittere, testem tibi Prophetam citabo. Nullius quippe alterius hoc esse ostendit Propheta, nisi Dei solius. « Quis enim Deus, inquit, sicut tu, auferens » iniquitates, transcendens impietates [4]? » Quinetiam in regnum introducere, multo majus est, quam mortem solvere; sed et illud tamen cum potestate præstat. Rursus leges ferre non est subjectorum, sed eorum qui regnant; et hoc quidem clamat ipsa rerum natura; cum regum tantum sit leges sciscere; quod ipsum quoque Apostolus indicat his verbis : « De virginibus autem præceptum » Domini non habeo; consilium autem do, tanquam mise- » ricordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis [5]. » Nam quia servus erat, et minister, non est ausus iis, quæ ab initio præcepta fuerant, quidquam addere. Christus autem non ita; sed summa cum auctoritate recitat leges antiquas,

[1] Marc. iv, 39. — [2] Matth. viii, 3. — [3] Id. v, 22. — [4] Mich. vii, 18 — [5] 1 Cor. vii, 25.

et suas rursus introducit. Quod si simpliciter leges ferre, solius est regiæ potestatis, cum non modo leges eum ferre compertum fuerit, sed etiam veteres emendare, quæ tandem occasio relinquetur iis, qui voluerint impudenter adversari? satis enim ex hoc liquet eum ejusdem esse cum Patre substantiæ.

IV. Verum ut id quod dico manifestius evadat, ad ipsum Scripturæ locum veniamus. Cum ascendisset in montem, inquit, sedebat, et circumstantibus omnibus cœpit dicere ; Beati pauperes spiritu, mites, misericordes, mundi corde [1]; deinde post illas beatitudines ait : « Nolite putare, quoniam » veni solvere legem, aut Prophetas; non veni solvere, sed » adimplere [2]. » Quis enim hoc suspicatus est, aut quid ex iis quæ dicta fuerant, contrarium fuit prioribus, ut hoc diceret? « Beati, inquit, pauperes spiritu, » hoc est, humiles ; atqui dixerat hoc quoque Vetus Testamentum. « Sacri- » ficium enim Deo spiritus contribulatus, cor contritum et » humiliatum Deus non despiciet [3]. Et rursus, « Beati mites : » et hoc Hesaïas rursus vociferatur, dum ex persona Dei dicit : « Super quem respiciam, nisi super mitem et quie- » tum, et trementem sermones meos [4]? Beati misericordes, » et hoc rursus ubique dispersum est. « Ne defraudes enim, » inquit, vitam pauperis, supplicem in tribulatione positum » ne rejicias [5], » et magna ubique habetur mentio benignitatis. « Beati mundi corde. » Hoc etiam dixit David : « Cor » mudum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in » visceribus meis [6]; » reliquas etiam beatitudines si quis percurrat, multam concordiam esse comperiet. Cur igitur cum nihil contrarium prioribus dixisset, adjecit : « Nolite » putare, quoniam veni solvere legem, aut Prophetas [7]? » Non ob ea quæ dicta fuerant, hanc correctionem adjunxit.

[1] Matth. v, 1-12. — [2] Ibid. 17. — [3] Psal. L, 18. — [4] Isaï. LXVI, 2. — [5] Eccli. IV, 4. — [6] Psal. L, 12. — [7] Matth. v, 17.

Nam quia ad amplificationem quamdam mandatorum gradum facturus erat, ne incrementum putarent repugnantiam esse quamdam, aut accessionem esse pugnam, idcirco dixitit : « Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut » Prophetas ; » hoc est, perfectiora dicturus sum iis, quæ ante sunt dicta. Exempli causa : « Audistis : Non occides : » ego autem dico : Non irasceris ; audistis : Non mœchaberis, » ego autem dico, quicumque respicit mulierem, ad con» cupiscendum eam, jam mœchatus est [1], » et talia quæcumque. Ne igitur abrogationem esse puteris consummationem ; non enim est abrogatio, sed adimpletio ; et quod in corporibus fecit, hoc et in lege facit. Quid autem in corporibus præstitit ? cum mutilata multa membra reperisset, et omnia defectu laborare, perfecit, et in convenientem restituit pulchritudinem et integritatem ; ac rebus ipsis omnibus patefecit, se veterum legum auctorem fuisse, ac naturæ nostræ conditorem. Atque hoc illum ostendere studuisse, ex sanatione cæci præcipue constat. Præteriens enim et cæcum quemdam videns, lutum fecit, et ejusmodi lutum oculis illevit excæcatis, eique dixit : « Vade, lava in » Siloam [2]. » Cujus rei gratia cum solo jussu mortuos frequenter suscitet, et alia multa similia edat miracula, hic opus quoddam adjicit, dum lutum conficit, et illi oculos fingit ? num satis liquet idcirco id fieri, ut cum audiveris Deum pulverem accepisse de terra hominemque formasse, discas ex iis, quæ nunc geruntur, hunc illum esse, qui hominem a principio formavit ? alioqui nisi hoc indicare vellet, superfluum fuisset id quod agebat. Deinde ut intelligas usum luti nihil ad visum cæco restituendum opitulatum illi esse, sed absque illa materia solo jussu fingere oculos potuisse, adjungit et ait : « Vade, lava in » Siloam. » Post quam enim ipso sui opificii modo nobis

[1] Matth. v, 27-28. — [2] Joan. ix, 6.

ostendit, quis esset qui hominem a principio creasset, tunc ait illi : « Vade, lava in Siloam. » Ut igitur optimus statuarius volens per opera suam peritiam ostentare, partem quamdam omittit, dum statuam fingit, ut in eo quod deest, totius operis specimen artis edat, ita Christus etiam cum indicare vellet totum hominem a se fuisse conditum, hunc imperfectum reliquit, ut cum venisset, atque oculos illi restituisset, partis beneficio de toto fidem insereret. Ac vide qua in parte id præstiterit; non in manu, ac pede, sed in oculis, quod membrorum nostrorum pulcherrimum est, et maxime necessarium, et quo nullum nobis pretiosius est membrum. Cæterum qui pulcherrimum maximeque necessarium fingere potuit, nimirum oculos, haud dubium quin manum quoque et pedem, ac cætera possit membra formare. O beatos illos oculos, qui spectaculum omnibus fuerunt, qui aderant, et omnes ad se rapiebant, vocemque per suam pulchritudinem mittebant, et Christi virtutem omnes astantes docebant. Enimvero permirum fuit, quod fiebat, cum cæcus videntes cernere doceret; quod utique Christus indicans aiebat : « In judicium veni in hunc » mundum, ut qui non vident, videant, et qui vident, cæci » fiant[1]. » O beatam cæcitatem! quos enim a natura non accepit, a gratia accepit, nec tantum damni passus est ex dilatione, quantum ex opificii modo lucratus est. Quid enim oculis illis fieri potest mirabilius, quos immaculatæ sanctæque manus illæ fingere dignatæ sunt? quodque in sterili accidit, hoc factum est hoc loco. Nam ut illa nullum ex dilatione cepit detrimentum, sed multo illustrior evasit, quæ non lege naturæ, sed lege gratiæ filium accepit; sic nimirum et cæcus nihil ex præterita læsus est cæcitate, sed ingens lucrum inde percepit, cui datum est, ut prius solem justitiæ cerneret, ac deinde hunc subjectum sensibus.

[1] Joan. IX, 35.

V. Hæc a me dicuntur, ne ægre feramus, si quando vel nos ipsos, vel alios quosdam premi calamitatibus videamus: si enim cum gratiarum actione ac patienter feramus cuncta quæ accidunt, omnino bonum finem multisque bonis cumulatum omnis nostra calamitas sortietur. Sed quod dicere volebam quemadmodum corpora, quæ defectu laborabant, perfecta, et integra reddidit : sic et legem imperfectam cum accepisset, emendavit, concinnavit, et meliorem ad statum evexit. Nemo autem, cum audit imperfectam fuisse legem, nos eum qui lator ejus fuerat accusare velle arbitretur; siquidem imperfecta erat illa non ex sua natura, sed progressu temporis deinde talis evaserat. Quandoquidem tum temporis, cum introducta est, admodum perfecta erat, et iis, qui recipiebant eam, conveniens: post quam autem ab illo edocta natura deinceps crevit in melius, hæc imperfectior evasit, non ex sua natura, sed ob incrementum virtutis eorum, quos illa docuerat. Et quemadmodum arcus et sagittæ, quæ regio puerulo ad exercitationem potius fabricata sint, quam ad pugnam et bellum, ubi puer adolevit et in bellis fortiter agere didicit, inutilia redduntur : ita quoque naturæ nostræ accidit : quandiu imperfectiores eramus, ac discendo nos exercebamus, convenientia nobis arma suppeditavit, quæ facile gestare poteramus : cum vero jam factis in virtute progressibus adolevimus, ob nostram perfectionem illa deinceps imperfecta sunt reddita. Propterea venit Christus, ut alia majora nobis traderet. Ac vide quam prudenter et veteres leges recitet, et novas proponat. « Audistis, inquit, quia dictum » est antiquis, Non occides [1]. » Dic etiam a quo sit dictum. Tu hoc dixisti, an pater tuus? Nequaquam hoc dicit. Cur igitur hoc tacuit, neque, quis dixerit, declaravit, sed suppressa legislatoris persona legem protulit? Quoniam si dixis-

[1] Matth. v, 21.

set : « Non occides, ego autem dico vobis : Non irasceris, » grave fuisset visum, quod dicebat, propter eorum qui audiebant vecordiam, qui necdum intelligere poterant, eum nondum ad evertenda priora, sed ad ea augenda hæc sancire : ac sic eum compellassent : « Quid ais ? Pater tuus dixit : Non occides, tu vero dicis : Non irasceris ? » Ne quis igitur Patri contrarium ipsum putaret, vel tanquam aliquid sapientius illo proferre, non dixit : « Audistis a Patre. » Rursus, si dixisset : « Audistis quia dixi antiquis, » intolerandum hoc quoque, neque minus, quam illud prius visum esset. Nam si cum dixisset : « Antequam Abraham fieret, ego sum [1] : » lapidibus eum obruere aggressi sunt, si adjecisset se quoque Moysi legem dedisse quid non fecissent ? Quamobrem neque de se, neque de Patre quidquam dicens, sed in medio relinquens, cum dixisset : « Audistis, quia dictum est antiquis : » Non occides : » quod in corporibus egit, cum ex defectus supplemento docuisset eos, quis hominem a principio condidisset, id etiam hoc loco præstitit, dum per legis emendationem et additionem ejus quod deerat, quis ille fuerit docet, qui ab initio legem tulit. Propterea quoque dum ageret de creatione hominis, neque sui meminit, neque Patris, sed hic quoque nulla expressa persona indefinitam affert orationem dicens : « Qui fecit ab initio masculum et » et fœminam, fecit eos [2], » et verbo quidem creatorem tacuit, opere autem docuit, dum corporum defectum supplevit. Ita hic etiam cum dixisset : « Audistis, quia dictum » est antiquis, » tacuit quidem a quo dictum esset, verum se ipsum operibus ipsis ostendit. Qui enim defectum supplevit, ipse est qui ab initio in lucem ipsum edidit. Ipsas præterea veteres leges citat, ut ex comparatione discant auditores, non ejus qui adversarius sit hæc esse verba, et se eadem cum Patre præditum potestate. Hæc etiam Judæi

[1] Joan. VIII, 58. — [2] Matth, XIX, 4.

intellexerunt, et mirati sunt. Atque ut miratos illos esse cognoscas, audi Evangelistam hoc declarantem ac dicentem : « Admirabantur turbæ super doctrina ejus, quia » docebat eos sicut potestatem habens, et non sicut Scribæ » et Pharisæi [1]. » Quid igitur, si perperam hoc suspicabantur? dicet aliquis : attamen eos non reprehendit, nec increpavit, sed et illorum sententiam confirmavit. Cum enim statim accessisset leprosus ac dixisset : « Domine, si vis, » potes me mundare [2]. » Quid ait? « Volo, mundare. » Cur autem non simpliciter dixit : « Mundare, » tametsi testificatus illi erat leprosus potestatem ipsum habere, cum diceret, « Si vis. » Sed ne existimares sententiæ tantum leprosi ascribendum, « Si vis, » adjecit ipse quoque dicens : « Volo, mundare. » Sic data opera suam ubique potestatem manifestabat, seque omnia ex auctoritate præstare, alioqui nisi ita esset, superflua illa esset oratio.

VI. Cum igitur in omnibus ejus potestatem discamus, si quid alibi humile facere illum vel dicere viderimus, cum propter eas, quas nuper enumeravimus, causas, tum quod auditores ad humilitatem velit incitare, ne idcirco vilitatem illi substantiæ imputemus : siquidem hoc ipsum quod carnem assumpsit, ab eo præ nimia humilitate susceptum est, non quod Patre esset inferior : unde vero id constat? Nam hoc quoque veritatis hostes circumferunt dicentes : « Si æqualis erat Patri, quam ob causam Pater carnem non assumpsit, sed Filius servi formam induit? annon est manifestum, quoniam inferior erat? atqui si propterea nostram suscepit naturam, Spiritum, quem ipsi Filio minorem esse autumant, non enim hoc nos dicimus, carnem oportebat assumere. Si enim idcirco major est Filio Pater, quoniam ille incarnatus est, hic non est incarnatus, erit etiam Spiritus ejus ob eamdem causam ipso major : neque enim ipse

[1] Matth. VII, 29. — [2] Id. VIII, 2.

carnem assumpsit. « Sed ne argumentis istud demonstremus, age ex ipsis Scripturis ipsum probemus, et humilitatis causa carnem illum assumpsisse ostendamus. Paulus quidem certe, qui hæc noverat, cum ad quidpiam nobis utile nos cohortaturus est, exempla nobis virtutis de cœlo demittit : ut cum sæpenumero charitatis colendæ consilium dat, et ut se mutuo diligant, cupit discipulos incitare, Christum adducit in medium dicens : « Viri diligite uxores, sicut et » Christus dilexit Ecclesiam [1]. » Rursus, ubi de eleemosyna disserit, idipsum facit : quo circa etiam dicit : « Scitis gra- » tiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos » egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos di- » vites essetis [2]. » Horum autem verborum hic sensus est. Quemadmodum factus est egenus Dominus tuus carnem assumens, ita tu in pecuniis egenus fias. Nam ut illum egestas gloriæ nihil læsit, sic neque pecuniarum inopia lædere poterit, sed multas tibi divitias comparabit. Sic et de humilitate apud Philippenses disserens Christum in medium adducit, cumque dixisset : « Humilitate sibi invicem supe- » riores arbitrantes [3], » adjunxit. « Hoc enim sentite in » vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, » non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed » semetipsum exinanivit formam servi accipiens [4]. » Atqui si quod esset natura inferior, carnem gestare dignatus est, non jam illud factum erit humilitatis, sed frustra protulit illud Paulus, dum ad humilitatem adhortatur. Tum enim humilitas est, cum æqualis obedit æquali. Hoc igitur indicans et ipse dicit : « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exina- » nivit formam servi accipiens. » Quid est, « Non rapinam arbi- » tratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit

[1] Col. III, 19. — [2] 2 Cor. VIII, 9. — [3] Philip. II, 3. — [4] Ibid. 5-7.

» formam servi accipiens ? » Qui rapuit aliquid ex iis, quæ nihil ad se attinent, illud perpetuo retinet, neque potest adduci ut illud deponat, quod metuat, neque confidenter illud possideat : qui vero bonum aliquod possidet, quod auferri non potest, licet illud occultet, minime timet. Verbi gratia, ut exemplis quod dico manifestum evadat, sit quispiam, ejusdem unus servus, alter filius. Si ergo servus minime convenientem ipsi libertatem elata voce sibi vindicet, ac domino se opponat, adduci non potest ut servile quidquam agat, neque præceptis obtemperat, veritus ne hoc ipsum officiat libertati, et obediens præcepto sibi obstaculum objiciat : quippe qui honorem arripuerit, ac præter dignitatem possideat : filius autem servile quodvis opus perficere minime recusabit, cum sciat, tametsi cuncta servorum obeat ministeria, nihil illa suam libertatem læsura, sed immotam illam permansuram, cum opera servilia nativam illi non possint nobilitatem auferre : quod eam non rapina partam ut servus habeat, sed a multo tempore atque ab ipso primo die nativitatis acquisitam. Hoc igitur et Paulus indicans de Christo inquit : quandoquidem natura liber, et genuinus filius erat, non quasi rapinam æqualitatem sibi arrogasset, ipsam debuit occultare, sed formam servi confidenter assumpsit. Noverat enim, probe noverat, condescensionem gloriam ipsi suam imminuere non posse : cum ascititia non esset, neque per rapinam quæsita, nec aliena et non propria, sed naturalis ac legitima. Propterea servi formam assumpsit, cum probe sciret, sibique persuaderet fore, ut nihil hoc ipsi posset nocere. Enimvero nullatenus nocuit, sed et in forma servi eamdem gloriam retinuit. Vides ut ipsa carnis assumptio sit indicium Filium æqualem esse Patri, atque hanc æqualitatem non adventitiam esse, neque accedere solere ac recedere, sed immotam et stabilem esse, qualemque convenit filium erga patrem obtinere ?

VII. Hæc igitur omnia dicamus illis, et, quantum quidem in nobis situm erit, ab illa prava hæresi ipsos abducere studeamus, atque ad veritatem reducere. Et vero nos ipsi ne solam fidem nobis ad salutem sufficere censeamus, sed et conservationis curam geramus, optimæque vitæ specimen edamus : ut ex utraque parte perfectam utilitatem percipiamus : et ad quod nuper hortatus sum, nunc quoque ut reipsa præstemus, vos hortor, et mutuas inimicitias deponamus, nec amplius quam uno die quisquam proximi sit inimicus, sed ante noctem iram abjiciat, ne cum solus apud se fuerit, et quæ gesta dictaque fuerint, odio impellente, diligenter collegerit, molestiorem finem efficiat, et difficiliorem reddat reconciliationem. Nam quemadmodum corporis nostri ossa cum e sua fuerint sede convulsa, si confestim restituantur, non magno cum labore proprium locum recuperant : sin autem longo tempore extra sedem suam manserint, difficulter postea revertuntur, et in suum locum redeunt, ac restituta multorum dierum spatio indigent, ut adaptari exacte ac stabiliri possint et permanere : sic nimirum et nos, siquidem statim cum inimicis reconciliemur, decenter id agimus, neque magno studio indigemus, ut in veterem amicitiam gratiamque redeamus : sin autem diuturnum tempus intercesserit, tanquam odio excæcati erubescimus, confundimur, aliis indigemus, qui non modo reconcilient, sed et post quam in gratiam reditum est, nos constanter retineant, donec priorem confidentiam recuperaverimus. Nihil dico de ignominia et pudore. Annon summopere condemnandum est, si aliis egeamus, qui cum nostris membris nos copulent? Neque vero solum id malum ex cunctatione illa et dilatione consequitur, sed quod peccata minime vera, deinde peccata esse videantur. Quodcumque locutus fuerit inimicus, omnia cum suspicione suscipimus, sive gestum, sive aspectum, sive vocem, sive

incessum. Cum enim cernitur, induratam animam inflammat, et si non cernatur, pariter rursus dolorem inurit. Non enim tantum eorum aspectus, qui injuriam intulerunt, sed et recordatio nobis molestiam afferre consuevit : ac si alterum de eo loquentem audierimus, pariter verba facimus, et totam plane vitam in tristitia et dolore traducimus, ac majora nobis ipsis mala quam illis inferimus, dum perpetuum bellum in anima conservamus. Hæc igitur omnia cum explorata sint nobis, dilectissimi, maxime quidem studeamus nullas cum aliquo inimicitias exercere; si quæ vero intercesserint, eodem ipso die reconciliemur. Si enim alterum tertiumve diem attigerint, statim tertia fit quarta, et illa quinta, atque hæc multo plures deinde dies nobis pariet inimicitiarum. Quanto enim amplius differimus, tanto amplius erubescimus. At accedere te pudet, et deosculari eum qui te affecit injuria? Imo vero hoc laus est, hoc corona, hoc encomium, hoc lucrum et thesaurus est bonis innumeris cumulatus, et ipse te commendabit inimicus, et omnes laudabunt, qui aderunt : et vero licet homines reprehendant, Deus sine dubio coronabit. Quod si expectes, ut prior veniat, ac veniam petat, non tantum quæstum facies, siquidem ille præmium præripiet, et totam benedictionem in se transferet : sin autem prior accurras, non superaberis, sed iram vinces, passionem subiges, magnum philosophiæ specimen edes, cum Deo obtemperabis, jucundiorem reliquæ vitæ tuæ cursum reddes, et ab omnibus negotiis ac tumultibus liberaberis. Nec apud Deum solum, sed et apud homines lubricum ac periculosum est multos habere inimicos. Quid dico multos? unum ac solum inimicum habere periculosum est, sicut tutum ac salutare si tibi omnes sint amici. Non ita reditus pecuniarum, non ita arma, mœnia, fossæ, atque innumeræ reliquæ machinæ nos munire solent, ut amicitia sincera. Hoc propugnacu-

lum, hoc securitas, hoc opulentia, hoc deliciæ, hoc efficiet, ut et vitam præsentem cum animi tranquillitate degamus, et futuram largietur vitam. Quæ nimirum omnia mente versantes, et quantum ex ea re lucrum decerpturi simus, animo reputantes, nihil non agamus atque moliamur, ut et quos habemus nobis reconciliemus inimicos, et quos habituri essemus, impediamus, eosque qui nobis amici sunt firmiores constantioresque reddamus : siquidem initium et finis omnis virtutis est charitas : qua sincere ac perpetuo fruentes ut regnum cœlorum adipiscamur, faxit gratia et benignitas Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In illud, Pater, si possibile est, transeat a me calix iste : verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu[1] : *et contra Marcionistas, et Manichæos, et quod ingerere se periculis non oporteat, sed omni voluntati Dei voluntatem anteferre.*

I. Profundam sectionem nuper inflximus iis, qui prædantur, et alios per avaritiam fraudare conantur; non ut eos vulneraremus, sed ut eos corrigeremus : non quod homines odio prosequamur, sed quod improbitatem aversemur. Quandoquidem medicus etiam secat ulcus, non quod ægro sit infestus, sed quod morbum et vulnus oppugnet. Age paululum quietis hodie demus ipsis, ut a dolore possint respirare, neque frequenter icti a medicina resiliant.

[1] Matth. xxvi, 39.

Ita faciunt et medici, emplastra post sectiones imponunt, ac medicamenta, tum aliquot dies elabi sinunt, dum ea excogitant, quæ dolorem possint mitigare. Hos utique nos etiam hodie imitemur, ac indulgeamus ipsis, ut ex sermone nostro utilitatem percipere valeant, ac de dogmatibus instituta disputatione sermonem ad ea, quæ lecta sunt, traducamus. Nam et multos quærere arbitror, qua de causa dicta hæc sint a Christo : ac verisimile est eos, qui adsunt, hæreticos hæc verba arripere, multosque ex fratribus simplicioribus supplantare. Ut igitur et illorum propulsemus insultus, et eos qui quæstiones proponunt, anxietate ac perturbatione liberemus, locum istum pertractantes horum verborum expositioni sic immoremur, ut reconditos quosque sensus attingamus. Non enim sufficit lectio, nisi accedat et cognitio : nam et Candaces Eunuchus legebat[1] : sed quousque præsto fuit, qui doceret eum quid illud esset quod legebat, non magnam inde utilitatem percepit. Ne igitur idem vobis contingat, ea quæ dicuntur advertite : attendite animum, et studiosam mihi mentem præbete : acri sit acie præditus oculus, attentus intellectus, anima curis sæcularibus expedita, ne in spinas, nec in petras, neque secus viam verba spargamus; sed fœcundum ac pingue quoddam arvum colentes, uberem segetem demetamus[2]. Si enim hoc pacto sermoni attentas aures præbueritis, cum leviorem nobis laborem reddetis, tum efficietis, ut facilius id, quod quæritur, reperire possitis. Quid igitur lectum est? « Pater, si possibile est , transeat a me calix » iste[3]. » Quid tandem istud est quod dicit? Nos enim oportet, ubi prius verborum sensum exposuerimus, solutionem deinde subjungere. Quid igitur dicit? Pater, si possibile est, transfer a me crucem. Quid ais? ignorat sit-ne hoc possibile, annon possibile? quis hoc dicat? etsi verba igno-

[1] Act. VIII, 27. — [2] Luc. VIII. — [3] Matth. XXVI, 39.

rantis sint; nam hæc additio, « Si, » dubitantis est. Verum, ut dixi, non oportet verbis adhærere, sed ad sensa converti, et scopum nosse dicentis, et causam et occasionem, omnibusque collectis sensum in eis latentem indagare. Ineffabilis ergo sapientia, ille qui Patrem ita novit, ut Filium novit Pater, quî potuit hoc ignorare? neque enim major est cognitio passionis, quam illa naturæ, quam solus ipse novit exacte. « Sicut enim novit me Pater, inquit, » et ego agnosco Patrem [1]. » Et quid dico de unigenito Dei Filio? Nam neque Prophetæ videntur id ignorasse, sed manifeste novisse, multaque cum asseveratione prædixisse, oportere ut hoc fieret, atque id omnino futurum. Audi sane quo pacto diversa ratione omnes crucem prænuntient. Primus est Jacob patriarcha : siquidem ad ipsum sermonem dirigens ait : « Ex germine, fili mi, ascendisti [2], » germen scilicet virginem vocans, et Mariæ integritatem ac puritatem hac voce significans. Tum crucem designans dicebat; « Recumbens dormiisti ut leo, et quasi catulus leo- » nis, quis suscitabit eum [3]? » Mortem quippe dormitionem illius et somnum appellavit, et mortem cum resurrectione copulavit, dicens: « Quis suscitabit eum? » alius quidem nemo, sed ipse se ipsum : quapropter dicebat etiam Christus : « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potes- » tatem habeo sumendi eam [4] : » et rursus : « Solvite tem- » plum hoc, et in tribus diebus excitabo illud [5]. » Quid porro est illud : « Recubans dormiisti ut leo? » Sicut leo nimirum non solum dum vigilat, sed etiam dum dormit, formidabilis est : sic et Christus non ante crucem tantum, sed et in ipsa cruce, atque in ipsa morte formidabilis fuit, magnaque tum miracula edidit, dum solis cursum retro convertit, petras scidit, terram tremefecit, velum templi conscidit,

[1] Joan. x, 15. — [2] Gen. XLIX, 9. — [3] Ibid. — [4] Joan. x, 18. — [5] Id, II, 19.

uxori Pilati metum injecit, Judam coarguit. Tum enim dixit : « Peccavi, tradens sanguinem innocentem[1]. » Atque hoc Pilati uxor indicabat : « Nihil tibi, et justo isti : multa » enim passa sum per visum propter eum[2]. » Tum orbem terrarum tenebræ occuparunt, et medio die nox apparuit, tum mors contabuit, ejusque vis ac potestas destructa est : multa certe corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt. Hæc olim prædicens Patriarcha, et ostendens illum etiam crucifixum formidabilem fore, dicebat : « Recubans » dormiisti ut leo : » nec dixit : Dormies, » sed, « Dormiisti, » propterea quod illud omnino erat futurum. Mos enim hic est Prophetarum ut multis in locis tanquam præterita futura prædicant. Nam quemadmodum fieri nequit, ut quæ jam evenerunt, non eveniant; ita neque ut hoc, tametsi futurum est, non eveniat. Propterea nimirum per speciem temporis jam præteriti futura prænuntiant, ut hac ratione fieri non posse significent, quin exitum habeant, ac prorsus eveniant. Sic etiam David crucem designans aiebat : « Foderunt manus meas, et pedes meos[2]. » Non dixit : « Fodient, » sed, « Foderunt. Dinumeraverunt omnia ossa » mea[3]. » Nec solum hæc dixit, sed etiam ea, quæ a militibus facta sunt. « Diviserunt sibi vestimenta mea, et super » vestem meam miserunt sortem[4]. » Neque hoc solum, sed etiam quod eum felle cibarunt, et aceto potarunt. « Dederunt enim, inquit, in escam meam fel, et in siti mea po» taverunt me aceto[5]. » Alius rursus cum lancea percussum ab illis fuisse narrat; « Videbunt enim, inquit, in quem » transfixerunt[6]. » Isaïas autem rursus aliter crucem prænuntians dicebat : « Sicut ovis ad occisionem ductus est, » et sicut agnus coram tondente se mutus, sic non aperuit

[1] Matth. XXVII, 4. — [2] Ibid. 19. — [3] Psal. XXI, 17. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid. 19. — [6] Id. LXVIII, 22. — [7] Zach. XII, 10.

»os suum. In humilitate ejus judicium ipsius sublatum »est [1]. »

II. Tu vero mihi observa, quo pacto unusquisque istorum tanquam de rebus præteritis verba faciat, ut ea plane futura, et sine contradictione eventura per hoc tempus ostendat. Ita quoque David hoc judicium describens aiebat : « Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? » Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum » adversus Dominum, et adversus Christum ejus [2]. » Neque vero judicium tantum et crucem, quæque in cruce contigerunt, commemorat, sed eum quoque qui tradidit, quod nimirum contubernalis, et ejusdem particeps mensæ fuerit. « Qui enim edebat panes meos, magnificavit super me sup. » plantationem [3]. » Vocem quoque sic effert, quam emissurus erat in cruce : « Deus, Deus meus, quare me dereli- » quisti [4] ? » Tum sepulcrum rursus : « Posuerunt me in lacu » infimo, in tenebrosis et in umbra mortis [5]. » Et resurrectionem : « Non enim derelinques animam meam in inferno, » neque dabis sanctum tuum videre corruptionem [6]. » Et ascensionem : « Ascendit Deus in jubilatione, Dominus in » voce tubæ [7]. » Item sedem a dextris : « Dixit Dominus Do- » mino meo : Sede a dextris meis; donec ponam inimicos » tuos scabellum pedum tuorum [8]. » Esaïas vero causam etiam expressit dicens : « Quoniam ab iniquitatibus populi » mei ductus est ad mortem, et quod, quoniam omnes sicut » oves erraverunt, idcirco mactatur [9]. » Tum adjicit, quid ex eo boni consecutum sit, dicens : « Livore ejus nos omnes » sanati sumus, et quod peccata multorum tulit [10]. » Ergo ne Prophetæ quidem crucem noverant, et crucis causam, quæque propter crucem commoda obvenerunt, et sepul-

[1] Isaï. LIII, 7, 8. — [2] Psal. II, 1, 2.— [3] Id. XL, 10.— [4] Id XXI, 1. — [5] Id. LXXXVII, 6.— [6] Id. XV, 10.— [7] Id. XLVI, 5. — [8] Id. CIX, 1. — [9] Isaï. LIII, 8. — [10] Ibid. 5.

crum, et resurrectionem, et ascensionem, et proditionem, et judicium, et omnia exacte descripserunt, qui vero misit eos, et hæc illis dicenda mandavit, ipse ignorat? quis unquam prudens hoc dixerit? Vides non esse verba tantum temere spectanda? Non enim hoc solum est dubium, sed et majorem id, quod sequitur, dubitandi occasionem affert. Quid enim ait? « Pater, si possibile est, transeat a me calix » iste. » Non enim solum ignorasse reperietur, sed etiam crucem recusasse. Hæc namque verborum istorum est sententia. Si licet, inquit, ne subeam crucem, neve interficiar : tametsi Petrum Apostolorum principem hoc ipsum dicentem : « Propitius tibi esto, Domine : non erit tibi hoc[1] ; » adeo vehementer increpavit, ut diceret : « Vade post me, » Satana, scandalum mihi es : quia non sapis ea, quæ Dei » sunt, sed ea quæ hominum[2] : » idque cum beatum illum paulo ante prædicasset. Verum adeo videbatur absurdum esse non crucifigi, ut illum, qui a Patre revelationem acceperat, qui beatus dictus fuerat, cui cœlorum claves traditæ fuerant, Satanam appellaret, et scandalum, ac tanquam ea, quæ Dei sunt, minime sapientem accusaret, propterea quod dixerat : « Propitius tibi esto : non erit tibi hoc ut cru» cifigaris. » Ergo qui Discipulum contumeliis affecit, adeoque graviter in illum invectus est, ūt et Satanam post tantas laudes appellaret, quia dixerat : « Ne crucifigaris ; » quo pacto nolebat ipse crucifigi? quomodo vero postea boni pastoris depingens imaginem, hoc præcipue virtutis ejus indicium esse dixit, ut pro suis ovibus occidatur, ita dicens : « Ego sum pastor bonus : bonus pastor animam » suam ponit pro ovibus[3]? » Neque vero hic substitit, sed adjecit : « Mercenarius autem, et qui non est pastor, videt » lupum venientem, et dimittit oves et fugit[4]. » Si ergo boni pastoris est occidi, mercenarii vero nolle hoc pati,

[1] Matth. xvi, 22. — [2] Ibid. — J x, 11. — [4] Ibid. 12.

quomodo ille, qui se bonum pastorem profitetur, occidi recusat? Quomodo autem dicebat: « Ego pono animam » meam a me ipso[1]? » Nam si a te ipso ponis, quî fit, ut alterum roges, ne ponas? Quomodo item h c occasione laudat eum Paulus, in hæc verba: « Qui cum in forma Dei » esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, » sed exinanivit semetipsum formam servi accipiens, in si- » militudine hominum factus, et habitu inventus ut homo, » humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, » mortem autem crucis[2]? » Ipse vero rursus sic dicit: « Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, » ut iterum sumam eam[3]. » Si enim non vult, sed recusat, et Patrem orat, quomodo propterea diligitur a Patre? Charitas enim est eorum, quæ ex animi sententia fiunt. Quomodo autem rursus ait Paulus: « Diligite invicem, sicut et » Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis[4]? » Christus ipse rursus, cum esset crucifigendus dicebat; « Pater, venit hora, glorifica filium tuum[5], » gloriam vocans crucem; et quomodo hic recusat, illic urget? Gloriam enim esse crucem, audi quomodo testetur Evangelista, dicens: « Nondum enim erat datus Spiritus sanctus, » quia Jesus nondum erat glorificatus[6]. » Horum autem verborum hæc est sententia: « Nondum erat data gratia, quia nondum restinctum erat Dei erga homines odium; quod nondum Christus ad crucem processisset. Crux enim Dei in homines odium restinxit, Deum cum hominibus reconciliavit, terram cœlum effecit, homines cum Angelis miscuit, mortis arcem munitissimam diruit, diaboli vires enervavit, peccati virtutem delevit, terram ab errore liberavit, veritatem reduxit, dæmones expulit, templa destruxit, altaria subvertit, nidorem sustulit sacrificiorum, virtutem

[1] Joan. x, 18. — [2] Philip. II, 6-8. — [3] Joan. x, 17. — [4] Ephes. v, 2. — [5] Joan. XVII, 1. — [6] Id. VII, 39.

inseruit, Ecclesias fundavit. Crux Patris voluntas, Filii gloria, Spiritus sancti exultatio, Pauli gloriatio. « Mihi enim » absit, inquit, gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu » Christi [1]. » Crux sole clarior, radiis splendidior ; cum enim ille obscuratur, tum ista fulget. Tum vero sol obscuratur, non quod e medio tollatur, sed quod crucis splendore superetur. Crux nostrum chirographum laceravit, mortis carcerem inutilem reddidit, crux divinæ charitatis indicium. « Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum » unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pe» reat [2] ; » Et rursus Paulus : « Si enim cum inimici essemus, » reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus [3]. » Crux murus inexpugnabilis, scutum invictum, securitas divitum, pauperum opulentia, eorum quibus insidiæ parantur propugnaculum, eorum, qui bello vexantur, armatura, perturbationum destructio, virtutis fundatio, signum admirabile ac stupendum. « Generatio enim hæc signum quærit, » et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ [4] : » itemque Paulus : « Quandoquidem Judæi signa petunt, et Græci sa» pientiam quærunt, nos autem prædicamus Christum cru» cifixum [5]. » Crux paradisum reseravit, latronem introduxit, genus humanum, quod periturum erat, ac ne terra quidem dignum, in regnum cœlorum deduxit. Tanta nobis beneficio crucis bona obvenerunt, et obveniunt, et non vult crucifigi? Quis hoc, quæso, dixerit? Sin autem nolebat, quis eum cogebat? quis ei vim inferebat? Ut quid autem et Prophetas præmisit annuntiantes fore, ut crucifigeretur, si crucifigendus non erat, neque hoc pati volebat? ut quid autem et calicem crucem vocat si utique crucifigi nolebat? Hoc enim est ostendentis, quanto hujus rei desiderio teneretur. Quemadmodum enim sitientibus calix

[1] Gal. VI, 14. — [2] Joan. III, 16. — [3] Rom. V, 10. — [4] Matth. XII, 39. — [5] I Cor. I, 22.

suavis est, sic et ipsi crucifigi, quam ob rem etiam dicebat: «Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum [1]:» non quod hoc temere diceret, sed ob hanc causam, eo quod post vesperam subiturus crucem esset.

III. Is ergo, qui etiam gloriam rem istam appellat, et Discipulum increpat, eo quod ipsum prohibeat, et bonum pastorem ex hoc se ostendit, quod pro ovibus suis occidatur, seque desiderio desiderare hanc rem dicit, et ad hoc sponte venit, quomodo rogat, ut hoc non fiat? Quod si nolebat, num difficile fuit ad hoc venientes prohibere? nunc autem vides eum ad hanc rem etiam accurrere. Certe cum in ipsum irruerent dixit: «Quem quæritis [2]?» at illi dicunt: «Jesum.» Et ait illis: «Ecce ego sum, et »abierunt retrorsum, ac ceciderunt in terram [3].» Cum igitur eos prius excæcasset, seque aufugere potuisse ostendisset, tum se ipsum tradidit, ut intelligas eum non necessitate, neque vi, neque per tyrannidem irruentium hoc sustinuisse nolentem, sed ultro ac volentem et eligentem, ac multo ante sic dispensantem. Idcirco Prophetæ præmittebantur, et Patriarchæ prædicebant, et crux verbis simul ac rebus præfigurabatur. Siquidem Isaaci mactatio crucem nobis designabat, unde et dicebat: «Abraham pater vester »exultavit ut videret diem meum, et vidit, et gavisus est [4].» Ergo Patriarcha quidem gavisus est, cum imaginem crucis videret, ipse vero rem ipsam recusat? Et vero Moyses sic Amalec superavit, quia figuram crucis ostendit: et sexcenta ejusmodi in Veteri Testamento leguntur accidisse, quæ crucem præfigurabant. Ut quid igitur ita fiebant, si is qui crucem erat subiturus, hoc fieri nolebat? Id vero quod sequitur, adhuc est explicatu difficilius. Cum enim dixisset: «Transeat a me calix iste,» addidit: «Verumta-

[1] Luc. xxii, 15. — [2] Joan. xviii, 6. — [3] Ibid. — [4] Id. viii, 56.

»meu non sicut ego volo, sed sicut tu [1]. » Ex hoc enim, prout verba sonant, duæ voluntates sibi invicem contrariæ demonstrantur : siquidem Pater cum vult crucifigi, at ipse non vult : tametsi ubique videmus eadem ipsum cum Patre velle, atque eadem eligere. Quando enim dicit : « Da eis, » ut quemadmodum ego et tu unum sumus, et ipsi in nobis » unum sint [2], » nihil aliud dicit, nisi unam esse Patris et Filii voluntatem. Et quando dicit : « Verba quæ ego loquor, » non ego loquor : Pater autem in me manens ipse facit » hæc opera [3], » istud ipsum ostenditur. Cum ergo dicit : « A me ipso non loquor, et a me ipso non veni, et a me » ipso non possum quidquam facere, » non hoc dicit, ut ostendat se vel loquendi vel faciendi esse potestate privatum, absit : sed exacte volens ostendere concordem suam esse cum Patre sententiam tam in verbis, quam in rebus ; et in omnibus dispensationibus unam eamdemque esse, sicut jam sæpe demonstravimus. Illud enim : « A me ipso non » loquor, » non potestatis privatio, sed consensus est probatio. Qui fit igitur, ut hic dicat : « Verumtamen non sicut » ego volo, sed sicut tu ? » Forsitan in multam anxietatem vos conjecimus, sed attendite animum : licet enim prolixior fuerit sermo noster, vigere tamen atque adolescere vestrorum alacritatem animorum probe novi : nam ad ipsam quæstionis solutionem nostra deinceps festinat oratio. Quam igitur ob causam ita dictum est ? diligenter advertite. Difficulter admodum admittebatur sermo incarnationis. Siquidem excellens ejus illa clementia et attemperationis ejus magnitudo res erant admiratione dignissimæ, multaque præparatione, ut reciperentur, indigebant. Cogita namque quale illud fuerit audire ac discere Deum ineffabilem, incorruptibilem, qui neque percipi mente potest, nec oculis cerni, nec ullo modo comprehendi, cujus

[1] Matth. xxvi, 39. — [2] Joan. xvii, 11. — [3] Id. vi, 63.

in manu sunt fines terræ, qui respicit terram, et eam tremefacit, qui tangit montes, et fumigant [1], cujus attemperationis momentum nec ipsa Cherubim ferre potuerunt, sed oppansis alis facies occultarunt; hunc qui mentem omnem exuperat, omnemque vincit cogitationem, prætermissis Angelis, Archangelis omnibusque cœlestibus ac spiritualibus illis Virtutibus, hominem fieri dignatum esse, carnemque de terra et luto formatam assumpsisse, atque in virgineum venisse uterum, et novem mensium spatio in ventre fuisse gestatum, lacte nutritum, et humana cuncta tolerasse. Quoniam igitur adeo fuit mirabile, quod futurum erat, ut etiam dum fieret a multis minime crederetur, primum quidem Prophetas ad hoc ipsum annuntiandum præmisit, atque hoc ipsum Patriarcha prædicebat his verbis utens : « De germine ascendisti, fili mi, recubans dor» miisti ut leo [2]. » Esaïas autem : « Ecce virgo in utero habe» bit, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuël [3]. » Et alibi rursus : « Vidimus eum infantem, tanquam radi» cem in terra sitienti [4]. » Terram vero sitientem uterum dicit virgineum, eo quod hominis semen non susceperit, neque coïtum sit expertus, sed absque conjugio illum pepererit. Et rursus : « Puer natus est nobis, Filius et datus » est nobis [5], » et, « Egredietur virga de radice Jesse, et flos » de radice ejus ascendet [6]. » Et Baruch apud Jeremiam : « Hic Deus noster, non æstimabitur alius præter eum. In» venit omnem viam disciplinæ, et dedit eam Jacob puero » suo, et Israël dilecto suo. Post hæc in terris visus est, et » cum hominibus conversatus est [7]. » David etiam adventum ejus in carne prædicans ait : « Descendet sicut pluvia in » vellus, et sicut stillicidium stillicidans super terram [8], » quoniam absque strepitu in virgineum uterum venit.

[1] Psal. CIII, 32.— [2] Gen. XLIX, 9.— [3] Isaï. VII, 14.— [4] Id. LIII, 2. — [5] Id. IX, 6.— [6] Id. XI, 1. — [7] Bar. III, 36-38. — [8] Psal. LXXI, 6.

IV. At non suffecerunt hæc solummodo, sed et cum advenisset, ne putaretur esse phantasma, quod fiebat, non aspectu solo rem credibilem reddit, verumetiam multo tempore, quodque per humana cuncta transiverit. Neque enim quoquo modo in hominem perfectum atque completum venit, sed in uterum virginis : sic ut etiam in vulva gestaretur, et partum sustineret, et lactis alimentum, et incrementum, ac per temporis prolixitatem, omniumque diversitatem ætatum, quod gerebatur credibile redderet. Quin ne hac quidem probatione contentus fuit, sed et carnem circumferens, eam naturæ perpeti detrimenta permittit, et esurire, et sitire, et dormire, et fatigari : postremo etiam ad crucem veniens sinit eam quæ carnis sunt pati. Propterea namque et guttæ sudoris ex illa cadebant, et Angelus eam confortasse reperitur, et tristatur, et mœstus est. Prius enim, quam hæc diceret, ait : « Anima mea turbata est, et tristis est usque ad mortem. » Si enim his omnibus gestis, malignum os diaboli per Marcionem Ponticum, et Valentinum, et Manichæum Persam, et alios plures hæresum auctores sermonem de dispensatione potuit, quantum in ipsis erat, subvertere, et satanicam vocem emisit, ut diceret eum neque incarnatum esse, neque carnem induisse, sed speciem id quamdam fuisse, phantasma, simulationem, ac mimum : tametsi passiones, et mors, et sepulcrum, et fames reclamarent : si nihil horum contigisset, nonne multo amplius diabolus hæc impietatis pessima dogmata disseminasset? Quamobrem sicut esurivit, sicut fatigatus est, sicut dormivit, sicut manducavit, sicut bibit, sic et mortem recusat, id quod est humanum ostendens, et infirmitatem naturæ, quæ avelli se a præsenti vita sine dolore non patitur. Nam si nihil horum dixisset, potuisset dicere : « Si homo erat, oportebat eum pati, quæ hominis sunt. Quænam autem illa sunt? ut nimirum qui crucifi-

gendus erat, formidaret et anxius esset, nec sine dolore a præsenti vita avelleretur; siquidem insitus est naturæ amor præsentium : » propterea cum verum esse carnis indumentum vellet ostendere, ac dispensationem credibilem reddere, multa cum demonstratione passiones ipsas nudas proposuit. Et hæc quidem una est ratio : sed et altera quædam est nihilo ista minor. Hæc quænam est? Adveniens Christus omnem virtutem homines docere volebat : at is, qui docet, non verbo solum, sed etiam opere instruit : hæc quippe doctoris optima est doctrina. Quandoquidem gubernator quoque dum Discipulum collocat, quo pacto clavum tractet, ostendit, et simul operi verbum adjungit, et neque loquitur tantummodo, neque tantummodo operatur. Pari ratione cum medium adducit eum, quem ad extruendum murum instructurus est architectus, docet illum opere, docet et verbo : similiter et textor et phrygio et auri fusor, et faber ærarius et omnis artifex, cum verbis docet, tum operibus. Quando igitur et ipse nos ad omnem virtutem instructurus advenit, propterea et quæ facienda sunt dicit, et ipse peragit. « Qui enim fecerit, inquit, et do» cuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum [1]. » Sic autem rem expende : humiles ut essemus, ac mites præcepit, et verbis docuit : vide quo pacto et rebus ipsis illa docuerit. Cum enim dixisset, « Beati pauperes spiritu, beati » mites [2], » quo pacto illa præstanda sint, indicat. Quonam ergo pacto docuit? cum accepisset linteum, præcinxit se [3], et lavit pedes Discipulorum. Quid cum hac humilitate conferri potest? Non enim jam verbis tantum illam docet, verumetiam operibus. Mansuetudinem rursus et patientiam docet operibus : quonam pacto? Alapa percussus est a servo pontificis, et ait : « Si quidem male locutus sum, testimo» nium perhibe de malo : si autem bene, quid me cædis [4]? »

[1] Matth. v, 19. — [2] Ibid. 3. — [3] Joan. xiii, 4. — [4] Id. xviii, 23.

Pro inimicis orare præcepit : rursus hoc etiam operibus docet. Cum enim in crucem ascendisset, dixit, « Pater, di» mitte illis : non enim sciunt, quid faciunt [1]. » Ut igitur præcepit ut oraremus, sic et orat ipse, teque docet orare, cum nec ipse dimittendi sit potestate destitutus. Præcepit rursus, ut iis qui nos oderunt benefaceremus, ac de illis, qui nos calumniantur [2], bene mereremur : hoc autem opere ipso complevit : siquidem ex Judæis dæmones expulit, a quibus correptus a dæmone appellabatur, persequentes se beneficiis cumulabat, insidiantes alebat, crucifigere volentes ad regnum manu ducebat. Rursus ad Discipulos dicebat : « Nolite possidere aurum, neque ar» gentum, neque pecuniam in zonis vestris [3], » ut ad paupertatem incitaret : hoc rursus operibus docebat, cum ita loqueretur : « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos : » Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet [4] : » neque mensa illi erat, non domus, non aliud quidquam ejusmodi : non quod egenus esset, sed quod homines ad hanc insistendam viam erudiret. Hac nimirum ratione docebat illos orare. Dicebant igitur illi : « Doce nos orare [5]. » Idcirco etiam orat, ut et illi discant orare. Sed non tantum orare, verumetiam, quo pacto deberent orare discere illos oportuit : propterea nempe tradidit et illis orationem in hæc verba conceptam : « Pater noster, qui es in cœlis, » sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat » voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra. Panem nostrum » quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita » nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne » nos inducas in tentationem [6], » hoc est, in periculum, in insidias. Quando igitur orare jussit, « Ne nos inducas in » tentationem, » istud ipsum reipsa docet illos, dum ait :

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Matth. v. — [3] Id. x, 9. — [4] Id. VIII, 20. — [5] Luc. XI, 1. — [6] Matth. VI, 9-13.

« Pater, si possibile est, transeat a me calix iste, » dum omnes sanctos docet, ne periculis sese objiciant, neque se præcipites agant, sed insultum adversariorum expectent, omnemque fortitudinem præ se ferant : non tamen ut ipsi prosiliant, seque priores malis objiciant. Quid ita? ut nimirum humilitatem doceat, et vanæ gloriæ crimine liberet. Quam etiam ob causam hic quoque, dum hæc diceret, « Abiens, inquit, oravit, » et post quam orasset, ita dixit Discipulis : « Non potuistis una hora vigilare mecum? Vigi» late, et orate, ne intretis in tentationem [1]. » Vides ut non solum oret : sed etiam admoneat? « Spiritus enim promptus » est, inquit, caro autem infirma [2]. » Hoc autem dicebat, ut ex eorum anima fastum omnem depelleret, ut eos superbia liberaret, humiles redderet, ac modestos efficeret. Quod igitur eos precari docere volebat, hoc et ipse precabatur humanitus, non secundum Divinitatem; est enim omnis passionis expers Numen; sed secundum humanitatem. Porro ut nos orare doceret, orabat, et semper quærere liberari a malis : quod si fieri nequeat, eo, quod Deo visum fuerit, contentos esse. Propterea dicebat : « Verum» tamen non sicut ego volo, sed sicut tu : » non quod alia voluntas ejus esset, et alia Patris; sed ut homines doceret, quamvis æstuent, quamvis tremant, quamvis pericula immineant, quamvis ab hac vita nolint avelli, propriæ tamen voluntati Dei præferre voluntatem : quod utique Paulus edoctus agere, utrumque opere præstitit : nam et tentationes a se postulavit amoveri, cum ita diceret : « Propter » quod ter Dominum rogavi [3] : » et quoniam Deo visum non est, inquit, idcirco placide acquiesco in infirmitatibus, in contumeliis, in persecutionibus. Forte vero non satis apertum est, quod dicitur : itaque manifestius a nobis reddetur. Multis obsidebatur periculis Paulus, et orabat, ne

[1] Matth. XXVI, 40, 41. — [2] Ibid. — [3] 2 Cor. XII, 8.

periculis objiceretur. Audivit ergo Christum dicentem; « Sufficit tibi gratia mea : virtus enim mea in infirmitate » perficitur [1]. » Post quam igitur, quænam esset Dei voluntas, agnovit, tum voluntatem suam deinceps Dei voluntati subjecit. Hæc igitur utraque per orationem istam docuit, ut neque periculis nos objiciamus, sed et oremus ne in ea incidamus : sin autem nos invaserint, ea patienter feramus, ac propriæ voluntati Dei voluntatem præferamus. Quæ cum ita nobis explorata sint, oremus ut nunquam in tentationem intremus : quod si quandoque intraverimus, Deum precemur, ut nobis patientiam et fortitudinem largiatur, ipsiusque voluntatem omni nostræ voluntati præferamus. Sic enim fiet, ut vitam præsentem cum securitate transigamus, et futura bona consequamur : quorum nos compotes fieri contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, una cum Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In cœmeterii appellationem, et in crucem Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

I. Sæpe apud animum meum disquisivi [2], cujus gratia majores nostri, relictis ædibus, quas in urbibus habent, lege lata statuerint, ut extra civitatem hodie, et quidem in hoc loco in concionem conveniremus. Neque enim sine causa, neque temere id fecisse videntur. Quocirca et

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 405-410.

causam indagavi, et cum Dei gratia inveni justam esse, et rationi consentaneam, præsentique festo competentem. Quæ igitur causa est? Crucis memoriam agimus. At crucifixus extra civitatem cruci affixus est, propterea extra civitatem nos eduxit. Nam pastorem, inquit, sequentur oves. Ubi vero rex, ibi et milites: et ubi cadaver, ibi et aquilæ. Sed extra civitatem hanc quidem ob causam (congregamur.) Cæterum hanc esse causam, satius fortassis fuerit demonstrare prius ex divinis Scripturis: ne enim existimetis hanc esse conjecturam nostram, Paulum vobis testem do. Quid igitur ille ait de sacrificiis? « Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccatis in » sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra [1]. » Propter quod et Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes. Dixit, jussit Paulus; obtemperavimus, exivimus. Extra igitur hac de causa congregamur. At cujus gratia in hoc martyrio, non in alio? Etenim divino munere quocumque ex latere urbs nostra Sanctorum reliquiis circummunitur. Cujus igitur gratia hic, non in alio martyrio nos convenire voluerunt majores nostri? Quia hic mortuorum multitudo sita est. Cum igitur hodie Dominus ad mortuos descenderit, ea de causa hic colligimur, ob id ipse etiam locus cœmeterium nominatus est: ut discas mortuos, et eos, qui hic siti, non mortuos, sed somno consopitos esse et dormire. Nam ante Christi adventum mors nomen mortis habebat. « Quacumque, inquit, die comederitis de » ligno, morte moriemini [2]. » Et iterum, « Anima quæ » peccat, ipsa morietur [3]. » Et David: « Mors peccatorum » mala [4]. » Rursus. « Pretiosa in conspectu Domini mors

[1] Hebr. XIII, 11. — [2] Gen. II, 17. — [3] Ezech. XVIII, 20. — [4] Psal. XXXIII, 22.

» sanctorum ejus [1]. » Et Job. « Mors viro requies [2]. » Neque solum mors, sed et infernus vocabatur. Audi Davidem dicentem : « Verumtamen Deus eruet animam meam de manu inferi, cum acceperit me [3]. » Et Jacob, « Deducetis » senectutem meam cum mœrore ad infernum [4]. » Hæc nomina habebat obitus noster anteactis temporibus. At post quam Christus venit, et pro mundi vita mortem subiit; mors non amplius vocatur, mors ; sed somnus et dormitio. Dormitionem appellari testantur illa Domini verba : « La- » zarus amicus noster dormit [5]. Non enim dixit : « Mortuus » est, » quamvis revera mortus esset. Ut vero intelligas nomen dormitionis peregrinum fuisse, considera quomodo, hoc audito nomine, Discipuli turbentur, et dicant : « Do- » mine, si dormit, salvus erit [6]. » Adeo non intellexerant, quid sibi dictum illud voluerit. Iterum Paulus : « Ergo et » qui dormierunt, perierunt [7] ? » ad quosdam ait. Rursus alibi de defunctis loquens : « Nos, inquit, qui vivimus, non » præveniemus eos, qui dormierunt [8]. » Et alibi ; « Surge, » qui dormis [9]. » Et ut ostenderet se de mortuis hoc dicere, addit : « Et exurge a mortuis. » Vide quomodo ubique mors nominetur somnus : qua de causa et locus cœmeterii, quasi dicas, dormitorii, nomen invenit. Utile enim hoc nomen est, et philosophiæ multæ plenum. Quando igitur huc mortuum ducis, ne ipse te concidas. Non enim ipsum ad mortem, sed ad somnum ducis : sufficit tibi nomen hoc ad calamitatis solatium et levamen. Disce, quo ducas. In cœmeterium. Et quando ducis? post mortem Christi; post quam nervi mortis excisi sunt ; ita ut et a loco, et a tempore multum consolationis percipere possitis. Maxime ad mulieres oratio hæc nobis instituitur, cum sexus

[1] Psal. cxv, 15. — [2] Job. iii, 23. — [3] Psal. xlviii, 16. — [4] Gen. xlii, 38. — [5] Joan. xi, 11. — [6] Ibid. 12. — [7] 1 Cor. xv, 18. — [8] 1 Thess. iv, 14. — [9] Ephes. v, 14.

hic affectibus magis sit obnoxius, et ad anxietatem desperationemque perquam proclivis. Sed idoneum habes pharmacum mœrori leniendo, nomen loci. Propterea ergo hic congregamur.

II. Hodie enim omnia inferorum loca circuit Dominus noster. Hodie portas æreas confregit. Hodie vectes ferreos contrivit [1]. Vide dicti accurationem. Non dixit : « Aperuit » portas æreas : » sed, « Confregit portas æreas ; » ut inutilis deinceps carcer fiat. Non abstulit vectes, sed contrivit, ut custodia deinceps infirma reddatur : ubi neque janua, neque vectis ; et licet quis intret, non tenetur. Quando igitur Christus confregit, quis alius reparare poterit ? Quod enim Deus evertet, inquit ille, quis de cætero restituet ? Reges cum vinctos dimittere volunt, missis epistolis, non ita agunt, sed tam fores, quam custodes relinquunt, ut ostendant eo denuo ingrediendum esse, vel illis, qui jam liberi abierunt, vel loco eorum aliis. Non ita Christus, sed demonstrare volens mortem jam ad finem metamque pervenisse, æreas ejus portas confregit. Æreas vero nominavit, non quod portæ illæ ex ære sint fabrefactæ, sed ut declararet immitem illam, et inexorabilem mortis necessitatem. Et ut intelligas tam æs quam ferrum significare idem quod rigidum et inflexibile, audi quid ad quemdam impudentem Deus dicat : « Nervus ferreus, cervix tua, et » frons tua ærea [2]. » Hoc dixit, non quod æream frontem habuerit; sed quia implacabilem vultum, et impudentem, et immitem habuit. Vis discere quomodo fuerit implacabilis, inflexibilis, et ipsissimus adamas ? Tanto tempore nemo unquam ei persuadere potuit, ut quemquam ex illis, quos captivos tenebat, dimitteret ; quoad usque Angelorum Dominus eo descendens, eum vi sua coëgit. Nam primum quidem alligavit fortem, et tunc vasa ejus diripuit, quare

[1] Psal. cvi, 16, et Isaï. xlv, 2. — [2] Id. xlviii, 4.

et adjungit : « Thesauros tenebricosos, invisibiles [1]. » Licet dictum hoc simplex sit, at duplex est sensus : sunt enim loca tenebricosa, sed videri possunt candela et lumine illato; ille vero inferni locus caliginosissimus erat, et ingratus, neque unquam lucis naturam intra se receperat : propterea tenebrosos, et invisibiles eos dixit. Vere enim tenebricosi erant ; donec descendit Sol justitiæ, eosque illustravit, et ex inferno cœlum fecit. Nam ubi Christus, ibi et cœlum. Thesauros autem tenebricosos nominat infernum : merito, quia multæ divitiæ isthic erant repositæ. Etenim tota hominum natura, quæ gaza quædam Dei est, a diabolo, qui primum hominem in fraudem impulit, spoliata, mortique subjecta est. Quod vero hominum naturam Deus divitiarum loco habuerit, testatur his verbis Paulus : « Dives in omnes, et super omnes, qui invocant eum [2]. » Quemadmodum igitur rex, comprehenso duce latronum et prædonum, qui civitates percurrit, et undique rapit, et antra subit, ut ibi reponat divitias raptas; latronum ducem ligat, supplicioque meritas pœnas persoluturum tradit, thesaurum vero ejus in regium ærarium convertit : sic et Christus fecit, principem illum prædonum, et carceris custodem diabolum, simul et mortem, cum per mortem suam vinxisset, omnes divitias, humanum, inquam, genus transtulit in æraria regia. Hoc et Paulus indicat, cum ait : « Redemit nos de potestate tenebrarum, » et transtulit in regnum dilectionis ejus [3]. » Porro quod admiratione dignissimum est, ipse Rex advenit. Atqui nullus rex unquam hoc dignaretur facere, sed ministri vinctos dimittunt, secus hic : ipsemet Rex ad vinctos venit. Non erubuit carcerem, neque detentos in carcere : de eo enim, quem finxerat, erubescere non potuit ; et confregit fores, et vectes contrivit, superastitit inferno, et deser-

[1] Isaï. XLV, 3. — [2] Rom. X, 12. — [3] Coloss. I, 13.

tam fecit totam illius custodiam, carcerisque custode in vincula conjecto, ad nos remeavit. Tyrannus captivus ducebatur, fortis vinctus. Ipsa mors, abjectis armis, nuda ad Regis pedes cucurrit. Vidisti mirandam victoriam? Vidisti crucis præclara facinora? Dicam tibi quiddam adhuc mirabilius. Disce modum victoriæ, et tunc magis obstupesces. Per quæ enim diabolus vicerat, per eadem Christus eumdem devicit, et acceptis, quibus usus fuerat, armis eum debellavit. Et quomodo? Audi. Virgo, lignum, et mors cladis nostræ fuerunt symbola. Virgo erat Eva. Necdum enim virum cognoverat. Lignum erat arbor. Mors mulcta Adami. Attende vero, rursus virgo, et lignum, et mors symbola extiterunt, et quidem victoriæ symbola. Nam loco Evæ, est Maria; loco ligni scientiæ boni et mali, lignum crucis: loco mortis Adami, mors Christi. Vides eum, per quæ vicit, per eadem et victum esse? Circa arborem prostravit diabolus Adamum, circa arborem debellavit Christus diabolum. Et illud quidem lignum mittebat ad inferos; at hoc etiam illos, qui jam eo descenderant, revocabat. Iterum lignorum alterum hominem jam captum nudumque occultavit : at hoc victorem nudum in alto omnibus ostendit. Et illa quidem mors eos, qui post ipsam nati sunt, condemnavit; at ista mors etiam illos, qui nati fuerant ante ipsam, resuscitavit. « Quis loquetur potentias Domini [1]? » A morte immortales facti sumus. Hæc sunt crucis præclara facinora. Intellexisti victoriam? intellexisti modum victoriæ? disce nunc, quomodo et sine labore et sudore nostro victoria hæc fuerit parta. Nos arma non cruentavimus : non stetimus in acie : non accepimus vulnera. Neque vidimus bellum, et tamen victoriam obtinuimus. Certamen Domini fuit, corona nostra; cum ergo et nostra sit victoria, milites imitemur, lætisque

[1] Psal. cv, 2.

vocibus victoriæ laudes et carmina hodie decantemus. Dicamus Dominum laudantes ; « Absorpta est mors in victo-»ria. Ubi est mors victoria tua? ubi stimulus tuus in-»ferne [1]. » Hæc omnia præclare facta crux nobis peperit. Crux tropæum contra dæmones erectum, gladius contra peccatum, gladius, quo serpentem confodit Christus. Crux patris voluntas, Unigeniti gloria, Spiritus exultatio, Angelorum decus, Ecclesiæ securitas, gloriatio Pauli, Sanctorum murus, totius orbis lumen. Quemadmodum enim si quis lucernam in domo quapiam tenebris obsita accendat, et in altum statuat, tenebras derepente fugat ; sic tenebris per universum orbem sparsis, Christus, tanquam lampadem quamdam, crucem accendit, et in altum erexit, omnemque caliginem totius terræ dissipavit. Et quemadmodum lampas supra in vertice lumen habet, sic et crux habuit supra in vertice Solem justitiæ effulgentem. Hunc cum videret mundus clavis affixum, cohorruit, mota est terra, disruptæ petræ, et licet disruptæ sint petræ, durities tamen Judæorum non est disrupta. Velum templi scissum est, et non est scissa improba illorum conspiratio. Quare scissum est velum? Quia templum non potuit videre Dominum crucifixum, et per ea, quæ velo suo acciderunt, tantum non exhortationis modo ista protulit : « De cætero sancta sanctorum conculcet, quiquis volet. Quid enim istis opus habeo, tali sacrificio extra oblato et peracto? Quid mihi prodest testamentum? Frustra et incassum tanto tempore istos docui. Quæ ex lege ad me utilitas redit? Hoc et Propheta clamabat dicens : « Quare fremue-»runt gentes, et populi meditati sunt inania [2]? » Audierant : « Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et tan-»quam agnus coram tondente se obmutuit [3]. » Et cum

[1] Osee XIII, 14, et I Cor. XV, 54. — [2] Psal. II, 1. — [4] Isaï. LIII, 7.

hanc prophetiam tanto tempore considerassent, præsente jam eo, quod prædictum fuerat, non crediderunt, Cernis, quomodo meditati sunt inania? Propterea scissum est templum, significans solitudinem et vastationem posthac in perpetuum futuram.

III. Cum igitur eum, qui in cruce affixus est, nos itidem sub vesperam visuri simus, tanquam Agnum mactatum et immolatum, moneo, ut cum tremore, veneratione et reverentia multa accedamus. An nescitis, quomodo Angeli astiterint sepulcro corpus non habenti, sepulcro vacuo? attamen cum semel totum corpus Domini recepisset, multum honoris ipsi etiam loco exhibent. Angeli, qui naturam nostram excellentia sua longe superant, tanta reverentia et observantia sepulcro assistunt; nos non ad sepulcrum inane, sed ad ipsam mensam, in qua Agnus positus est, adituri, cum tumultu et turbatione accedimus. Et quæ nobis de reliquo venia speranda erit? Non dico hæc simpliciter et temere, sed cum videre soleam hac vespera multos tumultuantes, clamantes, sese mutuo trudentes, exilientes, convicia jacientes, magisque pœnam quam salutem sibi comparantes, ea de causa hanc admonitionem instituo. Quid facis, o homo? Quando sacerdos stat ante sacram mensam, manibus in cœlum extensis, invocans Spiritum sanctum, ut adveniat, ut proposita dona contingat, magna quies, magnum silentium; quando Spiritus gratiam suam tribuit, quando descendit, quando proposita dona contingit, quando ovem mactatam et consummatam cernis, tunc tumultum, tunc turbas, tunc contentionem excitas et convicia jacis? Quomodo sacrificio hoc perfrui potes, cum tanto tumultu et strepitu ad mensam hanc accedas? Non sufficit nobis peccatis contaminatos accedere, sed ipsum etiam accessus momentum non sinimus a peccato liberum præterire. Quando enim jurgamur, quando

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

tumultuamur, quando nos mutuo mordemus, quomodo a peccatis immunes erimus? Dic mihi, quid properas? cujus gratia festinas, cum ovem jam occisam aspicis? Nam si tota nocte sacrificium hoc intueri deberes, an spectaculum hoc, cedo, satietatem afferret? Toto die patienter expectasti, bonam noctis partem transmisisti, tantumque laborem brevi temporis puncto prodigis et perdis? Cogita, quidnam sit illud quod propositum est, et quæ sit ejus causa. Occisus est propter te, et tu deseris illum ipsum immolatum aspiciens. « Ubi cadaver, inquit, ibi et » aquilæ [1]. » Nos autem non ut aquilæ, sed ut canes accedimus. Tanta nostra est impudentia. Cogita quid tandem illud sit, quod effusum est. Sanguis est. Sanguis qui chirographum peccatorum delevit. Sanguis, qui animam tuam mundavit, qui maculam eluit, qui principatus et potestates triumphavit. « Expoliamus enim, inquit, principatus et » potestates traduxit confidenter triumphans in cruce [2]. » Multa victoriæ symbola habuit tropæum. Spolia superne de cruce pendent. Quemadmodum enim magnanimus aliquis rex, confecto feliciter difficillimo bello, thoracem, et clypeum, et arma tyranni, et militum, quos devicit, super excelsum tropæum ponit; sic et Christus, finito bello, quod cum diabolo gesserat, arma ejus universa, mortem et maledictionem ob excelsa cruce suspendit, tanquam de tropæo quodam, ut omnes tropæum illud conspicarentur, supernæ virtutes, quæ in cœlis, homines qui inferne terram incolunt; ipsique mali dæmones, qui devicti sunt. Cum igitur tanto munere affecti simus, dignos nosmetipsos pro viribus ostendamus bonis illis, quæ nobis sunt concessa, ut et cœlorum regnum assequamur gratia et humanitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et

[1] Matth. xxiv, 28. — [2] Coloss. ii, 15.

cum quo Patri simul et Spiritui sancto, gloria, honor, potentia in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA I.

In crucem et in Latronem; item de secundo Christi adventu, et quod frequenter sit orandum pro inimicis.

I. Hodie Dominus noster Jesus Christus in cruce, et nos festum agimus; ut discas crucem esse festum et celebritatem spiritualem. Antehac enim crux nomen erat damnationis, nunc vero res honorabilis effecta est; prius symbolum condemnationis, nunc argumentum salutis. Hæc enim nobis innumerabilium bonorum causa effecta est; hæc nos ab errore liberavit, hæc in tenebris positos illuminavit, hæc jam debellatos, cum Deo reconciliavit; abalienatos, domesticos effecit; procul positos, proximos constituit. Hæc inimicitiæ destructio, pacis tutamen, sexcentorum bonorum thesaurus. Propter eam non ultra in desertis vagamur, veram quippe viam novimus; non amplius extra regiam degimus; januam enim invenimus; non timemus ignita diaboli tela, fontem siquidem vidimus. Per crucem non amplius in viduitate sumus, sponsum enim recepimus; non timemus lupum, bonum quippe pastorem habemus : « Nam, ego sum, inquit, pastor bonus [1]. » Per hanc tyrannum non perhorrescimus, Regi enim assidemus; et ideo festum agimus, crucis memoriam celebrantes. Ita et Paulus jussit per crucem festum agere : « Festum agamus, inquit, non in fermento veteri, sed in azymis sinceritatis et veritatis [2]. » Deinde causam adjiciens, ita pergit;

[1] Joan. x, 11. — [2] 1 Cor. v, 8.

« Quia Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus [1]. » Vides-ne quomodo per crucem festum agere præcipiat ? In cruce namque immolatus est Christus. Ubi namque sacrificium, ibi peccatorum abolitio, ibi reconciliatio cum Domino, ibi festum et lætitia. Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus. « Ubi, quæso, immolatus ? in excelso patibulo. Novum altare hujus sacrificii, quia ipsum sacrificium novum stupendumque est. Idem quippe et sacrificium et sacerdos erat ; sacrificium, secundum carnem ; sacerdos, secundum spiritum. Idem et offerebat, et secundum carnem offerebatur. Audi quomodo hæc ambo Paulus declaraverit : « Omnis pontifex, inquit, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur ; unde necesse est ut habeat quidpiam, quod offerat ; ecce ipse offert semetipsum [2]. Alibi vero dicit : Christus semel oblatus ad multorum auferenda peccata, apparebit expectantibus se in salutem [3]. » Ecce hic oblatus est, illic vero semetipsum obtulit. Vides-ne quomodo et sacrificium et sacerdos factus sit, et crux altare fuerit. Et cur, inquies, non in templo hostia offertur, sed extra urbem et mœnia ? Ut impleretur illud, « Cum iniquis reputatus est [4]. » Cur autem in sublimi patibulo jugulatur, non sub tecto ? Ut aëris naturam purgaret ; ideo in sublimi, non imminente tecto, sed imminente cœlo. Aër quippe purgabatur, cum ovis in sublimi immolaretur. Purgabatur item et terra, fluebat enim e latere sanguis in ipsam. Ideo non sub tecto, ideo non in templo judaïco ; ne sibi Judæi hostiam sequestrarent, neve putares pro illa gente tantum hanc offerri. Idcirco extra urbem et mœnia, ut discas universale sacrificium esse, quia pro universa terra erat oblatio ; ut disceres item purgationem, communem, non peculiarem

[1] I Cor. v, 7. — [2] Hebr. v, 1 et 3. — [3] Id. IX, 28. — [4] Isaï. LIII, 12.

esse, quemadmodum apud Judæos. Judæis enim ideo præcepit Deus ut universam terram relinquerent, et uno in loco hostias et preces offerrent, quia tota terra impura erat, fumo, nidore, reliquisque omnibus gentiliorum sacrificiorum inquinamentis eam occupantibus. Nobis vero, quia Christus tandem veniens totum orbem purgavit, quivis locus, orandi locus effectus est. Ideo Paulus confidenter hortabatur, ut ubique sine timore preces emitterentur, his verbis : « Volo viros orare in omni loco, levantes » sanctas manus [1]. » Vides-ne quomodo purgatus sit orbis? Per locum enim licet ubique levare sanctas manus ; quoniam omnis terra sancta effecta est, et sanctis illis templi interioribus sanctior. Illic enim offerebatur ovis irrationabilis, hic vero spiritualis. Quanto autem majus est sacrificium, tanto auctior sanctificatio. Quapropter crux est celebritas.

II. Vis discere aliud ejus insigne opus? Paradisum a quinquies mille et amplius annis clausum, hodie nobis aperuit. Hoc quippe die, hac ipsa hora latronem eo introduxit Deus, duo præclara designans opera; unum, quod paradisum aperuerit, aliud, quod latronem introduxerit. Hodie antiquam patriam nobis reddidit, hodie in patriam civitatem nos reduxit, et communi hominum naturæ domum dedit. « Nam hodie, inquit, mecum eris in paradiso [2]. » Quid dicis? Crucifixus es et clavis affixus, et paradisum polliceris? Etiam, inquit, ut in cruce virtutem meam ediscas. Quia enim res erat tristis, ne naturæ crucis attenderes, sed crucifixi virtutem edisceres, in cruce hoc perpetrat miraculum, quod ejus maxime virtutem demonstrat. Non enim mortuum cum suscitaret, non cum mare ac ventos increparet, non cum dæmonas fugaret, sed crucifixus, clavis perforatus, contumeliis, sputis, conviciis, opprobriis

[1] 1 Tim. II, 8. — [2] Luc. XXIII, 43.

oneratus, improbum latronis animum mutare potuit, ut utrinque virtutem ejus videas; creaturam quippe totam commovit, petras scidit, petra duriorem latronis animam attraxit et honoravit; nam ait : « Hodie mecum eris in pa» radiso. » Atqui Cherubini paradisum servabant; verum hic Cherubinorum etiam dominus est. Flammeus gladius ibi volvitur; verum ipse et flammæ et gehennæ, et vitæ et mortis potestatem habet. Atqui rex nullus unquam patiatur latronem hominem, vel alium quempiam ex famulis secum sedentem introducere in urbem. Verum Christus hoc fecit, inque sacram patriam ingrediens, secum furem introducit, non paradisum conculcans, neque pedibus latronis deturpans; imo potius honorans. Honor quippe paradisi est talem habere dominum, qui possit vel furem voluptatis, quæ est in paradiso, dignum facere. Etenim cum publicanos et meretrices introducebat in regnum cœlorum, non dedecori, sed honori id erat, ostendens hujusmodi esse dominum regni cœlorum, qui meretrices et publicanos ita spectabiles faceret, ut digni viderentur tanti honoris et muneris. Quemadmodum enim medicum tunc maxime miramur, cum videmus eum homines incurabilibus morbis laborantes, ab ægritudine liberare, et sanitati restituere; ita et Christum mirari justum est, cum insanabilia curat vulnera, cum publicanum et meretricem in tantam sanitatem reducit, ut cœlo digni videantur. Ecquid tantum fecit latro, inquies, ut post crucem, paradisum sit adeptus? Vis-ne ut virtutem ejus breviter demonstrem? Cum Petrus negabat infra, tunc ille supra confitebatur. Non Petrum incusans hæc dico; absit, sed latronis magnanimitatem exhibere volens. Discipulus vilissimæ puellæ minas non tulit, latro autem videns populum totum, circumstantem, clamantem, blasphemias et dicteria jaculantem, non attendit illis; non cogitavit præ-

sentem crucifixi vilitatem, sed fidei oculis hæc omnia prætercurrens, missis illis vilibus impedimentis; agnovit cœlorum Dominum, et ad ipsum animo procumbens dicebat : « Memento mei, Domine, cum veneris in regnum » tuum [1]. » Ne latronem hunc, quæso, prætercurramus, neque nos pudeat eum doctorem accipere, quem Dominus noster non erubuit primum inducere in paradisum. Ne erubescamus magistrum accipere eum, qui ante universam naturam dignus apparuit conversationis ejus, quæ in cœlis est; sed singula accurate excutiamus, ut crucis virtutem discamus. Non dixit ei, quemadmodum Petro : « Veni post » me, et faciam te piscatorem hominum [2]; » non dixit ei, ut et illis duodecim : « Sedebitis super thronos duodecim » judicantes duodecim tribus Israël [3]. » Imo ne verbo quidem ipsum dignatus est. Non miraculum ostendit; non mortuum ille suscitatum vidit, non pulsos dæmonas, non obediens mare vidit; non illum de regno cœlorum allocutus est, non de gehenna; et tamen ille ante omnes ipsum confessus est; idque socio conviciante. Conviciabatur enim ei latro alter. Etenim alius quoque latro crucifixus cum eo erat, ut impleretur illud : « Inter iniquos » reputatus est [4]. » Volebant enim gloriam ejus obscurare Judæi, et undequaque iis, quæ agebantur, insultabant. Verum undique veritas fulgebat, et per ipsa impedimenta augebatur. Conviciabatur ergo ei latro alter. Vides-ne latronem, et latronem? Ambo in cruce, ambo ex vita prædatoria, ambo a nequitia; sed non ambo in iisdem; alius enim regnum cœlorum in hæreditatem accepit, alius in gehennam missus est. Eodem modo et hesterna die, Discipuli et Discipulus; Judas, et undecim. Sed illi quidem dicebant : « Ubi vis paremus tibi comedere Pascha [5]? »

[1] Luc. XXIII, 42. — [2] Matth. IV, 19. — [3] Id. XIX, 28. — [4] Isaï. LIII, 12. — [5] Matth. XXVI, 17.

hic vero proditionem parabat, et dicebat : « Quid vultis » mihi dare, et ego vobis tradam eum [1] ? » Illi quidem ad ministerium divinamque mystagogiam sese apparabant; hic vero ad prodendum festinabat. Ita et nunc latro et latro; sed ille quidem convitiaeur, hic adorat; ille blasphemat, hic benedicit, et blasphemantem increpat his verbis : « Neque tu times Deum; nam digna factis recipimus [3]. »

III. Vidisti fiduciam latronis? Vidisti fiduciam in cruce? Vidisti philosophiam in supplicio, et pietatem in cruciatu? Quod enim sibi præsens, non mente excesserit clavis confixus, quis non stupeat? Ille vero non modo mente constabat, sed omnibus suis relictis, de aliorum rebus curabat, doctor in cruce factus, increpansque his verbis : « Neque » tu times Deum. » Ne attendas, inquit, ad inferius hoc tribunal. Est alius judex invisibilis, est incorruptum tribunal. Ne te moveat, quod infra condemnatus sit; nam superna non sunt hujusmodi. In hoc quippe terrena tribunali, justi quandoque damnantur, et injusti pœnam effugiunt; noxii dimittuntur, et innoxii afficiuntur supplicio. Etenim judices velint nolint, in multis peccant; siquidem vel jus ignorantes et decepti, vel gnari quidem, sed pecunia corrupti verum calculum prodiderunt. Superne autem secus. Deus enim Judex justus, et judicium ejus quasi lux egredietur, non tenebris, non ignorantia obscurantibus. Etenim ne diceret, eum infra damnatum fuisse, ad supernum tribunal illum deduxit. Recordare illius horrendi tribunalis; ac si diceret : « Eo respice, nec damnationis calculum feres, neque infra stabis cum corruptis judicibus, sed judicium superne latum acceptabis. » Vidisti philosophiam latronis? Vidisti prudentiam, et doctrinam? Confestim a cruce in cœlum avolavit. Deinde ex abundanti ipsum increpans : « Non times, dicebat, quia in eadem

[1] Matth. XXVI, 15. — [3] Luc. XXIII, 40.

» damnatione sumus. » Quid sibi vult illud, « Quia in eadem » damnatione sumus? » In eodem nempe supplicio. Nonne tu etiam es in cruce? Dum ergo illi conviciaris, te ipsum prius impetis. Quemadmodum enim is, qui in peccatis est, si alterum criminetur, se ipsum prius criminatur; sic et is, qui in calamitate constitutus, alteri calamitatem vitio vertit, se ipsum prius damnat. « Quia in eadem damnatione su» mus. » Apostolicam legit ipsi legem, hæc scilicet evangelica verba : « Nolite judicare, ut non judicemini. Quia » in eadem damnatione sumus [1]. » Quid facis, o latro; dum eum defendis, latronis ne socium facis? Nequaquam, ait; ex sequentibus hanc suspicionem amoveo. Ne putes enim eum ex communione supplicii, consortem illum peccati fecisse, sic prius dictum corrigit : « Et nos quidem juste, » nam digna factis patimur. » Vides confessionem perfectam? vides quomodo in cruce peccata exuit? Nam legitur : « Dic tu peccata tua primus, ut justificeris [2]. » Nemo coëgit illum, nemo vim ipsi fecit; sed ipse semetipsum protulit dicens : « Et nos quidem juste, nam digna factis » patimur; hic vero nihil mali fecit, » additque postea : « Memento mei, Domine, in regno tuo. » Non prius ausus est dicere : « Memento mei in regno tuo; » quam per confessionem peccatorum sarcinam deposuisset. Vides-ne quanta res sit confessio? Confessus est, et paradisum aperuit; confessus est, et tantam accepit fiduciam, ut a latrocinio regnum peteret. Vides-ne quantorum nobis bonorum crux causa fuerit? Regnum petis? Quid vides hujusmodi? clavi et crux in conspectu sunt. Verum ea ipsa crux, inquit, est symbolum regni. Ideo ipsum regem voco, quia video crucifixum. Regis enim est pro subditis mori. Hic ipse dixit : « Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus [3]; » ergo et bonus rex animam suam ponit pro subditis. Quoniam

[1] Matth. VII, 1. — [2] Isaï. XLIII, 26. — [3] Joan. X, 11.

igitur animam suam posuit, ideo regem illum voco. « Memento mei, Domine, in regno tuo. »

Vides-ne quomodo crux sit regni symbolum? Vis-ne et aliunde illud discere? Non reliquit eum in terra, sed attraxit eum, et in cœlum deduxit. Unde hoc palam est? Quia venturus est cum illo in secundo et glorioso ejus adventu : ut discas crucem esse rem honorabilem; quare et gloriam illam vocavit. At videamus quomodo cum cruce veniat : necesse quippe est demonstrationem in medium reducere. « Si dixerint, inquit : Ecce in penetralibus est » Christus, ecce in deserto est; ne abeatis[1] : » de secundo et glorioso suo adventu sic loquens propter falsos Christos, propter falsos prophetas, propter Antichristum : ne quis seductus in illum incideret. Quia enim Antichristus venturus est ante Christum, ne quis pastorem quærens, in lupum incidat : idcirco indicium tibi do pastoris adventus. Nam quia prior ejus adventus latuit, ne putes secundum adventum talem futurum esse, hoc tibi signum dedit. Jure autem ille adventus clam fuit, venit enim quæsitum quod perierat : at hic secundus non ita : sed quomodo quæso? « Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et apparet usque ad » Occidentem, sic erit et adventus Filii hominis[2]. » Confestim omnibus apparebit, neminique interrogatu opus erit, num hic, num illic sit Christus. Quemadmodum enim apparente fulgure, non opus est perquirere an apparuerit; sic et in adventu Christi non opus erit quærere an Christus advenerit. At quod quæritur est, an cum cruce venturus sit : non enim promissi obliti sumus. Audi igitur ea, quæ sequuntur. « Tunc, inquit, » tunc quandonam? « Cum venerit » Filius hominis, sol obscurabitur, et luna non dabit lucem » suam[3]. » Tanta enim tunc erit lucis copia, ut splendidiores stellæ obscurandæ sint. « Tunc stellæ cadent, tunc signum

[1] Matth. xxiv, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Ibid. 29.

» Filii hominis apparebit in cœlo[1]. » Vides-ne quanta sit virtus signi crucis? Sol obscurabitur, et luna non apparebit : illud vero fulget et apparet, ut discas illud esse splendidius sole et luna. Ac quemadmodum rege in urbem intrante, milites accepta signa, ut vocant, gestant humeris, ejus ingressum prænuntiantes ; sic et Domino descendente de cœlis, præibunt exercitus Angelorum et Archangelorum, signum hujusmodi ferentes humeris, et regium ejus ingressum nobis prænuntiantes. « Tunc commovebuntur Virtutes cœlorum[2], » de Angelis loquitur : tremor apprehendet eos, et timor magnus. Et cur, quæso? Tremendum erit tribunal illud : universa quippe natura nostra judicari debet, et astare ante formidabilem illum judicem. Quare ergo Angeli timent et exhorrescunt? neque enim illi judicandi sunt. Quemadmodum judicante principe, non rei tantum, sed etiam alii ex militia, qui nullius sibi criminis conscii sunt, timent et horrent ob metum judicis; ita et tunc cum de natura nostra judicabitur nullius mali sibi conscii Angeli timebunt, ob immensam judicis formidinem. Verum quare tunc crux apparebit, et cur cum illa venturus est? ut ii, qui illum crucifixerunt, ingrati animi sui nequitiam agnoscant : ideo illorum impudentiæ symbolum ostendet. Quod autem ideo illam allaturus sit, audi Prophetam declarantem : « Tunc plangent tribus terræ[3], » videntes accusatorem, et peccatum agnoscentes. Et cur miraris si crucem gestans veniet, quando et ipsa vulnera tunc ostendet? Nam ait : « Videbunt in quem transfixerunt[4]. » Quemadmodum enim erga Thomam fecit, cum ut Discipuli incredulitatem emendaret, ostendit ei fixuram clavorum et vulnera dicens : « Infer manum tuam, et vide » quia Spiritus carnem et ossa non habet[5]; » sic et tunc

[1] Matth. XXIV, 29. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 30. — [4] Zach. XII, 1. — [5] Joan. XXI, 27.

ostendet vulnera et crucem, ut demonstret hunc ipsum esse qui crucifixus fuit.

V. Neque ex cruce tantum, sed etiam ex verbis in cruce prolatis immensam ejus benignitatem videre est : crucifixus enim, dicteriis, cachinnis et sputis dehonestatus dicebat : « Pater, dimitte illis peccatum : non enim sciunt quid » faciunt [1]. » Et crucifixus pro crucifigentibus precatur : quanquam illi contra dicebant : « Si filius Dei es, descende » de cruce, et credemus tibi [2]. » Atqui ideo ille non descendit de cruce, quia filius Dei est ; et ideo venit, ut crucifigeretur pro nobis. « Descende de cruce, inquiunt, et cre» demus tibi. » Hæc verba sunt, et incredulitatis obtentus. Nam multo majus erat lapide superposito ex sepulcro resurgere, quam de cruce descendere : multo majus erat mortuum vinctum et quatriduanum Lazarum cum ipsis fasciis e monumento educere, quam de cruce descendere. Illi igitur dicebant : « Si filius Dei es, salvum fac temetip» sum : » ille vero nihil non agebat, ut illos ipsos qui se conviciis onerabant salvos faceret, dicens : « Dimitte illis » peccatum, non enim sciunt quid faciunt [3]. » Quid igitur? Num illis peccatum dimisit? Dimisisset utique, si voluissent pœnitentiam agere. Si enim non dimisisset illis peccatum, nunquam Paulus fuisset Apostolus. Si non dimisisset illis peccatum, non tria illa millia, non quinque millia, non multæ myriades credidissent. Quod enim multæ Judæorum myriades crediderint, audi quomodo apostoli Paulo dicant : « Vides, » frater, quot sint myriades Judæorum, qui crediderunt [4]. » Imitemur itaque Dominum, et pro inimicis precemur : eamdem enim cohortationem resumo, jam quinto die vobis de eodem argumento dissero ; non quasi inobsequentes vos arguens, absit; sed sperans vos obtemperaturos esse. Quod

[1] Luc. XXIII, 24. — [2] Matth. XXVII, 24 — [3] Luc. XXIII, 24. — [4] Act. XXI, 20.

si qui sint duri, iracundi, et morosi, qui nostris circa orationem monitis non morem gerant, ex numero saltem dierum pudefacti, inimicitias et simultates deponent. Imitare Dominum. Crucifixus est, et pro crucifigentibus Patrem compellavit. Et quomodo possim, inquies, Dominum imitari? Si velis, poteris. Nisi enim posses imitari, cur dixisset : « Discite a me quia mitis sum, et humilis corde[1]? » Nisi posses imitari, non dixisset Paulus : « Imitatores mei » estote, sicut et ego Christi[2]. » Cæterum si non vis imitari Dominum, imitare conservum, Stephanum videlicet apostolum. Etenim ille Dominum imitatus est. Et quemadmodum Christus inter crucifigentes, missa cruce, missis iis, quæ ad se spectabant, pro crucifigentibus se Patrem precabatur; ita et servus inter lapidantes, ab omnibus impetitus, exceptis lapidum ictibus, misso dolore, quo hinc afficiebatur, dicebat : « Domine, ne statuas illis hoc peccatum[3]. » Vides-ne quomodo loquatur Dominus? Vides-ne quomodo precetur servus? Ille dicit : « Pater, dimitte illis hoc pecca» tum; non enim sciunt quid faciunt[4] : » hic vero : « Ne » statuas illis hoc peccatum. » Ut vero discas illum studiose precari : non stans lapidibus licet obrutus orat, sed positis genibus cum compunctione loquitur, et cum multa commiseratione. Vis ostendam tibi conservum alium longe graviora, quam ille, patientem? Paulus ait : « A Judæis ter » virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, nocte et die in » profundo fui[5]. » Quid tum postea? « Optabam, inquit, ipse » anathema esse pro fratribus meis, cognatis meis secundum » carnem[6]. » Vis-ne et alium videre, non ex Novo, sed ex Veteri Testamento? Hoc enim est maxime omnium mirabile, quod ubi non præcipiebantur inimicos diligere, quin potius oculum pro oculo exculpere, et dentem pro dente,

[1] Matth. XI, 29. — [2] 1 Cor, XI, 1. — [3] Act, VII, 60. — [4] Luc. XXIII, 24. — [5] 2 Cor. XI, 25. — [6] Rom. IX, 3.

atque in malis par pari referre, ad apostolicam pervenerint philosophiam. Audi quid dicat Moyses, qui sæpe a Judæis lapidatus, et contemptui habitus est : « Si dimittis » illis peccatum, dimitte; si vero non, etiam me dele de » libro, quem scripsisti[1]. » Vides-ne quemlibet ex justis aliorum securitatem præposuisse saluti suæ? Nihil peccasti, et cur vis esse eorum supplicii consors? Quia, inquiunt, cæteris malo affectis, rei meæ prosperæ sensum non percipio. Hæc exempla satis essent : ad majorem autem nostri emendationem, alium eadem philosophia utentem in medium adducam. At enim David beatus ille mansuetusque vir, post quam exercitus totus defecerat, atque necem ejus moliens, filio Abesalom tyrannidem detulerat : deinde Deo ob illud facinus in iram concitato : quid enim interest si aliam internecionis causam proferat? ipsoque Angelum mittente, qui districto gladio plagam superne inferret, videns, inquam, David omnes gladio cadere, quid dicit? « Ego qui pastor sum peccavi, et ego pastor inique egi : » sit manus tua super me, et super domum patris mei[2]. » Vides iterum similia præclare gesta? Vis ostendam tibi et alium? Neque enim deerit alter qui eodem modo philosophetur. Samuël ille propheta a Judæis contumelia affectus est, depositus, contemptus, ita ut Deus ipsum consolari cupiens diceret : « Non te contempserunt, sed me[3]. » Quid igitur ille contemptus, despectus, contumelia affectus? « Absit a me ut ita peccem, ut cessem orare pro vobis Do- » minum[4]. » Peccatum putavit esse non orare pro inimicis. Absit a me ut ita peccem, ut non orem pro vobis. Christus dicit : « Pater, dimitte illis peccatum, non enim sciunt quid » faciunt[5] : » Stephanus vero : « Domine, ne statuas illis hoc » peccatum ; » Paulus autem : « Optabam anathema esse pro

[1] Exod. xxxii, 32. — [2] 2 Reg. xxiv, 17. — [3] 1 Reg. viii, 7. — [4] Id. xii, 23. — [5] Luc. xxiii, 34.

» fratribus meis, cognatis meis secundum carnem [1]. » Moyses dicit : « Si dimittis peccatum illis, dimitte : si vero non, » etiam me dele de libro, quem scripsisti [2] : » David vero : « Sit manus tua super me, et super domum patris mei [3] : » Samuël autem : « Absit a me ita peccare, ut cessem orare » pro vobis Dominum [4]. » Quam igitur veniam consequemur, Domino et servis tum Novi tum Veteris Testamenti, concitantibus ad orationem pro inimicis, si nos e contrario contra inimicos precemur? Ne quæso, ne id agamus, fratres. Etenim quanto plura exempla, tanto majus, si eos non imitemur, supplicium. Præstantius est pro inimicis, quam pro amicis orare : non enim tantum hinc, quantum inde lucri refertis. « Si enim dilexeritis, inquit, eos, qui vos » diligunt, nihil magni facitis : etenim et publicani hoc fa» ciunt [5]. » Itaque si pro amicis oremus tantum, ethnicis et publicanis nondum meliores facti sumus. At cum inimicos diligimus, Deo pro humana facultate similes efficimur : « Qui solem suum oriri facit super malos et bonos, et pluit » super justos et injustos [6]. » Simus igitur similes Patris : « Nam estote, inquit, similes Patris vestri, qui in cœlis est, » ut regnum cœlorum consequi mereamur, gratia et benignitate Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Rom. IX, 3. — [2] Exod. XXXII, 32. — [3] 2 Reg. XXIV, 17. — [4] Id. XII, 23. — [5] Matth. V, 46. — [6] Ibid. 45.

HOMILIA II.

In crucem et in confessionem latronis recitata in sancta et magna Parasceve, et quod oporteat pro inimicis orare.

I. Festum hodie agimus [1] et conventum, charissimi, quoniam Dominus noster clavis et cruci affixus. Neque peregrinum tibi videatur, si cum res odiosa et aversanda fuerit, nos festum diem celebremus. Ejusmodi enim sunt omnia spiritualia, contraria humanæ naturæ. Et ut hoc probe cognoscas, crux prius condemnationis et supplicii nomen erat; at nunc res est venerabilis et desiderabilis. Crux antea dedecoris et pœnæ argumentum erat; nunc gloriæ et honoris est occasio, quodque crux sit gloria, audi Christum dicentem : « Pater, clarifica me gloria, quam habui » apud te ante mundi constitutionem [2], » gloriam crucem nominans. Crux caput nostræ salutis : crux infinitorum bonorum argumentum. Propter hanc nos, qui prius inglorii et rejecti eramus, nunc in filiorum ordinem recepti sumus. Propter hanc non oberramus amplius, sed veritatem cognovimus. Propter hanc nos, qui prius ligna et lapides adorabamus, nunc omnium rerum Creatorem cognovimus. Propter hanc, qui servi peccati eramus ad libertatem justitiæ evecti sumus. Propter hanc terra cœlum de cætero facta est. Hæc ab errore nos liberavit : hæc ad veritatem adduxit : hæc reconciliationem Dei cum hominibus instituit. Hæc nos ex profundo malitiæ ereptos, in ipsum virtutis fastigium eduxit. Hæc errorem dæmonum extinxit : hæc

[1] Vide D. Guillon, tom. xiv, pag. 411-425. — [2] Joan. xvii, 5.

deceptionem e medio sustulit. Propter hanc non est amplius fumus et nidor, et sanguinis bruti effusio; sed ubique cultus spirituales, hymni, laudes, et precationes visuntur. Propter hanc dæmones fugiunt, diabolusque profligatur. Propter hanc humana natura cum angelica vivendi ratione contendit. Propter hanc virginitas in terris versatur. Ex quo enim ex virgine ille prodiit, cognovit humana natura virtutis hujus viam. Hæc nos in tenebris sedentes illuminavit : hæc nos expugnatos et debellatos liberavit : hæc nos, qui procul aberamus, vicinos esse fecit : hæc nos abalienatos, domesticos fecit : hæc nos peregrinos factos, cœli cives constituit. Hæc nobis bella sustulit, pacis securitas effecta est. Propter hanc non formidamus amplius ignita diaboli jacula, nam vitæ fontem invenimus. Propter hanc non sumus in viduitate : sponsum enim recepimus. Propter hanc non timemus amplius lupum : nam bonum Pastorem agnovimus : dicit enim : « Ego sum pastor bonus [1]. » Propter hanc non horremus amplius tyrannum, ad Regem enim accurrimus. Vides quantorum bonorum crux sit nobis causa? Jure igitur diem festum agimus. Sic et Paulus monet ut festivitatem agamus his verbis : « Itaque feriemur, » non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et ne» quitiæ : sed in azymis sinceritatis et veritatis [2]. » Et cujus gratia nos diem festum agere præcipis, o beate Paule? Agedum causam indica. Quia « Pascha nostrum pro nobis im» molatus est Christus Deus [3]. » Vides quomodo crux sit nobis festum? intellexisti, quod propter crucem nos festum celebrare jubet? In cruce enim oblatus est; ubi vero sacrificium, ibi et peccatorum remissio, ibi reconciliatio Domini, ibi festum et gaudium. « Pascha nostrum, inquit, pro nobis » immolatus est Christus [4] : » ubi immolatus est? in excelsa cruce. Novum et peregrinum altare, cum novum et inusi-

[1] Joan. x, 11. — [2] 1 Cor. v, 8. — [3] Ibid. 7. — [4] Hebr. ix, 28.

tatum fuerit sacrificium. Idem et sacrificium et sacerdos erat, sacrificium secundum carnem, sacerdos secundum Spiritum. Idem immolavit et immolabatur. Audi iterum Paulum dicentem : « Omnis enim pontifex ex hominibus » assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad » Deum [1]. » Unde necesse est et hunc habere aliquid quod offerat. Ecce se ipsum offert. Alibi vero iterum ait : « Sic » et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda » peccata [2]. » Ecce hic oblatus est, ibi se ipsum obtulit. Vidisti, quomodo idem sacrificium seu victima et sacerdos fuerit : et crux erat altare. Sed disquirendum est, cur non in templo sacrificium offeratur, in templo, inquam, judaïco, sed extra civitatem, extra mœnia. Extra civitatem crucifixus est tanquam damnatus quispiam et reus, ut impleretur illud Prophetæ dictum : « Et cum iniquis reputatus » est [3]. » Quare igitur extra civitatem in edito loco, et non sub tecto quopiam? Non sine causa hoc contigit, sed ut aëris naturam purgaret : ideo in excelso loco oblatus est, sub nullo tecto, sed loco tecti, cœlo super imposito, ut universum cœlum mundaretur ove in sublimi loco immolata. Purgatum igitur est cœlum, purgata terra. Stillabat enim sanguis ex latere super terram, omnesque ejus maculas et inquinamenta eluit. Et hujus quidem gratia sacrificium hoc sub tecto non peragitur. Quare vero non in ipso templo judaïco? Nam neque hoc temere et sine causa accidit; videlicet ne Judæi hoc sacrificium sibi ut proprium vindicarent; ne putares pro sola illa gente sacrificium hoc oblatum esse : propterea fit extra mœnia, ut discas generale esse sacrificium, ut discas pro universa terra oblationem esse, et communem expiationem institui. Judæis enim ob hoc præcepit Deus, ut tota terra relicta in uno loco immolarent, et preces in uno loco funderent. Nam cum

[1] Hebr. v, 1, et VIII, 3. — [2] Id. IX, 28. — [3] Isaï. LIII, 12.

tota terra tunc contaminata esset fumo et nidore et idololatrico sanguine, et aliis Gentilium inquinamentis, ideo illis unum locum imperavit. Sed cum Christus venit, et extra civitatem mortem obiit, universam terram mundavit, omnemque locum orationi idoneum effecit. Vis discere quomodo tota terra in posterum sit templum effecta, et quomodo omnis locus orationi sit destinatus? Audi iterum beatum Paulum dicentem : « In omni loco levantes puras » manus sine ira et disceptatione[1]. » Vidisti quomodo terrarum orbem expurgarit? Vidisti quomodo ubique puras manus levare possimus? Omnis enim terra de cætero sanctificata est, imo sanctior est illis Judæorum sanctis. Qua ratione? Quia ibi quidem rationis expers, hic vero ratione prædita ovis oblata est. Quanto igitur præstantius id, quod rationem habet, eo, quod ratione caret, tanto amplior et hic sanctificatio est. Vere igitur crux nobis festum diem parit.

II. Vis et aliud crucis factum præclarissimum, et quod omnem humanam intelligentiam superat, ediscere? Paradisum clausum aperuit hodie. Hodie enim latronem in illum introduxit. Duo præclarissima facinora : paradisum reseravit, et latronem introduxit. Reddidit illi antiquam patriam, reduxit in paternam civitatem. « Hodie mecum eris, » inquit, in Paradiso[2]. » Quid dicis? Crucifixus, et cruci clavis affixus es, et paradisum promittis? Quomodo hæc talia largieris? Atqui Paulus ait : « Crucifixus est ex infir» mitate[3]. » Audi alibi dicentem ; « Sed vivit ex virtute » Dei. » Et rursus : « Virtus mea in infirmitate perficitur[4]. » Propterea in cruce polliceor, ut per hanc discas meam potentiam. Cum enim crux sit res injucunda et molesta, ne vultum dejicias ad crucis naturam attendens, sed ut lætus

[1] 1 Tim. II, 8. — [2] Luc. XXIII, 43. — [3] 2 Cor. XIII, 4. — [4] Id. XII, 9.

et alacer efficiaris, ad crucifixi potentiam respiciens ea de causa ille ibi suam tibi virtutem ostendit. Non enim mortuum excitans, non mari imperans, non dæmones increpans, sed crucifixus, clavis affixus, injuria affectus, sputis oblitus, conviciis impetitus, irrisui et ludibrio apud omnes habitus, potuit ad se malam latronis mentem attrahere. Vide utrinque potentiam illius effulgescentem. Creaturam concussit, petras disrupit, animam latronis petra duriorem cera molliorem effecit. « Hodie mecum eris in paradiso. » Quid dicis? Cherubim et flammeus ensis custodiunt paradisum, et tu latroni ingressum eo polliceris? Utique ait. Nam et ego Cherubinorum Dominus sum, atque ignis et gehennæ, vitæque et mortis potestatem habeo; propterea dicit, « Hodie mecum eris in paradiso. » Cum Virtutes illæ Dominum viderint, statim cedent, locumque dabunt. Atqui nullus rex unquam patiatur latronem, aut alium quempiam ex famulis secum considentem in urbem ingredi : at iste humanissimus Dominus hoc fecit : in sanctam suam patriam ingressus latronem secum introducit, non inhonorans paradisum, absit, pedibus latronis, sed hoc ipso magis honorans. Honor enim paradisi est habere talem Dominum, tam potentem et humanum, ut et latronem possit efficere dignum paradisi deliciis. Etenim quando publicanos et meretrices in regnum vocabat, non utique id fecit cum regni sui dedecore, sed potius majore cum honore; ostendit enim se esse ejusmodi regni cœlorum Dominum qui etiam meretrices et publicanos tam probatos facere queat, ut digni videantur ea, quæ inibi est, gloria et munere. Quemadmodum igitur medicum tum admiramur, cum intuemur eum homines incurabilibus morbis laborantes, depulsa infirmitate, pristinæ et puræ sanitati restituere; ita et Christum admirare, charissime, et obstupesce, quia homines immedicabilibus animæ morbis obs-

trictos, potuit et a malitia liberare, et regno cœlorum dignos reddere eos, qui ad supremum improbitatis culmen ascenderant. « Hodie mecum eris in paradiso. » Grandis honor, ingens hujus humanitatis magnitudo, inexplicabilis hujus bonitatis immensitas. Nam eo quod paradisum ingreditur, major gloria est quod cum Domino ingreditur. Quid, quæso, accidit? Quid latro ejusmodi egit, ut ex improviso de cruce dignus paradiso judicaretur? breviter, si placet, dicam, latronisque bonitatem, et probitatem ostendam. Quando Petrus Discipulorum princeps negabat infra, tunc ille supra fixus in cruce confessus est? Et hoc non dixi, animo reprehendendi Petrum, absit; sed ut magnanimitatem latronis, et excellentem illius philosophandi rationem demonstrarem. Ille non tulit simplicis puellæ minas; hic totum populum insanientem, et assistentem et vociferantem, et infinita in crucifixum convicia jactantem conspicatus, non vertit oculos ad injuriam crucifixi : sed fidei oculis omnia hæc prætercurrens, omnique indigna, et quæ impedimento esse poterat, persuasione abjecta, agnovit cœlorum Dominum, paucula illa verba prolocutus, quæ illum paradiso dignum ostenderunt, « Memento mei » in tuo regno [1]. » Ne prætervolemus simpliciter hoc dictum, neque pudeat nos magistrum accipere latronem, cujus Dominum nostrum non puduit, quominus primum in paradisum induceret. Ne erubescamus magistrum habere hominem illum, qui ante totum humanum genus dignus est habitus conversatione paradisi. Singula igitur verba expendamus, ut et hinc virtutem crucis discamus. Neque enim ad illum, ut ad Petrum et Andream dixit : « Venite » et faciam vos piscatores hominum [2] : » Neque dixit ad illum ut ad duodecim Discipulos, « Sedebitis super duode» cim sedes, judicantes duodecim tribus Israël [3]. » Plane

[1] Luc. XXIII, 42. — [2] Matth. IV, 19. — [3] Matth XIX, 18.

vero neque verbo illum dignatus est : neque miracula vidit, non mortuos excitatos, non dæmones expulsos, non mare imperio ejus obtemperans : neque de regno cum illo verba fecit : unde autem vel regni nomen novit? Videamus quanta intelligentia præditus fuerit. Conviciis insectabatur illum, inquit, alter latro. Etenim et alter latro crucifixus erat, ut impleretur illud Prophetæ dictum : « Quia cum » iniquis reputatus est [1]. » Volebant namque insipientes Judæi gloriam etiam ejus traducere : et undequaque iis, quæ accidebant, insultabant : sed per illa omnia excrevit veritas : et per ipsa obstacula splendidior, et manifestior evasit. Convitiabatur ergo ei alter latro : unus vero Evangelistarum dicit ambos in Jesum convicia jecisse [2] : et hoc verum est, et maxime hujus probitatem intendit. Nam probabile est principio quidem ipsum conviciatum fuisse, derepente autem tantam mutationem subiisse : conviciabatur ergo, inquit, alter latro. Vides latronem, et latronem? ambo in cruce, ambo ab improbitate, ambo a vita prædatoria arrepti, sed non ambo in iisdem. Nam alter regnum hæres adiit, alter in gehennam demissus est. Ita et heri Discipulus, et Discipuli. Sed ille ad proditionem accingebatur, isti ad ministerium sese præparabant. Ille Pharisæis dicebat : « Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tra» dam [3]? » isti accedebant ad Jesum dicentes : « Ubi vis » paremus tibi manducare Pascha [4]? » Ita et hic latro et latro. At ille conviciabatur : hic convicianti os obstruit. Ille blasphemat, hic vero objurgat; et hæc, cum aspiceret illum crucifixum, condemnatum, populum infra conviciantem, grandi voce vociferantem; sed tamen nihil horum illum transversum egit; aut a conveniente existimatione abduxit : sed et alterum latronem graviter increpat, his ad illum verbis usus : « Neque tu times Deum? »

[1] Isaï. LIII, 12.— [2] Marc. XV, 32.— [3] Matth. XXVI, 15.— [4] Ibid. 17.

III. Vidisti libertatem latronis? vidisti quomodo neque in cruce artis suæ obliviscitur, sed per ipsam confessionem prædatur regnum? « Neque tu times Deum, » inquit? vidisti libertatem in cruce, vidisti philosophiam, vidisti reverentiam. Quod enim sibi præsens fuerit, quod de statu mentis non dejectus, etsi clavis affixus, immensosque cruciatus ex clavis ortos perpessus : annon eum admirari æquum est, ob tam generosam animi constantiam? non solum dignum dixerim, quem admiremur, sed quem beatum prædicemus. Etenim non solum non advertebat mentem ad cruciatus, sed omnibus suis relictis, res alterius curabat : et ut illum ab errore eriperet, et magister ejus in cruce fieret, omni ope studebat. « Neque tu times Deum, » inquit. Tantum non ad illum dicit : Ne solum attendas ad id quod apud homines est tribunal : ne ex iis, quæ vides, rem æstimes : ne ea quæ fiunt tantummodo intuearis. Est alius judex invisibilis, incorruptum et sincerum est ejus tribunal, nec decipi aut a vero deflecti potest. Ne te moveat, quod infra condemnatus est, sed quæ supra sunt, ea talia non sunt. In judicio enim quod hic agitur, sæpe etiam innocentes condemnantur, et nocentes dimittuntur, justi pœnis addicuntur, et injusti effugiunt. Et plerique mortalium judicia corrumpunt partim lubentes, partim nolentes. Vel enim jus et fas ignorantes, et decepti, vel videntes quidem, pecuniis vero corrupti prodiderunt veritatem, et contra innocentes sententiam tulerunt : at supra nihil horum locum habet. Nam Deus judex justus est, et judicium ejus, ut lumen, egredietur. Tenebris caret, nullas habet latebras, nec ullo modo de recta semita dejici potest. Ne enim ille diceret : « Apud homines jam condemnatus est, quid ei patrocinaris? » duxit eum ad supernum judicium, ad terribile illud tribunal, ad forum illud incorruptum, ad judicem, quem nullis rationibus in errorem inducere licet. Revoca-

vit ei in memoriam tremendum illud judicium. Eo, inquit, respice, et non feres condemnationis sententiam, neque infra cum hominum turba consistes, sed admiraberis et approbabis judicium cœleste. « Neque tu times Deum, » inquit? vidisti philosophiam latronis, vidisti intellectum, vidisti doctrinam. Confestim a cruce ad cœlum tetendit : vide quomodo apostolicam legem impleat, nec sua tantum curet, sed omnia faciat et moliatur, ut alterum ab errore exolvat, et ad veritatem traducat. Cum enim dixisset; « Neque tu times Deum? » addidit : « Quia in eadem dam» natione sumus. » Considera confessionem absolutam. Quid est, « In eadem damnatione sumus? » In eadem, inquit, pœna; nam et nos in cruce sumus. Ergo cum illum opprobriis appetis, te ipsum prius conviciis incessis. Quemadmodum is, qui peccatis obstrictus, alterum condemnat, se ante illum condemnat : et is, qui calamitate pressus, alteri calamitatem exprobrat, sibi ipsi prius quam alteri calamitatem exprobrat. « In eadem, inquit, damnatione sumus. » Apostolicam ipsi legem evangelicæ consonam recitat; « No» lite judicare, ut non judicemini. Quia in eadem damna» tione sumus [1]. » Quid facis, o latro? num vestri participem illum facis, cum ais, « In eadem damnatione sumus? » Nequaquam, inquit : corrigo dictum per ea, quæ mox sequuntur : « Et nos quidem, inquit, juste, digna enim factis » recipimus. » Ne enim audito, quod dixit, « In eadem dam» natione sumus, » putares, quod Christum scelerum participem fecisset; ideo se ipsum quasi corrigens adjecit : « Nos quidem juste, nam digna factis recipimus. » Vides confessionem perfectam in cruce, vides quomodo his verbis peccata sua eluerit, vides quomodo propheticum illud monitum impleverit : « Dic primus tuas iniquitates, ut jus» tificeris : [2] » nemo illum coëgit, nemo accusavit, nemo

[1] Matth. VII, 1. — [2] Isaï. XLIII, 26.

instituit. Ipse sui ipsius fit accusator : qua de causa in posterum omni accusatore caruit. Antevertens enim partes accusatoris sibi sumpsit, et se ipsum, quis esset, publice prodidit his verbis : « Nos juste, nam digna factis recipi» mus, hic vero nihil mali egit. » Vides reverentiam longe lateque diffusam : quando se ipsum accusarat, quando arcana pectoris sui exprompserat, quando pro Domino defensionem instituerat : « Nos quidem juste, hic vero nihil mali » egit : » tunc et supplicationem offerre ausus fuit his verbis : « Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum. » Non ausus fuit prius dicere : « Memento mei, » quoad usque per confessionem sese a sordibus peccatorum expurgavit; quoad usque se ipsum condemnans, justum, et innocentem effecit; quoad usque per accusationem scelera deposuit. Vides quantum possit confessio etiam in ipsa cruce? Hæc audiens, charissime, ne desesperes te ipsum : sed infinitam benignitatis divinæ magnitudinem tecum reputans, properes ad emendationem peccatorum. Si enim latronem in cruce tanto honore dignatus est, multo magis nos insita sua benignitate dignabitur, si voluerimus peccatorum confessionem instituere. Ut igitur et nos benignitate illius perfruamur, peccata propria confiteri ne erubescamus. Magna enim confessionis vis est, et multa ejus potentia. Ecce enim et iste confessus est, et paradisum reperit apertum. Confessus est, libertatemque loquendi ac regnum petendi adeptus est is, qui latro fuerat. Ad id enim usque tempus non petivit regnum cœlorum. Unde, dic mihi, o latro, regni recordatus es? Quid ejus simile nunc vidisti? Quid vides, clavi sunt, et crux, et accusationes, et scommata, et convicia : utique, inquit : nam ipsa crux regni mihi videtur symbolum esse. Propterea ipsum Regem voco, quia ipsum video crucifixum. Regis enim est, pro subditis mori. Ipsemet dixit : « Bonus pastor animam suam ponit pro ovi-

»bus [1]. »Igitur et bonus rex animam suam ponit pro subditis. Cum ergo animam suam posuerit, eapropter Regem nomino. « Memento mei, Domine, cum veneris in »regnum tuum. »

IV. Vis discere quomodo crux sit regni nota et symbolum, et quam inclyta res sit? Non reliquit ipsam in terra, sed duxit eam in cœlum. Unde hoc liquet? Cum ipso ventura est in secundo ejus et glorioso adventu : sed videamus quando cum ipso sit ventura. Audi ipsum Christum dicentem : « Si dixerint vobis : Ecce in penetralibus est Christus : »Ecce in solitudine, ne exeatis [2]. » De secundo suo adventu hæc dicit, propter falsos Christos, et propter pseudoprophetas, et propter Antichristum, ne quis circumventus in illum incidat. Cum enim Antichristus, ante Christum venturus sit ; Ne, inquit, pastorem quærentes incidatis in lupum, ob id indico vobis certum indicium et argumentum pastoris præsentis : cujus primus adventus licet occultus fuerit; ne tamen existimetis talem etiam fore secundum. Nam ille merito occultus fuit, venit enim quærere, quod perierat. At iste non ita erit. At quomodo? dic et doce. « Sicut, inquit, exit fulgur ab Oriente et apparet usque in »occidentem; ita erit et adventus Filii hominis [3] ; » derepente omnibus apparebit. Non necesse erit, ut quisquam interroget : quemadmodum enim facto fulgure, non opus habemus inquirere, num fulgur extiterit; ita in secundo illo adventu, necesse non erit quærere, num Christus venerit. At vero necdum id quod quærebatur, diximus, num videlicet cum cruce sit venturus. Audi igitur, quomodo et hoc manifeste explicet. « Tunc, inquit, hoc est, cum venero, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum [4]. » Tanta enim tunc erit lucis copia, ut etiam lucidissima sidera sint abscondenda : « Nam et stellæ, inquit, cadent, et

[1] Joan. x, 11.— [2] Matth. xxiv, 26. — [3] Ibid. 27.— [4] Ibid. 29.

» sic signum Filii hominis apparebit in cœlo [1].» Vides quanta sit excellentia hujus signi : quanta claritas, quanta fulgor? sol obtenebratur, et luna non splendet, astra cadunt : illud vero solum apparet, ut intelligas illud, et luna splendidius, et sole fulgentius esse. Quemadmodum enim, rege ingrediente, exercitus præeuntes signa humeris ferunt, regisque ingressum annuntiant : sic et domino omnis creaturæ de cœlis descendente, exercitus Angelorum et Archangelorum signum illud ferunt, et regium ingressum nobis annuntiant. « Tunc, inquit, et Virtutes cœlorum commovebun» tur [2], » Angelos, et Archangelos, et omnes illas inaspectabiles Potestates intelligens. Tremor enim illos apprehendet, multusque timor, et horror. At cujus gratia, dic quæso, Virtutes etiam illæ percelluntur? Merito. Terribile erit illud tribunal, de universa hominum natura tunc judicabitur, et rationem illa reddet, et terribili tribunali assistet. Cur autem Angeli tunc tremunt, et incorporeæ illæ Virtutes formidant? Neque enim de illis judicabitur. Quemadmodum judice nocentes condemnante, et in solio excelso considente, non solum sontes, sed et qui ex eodem ordine circumstant, nec cujusquam mali sibi conscii sunt, nihilominus timent, et horrescunt formidine judicis; ita et tunc cum de natura judicabitur, et rationes ob commissa piacula reposcentur; etiam, illi, qui nihil sibi consciunt Angeli, et reliquæ Virtutes metuunt, et tremunt propter minas judicis. Et hoc quidem jam intelleximus. Cujus vero gratia, et quare crucem habens venturus est? disce et hujus rei causam. Ut enim ex ipsis operibus illi, qui eum crucifixerunt, propriam insipientiam cognoscant, ipsam illis ostendit crucem, qua eorum redarguatur insania. Et ut intelligas eum propterea crucem ferre, ut illos confundat, et increpet, audi Evangelistam dicentem : « Tunc apparebit signum

[1] Matth. xxiv, 29. — [2] Ibid.

» Filii hominis, et plangent omnes tribus terræ [1],» videntes accusatorem, et agnoscentes peccatum suum. Et quid miraris, quod crucem ferens veniat? Ipsa vulnera secum ferens veniet. Et undenam liquet eum sua vulnera secum ferentem venturum esse? Audi Prophetam dicentem : « Videbunt in quem confixerunt [2]. » Sicut enim cum Thoma egit, volens incredulitatem Discipuli emendare, ostenditque ei fixuram clavorum, et ipsas cicatrices, et ait : « Mitte » digitum tuum huc, et infer manum tuam, et vide, quia » spiritus carnem et ossa non habet [3]; » ut illi monstraret se vere resurrexisse : sic et tunc fert vulnera et crucem, ut eis ostendat se illum esse, quem crucifixerunt. Magnum ergo bonum, et salutare, et evidens argumentum divinæ benevolentiæ.

V. Quinimo non solum crux, sed et ipsa in cruce prolata verba inenarrabilem ejus humanitatem declarant. Audi ipsa verba : « Circumstantibus enim ipsis, a quibus crucifixus fuerat, iraque et furore æstuantibus, « Pater, inquit, » ignosce illis peccatum hoc, non enim sciunt, quid agant [4]. » Vides benignitatem Domini? Crucifixus pro crucifigentibus orabat, etsi illi subsannabant, et illudebant eum dicentes; « Si filius Dei es, descende de cruce [5]. » Atqui propter hoc ipsum non descendit de cruce, quod filius Dei sit : ideo enim venit, ut crucifigeretur pro nobis : « Descendat, » aiunt, de cruce, ut credemus in eum. » Intuere impudentiæ verba, et excusationes incredulitatis. Grandiora fecit, quam sit descensus de cruce, et non crediderunt : et nunc dicunt : « Descende de cruce, et credemus in te. » Multo majus erat mortuum surgere ex sepulcro, lapide imposito, quam descendere de cruce. Multo majus erat quatriduanum Lazarum fasciis involutum, una cum illis educere ex mo-

[1] Matth. XXIV, 30. — [2] Zach. XII, 1. — [3] Joan. XX, 27. — [4] Luc. XXIII, 34. — [5] Matth. XXVII, 40.

numento. Vidisti stultitiæ verba, vidisti insaniæ magnitudinem : sed attendite, moneo, diligenter, ut Dei immensam benignitatem cognoscatis, et quomodo illa ipsa eorum vesania, Christus, velut occasione sit usus ad veniam. « Pater, » inquit, ignosce illis hoc peccatum : non enim sciunt quid » faciunt [1]. » Tantum non hoc indicat, per quæ, inquit, insipientes sunt, per eadem ignorant, quod facuint. Et illi qui dem dicebant : « Si filius Dei es, salva te ipsum [2]. » Ipse vero elaborabat, quomodo illos salvaret, illos, inquam, a quibus opprobria perpetiebatur, illudebatur, et conviciis proscindebatur. « Dimitte illis, inquit, hoc peccatum : non » enim sciunt quid faciunt. » Quid ergo? Num dimisit illis peccatum? Dimisit eis, qui pœnitentiam subire voluerint : si non remisisset illis peccatum, Paulus non fuisset factus Apostolus : si non remisisset illis peccatum, non statim tria millia et quinque millia, neque multæ Judæorum myriades postea credidissent. Audi enim quid Jacobus Jerosolymis dicat ad Paulum : « Vides, frater, quot millia Judæo» rum sunt, qui crediderunt [3]. » Imitemur igitur et nos Dominum, et pro inimicis precemur. Quæ heri monui, eorumdem et nunc commonefacio, sciens præclare facti magnitudinem, imitare tuum Dominum. Ille crucifigebatur, et pro crucifigentibus orabat. Et quomodo possum, inquies, Dominum imitari? si velis, potes : si fieri non posset, non dixisset : « Discite a me quia mitis sum et humilis » corde [4] : » si homo imitari non potuisset, non dixisset Paulus; « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi [5]. » Cæterum si nolis imitari Dominum, imitare conservum, Stephanum dico, qui primus martyrii fores aperuit. Ille Dominum imitatus est. Quemadmodum enim Dominus inter eos, a quibus crucifixus fuerat, suspensus, pro cruci-

[1] Luc. XXIII, 24.— [2] Matth. XXVII, 40.— [3] Act. XXI, 20.— [4] Matth. XI, 29. — [5] I Cor. XI, 1.

figentibus orabat; sic et servus inter eos, a quibus lapidabatur, constitutus, et ab omni turba lapidibus appetitus, lapidesque nivis instar irruentes excipiens, neglectis, qui inde oriebantur, doloribus, dicebat : « Domine, ne statuas illis » hoc peccatum [1]. » Vidisti, quibus verbis filius utatur, et quomodo servus oret : ille dicit : « Pater dimitte illis hoc » peccatum ; non enim sciunt, quid faciunt [2] : » hic dicit : « Ne statuas illis hoc peccatum. » Et ut intelligas hæc illum diligenter, et accurate agere, non simpliciter orabat, neque obiter, et leviter, neque stans, sed positis genibus, cum dolore, et compunctione, et cum multa commiseratione. Vis tibi ostendam et alium majorem conservum similiter preces pro inimicis fundentem? Audi beatum Paulum : post quam enumerasset, quanta perpessus esset, nam ait : « Quinquies quadraginta una minus accepi, ter virgis cæsus » sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci [3] : » et cum percensuisset totam illam seriem, et insidias, quas ab ipsis quotidie sustinebat, addit et ipse; « Optabam ana- » thema esse a Christo pro fratribus meis, cognatis meis » secundum carnem, qui sunt Israëlitæ [4]. » Vis et alios videre non ex Novo, sed ex Veteri quoque Testamento, qui idem factitant? Tunc enim maxime admirandum est, quando illi, quibus non est imperatum inimicos diligere, sed oculum pro oculo, et dentem pro dente ejicere, et par pari referre, ad apostolicæ perfectionis culmen evadunt. Audi ergo quid dicat Moyses, toties a Judæis lapidibus appetitus : « Si dimittis illis peccatum, dimitte : » si vero non, dele me de libro quem scripsisti [5]. » Vides quemlibet ex justis alienam securitatem præposuisse suæ. Nihil peccasti, cur vis esse particeps supplicii? Non sentio, inquit, felicitatem, si alii rebus adversis conflictentur. Pos-

[1] Act. VII, 20. — [2] Luc. XXIII, 24. — [3] 2 Cor. XI, 27. — [4] Rom. IX, 3. — [5] Exod. XXXII, 32.

sumus autem et alium reperire, qui similem precationem instituat. Data enim opera affero multa exempla, ut vel sic nos ipsos corrigamus, gravique hoc morbo animam liberemus, nempe ne mala imprecemur inimicis. Audi et beatum Davidem, quid ait, Deo irritato, et jam misso Angelo, qui multitudinem puniret : videns Angelum stricto gladio instructum, ictumque jamjam intentantem : « Ego, inquit, » qui pastor sum, peccavi : hi, qui oves sunt, quid fecerunt ? » fiat manus tua super me, et super domum patris mei [1]. » Vides iterum similia præclare facta : vis et alium tibi ostendam idem facientem ? Samuël propheta a Judæis injuria affectus, contemptus, rejectus, et tanta ignominia notatus est, ut Deus ipse ei aliquid consolationis afferre voluerit. Attendite, oro, diligenter. Dixit enim ad illum Deus : « Non te abjecerunt, sed me [2]. » Quid igitur ille, qui rejectus fuerat, dedecore, contemptu, et injuria affectus ? Audi quid dicat : « Absit autem a me hoc peccatum in » Dominum, ut cessem orare pro vobis [3] : » peccatum arbitratus est non orare pro inimicis. Absit a me, inquit, ut ita peccem, ut desinam pro vobis orare. Vides quomodo quilibet ex justis hujus præclare facti singularem curam habuerit, Domini vestigiis insistens ? Resumamus de integro quæ dicta sunt. Dominus ait : « Pater, dimitte illis hoc pec» catum, non enim sciunt, quid faciunt [4]. » Stephanus dixit : « Domine, ne statuas illis hoc peccatum [5]. » Paulus dicebat, « Optabam anathema esse a Christo pro fratribus » meis, cognatis meis secundum carnem [6]. » Moyses similiter : « Si dimittis illis peccatum, dimitte : si vero non, dele » me de libro, quem scripsisti [7]. » David ait : « Fiat manus » tua super me, et super domum patris mei [8]. » Ad eum-

[1] 2 Reg. xxiv, 17. — [2] 1 Reg. viii, 7. — [3] Id. xii, 23. — [4] Luc. xxiii, 34. — [5] Act. vii, 60. — [6] Rom. ix, 3. — [7] Exod. xxxii, 32. — [8] 2 Reg. xxiv, 17.

dem modum Samuël : « Absit a me hoc peccatum in Do » minum, ut cessem orare pro vobis [1]. » Quam igitur veniam nos consequemur in posterum, cum qui de Novo sunt, et qui de Veteri Testamento, omnes nos impellant ad hoc, ut preces pro inimicis fundamus, si non omni studio, et diligentia hoc præstare conemur? Ne igitur cunctemur rogo; quo enim plura suppetunt exempla, tanto major nobis impendebit pœna, si imitari nolimus. Multo enim majus est pro inimicis orare, quam pro amicis. Nec tantas nobis fert utilitates oratio pro amicis, quantas oratio pro inimicis. Audi Christum dicentem : « Si diligitis eos, qui vos diligunt, » quæ vobis merces erit? Nonne et publicani hoc faciunt [2]. » Si igitur pro amicis oremus; nondum publicanis meliores sumus effecti : at cum inimicos diligimus, et pro inimicis oramus, Deo similes efficimur, quantum quidem humanæ naturæ fas est. « Estote, inquit, similes Patris vestri, qui in » cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos, et malos, » et pluit super justos, et injustos [3]. » Cum igitur, et a Domino, et a servis exempla nobis subministrentur, æmulemur, et reipsa virtutem hanc præstemus : ut etiam digni habeamur consequi regnum cœleste, et ad metuendam hanc mensam majore cum libertate accedamus, expurgata propria conscientia, promissaque bona adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri simul, et sancto Spiritui gloria, potentia, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Reg. xii, 23. — [2] Matth. v, 46. — [3] Ibid. 45.

HOMILIA I.

De resurrectione mortuorum.

I. De fidei nostræ dogmatibus, deque gloria unigeniti Filii Dei pridem apud vos disseruimus, obturantes hæreticorum ora, qui gloriam illi detrahunt, et a Genitore suo illum alienum dicunt: hodie moribus, deque vita instituenda sermonem in medium afferre, et in genere admonere decrevimus. Imo sermo non moralis solum, sed etiam dogmaticus erit: paratus enim sum, ut ad materiam de resurrectione descendam. Quod sane argumentum varium est, et copiosum: nam et in iis, quæ fidei sunt, nos dirigit, et vitam nostram componit, et divinam providentiam ab omnibus calumniatoribus vindicat. Et quemadmodum cum non creditur, vitam nostram subvertit, malisque sexcentis implet, sursum deorsumque factis omnibus: ita cum creditur, providentiam multis rationibus astruit, et nos ad diligentem virtutis curam promovet, vitia magno studio expellit, omnia denique tranquillitate complet ac pace. Etenim, ut nulla illi virtutis cura est, qui resurrectionem non expectat, quique credit se non redditurum rationem de iis, quæ hic operatus est: sed opinatur res nostras tantum inter angustos præsentis vitæ limites contineri, neque ultra se extendere. Quomodo enim virtutis ulla ei cura esset, qui nullam laborum retributionem sibi repositam expectat? neque peccare desinit, et cum nihil suppliciorum imminere suis male actis credat, permittit sese fœdis concupiscentiis, et in nullum non peccandi genus ruit. Ita et qui sibi persuadet futurum aliquando judicium, et ante oculos statuit terribile illud tribunal, et

indeclinabiles expostulationes, et inevitabilem sententiam : is modis omnibus conabitur, ut studea temperantiæ et æquitati, atque aliis virtutibus, et effugiat intemperantiam, temeritatem omniaque alia vitia : hicque poterit magna virtute repellere eos, qui divinam calumniantur providentiam. Enimvero sunt nonnulli, qui ubi viderint mansuete et caste et juste viventes, molestiis premi, vix necessarium victum habere, sæpe etiam morbo longo et gravi valetudine macerari, et in summa, omni carere subsidio; et e diverso maleficos et pollutos homines, planeque flagitiosos affluere divitiis, deliciari, nitidis vestibus amiciri, domesticorum agmen post se trahere, in admiratione esse, magistratus gerere, multam apud imperatorem fiduciam habere, mox divinam arguunt providentiam, et dicunt : « Ubinam providentia illa? aut ubi justum judicium? sobrius et innocens male habet, intemperans et corruptus feliciter agit. Et hic quidem admirationi est, ille vero ludibrio : hic variis fruitur deliciis, ille autem inops extremis pessumdatur incommodis. » Tum igitur is, qui de futuris dubitat, conticescet : at qui de resurrectione bene senserit, et sapienter disputare noverit, facile quidquid id est blasphemiæ diluet, et illis tam stomachabunde disputantibus dicet : « Compescite linguam vestram, et adversus Deum, qui vos fecit, eam ne exacueritis. » Non enim res nostræ in hac solum vita durant, sed festinamus ad vitam aliam multo longiorem, imo finem minime habentem, et ibi omnino pauper iste, qui juste vivit, laborum suorum mercedem accepturus est : intemperans autem et maleficus, malitiæ suæ, illicitæque voluptatis daturus est pœnas. Proinde non a præsentibus solum de divina providentia sententiam feramus, sed a futuris. Præsentia certamen quoddam sunt, et labores, et stadium : futura vero, præmia, coronæ, et bravia. Sicut ergo athletæ in theatro et

in sudore, et pulvere, et æstu multo, et laboribus, et ærumnis pugnandum est : ita et justum hic multa sustinere oportet, et ferre omnia viriliter, siquidem præclaras illic accepturus est ooronas. Et si sunt nonnulli, quos perturbat impiorum felicitas; hi secum perpendant, quod quemadmodum et latrones, et sepulcrorum effossores, et homicidæ, et piratæ prius quam ad judicem trahantur, multis deliciis fruuntur, et ex aliena calamitate suam constituentes abundantiam, injustisque opibus locupletati, quotidie inebriantur; ubi autem judicis sententiam subibunt, omnium illorum luent pœnam : ita et illi qui scorta mercantur, et sybariticas mensas instruunt, et supercilia surrigunt, et fastu in foro pleni, pauperes opprimunt ; quando unigenitus Dei Filius aderit cum Angelis suis, et sedens super thronum illum, orbem terrarum n medium adduxerit : tunc nudi, et omni suo splendore destituti adducentur, et nullum vel advocatum, vel patronum habentes, absque venia in igneos fluvios projicientur. Quapropter neque hos beatos dixeris ob præsentes delicias, sed potius defle, et deplora ob futura supplicia : neque justum illum miserum existimaveris ob præsentem paupertatem, sed pro beato habe ob subsequentes bonorum divitias, et in tuo animo sermonem hunc de resurrectione radices agere cura : ut si bonus fueris, et tenteris, probatior evadas, majoremque alacritatem per spem futurorum accipias : sin malus, a malitiam desistas, et continentior fias ob timorem futuri supplicii.

II. Idcirco et Paulus de resurrectione nobis subinde verba facit, quemadmodum et hodie audivistis ipsum clamantem, et dicentem : « Scimus enim, quod si terrestre » nostrum domicilium tabernaculi hujus dissolvatur, domum ex Deo habemus non manufactam, æternam, in » cœlis [1]. » Imo altius sermonem ducamus, et videamus

[5] 1 Cor. v, 1.

quomodo in sermonem de resurrectione inciderit. Neque enim simpliciter, neque fortuito hanc nobis afferre solet doctrinam; sed quia simul docere vult quæ futura sunt, et athletas pietatis confirmare studet. Nunc quidem gratia Dei multa pace fruimur : etenim imperatores piam religionem sectantur, et principes veritatem agnoverunt, et populi et civitates, et gentes erroribus liberati, Christum omnes adorant : tunc autem in principio prædicationis, cum nuper pietatis semina jacta essent, magnum prælium erat multiplexque ac varium. Nam principes et reges, et domestici, et cognati, et omnes impugnabant fideles : et repugnante natura ipsa, bellum oriebatur. Pater enim filium tradebat sæpe, et filiam mater, et servum herus. Neque enim civitates solæ, neque regiones, sed et domus nonnunquam in se ipsas sectæ erant, eratque tumulus, qui tunc sæviebat, atrocior quam intestinum quodvis bellum. Nam facultates rapiebantur, libertas auferebatur, et vitæ periculum imminebat, non quod Barbari in nos incursionem facerent, sed qui videbantur nobis præesse et dominari, pejus erga subditos, quam bellatores omnes affecti erant. Et hoc declarat Paulus, ac dicit : « Grave certamen » passionum sustinuistis : et in altero quidem opprobriis et » tribulationibus spectaculum facti : in altero autem socii » taliter conversantium effecti. Nam et vinculis meis com» patiebamini, et direptionem facultatum vestrarum cum » gaudio tulistis [1]. » Ad Galatas autem dicit : « Tanta passi » estis frustra, si modo et frustra [2]. » Thessalonicensibus quoque, et Philippensibus, et in genere omnibus, Paulus scribens, multa ejusmodi testatur. Neque hoc solum erat grave, quod foris frequens bellum gerebatur, et continuum : sed quod et inter fideles ipsos exorta fuerunt nonnulla scandala, et lites, et contentiones, et æmulationes :

[1] Hebr. x, 32, 33. — [2] Gal. III, 4.

quæ et ipsa manifestat Paulus dicens : « Foris pugnæ, intus » timores [1]. » Verum istud ipsum bellum multo atrocius erat et subditis, et præceptoribus : profecto non tantum inimicorum insidias formidabat Paulus, quantum domesticas, et quæ intra Ecclesiam contingebant, ruinas et transgressiones. Nam cum apud Corinthios scortatus esset quidam [2], omni tempore illum lugens perseverabat, ita ut viscera sua disrumperet, et amare ejularet. Erat et tertium genus quoddam, non minus molestiarum, quam dictum est, fidelibus afferens, ipsa scilicet rerum natura, quæ frequentes labores, et sudores exigebat. Neque enim facilis et levis erat via, ad quam illos ducebant Apostoli : sed aspera et inexpedita, quæ animam requirebat sobriam, et vigilem, et undique diligentem. Propterea et Christus angustam et actam ipsam vocavit. Neque enim vivere licenter et absque metu fas erat, sicut apud Gentes in turpitudine et ebrietate, et helluatione, et deliciis, et luxu : sed oportebat etiam frenare iracundiam, et imperare illicitæ concupiscentiæ, et despicere opes, et conculcare gloriam, et superiorem esse invidia, et livore. Quæ qualem laborem requirunt, sciunt ii, qui cum illis quotidie certant. Quid enim, dic oro, infestius illicita concupiscentia, quæ veluti rabidus canis in nos continuo insilit, et quotidie nos obturbat, atque adeo opus habet perpetuo vigilanti anima? Jam quid amarius ira? Nam jucundum quidem est ulcisci eum, qui nos injuria affecit, at hoc non licebat. Quid dico non licuisse ulcisci? imo oportebat et contristantibus benefacere. et scommatis nos incessantibus benedicere, et ne ullum quidem unquam amarum verbum proferre. Quin et continentiam non in solis operibus, sed et cogitatione ipsa monstrare oportet. Non enim solum ab incontinentiæ opere, sed et a tali aspectu abstinendum est, neque ex

[1] 2 Cor. VII, 5. — [2] 1 Cor. V, et 2 Cor. II.

formoso mulierum aspectu voluptas accipienda : nam et ob talem contemplationem extremum supplicium irrogatur. Cum igitur et tantum bellum ab iis, quæ foris ; et tantus timor ab iis, quæ intus : magnus quoque erat labor in exercendis virtutibus. Accedit autem et quartum. Nam inexperti certaminis tanti, quod certandum erat : neque enim Apostoli eos, qui a progenitoribus suis pietatem exceperant, erudiendos sortiti sunt, sed educatos in mollitie et deliciis, et ebrietate, et turpitudine, et intemperantia. Neque hoc parvi momenti erat, ut difficilius redderetur certamen, quod eam philosophiam neque superiora tempora, neque parentes docuerant : sed tunc primum ad hujusmodi certamina instruebantur.

III. Cum igitur tanta tunc esset certandi difficultas, Paulus, ut solaretur certantium laborem, subinde de resurrectione sermonem movebat : et non hac solum adhortabatur athletas, sed et suarum passionum enarratione : eaque de causa antequam in sermonem de resurrectione incidat, suas passiones exponit, sic dicens : « In omnibus premimur, at non anxii reddimur : laboramus, at non destituimur : persecutionem patimur, at non in ea deserimur : dejicimur, at non perimus [1]. » Quibus verbis quotidianas mortes designat, eo quod quasi animati mortui quotidie ad mortem tradebantur : cum ergo hæc insfligerentur, hinc sermonem hunc de resurrectione movit. « Credimus enim, ait, quod is qui suscitavit Dominum » nostrum Jesum Christum, et nos per Jesum suscitabit, » et vobiscum constituet : propterea malis non succumbi» mus : maximam in certaminibus ipsis consolationem habentes, spem futurorum [2]. Et non dixit ad ipsos : « Propter quod ne succumbatis malis. » Sed quid ait? » Propter quod » non succumbimus malis. » Declarat se quoque in continuis

[1] 2 Cor. IV, 8, 9. — [2] Ibid. 10, 11.

conflictationibus esse. Enimvero in olympicis certaminibus athleta intra stadium certat, magister autem ludi foris considens, sermonibus affert auxilium, eatenusque certantem duntaxat juvat, quatenus acclamationibus, sermonibusque valet : neque enim ulla ei lege permittitur propius assistere, et manibus illum adjuvare. At secus res habent in pietatis certaminibus. Idem enim est et athleta et magister ludi ; et idcirco non extra stadium sedet : sed ingressus ad certamina ipsa, firmat compugiles, dicens : « Propter quod malis non succumbimus. » Et non dixit, « Propter quod malis non succumbo, » sed, « Malis non succumbimus, » laudibus ipsos erigere volens. « Sed quamvis » homo noster externus corrumpatur, tamen internus renovatur in dies singulos [1]. » Vide quanta sit Apostoli prudentia. Admonuit primum eos ab afflictionibus, quas ferebant, dicens : « In omnibus premimur, at non anxii » reddimur. » Admonuit item a resurrectione Jesus dicens : « Nam qui suscitavit Jesum, et nos suscitabit. » Nunc aliam quamdam adhortandi rationem inducit. Quandoquidem enim homines plerique pusillo animo sunt, et infirmi, ac miseri, ac licet resurrectionem docti negligentes sunt, et ob temporis longitudinem vacillant ac recidunt : ideo aliam illis ante resurrectionem constituit mercedem ac retributionem. Et quænam illa? « Tametsi externus » homo noster corrumpitur, internus tamen innovatur in » dies singulos. » Externum hominem, corpus ; internum, animam vocat. Quod autem dicit hujusmodi est ; antequam resurgamus, et antequam fruamur gloria futura, etiam non parva hic laborum remuneratio datur, cum inter augustias ipsas anima nostra junior, sapientior et magis pia evadit, majore pollet patientia, et fortior atque constantior persistit. Nam sicut ii, qui in corporali certamine

[1] 2 Cor. IV, 16.

pugnant, ante coronam et bravium, in exercitatione et palæstra ipsa magnam accipiunt mercedem, eo quod corpora sua firmiora, et validiora exercitando faciunt, et infirmitatem omnem effugiunt : ita et nos virtutis certamen certantes, prius quam aperiatur cœlum, prius quam Filius Dei adsit, prius quam retributiones nobis dentur, magnam mercedem accipimus, eo quod anima sapientiæ fiat amantior. Etenim qui mare navigarunt, et innumeras procellas tulerunt, multasque tempestates perpessi sunt, et cum multis bestiis certarunt : antequam merces referant, non parvum peregrinationis suæ lucrum reportant, eo quod aliquando fidentiores sunt, ac pelagi sævitiam minus horrent: namque intrepide, et cum voluptate quadam transmarinas peregrinationes aggrediuntur. Ita et qui in præsenti vita, propter Christum multas fert afflictiones, multaque gravia patitur, etiam ante regnum cœlorum magnam illam retributionem assequitur : dum magna hic potitur fiducia, animamque suam ita excelsam efficit, ut posthac gravia omnia, quasi e sublimi derideat. Ut autem quod dicimus, adhuc manifestius pateat, exemplo illud declarare volumus. Paulus ille, exantlatis innumeris malis, nonne insignes retributiones accepit cum irrideret tyrannos cum furibundos populos incitaret, cum omnes pœnas contemneret, impavidusque et imperculsus maneret contra bestias, contra ferrum, in mari, in præcipitiis, in seditionibus, in insidiis, denique in malis omnibus? quid huic conferri potest? Enimvero hominem non exercitatum, et nihil mali expertum, vel levia quæque turbare solent; imo non solum res ipsæ, sed et leves expectationes; et quid dico leves expectationes? etiam rerum umbræ pavidum reddunt, et perterrent. Verum qui exercitatus in certamen ingreditur, ac multa ante mala perpessus est, is omnibus postea superior fit, et tanquam gracculos crocitantes, eos, qui mi-

nantur, contemnit. Non parva autem est hæc corona, neque exigua merces, quod illum nihil humanarum rerum movere possit : nam quæ aliis multum formidanda videntur, ab hoc facile contemnuntur : et propter quæ alii tremunt, et metu obstupescunt, ea multum ridet ipse, quia per excellentem patientiam, angelicarum virtutem philosophiam est adeptus. Si enim corpus recte beatum dicimus, quod potest absque offensa ferre frigus, et calorem, et famem, et inopiam, et viæ difficultates, ærumnasque alias; quanto magis beatam vocare oportet animam, quæ viriliter ac fortiter omnes omnium molestiarum ferre incursus, et per omnia servare cor suum nulli servituti obnoxium potest? Plane is magis rex est, quam ipsi reges. Regem enim satellites, milites, amici, et inimici nunc insidiando, nunc aperte vim faciendo offendere possunt : huic autem, cui animus qualem nunc dixi, neque rex, neque stipator, neque familiaris, neque amicus, neque inimicus, neque diabolus ipse aliqua ex parte poterit nocere. Quî enim posset, cum is omni studio in hoc incumbat, ne inter mala computet, quæ vulgo mala haberit solent?

IV. Talis erat beatus Paulus, atque propterea dicebat : « Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio? vel an- » gustia? vel persecutio? vel fames? vel nuditas? vel gla- » dius? vel periculum? Sicut scriptum est : Quia propter » te morte conficimur tota die, reputati sumus ut oves » mactationis [1] : sed in illis omnibus egregie vincimus » propter eum, qui nos dilexit [2]. » Istud etiam hoc loco insinuans dicebat : « Tametsi externus homo noster cor- » rumpitur, internus tamen renovatur in dies singulos [3]. » Infirmum fit corpus, ait, sed validior et potentior animus, quin et multo alacrior, et agilior. Et sicut miles, si gestarit arma sese gravantia, licet admodum strenuus sit, et

[1] Psal. XLIII. — [2] Rom. VIII, 38-40. — [3] 2 Cor. IV, 2.

in militia exercitatus, non est terrori hostibus, qui sciunt armaturæ gravitatem pedum velocitati et bellandi usui obesse : sin levia acceperit, et tractabilia, sicut avis aliqua obvium se feret hostibus. Sic et qui carnem suam non ebrietate, neque indulgentia, neque deliciis incrassarit : sed jejuniis et precibus, diuturnaque afflictionum tolerantia, leviorem et tenuiorem effecerit : sicut volucris aliqua superne devolans, ita valido impetu in phalanges dæmonum irruit, et adversarias virtutes facile invadit, sibique subjicit. In hunc modum et Paulus multis affectus plagis, et in vincula conjectus, et ligneis vinctus compedibus, corpus quidem habuit valde infirmum, laboribusque emaceratum, animam vero fortem, et invictam : atque adeo fortis erat vinctus, ut ad solam ejus vocem fundamenta carceris commoverentur, et solutum carceris custodem, vinctum ad pedes suos adduceret, aperirenturque januæ clausæ. Itaque haud parvam nobis consolationem Paulus exhibuit, eamque etiam ante resurrectionem, nempe quod tentationibus meliores et sapientiores reddamur : idcirco dicit : « Afflictio patientiam operatur, patientia probatio» nem, et probatio spem, spes vero non confundit [1]. » Et iterum alius quidam dicit : « Vir qui non tentatur, non est » probatus : et qui non est probatus, nullius pensi est [2]. » Et ita non parum nobis conferunt afflictiones ante resurrectionem; cum anima reddatur probatior patientia, et intelligentia præstantior, et ab omni libera formidine. Et idcirco dicit : « Etiamsi externus noster homo corrumpa» tur, internus tamen renovatur in dies singulos [3]. » Quomodo quæso renovatur? Effugatur enim omnis effæminatio, extinguuntur concupiscentiæ absurdæ, et avaritia, et inanis gloria, et in summa intermuntur omnes aliæ malæ perversæque cogitationes. Ut ergo anima ignaviæ socor-

[1] Rom. v, 4. — [2] Eccli. xxxiv, 9-11. — [3] 2 Cor. iv, 16.

diæque dedita, facile hujusmodi affectionibus est obnoxia : ita si continuis est implicata pro pietate certaminibus non tantum habet otii, ut de his vel cogitet aliquando, curis videlicet ipsam ab his omnibus ad palæstræ studia avocantibus. Propterea dicebat, « Innovatur in dies singulos. » Postea ut denuo soletur animas dolentes in malis, quibus affliguntur, et philosophari nescientes spe futurorum erigat, sic dicit : « Quæ enim nunc levis est afflictio, mire supra modum » æternum gloriæ pondus operatur in nobis, dum non specta- » mus ea quæ videntur, sed quæ non videntur. Nam quæ vi- » dentur, temporalia sunt; quæ vero non videntur, æterna [1]. » Quasi diceret : « Plurima igitur et in hac vita afflictio nobis bona confert, nempe quod animam nostram sapientiorem prudentioremque faciat, innumera quoque et futura bona conciliat : non ea, quæ laboribus ex æquo rependuntur, sed ampliora certaminibus debentur tam secundum qualitatem, quam secundum quantitatem. Et ambo ista declarans, cum magnitudine periculorum excellentiam præmiorum confert, et opponit brevitatem æternitati, levitati pondus, afflictioni gloriam. Afflictio enim, ait, temporalis est et levis. Delectatio autem, imo non dixit, delectatio, sed gloria, quæ delectatione multo est major : utpote æterna, et continua, et magna : pondus autem hic non ærumnosum, et onerosum, sed magnificum et pretiosum aliquid vocat vulgari consuetudine, qua pretiosa gravioris esse ponderis dicere solemus. Cum igitur dicit, pondus gloriæ, magnitudinem gloriæ dicit. Ne hoc reputes, inquit, quod flagellaris et expelleris, sed potius cogita coronas et retributiones, quod illæ longiores, majores et clariores sint præsentibus, nullumque finem habeant, aut terminum. At enim, inquit, hæc jam experimur : illa vero in spe sunt posita : et hæc quidem apparent, illa vero non apparent, sed ex-

[1] 2 Cor. iv, 17, 18.

celsa sublimiaque sunt. Imo invisibilia multo magis apparent, quam visibilia, poterisque illa magis videre, quam hæc : hæc enim transeunt, illa autem permanent. Eapropter addit : « *Dum nos non spectamus ea quæ videntur, sed quæ non videntur : quæ enim videntur, temporalia : quæ non videntur, æterna sunt.* »

V. At si dixeris : « Quomodo possum videre ea, quæ non videntur? et ea, quæ præsentia sunt, non videre? » A sæcularibus negotiis te ad hanc fidem inducere satagam. Nam in rebus hujus mundi, nemo statim aliquid agit, nisi prius quam videat visibilia, spectet invisibilia. Dicam autem exemplum : Negotiator multas fert tempestates, fluctuum insultus, naufragia, multaque alia incommoda : verum non nisi cum negotiationem aliquandiu exercuerit, et merces comportarit, divitiis partis fruitur. Et præcedunt quidem tempestates, sequuntur autem merces : et videt quidem pelagus ac fluctus, cum e littore solvit, merces autem non videntur, tantum autem sperantur. At nisi ad eam respiciat, quæ non apparet, et absens est, et non in manu, sed in spe, nunquam etiam præsentia, et quæ apparent attentabit. Similiter et agricola jungit boves, trahit aratrum, profundos facit sulcos, seminaque spargit, et omnia, quæ sibi sunt, insumit, et frigora, et glacies, et imbres, et alias fert ærumnas multas : tandemque post labores expectat, ut videat campos virentes, et plenam aream. En et hic prior est labor, posterior vero merces : et merces incerta, labor vero certus et manifestus : et illa quidem tantum in spe, labor autem in manibus. Verumtamen et ipse nisi primum hanc spectet, quæ dubia, et non apparens, et corporeis oculis inconspicua, non solum non junget boves, neque aratrum trahet, neque semina sparget, sed neque unquam ad id operis vel domo egredietur. Quomodo igitur absurdum non fuerit in rebus sæcularibus non con-

specta prius, quam conspecta præ oculis habere, et ante mercedem sustinere labores, et post exantlatos labores, bona ex iis manantia expectare, atque spe non apparentium, ea quæ videntur aggredi; in iis autem, quæ ad Deum spectant dubitare, hæsitare, et poscere mercedem ante labores, esseque animi abjectioris, quam sint agricolæ, et nautæ? non enim in hoc solo ipsis videmur esse deteriores, quod ægre futura expectamus, sed etiam in alio quodam non minore illis. Et quodnam est hoc? Illi enim non satis fidere possunt fini suo; attamen nec sic a laboribus deterrentur: at tu fidejussorem coronarum habes fide dignissimum: et neque sic imitaris illorum perseverantiam. Etenim nonnunquam agricola post quam sementem jecerit, agrum coluerit, jam segetem increscere viderit, spe tamen ac retributione laborum excidit, si vel grando, vel erucæ, vel locustæ, vel alia quædam talia acciderint, et post multos sudores vacuis manibus domum regreditur. Mercator quoque post longam navigationem ducens oneratam navim, sæpe in ipso portus ostio, irruentibus ventis, impingit in scopulum, et vix nudo corpore salvo egreditur. Et in summa, in sæcularibus negotiis omnibus sæpe sub finem, ejusmodi calamitates eveniunt. Cæterum non idem in tuis contingit certaminibus: sed necesse omnino est, ut qui certaverit, et pietatem seminaverit, multosque labores tulerit, finem ipsum assequatur. Neque enim aëris intemperie, neque ventorum tempestate, laborum mercedes subverti sinit Deus; sed repositæ sunt illæ in cœlestibus et indeprædabilibus thesauris. Propter hoc et Paulus dicebat: « Afflictio patientiam operatur, patientia probationem, » probatio spem, spes autem non confundit [1]. » Igitur ne dixeris futura invisibilia: si enim accurate examinare volueris, longe manifestiora videbuntur, quam illa ipsa, quæ

[1] Rom. v, 4.

in manibus sunt. Quod ipsum Paulus nobis monstrans, dicit : « Illa quidem æterna, hæc vero temporalia, » nomine temporalium declarans nobis corruptibilitatem ipsorum. Nam antequam appareant, aufugiunt, et avolant antequam consistant, mutationesque eorum celeres sunt, incerta possessio. Hoc in divitiis, gloria, potentatu, corporis forma : et hoc in quocumque sæculari alio bono contueri licet. Eapropter Propheta reprehendens agentes in deliciis, et in divitias vel quamvis aliam rem temporalem insanientes, « Quasi stantia, dicit, reputarunt hæc, non quasi fugien- » tia [1]. » Nam sicut umbram nemo comprehenderit, ita neque temporales res ; sed eorum aliqua fine suo consummantur et dissolvuntur : alia ante finem velocius quovis torrente diffluunt. Futura autem non sunt talia : mutationem enim nesciunt, vicissitudinem non patiuntur : non ea urget senectus, nullam alterationem experiuntur, sed perpetuo vigent, et in eodem decore permanent. Itaque si qua oporteat dicere invisibilia, incerta et obscura, ea sunt præsentia : nam apud possidentes non manent, sed quotidie dominos mutant, et ab illis ad alios transeunt, et rursum ab illis ad alios. Post quam hæc omnia Paulus declaravit, ideoque præsentia, temporanea ; futura vero æterna vocavit, de resurrectione sermonem orditur his verbis : « Scimus quod si terrestris nostra domus hujus taberna- » culi dissolvatur, domum ex Deo habemus, non manu- » factam, æternam in cœlis [2]. »

VI. Vide iterum quam proprie etiam hoc loco dictionibus utatur, et vim sententiæ suæ ipsis nominibus declaret. Non enim simpliciter tabernaculum corpus vocavit, sed indicat nobis vitam hanc præsentem momentaneam esse, ac declarat quomodo commutanda sit in meliorem, quasi dicat : « Quid ingemiscis et lacrymaris, dilecte, quod verberi

[1] Amos vi, 5. — [2] 2 Cor. v, 1.

bus pulsaris, quod ab hominum cœtu expelleris, quod in carcerem intruderis? Quid luges afflictiones illas particulares, cum perfectam corporis solutionem expectare debeas, imo non simpliciter corporis, sed corruptionis in corpore? Nam ut ostendat, quod particulares afflictiones non solum contristare nos non debeant, sed et lætificare, indicat optandam esse universalem et postremam consummationem, dissolutionem, inquam, per mortem. Sic enim dicit : « Etenim in hoc tabernaculo ingemiscimus, habitatio-» nem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes [1]. » Domum autem tabernaculi, corpus dicit : rem unam duobus nominibus explicando. Vel domum tabernaculi vocat domos, in quibus habitamus [2], civitates, et figuram præsentis vitæ. Et non simpliciter dixit : « Scio: » sed, « Scimus: » et auditorum quoque sententiam assumpsit, dicens: « Non de rebus ambiguis disputo, non de iis quæ nesciuntur, sed de quibus jampridem fidem suscepistis, credentes in resurrectionem Domini : et ob hoc tabernacula vocamus corpora eorum, qui hinc decedunt. Vide autem quomodo et verbo apposite sit usus. Non dixit : « Occisum est, vel disparuit, » sed, « Dissolutum est : » quo declaravit ipsum dissolvi, ut resurgat fulgidius, ut inveniatur clarius : sicut etiam labores et præmia comparabat a qualitate, quantitate et tempore; ita et hic facit, corpus deciduum, tabernaculi; quod autem resurgit, domus nomine vocat : et non simpliciter domum, sed æternam; nec solum æternam, sed cœlestem : excellentiam ejus tam a tempore, quam a loco subindicans. Hæc enim terrestris est, illa cœlestis : hæc temporalis, illa æterna. Et nunc quidem opus nobis est corpore ac domicilio propter carnis infirmitatem : tunc vero idem et corpus erit, et domicilium : neque tecto, neque ullis velamentis habens opus, cum pro omnibus his

[1] 2 Cor. v, 2. — [2] Ibid.

sufficiat incorruptibilitas. Postea indicando eminentiam bonorum nobis repositorum, dicit : « Etenim in hoc ingemiscimus tabernaculo. » Non dixit, « Ingemisco : » sed communem reddit sententiam : « Etenim in hoc, inquit, ingemiscimus ; » volens eos ad suam philosophiam trahere, et sui judicii facere participes. « Etenim in hoc ingemiscimus, » desiderantes domicilium nostrum e cœlo superindui : » non dixit simpliciter, « Indui : » sed, « Superindui: » et adjicit, « Si tamen vestiti, non nudi inveniamur. » Et licet appareat obscurum esse, quod dictum est, fit tamen manifestius per ea quæ subduntur. « Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus exui, sed » superindui [1]. » Vides quomodo sui ipsius non obliviscitur, neque vocat domum hoc corpus, sed tabernaculum, « Eo » quod nolumus exui, sed superindui? » Hic letale vulnus infligit iis, qui naturam corporis et carnem nostram accusant. Quia enim dixit, quod ingemiscimus, et exui volumus, ut ne putes quod corpus quasi malum aliquod, et causam malitiæ, et inimicum, et hostem fugiat, audi quomodo suspicionem excludit : primum quidem cum dicit : « Ingemiscimus domicilium nostrum cœleste superindui » desiderantes. » Qui enim superinduitur, revera aliud quid superinduit. Deinde cum dicit : « Ingemiscimus gravati, eo » quod nolumus exui, sed superindui desiderantes. » Quod autem dixit hoc est, « Non carnem volumus deponere, sed corruptionem : non corpus, sed mortem. Aliud est corpus, aliud mors : et aliud corpus, aliud corruptio : neque corpus corruptio, neque corruptio est corpus, et corruptibile quidem corpus est, non autem corruptio corpus : item corpus mortale est, sed non mors est. Nam corpus opus est Dei, corruptio autem et mors a peccato invectæ sunt. » Igitur ait : « Id quod alienum est exuere volo, non quod pro-

[1] 2 Cor. v, 4.

prium : alienum autem est, non corpus, sed corruptio. » Et propter hoc ait, « Eo quod nolumus exui : » hoc est, auferri corpus, sed superindui in corpore incorruptionem. Corpus medio se modo habet inter corruptionem et incorruptionem. Exuit igitur corruptionem, et induit incorruptionem : abjicit quod accepit a peccato, et possidet quod dedit Dei gratia. Ut discas quod exuere, non de corpore dicit, sed de corruptione et morte : audi ea, quæ mox subjiciuntur. Nam post quam dixit : « Nolumus exui, sed superindui : » non dixit, « Ut absorbeatur corpus ab incorporeitate, » sed quid? « Ut absorbeatur mortalitas a vita, » hoc est, ut evanescat, ut aboleatur : ita abolitionem non corporis vocat, sed corruptionis et mortis. Adveniens enim vita non corpus abolet et absumit, sed mortem et corruptionem quæ illud invaserant. Gemitus ergo ille, non propter corpus est, sed propter corruptionem quæ illi inest. Etenim corpus grave est et onerosum, ac molestum : non secundum suam naturam, sed secundum mortalitatem, quæ postea illi supervenit : verumtamen corpus non est corruptibile, sed incorruptibile et immortale. Tanta quippe ipsius est nobilitas, ut in ipsa corruptione suam dignitatem ostenderit. Nam Apostolorum umbræ incorporeas expulerunt virtutes : item cinis et pulvis eorum dæmonas vicit, et amicula, quæ illorum adhæserant corporibus, morbos fugarunt, sanitatemque contulerunt.

VII. Nihil ergo mihi de phlegmate, et bili, et sudore, et sordibus, atque aliis dixeris, quæ corporis accusatores narrant : neque enim ex natura corporis hæc fuerunt, sed a posteriore corruptione invecta sunt. Nam si ejus virtutem addiscere voles, considera membrorum omnium formationem, figuram, operationes, mutuamque concordiam : et accuratius quavis civitate dispositam optimis legibus gubernata, quæ nonnisi sapientes cives habeat, videbis di-

ligentem membrorum inter se administrationem. Sin sursum deorsum, obiterque hæc prætercurris, et objicis solam corruptibilitatem et mortalitatem, ne sic quidem deerit nobis responsio. Nam quod hinc humano generi non solum nihil damni, sed etiam plurimum commodi accesserit inde liquet : sancti enim omnes in corpore viventes angelicum exhibuere vivendi genus, nullumque hinc ipsis ad virtutis cursum accidit detrimentum. Iis vero, qui ad impietatem propensi erant, non parum impedimento fuit corporis corruptio, ne longius per iniquitatem suam progrederentur. Cum enim homines nonnulli etiam mortali, et patibili hoc corpusculo circumdati, æquales se Deo esse sibi visi sint, et ob hoc tanta se gloria observari curaverint : quos non ex stolidioribus decepissent, si non passioni corruptionique obnoxium corpus, utpote certum infirmitatis suæ indicium, sortiti fuissent? Quia ergo corpus obstat impietati, quæ summa est malitia, et in sanctis efficit, ut animæ fortitudinem declarent : quam veniam consequentur ii, qui ipsum accusant, et malum clamant? Non enim hæc solum nobis de illo dicenda suppetunt; sed etiam quod hinc nobis ad Dei notitiam patet via. Si enim invisibilia ejus, a conditione mundi in facturis considerata conspiciuntur, et fides ex auditu est [1] : satis manifestum, quod per oculos et aures manuducitur anima, ut agnoscat Deum, qui illam fecit. Idcirco istuc ipsum Paulus amat et clamat, ac dicit : « Nolumus illud exui, sed superindui ipsi immor» talitatem [2]. » Neque vero mihi illud objicias, quo possit modo resurgere corpus, fierique corruptionis immune? cum enim Dei potentia operatur, illud, « Quomodo, » non est addendum. Sed quid de Deo loquor? Te ipsum fecit Deus, ut resurrectionis esses opifex, id quod patet in seminibus, artibus, materiisque metallorum. Etenim semina nisi prius

[1] Rom. x, 17. — [2] 1 Cor. xv, 53.

moriantur, et putrescant et corrumpantur, non pariunt spicam. Sicut igitur qui vides ibi granum quod corrumpitur et dissolvitur, non dubitas de resurrectione, sed certissimam demonstrationem facis. Etenim si ita maneret, et non corrumperetur, vel dissolveretur, certum quod numquam resurgeret : sic cogita et de corpore tuo, cum vides corruptionem, tunc potissimum de resurrectione philosophare. Nam mors nihil aliud est, quam plena corruptionis consumptio. Neque enim mors simpliciter corpus, sed corruptionem corporis absumit. Hoc etiam in metallorum materiis vides evenire. Terram enim aureis ramentis plenam accipiunt ejus artis periti, et in conflatorium mittentes, faciunt aurum : et ex arena aliaque materia purum vitrum conficiunt. Jam si tantum potest ignis vis, cur, quæso, non et divina gratia? Et quis mentis compos hæc diceret? Cogita, quomodo te a principio fecit, nec erit quod de resurrectione ambigas. Nonne terram accepit, et formavit? tametsi quid operosius, an formari e terra carnem et venas, et cutem, et ossa, et fibras, et nervos, et arterias, et instrumentalia, et simplicia corpora, oculos, aures, nares, pedes, manus, et ubique horum tam propriam, quam communem indi operationem, an corruptibilia facta, efficere incorruptibilia? Annon vides quomodo uniformis quidem terra, corpus autem multiforme et varium, nempe in operationibus, coloribus, figuratione, essentiis et aliis omnibus? Dic igitur quid ita de futuris dubitas? Et quid opus est dicere de corporibus? quomodo, quæso, fecit virtutes immensas, turmas cœlestes Angelorum et Archangelorum, superioraque his agmina? Dic, oro, modum, quo fecit. Hic nihil dicere aliud possum, quam quod sola voluntas ad hæc suffecerit. Ergo-ne qui tot incorporeos formavit exercitus, hominis corpus corruptum renovare iterum, et in majorem provehere dignitatem ne-

quit? Et quis sic insensatus est, qui de his dubitet, et resurrectionem fore inficias eat? Ad hæc, si non resurgit corpus, non resurgit homo. Homo enim non est anima sola, sed corpus et anima. Si ergo anima sola resurget, dimidium animal resurget, et ita non integrum. Alias vero de anima non proprie dicitur resurrectio. Resurrectio enim ejus est quod cecidit, et quod dissolutum est : anima autem non dissolvitur, sed corpus. Quid ergo id est, quod ait : « Siquidem et induti, non nudi inveniamur? » Sacramentum magnum et ineffabile nobis ibi adumbratur. Quale autem hoc? nempe id quod et in Epistola ad Corinthios dicit : « Omnes quidem resurgemus, unusquisque autem » in suo ordine [1]. » Quid autem est, quod hic dicitur? hoc videlicet, quod Græcus, et Judæus, et hæreticus, et omnis homo, qui venit in hunc mundum, in illo die resurget : et hoc ipsum declarat, dicens : « Omnes quidem non dor» miemus, omnes autem immutabimur, in momento, in » ictu oculi, in novissima tuba [2]. »

VIII. Quia ergo communis est omnibus resurrectio, et piis et impiis, et malis et bonis hominibus, ut ne ideo putes injustum quoddam fieri judicium, neque dicas apud te ipsum : « Quidnam hoc est? ego, qui multo studio et labore et in miseria vixi, resurgo, et Græcus, et impius, et idololatra, et qui ignorat Christum, etiam ipse resurgit, et simili honore mecum fruitur? » Ut ne talia dicens conturberis, audi quid dicit : « Siquidem induti, non nudi inveniamur. [3]» Et quomodo dicit eum, qui indutus est incorruptionem et immortalitatem, inveniri nudum? Videlicet si gloria privamus, et fiducia ad Deum destituimur. Etenim peccatorum quoque corpora incorruptibilia resurgunt, et immortalia : sed hic honor fomentum et viaticum ipsis erit suppliciorum et ultionis : incorruptibilia enim resurgunt, ut

[1] 1 Cor. xv, 23. — [2] Ibid. 51, 52. — [3] 2 Cor. v, 3.

semper urantur. Nam cum ille ignis sit inextinguibilis, opus est illis corporibus, quæ et ipsa nunquam consumantur. Eapropter dicit : « Siquidem et induti, non nudi inveniamur. » Non enim hoc solum est, quod quæritur, ut resurgamus, et immortalitatem induamus : sed ut cum resurrexerimus, indutique fuerimus immortalitatem, non inveniamur nudi a gloria, fiduciaque erga Deum, neve igni illi tradamur, et ob hoc dicit : « Siquidem et induti, non » nudi inveniamur. » Post hæc iterum fide digniorem de resurrectione sermonem reddit : et cum dixit, futurum ut absorbeatur mortale hoc a vita, adjicit : « Qui autem nos » fecit ad hoc ipsum Deus [1]; » ac si diceret : « A principio propter hoc hominem formavit, inquit, non ut pereat, sed ut ad incorruptionem pergat. » Ita ut quando mortem permisit, hoc ipsam consilio permiserit, ut supplicio prudentior factus et melior, possis denuo ad immortalitatem reduci. Ratum atque firmum hoc consilium, et hæc sententia ab initio apud Deum, atque hac ratione primum hominem formavit, idque statim nobis ex prooemiis ipsis subindicavit. Nisi enim voluisset ab initio nobis resurrectionis januas aperire, non permisisset Abelem omni virtute præditum, factumque sibi amicum, quæ passus est pati. Nunc autem nobis ut demonstraret, quod ad aliam vitam pergimus, et aliud quoddam sæculum justis relictum est, in quo coronas et retributiones sibi repositas accipiant : permisit, ut is, qui primum hic juste vixerat, laborum suorum mercedes hic non acciperet; sed hinc abiens, clamaret per ea, quæ hic passus est, et ad omnes diceret : « Post hanc vitam est aliqua, et merces et remuneratio. » Propterea etiam Enoch transtulit, et Eliam rapuit, per eos adumbrans dogma resurrectionis. Sufficit igitur ad argumentorum copiam sola Conditoris potentia : at si quis est infirmior, et aliam insuper

[1] 2 Cor. v, 5.

demonstrationem habere vult, et pignus futuræ resurrectionis, etiam idipsum nobis Deus magna liberalitate, et copia dedit. spiritus scilicet gratiam. Quocirca cum Paulus de resurrectione fide dignum sermonem habuisset ex Christi resurrectione, eo quod Deus ejus auctor esset, adducit et hoc dictum. Et arrhabonem nobis dedit, non auri nec argenti, sed arrhabonem spiritus[1]. Arrhabo autem pars est totius, et de toto fidem facit. Nam sicut in conviviis, qui acceperit arrhabonem, fidem habet, et securus est de toto reliquo : ita et tu cum acceperis arrhabonem, Spiritus dona inquam, non jam dubitare debes de cæteris bonis tibi repositis. Qui enim excitasti mortuos, qui curas cæcos, dæmones expellis, leprosos mundas, morbos emendas, mortem solvis, et tot tantaque potes facere in fragili et mortali corpore, quam assequeris veniam, de resurrectione dubitans? Si enim cum nondum resurrectionis tempus advenit, sed cum adhuc certatur, tantas tribuit tibi coronas Deus cogita, quanta præmiorum tempore bona tibi daturus sit. At si quis dicat : « Sed non videmus hæc signa nunc fieri, neque nobis tanta virtus concredita est : » illud responderim nihil differre, sive nunc, sive olim hæc facta sint. Nam quæ prius ab Apostolis sunt facta, testantur per omnem orbem Ecclesiæ, et populi, et civitates, et gentes, quæ ad idiotas ac piscatores recurrerunt. Neque enim toti orbi prævaluissent illitterati, et inopes, et pauperes, et viles, nisi miraculis adjuti. Verum nec tu gratiæ Spiritus factus es expers; sed etiamnum multa manent donationis illius symbola, atque iis, quæ enumerata sunt, multo majora, et magis admiranda. Non enim æquale est, corpus mortuum suscitare et animam a peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit. Non æquale est, pellere morbum carnis, et abjicere pondus peccatorum. Non est æquale,

[1] 2 Cor. v. 5.

oculum cæcatum restituere, et animam obtenebratam illustrare. Nisi enim nunc etiam esset arrhabo spiritus, neque baptisma adhibitum esset, neque peccatorum remissio, neque justitia et sanctificatio facta esset : neque adoptionem filiorum Dei accepissemus, neque percepissemus mysteria. Corpus enim et sanguis mysticus non fiunt absque spiritus gratia : neque sacerdotes habuissemus; neque enim has ordinationes sine tali descensu fieri est possibile. Sed multa alia possemus dicere gratiæ spiritus symbola. Itaque etiam tu spiritus arrhabonem habes, et mortem animæ pellis, cæcitatemque cogitationum, et vitam exuisti immundam. Ne igitur dubitemus de futuris, præsertim cum talia acceperimus pignora; sed undequaque de resurrectione sermonem solidum colligentes, vitam tantis dogmatibus dignam exhibeamus, ut et assequamur hic bona immobilia, quæ sermonem ac mentem humanam transcendunt. Quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem, et cum quo Patri gloria, simulque Spiritui sancto in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

Adversus ebriosos et de resurrectione sermo habitus in sancta et magna dominica Paschæ.

I. Jejunii sarcinam deposuimus, sed ne fructum jejunii deponamus : possumus enim jejunii sarcinam deponere et jejunii fructum decerpere. Præteriit labor certaminum, sed non prætereat studium recte factorum : jejunium abiit, sed religio maneat : imo vero ne jejunium quidem abiit.

Verumtamen nolite timere : hoc enim dixi, non ut alteram vobis quadragesimam promulgarem, sed ut vobis eamdem virtutem annuntiarem : jejunium præteriit corporale; sed jejunium non præteriit spirituale : hoc melius est illo, et illud propter hoc est institutum. Quemadmodum, cum jejunaretis, dicebam vobis fieri posse, ut quis jejunando non jejunet, ita et nunc dico fieri posse, ut quis non jejunando jejunet. Ænigma fortasse videtur id, quod dictum est; verum ego quæstioni solutionem adjungam : quî fieri potest, ut quis jejunando non jejunet? cum quis a cibis quidem abstinet, non abstinet autem a peccatis : quî potest fieri, ut non jejunando quis jejunet? cum quis alimentis quidem fruitur, peccatorum vero non gustat; hoc melius est illo jejunium, neque melius tantum, sed etiam levius : illius jejunii tempore multi corporis imbecillitatem obtendebant, molestum pruritum. « Scabie repletus sum, inquit, illuviem non fero : aquæ potus me enecat : olera degustare non possum. » Multa ejusmodi qui tum dicerent audiebam multos : de hoc jejunio nihil tale dici potest. Fruere balneis, mensæ particeps esto, vini utere potu moderato; licet degustare carnes pariter, est qui prohibeat nemo : omnibus fruere, tantum abstine a peccato. Vides ut omnibus facile sit hoc jejunium? non corporis imbecillitatem licet obtendere : merum est animæ recte factum. Potest etiam quispiam non bibendo vinum ebrius esse, et vinum bibendo sobrius esse. Atque ebrietatem esse absque vino disce ex Propheta dicente : « Væ qui ebrii estis absque vino [1] : » et quomodo fieri potest ut absque vino quis inebrietur? cum perturbationum merum religiosa ratione, pia cogitatione minime temperaris. Potest et aliquis bibendo vinum ebrius non esse : ac ni ita esset, non hoc Timotheo Paulus imperasset, ad eum scribens in hæc verba : « Mo-

[1] Isaï. LI, 21.

» dico vino utere propter stomachum tuum et frequentes » tuas infirmitates [1]. » Nihil quippe aliud est ebrietas, quam animi de nativa sanitate deturbatio, depravatio ratiocinationum, mentis penuria, vacuitas intellectus. Ista vero non ebrietas efficit tantum ex vino, verum ebrietas etiam ex ira et cupiditate a ratione aliena. Nam quemadmodum febrem gignunt vigiliæ, gignit et fatigatio, gignit tristitia, gignit quoque vitiatus humor, et diversa quidem est causa, una vero passio et ægritudo : sic et in istis ebrietatem parit quidem vinum; parit et cupiditas, parit et humor corruptus; et diversa quidem est materia, una vero passio et ægritudo. Abstineamus ab ebrietate : non dico, abstineamus a vino, sed, ab ebrietate abstineamus, non vinum efficit ebrietatem : est enim Dei creatura; Dei porro creatura nihil efficit mali, sed voluntas maligna efficit ebrietatem. Atque ut scias aliter etiam posse quempiam ebrium fieri non solo vino, audi quid dicat Paulus : « Nolite » inebriari vino, » indicans aliter etiam ebrios esse nos posse. « Nolite inebriari vino, in quo est luxuria [2] : » mirabili quadam ratione paucis verbis omnem ebrietatis accusationem complexus est. Quid est, « Nolite inebriari vino, » in quo est luxuria? » Luxuriosos inter juvenes eos vocamus, qui cum paternam acceperunt hæreditatem, cuncta confestim dilapidant, nec perpendunt cui dandum sit, et quando sit dandum; sed nullo delectu et vestes, et aurum, et argentum, omnesque paternas opes in meretrices et impudicos distribuunt. Tale quiddam est ebrietas : tanquam juvenem luxuriosum invadens mentem ebriorum, ratione servituti mancipata, nostras omnes animi sensorum opes inconsiderate ac sine ulla animi attentione cogit effundere. Qui ebrius est, nescit quid dicendum sit, quid tacendum; sed perpetuo patens nullaque obstructum janua est

[1] 1 Tim. v, 23. — [2] Ephes. v, 18.

os ejus : non vectis appositus est labris, non janua. Qui ebrius est, disponere sermones suos in judicio nescit, mentis divitias administrare nescit : non novit hæc quidem recondere, illa vero expendere, sed omnia illa ad impensas et effusiones traducuntur. Spontaneus est furor ebrietas, proditio cogitationum, ebrietas ridicula calamitas, morbus sannis expositus, voluntarius dæmon et ipsa molestior insania.

II. Vis-ne tu discere, quo pacto dæmoniaco ebrius sit deterior? miseremur ejus, qui a dæmonio vexatur, at hunc odisse solemus, illi condolemus, huic autem irascimur et indignamur. Quid ita? illius enim morbus injuria, hujus vero negligentia est appellandus : in illo insidiæ inimicorum, in hoc insidiæ consiliorum, nec aliter affectus est ebrius ac dæmoniacus; pariter circumagitur; pariter de statu mentis dejectus est; pariter concidit; pariter oculorum pupillas contorquet; pariter jacens in terra pedes jactat; spumam ex ore projicit, et ita fœtentem salivam effundit, atque os ejus intolerabili fœtore repletum est, injucundus amicis est vir ejusmodi, ridiculus inimicis, contemptibilis famulis, uxori ingratus, omnibus odiosus, ipsis bestiis molestior : bestiæ eo usque bibunt quousque fert sitis, et cupiditatem sistunt necessitate, hic intemperantia cupiditatem transilit, et ratione carentibus a ratione alienior apparet. Verum illud multo intolerabilius est, quod morbus tot malis redundans, totque secum invehens calamitates, ne crimen quidem censetur; sed in divitum mensis hujus turpitudinis gratia pugna oritur atque certamen, atque inter se majori studio contendunt, quis se ipsum magis infamet, quis majorem subsannandi occasionem præbeat, quis nervos amplius infringat, quis vires amplius debilitet, quis communem Dominum gravius irritet : ac videre est stadium certamenque diabolicum.

Ebrius mortuis miserior est; siquidem ille sensu destitutus jacet, neque bona ulla vel mala potest operari; hic vero ad mala exequenda promptus est, et anima in corpore tanquam in monumento defossa mortuum corpus circumfert. Vides ut miserior sit dæmoniaco, ut magis quam mortui sensu destitutus? Vis-ne tu dicam id, quod his omnibus majus est et gravius; ebrius homo in regnum cœlorum intrare non potest : quis hæc dicit? Paulus. « Nolite errare : neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque » masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque » ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt [1]. » Audisti qualem in turbam ipsum conjecerit? cum impudicis, cum scortatoribus, cum idololatris, cum adulteris, cum maledicis, cum avaris, cum rapacibus. Quid ergo? dicet aliquis, idem-ne est ebrius et impudicus? idem ebrius et idololatra? noli mihi hæc objicere, mi homo, leges divinas ego recitavi, a me rationem ne exigas : Paulum interroga, tum ipse respondit : num enim cum ipsis, aut seorsim ab ipsis supplicio addicatur, non possum dicere : porro non minus quam idololatram, illum a regno cœlorum excidere, id vero oppido confirmabo. Cum igitur hoc in confesso sit, quid a me deinceps rationem reposcis de peccati mensura? cum enim extra fores remaneat, cum a regno excidat, cum expers fiat salutis, cum ad supplicium amandetur æternum, quid tu mihi peccatorum mensuras et bilances, et trutinas profers? Indigna prorsus res est ebrietas, dilectissimi, et importuna valde, non mea vos spectat oratio : absit; plane siquidem credo vestram animam ab ægritudine hac et morbo esse immunem : ac vestræ sanitatis argumentum est, quod hic versemini, quod huc diligenter conveniatis, quod attente audiatis : nemo, qui vino inebrietur, divinorum esse cupi-

[1] 1 Cor. VI, 9, 10.

dus eloquiorum potest. « Nolite inebriari vino, in quo est » luxuria, sed implemini Spiritu [1] : » præclara est hæc ebrietas; hac Spiritus crapula tuam anima sopora, ne ebrietate sopores præoccupa mentem et cogitationes, ne locum impudens ille morbus inveniat. Propterea non dixit, « Participes estote Spiritus, » sed, « Implemini Spiritu : » ad summum usque mentem tanquam calicem imple Spiritu, ne quidquam deinceps injicere possit diabolus : non enim quovis modo participes nos fieri Spiritu jam oportet, sed Spiritu impleri, psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, quibus hodie repleti estis : quapropter de temperantia vestra confido. Præclarus est nobis ebrietatis calix; est calix ebrietatis, qui temperantiam gignit, non paralysim. Quisnam ille porro? calix spiritualis, calix salutaris, calix impollutus dominici sanguinis : non gignit ebrietatem ille calix, non paralysim gignit. Non enim vires dissolvit, sed vires excitat; ille non nervos infringit, sed intendit : sobrietatem quippe affert; ille Angelis venerandus est, dæmonibus tremendus, hominibus pretiosus, Domino amabilis. Vides quid dicat David de spirituali calice isto, qui propositus est in hac mensa? « Parasti in conspectu meo » mensam adversus eos, qui tribulant me : Impinguasti in » oleo caput meum, et calix tuus inebrians, quam præcla- » rus est [2]. » Etenim ne audito nomine ebrietatis subito metueres, et ejusmodi putares esse, ut infirmitatem inducat, adjunxit esse præclarum et firmum. Novum ebrietatis genus, robur immittit et validum reddit ac potentem : quippe quod ex spirituali petra profluxerit : non est depravatio cogitationum, sed spiritualium cogitationum accumulatio.

III Hac ebrietate ebrii simus, ab illa vero abstineamus, ne præsentem solemnitatem dedecore afficiamus : non

[1] Ephes. v, 18. — [2] Psal. xxii, 4.

enim terræ tantum, sed et cœli est præsens solemnitas : hodie gaudium est in terra, hodie gaudium in cœlo : si enim uno peccatore converso gaudium est in terra et cœlo [1] ; multo magis, extorto de diaboli manibus toto orbe terrarum, gaudium erit in cœlo. Nunc exultant Angeli : nunc lætantur Archangeli ; nunc Cherubim et Seraphim hoc nobiscum festum celebrant : non illos pudet conservorum, sed nostris bonis gratulantur. Etsi enim nostrum est quod a Domino accepimus donum, communis est tamen et cum illis voluptas. Sed quid ego conservos commemoro? ipsum Dominum illorum ac nostrum nobiscum celebrare festum non pudet : at quid ego rursus non eum pudere dico ? « Desiderio, inquit, desideravi hoc Pascha manducare vobiscum [2] : » quod si Paschæ festum celebrare desideravit nobiscum, haud dubium quin et resurrectionem quoque. Quando igitur Angeli gaudent, et Archangeli, omniumque Dominus cœlestium virtutum nobiscum festum concelebrat, quæ tandem superesse occasio tristitiæ potest ? nullus pauper ob paupertatem sit mœstus, hæc enim celebritas est spiritualis : nullus dives efferatur ob divitias ; nihil enim ex pecuniis ad hujus celebritatis voluptatem potest conferre. Nam in externis quidem et sæcularibus festis, ubi multum merum, ubi mensa referta et ad satietatem comessatio, ubi turpitudo et risus, ubi omnis pompa satanica ; merito pauper quidem subtristis, hilaris autem est dives : quid ita ? quia dives quidem opiparam mensam apponit, deliciisque amplius fruitur : pauper autem a paupertate prohibetur, ne tantam magnificentiam præ se ferat ; hic vero nihil tale est, una diviti et pauperi mensa est : licet dives sit quispiam, nihil adjicere mensæ potest : licet pauper sit, nihilo deteriori conditione ob paupertatem in iis, quæ ad communionem pertinent, erit ;

[1] Luc. xv, 10. — [2] Id. xxii, 15.

divina enim est gratia, et quid miraris si diviti et pauperi? Ipsi enim imperatori diademate redimito, purpura convestito, cui mundi regimen est commissum, illi imperatori, et pauperi ad eleemosynam sedenti una est mensa proposita : talia sunt dominica dona, non pro ratione dignitatum distinguit communicandi rationem, sed pro conditione voluntatis ac mentis.

[Cum enim videris in Ecclesia diviti pauperem astantem, privato homini principem, plebeium optimati, eum qui foris ejus potentiam tremebat, intus eidem potentiæ sine formidine admotum, cogita quid sit illud : « Tunc una » pascetur lupus cum agnis [1]. » Lupum vocat Scriptura divitem ; agnum, pauperem. At quo pacto intelligendum illud, communicabit lupus cum agno, quemadmodum dives cum paupere? Animum diligenter adverte. Stant sæpe dives et pauper in Ecclesia : instat hora divinorum mysteriorum; ejicitur dives, utpote non initiatus, pauper vero intromittitur in cœlestia tabernacula; neque indignatur dives; novit enim se alienum esse a divinis mysteriis. Sed, o divinam gratiam! non solum ex Dei munere par utrique honor est in Ecclesia; sed etiam stantibus ambobus pauper diviti anteponitur in pietatis ratione; nihilque prosunt illi divitiæ sine pietate, nihil fidelem lædit paupertas, quando cum fiducia ad sacrum accedit altare. Hæc autem dico, charissimi, de catechumenis, non vero simpliciter de divitibus. Animadverte, dilecte, quomodo ex Ecclesia recedat dominus, dum mysteriis admovetur fidelis domesticus : recedit domina, et manet ancilla. Deus quippe non accipit personam hominis. Non est itaque in Ecclesia servus et liber; sed eum novit Scriptura servum, qui peccato subditus est. Nam « Qui facit peccatum, inquit, servus

[1] Isaï. II, .

» est peccati [1]; » et eum novit liberum, qui per divinam gratiam liberatus est.]

Cum eadem fiducia et imperator, et pauper ad hanc mensam accedunt, cum eodem honore, imo etiam persæpe cum honore pauper ampliori : quid ita? quod imperator quidem sexcentis negotiis implicatus tanquam navis undique aspergatur, ac multa contrahat peccata; pauper autem de necessario tantum victu sollicitus, negotiorum expertem ac tranquillam transigens vitam, velut in portu sedens, cum multa securitate ad mensam accedat. Rursus in externis solemnitatibus pauper quidem in mœrore, dives autem in hilaritate versatur, non ob mensam tantum, sed etiam ob vestimenta : quod enim in mensa illis evenit, hoc et in vestimentis patiuntur. Cum enim inops pretiosiori amictum stola viderit opulentum, percellitur, seque præ omnibus infelicem ducit : hic vero et ista sublata est penuria; unum enim apud omnes vestimentum est salutare lavacrum. « Quicumque enim in Christo baptizati estis, » Christum induistis [2]. » Ne igitur ebrietate solemnitatem istam dehonestemus; etenim Dominus noster et divites, et pauperes pariter honoravit, et servos, et dominos; sed ob hanc erga nos benevolentiam dominum remuneremur : optima porro est remuneratio conversatio munda et mens sobria. Hæc solemnitas et panegyricus conventus non pecuniis indiget neque sumptibus; sed voluntate ac mente optima : tales enim hic prostant merces, nihil corporeum hic venditur; sed divinorum auditio eloquiorum, preces patrum, benedictiones sacerdotum, concordia et pax, et consensus, spiritualia dona, spirituale pretium. Festum hoc maximum celebremus et illustre, in quo Dominus resurrexit; celebremus autem illud cum gaudio

[1] Joan. VIII, 34. — [2] Galat. III, 27.

simul atque cum pietate; resurrexit enim Dominus secumque suscitavit orbem terrarum, ipse siquidem disruptis mortis vinculis resurrexit. Peccavit Adamus et mortuus est : at non peccavit Christus, et est mortuus. Novum est hoc et admirabile; ille peccavit, et mortuus est; hic non peccavit, et mortuus est : quid ita? quo is, qui peccavit et mortuus est : ejus opera qui non peccavit quidem, mortuus est autem, mortis nexus possit evadere. Ita fit et in pecuniis : sæpenumero debet quispiam, et cum non habeat unde solvat, in vinculis detinetur, alius qui non debet, sed habet unde solvat, eum qui obnoxius est, liberare solet : sic et evenit in Adamo; debebat Adamus, a diabolo detinebatur, sed unde solveret non habebat : non debebat Christus, nec a diabolo detinebatur, sed debitum poterat numerare : venit, mortem persolvit pro eo, qui a diabolo detinebatur, ut illum exolveret.

IV. Vides præclara resurrectionis effecta? nos duplici morte mortui eramus, duplicem itaque resurrectionem expectemus : ipse simplici mortuus est morte; propterea simplici quoque resurrectione resurrexit. Quid hæc sibi volunt? mortuus, inquam, est Adamus, et corpore, et anima : mortuus est peccato et natura. « In quocumque die » comederitis de ligno, morte moriemini [1]. » Atqui non eadem die mortuus est natura, sed peccato est mortuus : illa mors est animæ, hæc mors est corporis. Sed cum audieris mortem esse animæ, noli mori animam arbitrari; est enim immortalis; verum animæ mors est peccatum et supplicium æternum; propterea ait Christus : « Nolite ti» mere eos, qui occidunt corpus, animam autem non pos» sunt occidere : sed potius timete eum, qui potest et ani» mam et corpus perdere in gehennam [2] : » quod autem est perditum, subsistit quidem, sed aciem oculorum ejus

[1] Gen. II, 17. — [2] Matth. x, 28.

qui perdidit, fugit. Verum, ut dicebam, duplex in nobis mors est : quapropter et duplicem fieri in nobis resurrectionem oportet : in Christo simplex mors fuit, non enim Christus peccavit ; sed ipsa mors simplex propter nos est suscepta : non enim mortem debuit ille, neque enim reus erat peccati, quocirca nec mortis ; propterea ille quidem resurrectione simplici a simplici morte resurrexit ; nos autem, qui duplici morte mortui simus, duplici quoque resurrectione resurgimus. Una quidem antea resurreximus, quæ est a peccato : consepulti enim sumus ipsi in baptismo, et consurreximus cum ipso per baptismum ; una hæc resurrectio est liberatio a peccatis ; altera vero resurrectio est corporis : dedit majorem, expecta etiam minorem ; hæc enim multo maior est illa : multo enim majus est peccatis liberari, quam corpus resurgens intueri. Propterea cecidit corpus, quia peccavit : si igitur principium cadendi est peccatum, principium resurgendi est a peccato liberari. Resurreximus deinceps resurrectione majori abjecta gravi morte peccati, et veteri exuta veste : ne igitur de minori desperemus. Hac et nos olim resurrectione resurreximus, quando baptizati fuimus, atque hi qui heri vesperi baptismate digni habiti sunt, hi agni præclari. Nudiustertius crucifixus est Christus, sed nocte præterita resurrexit ; et hi nudiustertius a peccato detinebantur, sed simul cum eo resurrexerunt : ille corpore mortuus est, et corpore resurrexit : hi mortui peccato erant, et a peccatis liberati resurrexerunt. Ac terra quidem verno hoc tempore rosas et violas aliosque flores nobis edit ; aquæ vero terra nobis pratum delectabilius exhibuerunt. Ne mireris quod ab aquis flores germinarint ; nec ipsa terra ex propria natura, sed ex Domini mandato germen edit ; animalia quoque motu prædita in principio edit aquarum natura ; « Producant, enim, inquit, aquæ reptilia animarum viven-

» tium [1]; » et mandatum opus evasit, illaque animæ expers substantia animata protulit animalia. Ita nunc etiam, « Producant, aquæ, non reptilia viventium animarum, sed spiritualia dona. » Produxerunt tum aquæ pisces rationis expertes ac mutos : nunc ratione præditos ac spirituales pisces effuderunt; pisces, quos Apostoli sunt piscati. « Venite enim, inquit, et faciam vos piscatores hominum [2] : » hæc est illa piscatio, de qua tum loquebatur; novus revera piscationis modus : qui piscantur ex aquis ejiciunt; nos in aquas injicimus, atque ita piscamur. Fuit olim et stante Judæorum lege piscina : quid poterit illa piscina; ut judaïcam discas egestatem; ut divitias discas Ecclesiæ. Piscina erat aquarum, illucque Angelus descendebat, et aquas movebat [3]; deinde post aquæ motionem æger unus ingrediebatur et sanabatur : unus solus quotannis sanabatur, statimque gratia consumebatur, non propter ejus, qui dabat, egestatem; sed propter eorum, qui accipiebant, infirmitatem. Descendebat igitur Angelus in piscinam, et aquam movebat, ac sanabatur unus : descendit Dominus Angelorum in Jordanem, et aquam movit, atque universum terrarum orbem sanavit. Propterea illic quidem is, qui post primum secundus descenderat, minime sanabatur; Judæis quippe gratia data erat infirmis, egenis : hic vero post primum secundus, post secundum tertius, post tertium quartus : licet decem, licet viginti, licet centum, licet decies mille, licet universum orbem terrarum immiseris in piscinam, non consumitur gratia, non exhauritur donum, non latices inquinantur. Novus purgationis modus; non enim est corporalis : nam in corporibus quidem, quo plures abluuntur, eo majores sordes latices contrahunt; hic vero, quo plures abluunt, eo puriores evadunt.

V. Vides magnitudinem doni? at tu doni hujus magni-

[1] Gen. I, 20. — [2] Matth. IV, 19. — [3] Joan. V, 3.

tudinem conserva, mi homo. Non licet tibi indifferenter vivere; legem tibi ipsi cum omni diligentia scisce, agon est et lucta quædam hæc vita; qui autem in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Vis-ne optimum quemdam ac securum recte factorum modum te doceam? quæ nimirum indifferentia quidem videntur, sed peccata pariunt. ex mente pellamus: nam inter actiones quædam quidem peccata, quædam vero non peccata, sed peccatorum sunt causæ: sic risus quidem peccatum natura non est; fit autem peccatum, si ultra modum effundatur: nam ex risu facetiæ, ex facetiis verborum obscœnitas, ex obscœnitate verborum turpia facta, ex turpibus factis supplicia oriuntur, ac pœnæ: tolle igitur antea radicem, ut totam ægritudinem tollas: si enim nobis ab iis, quæ indifferentia sunt, caveamus, nunquam in ea, quæ prohibita sunt, prolabemur. Ita mulierem aspexisse indifferens multis videtur: at ex hoc cupiditas lasciva gignitur, ex cupiditate fornicatio, ex fornicatione rursum supplicium ac pœna. Ita delicate vivere ac laude nihil grave esse videtur: verum inde ebrietas, quæque ex ebrietate mala sexcenta nascuntur. Tollamus igitur ubique peccatorum principia. Idcirco quotidie continua doctrina perfruimini; idcirco septem dierum spatio consequenter collectam agimus, ac spiritualem mensam vobis apponimus, ut nostra opera divinis eloquiis perfruamini, ut vos singulis diebus instruamus, atque adversus diabolum armemus: nunc enim ferocius invadit: quanto majus est donum, tanto etiam majus est bellum. Si enim cum unum in paradiso vidisset minime tulit, cum tam multos videat in cœlo, dic quæso qui feret? exasperasti belluam, sed noli timere; majorem gratiam accepisti, gladium exacutum; illo punge serpentem. Idcirco illum Deus adversum te exasperari permisit, ut virium tuarum potentiam ipso experimento cognoscas. Et quemadmodum

cum optimus palæstræ magister squalidum quempiam, enervatum athletam ac despectum acceperit, ubi eum unctum instruxerit, exercuerit, corpulentum reddiderit, otiari deinceps non sinit; verum in certamina jubet descendere, ut eum doceat experientia, quantum ipsi robur indiderit. Ita Christus etiam fecit, poterat siquidem inimicum e medio tollere, sed ut gratiæ excellentiam, ac virtutis spiritualis, quam ex baptismate nactus es, magnitudinem discas, tecum illum congredi sinit, ac multas tibi occasiones suppeditat coronarum. Idcirco septem consequentibus his diebus concionum doctrina fruimini, ut in luctarum palæstra diligenter instituamini. Alioquin autem etiam spiritales sunt nuptiæ ea, quæ jam fiunt : in nuptiis vero ad septem dies thalami prostant. Propterea nos quoque lege sanximus vobis, ut hic septem dierum spatio ad sacros thalamos vos sistatis. Verum illic quidem post septem dies solvuntur : hic autem, si velis, in sacro thalamo perpetuo stare potes; atque in sæcularibus quidem nuptiis post unum vel alterum mensem sponsa non adeo sponso est amabilis : hic vero non ita, sed quanto temporis fit major progressus, tanto ardentiores sponsi sunt amores; tanto suaviores complexus, tanto spiritualior congressus, si diligentes ac vigilantes simus. In corporibus rursus post juventutem senectus : hic post senectutem juventus, et juventus quæ finem nullum habet, si voluerimus. Magna gratia, sed major erit si voluerimus : magnus erat etiam Paulus, cum baptizaretur : at multo deinde major est factus; cum prædicaret, confundebat Judæos; postea raptus est in paradisum; in tertium cœlum ascendit. Itaque nobis etiam licet crescere si velimus, et collatam per baptismum gratiam augere; bonis autem operibus augetur, ac fit illustrior, lucemque nobis splendidiorem suppeditat. Quod si ita fiat, multa cum fiducia in conclave sponsi una cum

ipso intrabimus, et iis bonis perfruemur, quæ reposita sunt iis, qui diligunt illum. Quæ nobis omnibus consequi detur gratia, et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

CONCIO.

In sanctum Pascha.

I. Opportune [1] hodie omnes cum beato Davide clamemus : « Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet » omnes laudes ejus [2]? » Ecce enim advenit nobis hodie desideratum salutareque festum, dies nimirum resurrectionis Domini nostri Jesu Christi; pacis argumentum reconciliationis causa, quæ bella sustulit, mortem dissolvit, diabolum prostravit. Hodie homines cum Angelis commixti sunt, et qui corpore sunt induti, cum incorporeis potestatibus hymnos persolvunt. Hodie evertitur diaboli tyrannis; hodie vincula mortis soluta sunt; inferni victoria sublata est; hodie opportune proferatur prophetica vox illa : « Ubi est mors stimulus tuus? Ubi inferne victoria » tua [3]? » Hodie portas æreas confregit Dominus noster Christus, ipsamque mortis personam delevit. Quid dico personam? ipsius quoque nomen mutavit; neque enim ultra mors vocatur, sed dormitio et somnus. Siquidem ante Christi adventum, crucisque œconomiam, ipsum quoque mortis nomen terribile erat. Certe primus homo magni supplicii loco hanc audivit sententiam : « Quacum-

[1] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 473-478. — [2] Psal. CV, 2. — [3] Osee, XIII, 14, et 1 Cor. XV, 55.

»que die comederis, morte morieris [1]. » Quin et beatus Job hanc illo nomine appellavit : « Mors viro requies [2]. » Et propheta David dicebat : « Mors peccatorum pessima [3]. » Non modo animæ divulsio a corpore mors vocabatur; imo etiam infernus. Audi enim patriarcham Jacob dicentem : Deducetis senectutem meam cum dolore ad inferos [4]; » et Prophetam quoque : « Infernus dilatavit os suum [5]; » alius item Propheta : « Eripiet me de lacu inferiori [6]; » in multisque Veteris Testamenti locis transitum ex hac vita, mortem et vitam vocari deprehendes. Quoniam vero Christus Deus noster in sacrificium oblatus est, et resurrectio consecuta est, illa nomina benignus Dominus sustulit, novumque et extraneum vivendi institutum in mundum induxit; exitus ex hac vita jam non mors, sed dormitio et somnus vocatur. Undenam hoc liquet? Audi Christum dicentem : « Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a »somno suscitem eum [7]. » Quemadmodum enim facile nobis est dormientem expergefacere et excitare; sic et communi omnium Domino a mortuis suscitare. Quia vero novum extraneumque erat id, quod ab ipso dictum fuerat, neque ipsi Discipuli dictum intellexerunt, donec ad illorum infirmitatem se demittens, id clarius diceret. Communis vero orbis doctor beatus Paulus ad Thessalonicenses scribens ait : « Nolo vos ignorare de dormientibus, ut non »contristemini, sicut et cæteri qui spem non habent [8]. » Et rursus alibi : « Ergo qui dormierunt in Christo, perie- »runt [9]? » Et iterum : « Nos qui vivimus, qui residui sumus, »non præveniemus eos qui dormierunt. » Et alibi rursum : « Si enim credimus, quod Jesus mortuus est et resurrexit; »ita et Deus eos qui dormierunt, adducet cum eo [10]. »

[1] Gen. II, 17. — [2] Job. III, 23, juxta LXX. — [3] Psal. XXXIII, 22.— [4] Gen. XLII, 38. — [5] Isaï. V, 14. — [6] Psal. LXXXV, 13. — [7] Joan. XI, 11.— [8] 1 Thess. IV, 12. — [9] 1 Cor. XV, 18.— [10] 1 Thess. IV, 13-15.

II. Videtis mortem passim vocari dormitionem et somnum, et eam quæ antea terribilis erat, nunc post resurrectionem facile contemni? Vides splendidum resurrectionis tropæum? per hanc enim innumera nobis bona obtigerunt, per hanc dæmonum fallacia soluta est, per hanc mortem irridemus, per hanc præsentem vitam contemnimus, per hanc ad futurorum desiderium excitamur; per hanc licet corpore induamur, nihilo meliore conditione sumus, quam incorporea, si tamen velimus. Hodie præclarum victoriæ triumphum agimus; hodie Dominus noster, tropæo contra mortem erecto, tyrannideque diaboli calcata, per resurrectionem viam nobis ad salutem munivit. Omnes proinde gaudeamus, exultemus, et lætemur. Nam etsi Dominus ipse sit qui vicit et tropæum erexit, communis tamen lætitia, commune gaudium est. Nam propter nostram salutem omnia fecit; et per quæ diabolus nos expugnavit, per ea ipsa Christus ipsum superavit. Ea ipsa arma accepit, ac per eadem ipsum prostravit. Quomodo autem, audi: Virgo, lignum et mors nostræ cladis symbola erant. Etenim virgo erat Eva; nondum enim virum noverat, quando seducta est; lignum erat arbor; mors supplicium de Adamo sumptum. Vides-ne quomodo virgo, lignum et mors cladis nobis symbola fuerint? jam vide quomodo eadem ipsa nobis victoriæ causa sint. Pro Eva Maria; pro ligno scientiæ boni et mali, lignum crucis; pro morte Adami, mors Domini. Vides-ne eum iisdem armis vicisse, et iisdem profligatum esse? Per lignum diabolus vicerat Adamum, per crucem Christus diabolum debellavit. Et illud quidem ad infernum mittebat; hoc autem crucis lignum defunctos ex inferno reducebat; illud quasi captivum et nudum eum qui prostratus fuerat, obtegebat; hoc autem victorem nudum in alto defixum omnibus ostendebat. Et mors illa quidem prior omnes in damnationem

trahebat; hæc vero posterior etiam eos qui ante se fuerant, suscitabat. « Quis loquetur potentias Domini, auditas » faciet omnes laudes ejus [1]? » per mortem immortales facti sumus, per lapsum surreximus, per cladem victores fuimus.

III. Hæc crucis præclara opera; hæc maximum resurrectionis argumentum. Hodie Angeli choros ducunt, omnes cœlestes Virtutes exultant, gaudentes de communi salute hominum generis. Nam si de uno peccatore pœnitentiam agente gaudium est in cœlo et in terra, multo magis de salute mundi. Hodie humanam naturam, a diaboli tyrannide liberatam, ad priorem nobilitatem reduxit. Cum enim video primitias meas de morte victoriam retulisse, non timeo, non horreo bellum, neque infirmitatem meam considero; sed immensam virtutem pro me pugnaturam respicio. Nam qui mortis tyrannidem devicit, totamque illius vim sustulit, quid in posterum non facturus est pro genere suo, cujus formam ob ingentem clementiam suam accipere dignatus est, et per eam contra diabolum in arenam descendit? Hodie ubique terrarum gaudium et lætitia est spiritualis. Hodie et Angelorum cœtus, et omnium supernarum Virtutum chorus propter hominum salutem exultant. Cogita igitur, dilecte, gaudii magnitudinem, quoniam supernæ quoque Potestates festum nobiscum agunt; congaudent quippe nostris bonis. Etiamsi enim gratia illa Domini nos proprie respiciat, in partem tamen gaudii illi veniunt. Quamobrem non erubescunt nobiscum festum celebrare. Et quid dico, conservos nostros non erubescere nobiscum festum celebrare? Ne Dominus quidem noster et eorum idipsum agere erubescit. Quid dico, non erubescit? etiam concupiscit nobiscum festum celebrare, Undenam id liquet? Audi ipsum dicentem : « Desi-

[1] Psal. cv, 2.

» derio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum [1]. » Si Pascha manducare desideravit, utique et festum nobiscum celebrare. Cum ergo videas non Angelos tantum et omnium cœlestium Potestatum cœtum, sed etiam ipsum Angelorum Dominum nobiscum festum agere, quid tibi jam deest ad lætitiam? Nemo ob paupertatem hodie mœstus esto; spiritualis quippe est celebritas. Nemo dives ob divitiarum copiam extollatur; nihil enim pecuniarum ad hoc festum afferre valet. In externis quippe solemnitatibus, ubi multa pompa et apparatus, ingens mensæ lautitia; jure pauper in mœrore et anxietate, dives in voluptate et lætitia. Quare? quia ille splendida veste amicitur, et lautiorem mensam apponit; pauper vero inopia impeditur, quominus eumdem luxum ostentet. Hic vero nihil simile, sed illa omnis inæqualitas abest; una mensa diviti et pauperi, servo et libero. Si dives sis, nihil plus habebis quam pauper; si pauper, nihil minus quam dives; neque propter penuriam spiritualis convivii lautitia minuitur. Divina quippe gratia est, quæ personarum discrimen non respicit. Et quid dico eamdem pauperi et diviti apponi mensam? ei etiam qui diademate redimitur et purpura vestitur, atque totius orbis imperium obtinenti, et pauperi ad eleemosynam sedenti, una apponitur mensa. Talia quippe sunt dona spiritualia; non dignitatibus eorum communicatio, sed voluntati et proposito tribuitur. Eadem fiducia, eodem honore imperator et pauper ad usum et participationem divinorum mysteriorum accedunt. Et quid dico, eodem honore? sæpe pauper cum majori fiducia. Quare? Quoniam imperator negotiorum curis distentus, et casuum frequentia circumdatus, quasi in mari versans, sic undique ingruentibus fluctibus agitatur, et peccatis multis fœdatur. Pauper autem iis expeditus, deque solo necessario alimento

[1] Luc. XXII, 15.

sollicitus, negotiis vacuam et quietam vitam ducens, quasi in portu et in tranquillo loco sedens, cum multa pietate ad mensam astat.

IV. Neque vero inde solum, sed etiam aliunde mœroris occasiones offeruntur iis qui sæcularia festa frequentant. Illic enim rursum pauper in tristitia, dives in gaudio agit, non tantum ob mensam ejusque lautitiam; sed etiam ob vestimenta splendida, et amictus præstantiam. Quod propter mensam, idipsum propter vestimenta patiuntur. Cum pauper divitem vestitu fulgentem videt, dolore cruciatur, se miserum existimat, et in maledicta erumpit. Hinc autem hujusmodi mœror eliminatur; una quippe omnibus vestis est salutare indumentum; clamat quippe Paulus his verbis: « Quicumque in Christum baptizati estis, » Christum induistis [1]. » Ne igitur, quæso, hujusmodi festum dehonestemus, sed digno animi sensu quæ nobis dona a divina gratia collata sunt, accipiamus. Ne ebrietati et gulæ nos dedamus, sed Domini nostri munificentiam nobiscum reputantes, quod videlicet pari honore divites et pauperes, servos et liberos habuerit, et commune omnibus donum effuderit; beneficum illum paribus remuneremur officiis, ob benevolentiam quam exhibuit nobis; congruens autem munus fuerit, vitæ institutum ipsi placitum, animusque vigilans et expeditus. Hoc festum, hæc celebritas non pecuniis, non sumptibus eget, sed proposito tantum et pura mente. Nihil hic corporeum emi potest, sed omnia spiritualia, divinorum eloquiorum doctrina, preces patrum, benedictio sacerdotum, divinorum et arcanorum mysteriorum communio, pax et concordia, et spiritualia dona, digna largitoris munificentia. Celebremus igitur hunc festum, in quo surrexit Dominus. Surrexit enim, et orbem secum suscitavit. Et ille quidem surrexit, mortis

[1] Gal. III, 27.

vinculis disruptis; nos autem suscitavit, peccatorum nostrorum catenis solutis. Peccavit Adam, et mortuus est. Christus non peccavit, et mortuus est. Res nova et singularis; ille peccavit et mortuus est; hic non peccavit, et mortuus est. Cur et qua de causa? Ut qui peccavit et mortuus est, per eum qui non peccavit et mortuus est, posset a mortis vinculis liberari. Ita quoque sæpe in pecuniariis debitis fieri solet; debet quispiam alicui argentum, et solvere nequit, ideoque apprehenditur; alius vero nihil debens, qui solvendo par erat, numerata pecunia debitorem a vinculis liberavit. Tale quidpiam inter Adamum et Christum intercessit. Adamus erat debitor et morti obnoxius, et detinebatur a diabolo; Christus nec debebat, nec detinebatur; venit tamen et debitum mortis explevit pro eo qui detinebatur, ut illum a mortis vinculis liberaret. Vidisti-ne præclara resurrectionis opera? Vidisti-ne Domini benignitatem? Vidisti-ne magnitudinem providentiæ? Ne itaque simus erga tam beneficum ingrati; neque quia jejunium præterivit, segniores evadamus, sed nunc majorem quam antehac animæ nostræ sollicitudinem geramus, ne saginata carne anima infirmior sit, ne ancillam curantes, dominam negligamus. Quæ utilitas, quæso, si obesi dirumpamur et modum excedamus? Hinc enim et corpus labefactatur, et anima læditur. Sed tantum sumamus quantum necessitas postulat, ut et animæ et corpori quantum convenit tribuamus, ne ea quæ ex jejunio collegeramus, confestim effundamus. Non prohibeo cibi et recreationis usum; non prohibeo, inquam; sed hortor ut necessitatem ne excedamus, nimiamque voluptatem resecemus, ne modum excedentes, animæ sanitatem labefactemus. Neque enim voluptate fruetur ille qui necessitatis limites præteribit; idque optime sciunt illi qui rei periculum fecerunt; innumeras enim sibi morborum species pepererunt,

ingensque sunt fastidium perpessi. Verum non dubito quin hortationibus meis morem geratis; novi enim quam obsequentes sitis.

V. Quamobrem hic finem hortandi faciens, sermonem convertere libet ad eos, qui in lucifera nocte dono divini baptismatis dignati sunt; ad has nempe pulchras Ecclesiæ plantas, ad flores spirituales, ad novos Christi milites. Nudiustertius Christus pendebat in cruce; sed nunc resurrexit; eodem quoque modo hi nudiustertius a peccato detinebantur, sed nunc cum Christo resurrexerunt. Ille corpore mortuus est et resurrexit; hi per peccatum mortui erant, et a peccato resurrexerunt. Terra itaque hoc tempore veris rosas, lilia et alios nobis flores profert : aquæ autem hodie ipsa terra longe amœnius nobis pratum ostendunt. Nec mireris, dilecte, si ex aquis prata floribus distincta prodierint : neque enim terra ab initio secundum propriam naturam herbarum germina fundebat, sed Domini cessit imperio. Ipsæ aquæ tunc motu prædita animalia produxere, cum audissent : « Producant aquæ reptilia animarum viventium [1] : » ac præceptum in opus exiit; inanimata substantia viva animalia protulit. Ita nunc quoque illud ipsum præceptum omnia operatum est. Tunc dixit : « Producant aquæ reptilia animarum viventium : » nunc autem non reptilia, sed spiritualia dona fundunt. Tunc aquæ pisces rationis expertes profuderunt; nunc autem rationabiles et spirituales pisces nobis pepererunt, quos Apostoli piscati sunt : « Venite, inquit, post me, et faciam vos » piscatores hominum [2]. » Novus sane piscandi modus. Nam piscatores educunt pisces ex aquis, et captos enecant : nos autem in aquas injicimus, et qui capiuntur vita donantur. Erat quidem olim et apud Judæos piscina aquæ. Verum disce quid illa potuerit, ut plane perspicias Judæorum

[1] Gen. I, 20. — [2] Matth. IV, 19.

inopiam, et simul videas ubertatem nostram : « Descende-» bat, inquit, Angelus, et turbabat aquam, et qui prior des-» cendebat post aquæ commotionem, sanitatem consequeba-» tur [1]. » Descendit Angelorum Dominus in Jordanis fluenta, et aquæ naturam sanctificans, universum orbem sanavit. Ideo illic quidem is, qui post priorem descendebat, non sanabatur; Judæis quippe infirmis et humi repentibus hujusmodi dabatur gratia; hic vero post primum secundus descendit, post secundum tertius et quartus, etiamsi sexcentos dixeris, etiamsi totum orbem terrarum in hæc fluenta spiritualia injeceris, non insumitur gratia, donum non exhauritur, fluenta non fœdantur, liberalitas non minuitur. Vidisti-ne magnitudinem doni ? Audite, qui hodie hac nocte in superna Jerusalem cives ascripti estis, et dignam magnitudine donorum custodiam exhibete, ut uberiorem gratiam attrahatis : nam gratus de jam receptis animus Domini munificentiam provocat. Non licet tibi, dilecte, rursum quoquolibet modo vivere : sed leges tibi et regulas præscribas, ut accurate omnia perficias, et magnam custodiam adhibeas etiam circa ea quæ levia putantur esse. Certamen quippe luctaque est omnis vita præsens, et eos, qui semel in hoc virtutis stadio sunt ingressi sese omnino continere par est : « Omnis enim, qui in agone contendit, ab omni-» bus se abstinet [2]. » Non vides quantam in gymnicis certaminibus sui curam habeant, qui cum hominibus certamen susceperunt, quantaque abstinentia corpus exerceant ? Ita et hic se res habet. Quia non est nobis colluctatio cum hominibus, sed cum spiritualibus nequitiæ, nostra exercitatio et abstinentia spiritualis sit : nam et arma quibus, nos induit Dominus, spiritualia sunt. Habeat igitur oculus suos terminos et regulas, ne temere statim in quævis obvia feratur : habeat et lingua suum septum, ut ne mentem

[1] Joan. v, 4. — [2] I Cor. IX, 25.

antevertat. Idcirco enim et dentes et labia ad linguæ custodiam creata sunt, ne unquam inconsulto per ostium erumpat; sed post quam omnia, quæ ad se pertinent, rite disposuerit, tunc cum omni ornatu et decoro procedat, et hujusmodi proferat verba, ut det gratiam audientibus, eaque profundat dicta quæ ad illorum institutionem conferant. Solutum vero risum declinare prorsus oportet, incessuque modesto nec concitato, veste constricta prodire par est; et sic omni modo sese concinnet oportet eum, qui huic virtutis stadio nomen dedit : externus enim membrorum modus compositus, est quasi imago interioris animæ status.

VI. Si ad hujusmodi consuetudinem nos ab initio composuerimus, facili deinceps progredientes via, virtutem omnem percurremus, nec multo egebimus labore, multumque de cœlo subsidium asciscemus. Sic enim præsentis vitæ fluctus tuto licebit transmittere, laqueisque diaboli superatis, æterna bona consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et Spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In ascensionem Domini nostri Jesu Christi, sermo recitatus in Martyrio Romanesiæ, ubi Martyrium corpora sub pavimento prope cadavera hæreticorum condita, ablata fuerunt, et editiore loco separatim sepulta.

I. Etiam cum crucis memoriam recoluimus [1], extra ur-

[1] Vide D. Guillon, tom. xiv, pag. 488-491.

bem ejus solemnitatem celebravimus : et nunc quando Crucifixi ascensionem agimus, illustrem hunc atque refulgentem diem, extra civitatem rursus festum peragimus. Atqui hoc, non quod civitatem despicere velimus, sed martyres potius honorare cupiamus. Ne enim viri sancti de nobis merito conquerantur, ac dicant : « Nos ne digni quidem eramus, qui unum Domini nostri diem in tabernaculis nostris celebrari videremus : neve nobiscum expostulando dicant : Sanguinem quidem nostrum pro ipso effudimus, et digni habiti sumus, quibus pro eo caput amputaretur, ipsius autem salutiferum festum celebrari diem videre non sumus promeriti in habitaculis nostris. Ideo relicta civitate ad pedes sanctorum horum properamus, occasione præsentis diei, et de tempore præterito excusantes nos apud ipsos. Nam si antea ad strenuos hos pietatis athletas currere oportebat, quando adhuc sub pavimento reconditi jacebant, multo sane magis id jam peragere oportebit, quando seorsim repositas videmus margaritas, quando a lupis liberatæ sunt oves, quando a mortuis recesserunt vivi. Ne antea quidem ullum detrimentum passi sunt ex communi cum illis sepultura. Quorum enim spiritus in cœlis sunt, eorum neque corpora ex propinquitate lædebantur; quorum animæ in manu Dei sunt, neque reliquiæ eorum ex loco, in quo reconditæ sunt, aliquid pati poterant. Nihil ergo iis antehac detrimenti accessit : populus tamen noster non qualecumque a loco damnum ferebat : quippe qui currebat quidem ad Martyrum reliquias, at cum ambiguitate et hæsitatione preces offerebat, quod sanctorum sepulcra ignoraret, ac ubi veri illi thesauri reconditi essent. Idemque factum est veluti si greges ovium adducti ad perfruendum alveis puris, qui, ubi ad fontes limpidos venerint, tetro quodam odore atque fœtore aliunde cominus erumpente, iterum inhibeantur : ita et in isto ovili

contigit. Ibat quidem populus ad puros illos Martyrum fontes, sed dum fœtorem hæreticorum inde cominus erumpentem sentiret, iterum inhibebatur. Quod quidem conspiciens prudens hic pastor atque magister, cuncta ad Ecclesiæ ædificationem disponens, non est passus diu hoc damnum pro levi haberi, fervens hic amator et æmulator Martyrum. Sed quid agit? aspicite sapientiam ejus : turbida quidem ac fœtida fluenta obruit, atque obstruxit deorsum : puros autem Martyrum fontes seorsum in puro mundoque loco collocavit. Considerate etiam quantam erga vita functos exhibuerit humanitatem, atque erga Martyres honorem, et in populum curam. Erga mortuos quidem humanitatem, quod eos loco non moverit, sed ubi erant, ibi reliquerit : erga martyres autem honorem, eos ab improba vicinitate eximens : erga populum vero curam atque sollicitudinem, non permittens eos amplius cum discrimine et hæsitatione suas preces fundere. Propterea vos huc adduximus, ut illustrior conventus fieret, splendidiusque spectaculum non hominum solum, sed et Martyrum collectorum, neque Martyrum duntaxat, verumetiam Angelorum. Etenim et Angeli præsentes sunt, Angelorum et Martyrum concursus fit hodie. Videre cupis Angelos pariter ac Martyres? Aperi oculos fidei et cernes spectaculum illud. Nam si omnis aër Angelis repletus sit, quanto amplius Ecclesia : si vero Ecclesia, quanto magis dies jam præsens, quando eorum assumptus est Dominus? Quod autem omnis aër Angelis sit repletus, audi quid dicat Apostolus, admonens mulieres, ut velato sint capite; « Debent enim, » inquit, mulieres velamen habere supra caput suum, propter Angelos [1]. » Rursusque Jacob : « Angelus, qui eruit me » a juventute mea [2]. » Et qui in domo cum Apostolis erant, ad Rhoden puellam dicebant : « Angelus ejus est [3]. » Ac

[1] I Cor. II, 10. — [2] Gen. XLVIII, 16. — [3] Act. XII, 15.

iterum Jacob : « Vidi, inquit, castra Angelorum [1]. » Sed quorsum Angelorum castra ac copias super terram vidit? sicut rex jubet per singulas civitates suas milites disponi, ne grave aliquod bellum imminens, incursionibus infestet eas : ita et Deus dæmonibus in aëre isto, barbaris atque immanibus, semper bella suscitantibus, pacisque inimicis, Angelorum castra opponit, ut dum vel apparent solum, ipsos reprimant, nobisque pacem perpetuam concilient. Atque ut discas Angelos pacis esse, audi in precationibus diaconos semper dicentes : « Angelum pacis rogate. » Vides Angelos adesse et Martyres. Quid igitur mirabilius iis, qui se a conventu hodierno abstraxerunt? et quid beatius nobis, qui advenimus, et celebritate ista perfruimur? Cæterum isti de Angelis sermones, in aliud nobis tempus referendi. Jamvero ad institutum præsentis festi revertamur.

II. Quæ igitur præsens est ista celebritas? veneranda utique et magna, charissime, sensumque ac intellectum omnem humanum excedens, Deique munificentia, qui illam fecit, digna. Hodie enim humanum genus reconciliatum est Deo. Hodie diuturna simultas, longumque bellum deletum est atque sublatum. Hodie pax quædam nobis admirabilis rediit, non antea unquam expectata. Quis enim sperasset fore, ut Deus homini reconciliaretur? non quod inhumanus sit Dominus, sed quia segnis famulus et iners; non quod crudelis ac sævus Dominus, sed quia servus contumax, atque ingratus. Vis discere, quo pacto benignissimum hunc atque lenissimum Dominum nostrum exacerbavimus? æquum namque est prioris nostræ simultatis cognoscere fundamentum; ut quando aspexeris nos inimicos et hostes honore affectos, ipsius honorantis admireris benignitatem; ne ex propriis recte factis illam factam mutationem arbi-

[1] Gen. XXXII, 2.

treris : et beneficii immensitate perspecta, de magnitudine munerum gratias illi agere non desistas. Vis ergo nosse quomodo Dominum tam liberalem, mansuetum, bonum, omniaque ad salutem nostram disponentem exacerbaverimus? Deliberavit aliquando de universo nostro genere omnino delendo, atque ita nobis iratus erat, ut perdere nos vellet cum uxoribus ac liberis, bestiis atque jumentis, et cum universa terra. Et si velis, curabo ut ipsam quoque sententiam ejus audias : « Delebo, inquit, hominem quem » creavi a facie omnis terræ, et bruta animalia et jumenta, » quia pœnitet me fecisse hominem [1]. » Et ut discas eum non nostram odisse naturam, sed malitiam abominatum esse; qui dicebat : « Delebo hominem, quem creavi in » terra, » etiam dixit homini : « Tempus omnis hominis ve» nit ad me [2]. » Nam si hominem odisset, non cum homine verba faceret. Nunc autem vides ipsum noluisse facere, quod comminatus fuerat; quin et servum excusabat, ac cum eo, velut ejusdem conditionis amico, verba faciebat Dominus, causasque superventuræ perditionis enarrabat : non quidem ut causas discat homo, sed ut aliis quoque eas insinuans, temperantiores eos reddat. At quod modo dicebam, ita male nostrum genus se gerebat antea, ut periculum esset, ne ex ipsa terra excideret. Cæterum nos qui terra videbamur indigni, hodie in cœlum sublati sumus : qui ne terreno quidem principatu eramus digni, ad supernum cœleste regnum ascendimus, cœlos pervasimus, thronum regalem atque dominicum apprehendimus; et natura, propter quam paradisum servabant Cherubim, ipsa supra Cherubim sedet hodie. At quo pacto admirabile hoc et magnum accidit? quo pacto nos qui tantam clementiam offenderamus, terraque ipsa videbamur indigni, ac terreno omni principatu atque honore excideramus, ad tantam al-

[1] Gen. VI, 7. — [2] Ibid. 52.

titudinem sumus evecti? quo pacto bellum dissolutum est? quo pacto ira sublata? Quomodo? Nam istud admirabile est, non quod iis, qui injuria irascebantur Deo, sed quod ipso Deo, qui jure nobis succensebat, provocante nos atque invitante, pax facta sit. « Pro Christo enim legatione »fugimur, inquit Apostolus, tanquam Deo exhortante per »nos [1]. » Quid istud? Ipse est violatus injuria, et ipse ad pacem invitat! Ita sane, quippe qui Deus sit: atque ob id, ut benignus pater hortatur, et allicit. Sed vide quid agatur: mediator utique est invitantis, et adhortantis filius, non homo purus, non Angelus, neque Archangelus, neque famulorum ullus. Et quid efficit mediator? opus mediatoris. Quemadmodum enim duobus se invicem aversantibus, et ad concordiam pacemque mutuam adduci nolentibus, tertius quispiam veniens, et se medium interponens, utriusque inimicitiam diluit: ita et Christus egit. Iratus siquidem nobis erat Deus, et nos Deum benignissimum Dominum aversabamur; medium igitur se Christus interponens, utramque naturam reconciliavit. Sed quo pacto se mediatorem constituit? Pœnam, quæ nobis a Patre infligenda erat in se suscepit, suppliciumque cœlitus immissum, ac contumelias in hoc mundo sustinuit. Vis nosse quomodo utraque ipse susceperit? « Christus, inquit Apostolus, nos »redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledic»tum [2]. » Vides quo pacto pœnam cœlitus latam ipse susceperit? Vide etiam quomodo opprobria in terris sustinuerit: « Opprobria exprobrantium, inquit, tibi, ceciderunt »super me [3]. » Cernis quo pacto diremerit inimicitiam? quo pacto non ante destiterit quidvis agere, pati atque moliri, quam hostem et inimicum cum Deo reduxerit in gratiam. Et istorum tantorum bonorum causa est hodierna dies: quemadmodum enim primitias naturæ nostræ as-

[1] 2 Cor. v, 20 — [2] Gal. III, 13. — [3] Psal. LXVIII, 12.

sumpsit, sic restituit Domino. Et quod de campis accidit spicarum plenis, ubi quis ex paucis spicis collectis parvum manipulum conficiens, eumque Deo offerens, paucitate illa toti arvo benedicit; ita Christus fecit, qui per unam illam carnem atque primitias, totum genus nostrum benedicendum curavit. Sed cur non totam naturam obtulit? Eo quod non sit hoc offerre primitias, si totum quis offerat : sed si parvum aliquid quis offerens, per parvum, totum benedicendum curet. Atqui si primitiæ, dicet quispiam, essent, primum ipsum hominem procreatum offerri oportuit : primitiæ enim sunt, quæ primum tolluntur, et primum germinant. Non sunt primitiæ censendæ, charissime, si primum fructum obtulerimus exilem et evanescensem, sed si probum atque perfectum offeramus. Quoniam igitur fructus ille peccato obnoxius erat, ideo non est oblatus, etiamsi primus esset : at hic a peccato liber erat; ideoque oblatus est, licet posterius extiterit : hæ enim sunt primitiæ.

III. Et ut discas non primum germinantem fructum primitias dici, sed probatum, generosum, et qui ad vigorem opportunum perfectionemque perveniat, ex Scripturis tibi depromam testimonium : « Si ingressus fueris in terram » promissionis, quam Dominus Deus tuus dat tibi [1]. » Moyses ad populum ait : « Et plantaveris in ea omne » lignum pomiferum, faciens fructum ad vescendum, tribus » annis non mundabis fructum ejus. Quarto autem anno » fructus ejus sanctus erit Domino [2]. » Atqui si essent primitiæ primus qui producitur fructus, eum, qui primo anno nascebatur, offerri Domino oportebat. Nunc vero ait : » Tribus annis non mundabis fructum ejus; » sed relinques illum, propterea quod evanida adhuc et imbecilla est arbor, et fructus præcoces et immaturi. Quarto autem

[1] Levit. XIX, 23. — [2] Ibid. 23, 24.

anno, inquit, fructus ejus sanctus erit Domino. Et in hoc cerne sapientiam legislatoris, qui illo vesci non permisit, ne ante Deum quisquam fructum sumeret : neque offerri illum mandavit, ne crudus et immaturus offeratur Domino. Sed dimitte, inquit, quia primus est : ne offeras autem, quoniam indignus est honore acceptantis. Vides ergo non primum fructum, qui producitur, sed bonum atque probatum, primitias dici. Et hæc a nobis propter carnem, quam obtulit, dicta sunt. Obtulit ergo primitias nostræ naturæ Patri, atque ita donum oblatum admiratus est Pater, propter dignitatem offerentis puritatemque ipsius oblati, ut propriis illud manibus acceperit, sibique proximum constituerit, dicens : « Sede a dextris meis [1]. » Sed ad quam dixit naturam Deus : « Sede a dextris meis ? » Clarissimum est ad eam hoc dictum, quæ audivit : « Terra es » et in terram reverteris [2]. » Nonne satis erat superare cœlos ? nonne satis erat cum Angelis consistere ? Annon esset etiam hic honos ineffabilis ? at ascendit super Angelos, præterivit Archangelos, superavit Cherubim, ascendit supra Seraphim, prætergressus est Potestates, nec prius substitit, quam thronum ipsum Domini comprehendit. Non vides quid medium a cœlo ad terram ? Sed ab imo potius incipiamus. Non vides ab inferno ad terram ? intervallum quantum ? rursus a terra in cœlum ? rursus a cœlo ad cœlum sublimius, et ab illo ad Angelos, ad Archangelos, ad supernas Potestates, ad ipsum quoque thronum regalem ? supra hoc totum intervallum ac spatium naturam nostram sustulit. Cerne quam humili ante loco illa erat, et quam alte ascenderit : neque enim descendere licuisset inferius, quam quo descenderat homo, neque ascendere sublimius, quam quo eum rursus evexerat Christus. Atque ista perspicue Paulus dicebat : « Qui

[1] Psal. cix, 1. — [2] Gen. iii, 19.

»descendit, ipse est qui et ascendit. » Et quo descendit? « In inferiores partes terræ [1]; » ascendit autem supra omnes cœlos. Disce quis ascenderit, et cujusmodi natura, ac quemadmodum antea sese haberet : libenter enim versor circa vilitatem generis nostri, ut excellentius honorem, qui a benignitate Domini ad nos derivatur, perdiscam. Terra et cinis eramus nos. Sed nondum hoc culpa : naturæ enim infirmitas erat. Irrationabilibus facti sumus insipientiores : « Comparatus est enim jumentis insipienti-»bus homo, et similis factus est illis [2]. » Hoc autem est animantibus rationis expertibus deteriorem fieri, quando quis similis fit illis. Siquidem rationis expertem esse natura, et sic permanere, naturale est : sed mente ac ratione ornatos, in illam amentiam delabi, voluntatis est culpa. Itaque cum audieris, quod similis factus sit rationis expertibus : ne arbitreris hoc dicere, ut ostendat homines esse belluis pares, sed illis pejores ostendere voluisse. Etenim rationis expertibus evasimus pejores et insulsiores. Non quod ut homines, illuc delapsi simus, at quod etiam ad majorem ingratitudinem prosilierimus. Et hoc patefaciens Hesaïas dicebat : « Cognovit bos possessorem suum, et »asinus præsepe domini sui ; Israel autem me non cogno-»vit [2]. » Cæterum non confundamur super prioribus : « Ubi enim abundavit delictum, superabundavit et gra-»tia [3]. » Vides quomodo jumentis insipientiores eramus? Cupis et volucribus ipsis nos irrationabiliores aspicere? « Turtur et hirundo, et passeres agri cognoverunt tempus »adventus sui, populus autem meus non cognovit judicia »mea [4]. » Ecce et asinis et bobus, ecce et volucribus, turture atque hirundine nos insipientores ostendimur. Vis discere et aliam nostram insipientiam? Ad formicas quo-

[1] Ephes. IV, 10. — [2] Psal. XLVIII, 21. — [3] Isaï. I, 3. — [4] Rom. V, 20. — [5] Jer. VIII, 3.

que nos, ut ab iis discamus, remittit; ita naturalem mentem amiseramus : « Vade enim ad formicam, inquit, et » considera vias ejus [1]. » Formicæ facti sumus discipuli, nos qui ad imaginem Dei facti eramus : at non qui nos fecit, est auctor : sed nos ipsi qui imaginem ejus retinere noluimus. Et qui dico formicis? imo lapidibus ipsis stupidiores evasimus. Vis-ne horum quoque proferam testimonium? « Audite convalles, et fundamenta terræ; quia » judicium Domino adversus populum suum [2]. » Cum hominibus judicium exerces, et vocas fundamenda terræ? imo vero inquit; nam et terræ fundamentis stolidiores sunt homines? Quem ergo adhuc quæris in iis excessum malitiæ, quando et asinis stupidiores, et bobus irrationabiliores, et hirundine ac turture ingratiores, et formicis dementiores, ipsisque lapidibus stupidiores reperiuntur. Quin et serpentium quoque similes effecti videmur : « Furor » enim illis, inquit, secundum similitudinem serpentis : » venenum aspidum sub labiis eorum [3]. » Quid autem est opus rationis expertium stuporem atque stoliditatem commemorare, quando et ipsius diaboli videmur filii dicti? « Vos enim, inquit, filii diaboli estis [4]. »

IV. Verumtamen nos stupidi atque ingrati, insipientes, et lapidibus ipsis insensibiliores, qui cunctis inferiores eramus, abjectissimi atque vilissimi; quo pacto dicam, aut quid eloquar, quomodo istud verbum efferam? Vilissima illa nostra natura, quæ cunctis insipientior erat, cunctis est hodie facta sublimior. Hodie recuperarunt Angeli, quod dudum desideraverant. Hodie aspexerunt Archangeli, quod diu concupierant : hodie nostram naturam de throno regali fulgoris instar resplendentem gloria et pulchritudine immortali viderunt. Id enim multo ante desi-

[1] Prov. VI, 6. — [2] Mich. VI, 2. — [3] Psal. LVII, 4, et CXXXIX, 3. — [4] Joan. VII, 44.

derabant Angeli, et concupiscebant Archangeli. Nam licet eos natura humana concesso sibi honore superaret, attamen de bonis nostris gaudebant : nam et quando cruciabamur, dolebant. Et licet Cherubim custodirent paradisum, vicem tamen nostram dolebant. Et sicut minister, conservum ex mandato domini apprehensum, et carceri traditum, custodit quidem, commiseratione tamen conservi ductus, super illo quod accidit, dolet et angitur : ita et Cherubim susceperant quidem custodiendum paradisum, at de custodia dolebant. Et ut discas quod doluerint, ab hominibus illud tibi perspicuum reddam. Quando enim homines conservis compati vides, jam non amplius dubitandi tibi locus relinquitur de Cherubim : multo enim sunt illæ Potestates indulgentiores hominibus. Quis igitur justorum non doluit, cum juste punirentur homines, etiam post sexcenta peccata? Hoc enim est admiratione dignissimum, quod cum illorum scelera nossent, atque intelligerent illos in Dominum offendisse, ex ea tamen re dolorem animo capiebant. Utique Moyses post populi idololatriam dicebat : « Aut dimitte eis hanc noxam : aut si non facis, dele me de libro, quem scripsisti [1]. » Quid sibi vult istud? Vides impietatem hominum, et illorum doles afflictiones? Propterea, inquit, doleo, tum quia puniuntur, tum quia justas præbent suæ punitionis causas. Ezechiel quoque aspiciens Angelum percutientem populum, magna exclamans voce cum ejulatu dixit : « Heu mihi, Domine Deus : consummationem tu facis » reliquiarum Israël [2]? » Et Jeremias : « Corripe nos, Do» mine, verumtamen in judicio : et non in furore tuo, ne » nos paucissimos facias [3]. » Ergo si Moyses, Ezechiel, atque Jeremias super istis tristati sint, an Potestates illæ nihil nostris movebantur malis? at qua ratione id esset ulla ex

[1] Exod. xxxii, 32. — [2] Ezech. ix, 8. — [3] Jer. x, 24.

parte credibile? Quod enim res nostras pro suis ducant; disce quantum gaudium conceperint, videntes nobis conlatum esse Dominum. Si enim antea non doluissent, non sane ea essent postea lætitiæ voluptate perfusæ. Quod autem gavisæ sint, patet ex iis quæ et Christus ipse dixit: « Quoniam gaudium erit in cœlo, et in terra super uno » peccatore pœnitentiam agente[1]. » Porro si unum peccatorem convertentem se videntes Angeli gaudent, quomodo hodie per primitias, universam naturam humanam aspicientes in cœlum illatam, non maximo gaudio sint affecti? Audi igitur et aliunde supernæ turbæ lætitiam, super nostra reconciliatione. Quando enim Dominus noster natus est secundum carnem, ex eo deinceps hominibus ipsum reconciliatum cernentes; non enim, si reconciliatus non fuisset, usque adeo descendisset; cernentes ergo istud, choris in terra statutis exclamabant: « Gloria in excelsis » Deo: et in terra pax, in hominibus bona voluntas[2]. » Et ut discas quod ob id glorificaverint Deum, post quam terra recepit bona: etiam causam adduxerunt, dicentes: « In terra » pax, in hominibus bona voluntas: » hominibus inquam, qui erant antea hostes declarati, et ingrati. Vides quo pacto Deum de alienis bonis laudent, aut potius in propriis; cum nostra bona, sua esse ducant. Vis etiam nosse, quomodo qui aspectabant, ut ipsum ascendentem viderent, gavisi sint, et exultarint? Ipsum Christum dicentem audi: quoniam ascendebant, inquit, et descendebant continue. Atque hoc proprium est desiderantium contemplari inopinatum spectaculum. Et unde constat assidue illos ascendere atque descendere? ipsum dicentem audi: « Amodo » videbitis cœlum apertum, et Angelos Dei ascendentes, et » descendentes supra Filium hominis[3]. » Talis siquidem amantium mos est, neque tempus expectant, sed tempus

[1] Luc. XV, 7. — [2] Id. II, 14. — [3] Joan. I, 52.

præfinitum lætitia anticipant. Idcirco descendunt novi et inauditi illius spectaculi visendi desiderio impulsi, hominem scilicet in cœlo apparentem : ideoque ubique se Angeli manifestant, et quando natus est, et quando resurrexit, ac hodie quando in cœlos ascendit : « Ecce enim duo, inquit, » in vestimentis albis[1], » per habitum, lætitiam declarantes : et dixerunt ad Discipulos : « Viri Galilæi, quid statis? hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum[2]. »

V. Hic jam mihi diligenter attendite, quamobrem ita dicunt? an quod oculos non haberent Discipuli? aut quod acciderat, non viderent? Nonne ait Evangelista quod, videntibus ipsis, elevatus est? Qua ergo de causa assistebant Angeli docentes eos, quod in cœlum ascendisset? propter duas nimirum istas causas : unam quidem, quod dolerent illi ob Christi ab ipsis discessionem. Quod autem dolerent, audi quid ad eos dicat : « Nemo ex vobis, inquit, » interrogat me, quo vadis? Sed quia hæc locutus sum » vobis, tristitia implevit cor vestrum[3]. » Nam si amicos et consanguineos nostros separari a nobis non ferimus, quomodo Discipuli suum ab ipsis separari cernentes Salvatorem, magistrum, ac curatorem benignissimum, mansuetissimum, et optimum, plane non dolerent? quomodo non contristarentur? Idcirco astitit Angelus, qui dolorem ex ascensu provenientem, reditus commemoratione iterum mitigaret, consolareturque ipsos, « Hic enim Jesus, qui » assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet[4]. » Doluisti, inquit, de assumptione ipsius. Sed nolite amplius dolere. Etenim rursus veniet. Nam ut ne facerent, quod egit Elisæus, aspiciens magistrum suum assumi, qui discidit vestimentum ; non enim habebat aliquem astantem sibi atque

[1] Act. I, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Joan. XVI, 6. — [4] Act. I, 11.

dicentem, quod iterum venturus esset Helias [1]; ne igitur hoc et isti facerent, ideo Angeli astiterunt, qui tristitiam illorum lenirent, ac consolarentur. Et hæc quidem una est causa præsentiæ Angelorum : posterior autem, ea non inferior est, propter quam etiam causam adjecerit, « Qui » assumptus est. » Et quæ est ista ? In cœlum assumptus est. Ingens autem interstitium erat, neque sufficiebat vis nostri aspectus, ut corpus ad cœlos assumi prospiceret. Sed sicut avis in sublime volitans, quanto magis in altum ascenderit, tanto amplius a nostro aspectu subtrahitur : ita et corpus illud, quanto altius evehebatur, tanto magis abscondebatur; cum non posset oculorum infirmitas intervalli longitudinem assequi. Propterea astiterunt Angeli, qui docerent ascensionem in cœlum, ne arbitrarentur eum in cœlum ascendisse instar Heliæ : sed quod vere in cœlum ascenderit, ob id ait : « Qui assumptus est a vobis in » cœlum. » Neque enim hoc simpliciter adjectum est. Quinimo Helias tanquam in cœlum assumptus est ; servus enim erat : Jesus autem in cœlum, quia Dominus erat : ille in curru igneo, hic in nube. Nam quando servum vocari oportebat, currus mittebatur; quando autem Filium, thronus regalis, neque simpliciter thronus regalis, sed ipsemet paternus. Etenim de Patre ait Hesaïas : « Ecce » Dominus sedet super nubem levem [2]. » Quia ergo Pater in nube sedet, ideo et Filio nubem misit. Atque Helias quidem ascendens, ovinam pellem super Elisæum dimisit : Jesus autem ascendens, gratiarum dona in Discipulos demisit, non unum Prophetam facientia, sed infinitos Elisæos, atque adeo illo multo majores et illustriores. Exurgamus igitur, dilectissimi, et ad reditum illum oculos mentis dirigamus. Etenim Paulus ait : « Ipse descendet de cœ- » lis, in jussu, in voce Archangeli : et nos qui vivimus.

[1] 4 Reg. II. — [2] Isaï. XIX, 1.

» et residui sumus, obviam rapiemur in nubibus, in occur» sum Domini in aëra [1], » at non omnes. Quod autem non omnes rapiemur, sed alii permansuri sint, alii vero rapiendi, audi quid dicat Christus : « Tunc invenientur duæ » molentes in mola, una assumetur, et una relinquetur : » duo in lecto uno erunt, unus assumetur, et unus relin» quetur [2], » Quid sibi vult ænigma istud? quid denotat mysterium hoc reconditum? Per molam omnes in paupertate et miseria viventes nobis demonstrat : per lectum autem ac requiem, cunctos divitiis affluentes, et honoribus conspicuos innuit : volensque ostendere etiam ex pauperibus salvandos fore atque perdendos, dixit quod in mola, una assumetur, et una relinquetur, et eorum, qui in lecto erunt, unus assumetur, et unus relinquetur : declarare volens, quod peccatores quidem hic relinquantur, supplicium expectantes : justi autem in nubes rapiantur. Sicut enim rege aliquo in civitatem introëunte, alii quidem in dignitatibus atque honoribus constituti, et qui plurimum gratia apud illum valent, extra civitatem ei progrediuntur obviam : rei autem et criminibus obnoxii, intus servantur, sententiam a rege expectantes : ita etiam quando Dominus advenerit, alii quidem qui fiduciam habent, in medium ei occurrent aërem : damnati vero, et qui multorum sibi conscii fuerint peccatorum, hic præstolabuntur judicem. Tunc et nos rapiemur : non equidem me ipsum in numerum ac calculum rapiendorum referens, dixi : « Nos : » non equidem ita sum expers sensus ac rationis, ut propria ignorem peccata. Et nisi jam metuerem conturbare lætitiam præsentis festivitatis, flerem sane amarissime istius dicti memor, et mea peccata in memoriam revocans. Cum autem præsentis festi lætitiam confundere nolim, hic sermonem finiam, vigentem ac recentem vobis illius diei memoriam

[1] 1 Thess. IV, 16. — [2] Matth. XXIV, 41.

relinquens, ne glorietur dives in divitiis suis, neque pauper se ipsum miserum reputet in paupertate sua, sed quisque prout sibi conscius fuerit, vel hoc, vel illud faciat. Neque enim dives felix, neque pauper miserabilis : sed beatus, imo beatissimus, qui raptu illo in nubibus habitus fuerit dignus, licet omnium fuerit pauperrimus : quemadmodum vicissim qui exciderit, miser, imo miserrimus, quamvis omnium sit ditissimus. Propterea dico, ut qui peccatis obnoxii sumus, lugeamus nos ipsos : at qui bonis operibus clarent, confidant; imo non solum confidant, sed et confirmentur : neque illi lugeant solum, sed et mutentur ac convertantur. Licet enim et ei, qui male vitam ducit, improba postposita vita, ad virtutem transire, iisque qui a principio bene vixerunt, similem fieri, quod et nos studeamus. Et qui bonæ sibi conscii fuerint vitæ, in pietate perseverent, bonam hanc possesionem semper augentes, et priori fiduciæ aliquid continuo addentes. Quid autem diffidentes sumus ac timidi, multorumque nobis peccatorum conscii, mutemur in melius; ut ad illorum quoque fiduciam pertingentes, pariter cuncti atque unanimes cum debita gloria Angelorum Regem suscipiamus, beataque illa lætitia perfruamur in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In ascensionem Domini nostri Jesu Christi, et in principium Actorum II.

I. Divitiæ nobis ac thesaurus æternæque vitæ fontes sunt Servatoris œconomiæ, quas et enarrare cupimus et prædicare festinamus; pro merito autem celebrare non valemus. Verum desiderio capti, et infirmitatem confitentes nostram, ad propheticam illam vocem, ceu ad tranquillum portum confugimus : « Quis loquetur potentias Domini, et auditas » faciet omnes laudes ejus [1] ? » Nam si magnus ille Propheta, cui abscondita et occulta sapientiæ suæ revelavit Deus, qui dignatus est Christi pater vocari, David beatus ille magnus in Prophetis, gloriosus, in regibus, Dei amicus, cujus cor apud ipsum pretiosum erat, ita ut ipse Deus diceret : « Inveni David » filium Jesse, virum secundum cor meum [2]. » Si ille talis ac tantus, magnitudinem divinæ cognitionis respiciens, dicebat : « Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata » est, non potero ad eam [3]. » Si Propheta deficit, dum potentiam ejus respicit; si Paulus theologus cœlestisque illa tuba clamat, « O altitudo divitiarum et sapientiæ et scien» tiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et » investigabiles viæ ejus [4] ! » Si Prophetarum et Apostolorum linguæ, tot fluenta emittentes quibus repleta est universa terra cognitione Domini, ita ut aqua multa maria tegeret : si tanta taliaque flumina influentia, quæ pietatis mare constituunt, se superari fatentur, us ostendant ejus

[1] Psal. cv, 2. — [2] Act. xiii, 22. — [3] Psal. cxxxviii, 6. — [4] Rom. xi, 33.

qui prædicatur potentiam; tanto sapientiæ pelago proposito, quid esse videbitur perquam exigua verbi stilla? Verum torpere non decet, etiamsi ad magnitudinem theologiæ respiciamus; sed Dei propositum spectantibus divina doctrina fidenter est adeunda. Præmia quippe sua Deus distribuit, non pro dignitate eorum quæ dicuntur, sed secundum prædicantium affectum, et secundum auditorum charitatem. Ac quemadmodum patres prolis amantes, cum filios suos vident balbutientes, et verbis claudicantes, non verba minus articulate prolata respiciunt, sed affectum naturæ : ipsisque omni rhetorico apparatu, et philosophica sublimitate jucundior est illa puerorum balbuties; sic etiam Deus non linguas nostras circa theologiam balbutientes, sed amorem affectumque nostrum respicit, quoniam fide prædicamus et amore celebramus. Non potest enim humana lingua clare loqui, sed quidquid de Deo dicimus, balbutiendo proferimus : « Quare? » quoniam Paulus ipse clamat : « Ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus [1]. » Attamen etiamsi balbutiamus, prædicationem pacis nobis Deus commisit. Quamobrem clamat Hesaïas : « Et linguæ balborum discent loqui pacem [2]. » Agedum communem patrem Dominumque nostrum balbutientes paucis alloquamur, qui dignatus est Discipulis dicere, « Pueruli : » nam si pueros vocat, balbutientes pueros feret. Quoniam vero dixit eum assumptum esse in cœlos, et illa ejus celebranda ascensio prædicata est, non præfinito tempore concluditur gratia, neque diebus circumscribitur theologia.

II. Quandoquidem autem cum ascendere vellemus in montem Olivarum, præpediti sumus, ut Christus novit, et propositum nostrum cohibuit aëris intemperies et populi frequentia. (Hæc porro dico ut eorum, qui id mihi vitio

[1] 1 Cor. XIII, 9. — [2] Isaï, XXXII, 4.

vertere vellent, suspicionem præcidam;) cumque dictorum multitudinem considerantes, dicendi cito finem fecerimus, ne dictorum multitudine memoriam vestram obrueremus, hodie debitum reddimus. Nam lex jussit eum, qui primo mense Pascha non celebrasset, secundo mense debitum solvere. Opus autem est ut sciatis verbum Dei non temporibus, non diebus circumscribi; sed quotidie prædicationem admittere de cruce, de passione, de resurrectione, de ascensione, de secundo adventu.

III. Cumque pauca ex divinis verbis quæ hodie lecta sunt ante prælibaverimus, exque evangelicis fontibus hauserimus, sic ad promissionem accedamus. « Cum sero esset » die illa, una sabbatorum, cum fores essent clausæ ubi » erant Discipuli congregati, venit Jesus [1]. » Ex quo Servator resurrectionem nobis paravit, raro apparet : aliisque a dominica diebus Discipulis sese exhibet. Quemadmodum enim singulis sabbatis synagogam adibat, ut impleret legem; sic ex quo resurrectionem paravit, et pignus mundo attulit, die dominica apparere curavit, una sabbatorum; ut sanctæ dominicæ fundamentum poneret. Nam quæ ad sabbata spectabant, finem habebant, et dominica dies, scilicet resurrectionis, initium ducebat, ut de nuper dictis memoria teneatur. Cur beatus Matthæus sabbata inscribens, et sacris dominicis dans initium, dicebat : « Vespere » sabbatorum [2]? » Quia finis erat, et vespera priorum sabbatorum. « Quæ lucescit in una sabbatorum [3]. » Apparuit igitur, cum resurrexisset, una sabbatorum ipso die sanctæ festivitatis resurectionis; « Januis clausis, ubi erant Disci» puli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, » et stetit in medio [4]. » Ubi metus adest, advenit is, qui metum solvit; ubi tempestas ingruit, fulgent ea quæ tran-

[1] Joan. XX, 19. — [2] Matth. XXVIII, 1. — [3] Ibid. — [4] Joan. XX, 19.

quillitatem parant; ubi videt scapham fluctibus agitatam, gubernaculum scientiæ affert : procellam sedat, scapham in tranquillum locum ducit, ingruenti timoris morbo remedium adhibet. « Stetit in medio ; » et quid dicit? « Pax » vobis [1]. » Ne fluctuet mens vestra, ne turbentur cogitationes, ne formidolosis cogitationibus quasi bello moveamini : « Pax vobis. » Pax bellum de medio tollit, metum solvit, inimicitiam eliminat. « Pax vobis. » Pax a Deo sæpe data hominibus est, at non auctoritate præsentiæ et personæ suæ; sed per Angelos, per Prophetas : solus Servator, ipse præsens, pacem dedit. Danieli pax data est, sed per Angelum. Visus est Danieli Angelus, et dixit : « Pax tibi, vir de» sideriorum, fortiter viriliterque age, Dominus tecum [2]. » Visus est quoque Gedeoni Angelus, et dixit : « Pax tibi [3], » Angeli itaque pacem dederunt; sed nondum Dominus Angelorum : per nuntios misit; quod evangelicam pacem sibi reservaret. Prophetæ vero cum sæpe ab Angelis pacem accepissent, pacem sitiebant ipsius persona et auctoritate datam. Ideo clamabat Hesaïas : « Domine Deus noster, pa» cem da nobis [4]. » Non per alios, sed te ipsum pacem da nobis : deinde secundum precationem responsio profertur : « Pacem meam do vobis, et cum hoc dixisset, ostendit eis » manus et latus [5]. » Quemadmodum enim dux e bello reversus, victricibus plagis ornatus, vulnera non erubescit; sunt enim illa coronis ipsis splendidiora; sic et Servator vulnera pro veritate, et pro communi genere nostro accepta non tegit, sed revelat, ut suam demonstret fortitudinem. Ostendit manus, in quibus erat fixura clavorum : ostendit et latus, unde nobis fons mysteriorum scaturivit. Ostendit manus, ut resurrectioni fidem faceret, ut certiores faceret

[1] Joan. xx, 19. — [2] Dan. x, 19.— [3] Judic. vi, 23.— [4] Isaï. xxvi, 12. — [5] Joan. xx, 20.

eos, qui dubitarent, eum, qui passus fuerat, resurrexisse, corpusque vere mortuum et sepultum revixisse.

IV. « Gavisi sunt Discipuli viso Domino [1]. » Pax data est, metus solutus est, gratia floruit. Dixit ergo illis : « Iterum » pax vobis [2]. » Cur iterum? ubi vult dona gratiæ fundare, benedictiones iterat : quemadmodum fecit et Abrahamo : « Benedicens benedicam tibi, et multiplicans multiplicabo » te [3]; » sic tum proximis, tum procul positis paci pacem adjicit : « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos [4]. » Attende, quæso; vide quomodo ad humanam formam œconomiam rapiat. Non dixit : « Sicut genuit me Pater : » missio enim humanam formam ostendit. Id vero frequenter indicamus, quia id œconomiam declarat. Ubi, inquit, nudam naturam profert, Patrem atque Filium prædicat. « Sicut » misit me. » Quomodo misit te? Attende, quæso. Missus es Dominus de cœlo, quo pacto ita mittere potes ut Pater te misit? Non modum, inquit, missionis significo, cum dico, « Sicut misit me, » sed virtutem ejus. Missus sum ut patiar pro mundo, mittam vos ut passionibus vestris orbem coronem : et quia non potuit mortalis natura dominicam similitudinem assequi, addit : « Et cum hæc dixisset, in» sufflavit, aitque illis : Accipite Spiritum sanctum [5]. » Attende : cur insufflavit Servator in Apostolos ipso resurrectionis die? An nonnisi insufflando poterat Spiritum sanctum dare? Verum quia cum primum hominem formaret, « In» sufflavit in faciem ejus, et factus est homo in animam » viventem [6], » sed insufflationis illius gratiam per prævaricationem perdidit, et post quam vivificam illam vim perdiderat, in pulverem resolutus est, et in sepulcro ejus opificium dissolvit; ut figmentum suum renovaret, et priscum illud donum restitueret, insufflavit in faciem Apostolorum

[1] Joan. xx, 20. — [2] Ibid. — [3] Gen. xxii, 17. — [4] Joan. xx, 21. — [5] Ibid, 21. — [6] Gen. ii, 7.

veterem illam et vivificam vim, figmentoque suo illam restituit. Ac simul implebantur Prophetarum dicta. Beatus quippe Nahum propheta, cum prævideret futurum esse, ut Servator a mortuis resurgens insufflaret in sanctos Apostolos, et impleret eos divino munere, populo testificabatur his verbis : « Celebra, Juda, festa tua, redde Deo vota tua : » non adjicient ultra venire in antiquationem : consummatum est. Ascendit enim ex terra qui insufflet in faciem » tuam, et qui liberet te de tribulatione [1]. Tunc dixit : Pax » vobis : et cum hoc dixisset, insufflavit, et dixit eis : Ac» cipite Spiritum sanctum [2]. » Quia videbat humanam naturam in laboribus dejectam, et ob infirmitatem certamina recusantem, id quod deficiebat, implet virtute Spiritus, ut illam imbecillitate labantem consolaretur : ac ceu ferrum quodpiam divina gratia acuit illam, ut quod ex natura sua non habebat, ex gratia acciperet, et virtute Spiritus firmata, certamina adiret. « Accipite Spiritum sanctum : sicut misit » me Pater, et ego mitto vos [3]. » At tu ut Servator egressus, vidisti peccatores, et miseratus es illos; peccatorum nobis veniam dedisti. Superior est gratia : incidimus in abyssum peccatorum : multi sunt peccatores, multa opus est gratia. Auctoritatem non habemus : quomodo possumus mitti ut tu missus es? Quamobrem ut impleretur illud : « Sicut » misit me Pater, et ego mittam vos, » dicit : « Quorum re» miseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, » retenta sunt [4]. » Quam habet potestatem, dat. Quemadmodum fieri nequit ut gens principi committatur, si non habeat veniæ, mortis ac supplicii potestatem; sic et Servator, illos constituturus principes orbis, dat illis et supplicii et veniæ potestatem, his verbis : « Quorum remi» seritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis,

[1] Nahum. I, 15, et II, 1. — [2] Joan. XX, 22. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 23.

» retenta sunt. » Nullo enim pacto potest quis aut martyrium fortiter subire, aut diligenter prædicare, aut quid magnum difficileque præstare, nisi Martyris animum roboret Spiritus sancti virtus : alio quippe modo non possunt Martyres esse. Martyrem vero nunc dico, non modo qui cruciatibus consummatus sit, sed etiam qui verbo gratiæ sit testificatus. Quivis enim veritatis præco, Martyr est Dei. Quapropter de Joanne Baptista dicit Evangelium ; « Et testificatus » Joannes veritati, dicens ; Hic est [1]. » Martyr non patiendo, sed clamando efficitur. Non possunt Martyres esse divini Verbi, nisi sancto Spiritu roborentur. Ideo resumens Servator dicit : « Vos autem manete in civitate Jerusalem, donec » induamini virtute ex alto, et accipiatis virtutem superve- » nientis Spiritus sancti [2] ; » virtutem, quam qui non acceperint, non possunt esse Martyres seu testes.

V. « Thomas autem unus ex duodecim, quid dicitur » Didymus, non erat cum eis [3]. » Erat autem magma illá Christi œconomia, quod Thomas non adesset, ut ejus dubitatio clariorem certioremque efficeret resurrectionem. Nisi enim Thomas defuisset, et de resurrectione dubitasset, ac dubitationi certum argumentum Servator opposuisset, futurum erat ut resurrectionis miraculum plurimis adhuc offendiculo esset. Verum ejus dubitatio fidelibus cunctis remedium attulit. Cum itaque venit, dixerunt ei alii Discipuli : « Vidimus Dominum. » Illi gloriabantur de iis, quæ viderant ; hic vero contradicendi quodam studio captus est, non incredulitate, tanta res est dubitatio ! Cum certior fieri peroptaret, non dixit : « Id fieri nequit. » Attende diligenter. Non negavit resurrectionem ; non dixit : « Impossibilia dicitis, res impossibiles annuntiatis ; » sed certior fieri voluit dicens : « Nisi videro in manibus ejus fixuram clavo- » rum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam :

[1] Joan. I, 32. — [2] Luc. XXIV, 49. — [3] Joan. XX, 24.

» et post dies octo [1]. » Vide quomodo alia dominica, nam a dominica in dominicam sunt octo dies. « Post dies octo » a resurrectione venit iterum Jesus, januis clausis, et stetit in medio et dixit : Pax vobis [2]. » Quia pridem eodem in loco his dixerat : « Pax vobis ; » hic semel dicit, ut ex sancta Trinitate perfectum et integrum donum faceret. «Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc[3].» Attende, quæso. Non expectat Servator donec a Discipulis Thomæ dubitationem audiat : non docetur prius quam doceat; sed ut persuadeat ipsi se præsentem fuisse, licet non appareret ; et ut dubitationis inquisitor sit, ait Thomæ : « Infer digitum tuum huc, ut dixisti, et vide manus meas : » et infer manum tuam, et mitte in latus meum : et noli » esse incredulus, sed fidelis [4]. » Ostendit eum, qui evidens indicium quærit, non esse fidelem ; sed eum, qui fidei se subjicit, fidelem esse. Similis est is, qui investigat latus Christi, et fixuras clavorum ei quid dicit : « Quomodo genitus est? » Imo non similis. Ille quippe quærebat in carne videre fixuras clavorum, quæ sub aspectum et sensum cadebant : cupiebat videre rem peractam, quam ante sciebat : « Tu vero qui curiose perquiris naturam invisibilem, substantiam incomprehensibilem, generationem ineffabilem, genitorem inenarrabilem, genitum incomprehensibilem, annon gravius prævaricaris ? Annon es infideli deterior ? Si quod latus investigaverit beatus Thomas, audivit, « Noli » esse incredulus, sed fidelis ; » tu qui incorpoream et incomprehensibilem virtutem scrutaris, noli esse incredulus, sed fidelis. Attamen Dei indulgentiæ gratias agimus, quod Thomæ digitus pietatis calamus fuerit, qui hæretica retia subverteret, et eorum ora obturaret, qui dicere auderent illum specie induisse corpus, specieque tantum mortuum esse. Digitus vero Thomæ hæreticorum dubitationem ita

[1] Joan. xx, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 27. — [4] Ibid.

solvit, ut ille digitus, contra quem nihil potuerunt Magi Ægyptiorum dicentes : « Digitus Dei est hic [1]. » Par erat Thomam post certum illud acceptum indicium, illud Davidis proferre : « In die tribulationis meæ Deum exquisivi [2] ; » et quia manibus scrutabatur, sequentia addere, « Manibus meis nocte contra eum, et non sum deceptus [3]. Noli esse incredulus, sed fidelis. » Ille et a fixura eum, qui passus erat, conspexit, et a prævia cognitione Deum dicit : « Dominus meus et Deus meus. »

VI. Audiant hæretici. Si vere id recusat, nec est æqualis Patri, cur exuperantem honorem non rejicit? Audivit a quonam, « Magister bone, » et dixit : « Cur me dicis bonum ? nemo bonus nisi unus Deus [4]. » Licet illud « Bonus, » etiam apud nos in usu sit. Illud « Bone » audire, ut tu suspicaris, aliquando recusavit; annon illud « Deus et Dominus » multo magis recusare debuit ? « Magister bone, » ac dicit, « Cur me dicis bonum ? » Hic autem, « Dominus meus et Deus meus, » et non dicit : « Cur me dicis Dominum et Deum ? » Sed ibi quia se indigna vox erat ; non enim dixit : « Domine bone, » sed, « Magister bone ; » vilitatem respuit ac rem gloriosam sibi admisit. Hic quoque reprehendit, sed contraria de causa reprehendit, quoniam id tardius dixerat. Reprehendit illum, non quod dixisset, « Dominus meus, » sed quod tardius dixisset. « Quia igitur vidisti me, credidisti : beati qui non viderunt, et crediderunt [5]. » Unus reprehensus est, et nos omnes beati vocati sumus : illa quippe beatitudo ad nos omnes pertransit, et ad eos qui nobiscum sunt; quia cum miracula, illa non visu percepe-rimus, sed fide acceperimus, participes tamen sumus magnæ illius gloriosæque beatitudinis.

VII. Sed ab historia (5), quam compendio tractavimus,

[1] Exod. VIII, 19. — [2] Psal. LXXVI, 3. — [3] Ibid. — [4] Matth. XIX, 16. — [5] Joan. XX, 29.

pertranseamus, si ,amen dictorum copia non defatigati estis, ad aliam propheticam vocem : « Venite, ascendamus » ad montem Domini [1]. » Etenim a monte Olivarum assumptus est Servator. « Venite, ascendamus ad montem » Domini, et ad domum Dei nostri. » Diem autem illam Deus ejusdem nominis honore dignatus est, quo mons appellabatur. Etenim illic ex monte qui vocabatur Oliveti, assumptus est Servator, et hic etiam plantatur oliva, quæ et propinquitate et nominis societate veteri historiæ fidem facit. Nam duxit Servator Discipulos in montem Olivarum e regione Jerusalem. Et illi et huic igitur animum adhibeas : « Venite, ascendamus ad montem Domini. » Una ascendamus desiderio et verbo : eaque videamus, quæ salutaris illa Assumptio nobis operata est.

VIII. Volo itaque (4) hunc librum sumere, ac minutatim a principio examinare, ut divina fluenta vobiscum hauriam : atque ut veritatis institores thesauros ejus una scrutemur, utpote qui studeamus in pietate ditescere. « Acta, » inquit, Apostolorum. » Vel ipse titulus rerum vim totam enuntiat, estque proœmium totius operis pollicitatio. Neque tamen omnium Apostolorum acta hoc in libro feruntur : sed si quis rem accurate scrutetur, quæ prima feruntur in libro, Petri miracula et doctrinam exhibent, pauca de reliquis Apostolis; post hæc vero de Paulo totus liber absolvitur. Petrus memoratur et Paulus, et quomodo omnium Apostolorum sunt acta? Verum quia secundum Paulum cum gloria afficitur unum membrum, gloria item afficiuntur omnia membra, ideo non inscripsit Historiographus Acta Petri et Pauli ; sed Acta Apostolorum : communis est pollicitatio. Quærimus ergo quis hunc Actorum librum adornaverit : varii enim in varias sunt sententias. Alii dicunt ejus auctorem esse Clementem Romanum, alii

[1] Isaï. II, 5.

Barnabam, alii Lucam evangelistam. Quoniam igitur illi in varias abeunt sententias, ipsum scriptorem pro interprete accipiamus; quisnam ille sit, quid agat; et num de se ipso quidpiam significet. « Primum quidem sermonem » feci de omnibus, o Theophile [1]. » Cum dixit, « Primum, » mentem nostram alio remittit, ut quæramus quem primum dicat sermonem. Nam si hunc solum edidisset, non diceret : « Primum feci. » Hic igitur liber secundus esse deprehenditur. Primum jam feci : quem vero primum fecerit, ipse indicat : « Primum quidem sermonem feci de omnibus, o » Theophile, quæ cœpit Jesus facere et docere [2]. » Primo sermone non Acta edidit, sed Evangelium, non ea scripsit quæ Petrus et Paulus fecerunt, sed « Quæ cœpit Jesus fa» cere et docere. » Palam igitur est Lucam, qui Evangelium scripsit, etiam Acta edidisse. Verum attende, videamus num ipe sit. « Primum quidem sermonem feci de omnibus, » o Theophile, quæ cœpit Jesus facere et docere, usque in » diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, » quos elegit, assumptus est [3]; » ac si diceret : « Narravi acta et doctrinam Servatoris usque ad assumptionem. Animum adhibete, obsecro. Primus, inquit, liber meus complectitur opera Domini et doctrinam ejus, pertingitque primus ille liber usque ad assumptionem. » Comperies autem nec Matthæum ex toto, nec Marcum nisi ex parte tantum, nec Joannem complevisse totum Evangelium usque ad assumptionem, sed unum Lucam. Nam Matthæus hunc habet Evangelii finem : « Undecim autem Discipuli abierunt in » montem Galilææ, ubi constituerat illis Jesus. Visus est » autem illis, et adoraverunt eum, et dixit : Euntes docete » omnes gentes. Et ecce ego vobiscum sum omnibus die» bus usque ad consummationem sæculi [4]. » Et hic finis Evangelii. Quomodo autem assumptus sit non dixit. Marcus

[1] Act. I, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Matth. XXVIII, 16-20.

similiter dicit : « Et egressæ sunt mulieres de monumento, » et nemini quidquam dixerunt : timebant enim [1]. » Et paucis interpositis, de assumptione sic breviter loquitur : « Et » Dominus quidem post quam locutus est eis assumptus est » in cœlum, et sedet a dextris Dei. Illi autem profecti præ» dicaverunt ubique Domino cooperante, et sermonem con» firmante sequentibus signis. Amen [2]. » Hic finis Evangelii. In Marco assumptionis mentio non est fuse descripta. Joannes vero Salvatorem ad stagnum Tiberiadis apparuisse narrat, aitque : « Dicit Petro : Petre diligis me [3] ? » et dialogum implevit. Certe Joannes hic stetit, nec memoravit assumptionem ; sed dicit : « Multa quidem alia signa fecit » Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror » mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros [4]. » Nec Joannes itaque, nec Matthæus omnino assumptionem memorarunt, nec Marcus fuse descripsit. Verum Lucas usque ad assumptionem librum protulit. Ideo dicit : « Pri» mum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, » quæ cœpit Jesus facere et docere, usque in diem qua præ» cipiens Apostolis, quos elegit, assumptus est [5]. »

IX. Quis est hic Theophilus? Illo tempore præfectus erat, et in præfectura sua prædicationem suscepit ; ac quemadmodum proconsul Cypri, Pauli prædicationem in proconsulate suscepit ; sic et Theophilus dum præfectus esset prædicationem admisit Lucæ ministerio. Rogavit autem et beatum Lucam, ut Apostolorum acta sibi conscriberet. Servatoris, inquit, gesta me docuisti ; doce me etiam gesta Discipulorum, ideo illi secundum librum nuncupat. Etenim Evangelium secundum Lucam ad Theophilum scriptum est : undenam id probetur ipse indicat. « Quoniam » quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum,

[1] Marc. XVI, 8.— [2] Ibid. 19, 20. — [3] Joan. XXI, 15. — [4] Ibid. 25. — [5] Act. I, I.

» de quibus certiores facti sumus, sicut tradiderunt nobis, » qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis : » visum est et mihi, assecuto omnia a principio, diligen» ter ex ordine tibi scribere, optime Theophile, ut cognos» cas eorum verborum, de quibus eruditus est, veritatem [1]. » Illud vero, « Optime, » est quasi, « Splendidissime : » tunc enim splendidissimis hæc dignitas tribuebatur. Undenam id perspicuum est? Festus præses dicit Paulo : « Insanis, » Paule : » cui ille; « Non insanio, optime Feste [2], » præsidem sic compellans : et hic « Optime Theophile. » Cum itaque de Evangelio primum Lucas locutus esset, quod nuncupaverat Theophilo, rursus secundum librum eidem Theophilo nuncupat. Quem librum ? « Primum quidem sermo» nem feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus facere » et docere. » Et quousque sermonem fecisti? « Usque in » diem, qua præcipiens Apostolis, quos elegit, assumptus » est. » Est autem illud per hyperbaton seu transpositionem dictum. Evangelium composui usque in diem, qua assumptus est, post quam Apostolis, quos elegerat, præcepta dedit. Animum adhibe, quæso. « Quibus et præbuit » se ipsum vivum post passionem suam. » Vide Evangelistæ fiduciam : ne in Actibus quidem theologiam relinquit. Non dixit: « Quibus apparens; » sed, « Quibus præbuit se ipsum vi» vum. » Nam « Solvite, inquit, templum hoc, et in tribus » diebus excitabo illud [3]. Quibus præbuit se ipsum vivum » post passionem suam in multis argumentis per dies qua» draginta apparens eis, et loquens de regno Dei [4]. »

X. Attende, quæso : « In multis argumentis per dies » quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei. » Per illos quadraginta dies, non quotidie apparebat eis. Etenim post resurrectionem, magnam carni suæ vim indidit ad fidem conciliandam, ne, si frequentius appareret, magnitu-

[1] Luc. I, 1-4. — [2] Act. XXVI, 24. — [3] Joan. II, 19. — [4] Act. I, 5.

dinem virtutis solveret. Oportebat enim illum post resurrectionem cum divinis signis apparere, nec se frequentius in conspectum dare. Ideo dicit, « In multis argumentis per » dies quadraginta. » Non enim se in conspectum dabat; sed erant hæc argumenta ipsum esse probantia. Apparebat enim alia forma, alia voce, alio habitu. Astabat Apostolis frequenter, nec ab eis cognoscebatur. Adiit piscatores Petrum et socios, aitque : « Filioli, numquid habetis ad man » ducandum [1] ? » et non cognoverunt eum, non formam, non vocem, dicitque : « Mittite ad dexteram navigii, et in» venietis [2] : » ac cum misissent, multa piscati sunt. Cum itaque non ex conspectu perciperent, ex argumentis virtutis percipiebant. Quapropter evangelista Joannes dicit Petro : « Dominus est [3], » non visu suadente, sed argumento virtutis. Ideo clamat Lucas, « In multis argumentis per dies » quadraginta apparens eis, et loquens. » Neque solum apparebat, sed etiam quandoque videbatur. Re diligenter observata, comperimus ipsum undecies visum fuisse sanctis Apostolis, et tunc assumptum fuisse : quia enim undecim habebat Discipulos, post quam Judas expulsus fuerat, ac per nefariam proditionem, et locûm suum et dignitatem perdiderat, undecies Apostolis apparet; non omnibus simul, sed variis modis, aliquando quibusdam, ut cum decem illis apparuit, absente Thoma. Rursum apparuit præsente Thoma. Numerum vero quærimus, quomodo constet eum undecies apparuisse propter undecim Apostolos. Primum apparuit Mariæ in monumento, nec non aliis mulieribus : nam mulieres illum prius, quam alii omnes, conspexerunt, quas et beatus Hesaïas compellat : « Mulie» res a spectaculo venientes, venite et annuntiate nobis [4]. » Apparuit igitur mulieribus. Si quis voluerit calculum ducere, videat num circa numerum erremus. Primo mulieri-

[1] Joan. xxi, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Isaï. xxvii, 11.

bus Mariæ et reliquis: deinde Petro; postea Cleophæ et socio in via, cum Emmaüs irent, cumque in fractione panis cognitus est. Undenam id liquet, quod Petro apparuerit ante, quam his duobus? Ingressi sunt illi duo Cleophas et socius a vespera, ut annuntiarent Discipulis se vidisse Dominum. Et invenerunt Apostolos dicentes: « Vere surrexit » Dominus et apparuit Simoni [1]. » Dum illi duo quod viderant annuntiarent, fama præcesserat, quod Petrus vidisset Dominum. Hoc et Paulus significat his verbis: « Tradidi » enim vobis in primis quod et accepi, quod Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, et quod » resurrexit et visus est Cephæ, deinde undecim Discipulis [2]. » Primum Petro, deinde illis. Apparuit igitur mulieribus primo, deinde Petro, postea Cleophæ et socio tertium, deinde decem Discipulis, non præsente Thoma; deinde undecim Discipulis, præsente Thoma. Ecce jam quinquies apparet. Postea quingentis fratribus; illud enim Paulus indicat his verbis: « Deinde visus est plus quam quingentis fratribus una vice, ex quibus plerique manent usque ad hoc » tempus [3]. » Ecce jam sexto: postea septem illis ad mare Tiberiadis. Deinde Jacobo secundum Paulum. Sub hæc Apostolis omnibus. Animum adhibe, quæso. Habes igitur primo mulieres, Petrum, Cleopham et socium, visionem Thoma absente, visionem undecim Apostolorum, visionem quingentorum fratrum. Ecce jam sexto; septimo, illis septem; octavo, Jacobo; nono septuaginta Discipulis; decimo in monte Galilææ; undecimo in monte Olivarum. Cum in resurrectione Dominus sæpe pacem repetierit, absurdum esset nos hunc calculum non repetere ad confirmationem. Habes igitur primo, mulieres; secundo Petrum; tertio, Cleopham et socium, quarto, decem Apostolos; quinto, undecim Apostolos; sexto, quingentos; septimo, septem

[1] Luc. XXIV, 34. — [2] 1 Cor. XV, 3-5. — [3] Ibid. 6.

illos; octavo, Jacobum; nono, septuaginta Discipulos; decimo, in monte Galilææ; undecimo, in monte Olivarum.

XI. « Apparens eis per dies quadraginta, et loquens de » regno Dei. Et convescens præcepit eis ab Jerosolymis ne » discederent; sed expectarent promissionem Patris [1]. » O magnam Servatoris tolerantiam! o bonitatem! Esto, Domine, ante passionem una vixeris, una recubueris cum Discipulis; quare post resurrectionem convesceris? ut ex his, inquit, Thomam de resurrectione certiorem faciam. Si namque, post quam id ita gestum est, etiam nunc sunt qui resurrectionem non credant; si id non factum esset, si non comedisset et bibisset cum illis, quis effrenata eorum ora compescuisset, qui de Servatoris œconomia quælibet temere proferre audent? Hinc discimus divinam et mysticam mensam honorare. Sæpe contigit ut ea, quæ sermones non emendaverant, mensa emendaret. Sæpe sexcenti conciliatores ne unam quidem inimicitiam solvere potuerunt, et una mensa bella sedavit. Ab iis, quæ præcesserunt, hujus rei argumentum accipe. Non cessabamus inimici esse Dei, adversus divinum verbum bellum gerentes, ut dicit Paulus: « Inimici cum essemus, reconci» liati sumus Deo per mortem Filii ejus [2]. » Inimici eramus? Missa fuit lex, nec reconciliavit: venerunt Prophetæ, et non persuaserunt; qui inimici Dei erant inimici manserunt et hostes. Multi tyranni contra veritatem, multi Dei hostes erant contra piam religionem, multa verba, multæ doctrinæ fuere, neque bellum sedarunt. Venit Christus, mensam fundavit suam, se ipsum proposuit in cibum, et dixit: « Accipite, manducate [3], » et statim bellum solvit, pacique triumphum attulit. In Ægypto Dei hostes plagis afficit, et nemo obsequitur: tyrannos perculit, et nemo obtemperat. Hic se ipsum proponit in cibum, et omnes

[1] Act. I, 4. — [2] Rom. V, 10. — [3] Matth. XXVI, 26.

erubescunt et obtemperant. Flagellis non persuadebat, et cum comeditur persuadet : cum comeditur, inquam, in mystica mensa. Nam « Ego, inquit, sum panis qui de cœlo » descendit, et dat vitam mundo [1]. » Et convescens loquebatur de regno Dei : et « Præcepit eis ab Jerosolymis ne » discederent, sed expectarent promissionem Dei Patris, » quam audistis » a me. Esto audierimus a te, dixisti enim : « Ascendo ad Patrem meum [2], » et consolabor vos, et mittam vobis Spiritum veritatis Paracletum. Tu dixisti, Pater vero quandonam promisit? Non dixit : « Ut expectarent promissionem meam, sed promissionem Patris, quam audistis. Pater promisit, ego monui. » Ubinam promisit? Si evolveris totum Evangelium, non invenies Patris vocem promittentis se Discipulis daturum esse Spiritum sanctum. Ubinam ergo promisit? In Prophetis, ut dicit Paulus. « Paulus ser» vus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evan» gelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in » Scripturis sanctis de Filio suo [3]. »

XII. Cum prius ergo promiserit Evangelium, prius promisit etiam se daturum esse Spiritum sanctum. Ubinam illa promissio? Vobiscum quæro quasi unus ex vobis; cum vere unus ex vobis sim fide et charitate erga Christum. Sæpe namque vestræ charitati dixi, oves et pastores ex humana divisione sic vocari; nam erga Christum omnes sumus oves. Etenim tam pastores, quam ii qui pascuntur, ab uno superno pastore pascuntur. Ubinam ergo promisit? Dicit Deus per prophetam Joël : « In novissimis diebus, » dicit Dominus omnipotens, effundam de Spiritu meo su» per omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ » vestræ [4]. » En igitur promissionem, eventus quandonam? Cum descendit Spiritus sanctus in Apostolos, et distribuit eis linguarum divisionem, et loquebantur linguis. In ebrie

[1] Joan. VI, 41. — [2] Id. XX, 17. — [3] Rom. I, 1. — [4] Joël. II, 2

illos; octovo, Jacobum; nono, septuaginta Discipulos; decimo, in monte Galilææ; undecimo, in monte Olivarum.

XI. « Apparens eis per dies quadraginta, et loquens de » regno Dei. Et convescens præcepit eis ab Jerosolymis ne » discederent; sed expectarent promissionem Patris [1]. » O magnam Servatoris tolerantiam! o bonitatem! Esto, Domine, ante passionem una vixeris, una recubueris cum Discipulis; quare post resurrectionem convesceris? ut ex his, inquit, Thomam de resurrectione certiorem faciam. Si namque, post quam id ita gestum est, etiam nunc sunt qui resurrectionem non credant; si id non factum esset, si non comedisset et bibisset cum illis, quis effrenata eorum ora compescuisset, qui de Servatoris œconomia quælibet temere proferre audent? Hinc discimus divinam et mysticam mensam honorare. Sæpe contigit ut ea, quæ sermones non emendaverant, mensa emendaret. Sæpe sexcenti conciliatores ne unam quidem inimicitiam solvere potuerunt, et una mensa bella sedavit. Ab iis, quæ præcesserunt, hujus rei argumentum accipe. Non cessabamus inimici esse Dei, adversus divinum verbum bellum gerentes, ut dicit Paulus: « Inimici cum essemus, reconci» liati sumus Deo per mortem Filii ejus [2]. » Inimici eramus? Missa fuit lex, nec reconciliavit: venerunt Prophetæ, et non persuaserunt; qui inimici Dei erant inimici manserunt et hostes. Multi tyranni contra veritatem, multi Dei hostes erant contra piam religionem, multa verba, multæ doctrinæ fuere, neque bellum sedarunt. Venit Christus, mensam fundavit suam, se ipsum proposuit in cibum, et dixit: « Accipite, manducate [3], » et statim bellum solvit, pacique triumphum attulit. In Ægypto Dei hostes plagis afficit, et nemo obsequitur: tyrannos perculit, et nemo obtemperat. Hic se ipsum proponit in cibum, et omnes

[1] Act. I, 4. — [2] Rom. V, 10. — [3] Matth. XXVI, 26.

erubescunt et obtemperant. Flagellis non persuadebat, et cum comeditur persuadet : cum comeditur, inquam, in mystica mensa. Nam « Ego, inquit, sum panis qui de cœlo » descendit, et dat vitam mundo [1]. » Et convescens loquebatur de regno Dei : et « Præcepit eis ab Jerosolymis ne » discederent, sed expectarent promissionem Dei Patris, » quam audistis » a me. Esto audierimus a te, dixisti enim : « Ascendo ad Patrem meum [2], » et consolabor vos, et mittam vobis Spiritum veritatis Paracletum. Tu dixisti, Pater vero quandonam promisit? Non dixit : « Ut expectarent promissionem meam, sed promissionem Patris, quam audistis. Pater promisit, ego monui. » Ubinam promisit? Si evolveris totum Evangelium, non invenies Patris vocem promittentis se Discipulis daturum esse Spiritum sanctum. Ubinam ergo promisit? In Prophetis, ut dicit Paulus. « Paulus ser» vus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evan» gelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in » Scripturis sanctis de Filio suo [3]. »

XII. Cum prius ergo promiserit Evangelium, prius promisit etiam se daturum esse Spiritum sanctum. Ubinam illa promissio? Vobiscum quæro quasi unus ex vobis; cum vere unus ex vobis sim fide et charitate erga Christum. Sæpe namque vestræ charitati dixi, oves et pastores ex humana divisione sic vocari; nam erga Christum omnes sumus oves. Etenim tam pastores, quam ii qui pascuntur, ab uno superno pastore pascuntur. Ubinam ergo promisit? Dicit Deus per prophetam Joël : « In novissimis diebus, » dicit Dominus omnipotens, effundam de Spiritu meo su» per omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ » vestræ [4]. » En igitur promissionem, eventus quandonam? Cum descendit Spiritus sanctus in Apostolos, et distribuit eis linguarum divisionem, et loquebantur linguis. In ebrie

[1] Joan. VI, 41. — [2] Id. XX, 17. — [3] Rom. I, 1. — [4] Joël, II, 2

dies. Quod opus est intervallo? Quod intervallum? Decem dies quæ intercesserunt, quibus Apostolorum fidem exercitavit. Nam quiescente gratia, et nemine apparente, eorum fides exercebatur, num quasi veracem expectent eum, qui pollicitus est. Promisit enim dicendo, « Non post mul-» tos dies. » Non definivit dies; non omnia nos scire concedit, sed ostendit se mensuram tenere dominicæ auctoritatis. Quæ audis, disce; quæ non didiceris, ne curiose inquire. « Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto. » Cum igitur Spiritus sanctus supervenit eis in die Pentecostes, replevit totam domum ubi erant sedentes, ut baptizati essent in Spiritu sancto, velut in aqua. Ea vero, quæ in hac visione sub aspectum non cadebant, commiscet cum iis, quæ sub sensum cadebant, ut donum linguarum. Baptizati sunt ergo in Spiritu : quod autem Spiritum accipere idipsum esset quod baptizari in Spiritu, testificatur alia historia. Cum enim Petrus reprehenderetur ab aliis Discipulis : « Cur ingressus es ad viros gentiles, et instituisti eos? » respondit : « Ego eram in Joppe urbe. Cornelius autem quidam centurio misit ad me, et abiens docebam eum : factum est autem cum loquerer, decidit in eos Spiritus sanctus, sicut et in nos in initio. Et ut ostenderet Petrus, quod accipiendo Spiritum sanctum Cornelius et socii baptizati fuissent, dixit : « Statim recordatus sum verborum Do-» mini, sicut dicebat : Joannes quidem baptizavit aqua, vos » autem baptizabimini in Spiritu sancto [1]. »

XIV. Erant igitur ante passionem Apostoli aqua loti : lavacrum autem illud erat in remissionem peccatorum; sed non erat participatio Spiritus sancti. Nam « Venit, inquit, » Joannes prædicans in deserto baptismum pœnitentiæ in » remissionem peccatorum [2]. » At undenam sciemus hunc baptismum accepisse Apostolos? Hoc demonstremus. Non

[1] Act. xi, 16. — [2] Marc. i, 4.

dixit: « Joannes baptizavit vos aqua; » sed, baptizavit tantum. Nondum palam est eum Apostolos baptizasse. Undenam ergo id liquidum? Cum Petrus repugnando diceret: « Domine, non mihi lavabis pedes in æternum; » respondit Servator: « Nisi lavero te, non habebis partem mecum. » Respondit Petrus: Domine, non tantum pedes, sed et » manus et caput. » Respondit Servator: « Qui lotus est, » non indiget nisi ut pedes lavet [1]. » Vides quo pacto lavacrum confirmaverit: ubi namque non nominatur Pater et Filius et Spiritus sanctus, baptismus pœnitentiæ est; ubi vero nominatur, baptismus adoptionis. Servator non abrogavit baptismum pœnitentiæ, sed complevit, et adjecit baptismo in Trinitate, baptismum sancti Spiritus. Hæretici vero, quantum in ipsis fuit, baptismum in Trinitate constitutum abrogarunt. Non reveriti sunt dominicam vocem: « Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet. Vos autem » baptizabimini in Spiritu sancto non post multos hos dies. » Dehinc ostenditur aviditas humanæ naturæ ejusque curiositas: quoniam proprium est hominibus interrogare, quandonam consummatio, quando veniet Christus; post quot annos finis aderit, quandonam regnum cœlorum apparebit. Apostoli humanis exercitati incommodis ex Servatore sciscitantur. « Igitur qui convenerant interrogabant eum di» centes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum » Israël [2]? » Quoniam dixerat ipsis, « Cum venerit Filius » hominis in gloria sua, » dicunt ei: « Si in tempore hoc; » discere cupiebant an e propinquo esset expectatio, an procul salus. Quibus Servator, « Non est vestrum nosse tem» pora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate [3]. » Apostolis ne tempora quidem explorare fas erat; et hæreticis licitum erit substantiam tempora excedentem, et naturam æternam scrutari? Cum hæreticus quispiam ita

[1] Joan. XIII, 8-10. — [2] Act. I, 6. — [3] Ibid. 7.

quæsierit, quo pacto genuit Pater? quis generationis modus? tu illi dominicam vocem reponas, « Non est vestrum » nosse tempora vel momenta; » non est vestrum nosse Dei generationem et substantiam; nec tantum non est vestrum, sed neque Angelorum, neque Archangelorum, neque cujusvis creatæ potestatis. Sed cujusnam est nosse? « Nemo » novit Patrem nisi Filius, neque Filium nisi Pater; » neque profunda Dei, nisi Spiritus Dei : « Non est vestrum » nosse tempora vel momenta. » Non revereris Apostolorum modum? qui cum Servatore vixerant, quibus ipse apparuit, qui ab illo illuminati, illud tamen nosse non permittuntur, sed docentur modum suum non transcendere, illudque audierunt, « Non est vestrum nosse tempora vel » momenta? » Et tu scrutaris? Daniel quidem didicit tempora et momenta; nam ait : « Septuaginta hebdomades » abbreviatæ sunt super populum tuum; a verbo dierum » exitus, ut ædificetur templum; hebdomades septem, et » hebdomades sexaginta et duæ et una [1]. » En hic tempora ediscere potuit; verum ex illa temporum ratione hominum audaciam refrenat; ut discant se, si hæc tempora ediscere non permittantur, multo minus debere divinam generationem scrutari. « Non est vestrum nosse tempora vel mo- » menta, quæ Pater posuit in sua potestate. » Ergo-ne Filius non posuit in sua potestate; sed in potestate Patris sunt sæcula et tempora, Filiusque nihil habet cum illo commune? Si nihil habet commune Filius circa tempora, momenta et sæcula, mentitur Paulus cum dicit : « In novis- » simo dierum horum locutus est nobis in Filio, per quem » fecit et sæcula [2]. » Si sæculorum conditor Filius, ergo illa in ejus potestate sunt : et illud est quod ait, « Pater posuit » in sua potestate. » Potestatem ergo Patris vocat Filium,

[1] Dan. IX, 24. — [2] Hebr. I, 1.

quemadmodum et virtutem et sapientiam. « Christus enim » Dei virtus et Dei sapientia [1]. »

XV. « Non est vestrum nosse tempora vel momenta, sed » accipietis virtutem supervenientis sancti Spiritus in » vos [2]. » Accipietis virtutem, non ut scrutemini tempora vel momenta, sed ut credatis Domino : « Et eritis mihi » testes in Jerusalem et in omni Judæa et Samaria, et usque » ad terminum terræ [3]. » Ne metiaris ordinem verborum, sed auctoritatis potentiam. Hic dixit, « Prædicate ubique : » illud potestatem indicat, si verba rei exitus sequatur. Possum et ego auctoritate et arrogantia usus, astantibus vel domesticis paucis vel fratribus dicere : « Proficiscimini ad gentes, et omnes docete, omnes convertite, barbaros occidite, cunctos imperio adversantes concidite ; » verba prodeunt ; sed si gesta ipsa non sequantur, non modo mendax deprehendor, sed etiam arrogans et temerarius. Examinentur ergo verba Servatoris, non ex iis quæ dixit, sed etiam ex iis quæ perfecit. Dixit, « Docete omnes » gentes [4] ; » Si dictum illud non in opus exierit, illud arrogantia erat, non auctoritas divina. Dixit, « Prædicate usque ad terminum terræ » si quis sit terminus vel extremus terræ, qui prædicationis expers fuerit, prædictio falsa est. Si autem res ipsæ plus quam verba splendeant, veraces sunt testes, verax ille, cui testimonium perhibent. « Et » cum hæc dixisset, videntibus illis elevatus est [5]. » Poterat non palam ascendere ; sed sicut testes resurrectionis habuit oculos Discipulorum ; sic et ipsos oculatos assumptionis testes constituit. « Videntibus illis elevatus est : » ab iis sublatus est, « Et ferebatur ; » nubes suscepit eum : « Cumque intuerentur euntem illum, » assumptus, elevatus est, sursum ferebatur, et ingressus est : « Non enim in manu-

[1] 1 Cor. 1, 24.— [2] Act. 1, 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Matth. XXVIII, 19. — [5] Act. 1, 9.

»facta sancta ingressus est Jesus, sed in ipsum cœlum, ut »appareret coram Deo [1]. » Non solum ingressus est, sed etiam penetravit; nam ait Paulus : « Habentes pontificem »magnum, qui penetravit cœlos, Jesum [2]. » Ascendit, adiit, assumptus est, ivit, penetravit. Animadverte. Ascendit quasi potestatem habens, ut impleretur Prophetæ oraculum : « Ascendit Deus in jubilatione [3]. » Hic Propheta apertam effert fiduciam. « Ascendit Deus in jubilatione. Attollite portas, principes, vestras, et elevamini portæ »æternales, et introibit Rex gloriæ [4]. » Introibit; non enim in manufacta sancta ingressus est Jesus; sed in ipsum cœlum ingredietur Rex gloriæ. Duo demum facta sunt; quemadmodum enim obstupuit terra cum vidit Servatorem corpore indutum; et sicut cum extraneum et ignotum quempiam videmus, solemus dicere : « Quis hic est? » de noto quippe nemo sciscitatur; sic terra Servatorem videns divina virtute præditum, ventisque et mari imperantem, dicit : « Quis est hic, quia venti et mare obediunt ei [5]? » Quemadmodum itaque obstupescens terra clamabat : « Quis est hic? » sic et cœlum obstupescens, quod in carne Divinitatem cerneret, dicit : « Quis est iste Rex gloriæ [6]? »

IX. Et vide mihi, quæso, rem mirabilem; Salvator venit, veniensque Spiritum sanctum attulit, ascendens corpus sanctum retulit, ut daret mundo pignus salutis, Spiritus sancti virtutem. Rursus eidem mundo sanctum corpus salutis pignus esse dicat Christianus; cum hoc dico, et te dico et unamquamque personam christianam. Ego Christianus sum et Dei sum; quare hoc? Spiritum sanctum de cœlo habeo. Vis aliud indicium? Accepi Spiritum Dei de cœlo, pignus meum habeo. Corpus ejus sursum est; Spiritus ejus deorsum apud nos. Dubitas-ne nos

[1] Hebr. IX, 24. — [2] Id. IV, 14. — [3] Psal. XLVI, 6. — [4] Id. XXIII, 7. — [5] Marc. VIII, 27. — [6] Psal. XXIII, 8.

esse Dei? Genus unum factum est Dei atque hominum; quemadmodum enim separatas partes jungit cognatio; et is, qui quempiam non novit, ex unius viri cum muliere conjunctione, duas familias totas copulat, ita ut ille consobrinus, ille avunculus constituatur; sic Christo carnem assumente, per carnem tota Ecclesia, Christi cognata effecta est; Paulus est Christi cognatus, Petrus item, omnisque fidelis, nos omnes, quivis pius. Ideo dicit Paulus: « Genus ergo cum simus Dei [1]. » At etsi sciam qua mente id dictum sit, non in scopo mihi est totam dicti rationem et sensum explorare; sed id solum dicam, Paulum genus illud firmare. Et alibi rursum : « Nos sumus corpus » Christi, et membra ex parte, ex carne ejus [2]. » Scilicet propter carnem quam assumpsit, cognati ejus sumus. Habemus igitur pignus ejus sursum, nimirum corpus quod ex nobis assumpsit; et in terra Spiritum sanctum nobiscum. Et vide rem mirabilem; non dico quod Spiritus descenderit de cœlo, et non ultra sit in cœlo, et quod mutatis sedibus, corpus cœlum, Spiritus terram occupet; sed quod Spiritus sit nobiscum, et ubique et in cœlo : « Nam, » quo ibo, inquit, a Spiritu tuo [3]? » Ecquid miraris si Spiritus sit nobiscum et sursum, quando etiam corpus Christi est et sursum et nobiscum? Habuit cœlum sanctum corpus; suscepit et terra sanctum Spiritum; venit Christus et attulit; ascendit Christus et retulit. Videreque erat imaginem Adami, in sepulcro humatam, non ultra cum Angelis apparentem, sed super Angelos cum Deo sedentem, ut et nos ejus opera assideremus. O stupendam dispensationem? o magnum Regem per omnia magnum, ita magnum, inquam, et mirabilem! Atque ut ait Propheta : « Domine » Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in » universa terra! quoniam elevata est magnificentia tua

[1] Act. XVII, 28. — [2] I Cor. XII, 27. — [3] Psal. CXXXVIII, 7.

» super cœlos [1]. » Elevata est Divinitas; ipsis verbis dicitur : « Videntibus illis elevatus est, » qui secundum omnia magnus, magnus Deus, magnus Dominus : « Magnus Do» minus et laudabilis nimis [2]. » Si vero magnus Deus et magnus Dominus, magnus etiam Rex est : « Rex magnus » super omnem terram. Montes Sion, latera Aquilonis, » civitas Regis magni [3]. » Magnus Propheta, magnus Sacerdos, magnum Lumen, secundum omnia magnus, semperque Scriptura magnum prædicat; ut cum Paulus dicit : « Magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi [4]; » Quemadmodum et David dicit : « Magnus Dominus et laudabilis » nimis. » Magnus Rex, magnus Propheta; cum enim miracula ederet Jesus, dicebant : « Propheta magnus surrexit, » et Deus visitavit plebem suam [5]. » Non modo autem secundum Divinitatem magnus, sed etiam secundum carnem : quemadmodum enim Deus magnus, Dominus magnus, et Rex magnus est secundum Divinitatem; ita rursus magnus Sacerdos, et magnus Propheta. Quomodo illud? Ait Paulus : « Habentes itaque pontificem magnum, qui penetravit cœlos » Jesum filium Dei tenemus confessionem nostram [6]. » Si autem Pontifex magnus et Propheta magnus, vere visitavit Deus plebem suam, et suscitavit Prophetam magnum in Israël. Quod si magnus est Propheta, et Rex magnus, Lux etiam magna est : « Galilæa gentium, populus qui sedebat » in tenebris, vidit lucem magnam [7]; » imo et dies ejus magnus, ut ait Propheta : « Antequam veniat dies Domini » magnus [8]. » Cum undique magnum audias, et magna esse opera ejus, unde tibi in mentem venit, o hæretice, scissionem facere, et magnum illum minuere? Habeamus igitur pignus vitæ nostræ in cœlo; assumpti sumus una cum Christo. Rursus certe rapiemur in nubibus, si digni fueri-

[1] Psal. VIII. — [2] Id. XLVII, 2. — [3] Ibid. — [4] Tit. II, 13. — [5] Luc. VII, 16. — [6] Hebr. IV, 14. — [7] Isaï. IX, 1. — [8] Joël. II, 31.

mus, qui illi in nubibus obviam veniamus. Reus non obviam venit judici; sed coram eo sistitur, nec occurrit illi unquam, utpote qui minus habeat fiduciæ. Precemur itaque, ut simus ex numero eorum qui ipsi obviam venient, licet in minori ordine. Ut enim ii, qui regi occurrunt, etiamsi non omnes pari in honore sint, honorifice tamen excipiuntur; sic erit et illo tempore. Neque enim omnes eodem vivendi genere sunt usi; nam unusquisque mercedem suam accipiet, secundum proprium laborem. Nunquam impediatur verbum Christi; sed cum veritate fiduciam habeamus omnes in charitate Christi, populum pascentes, animas irrigantes, animis non divisi. Pacis inimicus judicem habet; et quoniam, fratres, homines quidem verbis persuademus, Deo autem tales videmur, quales sumus, testis est ille cogitationum inspector, qui rationem repetet ab iis omnibus qui mendacia loquentur, nos nunquam pacis inimicos esse voluisse, nec hodie velle. Nam si pacem perdiderimus, inimici erimus eorum qui a Christo audierunt, « Pax vobis. » Verum quod pacem velimus, et curemus, et concupiscamus, testis ille qui novit; de reliquis tacebimus. Nam qui præmiorum largitorem expectat Deum, ad se purgandum non contumeliam inferet superno illi tribunali. Potest Deus pacem dare pacemque firmare inter prædicatores, et auditores, inter doctores et discipulos; ut per omnia a pace orsi, et in pace perseverantes, Deo pacis gloriam referamus, Patri et Filio et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA I.

De sancta Pentecoste, et cur jam non fiant miracula, quodque ea, quæ geruntur, ac dicuntur a nobis, præscribantur.

I. Rursus festivitas, rursusque festus conventus, ac rursus Ecclesia filiorum multitudine gloriatur, hæc multorum liberorum parens, eademque filiorum amans. Sed quid prodest amor filiorum, quandoquidem in festis solum, non perpetuo, dilectos filiorum vultus intuetur, non secus ac si quis pulchram vestem habeat, nec ei semper illa uti permittatur? Est enim Ecclesiæ vestis astantium multitudo, sicut et ait Propheta sic olim Ecclesiam allocutus : «Omnes istos circumdabis » tibi ut ornamentum sponsi, et ut stolam sponsæ [1]. » Ut igitur honesta quædam et ingenua mulier, cui tunica sit recte composita et ad talos usque demissa, multo apparet elegantior ac præstantior : sic etiam Ecclesia multo splendidior hodie redditur, dum corporum vestrorum obtegitur multitudine, ac recte composita veste amicitur. Nulla enim pars ejus hodie nuda sicut superioribus diebus cerni potest : sed illius nudationis auctores fuerunt ii, qui hodie tantum affuerunt, qui non perpetuo matrem obtegunt. Cæterum non mediocriter periculosum esse nudam matrem negligere probe intelligemus, si veteris historiæ recordemur; si illius, qui parentem nudum vidit, recordemur, et visionis illius pœnas dedit : tametsi non ille quidem patrem nudum reddidit, sed vidit solum patrem, cum nudus esset, et ne sic quidem supplicium effugit, qui vidit solum [2] : at qui adsunt

[1] Isaï. XLIX, 18. — [2] Gen. IX, 21.

hodie, et antea non affuerunt, non nudam matrem cernunt, sed nudam ipsam efficiunt. Quod si is, qui nudationis spectator fuit, supplicium non evitavit; qui nudationis sunt auctores, quam tandem veniam merebuntur? Hæc vero dico non ut eos percellam, sed ut pœnam effugiamus, ut maledictionem Cham effugiamus, ut Sem et Japheth benevolentiam imitemur, ac matrem nos quoque nostram semper obtegamus. Judaïci sensus est ter in anno tantum apparere Deo : ad illos dictum est : « Ter in anno apparebis Domino tuo [1] : nos autem semper sibi vult Deus apparere. Enimvero locorum etiam intervalla efficiebant, ut tot solummodo conventus illi agerent, quod uno tum loco Dei cultus conclusus esset : propterea raro admodum congregari poterant et adesse : nam Jerosolymis adorare necesse fuit, alibi nequaquam : idcirco præcepit ut ter in anno Deo apparerent, et excusabat eos itineris intervallum; nos vero nullum excusationis genus teget. Atque illi quidem ubique locorum dispersi erant. « Erant enim, inquit, » in Jerusalem habitantes Judæi viri religiosi ex omni na» tione, quæ sub cœlo est [2] : » nos vero civitatem unam habitamus omnes, intra eadem mœnia considemus, ac sæpenumero ne uno quidem angiportu ab Ecclesia distinguimur, et perinde ac si longa maria nos dirimerent, adeo raro conventus istos celebramus. Atque illis quidem, tribus solum temporibus, ut festum agerent, imperavit; nobis autem ut semper id præstemus imperavit : semper enim nobis est festivitas. Ut igitur intelligatis festivitatem nobis semper esse, festivitatum dicam occasiones, et diebus singulis festum esse cognoscetis. Itaque prima festivitas apud nos sunt Epiphania : quæ porro festi est occasio? quoniam Deus « In terris » visus est et cum hominibus conversatus est [3] : » quandoquidem unigenitus Dei Filius Deus nobiscum fuit : at hoc

[1] Exod. xxiii, 17. — [2] Act. ii, 5. — [3] Baruch. iii, 38.

est semper : « Ecce enim, inquit, vobiscum sum omnibus » diebus usque ad consummationem sæculi [1] ; » ideo singulis diebus Epiphania possumus celebrare. Quid sibi vult festum Paschæ, et quænam illius est occasio? mortem Domini tum annuntiamus, et hoc est Pascha : sed ne hoc quidem tempore definito agimus. Cum enim vellet nos Paulus a temporum necessitate liberare, atque ostendens posse nos semper Pascha celebrare : « Quotiescumque enim, inquit, » manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem » Domini annuntiabitis [2]. » Quando igitur semper Domini mortem possumus annuntiare, Pascha semper possumus celebrare. Vultis nosse festivitatem hanc etiam hodiernam singulis diebus impleri posse, imovero singulis diebus esse? videamus quænam illius sit occasio, et cujus rei gratia ipsam agamus. Quia nimirum Spiritus sanctus ad nos venit : nam quemadmodum cum fidelibus est hominibus unigenitus Dei Filius, ita quoque Spiritus Dei. Unde hoc constat? « Qui diligit me, mandata mea servabit : et ego rogabo » Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vo» biscum in æternum, Spiritum veritatis [3]. » Ut igitur de se ipso dixit Christus, « Ecce ego vobiscum sum omnibus » diebus usque ad consummationem sæculi, » ac semper Epiphania possumus celebrare; ita quoque de Spiritu sancto dixit : « Vobiscum est in æternum, semperque possumus Pentecostem celebrare. »

II. Atque ut intelligatis nobis semper festum agitare licere, neque determinatum esse tempus, neque nos temporis necessitate coarctari, quid Paulus dicat audite. « Itaque » festum agitemus : » tametsi non erat festum quando hæc scripsit : non erat Pascha, non erat Epiphania, non erat Pentecoste; sed indicat non tempus, sed conscientiam mundam festum efficere : nihil enim aliud est festum quam

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] 1 Cor. XI, 26. — [3] Joan. XIV, 15, 16.

lætitia : spiritualem vero lætitiam nihil aliud gignit, quam conscientia bonorum operum : porro is, cui bona sit conscientia, et talia opera, festum agere semper potest. Hoc igitur ipsum indicans Paulus dicebat : « Itaque festum » agitemus, non in fermento veteri, neque in fermento ma-» litiæ et nequitiæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis [1]. » Vides ut temporum necessitate nequaquam te constrinxerit, sed ad puram habendam conscientiam fuerit cohortatus? Vellem equidem totum in hoc sermonem consumere : qui enim quosdam post longum temporis intervallum in manus sumpserint, eos facile non dimittunt : quando igitur vos, qui post annum adestis, intra retia nostra cepimus, hodie dimittere minime volumus; sed ne sermonis de hoc festo recedatis expertes, ab hac cohortatione ad festivitatis occasionem oratio traducenda est. Multa quidem sæpenumero de cœlo in terram generi humano delapsa sunt bona : qualia vero demissa sunt hodierno die, nunquam antea. Cognoscite igitur qualia prius, et qualia hodierno die, ut et utrorumque discrimen animadvertatis. Pluit in terram manna Deus, et panem cœli dedit eis : « Panem enim Angelorum manducavit homo [2]; » res procul dubio magna est, Deique digna benignitate : postea de cœlo demissus est ignis, et judaïcum populum errantem correxit, ac sacrificium abripuit ab altari [3]. Omnibus rursus fame tabescentibus demissa pluvia, multamque frugum attulit ubertatem. Magna sunt hæc et admirabilia, sed multo majora sunt præsentia : non manna, ignis, et pluvia demissa est hodie, sed imber spiritualium donorum : nimbi desuper sunt dejecti, quibus non jam ad fruges proferendas tellus excitatur; sed naturæ persuadetur humanæ, ut virtutis fructum hominum agricolæ reddat. Quique guttam inde exceperant, naturæ suæ confestim obliviscebantur, et An-

[1] 1 Cor. v, 8. — [2] Psal. LXXVII, 24. — [3] 3 Reg. XVIII, 38.

gelis omnis terra subito replebatur, Angelis non cœlestibus, sed qui humano in corpore Potestatum incorporearum virtutem exhiberent. Non enim illi deorsum descenderunt, sed quod mirabilius fuit, qui deorsum erant, ad illorum virtutem ascenderunt : non enim carne deposita nudis animabus incedebant, sed naturam retinentes animi proposito Angeli fiebant. Atque ut intelligas ne priorem quidem illam pœnam fuisse pœnam, quando dixit : «Terra es, et in terram » reverteris [1], » propterea manere te permisit in terra, ut amplius potentia spiritus ostenderetur, quæ talia per terrenum corpus perficeret. Nam videre erat luteam linguam dæmonibus imperantem : videre erat luteam manum morbos sanantem : imovero non manum tantum luteam videre erat; sed quod multo mirabilius erat, luteorum corporum umbras et mortem, et incorporeas Potestates, dæmones, inquam, superantes. Nam quemadmodum, apparente sole, tenebræ discutiuntur, feræ latibula sua ingrediuntur, homicidæ, latrones et tumulorum prædones ad vertices montium recurrunt : sic, apparente vocemque mittente Petro, erroris tenebræ discutiebantur, recedebat diabolus, fugiebant dæmones, corporum morbi tollebantur, animarum ægritudines sanabantur, malitia omnis arcebatur, in terras virtus reducebatur. Et quemamodum regiis ex ærariis, in quibus aurum et lapides pretiosi sunt, si quis vel minimum quid efferre potuerit eorum, quæ honorifice sunt recondita, licet unum lapillum tantum, multis opibus auget possessorem : sic ex ore Apostolorum; etenim regia quædam erant æraria illorum ora, in omnibus sanationum reconditus inerat thesaurus; vel unumquodque verbum exiens spirituales multas opes pariebat. Tum vere licebat intueri desiderabilia esse Domini eloquia super aurum, et lapidem pretiosum multum [2] : quod enim aurum non poterat, neque pretiosus lapis, hoc Petri verba faciebant.

[1] Gen. III, 19. — [2] Psal. XVIII, 11.

Quot enim auri talenta claudo a nativitate rectum incessum reddere potuissent? sed nunc tollere naturæ defectum potuit verbum Petri : dixit : « In nomine Jesu Christi surge et » ambula [1], » et sermo factus est opus. Vides ut desiderabilia sint super aurum, et lapidem pretiosum multum? vides ut æraria fuerint regia illorum ora? vere medici orbis terrarum fuerunt illi, et agricolæ, et gubernatores : medici quidem, quoniam ægritudines curabant : agricolæ, quoniam verbum religionis seminabant : gubernatores, quoniam erroris procellam sedabant. Idcirco nonnunquam dicit : « Euntes infirmos curate [2], » tanquam medicos alloquens : nonnunquam, « Ecce mitto vos metere, quod vos non labo- » rastis, » tanquam agricolas alloquens : et alibi rursus, « Fa- » ciam vos piscatores hominum [2], » et Petro « Noli timere, » ex hoc jam homines eris capiens [3], » tanquam ad gubernatores et piscatores verba faciens; et videre erat miraculis succedentia miracula. Etenim natura nostra ante decem dies ad regium thronum ascendit, et hodierno die Spiritus sanctus ad naturam nostram descendit; primitias nostras Dominus in cœlum evexit, et Spiritum sanctum demisit. Alter est Dominus, qui hæc dona distribuit; nam Spiritus sanctus est Dominus, et dispensationem nostra causa susceptam Pater et Filius et Spiritus sanctus inter se diviserunt : nondum decem elapsi dies erant, ex quo Christus ascenderat, et spiritualia nobis dona misit, reconciliationis illius munera. Nam ut ambigeret nemo et quæreret, quid tandem in cœlos ascendens Christus egisset; num Patri nos reconciliasset? num propitium ipsum reddidisset? ut nobis ostenderet se naturæ illum nostræ placatum reddidisse, confestim nobis reconciliationis illius dona misit. Cum enim uniti sunt et reconciliati inter se inimici, post reconciliationem statim sequuntur invitationes, convivia, et mu-

[1] Act. III, 6. — [2] Matth. x, 8. — [3] Id. IV, 19. — [4] Luc. v, 10.

nera. Misimus ergo nos fidem, et inde spiritus dona recepimus : misimus obedientiam, et justitiam recepimus.

III. Atque ut intelligatis reconciliationis Dei donum esse, quod Spiritus sanctus est datus, ex Scripturis id persuadere vobis conabor : ac primum a contrariis probationem rei petam; et ostendam, cum iratus est, eum Spiritus gratiam inhibere : ut cum credideris ejus iræ argumentum esse, quod non adsit Spiritus sanctus, rursusque demissum videris Spiritum, discas, nisi reconciliatus fuisset, Spiritum sanctum nequaquam illum fuisse missurum. Unde igitur hoc intelligemus? Heli senex vir fuit, alias quidem æquus et probus, sed qui filiorum improbitatem nesciret corrigere, verum ultra modum liberos amaret. Audite quotquot filios habetis, ut amori vestro pudorique modum faciatis : hinc enim Heli cum Deum irritasset, in tantam illum iracundiam impulit, ut totam gentem fuerit aversatus. Itaque ut indicaret is, qui hæc scripsit, Deum illos admodum aversatum esse, dicebat : « Verbum erat pretiosum : et non erat visio » distinguens [1] : » pretiosum hoc loco rarum appellans : per hæc enim ostendit rarum fuisse tum donum prophetiæ : ac rursus lugens alius et lamentans ob iram Dei dicebat : « Et » non est in hoc tempore princeps, neque Propheta [2], » et rursus ait Evangelista : « Nondum enim erat Spiritus sanc» tus : quia Jesus nondum erat glorificatus [3]. » Quoniam enim nondum fuerat crucifixus, non erat Spiritus sanctus in hominibus datus. Illud quippe, « Glorificatus, » idem valet, quod crucifixus. Nam etsi res est natura sua ignominiosa, quia tamen eorum causa fiebat quos amabat, gloriam illam Christus appellat. Quare vero, dic quæso, ante passionem non est Spiritus datus? quoniam in peccatis erat orbis terrarum, in offensionibus, odio et ignominia, cum nondum oblatus Agnus esset, qui mundi tollit pecca-

[1] 1 Reg. III, 1. — [2] Dan. III, 38. — [3] Joan VII, 38.

tum. Quoniam igitur nondum crucifixus fuerat Christus, reconciliatio nondum facta erat : cum vero nondum esset facta reconciliatio, merito neque Spiritus mittebatur, ita ut reconciliationis indicium Spiritus mitteretur. Propterea dicit etiam Christus, « Expedit vobis, ut ego vadam : si » enim non abiero, ille non veniet [1] : » si non abiero, et Patrem reconciliavero, inquit, Paracletum vobis non mittam. Videtis quam multis ex locis vobis demonstrarim illud iræ divinæ signum esse, quod non sit in hominibus Spiritus sanctus? « Verbum erat pretiosum, et visio non » erat distinguens [2] : Non enim est princeps, neque Propheta » in tempore isto [3] : Nondum enim erat Spiritus sanctus : » quia Jesus nondum erat glorificatus [4] : Expedit vobis, ut » ego vadam : si enim ego non abiero, ille non veniet [5]. » Itaque signum est iræ divinæ, quod non sit Spiritus sanctus : cum copiose missum videris Spiritum sanctum, nihil de reconciliatione dubites amplius. Verum ubi nunc est Spiritus sanctus? dicet aliquis. Nam tum quidem recte dicit, cum signa fiebant, et mortui suscitabantur, et leprosi omnes mundabantur : jamvero unde planum faciemus adesse nobis Spiritum sanctum? Nolite timere, ostendam enim in nobis esse nunc quoque Spiritum sanctum. Qua tandem ratione? nam si non esset in nobis Spiritus sanctus, quomodo isti, qui hac sacra nocte illuminati sunt, a peccatis liberari potuissent? non enim absque Spiritus efficacitate possumus a peccatis liberari, quod quemadmodum doceat Paulus audite. « Eramus enim aliquando et nos in» sipientes, increduli, errantes, servientes desideriis variis : » cum autem benignitas et humanitas apparuit Salvatoris » nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed » secundum misericordiam suam salvos nos fecit, per lava-

[1] Joan. XVI, 7.— [2] 1 Reg. III, 1.— [3] Dan. III, 38.— [4] Joan. VII, 39. — [5] Joan. XVI, 7.

» crum regenerationis et renovationis Spiritus sancti[1] : » et rursus alibi, « Nolite errare, neque fornicarii, neque idolo» latræ, neque adulteri, neque molles, neque masculorum » concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, ne» que maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt[2]. » Vides omnia genera improbitatis? « Et hæc quidem fuistis : sed » abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis[3]: » quo pacto? hoc enim est, quod quæritur, num per Spiritum sanctum nequitiam deposuerimus; audi ergo : « Sed sanc» tificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri » Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri[4]. » Vides-ne Spiritum sanctum omnem illam improbitatem delevisse?

IV. Ubi nunc sunt, qui Spiritus majestatem blasphemant? si enim peccata non dimittit, frustra accipitur in baptismate; si peccata dimittit, frustra blasphemiis ab hæreticis incessitur. Si non esset Spiritus sanctus, Dominum Jesum dicere non possemus : « Nemo enim potest dicere » Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto[5]. » Si non esset Spiritus sanctus, Deum orare fideles non possemus : dicimus enim, « Pater noster, qui es in cœlis[6]. » Ut igitur Dominum vocare non possemus, sic neque Patrem Deum vocare possemus. Unde id constat? ex eodem Apostolo, qui ait : « Quoniam autem estis filii, misit Deus spiritum Filii sui » in corda vestra clamantem : Abba, Pater[7]. » Itaque dum patrem vocas, recordare Spiritu animam commovente illa te fuisse appellatione donatum. Nisi esset Spiritus sanctus, sermo sapientiæ ac scientiæ in Ecclesia non esset; nam « Alii quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alii vero » sermo scientiæ[8]. » Nisi esset spiritus sanctus, pastores et doctores in Ecclesia non essent : nam et isti per Spiritum

[1] Tit. III, 3-5. — [2] 1 Cor. VI, 9, 10. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Id. XII, 3. — [6] Matth. VI, 9. — [7] Galat. IV, 5. — [8] 1 Cor. XII, 8.

fiunt, sicut et Paulus dicit, « In quo vos Spiritus sanctus » posuit pastores et episcopos [1]. » Vides hoc quoque per Spiritum fieri? Nisi esset Spiritus sanctus in hoc communi patre ac doctore, cum paulo ante sacrum hoc in tribunal ascendit, ac vobis omnibus pacem dedit, non simul omnes acclamassetis, « Et cum spiritu tuo : » idcirco non cum ascendit tantum, neque cum vos affatur, neque cum pro vobis orat, hac illi voce acclamatis, sed cum huic sacræ mensæ assistit, cum tremendum sacrificium est oblaturus : nam quid dicam, norunt, qui sunt mysteriis initiati; non prius attingit proposita, quam vobis ipse gratiam fuerit precatus a Domino, vosque illi acclamaveritis : « Et cum spi» ritu tuo, » qua responsione vobismetipsis in memoriam revocatis nihil eum præstare, qui adest, neque naturæ humanæ opera esse proposita dona, sed præsentem Spiritus gratiam, et ad omnia advolantem, mysticum illud perficere sacrificium. Licet enim homo sit is, qui adest, Deus est tamen, qui per ipsum operatur. Noli ergo naturam attendere illius, quem cernis, sed gratiam ejus invisibilem considera : nihil humanum est eorum, quæ in hoc sacro geruntur sanctuario. Nisi Spiritus adesset, Ecclesia non consisteret : si vero consistit Ecclesia, dubium non est quin adsit Spiritus. Cur igitur, dicet aliquis, nunc signa non fiunt? hic mihi vos animum diligenter attendite : a multis enim et frequenter et semper hanc mihi propositam audio quæstionem : « Quare tum linguis loquebantur omnes qui baptizabantur, jamvero non item? » discamus prius, quid sit loqui linguis, ac deinde causam dicemus. Quid igitur est loqui linguis? Qui baptizabatur, statim lingua loquebatur Indorum, Ægyptiorum, Persarum, Scytharum, Thracum, ac vir unus multas linguas assumebat; et isti nunc si baptizati tum fuissent, statim illos diversis loquen-

[1] Act. xx, 28.

tes linguis audiisses. Nam Paulus invenit, ut dicitur, quosdam in Joannis baptismate baptizatos, dixitque ad eos : « Si Spiritum sanctum accepistis credentes ? Dicunt illi : » Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus [1]; » statimque jussit eos baptizari, « Et cum imposuisset illis manus Pau» lus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur lin» guis omnes [2]. » Cur igitur subducta est, et ex hominibus sublata nunc illa gratia ? Non quod ignominia nos afficiat Deus, sed quod honorem etiam deferat. Quo tandem pacto? ego dicam. Stolidiores erant tum temporis homines, non ita pridem ab idolis abducti, ac porro crassior et stupidior mens illorum adhuc erat, omnibusque corporalibus intenti erant et addicti, nequedum incorporea illis dona in mentem venerant, neque noverant, quid esset gratia spiritualis, quæque sola fide percipitur; idcirco signa fiebant. Nam ex donis spiritualibus alia quidem invisibilia sunt, et sola fide comprehenduntur : alia vero signum quoddam sensibus objectum exhibent ad faciendam fidem infidelibus. Exempli causa, remissio peccatorum res est spiritualis, invisibile donum est : quomodo enim peccata nostra purgentur, carnis oculis non videmus : quid ita? quoniam anima est, quæ purgatur : at corporis oculis nequaquam cernitur anima. Est igitur spirituale donum quoddam purgatio peccatorum, quæ corporis oculis patere non potest : at variis loqui linguis est illud quidem spiritualis etiam spiritus operationis : verumtamen sensibus objectum signum præbet, quodque facile ab infidelibus perspici potest : nam quæ fit intus in anima operatio, invisibilis, inquam, per exteriorem linguam, quam audimus, manifestatur et ostenditur. Idcirco etiam dicit Paulus : « Unicuique autem datur » manifestatio Spiritus ad utilitatem [3]. » Itaque signis equidem non indigeo. Quid ita ? quippe qui absque signi largi-

[1] Act. XIX, 2. — [2] Ibid. 6. — [3] 1 Cor. XII, 7.

tione Domino credere didici : nam qui incredulus est, pignore indiget : ego vero credens pignore minime indigeo, neque signo : sed licet lingua non loquar, a peccatis purgatum esse me scio : at illi tum non credebant, nisi signum accepissent : propterea signa tanquam pignus quoddam fidei, qua credebant, illis dabantur. Itaque non ut fidelibus, sed ut infidelibus dabantur signa, ut fierent fideles : sic etiam ait Paulus, « Signa sunt non fidelibus, sed infideli» bus [1]. » Videtis-ne Deum signorum manifestationem subduxisse, non ut ignominia nos afficeret, sed ut honorem deferret? Nam cum fidem nostram vellet ostendere; quod absque pignoribus aut signis illi credamus, hoc fecit. Siquidem illi, nisi prius signum et pignus accepissent, ei de rebus minime apparentibus non credidissent : at ego etiam sine hoc omnem fidem exhibeo : hæc igitur causa est, cur jam signa non fiant.

V. Voluissem equidem de festivitatis occasione verba facere, ac docere, quid tandem sit Pentecoste, cur in hac festivitate donum Spiritus datum sit, cur in linguis igneis, et cur post decem dies : sed prolixiorem doctrinam esse video : quamobrem, ubi pauca quædam addidero, finem faciam dicendi. « Cum complerentur dies Pentecostes, ap» paruerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis [2] : » non ignis, sed tanquam ignis, ut nihil sensile de Spiritu sancto suspiceris. Sicut enim ad fluenta Jordanis non columba descendit, sed in specie columbæ [3] : ita et hic non ignis, sed in specie ignis, et rursus superius ait : « Tanquam ad» venientis spiritus vehementis [4], » non spiritus vehementis, sed tanquam advenientis spiritus vehementis. Cur igitur Ezechiel quidem donum accipit prophetiæ, non in similitudine ignis [5], sed per librum : Apostoli vero per ignem

[1] 1 Cor. XIV, 22. — [2] Act. II, 3. — [3] Luc. III, 22. — [4] Act. II, 2. — [5] Ezech. II, 10.

dona recipiunt? Nam de illo quidem ait Scriptura datum fuisse in ore ejus capitulum libri, et scriptam fuisse querimoniam, et carmen, et væ, et fuisse posteriora et anteriora scripta, et comedisse illud, et factum esse in ore quasi mel dulce. De Apostolis vero non ita : sed « Apparuerunt eis » linguæ tanquam ignis [1]. » Cur igitur illic liber et litteræ : hic vero lingua et ignis? quod ille quidem abiret insectaturus peccata, calamitatesque judaïcas deploraturus : hi vero peccata orbis terrarum absumpturi exirent : propterea libellum hic accepit, qui futuras calamitates memoriæ suggereret : ignem illi accipiebant, ut orbis terrarum peccata exurerent, et cuncta delerent. Nam quemadmodum si incidat ignis in spinas, illas facile delet omnes : sic et spiritus gratia peccata hominum absumebat. Verum stupidi Judæi, dum hæc fierent, cum illos percelli oportuisset ac tremere, denique largitorem adorare, rusus amentiam suam ostendunt, et Spiritu repletos Apostolos ebrietatis accusant. « Isti enim, inquiunt, musto pleni sunt [2]. » Animadverte nequitiam hominum, et Angelorum probitatem contemplare : nam Angeli quidem cum primitias nostras ascendentes viderent, lætabantur, ac dicebant : « Attollite » portas, principes, vestras, et elevamini portæ æternales, » et introibit Rex gloriæ [3] : » homines vero descendentem ad nos Spiritus gratiam videntes dicunt ebrios esse, qui gratiam receperunt, et ne anni quidem tempestas eos repressit; nam veris tempore reperiri mustum minime potest : atqui tum ver erat. Verum illi quidem relinquantur : nos autem benigni Dei retributionem consideremus. Accepit Christus primitias naturæ nostræ, ac Spiritus gratiam nobis retribuit, et quemadmodum longo in bello fit, cum dirempta pugna fierit, et confecta pax, qui sibi invicem infensi erant, pignora mutuo sibi dant et obsides : sic et inter

[1] Act. II, 3. — [2] Ibid. 13. — [3] Psal. XXIII, 7.

Deum et naturam evenit humanam : pro pignoribus et obsidibus ipsa primitias misit, quas in cœlum tulit Christus : nobis ille Spiritum sanctum pignoris et obsidis loco remisit. Porro nos pignora et obsides habere hinc liquet : nam ex genere regio pignora et obsides esse oportet; idcirco etiam Spiritus sanctus ad nos missus est, ut qui maxime regia sit substantia, quemadmodum et qui a nobis sursum evectus est ex genere fuit ortus regio, quippe qui Davidis esset ex semine. Quamobrem non amplius pertimesco, quandoquidem sursum primitiæ nostræ sedent : idcirco licet immortalem mihi vermem objicias, licet ignem inextinctum, licet alias pœnas ac supplicia, non amplius reformido : imovero reformido equidem, verumtamen de salute mea non despero. Nisi enim magna in genus nostrum congerere bona statuisset Deus, primitias nostras sursum non assumpsisset. Antea quidem nos suspicientes in cœlum, incorporeas illas cogitantes Virtutes, vilitatem nostram facta cum supernis Virtutibus comparatione cernebamus : jamvero cum nobilitatem nostram cernere voluerimus, in cœlum suspicimus, ad regium ipsum thronum : illic enim ex nobis sumptæ primitiæ consident. Ita quoque veniet e cœlis, ut nos judicet Dei Filius : quamobrem parati simus, ne ab illa gloria excidamus. Omnino enim veniet, et non tardabit communis Dominus noster, veniet exercitus secum trahens, Angelorum agmina, ordines Archangelorum, Martyrum turmas, Justorum choros, Prophetarum et Apostolorum cœtus, et in medio spiritualium illorum exercituum ineffabili quadam et inexplicabili gloria Rex circumdatus apparebit.

VI. Omnem igitur operam adhibeamus, ut ab illa gloria non excidamus. Vultis dicam etiam ea, quæ terrorem incutient? non ut tristitiam afferam, sed ut ad meliorem frugem traducam. Tum flumen ignis ante tribunal illud

trahitur, tunc aperiuntur libri [1], judicium exercetur formidabile ac tremendum : propterea tanquam in judicio vitæ nostræ diaria leguntur, et commentarii, et multa de libris istis loquuntur Prophetæ. Ac Moses quidem ait : « Si » quidem remittis eis peccatum, remitte : sin autem, me » quoque dele de libro, quem scripsisti [2]. » Christus vero rursus ad Discipulos dicebat : « In hoc nolite gaudere, quod » dæmonia vobis subjiciuntur : gaudete autem, quod no» mina vestra scripta sunt in cœlis [3] : » et rursus propheta David : « In libro tuo omnes scribentur : dies formabun» tur ; et nemo in eis [4] : » et rursus : « Deleantur de libro vi» ventium, et cum justis non scribantur [5]. » Vides alios quidem deleri, alios vero inscribi ? vis discere non justos modo libris in illis scribi ; sed etiam peccata nostra illic esse perscripta ? Festivitatis tempus est, discamus ea, quibus possumus a supplicio liberari : terribilis est oratio, sed utilis et fructuosa : siquidem impedit ne reipsa pœnas experiamur : ergo discamus perscribi peccata, et quidquid hic locuti fuerimus, illuc statim deferri, et perscribi. Unde vero id constat ? non enim talia sunt simpliciter affirmanda ? Michæas (5) ad Judæos ait : « Væ qui provocatis Domi» num [6]. » Et quomodo, inquiunt, provocavimus eum ? In eo, quod vos dicitis : « Omnis qui facit malum, bonus est » in conspectu Domini [7]. » Improborum servorum sunt ista verba, et in iis ipse sibi complacuit : in perditis, inquit, in iis, qui non servierunt ei. « Ecce custodivimus custodias » ejus, et beatos dicimus alienos [8]. » Nos enim, inquit, quotidie servimus, et alii bonis potiuntur. Talia nimirum sæpenumero de dominis servi loquuntur : sed hominem quidem de homine ista dicere, non ita grave est, tametsi est

[1] Dan. IV, 10. — [2] Exod. XXXII, 32. — [3] Luc. X, 20. — [4] Psal. CXXXVIII, 16. — [5] Id. LXVIII, 29. — [6] Malac. II, 17. — [7] Id. III, 14. — [8] Ibid. 4.

grave : de communi vero totius orbis terrarum Domino hæc proferre, de misericordi ac benigno Domino, nulla non graviori mulcta, nullo non extremo supplicio vindicandum est. Sed ut intelligas ejusmodi verba perscribi, audi quid dicat Propheta : « Ecce scripta sunt hæc in libro » viventium in monumentum in conspectu Dei [1]. » Scribuntur autem, non quod Deus in memoriam revocet diem, vel tanquam criminis probandi causa, et accusationis firmamentum librum proferat. Fortasse mentem vestram timore concussi; non vestram, sed meam prius. Age igitur orationem absolvam, vel potius timorem exolvam : imo-vero non exolvam, sed leniam; volo enim maneat, et mentem vestram purget, sed imminuam illum, ne sit intolerabilis. Quanam erga ratione poterimus imminuere? si non modo perscribi peccata sed etiam deleri demonstraverimus. Nam in judicio quæcumque dixerit in commentariis ille, qui litigat, omnino scribuntur in perpetuum, nec amplius deleri possunt : at in illo libro, licet mala quæpiam dixeris, si volueris, rursus delentur. Unde hoc liquet? ex Scriptura. « Averte enim, inquit, faciem tuam a peccatis » meis, et omnes iniquitates meas dele [2]. At nemo quod scriptum non est, delere potest : itaque quoniam scripta fuerant, deleri precatur. Docet autem et alius quidam, quonam pacto deleantur, ita dicens : « Eleemosynis et fide » purgantur peccata [3] : » non tantum delentur, sed etiam purgantur, sic ut nec ullæ reliquiæ maneant deletionis. Neque vero quæ post baptismum scripta sunt, tantum delentur; sed etiam quæ ante lavacrum scripta fuerant, illa omnia baptismi aqua et Christi cruce delentur, sicut et Paulus ait : « Delens, quod adversus nos erat, chirographum, » quod erat contrarium nobis : et ipsum tulit de medio, » affigens illud cruci [4]. » Vides quo pacto deletum fuerit illud

[1] Malac. III, 16.— [2] Psal. L, 11.— [3] Prov. XV, 27. — [4] Coloss. II, 14.

chirographum? neque deletum tantum, sed etiam diruptum est, cum illud crucis clavi consciderint, sic ut inutile redderetur. Verum illa quidem gratia et benignitate virtutis Christi crucifixi cuncta deleta sunt : quæ vero post baptismum commissa sunt, multo indigent studio, ut rursus deleantur; quandoquidem neque secundum est lavacrum, sed lacrymis indigent nostris, pœnitentia, confessione, eleemosyna, precibus, aliisque generibus omnibus pietatis : sic etiam post baptismum delentur peccata, multo cum labore et fatigatione. Omnem igitur adhibeamus diligentiam; ut ea deleamus ex hoc tempore, et in altera vita subeundis probris ac suppliciis liberemur. Licet enim sexcenta peccata commiserimus, si velimus, has omnes poterimus sarcinas peccatorum deponere. Velimus ergo; multo enim melius est, ut modico hic exantlato labore ab inevitabili supplicio liberemur, quam ut ubi hoc perbrevi tempore oratio ac desidiæ indulserimus, in pœnas illas æternas incidamus. Sed jam tempus est, ut quæ dicta sunt recenseamus. Objurgavimus eos, qui semel tantum per annum huc veniunt, quod denudatam esse matrem sinant; veterem illis historiam, maledictionem, et benedictionem in memoriam revocavimus : de judaïcis festivitatibus disseruimus, et qua de causa ter in anno sibi apparere jubeat Deus Judæos : diximus festivitatem esse quovis tempore, Pentecosten, item Pascha, et Epiphaniam : diximus conscientiam puram efficere festivitatem, non dierum temporumve conversionem. Inde digressi sumus ad dona de cœlo demissa, reconciliationis hoc indicium esse diximus : ostendimus adesse Spiritum sanctum ex remissione peccatorum, ex responsione facta pastori, ex sapientiæ scientiæque sermone, ex ordinationibus, ex mystico sacrificio : diximus obsides mutuos ac pignora nos retinere : causam addidimus, ob quam sublata nunc sunt e medio signa : tremendi postea

judicii memoriam renovavimus, ac eorum, qui tunc aperiuntur, librorum, et quemadmodum omnia peccata nostra perscribantur : ostendimus rursus ea deleri, si velimus. Horum omnium recordamini : si vero fieri non potest ut omnium, sermonis illius de libris omnium loco recordamini, et quæcumque responderitis, tanquam habeatis eum, qui adsit, et ea scribat, ita caute loquimini, ac semper recentem horum verborum memoriam conservate : ut eorum quidem, quorum nomina scripta sunt in libro justorum, recte factorum numerum augeatis; quorum autem multa inibi peccata sunt scripta, hic ea, nemine sciente, delentes divulgationem illam effugiamus. Possumus enim, ut ostendimus, adhibito studio, precibus, ac ferventi devotione, quæ scripta sunt, omnia peccata delere. Hoc igitur quovis tempore studeamus, ut cum illuc abierimus, aliquam obtinere veniam possimus, et omnes inevitabiles pœnas effugere : quibus nos utinam omnes liberatos regnum cœlorum obtinere contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, et Spiritui sancto, gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

De sancta Pentecoste.

I. Magna sunt [1], dilectissimi, nec ulla possunt humana oratione comprehendi, quæ nobis hodierno die a benignissimo Deo impertita sunt dona. Quamobrem omnes communiter gaudeamus, et lætitia exultantes Dominum nos-

[1] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 492-493.

trum laudemus. Festivitas enim publicusque conventus nobis est dies hodiernus. Nam quemadmodum in quatuor anni tempestatum ac solstitiorum vicissitudine alteri succedit altera : sic nimirum et in Ecclesia Domini festivitas dum festivitati succedit, ad sese mutuo nos transmittunt. Nuper itaque festum crucis celebravimus, passionis, resurrectionis, ac deinde Domini nostri Jesu Christi in cœlos ascensus; hodie tandem ad ipsum culmen bonorum provecti sumus; ad ipsam metropolim festorum evasimus; ad fructum ipsum dominicæ promissionis pervenimus. « Si »enim abiero, inquit, ego alium Paracletum mittam vo»bis [1], » et « Non relinquam vos orphanos [2]. » Vides sollicitudinem? videtis ineffabilem benignitatem? Ante hos dies in cœlum ascendit, regium thronum recepit, sedem ad Patris dexteram recuperavit; et hodie nobis sancti Spiritus adventum largitur, ac per ipsum de cœlis sexcenta nobis bona suppeditat. Quid enim, quæso, eorum quibus salus nostra continetur, non per Spiritum dispensatum est nobis? Per ipsum a servitute liberamur; in libertatem vocamur; in adoptionem deducimur; ac denuo, ut ita dicam, fingimur : grave fœtidumque peccatorum onus deponimus. Per Spiritum sanctum sacerdotum cernimus choros : doctorum ordines habemus : ab hoc fonte manant et revelationum donationes, et gratiæ sanitatum, et reliqua omnia, quibus Ecclesia Dei condecorari solet, inde promuntur. Hoc illud est, quod clamat Paulus his verbis : « Hæc omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens »privatim singulis, prout vult [3] : »prout vult, inquit, non prout jubetur : dividens, non divisus, auctorem se præbens, non auctoritati subjectus. Eamdem quippe potestatem, quam Patrem habere testatus est, hanc et Spiritui sancto Paulus attribuit. Et quemadmodum de Patre dicit,

[1] Joan. XVI, 7. — [2] Id. XIV, 18. — [3] I Cor. XII, 11.

« Deus vero est, qui operatur omnia in omnibus [1] : » sic et de Spiritu sancto, « Hæc omnia, inquit, operatur unus atque idem Spiritus, dividens privatim singulis, prout vult. » Vides-ne tu perfectam potestatem? quorum enim natura est una, haud dubium, quin eorum una sit auctoritas : et quorum æqualis honoris est majestas, eorum et virtus ac potestas est una. Per hunc peccatorum remissionem obtinuimus : per hunc sordes omnes abstersimus : per hujus donationem ex hominibus Angeli facti sumus, qui ad gratiam accurrimus, non natura mutati, sed quod multo est mirabilius, in natura permanentes humana Angelorum conversationem exhibemus. Tanta siquidem virtus est Spiritus sancti. Et quemadmodum ignis iste, qui sensu percipitur, ubi molle lutum ceperit, rigidam illud testam efficit : sic nimirum et ignis Spiritus cum animam probam occuparit, licet eam luto molliorem receperit, ferro duriorem illam reddit; etenim eum, qui paulo ante peccatorum fæce pollutus erat, continuo sole ipso efficit clariorem. Atque hoc illud est, quod beatus nos docebat Paulus, cum clamaret, ac diceret : « Nolite errare : neque fornicarii, neque » idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque » masculorum concubitores, neque fures, neque ebriosi, » neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt [2]. » Et cum omnia ferme improbitatis genera enumerasset, eosque, qui se his peccatis obstrinxerint, alienos fieri a regno Dei docuisset, continuo subjecit : « Et hæc quidem » fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justifi- » cati estis [3]. » Quo pacto, quave ratione? dic quæso : hoc enim illud est quod quæritur. « In nomine Domini Jesu » Christi, inquit, et in spiritu Dei nostri [4]. » Vides virtutem Spiritus sancti, charissime? Vides ut omnem hanc iniquitatem Spiritus sanctus deleverit, eosque qui prius a pecca-

[1] 1 Cor. xii, 6. — [2] Id. vi, 9, 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid.

tis suis proditi erant, subito ad summos honores evexerit?

II. Quis ergo pro merito lugeat ac deploret eos, qui blasphemiis Spiritus sancti appetunt majestatem ac Numen, qui tanquam furiosi quidam et amentes ne beneficiorum quidem magnitudine ab hac sua ingrati animi improbitate revocantur; imo adversus propriam ipsorum salutem omnia machinari non verentur, atque a Domini majestate dejectum, quantum in ipsis est, in creaturarum redigere ordinem moliuntur? Quos equidem lubens sic interrogaverim: « Quid tandem causæ est, heus vos, cur bellum tam acerbum adversus Spiritus majestatem inductum habeatis, vel potius adversus vestram ipsorum salutem : neque vobis in mentem venire patiamini, quæ Discipulis a Salvatore sunt dicta? « Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes » eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti [1]. » Vides æqualem honore majestatem? Vides concordiam exacte descriptam? vides ut indivisa sit Trinitas? num uspiam discrimen aut immutatio imminutiove? quid vos Domino verbis nova quædam mandata adjungere audetis? An vero nescitis in negotiis etiam humanis si quis forte conatus sit, aut eo sit progressus audaciæ, ut a rege missis litteris quidquam adjiciat, detrahatve, qui ejusdem alioquin est generis nobiscum, ejusdemque consors naturæ, solere illum extremo supplicio mulctari, nullaque posse ratione a merita pœna vindicari? Quod si tantum in hominis negotiis periculum imminet, quam tandem veniam obtinebunt, qui usque eo prosiliunt arrogantiæ, ut quæ a communi Salvatore nostro sunt dicta, corrumpere moliantur, neque Paulum, qui loquentem in se Christum habet, audire dignentur clara voce clamantem ac dicentem : « Oculus non vidit » et auris non audivit, et in cor hominis non ascenderunt » quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum [2]? » Si ergo

[1] Matth. XXVIII, 19. — [2] 1 Cor. II, 9.

neque oculus vidit, neque auris audivit, neque cor capere potuit cognitionem bonorum, quæ ipsum diligentibus sunt parata, unde, quæso, fieri poterit, o beate Paule, ut nos eorum cognitionem assequamur? Expecta paulisper : tum tu illum ipsum audies hoc dicentem. Itaque adjecit dicens : « Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum [1] : » neque vero hic substitit; sed ut potentiæ magnitudinem indicaret, et quo pacto ejusdem sit substantiæ atque Pater et Filius : « Spiritus enim, inquit, omnia scrutatur, etiam profunda » Dei. » Deinde cum exemplis humanis accuratiorem doctrinam inserere animis nostris vellet, adjecit : « Quis enim » hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis » qui in ipso est? sic et quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi » spiritus Dei [2]. » Vides eximiam perfectamque doctrinam? quemadmodum, inquit, ea, quæ in mente sunt hominis fieri nequit, ut alter noverit, sed ipse res suas novit solus : sic et quæ Dei sunt nullus novit nisi spiritus Dei, quod maximum est valdeque idoneum ad ostendendam Spiritus dignitatem. Exemplum enim attulit, quasi hoc innueret : « Fieri non potest, ut quis hominum ea, quæ in sua mente sunt, unquam ignoret. Ut igitur fieri hoc non potest : sic et ea quæ Dei sunt tam exacte Spiritus sanctus novit. » Sed negari non potest, quin his etiam verbis beatus iste illos tangat, qui ob anticipatam suam opinionem cum salutis suæ detrimento tantum bellum Spiritus dignitati se indixisse declarant, quantumque situm in ipsis est, eum supremi dominatus dignitate privant, atque ad creaturarum dejiciunt vilitatem. Verumtamen licet illi contentionis studio ducti Scripturæ sacræ verbis adversarios sese opponant, nos divina documenta velut oracula de cœlo missa suscipientes, debitas laudes offeramus : et cum recta fide etiam veritatis exactam cognitionem præ nobis feramus. Atque ad eos

[1] 1 Cor. II, 10. — [2] Ibid. 12.

quidem revincendos, qui ea, quæ Spiritus sancti responsis contraria sunt, docere non dubitant, sufficiunt ea quæ dicta sunt : verumenimvero cujus rei gratia tantorum causam bonorum non statim post suam in cœlos ascensionem Dominus sit largitus, sed paucos dies prius siverit expectare, ac solos manere Discipulos domi, tum deinde spiritus gratiam demiserit, operæ-pretium facturi videmur, si dilectioni vestræ referamus : non enim temere, neque sine causa factum est illud. Nam quoniam genus humanum vidit non tanto in pretio habere, quæ sunt in manibus bona, neque pro dignitate ea colere, quæ jucunda simul et magna videantur, nisi etiam contrariorum occursus irrepserit: exempli causa, dicendum enim est apertius, qui sano est ac vegeto corpore, neque sentit, neque scire potest exacte, quanta illi sanitas bona largiretur, nisi infirmitate obrepente morbum etiam fuerit expertus : et qui diem rursus aspicit, lumen tanti non facit, nisi succedentes nocti tenebras senserit. Etenim contrariorum experientia magistra nos aperte docet, qualia sint ea, quibus antea fruebamur. Idcirco nimirum tum quoque, quandoquidem præsente illo sexcentis bonis Discipuli potiti erant, et quod cum illo versati fuissent, dies jucundissime transigebant. Omnes enim incolæ Palestinæ tanquam ad luminaria quædam oculos suos ad eorum ora convertebant, quando et mortuos ad vitam revocabant, et leprosos mundabant, dæmones expellebant, morbos curabant, aliaque multa miracula edebant : quoniam igitur ita illustres erant et celebres, propterea ad tempus eos permisit ab ejus virtute sejungi, cujus auxilio nitebantur : ut cum eo fuissent destituti, tum quantum illis ejus bonitatis præsentia prodesset, ediscerent, ut cum præteritorum bonorum magnitudinem perspexissent, majori cum studio Paracleti donationem exciperent. Etenim illos mœrentes consolatus est, et propter

magistri discessum lugentes ac tristitia repletos, suæ lucis radiis illustravit, prope jacentes erexit, mœroris caliginem discussit, et anxietatem omnem depulit. Quandoquidem namque dominicam vocem audierant, « Euntes docete om- » nes gentes [1] : » dubitabant autem deinceps et ignorabant, quo proficisci quemque oporteret, et in quanam orbis terrarum regione verbum Dei prædicare; in specie linguarum Spiritus sanctus advenit, singulis orbis terrarum regiones docendas distribuit, atque impertitæ linguæ opera tanquam in tabula eorum fidei commissi magistratus ac magisterii leges descripsit. Propterea in specie linguarum spiritus advenit : neque idcirco tantum, sed ut veteris etiam historiæ memoriam nobis refricaret. Cum enim olim homines superbia elati turrim extruere voluerint, quæ ad cœlum usque pertingeret, et invecta divisione linguarum pravam illorum coïtionem et concordiam dissiparit Deus : idcirco nunc quoque in specie ignearum linguarum ad eos advolat Spiritus sanctus, ut per illum orbem terrarum divisum conjungat. Et accidit res nova simul ac mira : ut enim tum antiquitus linguæ terrarum orbem diviserunt, et malam concordiam in dissidium converterunt; ita nunc quoque terrarum orbem linguæ copularunt, et quæ dissidebant in concordiam reduxerunt. Itaque in specie linguarum idcirco advenit : tanquam ignis autem linguæ erant, quod sylvescentes in nobis peccatorum spinæ succrevissent. Nam quemadmodum terra fertilis ac pinguis, si minime colatur, magnam spinarum sylvam profundit : sic et natura nostra, quæ a creatore suo bona est condita, et ad virtutis fruges idonea, eo quod neque pietatis aratrum, neque cognitionis Dei semen excepisset, quasi spinas quasdam et aliam inutilem sylvam impietatem produxit. Et quemadmodum sæpe propter spinarum multitudinem, ac malorum grami-

[1] Matth. XXVIII, 19.

num terræ facies ne apparet quidem : sic et animæ nostræ nobilitas puritasque minime apparebat, quousque naturæ humanæ agricola venisset, et ipsam immisso spiritus igne perpurgasset, atque, ut ad excipiendum cœleste semen idonea redderetur, effecisset.

III. Tanta sunt, hisque multo plura, quæ nobis hujus diei beneficio bona obvenerunt. Quæ cum ita sint, oro, obtestorque vos, pro dignitate congestorum in nos bonorum, festum nos quoque celebremus, non januam coronantes, sed animas comentes; non forum tapetibus exornantes, sed animam splendidam virtutis amictu reddentes, ut hoc pacto possimus et spiritus gratiam suscipere, et fructus inde pullulantes decerpere. Quis porro ille fructus est spiritus? audiamus Paulum dicentem : « Fructus autem » spiritus est charitas, gaudium, pax [1]. » Vide quanta sit accuratio in verbis, quanta in doctrina convenientia : præmisit charitatem, tum deinceps ea quæ consequuntur commemoravit : radicem fixit, ac deinde fructum indicavit : fundamentum jecit, ac deinde ædificium imposuit; a fonte initium duxit, et mox ad fluvios devenit. Non enim fieri potest, ut gaudii materia nos commoveat, prius quam aliorum prosperitatem nostram ducamus, et proximi bona propria reputemus : hæc vero non aliunde promanare queunt quam quod charitatis vis prævaluerit, atque dominatus. Charitas radix est, et fons materque cunctorum bonorum : etenim tanquam radix sexcentos virtutum ramos germinat, quasi fons multos latices profundit, et ut mater gremio suo ad se confugientes arcte complectitur. Quod quidem cum beatus Paulus probe nosset, fructum spiritus eam appellavit : alibi vero tantam detulit ei prærogativam, ut eam legis plenitudinem appellarit : « Plenitudo enim, » inquit, legis est charitas [2]. » Enimvero ipse omnium domi-

[1] Gal. v, 22. — [2] Rom. xiii, 10.

nus tanquam descriptionem sufficientem, et fide dignum specimen, ut quis se ipsius discipulum probaret, non aliud quam quod a charitate petitur, nobis proposuit, cum dixit : « In hoc cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, si » dilectionem habueritis ad invicem [1]. » Quamobrem ad ipsam, quæso, confugiamus omnes, eique adhæreamus, et cum ipsa festivitatem hanc excipiamus. Ubi enim charitas, animæ cessant defectus; ubi charitas, alieni a ratione mentis insultus sedati sunt. « Charitas, inquit, non agit perpe- » ram, non inflatur, non est ambitiosa [2] : » charitas malum proximo non infert : ubi charitas dominatur, nuspiam Caïn cernitur, qui fratrem occidat. Tolle fontem invidiæ, et malorum omnium flumen sustulisti : exscinde radicem, et fructum simul excidisti. Hæc vero eo dicuntur a me, quod de iis qui invident, magis sim sollicitus, quam de iis quibus invidetur. Illi enim sunt, qui maximam faciunt jacturam, multamque sibi perniciem invehunt; nam illis quidem quibus invidetur, illud, siquidem velint, materiam affert coronarum, quod invidiam patiantur, Ac vide, quæso, quo pacto justus Abel celebretur laudibus, et in dies præconiis efferatur, quod cædis causa celebris nominis occasionem attulerit. Atque hic quidem post obitum etiam per sanguinem audacter loquitur, et clara voce parricidam accusat [3] : ille autem superstes videlicet operum fructum per operum mercedem recepit, et gemens tremensque vitam in terris traduxit. At hic interfectus et jacens in terra, post obitum etiam majore cum fiducia loquendi facultatem ostentabat. Et quemadmodum illum sic afficiebat peccatum, ut etiamnum vivens infelicius mortuis vitam degeret : sic et istum post mortem etiam virtus illustriorem reddidit. Quocirca nos quoque ut majorem et hic et illic fiduciam nobis conciliemus, ut ampliorem ex hac

[1] Joan. XIII, 35. — [2] 1 Cor. XIII, 4. — [3] Gen. IV, 10.

festivitate lætitiam decerpamus, omnia quidem animæ sordida vestimenta rejiciamus, præcipue vero nos invidiæ veste spoliemus. Licet enim sexcentorum recte factorum meritum cumulasse videamur, si nobis hæc acerba tetraque lues negotium facessat, in nihilum cuncta recident. Faxit Deus ut ejus nos omnes expertes simus, atque illi maxime qui hodierna die per gratiam lavacri veterem peccatorum amictum adjecerunt, et ipsius solis radiis æmulum jam possunt lumen effundere. Vos igitur hortor, qui hodie in adoptionem transcripti estis, qui splendidum hunc amictum induistis, omni custodia, quo nunc præditi estis, splendorem conservate, atque omni ex parte diabolo aditum intercludite, ut copiosiori Spiritus gratia percepta fructificare possitis unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum : ut efficiamini digni qui cum fiducia Regi cœlorum occurratis, cum venturus fuerit, omnique sermone sublimiora bona distributurus illis, qui præsentem vitam cum virtute transegerint in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

In eos, qui ad synaxim non occurrerunt, et quod Filius Patri sit consubstantialis, demonstratio, quodque ea, quæ humiliter, ab eo dicta sunt et facta, non propter imbecillitatem potentiæ, vel ut minor censeatur, facta sint, et dicta, sed propter diversas dispensationis rationes : ex disputatione de incomprehensibili et consequenter.

I. Iterum Circensia [1], iterumque nobis imminutus est conventus : imo vero quandiu vos adestis, fieri nequit, ut imminuatur. Nam sicut agricola, si fruges adultas viderit et maturas, quod cadant folia, non admodum curat : sic nimirum et ego cum fructus nobis adsit, non ita doleo, dum folia nobis abripi cerno. Mihi quidem propter illorum negligentiam dolet, verumtamen conceptum ob illos dolorem mitigat vestræ alacritas charitatis. Enimvero illi quantumvis advenerint aliquando, ne tum quidem adsunt, sed hic quidem corpus eorum est situm, mens autem foris vagatur : at vos licet absitis aliquando, tunc etiam adestis : corpus enim vestrum foris, mens autem hic vestra versatur. Statueram equidem prolixam in illos orationem habere; sed ne, dum minime præsentes, nec audientes increpo, cum umbra videar depugnare, his sermonibus in illorum adventum reservatis, ad consuetum Scripturæ pratum ac pelagus charitatem vestram deducere, Deo favente, conabor. Sed attendite animum, atque vigilate : nam inter eos quidem, qui navigant, licet dormiant omnes, si solus vi-

[1] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 597-602.

gilet gubernator, nullum est periculum, dum illius vigilantia et ars navigio pro omnibus sufficit : hic vero non ita : sed licet vigilet orator, nisi vigilantiam eamdem exhibeant auditores, demersus hic sermo noster peribit, neque mentem ullam, a qua possit excipi, nanciscetur. Quapropter sobrios esse nos ac vigilantes oportet : siquidem præstantioribus in rebus negotiatio nostra consistet, nec ad aurum, vel ad argentum, vel ad res pereuntes, sed ad futuram vitam et cœlestes thesauros adipiscendos navigamus : multoque plures hic quam in mari vel in terra sunt viæ : quod si quis accurate illas tenere nesciverit, acerbissimum naufragium patietur. Quotquot igitur nobiscum navigatis, ne confidentiam vectorum, sed vigilantiam et sollicitudinem exhibete gubernatorum : nam et illi dum, dormientibus cæteris omnibus, ad gubernacula sedent, non vias tantum in aquis circumspiciunt, sed et in cœlum ex tanto respiciunt intervallo, ac veluti manu quadam a stellarum cursu deducti, navim cum securitate moderantur : neque pelagus imperitus ullus interdiu tam intrepide posset intueri, atque illi tranquille media nocte, cum mare terrorem magis incutit, vigilantes pacate suam artem exercent, et non semitas solum inter undas, neque cursus astrorum, sed et ventorum exitus circumspiciunt : tantaque virorum illorum est sapientia, ut sæpe ventorum impetum vehementius ingruentem ac navigium subversum, crebis velorum mutationibus excipientes, solerter periculum omne depellant, et violentis ventorum incursibus artem suam opponentes tempestati navim eripiant. Quod si pro mundanis illi rebus hoc sensibile mare navigantes, animo semper sunt adeo vigilanti, multo magis ita nos esse comparatos oportet : cum periculum negligentibus majus immineat, majorque sit securitas vigilantibus. Nam neque ex asseribus nostra hæc cymba compacta est, sed ex divi-

nis est conglutinata Scripturis, nec illam stellæ superne deducunt, sed hanc nobis Sol justitiæ navigationem moderatur : neque Zephyri flatus sed lenem Spiritus auram præstolantes ad gubernacula sedemus.

II. Vigilemus itaque, viasque circumspiciamus, nam de Unigeniti gloria rursus nobis est sermo, siquidem hominum, Angelorum, Archangelorum et omnis, ut summatim dicam, creaturæ captum incredibilem in modum superare substantiam Dei, nec ab illa comprehendi posse, atque Unigenito soli, simulque Spiritui sancto cognitam et perspectam esse ostendimus : nunc autem ad alteram partem certaminis oratio traducitur : quærimus enim an ejusdem virtutis, an ejusdem potentiæ sit, an ejusdem cum Patre substantiæ Filius : imovero non quærimus, sed Christi beneficio jam invenimus, et firmiter tenemus, sed ad hoc ipsum demonstrandum iis, qui impudenter his obsistunt, jam nos accingimus. Enimvero pudet me, ac rubore suffundor, cum ejusmodi sum orationem ingressurus : quis enim nos non rideat, qui res adeo claras probare ac demonstrare conemur? quis eos non damnet, qui quærunt num consubstantialis Patri sit Filius? id enim est non Scripturis solum, sed et communi hominum omnium sententiæ ac rerum naturæ adversari. Nam ejusdem esse substantiæ genitum atque genitorem, non in hominibus solum, sed et in cunctis animantibus et in arboribus cernere licet. Annon igitur absurdum est, si cum in plantis, in hominibus et animalibus immota lex ista maneat, in Deo tantum eam movere velis et subvertere? Sed ne videamur ex rebus tantum, quæ apud nos sunt, hæc confirmare, age ductis ab ipsis Scripturis argumentis id ostendamus, et de his sermonem instituamus. Neque enim nos, qui persuasi sumus, sed illi increduli risu digni judicabuntur, qui rebus adeo claris et evidentibus se oppo-

nunt, ac veritatis adversantur. Quas tu res claras, inquiunt, narras? si enim quia Filius dicitur, consubstantialis est Patri, poterimus nos quoque consubstantiales esse : nam et nos filii dicimur : « Ego enim dixi, inquit, » Dii estis et filii Excelsi omnes [1]. » O impudentiam! o dementiam summam! quam evidenter suam in omnibus insaniam produnt. Cum de incomprehensibili Dei substantia sermonem institueremus, hoc sibi vindicare contendebant, quod Unigeniti erat solius, quasi nimirum ita Deum perfecte noverint, ut se ipsum novit ipse : jamvero cum de gloria Unigeniti verba facimus, ad suam illum deprimere vilitatem contendunt, aiuntque : « Nos etiam filii appellamur : » nec tamen plane nos istud consubstantiales Deo reddit. Tu filius appellaris, at ille est : hic appellatio, illic res ipsa : tu filius appellaris; sed unigenitus ut et ille non appellaris; sed in sinu Patris non versaris, sed non es splendor gloriæ, neque figura substantiæ [2], neque Dei forma existis. Si ergo tibi non persuaserit illud prius, hæc et his multo plura persuadeant, quæ nobilem ejus originem illam testantur. Quando enim substantiam suam a paterna vult ostendere nulla ex parte diversam, « Qui » vidit me, inquit, vidit Patrem [3] : » quando propriam virtutem, « Ego, inquit, et Pater unum sumus [4] : » quando potestatis æqualitatem, » Sicut enim Pater suscitat mortuos, » et vivificat : sic et Filius quos vult vivificat [5] : » quando cultus identitatem, « Ut omnes honorificent Filium, sicut » honorificant Patrem [6] : » quando demum in legum mutationibus auctoritatem, « Pater meus, inquit, operatur, et » ego operor [7]. » At isti, his omnibus prætermissis, dum nomen Filius proprie non accipiunt, quia et ipsi filiorum sunt appellatione decorati, ad eamdem Filium deprimunt

[1] Psal. LXXXI, 6. — [2] Hebr. I, 3. — [3] Joan. XIV, 9. — [4] Id. X, 30. — [5] Id. V, 21. — [6] Ibid. 23. — [7] Ibid. 17.

vilitatem aiuntque : « Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi » omnes. » Quando igitur propter hanc filii appellationem nihil amplius, quam tu, habere Filium affirmas, et hac ratione fieri ut ne verus quidem sit filius, etiam propter appellationem Dei, quoniam et hoc tibi nomen impertivit, nihil amplius, quam tu, Patrem habere fortasse contendes. Ut enim filius vocatus es, sic et deus es vocatus : at quemadmodum deus vocatus dicere non audes nudum illic esse nomen, sed verum esse Deum Patrem fateris : ita neque de Filio cum agitur, aude te ipsum in medium inferre ac dicere : « Filius ego quoque sum vocatus : cumque minime sim ejusdem substantiæ, neque ejusdem ille debet esse » : nam quæ sunt enumerata cuncta verum illum esse Filium ejusdem substantiæ cum genitore demonstrant. Quando enim ejusdem esse cum illo formæ atque ejusdem figuræ dicit, quid aliud quam substantiæ non esse ulla ex parte diversitatem ostendit ? Nam neque forma est in Deo, neque facies : quemadmodum ista dicis, inquit, dic etiam contraria, quænam tandem contraria ? cujusmodi est, quod Patri supplicet : nam si ejusdem virtutis est, ejusdemque substantiæ, ac per potestatem omnia peragit, quam ob causam supplicat ?

III. Ego vero non hæc solum dicam, sed et alia quæcumque humilia de ipso dicta sunt, diligenter omnia proponam, si primum illud dixero, mihi quidem eorum, quæ humiliter de ipso sunt dicta, multas et justas proferendas causas suppetere, te autem eorum, quæ sublimia sunt atque gloriosa, nullam aliam posse occasionem afferre, quam quod suam nobis voluerit nobilitatem indicare : quandoquidem id ni ita se habeat, pugna erit et certamen in Scripturis. Nam quod ait : « Sicut Pater suscitat mortuos, » et vivificat ; sic et Filius quos vult vivificat [1], » et quæ-

[1] Joan. v, 21.

INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES LIBRARY ST. MICHAEL'S COLLEGE

cumque alia dixi, et quod rursus oret, cum illud ei fuerit agendum, contrarium est : sed si causas aperuero, sublata omnis erit occasio dubitandi. Quænam igitur sunt causæ, cur cum ipe, tum Apostoli de ipso humilia multa dixerint? Prima quidem causa et maxima, quod ipse carne indutus fuerit, ac tum illis, qui tunc erant, tum quicumque post futuri erant, omnibus fidem facere vellet, non umbram aliquam esse, neque figuram tantum id, quod cernebatur, sed veritatem naturæ. Si enim cum tot humilia et humana dixerint Apostoli, et ipse de se ipso, potuit tamen diabolus miseris aliquot hominibus et ærumnosis persuadere, ut dispensationis rationem negarent, et eum carnem non suscepisse dicere auderent, atque omne humanitatis fundamentum tollerent : si nihil istorum dixisset, quam pauci fuissent, qui non in barathrum hoc incidissent? Non audis etiamnum Marcionem dispensationem in carne negantem, Manichæum, Valentinum, et multos alios? Ideo multa humana loquitur, humilia, et ab illa ineffabili essentia aliena, ut dispensationis rationi fidem astruat : in id enim summo studio diabolus incumbebat, ut hanc fidem ex hominum mentibus evelleret, cum probe nosset, si fidem dispensationis sustulisset, de plerisque rebus nostris actum fore. Est et altera præter istam causa, nimirum infirmitas auditorum, quodque illi qui tum primum ipsum videbant, ac tum primum audiebant, sublimiores capere dogmatum sermones minime possent. Enimvero non sola niti conjectura, quod dico, ex ipsis demonstrare Scripturis, et docere conabor. Si quid forte magnum et sublime, suaque dignum gloria locutus esset : quid dico magnum et sublime atque ipsius gloria dignum? si quid forte dixisset quod naturam humanam excederet, perturbabantur, scandalizabantur : sin autem humile quidpiam et humanum, accurrebant, ac sermonem admittebant. Ubinam tandem id videre est?

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

Apud Joannem præcipue, cum enim dixisset ipse : « Abra-»ham pater vester exultavit, ut videret diem meum : et »vidit, et gavisus est. Quadraginta, inquiunt, annos non-»dum habes et Abraham vidisti[1]? » Vides ut erga illum tanquam nudum hominem affecti essent? Quid igitur ipse? « Antequam Abraham fieret, inquit, ego sum : et tulerunt »lapides, ut jacerent in eum : » cumque de mysteriis prolixe dissereret, ac diceret : « Et panis quem ego dabo pro »mundi vita, caro mea est[2], » aiebant : « Durus est hic »sermo, quis potest eum audire? et multi Discipulorum »ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant[3]. » Quid ergo, quæso, faciendum illi fuit? an sublimioribus perpetuo verbis immorandum, ut prædam absterreret, atque omnes a doctrina sua repelleret? at hoc Dei benignitatis non fuit. Nam et rursus cum dixisset : « Qui sermonem »meum audit, mortem non gustabit in æternum[4], » aiebant : « Nonne bene diximus nos, quia dæmonium habes? Abra-»ham mortuus est, et Prophetæ mortui sunt, et tu dicis : »Qui sermonem meum audit, mortem non gustabit[5]? » Et quid mirum, si multitudo sic affecta erat, cum in ea sententia principes ipsi essent? Nicodemus quidem, qui et ipse princeps erat, et multa cum benevolentia ad ipsum venerat dixeratque ; « Scimus quia a Deo venisti magister[6], » sermonem de baptismate capere minime potuit multo illius imbecillitate majorem : cum enim dixisset Christus : « Nisi »quis natus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest videre »regnum Dei[7], » sic in humanas incidit suspiciones, ut diceret : « Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? »numquid potest in ventrem matris suæ iterum introire et »renasci[8]? » Quid igitur Christus? « Si terrena dixi vobis, »et non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia crede-

[1] Joan. VIII, 56, 57. — [2] Id. VI, 52. — [3] Ibid. 61 et 67. — [4] Id. VIII, 51. — [5] Ibid. 52. — [6] Id. III, 2. — [7] Ibid. 5. — [8] Ibid. 4.

tis[1]? » quasi se defenderet, ac rationem redderet, cur non perpetuo de superna nativitate verba faceret. Sub ipsum rursus passionis tempus, post sexcenta miracula, post multam illam potentiæ suæ declarationem, cum diceret : « Videbitis Filium hominis venientem in nubibus[2], » non ferens dictum illud pontifex, scidit vestimenta sua : quonam igitur modo verba fieri apud istos oportuit, qui nihil sublime tolerarent? Nihil quippe mirum, si hominibus, qui humi serpebant, et adeo imbecilles erant, nihil omnino de se magnum aut sublime proferret.

IV. Sane quidem sufficerent ea, quæ dicta sunt, ad ostendendum hanc fuisse causam et occasionem, cur adeo vilia tunc et abjecta proponeret : verumtamen ex altera parte conabor idipsum reddere manifestum. Ut enim si quando magnum quid et sublime pronuntiasset Christus, offendi illos, perturbari, resilire, convitiari, ac refugere vidistis, ita si quando quid humile abjectumque dixisset, accurrisse illos; et doctrinam admisisse conabor ostendere. Illi enim ipsi, qui resiliebant, cum rursus diceret : « A me » ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater meus loquor[3], » statim accurrerunt, et cum indicare vellet Evangelista propter verborum humilitatem illos credidisse, indicium adjunxit dicens : « Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum : » atque aliis pluribus in locis ita evenisse comperiemus : ideo multa sæpe humanitus loquebatur, et rursus non humanitus, sed ut Deum decebat, atque ipsius nobilitas exigebat : cum ut auditorum imbecillitati se attemperaret, tum ut dogmatum sinceritati provideret. Etenim ne forte, si semper ita se demitteret, quam de ipsius dignitate concipi par est, apud posteros opinio læderetur, ne illam quidem partem neglexit, sed tametsi fore prævidebat, ut minime sibi obtemperarent, sed conviciarentur ac resilirent,

[1] Joan. III, 12. — [2] Matth. XXVI, 64. — [3] Joan. XII, 50.

dixit tamen, cum ut illud quod indicavi constitueret, tum ut causam aperiret, ob quam illis et humilia verba commiscuit : hæc nimirum erat, quod dictorum magnitudinem capere nondum possent. Et sane nisi hoc constituere in animo habuisset, supervacaneum fuisset dogmatum sublimium doctrinam illis proponere, qui neque aures præbere, neque animum adhibere voluissent : jamvero tametsi minime illis prodesset, nos quidem certe erudiebat, et ut convenienti opinione de illo imbueremur, efficiebat; illudque persuadebat in causa fuisse, ut ad tantam humilitatem orationem traduceret, quod sublimitatis eorum, quæ dicebantur, nondum capaces essent. Cum igitur eum videris humilia loqui, ne ad essentiæ vilitatem, sed ad imbecillitatem auditorum ipsum sese attemperare puta. Vultis et tertiam causam afferam? Non enim tantum ob carnem qua circumdatus erat, neque ob auditorum imbecillitatem, sed quod auditores docere vellet, ut animo demisso et humili essent, multa humiliter et gessit et dixit : atque hæc tertia rursus est causa. Nam qui humiliter sentire docet, non verbis tantum, sed et factis ad hoc nos erudit, sermone simul et opere modestiam præ se ferens. « Discite enim, in» quit, a me, quia mitis sum et humilis corde [1], » et alibi rursus : « Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed » ut ministraret [2]. » Ergo qui docebat nos, ut humiles fieremus, neque principem locum usquam occuparemus, sed inferiores ubique censeri contenti essemus, ac verbis factisque nos ad hoc incitabat, ei multæ suppetebant humiliter loquendi occasiones. Licet et quartam proferre causam nihilo inferiorem allatis : quænam est illa tandem? ne forte propter magnam et immensam hypostasium propinquitatem, nos in unius personæ opinionem incideremus : etsi enim raro tale quid dixerit, jam in eam nonnulli prolapsi

[1] Matth. XI, 29. — [2] Id. XX, 28.

sunt impietatem. Sabellius quidem certe Afer cum dicentem audisset : « Ego et Pater unum sumus, » et « Qui vidit » me, vidit Patrem[1], » ex hac verborum propinquitate, qua ad genitorem accedere videbatur, occasionem impietatis arripuit, ita ut unam esse personam et hypostasim unam censeret. Neque vero solæ sunt istæ causæ, sed ne quis eum primam illam et ingenitam esse substantiam arbitraretur, aut majorem suo ipsius genitore censeret : nam et hoc ipsum timuisse Paulum apparet, ne quis forte hoc impium pravumque dogma suspicaretur. Certe cum dixisset: « Oportet enim illum regnare, donec ponat inimicos sub » pedibus[2] : » et addidisset : « Omnia subjecit sub pedibus ejus[3], » adjunxit : « Præter eum, qui subjecit illi omnia[4] : » non utique adjuncturus, nisi timuisset ne qua forte diabolica talis sententia exoriretur. Sæpe quoque dum Judæorum invidiam lenit, de verborum sublimitate nonnihil remittit, ut eorum, qui cum ipso sermocinabantur, suspicioni satisfaciat ; ut cum ait : « Si ego testimonium perhibeo » de me ipso, testimonium meum non est verum[5]. » Nam ut eorum suspicionem refelleret, ita dixit : neque enim hoc verum non esse, voluit indicare, quin potius, ut vos arbitramini, et suspicamini, inquit, cum me nolitis recipere de me ipso verba facientem.

V. Et vero plures aliæ reperiri causæ possent : ac verborum quidem humilitatis multas nobis proferre occasiones liceret : at tu dogmatum sublimiorum aliam affer occasionem præter eam, quam diximus. Ea vero fuit, quod suam nobis vellet patefacere nobilitatem ; sed aliam afferre nullam posses. Nam is quidem, qui magnus est, exiguum aliquid poterit de se dicere, nec ullum id crimen erit, siquidem istud est modestiæ : si quis autem qui parvus sit,

[1] Joan. x, 30. — [2] Id. xiv, 9. — [3] 1 Cor. xv, 25. — [4] Ibid. 26. — [5] Ibid. 27. — [6] Joan. v, 31.

magnum de se quidpiam dicat, criminationem non effugiet : est enim illud arrogantiæ : quapropter sublimem quidem omnes laudamus, cum humilia de se dixerit, humilem autem nemo laudabit, si quid forte magnum de se dixerit. Itaque si multo inferior Patre Filius esset, ut vos dicitis, non oportuisset eum verba proloqui, ex quibus ipsum genitori suo æqualem esse constaret : id enim arrogantiæ fuisset. Quod autem is, qui genitori suo sit æqualis, humilia quædam et abjecta dicat, nulli est obnoxium reprehensioni, vel crimini, cum laude potius, et maxima istud admiratione sit dignum. Atque ut manifestiora fiant, quæ diximus, et intelligatis vos omnes nos divinis non adversari Scripturis, age primam causarum istarum, quas attulimus, jam pertractemus, et quonam in loco propter indumentum carnis aperte sua essentia inferiora verba proferat ostendamus. Ac si videtur, orationem ipsam in medium adducamus, qua Patrem oravit. Sed attendite, quæso, diligenter : rem enim omnem paulo altius repetitam statui narrare. Peracta est olim cœna sacra illa nocte, qua tradendus fuit : sacram enim illam appello, quia innumera illa bona, quæ in orbem terrarum effusa sunt, initium inde duxerunt. Tunc igitur cum Discipulis undecim proditor recumbebat, et cœnantibus illis ait Christus : « Unus ex vobis tradet me [1]. » Horum mihi memores estote verborum, ut cum ad orationem ventum fuerit, qua de causa sit oret, videamus. Ac mihi sollicitudinem Domini considera : non dixit : « Judas me tradet, » ne editis evidentibus criminis indiciis impudentiorem illum redderet : cum autem ille stimulante conscientia dixisset. « Numquid ego sum, Domine? ait illi? » Tu dixisti [2], » et ne tum quidem adduci potuit, ut eum accusaret, sed ipsum indicem criminis sui constituit. Verumtamen ne sic quidem melior evasit, sed cum accepisset

[1] Matth. XXVI, 21. — [2] Ibid. 25.

buccellam, exivit. Cum ergo exiisset, assumptis Jesus Discipulis ait : « Omnes vos scandalum patiemini in me[1]. » Renitente autem Petro, ac dicente : « Etsi omnes scandalizati » fuerint, ego nunquam scandalizabor[2], » ait rursus Jesus : « Amen dico tibi, antequam gallus cantet, ter me negabis[3]. » Cum autem rursus contradiceret, deinceps illum reliquit. Non potes, inquit, verbis persuaderi, sed contradicis, ac rebus ipsis tibi persuadebitur non esse Domino contradicendum. Atque horum mihi iterum memores estote verborum : utilis enim eorum erit memoria, dum orationem perscrutabimur, indicavit proditorem, prædixit omnium fugam, et mortem suam : « Percutiam, inquit, pastorem, et » dispergentur oves[4] : » prædixit, qui se abnegaturus esset, et quando, et quoties, et accurate omnia. Post hæc ut idoneam præscientiæ futurorum afferat probationem, cum ad villam quamdam venisset, orat : et illi quidem Divinitatis orationem esse dicunt, nos autem esse dicimus dispensationis. Judicate itaque, ac per ipsius Unigeniti gloriam, ita sententiam ferte, ut nihil cujusquam gratiæ detis. Nam tametsi apud amicos causam dico, precor tamen et obsecro, ut incorruptum judicium, nec vel in gratiam nostri, vel in illorum odium fiat. Enimvero ex hoc ipso maxime constat orationem Divinitatis non esse, Deus enim non erat : Dei est adorari, Dei est orationem suscipere, non orationem offerre. Attamen quoniam impudentes sunt, ex ipsis orationis verbis manifestum reddere conabimur, totum illud dispensationis esse, ac secundum carnem infirmitatis. Quando enim humile quid loquitur Christus, sic humile loquitur ac vile, ut summa dictorum humilitas vel admodum contentiosis persuadere queat illa verba multum ab illa ineffabili atque inenarrabili essentia dissidere. Ad ipsa igitur orationis verba veniamus. « Pater, si possibile

[1] Matth. XXVI, 31. — [2] Ibid. 33. — [3] Ibid. 34. — [4] Ibid. 31.

» est, transeat a me calix iste. Verumtamen non sicut ego » volo, sed sicut tu [1]. » Hic igitur eos interrogemus, ignoratne num possibile sit, aut impossibile, qui paulo ante inter cœnandum dicebat : « Unus ex vobis tradet me? » Qui paulo ante dicebat : « Scriptum est : Percutiam pastorem, et dis» pergentur oves, » et, « Omnes scandalum patiemini in » me? » qui Petro dixit : « Me negabis, » et « Ter me nega» bis, » hiccine, quæso, nunc ignorat? quis hoc dixerit, quantumlibet adversum sentiat? Nam cum illud quidem, quod ignoratur, nulli neque Prophetarum, neque Angelorum, neque Archangelorum notum fuerit, ansam aliquam contentiosis fortasse præbebit : cum autem illud quod ignoratur, ita clarum et exploratum omnibus fuerit, ut etiam homines accurate illud noverint, qua excusatione, qua venia digni fuerint, qui asseverant eum, quod ignoraret, ista dixisse? Sane quidem hunc, de quo agimus sermonem, exacte servos ejus novisse liquet, et per crucem illud patiendum, ac tam multis ante annis horum utrumque declarans David ex persona Christi dicebat: « Foderunt manus » meas, et pedes meos [2], » et quod futurum erat tanquam præteritum annuntiavit, hoc nimirum indicans, quemadmodum fieri nequit, ut ea quæ jam evenerunt facta non fuerint, sic nec posse fieri, ut hoc non accidat. Rursus Hesaïas, hoc ipsum prædicens aiebat : « Sicut ovis ad occisio» nem ductus est, et sicut agnus coram tondente se mutus [3]. » Hunc rursus agnum cernens Joannes dixit : « Ecce Agnus » Dei, qui tollit peccatum mundi [4], » ille nimirum prædictus, inquit. Ac vide, non simpliciter dictum est Agnus, sed additum est, Dei. Nam quoniam et alter erat Agnus judaïcus, ut hunc esse Dei ostenderet, sic locutus est. Ille pro sola gente offerebatur, hic pro toto terrarum orbe fuit oblatus :

[1] Matth. xxvi, 39. — [2] Psal. xxi, 17. — [3] Isaï. liii, 7. — [4] Joan. i, 29.

atque illius quidem sanguis corporalem plagam prohibuit a Judæis, hujus vero sanguis purgationem orbi attulit universo. Et vero hic sanguis, judaïci, inquam, agni, non ex sua potuit natura, quod potuit, sed quoniam hujus erat figura, vim illam obtinuit.

VI. Ubi sunt igitur illi, qui dicunt : « Et ille filius dicitur, et nos filii et ob hanc appellationis communionem, ad nostram conantur eum dejicere vilitatem? ecce namque agnus, et agnus, atque unum quidem est nomen, utriusque vero naturæ discrimen immensum. Ut ergo cum appellationis illic audis communionem, nihil æquale mente concipis; ita nimirum et hic dum filium audis et filium, noli Unigenitum ad vilitatem tuam deprimere. Quid vero de servis dicendum est? Si enim Divinitatis sit oratio, secum ipse pugnare videbitur, sibique contradicere, et adversari. Iste enim, qui hoc loco dixit : « Pater, si possibile est, transeat » a me calix iste [1], » quique cunctatur, ac refugit passionem, alibi cum dixisset oportere Filium hominis tradi, et flagellis cædi, cumque Petrum dicentem audiisset : « Pro» pitius tibi esto, Domine; non erit tibi hoc [2], » ita vehementer illum increpavit, ut diceret : « Vade post me, Satana, » scandalum es mihi; quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed » ea quæ hominum [3]; » tametsi paulo ante ipsum laudaverat, beatumque prædicarat, nihilominus Satanam eum vocavit, non quod Apostolum ignominia vellet afficere, sed quod hoc probro cuperet indicare, non ex animi ejus sententia dictum illud prolatum fuisse, sed adeo alienum, ut qui illud protulerit, licet Petrus esset, Satanam non dubitaverit appellare. Alibi rursus ait : « Desiderio desideravi » hoc Pascha manducare vobiscum [4]. » Quam ob causam hoc Pascha dicit? tametsi alio quoque tempore festum

[1] Matth. XXVI, 39. — [2] Id. XVI, 22. — [3] Ibid., et Marc. VIII, 33. — [4] Luc. XXII, 15.

istud cum ipsis peregit quam tandem ob causam? quoniam illud secutura crux erat. Et rursus : « Pater, clarifica » Filium tuum, ut et Filius tuus clarificet te [1]; » ac multis in locis eum passionem prædixisse, atque, ut eveniret, optasse comperimus, ejusque rei causa venisse; quomodo ergo hic dicit : « Si possibile est; » imbecillitatem naturæ ostendit humanæ, quæ utcumque avelli a præsenti vita nolebat; sed recusabat et tergiversabatur propter insitum illi a Deo jam a principio præsentis vitæ amorem. Si enim post quam ipse tot tantaque dixerit, carnem illum non assumpsisse ausi sunt quidam asserere; si nihil horum dictum fuisset, quid non dixissent? Idcirco prædicit quidem illic ut Deus, et advenire passionem exoptat; refugit autem hic et deprecatur, ut homo; ultro enim illum ad passionem venisse docet illud, quod ait : « Potestatem habeo » ponendi animam meam, et potestatem habeo sumendi eam. » Nemo tollit eam a me; ego pono eam a me ipso [2], » quomodo ergo dicit : « Non sicut ego volo, sed sicut tu? » Quid vero miraris, si ante passionem tantum adhibeat studii, ut veritatem carnis confirmet, cum et post resurrectionem Discipulum cernens incredulum, et vulnera ipsi et clavorum fixuras ostendere non recusarit, et manus contactui subjicere cicatrices, ac dicere : « Scrutare et vide, quia spiritus carnem et » ossa non habet [3]? » Idcirco nec a principio perfectæ ætatis hominem suscepit, sed et concipi et nasci, et lacte nutriri sustinuit ac tanto tempore in terra versari, ut hoc ipsum et temporis diuturnitate et aliis omnibus confirmaret. Nam quoniam sæpenumero in terris Angeli in forma hominum apparuerunt, atque adeo ipse Deus; quod autem apparebat, non carnis veritas erat, sed attemperatio; ne forte talem hunc esse adventum arbitreris, quales illi fuerunt, sed veram esse carnem tibi fides fiat, et conceptus, et

[1] Joan. XVII, 4. — [2] Id. X, 18, 19. — [3] Luc. XXIV, 39.

natus, et educatus, atque in præsepio positus fuit, non in cubiculo quodam, sed in diversorio coram innumera multitudine, ut vulgo ejus nativitas innotesceret. Idcirco et fasciæ, et prophetiæ superioribus idipsum sæculis prædixerunt, non hominem tantum illum futurum, sed fore ut conciperetur, nasceretur, et puerorum more nutriretur. Et hoc est quod Hesaïas clamat dicens : « Ecce virgo in utero » habebit, et pariet Filium, et vocabunt nomen ejus » Emmanuël. Butyrum et mel comedet [1]; et rursus : Par» vulus natus est nobis, et Filius datus est nobis [2]. » Vides ut priorem etiam illius ætatem prænuntiarint? interroga ergo hæreticum, Deus formidat ne, ac recusat, et cunctatur, et tristitia afficitur? quod si dixerit : « Etiam, » deinceps recede, et statue illum infra cum diabolo, vel potius eo inferius; neque enim ille hoc dicere audebit; sin autem dixerit, nihil horum esse Deo dignum, dic : « Ergo nec orat Deus : » absque istis enim et aliud absurdum erit, si hæc Dei verba fuerint. Neque enim animi solum æstuationem hæc verba significant, sed etiam duas voluntates, unam quidem Filii, alteram vero Patris inter se contrarias; nam quod dixit : « Non sicut ego volo, sed sicut tu, » hoc indicantis est. Atqui ne hoc quidem unquam illi admiserunt, sed nobis semper dicentibus illud, « Ego et » Pater unum sumus [3], » in majestate, illi in voluntate dictum esse inquiunt, dicentes Patris et Filii unam esse voluntatem. Si ergo Patris et Filii una est voluntas, quomodo hic dicit : « Verumtamen non sicut ego volo, sed » sicut tu [4]? » Nam si in Divinitate quidem sit, quod dictum est, exoritur quædam contradictio, et multa ex eo absurda nascuntur; sin autem in carne, rationi consentanea sunt, neque reprehendi quidquam poterit; non enim carnem nolle mori, damnari potest, cum hoc sit naturæ; ipse

[1] Isai. VII, 12. — [2] Id. IX, 6. — [3] Joan. X, 30.

autem, quæ naturæ sunt, omnia præter peccatum copiosissime ostendat, ut ora hæreticorum obturet. Quando ergo dicit : « Si possibile est, transeat a me calix iste, » et, « Non sicut ego volo, sed sicut tu [c], » nihil aliud præ se fert, nisi se vere carne circumdatum esse, quæ mortem reformidet; illius enim est mortem timere, et recusare, et mœrore affici. Quandoque igitur destitutam illam et nudatam propria operatione derelinquit, ut cum ejus infirmitatem ostenderit, ejus quoque naturæ fidem faciat; quandoque vero eamdem celat, ut nudum hominem non fuisse intelligas. Nam quemadmodum, si semper humana demonstrasset, hoc utique creditum fuisset; ita, si semper quæ Dei sunt perfecisset, dispensationis rationi fides adhibita non fuisset. Propterea variat et intermiscet cum verba tum actiones, ut neque Pauli Samosateni, neque Marcionis, et Manichæi morbo ac furori præbeat occasionem; ideo et quod futurum est prædicit ut Deus, et rursus ut homo recusat.

VII. Vellem equidem reliquas etiam causas percurrere, atque ex ipsis actionibus indicare, quemadmodum hic, dum carnis infirmitatem ostenderet, sic et alibi rursus illum orasse, dum auditorum infirmitatem corrigeret. Neque enim cuncta, quæ humiliter dicta sunt, ob carnis amictum solum esse dicta censendum est, sed ob alias etiam quas attuli, causas; verumtamen ne eorum, quæ dicta fuerint, multitudo, eorum quæ dicenda sunt, copiam obruat, hic finem faciens adversus eos dicendi, et reliquis in alium diem, rejectis ad orationis rursus cohortationem me convertam. Licet enim de hoc argumento sæpe verba fecerimus, tamen operæ-pretium fuerit, ut nunc etiam de eo dicamus; nam et earum vestium quæ semel tinctæ fuerint, facile color evanescit; quas vero multoties et frequenter

[c] Matth. xxvi, 39.

immersas eduxerint infectores, eæ florem coloris immutabilem servant; hoc et in animabus nostris contingit; si quando enim eadem verba frequenter audierimus, quasi tincturam quamdam exceptam doctrinam non facile deponemus. Ne igitur perfunctorie audiamus; non enim est, non est, inquam, oratione quidquam potentius, aut quod ei possit æquari. Non sic amictus purpura splendidus est imperator, ut qui orat, colloquio cum Deo exornatus. Ut enim si, astante exercitu, ducibus, magistratibus, consulibus multis, accedens quis privatim cum imperatore in colloquium veniat, cunctorum oculos ad se convertit, eaque ratione fit illustrior, sic et orantibus accidit. Cogita namque quantum illud sit futurum, ut præsentibus Angelis, astantibus Archangelis, Seraphim, Cherubim, cæterisque Virtutibus omnibus, unus homo multa cum fiducia possit accedere, et cum Virtutum illarum Rege colloqui; num hoc illi cujuslibet honoris instar erit? Neque vero tantum honorem, sed utilitatem quoque maximam possumus ex oratione decerpere, vel etiam antequam id quod petimus, obtinuerimus. Nam simul atque manus in cœlum quis extenderit, Deumque invocarit, confestim ex rebus excessit humanis, ad futuram vitam mente translatus, ac deinceps, quæ sunt in cœlis, animo concipit, nihilque cum hac vita commune tempore precationis habet, si diligenter precatus fuerit; sed licet effervescat iracundia, facile sedatur; licet cupiditas exardescat, extinguitur; licet invidia torqueat; multa cum facilitate depellitur; idemque contingit, quod exoriente sole Propheta dicit contingere. Quid illud est? « Posuisti tenebras, et facta est nox; in ipsa pertransibunt » omnes bestiæ sylvæ. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, » et quærant a Deo escam sibi. Ortus est sol, et congregati » sunt, et in cubilibus suis collocabuntur [1]. » Ut igitur radiis

[1] Psal. CIII, 20-22.

solis exorientibus, feræ omnes fugantur, et in sua lustra discedunt; ita nimirum ubi tanquam radius quidam ex ore nostro linguaque oratio sese effuderit, cum mens illuminatur, tum expertes rationis ac belluinæ perturbationes aufugiunt et abiguntur, atque in suos specus abscedunt, si modo diligenter, si attento animo, si mente vigilanti oraverimus. Tum licet affuerit diabolus, abigitur; licet dæmon, recedit. Nam si Domino colloquia serente cum servo, nullus ex conservis, ne ex illis quidem qui fiduciam apud illum obtinent, auderet accedere, et illum obturbare; multo minus hi ex eorum numero, qui Deum offenderunt, neque fiduciam obtinent, nobis in divinum colloquium admissis obstrepere poterunt, si conveniens studium adhibuerimus. Oratio portus tempestate jactatis, fluctuantibus anchora, scipio titubantibus, pauperum thesaurus, divitum securitas, morborum curatio, custodia sanitatis. Oratio simul et bona nobis immota conservat, et confestim mala transmutat; sive tentatio invaserit, facile propulsatur; sive pecuniarum jactura, sive quodlibet aliud eorum, quæ molestiam animæ nostræ inurunt, cuncta quamprimum repellit. Oratio mœroris omnis refugium, hilaritatis argumentum, occasio perpetuæ voluptatis, philosophiæ mater. Qui diligenter potest orare, licet omnium sit pauperrimus, tamen omnium est ditissimus; ut qui oratione destitutus est, licet in ipso regio throno sedeat, omnium est pauperrimus. Nonne rex erat Achab, et vim auri argentique habebat immensam? at quoniam orationem non habebat, Eliam quærens circumibat, hominem, qui neque diversorium, neque vestem habebat, sed melotem solam. Quid hoc sibi vult, quæso? Tu qui tot habes apothecas, eum, qui nihil habet, quæris? Ita est, inquit; nam quid mihi tandem prosunt hæc promptuaria, cum hic nobis cœlum clauserit, et inutilia cuncta reddiderit? Vides, ut hic illo fuerit opu-

lentior? nam quousque vocem hic emitteret, in multa paupertate rex cum toto comitatu versabatur. O rem mirabilem! ne vestem quidem habuit, et cœlum clausit, ideo nimirum cœlum clausit, quia vestem non habuit; quia nihil hic possedit, idcirco multam exhibuit potestatem; cum labra tantum diduxisset, ut innumeri e cœlo thesauri delaberentur, effecit. O sanctum os, cui fontes imbrium inerant! o linguam stillas effundentem! o vocem bonis innumeris scaturientem! Ad hunc igitur nostros semper oculos convertentes pauperem simul et divitem, qui dives idcirco fuit, quia pauper fuit, contemnamus præsentia, concupiscamus futura; sic enim et quæ hic sunt, et quæ illic, omnia bona consequemur. Quæ nobis omnibus præstare dignetur gratia et benignitas Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simulque sancto Spiritui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA.

Adversus Judæos et Gentiles demonstratio, quod Christus sit Deus, ex iis, quæ multis in locis de illo dicta sunt apud Prophetas.

I. Quoniam plerique hominum [1], sive ex innata socordia, sive ex nimia sæcularium rerum, quibus se dediderunt, cura atque sollicitudine; alii vero ignorantia magna detenti, prolixos sermones non libenter audiunt; operæ-pretium visum est multiloquii molestiam resecare: ut sermonis brevitate cum segnitiem eorum tollam, tum iis, qui in lectionis fasti-

[1] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 282-328.

dium prolapsi sunt, suadeam, ut præsenti orationi magna cum alacritate aures præbeant. Ideo nullis verborum nominumque lenociniis utens, sed dicta sic temperans, ut famulo, ancillæ, viduæ, institori, nautæ et agricolæ captu facilia sint, brevitati insuper, quantum fas erit, ubique studebo : paucisque doctrinam tradere satagam : atque utroque modo oscitantium auditorum studia excitabo; quo facile et absque labore hæc percipere possint, iisque in memoria repositis, lucrum inde reportent. Primum autem cum Gentilibus manus conseram. Nam si dixerit Gentilis, « Unde manifestum est Christum esse Deum? » hoc enim ante omnia præstituere oportet, utpote cum cætera inde consequantur; non a cœlo demonstrationem petemus, neque ab aliis id genus. Nam si illi dixero : « Cœlum creavit, terram item vel mare; » id ipse non feret; si dixero : « Mortuos suscitavit, cæcos curavit, dæmonas fugavit; » neque hoc admittet; si dixero : « Regnum promisit et occulta bona, » si de resurrectione verba fecero, hoc non modo non recipiet, sed etiam ridebit. Unde igitur. maxime si idiota sit, illum instituemus? Unde, inquam, nisi ex iis, quæ apud me et illum in confesso sunt, nec in dubium vocari possunt. Nam si supponam ipsum condidisse cœlum et alia, quæ dixi, id ille non facile credet. Quænam igitur sunt ea, quæ ipsum fecisse Gentilis ipse fatetur, neque negare potest? Quod Christianorum genus ipse fundaverit, neque enim illud negaturus est, quod universas per orbem Ecclesias condiderit. Hinc ejus potentiæ argumentum ducemus, et ostendemus ipsum vere Deum esse : dicemusque non esse puri hominis tantum orbem, terram, mare, tam brevi tempore pervadere, et ad res tantas evocare; cum maxime tam absurdis moribus assueti homines essent, et tot malis irretiti. Et tamen potuit ille humanum genus ab his omnibus liberare; non Romanos tantum, sed Persas et omne barbaro-

rum genus. Hæc porro fecit, non armis usus, non sumptibus, nullis exercitibus, non commissis præliis; sed principio per undecim viros, ignobiles, viles, ignaros, idiotas, pauperes, nudos, inermes, calceis carentes, una tunica tectos. Quid dico, fecit? Persuadere potuit tot hominum gentibus, ut non de præsentibus tantum, sed etiam de futuris philosopharentur, utque patrias leges evellerent, veteresque mores tanto tempore radicatos penitus tollerent, aliosque substituerent, qui ab assuetis et facilibus ad difficiliora ejus præcepta traducerent. Hæc vero facere potuit, dum oppugnaretur ab omnibus : crucemque sustinuit, infame supplicium, ac mortem ignominiosissimam. Neque enim negabunt ipsum a Judæis crucifixum innumeraque ab illis passum esse, et tamen quotidie prædicationem accrescere : quodque incredibile videatur, ea non hic tantum, sed et apud Persas floret, etiamsi ab illis oppugnetur. Etenim apud illos quoque Martyrum examina multa : et tamen qui ipsis lupis ferociores erant, accepta prædicatione ovibus mansuetiores evasere : jamque de immortalitate, de resurrectione et de ineffabilibus bonis philosophantur.

II. Non in urbibus tantum, sed étiam in deserto hæc præclare gesta videas, in vicis, in agris, in insulis, in portubus et navalibus : non idiotæ, non principes tantum; sed illi ipsi qui diademate redimiuntur, crucifixo magna cum fide subditi sunt. Quod autem hæc non temere contigerint, sed diu ante prædicta sint, jam demonstrare conabor. Imo vero ut ne sermo noster suspectus sit, operæ pretium erit libros Judæorum, qui ipsum crucifixerunt, in medium proferre, ipsorumque testimonia ex Scripturis, quæ penes eos asservantur, excepta sub incredulorum oculis percurrere. Quod igitur Deus homo futurus sit, Deusque mansurus, primus omnium dicit Jeremias : « Hic Deus noster,

» non reputabitur alius ad illum. Invenit omnem viam » scientiæ, et dedit illam Jacob puero suo, et Israël dilecto » suo. Post hæc in terra visus est, et cum hominibus con» versatus est [1]. » Vides quomodo omnia paucis verbis declaravit, nempe quod Deus existens, homo factus sit, et cum hominibus conversatus sit; et quod veterem legem ipse condiderit? « Nam invenit, inquit, omnem viam scien» tiæ, et dedit illam Jacob puero suo, et Israël dilecto » suo. » Hic quippe docet, etiam ante incarnationem ipsum omnia dispensasse, omniaque fecisse, legem statuisse, providisse, curasse, benefecisse. Alius iterum Propheta quomodo dicat ipsum non modo hominem futurum, sed etiam ex Virgine nasciturum, audi : « Ecce virgo in utero habe» bit, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emma» nuël [2], » quod interpretantur, « Nobiscum Deus. » Deinde ostendens, non apparenter, sed vere hominem esse, addidit, [« Butyrum et mel comedet. » Mos est enim, ut his cibis peculiariter pascantur pueri mox ut nati fuerint. Et declarans, quod non purus homo, iterum addit dicens (6):] « Propter quod prius quam sciat puer vocare patrem bo» num vel malum, non obtemperat malitiæ, ut eligat bo» num [3]. » Quod autem non tantum homo et ex Virgine, sed etiam ex domo David futurus esset, audi quomodo diu ante prædixerit Hesaïas, qui figuris licet usus et metaphora, prædicit tamen : « Egredietur virga de radice Jesse, » et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum » spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus » consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, spiri» tus timoris Dei replebit illum [4]. » Hic enim Jesse pater fuit Davidis, quia ex illa tribu erat : nec solum ex illa tribu, sed etiam ex domo Jesse prodibit : id vero prænun-

[1] Baruch. III, 23, 24. — [2] Isaï. VII, 14. — [3] Ibid. 16. — [4] Id. XI, 1.

tiavit his verbis : « Egredietur virga de radice Jesse. » Non de virga simpliciter loquens, sed de illo et de regno ejus. Quod autem non de virga hæc dixerit, in sequentibus declarat : post quam enim dixerat « Virgam, » subjunxit, « Et » requiescet super eum spiritus sapientiæ et intellectus. » Nemo enim, etsi admodum insipiens sit, dixerit spiritus gratiam super lignum advenisse : sed palam est, super templum illud immaculatum venisse. Ideo non dixit, « Veniet, » sed, « Requiescet : » quoniam post quam venit, ibi mansit, nec discessit. Quod Joannes evangelista declarat his verbis : « Ego vidi spiritum descendentem sicut columbam, et » manentem super eum [1]. » Neque silentio prætermiserunt sententiam judaïcam, quam illi exhibuerunt ipso nato : nam Matthæus sic loquitur : « Audiens autem Herodes tur» batus est, et omnis Jerosolyma cum illo [2]. » Hesaïam quoque audi, qui id diu ante prænuntiavit : « Cupient, si fiant » igne combusti : quia puer natus est nobis, et filius datus » est nobis, et vocatur nomen ejus, magni consilii Angelus, » admirabilis consiliarius, Deus fortis, potens, princeps pa» cis, pater futuri sæculi [3]. » Hoc de puro homine dici non posse palam est vel iis, qui admodum contentiosi sunt. Nullus quippe homo a sæculo Deus fortis vocatus est, ut neque tantæ pacis princeps : nam « Pacis ejus, inquit, non » est terminus [4]. » Id declarat rerum eventus, quia totam pervasit terram, universum mare, orbemque habitabilem, montes, saltus, colles, a die illa, a qua Christus incipiens, in cœlum ascensurus dixit : « Pacem meam do vobis : non » sicut mundus dat do vobis [5]. » Cur ita locutus est Christus? Quia nimirum pax hominum facile solvitur, variasque habet vicissitudines : pax autem ejus, firma, immota, stabilis, diuturna, immortalis, finem non habens, licet in-

[1] Joan. I, 33. — [2] Matth. III, 3. — [3] Isaï. IX, 6. — [4] Ibid. 7. — [5] Joan. XIV, 27.

numera bella undique moveantur, ac mille quotidie parentur insidiæ. Verum illius sermo qui omnia perficit, hoc cum cæteris effecit.

III. Non solum autem illum hominem futurum, sed etiam modum adventus ejus prædixerunt. Quia enim venturus erat non tonitrua, non fulmina superne mittens, non quatiens terram, non commovens cœlum, non portenta exhibens; sed sine strepitu nulloque conscio, in domo fabri nasciturus erat, in domo ignobili ac vili, audi quomodo neque hoc tacuerit David : « Descendet, inquit, sicut » pluvia in velius [1]. » tranquillitatem et quietem significans. Neque hoc tantum; sed etiam quam mansuete et suaviter cum hominibus conversaturus esset, alius Propheta declarans vide quid dicat. Nam quia cum contumeliis, sputis, convitiis afficeretur, inhonoraretur, flagellaretur, postremoque crucifigeretur, nullum ultus est talia facientem, sed omnia patienter tulit, contumelias, insidias, insaniam et importunum plebis illius furorem atque incursum, hæc omnia declaravit his verbis : « Calamum contritum non » confringet, et linum fumigans non extinguet, donec edu- » cat in victoriam judicium, et in ipso Gentes sperabunt [2]. » Alius item locum, in quo nasciturus erat, indicat dicens : « Et tu, Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in » principibus Juda : ex te enim exiet dux, qui regat popu- » lum meum Israël; et exitus ejus ab initio a diebus sæ- » culi [3]. » Hic Divinitatem et humanitatem declarat : nam cum ait : « Et exitus ejus ab initio a diebus sæculi, » æternam ante sæcula existentiam demonstrat; cum vero ait : « Exiet dux qui regat populum meum Israël, » generationem secundum carnem. Ac vide rursum et hic aliam prophetiam refulgentem. Non enim dicit solum ipsum esse nasciturum, sed etiam locum nobilem futurum esse, qui

[1] Psal. LXXI, 6. — [2] Isaï. XLII, 5. — [3] Mich. V, 2.

tunc erat ignobilis et exiguus : « Nequaquam enim minima » es, inquit, in principibus Juda. » Sane totus orbis ad Bethlehem videndam confluit, ubi natus repositus fuit, neque ulla alia, quam hæc, causa est. Alius iterum tempus quo venturus erat significavit his verbis : « Non deficiet » princeps de Juda, neque dux de femoribus ejus, donec » veniat cui repositum est, et ipse expectatio Gentium : li- » gans ad vineam pullum suum, et ad helicem pullum asinæ » suæ. Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvæ » pallium suum. Jucundiores oculi ejus vino, et candidiores » dentes ejus lacte [1]. » Vide hanc etiam prophetiam congruere. Nam tunc advenit, cum jam deficerent principes judaïci, et sceptro Romanorum subderentur : et sic implebatur prophetia, quæ dicit : « Non deficiet princeps de » Juda, et dux de femoribus ejus, donec veniat, cui repo- » situm est [2], » de Christo scilicet loquens. Nam statim atque natus est, et descriptio illa prima facta est, imperantibus Romanis Judæorum genti, cum eos sub imperii sui jugum egissent. Itemque aliud significatur his verbis, « Et » ipse expectatio Gentium. » Cum advenisset enim, omnes gentes attraxit. Herodes Jesum natum perquirens pueros eo in loco interempturus erat : et neque hoc siluerunt Prophetæ, sed multis antea temporibus prædixerunt his verbis : « Vox in Rama audita est, luctus, fletus et clamor » multus : Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, » quia non sunt [3]. » Ex Ægypto rediturus erat, et hoc prænuntiarunt dicentes : « Ex Ægypto vocavi filium meum [4]. » Conspicua in loca venturus erat, ut statim ibi signa faceret et doceret : et hoc quoque prænuntiatum est; audi enim Hesaïam dicentem : « Regio Zabulon, terra Nephtha- » lim, populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem mag-

[1] Mich. v, 3-4. — [2] Gen. XLIX, 10. — [3] Jer. XXXI, 15. — [4] Osee XI, 1.

» nam, sedentibus in tenebris, et in umbra mortis lux orta » est [1], » quibus significatur adventus ejus in illa loca, doctrina quoque, cognitio, quam a miraculis acceperunt. Deinde alia enarrans miracula, ostendensque quomodo claudos curaverit, cæcos sanaverit, mutos loqui fecerit, ait : « Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum » audient; » aliisque interpositis, « Tunc saliet, inquit, si- » cut cervus claudus, et clara erit vox balbutientium : » quod scilicet nunquam factum est, nisi in adventu illius. Signorum item aliquorum speciatim meminerunt : ingressus est enim aliquando in templum, et pueri adhuc lactentes, inexpeditamque adhuc habentes linguam cecinerunt in illum hymnos, sic dicentes : « Hosanna in excelsis : » Benedictus qui venit in nomine Domini [2] : » hoc multo antea prædixerat Propheta, « Ex ore, inquiens, infantium » et lactentium perfecisti laudem, ut destruas inimicum et » ultorem [3]. » Vides-ne quomodo contra se ipsam decertans natura opificem prædicaret, et innocens ætas, necdum articulatam vocem emittere valens, apostolicam prædicationem susciperet?

IV. Quia vero cum Judæis aliquando disserens ob ingratum eorum animum multa subobscure quasi in ænigmate et parabola locuturus erat, idipsum quoque diu antea prædictum est : « Loquar propositiones a fundatione mundi, » eructabo abscondita ab initio [4]. » Quin et sapientiam ejus in concionando longis antea temporibus prænuntians Propheta dicebat : « Diffusa est gratia in labiis tuis [5] : » Et alius iterum Propheta : « Ecce intelliget puer meus, et » exaltabitur, et glorificabitur, et valde sublimis erit [6]. » Adventus autem ipsius præclara gesta cum signis edita, quasi compendio enarrans, iterum is ipse dixit : « Spiritus

[1] Isaï. IX, 1. — [2] Matth. XXI, 9. — [3] Psal. VIII, 3. — [4] Id. LXXV, 2. — [5] Id. XLIV, 3. — [6] Isaï. LII, 13.

» Domini super me, propterea unxit me, evangelizare pau» peribus misit me : prædicare captivis remissionem, et » cæcis visus restitutionem [1]. » Quoniam Judæi tot ab eo beneficiis affecti frustra temereque ipsum aversaturi erant, licet eum nec in magno, nec in parvo possent arguere; illud quoque prædictum fuit : audi Davidem hoc ipsum vaticinantem his verbis : « Cum iis, qui oderant pacem, » eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gra» tis [2]. » Asino vectus ingressurus erat civitatem, et illud quoque jamdiu prænuntiatum fuerat a Zacharia sic loquente : « Gaude multum, filia Sion; prædica, filia Jeru» salem : ecce rex tuus venit tibi mansuetus, vectus supra » subjugalem et pullum juvenem [3]. » Ejecit vendentes columbas et nummularios, quod ille faciebat zelo domus Domini ductus, et ut simul ostenderet se non esse contrarium Deo, sed cum Patre consentientem : quare domum vindicabat, quod in ea hujusmodi negotiatio fieret : neque hoc silentio prætermissum est, sed idipsum propheta David vaticinatus est, et qua mente hanc sumpturus vindictam esset prænuntiavit dicens : « Zelus domus tuæ comedit » me [4]. » Quid hoc manifestius fuerit? Futurum erat ut proderetur, et mensæ illius consors proditionem faceret. Vide quomodo hoc etiam prædixerit hic ipse Propheta dicens : « Qui edebat panes meos, magnificavit super me » supplantationem [5]; » animadverte item Evangelistæ consonantiam : « Qui intinxit, inquit, mecum manum suam » in catino, hic me tradet [6]. » Non modo traditor ille ipsum proditurus erat, sed etiam sanguinem pretiosum venditurus, accepta pro hac re pecunia : neque illud tacuit Propheta, sed impudentia illorum pacta et sermones, quos inter se conferebant retulit. [Nam ille dicebat : « Quid

[1] Isaï. LXI, 1.— [2] Psal. LXXIX, 6.— [3] Zach. IX, 9. — [4] Psal. LXVIII, 10. — [5] Id. XL, 10. — [6] Matth. XXV, 13.

» vultis mihi dare, et ego vobis illum tradam ; » isti vero responderunt, « Triginta argenteos. » In ænigmate dicit (7) :] « Deus laudem meam ne tacueris, quia os pec» catoris et os dolosi super me apertum est [1]. » Is ipse proditor demum ob tanta facinora se ipsum damnans, cum argenteos projecit, tum ad laqueum currens, ita vitam clausit : viduamque uxorem, et filios pupillos reliquit, domumque desertam. Vide quomodo et hanc calamitatem tragice Propheta prænuntiet his verbis : « Fiant filii ejus » orphani et uxor ejus vidua : nutantes transferantur filii » ejus, et ejiciantur de habitationibus suis [2]. » Post illum Matthias factus est Apostolus, et hoc ipsum ille præfatus est his verbis : « Episcopatum ejus accipiat alter. » Tradito et comprehenso Jesu libente ac volente, coactum est concilium iniquitate plenum, Judæorum simul ac Gentilium : vide quomodo id etiam prædixerit Propheta dicens : « Quare fremuerunt Gentes, et populi meditati sunt » inania [3]. » Neque tantum ista prænuntiarunt, sed etiam silentium, quod multis habitis sermonibus, oblatisque criminationibus ille servabat, prædixit Hesaïas his verbis : « Sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus co» ram tondente mutus, sic non aperuit os suum [4]. » Postea corruptum judicium declarans, « In humilitate, inquit, ju» dicium ejus sublatum est ; » id est, nullus de ipso juste judicavit. Deinde causam cædis patefacit. Nam quia non peccatorum suorum causa passus est, inculpatus enim et innoxius erat, sed pro mundi malis traditus est ; vide quomodo hæc ambo subindicaverit, cum dixit : « Qui pecca» tum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus [5], » per hoc enim cujus rei causa occisus sit declaravit. Sequitur et alia causa : « Pro iniquitatibus, inquit, populi mei ad mor

[1] Psal. CVIII, 1. — [2] Ibid. 8. — [3] Id. II, 1. — [4] Isaï. LIII, 7. — [5] Ibid. 9.

» tem venit [1]. » Neque vero tantum causam cædis, sed etiam quid lucri ex cruce et ex cæde illa accesserit ostendere volens, vide quomodo id prænuntiet his verbis : « Omnes » sicut oves erravimus : homo in via sua aberravit : disci- » plina pacis nostræ super eum : livore ejus nos omnes sa- » nati sumus. » Deinde quia pœnas daturi erant Judæi flagitiorum hujusmodi, illud quoque declarat idem Propheta cum dicit : « Dabo improbos pro sepultura ejus, et divites » pro morte ejus [2]. » Rursus David cum dixisset, « Abji- » ciamus a nobis jugum ipsorum, » adjecit, « Qui habitat in » cœlis irridebit eos : tunc loquetur ad eos in ira sua, et in » furore suo conturbabit eos [3] : » quibus significat dispersionem eorum per totum terrarum orbem; quod etiam ipse Christus in Evangeliis declarans dicebat : « Eos autem » qui me noluerunt regnare super se abducite huc, et oc- » cidite eos [4]. » Præterea de cæde locuti, modum ejus non siluerunt, sed illum indicavit David ita loquens : « Fode- » runt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia » ossa mea [5]; » nec iniquitatem post mortem consecutam reticuit : nam dicit : « Diviserunt sibi vestimenta mea, et » super vestem meam miserunt sortem [6]. »

V. Deinde quod sepulturæ tradendus esset, declaravit his verbis : « Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis et » in umbra mortis [7]. » Cum autem resurrecturus esset, vide quomodo hoc prænuntiarit : « Non derelinques, ait, ani- » mam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre » corruptionem [8] : » alio item modo id Hesaïas declarat : « Et Dominus, inquit, ipsum vult purificare a plaga, os- » tendere ei lumen, justificare justum, qui multis bene ser- » viat [9]. » Quod ejus cædes peccatorum hominum solutio fue-

[1] Isaï. LIII, 5. — [2] Ibid. 9. — [3] Psal. II, 5. — [4] Luc. XIX, 27. — [5] Psal. XXI, 18. — [6] Ibid. 19. — [7] Id. LXXXVII, 6. — [8] Id. XV, 10. — [9] Isaï. LIII, 10.

rit, idipsum etiam indicavit his verbis : « Et ipse peccata » multorum tulit [1]. » Quod homines a dæmonibus liberabit : « Et fortium, inquit, dividet spolia. » Quod illud ipsum per montem effecerit, id non tacuit, sed ait : « Pro » eo qnod in mortem tradita est anima ejus [2]. » Quod toti orbi præficiendus esset, sic declaravit : « Et ipse hæreditate » possidebit multos [3]. » Deinde quoniam cum in infernum descendisset, omnia turbavit, strepitu atque tumultu universa replevit, arcemque destruxit ; hanc rem non silentio prætereunt, sed modo David dicit : « Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit » Rex gloriæ [4] ; » modo Hesaïas aliter, « Portas æreas con» fringam, et vectes ferreos conteram, et aperiam tibi the» sauros tenebrosos, occultos, invisibiles ostendam tibi [5] : » sic appellans infernum. Nam etiamsi infernus esset, at sanctas animas et vasa pretiosa servabat, nempe Abraham, Isaac et Jacob : propterea thesauros appellabat, tenebrosos autem, quia nondum Sol justitiæ ibi fulserat, neque de resurrectione prædicaverat. Quod post resurrectionem non cum Angelis constitutus esset, non cum Archangelis, non cum alia administratoria Virtute, sed in throno regio sessurus, audi quomodo David declaret : « Dixit Dominus Do» mino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos » tuos scabellum pedum tuorum [6]. » Missurus postea erat Apostolos, et hoc prædixit Hesaïas dicens : « Quam speciosi » pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona [7]. » En qualem laudat corporis partem, pedes, qui illos ubique portabant. Ad hæc commemorat David quomodo prævaluerint Apostoli, dicens : « Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa [8]. » Non enim armis, non pecu-

[1] Isaï. LIII, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Psal. XXIII, 7. — [5] Isaï. XLV, 2. — [6] Psal. CIX, 1. — [7] Isaï. LII, 7. — [8] Psal. LXVII, 12.

niis, non robore corporis, non exercituum copiis, neque alio simili modo superarunt, sed verbo simplici, et multam habente virtutem, miraculorum nempe ostentum. Crucifixum enim prædicantes, et miracula patrantes, sic orbem subegerunt. Ideo ait : « Dominus dabit verbum evangelizanti» bus virtute multa, » sic miracula vocans. Nam ineffabilis virtus erat piscatorem, publicanum, tentorium opificem, solo præcepto mortuos suscitare, dæmones expellere, mortem abigere, philosophorum linguam refrenare, rhetorum ora consuere, reges ac principes vincere, Barbaris, Græcis, omnique nationi imperare. Et apposite sic locutus est : nam hæc omnia verbo illo perfecerunt, et virtute multa mortuos in vivos mutarunt, peccatores in justos, cæcos in videntes, morbos naturæ, et animæ nequitiam expellentes. Deinde quod hæc virtus illis a Spiritu sancto accedere, hinc declaratur : « Spiritu, inquit, sancto repleti erant [1] ; » et viri simul atque mulieres prophetabant. Linguæ ignis forma visæ sederunt supra unumquemque eorum : et hoc Joël diu ante prænuntiavit dicens : « Effundam de Spiritu meo » super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri, et fi» liæ vestræ visiones videbunt, et adolescentes vestri som» nia somniabunt : et quidem super servos meos, et super » ancillas effundam, prius quam veniat dies Domini magnus » et illustris [2] : » magnum et illustrem vocans diem adventus Spiritus sancti nec non eum, qui in consummatione sæculorum futurus est. Idem vero ipse Propheta salutem per fidem prænuntians, neque enim illam tacuit, ait : « Et » erit omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit [3]. »

VI. Ubique terrarum præcones mittit, ac nemo est quin audiat prædicationem ; et hoc ipsum prænuntiatum est : audi hoc prophetice dicentem Davidem : « In omnem ter» ram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eo-

[1] Act. II, 4. — [2] Joël. II, 28, 29. — [3] Ibid. 32.

» rum [1]. » Ad hæc, quod cum auctoritate prædicarint, et ipsis regibus potentiores fuerint, ipse alibi docet inquiens : « Constitues eos principes super omnem terram [2]. » Quod regibus ac principibus majores fuerint Petrus et Paulus, declaravit eventus. Nam regum leges, etiam ipsis viventibus, abrogantur : leges vero piscatorum illorum, etiam mortuorum, firmæ sunt, et immotæ manent ; idque licet dæmonibus, diuturna consuetudine, vitio, voluptate innumerisque aliis illas refringere conantibus. Ut ostendat autem eos ipsos principes constitutos, amabiles omnibus desiderabilesque fore, subdit : « Propterea populi confitebuntur tibi » in sæculum [3] ; » id est, gratias tibi agent plurimas, quod tales principes dederis. Quod prædicatio ubique propaganda sit, id quoque præsignificatum est : « Audi Davidem id tibi declarantem his verbis : « Postula a me, et dabo tibi gen- » tes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos » terræ [4]. » Idipsum item alius Propheta alicubi sic enuntiat : « Implebitur omnis terra scientia Domini, sicut aqua » multa, quæ operit maria [5]. » Et vide facilitatem obedientiæ : « Non docebit, ait, unusquisque proximum suum, et unus- » quisque fratrem suum, dicens : Cognosce Dominum : quia » omnes cognoscent me a minimo illorum, usque ad maximum » illorum [6]. » Firmitas Ecclesiæ his declaratur : « Erit in novis- » simis diebus conspicuus mons Domini, et supra verticem » montium domus Domini, et elevabitur super colles, et ve- » nient ad eam populi multi et gentes multæ [7]. » Quod vero non firma tantum, solida et immobilis futura sit, sed etiam multam orbi pacem sit conciliatura, quodque tunc multorum principatus, tum monarchiæ auferendæ sint : unum autem in omnes regnum futurum, et abundantiori pace fruiturum, non sicut prius : nam priscis temporibus artifi-

[1] Psal. XVIII, 3. — [2] Id. XLIV, 18. — [3] Ibid. 20. — [4] Id. II, 8. — [5] Isaï. II, 9. — [6] Jer. XXXI, 34. — [7] Isaï. II, 2.

ces omnes et rhetores armis instructi erant, et in acie stabant : post adventum vero Christi, hæc omnia soluta sunt, et bella in constitutam partem seorsim concesserunt, hoc docens Propheta quidam dicebat : « Et confringent gladios » suos in vomeres, et lanceas suas in falces : et non sumet » gens contra gentem gladium, et non discent amplius bel- » lum [1]. » Nam prius in illis omnes exercebantur : nunc autem artis ejus obliti sunt ; imo plures eam ne vel minimum sunt experti : quod si quidam sint, illi admodum pauci sunt ; at olim in omnibus gentibus sexcentæ seditiones excitabantur. Deinde et unde constituenda sit Ecclesia prædicit. Quia enim non mansueti tantum, mites et urbani homines ; sed etiam feri et inhumani, moribusque similes lupis leonibus et tauris, cum ipsis conventuri erant, omnes unam Ecclesiam constituturi, audi quomodo gregis illius varietatem Propheta declaraverit : « Tunc, inquit, pascetur si- » mul lupus cum agno [2], » quo frugalem regum vitam indicat. Quod autem hæc non de feris dicta sint, dicat Judæus quandonam hoc factum sit ? nunquam enim lupus cum agno compascuus fuit : quod si etiam futurum esset, ut cum illo pasceretur, quid hoc humano generi profuturum esset ? Sed de feris hominibus id dictum est, de Scythis, Thracibus, Mauris, Indis, Sauromatis, Persis. Quod autem omnes illæ gentes sub uno jugo futuræ essent, alius Propheta declaravit his verbis : « Et servient ei sub jugo uno, et adorabunt » illum unusquisque e loco suo [3]. » Non ultra, inquit, Jerosolymis solum, sed ubique terrarum. Neque enim postea Jerosolymam jubebuntur homines adire, sed quisque domi manens hunc cultum præstabit.

VII. Quod Judæi ejiciendi essent, neque hoc prætermissum silentio fuit : vide quomodo et hoc prædixerit Pro- » pheta : « Ecce in vobis concludentur januæ, et non ac-

[1] Isaï. II, 4, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Sophon. III, 1.

» cendetis altare meum gratis [1]. » Quinam porro hunc cultum exhibituri essent, sic prænuntiatum est : « Ab oriente solis » usque ad occidentem, nomen meum glorificatum est in » gentibus, et in omni loco incensum mihi offertur, et » hostia pura [2]. » Vides quomodo cultus nobilitatem declaravit? quomodo excellentiam et mutationem ejus? Quod non in loco, sed in moribus, neque in nidore et fumo, sed in alio cultu nostra futura sint ministeria. Et quomodo illos omnes, dicet quispiam, attraxerunt Apostoli? Qui nonnisi unam linguam habebat, nempe judaïcam, quomodo Scytham, Indum et Sauromatam docere potuit? accepto nempe per Spiritum sanctum linguarum multarum dono. Et hoc quidem de Gentibus : de Israële item donum linguarum? quod autem neque hoc attraxerit Judæos, audi quo pacto declaret Propheta dicens : « In variis linguis et » aliis labiis loquar populo huic, et neque sic audient me, » dicit Dominus [3], » Quid hoc manifestius videri possit? Erant Judæi increduli futuri, et gentes ad fidem advolaturæ : et hoc quoque præsignificatum est : audi Hesaïam hoc ita declarantem : « Inventus sum ab iis, qui me non » quærunt : manifestatus sum iis, qui me non inquirunt. » Dixi : Ecce ego sum, ad gentem, quæ non invocavit nomen » meum [4]. « De Israële autem : « Tota die expandi manus » meas ad gentem non credentem et contradicentem [5]; » ac rursum : « Annuntiavimus ei ut puero : sicut radix in » terra sitienti [6]; » ac rursum, « Domine, quis credidit au» ditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est [7]? » Non dixit : « Doctrinæ nostræ, » ubi ostendit eos non ex se locutos esse, sed ea, quæ a Deo audierant, annuntiasse. Quod nostra judaïcis præferenda ac multo præstantiora sint, declaravit Moyses his verbis : « In æmulationem de-

[1] Malach. I, 10. — [2] Ibid. — [3] Isaï. XXVIII, 11. — [4] Id. LXV, 1. — [5] Ibid. — [6] Id. XXVIII, 9. — [7] Id. LIII, 2.

» ducam vos in non gente : in gente insipiente irritabo vos[1] : » priorem populi vilitatem indicans, cum dicit : « In nongen- » te : » non enim gens putabatur esse, ob vilitatem nimiam, ob insipientiam, ob amentiam. Sed mutatio tanta a fide facta est, ut hi honorabiliores appareant iis, qui tunc honorabantur. Hoc ægre laturos Judæos, et inde meliores futuros, ex his etiam declaratur : non enim simpliciter dixit : « Anteponam ; » sed simul hoc ipsum declarans, et qualemcumque hinc futuram emendationem indicans, « In » æmulationem, inquit, deducam vos in non gente; » ac si diceret; « Tanta dabo ipsis bona, ut vos æmulatione corri- » piamini, et ut mordeamini. » Hoc itaque meliores ipsos reddidit. Nam qui divisum mare, scissas petras, aërem mutatum, et tot tantaque prodigia viderant; imovero qui filios suos immolaverant, qui ipsi Beelphegor initiati fuerant, multisque præstigiis operam dederant; hi post quam nos accessimus, longeque præstantiores suis res exhibuimus, æmulatione ducti, et meliores effecti sunt, atque se continuerunt; ita ut ea, quæ nec Prophetarum monitis, nec prodigiorum ostentis territi fecerant, jam æmulatione nostri recte faciant. Nemo itaque illorum jam filios immolat, nemo ad idola accedit, vel vitulum adorat. Virginitatis decor in Veteri Testamento ne nominabatur quidem; cum autem in Novo splendidus futurus esset, vide quomodo id prædicat David : « Afferentur regi virgines post eam, addu- » ducentur in templum regis[2]. » Sed neque sacerdotum nomen tacuit; episcoporum dico : « Constituam enim prin- » cipes tuos in pace, et episcopos tuos in justitia[3]. »

VIII. Venturus erat rationem exacturus ab hominum genere, et specialim a Judæis; attende quomodo et hoc ipsum vaticinentur tum David, tum Malachias, qui sic ait : « Et ingressus est sicut conflatorium, sicut herba fullonum,

[1] Deut. XXXII, 21. — [2] Psal. XLIX, 16. — [3] Isaï. LX, 17.

» et purgabit argentum et aurum [1], » Pauli verbis affinia loquitur, qui sic habet : « Dies enim declarabit, quia in igne » revelatur [2]. » David vero, « Deus manifeste veniet [3], » secundum ejus adventum prædicans : nam primus adventus cum multa attemperatione fuit : secundus non item; sed horroris terrorisque plenus erit, Angelis præcurrentibus, ejusque præsentia ceu fulgur omnia occupante. Nam « Si» cut fulgur, inquit, exit ab Oriente, et apparet usque ad » Occidentem, ita erit adventus Filii hominis [4] : » quo declaratur ejus splendor, qui semetipsum annuntiat. Hoc David indicans dicebat : « Deus manifeste veniet [5]. » Deinde futurum ejus judicium significans sic prosequitur : « Ignis » in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas » valida [6]. » Supplicia memoravit, splendorem jam indicat, « Advocabit cœlum desursum, et terram discernere popu» lum suum [7] : » hic terram vocat genus humanum : sub hæc cum toto hominum genere Judæos annumerans : nam ad illos quoque respicit : hæc subjungit : « Congregate illi » sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacri» ficia, et annuntiabunt cœli justitiam ejus, quoniam Deus » judex est [8]. » Adventu suo sacrificiorum cultum sublaturus et reprobaturus erat, ut nostrum hoc sacrificium induceret; audi quomodo et hæc prædicta sint : « Sacrificium » et oblationem noluisti : corpus autem aptasti mihi [9] : » quod etiam alibi dicebat : « Populus quem non cognovi ser» vivit mihi, in auditu auris obedivit mihi [10]; » id est, non mare divisum, non petras scissas videns, sed audiens Apostolos meos. Et hic rursum, « Corpus autem aptasti mihi. » Post hæc statim adjecit : « Tunc dixi : Ecce venio. In ca» pite libri scriptum est de me [11], » Duo autem hic indican-

[1] Malach. III, 3.— [2] I Cor. III, 13.— [3] Psal. XLIX, 5. — [4] Matth. XXIV, 27. — [5] Psal. XLIX, 3. — [6] Ibid. 4. — [7] Ibid. 5. — [8] Ibid. 8. — [9] Id. XXXIX, 9. — [10] Id. XVII, 48. — [11] Id. XXXIX, 10.

tur et venturum esse, et tunc venturum esse, cum sacrificia rejecta fuerint, quod tunc contigit, cum principatus judaïcus in romanum transit. Invenimus etiam Baruch de adventu ejus ita loquentem : « In terra visus est, et cum » hominibus conversatus est [1]. » Ait quoque Moyses : « Pro» phetam vobis excitabit Dominus Deus ex fratribus vestris » sicut me, ipsum audietis in omnibus. Et erit, omnis anima, » quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de » populo suo [2]. » Vides hoc in nullo alio impletum, quam in hoc tantum. Nam multi Prophetæ surrexerunt, et omnibus inobsequentes fuerunt, nihilque propterea passi sunt. Huic autem quia non obedierunt Judæi, palabundi, errantes, fugitivi, exules ubique vagantur. Vide namque quomodo exclusi sint a civitate, atque a paternis legibus et consuetudinibus, cum ignominia, turpitudine, et ultionis pœna. Quæ vero sub Vespasiano et Tito passi sunt, ne enarrari quidem possunt, ita omnem calamitatem excedit illa tragœdia. Et impletum est propheticum illud : « Omnis » qui non audierit Prophetam illum, exterminabitur. » Ideo apud illos omnia in solitudinem versa, quia Prophetam illum non audierunt. Quod resuscitaturus sit omnes, declaravit Hesaïas his verbis : « Resurgent mortui, et excitabuntur » qui in sepulcris sunt. Ros enim qui a te, medicina ipsis est [3]. » Neque hoc tantum, sed quod post crucem, post cædem clariores res ejus futuræ sint, quodque post resurrectionem latius propaganda sit prædicatio (prædictum est). Quia enim ligatus est, proditus a Discipulo, sputis et contumeliis affectus, verberatus, crucifixus, et quantum in illis fuit ne sepulturæ quidem traditus, ac vestimenta ejus diviserunt milites, quia in suspicionem tyrannidis vocatus, et quasi blasphemus obiit; (quasi tyrannus scilicet) « Omnis enim, qui se regem facit, contradicit

[1] Baruch, III, 18. — [2] Isaï, XXVIII, 1. — [3] Id. XXVI.

» Cæsari [1]; » rursum (quasi blasphemus) « Ecce vos au» distis blasphemiam ejus [2]; » quia, inquam, hæc omnia eventura erant, auditorem excitans, et ad fiduciam præparans; « Ne timueris, inquit, horum causa : » illius enim, qui crucifixus, flagellatus, a latronibus contumelia affectus, in blasphemiæ suspicionem vocatus occisus est; illius, inquam, res tali conditione post mortem et post resurrectionem erunt, ut nemo negaverit eum honore magno repletum esse. Hoc utique sic contigit, quod diu ante prænuntians Propheta dicebat : « Erit radix Jesse, et qui exurget ut » imperet Gentibus : in ipso Gentes sperabunt, et erit re» quies ejus honor [3]; » ac si diceret : « Hoc genus mortis diademate honorabilius est. » Imperatores enim, posito diademate, crucem suscipiunt, symbolum mortis illius : in in purpura crux, in diademate crux, in precibus crux, in armis crux, in sacra mensa crux, et ubique terrarum crux plus quam sol refulget. « Et erit requies ejus honor. »

IX. At non hujusmodi sunt res humanæ, imo in his contra prorsus accidit. Nam viventibus iis, qui gloria fruuntur, res eorum florent; iis vero mortuis, pereunt et omnia. Quod non in divite, neque in principe tantum, sed in ipso imperatore animadvertas : etenim et leges eorum abrogantur, et imagines obscurantur, memoria eorum extinguitur, nomen in oblivionem venit, clientes despiciuntur : illorum scilicet qui prius arma moverant, qui nutu solo populos, urbes resque publicas mutaverant, quibus licebat et occidere, et ad supplicium ductos a morte liberare. Attamen hæc omnia pereunt, licet antea floruerint. At secus in Christo, nam ante crucem in luctu res erant, Judas prodidit, Petrus negavit, reliqui fugerunt, solus ille inter inimicos comprehensus est, multi ex iis, qui crediderant, retrorsum abierunt. Post quam autem occisus vitam clausit,

[1] Joan. XIX, 12. — [2] Matth. XXVI, 65. — [3] Isaï. XI, 10.

ut discas eum, qui crucifixus est, non purum hominem fuisse, res ejus clariores, illustriores ac sublimiores evaserunt. Ante crucem princeps Apostolorum, ne ostiariæ quidem minas tulit, sed post tantam initiationem, aiebat se nescire quis esset : post crucem vero orbem terrarum peragravit : hinc innumeri populi Martyrum jugulati sunt; præoptantes occidi, quam ea loqui, quæ locutus fuerat princeps Apostolorum, unius ostiariæ terrore superatus. Hinc omnes regiones, et omnes civitates, desertum, habitata et inhabitata terra, crucifixum prædicamus. Reges, duces, principes, consules, liberi, servi, idiotæ, sapientes, insipientes, barbari, variaque hominum genera, demum universa, quam sol respicit. terra tam ampla, hoc nomine et ejus adoratione frequentatur, ut discas quid sit, « Erit » requies ejus honor. » Locus autem, qui corpus illud occisum recepit, licet admodum parvus et angustus, innumeris regum aulis venerabilior, ipsisque regibus pretiosior : « Et erit requies ejus honor. » Quodque mirabile dictu est : id non ipsi tantum, sed etiam Discipulis ejus contigit : nam qui vi ducebantur et circumagebantur, contempti, vincti, innumeris malis affecti, post mortem ipsis regibus honorabiliores sunt. Id quomodo fiat perpende : in regia urbe Roma, missis aliis omnibus, ad sepulcra piscatoris et tentoriorum opificis accurrunt imperatores, consules, exercituum duces : Constantinopoli vero, non prope Apostolos, sed foris ad ipsa limina, optaverunt ii, qui diademate redimiuntur, corpora sua sepeliri (8) : atque ita imperatores piscatorum ostiarii facti sunt : sic in obitu hoc non dedecori, sed honori sibi esse putant non solum ipsi, sed etiam eorum nepotes. « Et erit, inquit, requies » ejus honor. » Tunc honoris magnitudinem videbis, cum mortis ejus symbolum didiceris : mortis, inquam, maledictæ, mortis omnium ignominiosissimæ. Hoc quippe solum

mortis genus maledicto obnoxium erat. Exempli causa, facinorosorum olim alii comburebantur, alii lapidabantur, alii alio supplicii genere vitam claudebant : crucifixus autem, in ligno pendens, non id solum mali patiebatur, quod eam subiret damnationem, sed quod maledictus esset : « Maledictus enim, inquit, omnis qui pendet in ligno [1]. » Attamen maledictum illud execrabile, extremi supplicii symbolum, nunc desiderabile amabileque factum est. Nihil enim imperatoriam coronam sic exornat, ut crux universo mundo pretiosior : et quod omnes olim exhorrescebant, ejus nunc figura ita certatim exquiritur ab omnibus, ut ubique reperiatur, apud principes et subditos, apud mulieres et viros, apud virgines et nuptas, apud servos et liberos : nam illud omnes signum frequenter imprimunt in membrorum nobiliori parte; et in fronte ceu in columna figuratum quotidie circumferunt. Hoc in sacra mensa, hoc in sacerdotum ordinationibus, hoc rursum cum corpore Christi in mystica cœna refulget. Hoc ubique celebratum videre est, in domibus, in foro, in desertis, in viis, in montibus, in saltibus, in collibus, in mari, in navibus, in insulis, in lectis, in vestimentis, in armis, in thalamis, in conviviis, in vasis argenteis et aureis, in margaritis, in parietum picturis, in corporibus brutorum male affectis, in corporibus a dæmone obsessis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in choreis tripudiantium, in sodalitiis sese macerantium; adeo certatim donum hoc mirabile, ejusque ineffabilem gratiam omnes perquirunt. Nemo pudore afficitur, vel erubescit dum cogitat hoc maledictæ mortis symbolum esse; sed illo omnes magis exornamur, quam coronis, diadematibus, et mille margaritarum monilibus : ita non modo non aversamur crucem, sed etiam amabilis illa desiderabilisque omnibus est : ubique illa ful-

[1] Dan. XXI, 23.

get, in parietibus domorum, in tectis, in libris, in urbibus, in vicis, in incultis, in cultis locis. Hic libenter Gentilem interrogarem, undenam fit, ut damnationis maledictæque mortis symbolum, omnibus ita amabile optabileque sit?

X. Quod si nihil hoc esse putas, si adhuc impudens manes, veritatemque aversaris, atque ad lumen cæcutis: age tibi alio argumento commonstramus, quantum sit illud. Quale illud argumentum? Sunt judicibus multa suppliciorum genera, lignum, lora, ungues, plumbata, quibus corpora lacerant, membra discerpunt atque suspendunt: quisnam vellet hæc in domum suam inferre? Quis vellet carnificis hæc agentis manum contingere, vel ut id videret, propius accedere? Annon plerique hæc execrantur, aliique hinc male ominantur, ac neque tactum, neque aspectum ferunt? Annon etiam procul fugiunt, et oculos avertunt? Talis olim crux erat, imo illis multo gravior. Nam ut ante dixi, non tantum mortis, sed etiam maledictæ mortis symbolum erat. Unde ergo, dic mihi, jam ita desiderabilis optabilisque facta est, omnibusque antefertur? Illud vero ipsum lignum, in quo sacrum corpus passum et crucifixum est, cur certatim omnes adeunt? Cur particulam ejus multi sumentes auro inclusam, tum viri tum mulieres a collo suspendunt ad ornatum: etsi damnationis et ultionis symbolum hoc lignum fuerit? At qui omnia facit, et immutat ea, qui orbem ex tanta nequitia transtulit, et terram cœlum effecit, etiam rem hanc vituperio plenam, et mortem omnium ignominiosissimam supra cœlos adduxit. Hæc igitur omnia prævidens Propheta dicebat: « Et erit requies ejus » honor. » Hoc quippe mortis symbolum, neque enim finem faciam ita loquendi, multis benedictionis argumentum effectum est, et omnimodæ firmitatis murus, diaboli letifera plaga, dæmonum frenum, camus adversariarum virtutum. Hoc mortem sustulit, hoc inferni portas æreas confregit,

vectes ferreos contrivit, diaboli arcem destruxit, peccati nervos excidit, totum orbem damnationi subjectum eripuit, immissam divinitus naturæ nostræ plagam curavit. Quid dico? quod non potuere mare divisum, petræ scissæ, aër mutatus, manna quadraginta annis tot hominum millibus erogatum, lex et alia signa cum in deserto, tum in Palæstina facta, hæc potuit crux, non in una gente, sed in toto orbe; crux, inquam, maledictum symbolum, omnibus execrandum, post Crucifixi mortem potuit omnia nullo negotio perficere. Neque hæc solummodo, sed ea, quæ postea secuta sunt, ejus virtutem declarant. Orbem enim terrarum, quid quoad virtutem sterilis erat, nec melius se habebat, quam desertum, cum non posset quidpiam boni parere, statim paradisum et matrem fœcundissimam effecit. Et hoc diu ante prænuntiavit Propheta his verbis : « Lætare » sterilis, quæ non paris : erumpe et clama, quæ non par» turis, quia multi filii desertæ magis, quam ejus quæ habet » virum [1]. » Quod vero cum talem eam fecisset, legem ipsi dederit multo præstantiorem priori, id minime tacuerunt Prophetæ : ac vide quid præsignificaverint : « Disponam eis » testamentum novum, non secundum testamentum, quod » disposui patribus eorum in die, qua manum eorum ap» prehendi, ut educerem eos de terra Ægypti : quia ipsi » non manserunt in testamento meo, et ego neglexi eos, » dicit Dominus. Quia hoc est testamentum quod disponam » eis, dans leges meas in mente eorum, et in corde eorum » inscribam eas [2]. » Deinde subitam mutationem et doctrinam facilem declarans ait : « Et non docebunt unusquisque » proximum suum, et unusquisque fratrem suum, dicens; » Cognosce Dominum, quia omnes scient me a parvo ip» sorum usque ad magnum ipsorum [3]. » Quod in adventu suo peccatorum veniam daturus esset, hoc item sic prænuntiavit Propheta : « Hoc erit ipsis a me testamentum,

[1] Isaï. LIV, 1. — [2] Jer. XXXI, 32, 33. — [3] Ibid. 34.

» cum auferam iniquitates ipsorum, et peccatorum eorum » non recordabor amplius [1]. » Quid hac re manifestius esse possit? vocationem quippe gentium, novæ legis supra veterem excellentiam, facilitatem accessus, credentium gratiam, et donum in baptismo factum his vaticiniis significavit.

XI. Quod vero qui hæc fecit, is ipse postea judex affuturus sit, perpende quomodo et hoc prænuntient Prophetæ; neque enim id silentio prætermiserunt; alii quidem videntes eum in eo ipso habitu, quo venturus erat; alii verbis eum præsignificantes. Nam Daniel etiam in medio barbarorum Babyloniorum, videt ipsum in nubibus venientem. Audi illius Prophetæ verba : « Aspiciebam, inquit, et ecce quasi Fi- » lius hominis veniens in nubibus, et pervenit usque ad Anti- » quum dierum, et ante eum oblatus est. Et datus est ei prin- » cipatus et regnum et omnes populi, tribus, et linguæ ipsi ser- » vient [2]. » Et judicium ejus ita subindicat : « Aspiciebam do- » nec throni positi sunt, et libri aperti sunt, et fluvius igneus » manabat in conspectu ejus; mille millia ministrabant ei, et » decies millies dena millia assistebant ei [3]. » Neque hoc tan- » tum narrat, sed quem justi habituri sunt honorem sic describit : « Et judicium dedit sanctis Altissimi, et regnum obti- » nuerunt sancti [4]. » Malachias vero hoc judicium per ignem futurum esse declarat his verbis : « Ecce ipse ingreditur sicut » ignis conflatorii, et sicut herba fullonum [5]. » Vidisti-ne Prophetarum accurationem, quomodo omnia, quæ futura sunt, annuntiare præoccuparint? Quomodo ergo adhuc incredulus manere audes, talibus acceptis ejus virtutis demonstrationibus? cum verbo videas tandiu ante prænuntiata, resque videas accidere verbis consonas, ita ut nihil omnino excidat, quodque hæc non figmenta nostra sint, testificantur ii, qui primi libros acceperunt, et etiamnum conservant,

[1] Jer. XXXI, 34. — [2] Matth. VII, 9, 10. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Malach. III, 2.

inimici nostri, abnepotesque eorum qui Dominum crucifixerunt; qui libros, inquam, apud se retinent et conservant. Et qui fieri possit, dicet quispiam, ut libros habentes non credant? Quia tunc etiam, cum eum mirabilia operantem viderent, non crediderunt, sed hoc non est crimen ejus cui non creditur, sed eorum magis, qui in meridie cæcutiunt. Nam et hunc mundum in medio proposuit, instrumentum omni concinnitate elaboratum, vocem undique emittens, et creatorem prædicans, et tamen quidam homines sunt, qui vel automata esse dicunt, vel horum creationem atque providentiam hominibus ascribunt; alii vero fortunæ, fato, genesi, vel stellarum conversionibus. Verum hoc crimen non in opificem cadit, sed in eos, qui inter tot remedia adhuc extremis laborant morbis. Quemadmodum enim bene affectus animus quid facto opus sit videt, nec multis ad hoc eget adjumentis; sic impudens ac stupidus, etiamsi innumeros habeat magistros, affectibus præoccupatus, in cæcitate perseverat. Hoc igitur semper videas, non in hac re solum, sed in aliis quoque. Quot enim sunt, qui cum nullam audissent legem, honeste ac legitime vixerunt? Alii vero a pueritia ad extremam usque senectutem in legibus educati, eas violandi nunquam finem fecerunt. Hæc et apud veteres contigerunt, nam Judæi innumeris signis et miraculis non meliores effecti sunt; Ninivitæ vero, una solum audita voce, resipuerunt, et a peccatis liberati sunt. Hoc etiam videre est non in nobilibus tantum viris, sed etiam in obscuro loco natis. Quanta doctrina non imbutus erat Judas? et tamen proditor factus est. Quam admonitionem habuit latro? attamen in cruce Christum confessus est, et regnum ejus prædicavit. Ne igitur a corruptorum hominum mente, rerum judicium facias; sed ab ipsa rerum veritate congruentem calculum ponas, de iis, qui recta consilia sunt amplexi. Non crediderunt Judæi, crediderunt Gentiles. Quod ipsum non silentio prætermis-

sum est. Sed David quidem dicit : « Filii alieni mentiti » sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a » semitis suis [1]. » Hesaïas vero : « Domine, quis credidit » auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum » est [2] » et rursum : « Inventus sum ab iis qui me non » quærebant, conspicuus factus sum iis, qui me non inter- » rogabant [3]. » Atque in ipso ejus adventu Chananæa et Samaritana mulier crediderunt. Sacerdotes autem et principes bellum insidiasque parabant, aliosque abigebant, et ex Synagoga pellebant eos, qui in ipsum crederent. Ne igitur te ista conturbent; multis hujusmodi exemplis plena vita nostra est, tum nostro tum præterito tempore. Alioquin vero, si non omnes, multi certe ex judæis, et tunc, et nostro tempore crediderunt. Quod si non omnes, nihil sane novum aut mirabile, talis quippe est ingratus animus; talis mens ratione vacua; talis anima malis affectibus occupata. Cæterum quia prophetias de Christo tantis ante temporibus a Prophetis enuntiatas protulimus, age in medium afferamus eas, quæ de illo, cum terram circuiret, et cum hominibus conversaretur, editæ sunt; ut hinc etiam ejus potentiam ediscas. Cum advenisset igitur, et salutis hominum negotium ageret, tum eorum, qui tunc in vivis, tum etiam eorum, qui post futuri erant, variis illam modis procurabat. Vide, quæso, quid faciat. Miracula edit, et quædam prædicit longis postea temporibus eventura. Ac per ea, quæ tunc fiebant, üs, quæ diu postea futura erant, auditoribus præsentibus fidem faciens; futuris quoque ex eventu prædictionum credibilia reddens miracula illo tempore edita : atque ex hac duplici demonstratione fidem faciens iis, quæ ad regnum pertinebant.

XII. Nam duplicis erant ejus prædictiones, et hæ quidem in præsenti vita eventuræ erant, illæ vero post ipsam consummationem, aliæque aliarum veritatem luculenter

[1] Psal. XVII, 49. — [2] Isaï. LIII, 1. — [3] Id. LXV, 1.

commonstrabant. Exempli causa, nam obscurum dictum planum facere satagam, duodecim ipsum Discipuli sequebantur; Ecclesiam vero nemo vel re vel nomine tantum noverat; nam Synagoga florebat adhuc. Quid igitur dixit, et orbe fere toto in impietate detento prædixit? « Super »hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi »non prævalebunt adversus eam [1]. » Examina hoc dictum ut libet, et veritatem ejus refulgentem videbis. Non enim illud solum mirabile, quod eam in universo orbe ædificaverit, sed quod invictam fecerit, et tot agitatam bellis invictam. Illud enim, « Portæ inferi non prævalebunt adver»sus eam, » pericula sunt quæ in infernum deducunt. Vidisti ne prædictionis veritatem? Vidisti-ne eventus robur? Vidisti-ne verba rebus ipsis lucentia, et vim insuperabilem omnia nullo negotio facientem? Etsi enim breve dictum sit illud. « Ædificabo Ecclesiam meam, » ne simpliciter prætereas, sed in mente revolve, et cogita quantum sit totum orbem tam brevi tempore Ecclesiis replevisse, tantas convertisse gentes, populis persuasisse, ut paternis solutis legibus, radicatam consuetudinem evellerent, voluptatis tyrannidem, nequitiæ vim, ceu pulverem ejicerent, aras, templa, idola, mysteria, profanas solemnitates, impurumque nidorem, quasi fumum quemdam delerent; ubique altaria excitarent, in regione Romanorum, Persarum, Scytharum, Maurorum, Indorum, quid dico? vel extra orbem nostrum. Nam et Britannicæ insulæ, quæ extra hoc mare sitæ sunt et in ipso Oceano, vim verbi senserunt; illic enim Ecclesiæ et altaria erecta fuere. Verbum illud, quod tunc ille protulit, in omnium animis plantatum est, per omnium ora fertur, et terra, ut ita dicam, universa, spinis repleta emundata est, ager purus effectus est, pietatisque semina suscepit. Magna sane res est, magna, inquam, imo summæ magnitudinis et divinæ virtutis argumentum: nemine tur-

[1] Matth. xvi, 18.

bas movente, pace summa, licet multi conturbarent et nemo reluctaretur, potuisse tantum orbem confestim a prava tanti temporis consuetudine liberari, in aliam vero consuetudinem longe difficiliorem traduci. Neque tantum consuetudo adversabatur, sed etiam voluptas detinebat; duo tyrannici obices, nam quæ a multorum annorum curriculo a patribus, avis, abavis, majoribus, philosophis et rhetoribus acceperant, ea respuere; quæ res admodum difficilis erat, docebantur, et novam accipere consuetudinem, eamque, quod gravius erat, valde duram et molestam. Abduxit a voluptate, et induxit in jejunium; abduxit ab amore pecuniarum, et induxit in paupertatem; abduxit a lascivia, et induxit in temperantiam; abduxit ab ira, et induxit in mansuetudinem; abduxit ab invidia, et induxit in benignitatem; abduxit a via lata et spatiosa, et induxit in angustam, arctam et præruptam, induxit, inquam, assuetos viæ latæ. Non enim alios assumpsit homines extra mundum et hanc consuetudinem viventes, sed eos ipsos qui jam in ea computruerant, et luto molliores erant, hos jussit in angusta, aspera, et arcta incedere via, et id persuasit eis. Quot hominibus id persuasit? non uni, vel decem, vel viginti, vel centum hominibus, sed omnibus ferme sub sole habitantibus. Quorum opera id persuasit? undecim opera hominum, illitteratorum, idiotarum, ineloquentium, ignobilium, pauperum, patria, opum facultatibus, robore corporis, gloriæ præcellenti, generis splendore, vi verborum, rhetorices gravitate, scientiæ commendatione carentium; sed piscatorum, tabernaculorum opificum, qui diversæ linguæ erant. Neque eadem illi qua auditores lingua instructi erant, sed peregrina atque ab aliis omnibus diversa lingua utebantur, nimirum hebraïca. Per hos hanc Ecclesiam ædificavit, quæ a finibus usque ad fines terræ extenditur.

XIII. Neque hoc solum mirabile est; sed quod idiotæ,

pauperes, pauci, ignobiles, illitterati ac viles, alterius linguæ, despicabilesque homines, quibus totius orbis emendatio commissa fuerat, jussumque fuerat ad difficiliora ipsum traducere, non illud in pace fecerint, sed innumeris undique bellis exagitati. Per singulas quippe gentes et urbes, et quid dico, per singulas gentes et urbes? per singulas etiam domos bella contra ipsos movebantur. Ingressa namque doctrina filiumque a patre sæpe dividens, nurum a socru, fratrem a fratre, servum a domino, subditum a principe, virum ab uxore, uxorem a viro, patrem a filiis; non enim simul omnes credebant; quotidianas inimicitias, bella frequentia, mille mortes ipsis inducebat, efficiebatque ut sese mutuo quasi communes hostes aversarentur. Etenim eos pellebant universi, reges, principes, idiotæ, liberi, servi, populi, civitates. Neque illos tantum; sed quod gravius erat, neophytos in fide, quos illi instituebant. Commune namque bellum et doctoribus et discipulis excitabantur, quippe cum doctrina illa et regiis sanctionibus et consuetudini, et paternis moribus adversari videretur. Siquidem hortabantur ut ab idolis absisterent, aras despicerent, quas et patres et majores eorum coluerant, ab impuris dogmatibus resilirent, riderent solemnitates, initiationes respuerent; quæ ipsis maxime tremenda et formidabilia videbantur, pro quibus animam dare maluissent, quam eorum dicta admittere, et in natum ex Maria credere, qui ad præsidis tribunal ductus, sputis dehonestatus, innumeraque passus, execranda morte affectus, sepultusque resurrexisset. Quodque stupendum erat, cruciatus omnibus noti erant, flagella nempe, colaphi, contumeliæ oris sputo dehonestati, plagæ, crux, cachinni multi, comœdia omnibus oblata, sepultura quasi gratiæ nomine impetrata; sed quæ ad resurrectionem spectabant non item; illis enim solis post resurrectionem apparuit. Attamen hæc dicendo

persuadebant, et sic Ecclesiam ædificabant. Quo pacto et qua ratione? Virtute jubentis; ipse namque viam parabat, ipse omnia difficilia facilia reddebat. Nisi enim divina quædam virtus hæc perpetrasset, ne vel principium quidem aut exordium hæc habuissent. Quo enim id modo fieri potuisset? Verum is, qui dixerat : « Fiat cœlum », et opus exhibuit, et, « Fundetur terra, » ejus substantiam produxit; et, « Luceat sol, » et astrum ostendit; quique omnia verbo operatus est, ille etiam has Ecclesias plantavit. Et verbum illud, « Ædificabo Ecclesiam meam, » hæc omnia operatum est. Talia quippe sunt verba Dei, opera exhibent; opera mirabilia atque stupenda. Nam quemadmodum dixit : « Germinet terra herbam fœni [1], » et omnia mox hortus fuere, omnia pratum, terraque mandatum excipiens infinitis ornabatur plantis; sic et nunc ubi dixit : « Ædificabo Ecclesiam meam », id nullo negotio factum est, atque tyrannis adversus eam bellum excitantibus, militibus arma moventibus, populis instar ignis furentibus, adversante consuetudine, etiamque rhetoribus, sophistis, divitibus, idiotis, principibus, igne tamen vehementius verbum spinas consumpsit, agros purgavit, prædicationis doctrinam seminavit; ac dum ex iis, qui crediderant, alii in carcere habitarent, alii in exilium abducti essent, aliis pecuniis mulctati, alii occisi, et in frusta concisi, alii igne consumpti, alii demersi essent, alii omne genus supplicii subirent, ignominia effecti, pulsi, quasi communes hostes undique ejecti; alii numero plures accesserunt, nec modo ex aliorum cruciatibus nihilo segniores evaserunt ad fidem amplectendam, sed multo alacriores fuerunt, et in pulchram hanc capturam insilierunt; sicque a piscatoribus capiebantur, non coacti, sed accurrentes, gratiamque habentes iis, qui se in hanc rem deducerent, ac cum sanguinum torrentes ex jam credenti-

[1] Gen. 1, 11.

bus erumpentes cernerent, ferventiores fidentioresque circa fidem erant. Cumque non tantum discipuli, sed etiam magistri, alii vincti, alii pulsi, alii verberati essent, alii demum innumera paterentur mala, discipuli tamen et plures et ferventiores fiebant. Certe Paulus clamat : « Ita ut » plures fratrum in Domino, confidentes vinculis meis, » abundantius auderent sine timore verbum loqui [1] : » et alibi rursum : « Vos enim imitatores facti estis Ecclesiarum » Dei, quæ sunt in Judæa, quia eadem passi estis et vos a » contribulibus vestris, quemadmodum et ipsi a Judæis, » qui Dominum crucifixerunt, et nos impediunt loqui gen» tibus, ut salventur [2]. » Aliis rursum scribens sic loquitur : « Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, mul» tum certamen sustinuistis passionum, scientes vobis me» liorem substantiam in cœlis, et manentem [3]. » Vides-ne præstantiam virtutis ejus qui talia operatus est? Nam qui tanta patiebantur, non solum non ægre ferebant vel deficiebant, sed et gaudebant, gestiebant, exultabant. Et de discipulis quidem dicit ille, quod facultatum publicationem cum voluptate acceperint; de magistris vero Lucas in libro Actuum Apostolorum, ait eos reversos esse gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti fuerant pro nomine Christi contumeliam pati [4]. De se ipso rursum Paulus : « Gaudeo, ait, in passionibus meis, et adimpleo quæ de» sunt tribulationibus Christi in carne mea [5]. » Ecquid miraris, quod in passionibus gauderet, quando mortem subiturus, non modo gaudebat, sed etiam discipulos in gaudii consortium vocabat, quod erat animi supra modum lætantis : « Gaudeo, inquit, et congratulor omnibus vobis : iti» dem et vos gaudete, et congratulamini mihi. » Et quid factum est, dic mihi, quod tanto gaudio repletus es?

[1] Philip. I, 14. — [2] I Thess. II, 14-16. — [3] Hebr. X, 32 et 34. — [4] Act. V, 41. — [5] Coloss. I, 24.

« Ego, inquit, jam delibor, et tempus resolutionis meæ » instat [1]. »

XV. Sic igitur per universum orbem Ecclesiam ædificabant. Atqui ne parietem quidem unum quisquam possit extruere lapidibus et calce utens, si expellatur et impediatur : hi vero tot Ecclesias ubique terrarum ædificarunt, percussi, vincti, pulsi, fugati, facultatibus mulctati, flagellati, jugulati, combusti, demersi una cum discipulis. Et ædificabant, non lapidibus, sed animabus et institutis, quod plane difficilius est, quam lapidibus construere. Non enim par est murum construere, et animam tanto tempore a dæmonibus agitatam ad resipiscendum persuadere, ut ab insania illa desistat, et ad tantam perveniat temperantiam. Attamen hoc potuerunt nudi et calceis carentes, una induti tunica per universum orbem circumeuntes : habebant enim commilitantem ejus virtutem, qui dixit : « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ » inferi non prævalebunt adversus eam [2]. » Numera quod tyranni ab illo tempore adversus illam instruxerunt aciem, quot gravissimas persecutiones excitarunt quo in statu fides fuerit toto illo, quod præteriit, tempore; quando recens plantata erat, quando teneriores erant hominum mentes. Gentiles erant imperatores, Augustus, Tiberius, Caïus, Nero, Vespasianus, Titus, et post illum omnes usque ad tempus beati Constantini imperatoris; omnesque illi, alii minus, alii vehementius Ecclesiam oppugnabant ; oppugnabant tamen omnes. Quod si qui eorum visi sunt mitius agere, hoc ipsum tamen quod imperatores palam in impietate viverent, materia bellorum erat, cum alii, qui ipsis adulabantur, gratiam illorum captantes Ecclesiæ bellum inferrent. Attamen omnes hujusmodi insidiæ atque incursus, facilius quam araneæ tela dissipati

[1] 2 Tim. IV, 6. — [2] Matth. XVI, 18.

sunt, citius quam fumus soluti sunt, velocius quam pulvis transierunt. Nam cum insidiis suis majorem Martyrum chorum effecerint, immortalesque illos Ecclesiæ thesauros reliquerint, columnas atque turres : illi non viventes modo, sed etiam mortui, posteris magnæ utilitatis materia facti sunt. Vides-ne vim prædictionis? « Et portæ inferi non » prævalebunt adversus eam. » Ab his et de futuris crede nullum fore qui obsistat. Si enim cum ex paucis constaret, cum nova res esse videretur, cum nuper plantata doctrina esset, cum tot bella instarent, tot undique commissa prælia nihil potuerunt, neque prævaluerunt; quanto magis nunc cum universam terram occupat, omnemque locum, montes, saltus, colles; etenim et maria et gentes sub sole positas omnes apprehendit; cum impietas apud paucos jam obtineat; atque aræ, templa, idola omnia sublata fuerint, festa item, initiationes, fumus, nidor et profanæ conciones. Quomodo igitur talis tantaque res, tot oblatis impedimentis tam conspicuum finem habuerit, et exitum veritati fidem facientem; nisi divina quædam et invicta virtus esset ejus, qui hæc prædixit et perfecit? Nemo sane his contradixerit, nisi admodum insaniat, ac mente captus sit. Neque hæc tantum sed etiam alia vaticinia ejus invictam virtutem prænuntiant. Nam cum omni veritate futura prædixit, et ad finem deduxit, neque fieri potest ut quidpiam ex dictis ejus excidat. Imo citius peribit cœlum et terra, quam aliquod verborum aut prædictionum ejus falsi arguatur. Quod ipsum ille ante rerum eventum enuntians, sic clare de verbis suis loquitur : « Cœlum et terra » transibunt, verba autem mea non transibunt [1]. » Idque jure merito : non enim verba tantum sunt, sed Dei verba, per quæ res conduntur. Sic cœlum fecit, sic terram, mare, solem, sic Angelorum choros, sic alias invisibiles Virtutes,

[1] Matth. XXIV, 35.

quod declarans Propheta dicebat : « Ipse dixit, et facta » sunt; ipse mandavit, et creata sunt [1] : » de omni simul creatura, tum superna, tum infra posita, tum sensibili, tum intellectuali, tum corporea, tum incorporea, ea pronuntians. Illud igitur de Ecclesia vaticinium ostendit, ut supra dixi, veritatis, providentiæ, bonitatis cuiæque ejus magnitudinem et excellentiam.

XVI. Age ergo et aliam prædictionem tractemus, quæ sole sit clarior, radiisque ejus splendidior, quæque ante omnium oculos sita, ad omnes futuras generationes extendatur, sicut et prior. Talia enim sunt pleraque ejus vaticinia, non brevi tempore terminantur, neque in una generatione complentur; sed omnibus hominibus tum viventibus, tum mox futuris, tum sequentibus, et qui usque ad consummationem erunt, veritatis suæ notitiam præbent, quemadmodum et prius vaticinium. Nam a qua die dictum est usque ad consummationem sæculi firma immotaque mansit, florens, fulgens, in dies crescens, plus roboris sumens, et omnibus, qui ab illo die usque ad Domini adventum futuri sunt præstans, ut maximos inde fructus, et ineffabilem utilitatem capiant. Nam qui ante nos, et qui ante illos, et qui longe superius fuere, ejus virtutem cognoverunt, bella videntes in eam ingruentia, pericula, tumultus, strepitus, fluctus, tempestates : ipsam vero neque sic submergi, vinci, superari, aut extingui; sed florere, crescere, ad majorem sublimitatem erigi. Et hoc vaticinium, quod nunc dicturus sum, idoneum est ad dictorum vim et veritatem commonstrandam. Quodnam est illud vaticinium ? Cum ingressus aliquando esset in templum judaïcum, tunc florens, auro fulgens, necnon pulchritudine magnitudineque ædificiorum, alia quoque instructum omni artificii materiæque varietate, mirantibus

[1] Psal. CXLVIII, 5.

Discipulis, qui dixit? « Nonne videtis hæc omnia? Amen » dico vobis, non manebit lapis super lapidem [1]. » Ejus destructionem futuram declarans, desolationem, vastitatem, ruinam, quæ nunc Jerosolymis est : omnia enim ædificia illa præclara conspicuaque diruta sunt. Vides in utroque magnam et ineffabilem ejus potentiam; in eo quod se colentes ædificaverit et auxerit; et in eo quod inimicos suos humiliaverit, destruxerit, radicitusque sustulerit? Nusquam enim huic simile templum erat, tam celebre, tanto cultu insigne. Nam quotquot ubique per orbem erant Judæi, etiam in finibus terræ positi, istuc olim proficiscebantur, dona, hostias, oblationes, primitias, et multa alia ferentes, orbisque divitiis templum decorantes, omnesque eo undique confluebant Judæi advenæ. Multum erat loci nomen, et usque ad extrema orbis pervenerat. Sed unum Christi verbum illa omnia delevit et perdidit, ac tanquam pulverem de medio sustulit. Ac quo ne Judæis quidem omnibus, imo nec sacerdotibus, sed soli summo sacerdoti ingredi licebat, idque semel in anno tantum cum stola, coronis et mitra, alioque sacro vestimento; nunc et scortis, et mollibus et effœminatis et mœchis patet aditus, nemine prohibente. Nam ut verbum illud advenit, omnia delevit et sustulit : tantumque de templo superest, quantum satis est ut ostendatur ubinam templum olim esset. Cogita ergo quantæ et hoc sit virtutis. Etenim qui olim tam potentes erant, qui gentes et reges superabant, qui absque sanguine plerumque vincebant, tropæaque innumera nova et admirabilia erigebant; hi templum unum ab illo usque ad hoc tempus ædificare non potuerunt. Quamvis tot reges fuerint qui illis opem ferrent, tantaque multitudo per orbem diffusa, totque pecuniarum opes adessent, Vides-ne quomodo quæ ille ædificavit, nemo destruxit; et

[1] Matth. XXIV, 2.

quæ ille destruxit, nemo ædificavit? Ædificavit Ecclesiam, et nemo ipsam destruere possit; destruxit templum, et nemo ipsum restaurare valet; idque tam diuturno tempore : quamvis illam destruere tentaverint, non potuere tamen; quamvis hoc denuo excitare conati sint, id frustra moliti sunt. Id vero permissum fuit ne quis diceret, si id tentatum esset, fieri potuisse : ecce tentaverunt, et non potuerunt. Nam ætate nostra imperator, qui omnes impietate superabat, et facultatem tunc dedit, et cooperatus est : opus incœpere, ac ne vel minimum ultra progredi potuere; sed ignis a fundamentis exiliens, omnes fugavit. Quod autem voluerint, hoc indicium est quod hactenus fundamenta nudata appareant, ut videas ipsos quidem fodere cœpisse, sed ædificare non potuisse, obsistente Christi sententia. Quamvis autem jam olim destructum fuisset hoc templum, at iis post annos septuaginta reversis, statim excitatum est, et priore splendidius fuit. Quod sane Prophetæ dixerant, et antequam fieret prænuntiarant. Nunc autem plus quam quadringentesimus annus est, et nulla cogitatio, nulla exspectatio vel spes est, illud ultra instaurandum fore. Atqui, si non divina virtus obluctaretur, quid obstaret? Annon magna vis pecuniarum penes illos est? Annon ab omnibus undique tributa colligens Patriarcha (9), immensos possidet thesauros? Annon audax illa natio est? Annon impudens, contentiosa, temeraria, seditiosa? Annon multi sunt in Palæstina? Annon multi in Phœnicia? Annon multi ubique? Quomodo ergo non potuerunt unum denuo construere templum, præsertim videntes cultum suum hinc ubique impediri, judaïcos ritus aboleri, sacrificia, oblationes, cæteraque hujusmodi legalia de medio tolli, omninoque cessare? Neque enim illis vel aram excitare, vel sacrificium offerre, vel libare, vel ovem imponere, aut suffitum, vel legem recitare, vel festum

celebrare, vel quidpiam simile facere licebat extra illa limina.

XVII. Sane cum Babylone essent, et ab hostibus cogerentur, ut psallerent, non obtemperarunt, neque morem gesserunt, tametsi captivi et servi erant, dominisque se vexantibus suberant. Sed etiamsi a patria et a libertate excidissent, et de ipsa vita periclitarentur, et quasi laqueo manu hostium detinerentur, jussi Canticum organis canere, sic dicebant : « Super flumina Babylonis, illic sedimus » et flevimus, Quia interrogaverunt nos, qui captivos » duxerunt nos verba cantionum. Quomodo cantabimus » canticum Domini in terra aliena [1] ? » Nec potest quisquam dicere ipsos ob organorum penuriam non cecinisse : causam enim illi protulerunt dicentes : « Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena ? » Organa vero penes se habebant : « In salicibus, aiunt, in medio eorum, » suspendimus organa nostra. » Sed neque jejunare licebat illis. Quod declarans Propheta dicebat : « Numquid jejunium jejunastis mihi annis septuaginta, dicit Dominus [2] ? » Quod autem illis nec sacrificare nec libare fas esset, audi tres pueros dicentes : « Non est princeps, neque Propheta, » neque dux, neque locus ad sacrificandum coram te, et » inveniendum misericordiam [3]. » Non dixerunt : « Non est sacerdos ; » aderant enim sacerdotes : sed ut discas de loco tantum agi, totamque legem ea in re obstrictam esse, dicebant : « Non est locus. » Et quid de sacrificio et de libatione loquor ? ne quidem recitare legem licebat ipsis : quod exprobrans alius Propheta dicebat : « Et legerunt » foris legem, et advocaverunt confessionem [4]. » Non Pascha, non Pentecosten, non Scenopegiam, non aliud quid simile celebrare poterant. Attamen etsi noverint se prop-

[1] Psal. CXXXVI, 1 et seqq. — [2] Zach. VII, 5. — [3] Dan. III, 38. — [4] Amos IV, 5.

ter loci desolationem ab his omnibus excludi, et se, si quid eorum aggrediantur, legem transgredi pœnasque daturos esse, non potuere locum, in quo licebat hæc omnia legitime facere, erigere et restaurare. Nam virtus Christi, quæ Ecclesiam ædificavit, eadem et templum destruxit. Propheta certe prædixit, et venturum Christum, et hæc operaturum, etiamsi is post captivitatem fuerit; audi quid dicat : « Et in vobis concludentur januæ, et non accendetur altare meum gratis. Non est mihi voluntas in vobis, » quia ab Oriente solis usque ad Occidentem nomen meum » glorificatum est in gentibus, et in omni loco incensum » mihi offertur, et sacrificium purum [1]. » Vides quomodo manifeste et judaïsmum ejecit, et christianismum effulgentem monstravit, et ubique terrarum diffusum? Cultus vero rationem alius significavit his verbis : « Et adorabunt » eum unusquisque ex loco suo, et servient ei sub jugo » uno [2] : » Et alius iterum : « Virgo Israël lapsa est, non re» surget amplius [3]. » Daniel autem hæc omnia aperte narrat. Universa nempe tollenda esse, hostiam, libamen, unctionem, judicium. Verum hæc quando adversus Judæos sermonem instituemus, clarius fusiusque explicabimus. Interim vero, in destinata pergamus via, Gentiliumque contentionem retundamus. Non tibi dixi mortuos suscitatos, vel leprosos mundatos; ne diceres hæc mendacia esse, fastum, et fabulas. Quis vidit? quis audivit? Iidem ipsi qui narrarunt crucifixum et colaphis cæsum, illi etiam hæc dixerunt. Cur ergo fide dignos in illis putas, in istis vero dicta reprehendis quasi hæc gesta non sint? Atqui si ad magistri gratiam hæc scripserunt, ac temere frustraque jactitarunt, ea tacuissent, quæ tristia ignominiosaque apud multos habebantur. Jamvero illi horum veritatem declarantes, in illis maxime immorati sunt, omniaque di-

[1] Malach. I, 10-12. — [2] Soph. III, 10. — [3] Amos V, 2.

ligenter copioseque tractarunt, nec parvo nec magno quopiam prætermisso; sed in signis et miraculis plurima tacuerunt; in cruciatibus autem et iis, quæ ignominiosa videbantur, plurimum immorantes, omnia omnes accurate narrarunt. Verum ego nihil horum apud te commemorans; signa, inquam, et miracula, ut ex abundanti omnem impudentis linguæ furorem compescam; ea quæ nunc videntur, quæ præ omnium oculis posita sunt, quæ sole clariora, quæ ubique in toto orbe dispersa, quæ universum occupant mundum, totamque naturam excedunt; gesta, quæ unius Dei sunt, ea, inquam, in medium adduxi. Quid dicis? non suscitavit mortuos? Num illud etiam dicere potes Ecclesias in orbe non esse? An dicas insidiis non appetitas esse, non superasse, nec victoriam reportare? At quemadmodum dici non potest solem non esse, sic neque hæc dici possunt. Quid ergo? annon vides judaïci templi ruinam in totius orbis conspectu positam? Cur non tecum hoc reputas : « Nisi Deus esset, Deusque fortis, quomodo cultores ejus vexati et exagitati ita creverunt, qui autem illum crucifixerunt, et læserunt, ita dejecti sunt, ut tota republica sua exciderent, et vagi, errones profugi circumeant, nec quantumvis diuturno tempore alterutrum eorum solutum mutatumque est? » Atqui adversus romanum imperium hi, Judæi, inquam, bellum susceperunt, arma moverunt, multoque tempore illud oppugnarunt, imo aliquando vicerunt, nec parva negotia fecerunt Augustis illius temporis, tanta erant potentia instructi. Attamen qui cum tot imperatoribus bella gesserunt, qui tanta pecuniarum, armorum, militum vi pollebant, qui duces innumeros repulerunt, unum excitare templum non potuerunt; sed synagogas quidem per urbes extruxere multas; locum vero illum qui reipublicæ suæ præbet auctoritatem, ubi omnem cultum persolvere consueverant, at-

que unde judaïsmus constituitur, hunc, inquam, solum instaurare non potuerunt.

HOMILIA [1].

Constantinopoli habita contra Anomœos de incomprehensibili Dei natura, et quod Novum Testamentum Veteri consonet, atque in eos, qui divinis non intersunt conventibus.

I. Unum apud vos diem disserui, et inde tantum vos dilexi, quantum si ab initio vobiscum essem educatus; ita sum vobis charitatis vinculis conjunctus ac si plurimo tempore fructus dulcissimæ consuetudinis a vobis percepissem. Quod fit non quia ego admodum ad amicitiam et charitatem sim idoneus, sed quia vos desiderabiles, omniumque maxime amabiles. Quis enim non admiraretur igneum zelum, charitatem absque simulatione, benevolentiam in præceptores, concordiam inter vos, quæ sane omnia satis essent ut vel lapideam animam vobis conciliarent? Propterea non minus vos amamus, quam Ecclesiam illam, in qua nati, educati, et eruditi sumus. Soror enim illius hæc est, vosque cognationem illam opere declarastis. Quamvis autem illa tempore sit antiquior, hæc tamen fide ferventior est, et illic major conventus est ac celebrius theatrum, sed hic major patientia, majorisque fortitudinis indicium. Nam video undequaque hic lupos obambulare, ovile autem non imminui. Circumdant sanctam hanc navim continuo tempestas et hyems, procellarumque vis; non submerguntur tamen, qui in ea navigant. Undecumque invadunt hæreticæ flammæ, et qui in medio sunt camino, rore spirituali per-

[1] Secunda Concio Constantinopoli habita anno 398.

fruuntur. Est et hoc admirabile, quod videmus in hac parte civitatis Ecclesiam hanc plantatam, et nihilominus quasi in medio camino oleam germinantem, foliisque comantem, et fructu gravem. Igitur cum vos tam cordati sitis, tamque multis bonis digni, age prompto studio promissionem nuper vobis factam reddamus. Tunc enim de armis David et Goliath apud vos philosophabamur, ostendentes hunc quidem omnigena gravique armatura undique munitum, illum autem armis nudum, fide munitissimum; et hunc quidem extrinsecus fulgidum thorace et scuto, illum autem intus spiritu et gratia radiantem, atque hanc ob causam a puero certamine victum juvenem, a nudo superatum armatum, a pastore prostratum militem, a pastoralis lapidis natura, bellici æris naturam contritam et labefactatam [1]. Proinde et nos lapidem illum in manus accipiamus, angularem illum et spiritualem inquam. Si enim Paulo philosophari licuit de petra in solitudine, neque nobis quis succensebit [2], si lapidem illum eodem modo accipiamus. Nam sicut non natura petræ visibilis apud Judæos, sed virtus spiritualis petræ emittebat illarum aquarum flumina; ita utique apud David non sensibilis, sed spiritualis lapis barbaricum illud caput dejecit. Sic quoque pollicebamur vobis nihil ex ratiociniis dicturos. « Nostra » enim arma, non carnalia, sed spiritualia destruentia » rationes, et omnem sublimitatem, quæ super terram sese » extollit contra scientiam Dei [3]. » Præceptum nobis est, ut eas demoliamur, non extruamus; imperatum nobis est, ut eas dissolvamus, non armemus : « Ratiocinia enim mor» talium timida sunt. » Quid illud est, « Timida ? » Timidus, etiamsi securo loco ambulet, non audet, sed formidat ac trepidat; ita quod ratiociniis demonstratum est, etiamsi verum sit, nondum tamen satis certa argumenta, dignam-

[1] 1 Reg. XVII. — [2] 1 Cor. X, 4. — [3] 2 Cor. X, 7.

que fidem animæ affert. Proinde quia tanta rationum infirmitas est, age Scripturis contra adversarios pugnemus. Unde igitur sermonis exordium sumendum? Unde vobis placebit, sive ex nova, sive ex veteri. Non enim solum in Evangeliis, et apostolicis verbis, sed et in Prophetis et in tota veteri lege fulgentem abunde Unigeniti gloriam videre licet. Unde, mea sententia, etiam inde adversus illos corripienda sunt tela. Ita enim non illos tantum, sed et multos alios hæreticos simul prosternere poterimus, videlicet Marcionem, Manichæum, Valentinum, Judæorumque cœtus omnes. Nam sicut cum a Davide prostratus est Goliath, in fugam simul versus est omnis Allophylorum exercitus [1]; et mors quidem unius corporis, et percussio unius capitis erat, fuga autem communis, et timor totius exercitus : ita et si nos unam hæresim dejecerimus, communis erit enumeratorum omnium profligatio. Manichæi enim et qui illorum morbo laborant, videntur accipere Christum qui prædicatur; Prophetas autem et Patriarchas, qui illum prædicant, contemnunt; contra Judæi eos, qui Christum prædicant, accipere videntur, Prophetas, inquam, et legislatorem suum; Christum autem, qui ab illis prædicatur, contemnunt. Igitur si, favente gratia Déi, demonstraverimus magnam Unigeniti gloriam in veteri prædictam, omnia illa Deo adversa ora, linguasque blasphemas confundemus et compescemus. Nam si liqueat Christum in Veteri Testamento prædicari, qua se defensione tutabuntur Manichæi, et cæteri, qui cum illis Scripturam contemnunt, quæ prædicat illum communem omnium Dominum? Quod item effugium erit Judæis? quam veniam merebuntur, qui a Prophetis prænuntiatum non suscipiunt?

II. Itaque cum abunde de eis triumphare possimus,

[1] 1 Reg. XVII, 4.

sermonem ad libros vetustiores vertamus, et ad ipsum qui aliis omnibus vetustior est, ad Genesim, inquam, et ad caput Geneseos conscendamus. Quod enim de Christo multa dixerit Moyses, audi loquentem Christum : « Si cre» deritis Moysi, crederitis utique et mihi, nam de me scrip» sit [1]; » Ubinam de illo scripsit? id nunc declarare tentabimus. Posteaquam igitur perfecta omnis creatura, cœlumque vario siderum choro coronatum, et terra omnigenis floribus ornata est, plenaque cum essent montium cacumina, pleni campi et valles, et in summa, omnis terræ facies plantis et arboribus et herbis, lasciviréntque greges et armenta; aërem autem impleret chorus avium cantillantium nativa, et singulari musica; maria quoque marinis animalibus plena; similiter et stagna, et fontes, et fluvii, omnibus quæ in eis nascuntur; nihilque esset imperfectum, sed perfecta omnia; tunc quærebat corpus caput, civitas principem, creatura regem, hominem inquam. Formaturus igitur ipsum Deus, inquit: « Faciamus hominem » secundum imaginem et similitudinem nostram [2]. » Ad quem dicit? Manifestum, quod ad Unigenitum suum. Non dixit, « Fac, » ut ne servile aliquid suspiceris præceptum dari; sed dicit, « Faciamus, » ut forma consultandi, æqualis detegeretur honor. Nam Deus interdum consiliarium habere, interdum non habere dicitur; nec sibi ipsi repugnat Scriptura, sed per hæc ambo aperiuntur nobis abscondita dogmata. Quando enim significare vult Deum nullius egere, dicit eum non habere consiliarium; quando autem docet æqualem Unigeniti gloriam, consiliarium vocat Filium Dei. Et ut hæc ambo discas, quod Prophetæ Filium vocent consiliarium, non quod Pater opus ejus consilio habeat, sed ut Unigeniti gloriam doceant; et quod non opus habeat consiliario, audi Paulum dicentem : « O altitudo divitia-

[1] Joan. v, 46. — [2] Gen. I, 26.

» rum, sapientiæ et scientiæ Dei ! quam inscrutabilia judicia » ejus, et ininvestigabiles viæ ejus ! Quis enim novit sensum Domini? vel quis consiliarius ejus fuit [1] ? » Hic itaque eum nullius indigere declaravit. Hesaïas vero iterum de Unigenito Dei loquens, sic inquit : « Et cupient si fiant » igne combusti. Quia puer natus est nobis, et filius datus » est nobis, et vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis consiliarius [2]. » Et si admirabilis consiliarius; quomodo Paulus dicit : « Quis enim sensus novit » Domini, vel quis consiliarius ejus fuit? » nisi quod Paulus, sicut dixi, indicare voluit Patrem nullo indigere; Propheta autem æqualem Filii gloriam docere voluit. Idcirco etiam hic non dixit, « Fac; » sed, « Faciamus. » Illud enim, « Fac, » præceptum esset servo datum; quod discere inde poteris. Accessit aliquando Centurio ad Jesum, et dixit : « Domine, » puer meus jacet in domo paralyticus, et graviter torque» tur [3]. » Quid igitur Christus? « Ego veniam, et curabo » eum [4]. » Centurio autem non audebat medicum in domum trahere, at misericors ille sponte sua pollicebatur se illuc iturum, ut causam et occasionem illi daret, qua virtutem suam nobis declararet. Præscius enim quid ille dicturus erat, pollicitus est se affuturum, ut viri pietatem disceres. Quid enim ait Centurio? « Domine non sum dignus, ut » intres sub tectum meum [5]. » Neque morbi necessitas eum a pietate avertere valebat, ne excellentiam Domini testaretur, etiam in tanta calamitate. Eapropter dicit : « Dic » tantum verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo » sum, habens sub me milites, et dico huic : Vade, et vadit; » et alteri : Veni, et venit; et servo meo : Fac hoc, et facit [6]. » Vides verbum, « Fac, » esse Domini ad servum loquentis? At « Faciamus, » verbum est ejus, cui æqualis honor.

[1] Rom. xi, 33. — [2] Isaï. ix, 5. — [3] Matth. viii, 6. — [4] Ibid. 7. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. 9.

Quando enim servo dominus loquitur, dicit, « Fac ; » quando autem Pater Filio, dicit, « Faciamus. » Quid, inquit (hæreticus) si Centurio ita suspicabatur; res autem non sic se habebat? Num Apostolus est Centurio? num discipulus, ut ipsius verbis credamus? Verisimile est eum errasse. Bene, non est Apostolus. Quid ergo? Videamus quod sequitur. Num correxit ipsum Christus? num increpavit ut lapsum, et prava dogmata ingerentem? num dixit ad ipsum : « Cur hoc facis, homo? Majorem de me habes opinionem, quam par est; plura mihi tribuis, quam mihi debentur. Ex auctoritate putas me imperare, cum non sit mihi auctoritas. » Num dixit tale quid? Minime, sed stabilivit illius sententiam, et sequentibus dixit : « Amen dico vobis, neque in » Israël tantam fidem inveni [1]. » Igitur Dominus laudando confirmat Centurionis verba. Jam enim non sunt Centurionis verba, sed Domini sententia. Quod enim ipse laudat, et calculo suo tanquam bene dictum approbat, pro divino oraculo habendum est; auctoritatem enim superne a Christi responsione sumit.

III. Vides ut Novum Veteri consonet Testamentum, et utrumque auctoritatem Christi indicet? Quid igitur? faciebat quidem hominem, sed ut minister faciebat? sed audi verba quæ sequuntur, et desiste ab intempestiva contentione. Enimvero ut dixit : « Faciamus hominem; » non dixit : « Secundum imaginem tuam minorem, neque secundum imaginem meam majorem, » sed, « Secundum ima- » ginem nostram [2], » nempe indicans Patris et Filii imaginem unam esse. Non enim dixit imagines, sed « Imaginem nos- » tram; » non enim duæ sunt inæquales, sed una et eadem æqualis Patris Filiique imago. Unde et a dextris jubet sedere, ut æqualem honorem, et potestatem non inferiorem discas. Minister enim non sedet, sed astat. Nam quod

[1] Matth. VIII, 10. — [2] Gen. I, 26.

sedere dominicæ potestatis sit, astare servilis et subjectæ conditionis, audi quomodo Daniel dicat : « Aspiciebam » donec positi sunt throni, et Antiquus dierum sedit, decies » mille myriades ministrabant ei, et mille millia assiste- » bant ei [1]. » Et iterum Hesaïas : « Videbam Dominum » sedentem super thronum excelsum, et elevatum, et » Seraphim stabant in circuitu ejus [2]. » Michæas autem : « Vidi Dominum Deum Israël sedentem super thronum » suum, et omnis exercitus cœli stabat a dextris ejus et a » sinistris ejus [3]. » Vides ubique supernas Virtutes assistentes, ipsum autem sedentem? Cum igitur videris et Filium sedem a dextris habentem, non ministrantis dignitatem quamdam putes, sed habentis auctoritatem dominicam. Idcirco et Paulus cum utraque sciret, quod astare ministrantium sit, sedere autem imperantium et præsidentium; vide quomodo hæc distinguat, dicens : « Angelis » quidem suis inquit : Qui facit Angelos suos spiritus, et » ministros suos flammam ignis. Filio autem : Thronus » tuus Deus in sæculum sæculi [4], » per thronum regiam potestatem designans. Itaque cum sermo noster omnino probarit Filii dignitatem non servilem, sed herilem esse, adoremus ipsum ut dominum et Patri honore coæqualem : sic enim et ipse præcepit cum dixit : « Ut omnes honorent » Filium, sicut honorant Patrem [5]. » Conjungamus item sinceritati dogmatum diligentiam vitæ et operum, ut ne dimidiatim, quæ ad nostram salutem spectant, curentur. Jam vitæ diligentiam et puritatem nihil sic efficit et corrigit, ut frequens hic conventus, et alacre ad audiendum verbum Dei studium. Quod enim corpori est cibus, hoc animæ divinorum eloquiorum doctrina. « Non enim in solo » pane vivit homo, sed et in omni verbo, quod procedit de

[1] Dan. VII, 9. — [2] Isaï. VI, 1. — [3] 3 Reg. XXII, 19. — [4] Hebr. I, 7. — [5] Joan. V, 23.

» ore Dei [1]. » Hinc et fames induci solet, si huic mensæ non communicetur. Audi itaque hac de re interminantem, et famem hanc in ordine suppliciorum et pœnarum intentantem. « Dabo enim eis, inquit, non famem panis neque » sitim aquæ, sed famem audiendi sermonem Domini [2]. » Quomodo igitur non absurdum pro corporali fame repellenda facere et attentare omnia, animæ autem famem sponte quærere; quamvis multo gravior sit, quanto scilicet gravius est et damnum? Oro et supplico, ne tam male nobis consulamus, sed præferatur hic conventus occupationibus et curis omnibus. Quid enim tantum lucrari potes, quantum damni facis et tibi ipsi, et toti domui, si conventum et synaxim relinquis? Quamvis enim integrum thesaurum auro infertum invenias, et propter illum absis; majus tamen detrimentum quam lucrum facies, et tanto majus, quanto sensibilibus spiritualia sunt meliora. Nam licet illa multa sint et undequaque affluant, non tamen hinc tecum commigrabunt ad vitam futuram, neque simul nobiscum in cœlos transferentur, neque astabunt apud terribile tribunal; imo sæpe et ante mortem dilabuntur; quod si ad finem usque manserint, necessario tamen sub ipsum finem tolluntur. Spiritualis autem thesaurus possessio est, quæ auferri nequit, et ubique comes est, sequiturque peregre euntes, multum fiduciæ apud tribunal Christi nobis tribuens.

IV. Quod si ex aliis conventibus tantum lucri consequimur, certe ab iis, qui hic celebrantur, duplex lucrum expectare licet. Non enim hunc fructum solum capimus, quod animam divinis eloquiis rigemus, sed et quod hostes ingenti pudore afficiamus, fratresque nostros multa consolatione repleamus. Hoc enim in aciei lucrum cedit, si ad partem prælii afflictam et periclitantem properemus. Prop-

[1] Deut. VIII, 3, et Matth. IV, 4.— [2] Amos VIII, 11.

terea omnes huc confluere oportebat, et hostes qui nos adoriuntur, repellere. Esto, nequeas longum sermonem producere, nec habeas docendi gratiam; adsis solum, et totum perfecisti. Nam corporis præsentia numerum gregis adauget, ac multam fratribus tuis affert consolationem, et hostibus pudorem. Etenim si quis hæc sacra ingressus vestibula, paucos videat, alacritatem suam remittit, torpescit, factusque segnior, hinc recedit, sicque paulatim omnis multitudo ignavior et dissolutior evadit. Sin viderit concurrere undequaque magnoque studio; etiamsi valde ignavus sit, alacrior redditur. Nam si lapis sæpe ad lapidem concussus scintillas exilire facit, tametsi nihil sit frigidius lapide, nihilque igne calidius; attamen concussio, victa natura, ignem elicit. Quod si id in lapillis contingit, multo magis idem fit et in animabus quæ mutuo atteruntur, et igne spiritus concalescunt. Non audistis apud majores nostros tantum centum et viginti fuisse totum fidelium numerum [1]; imo ante illos centum et viginti, duodecim tantum erant, et neque hi manserunt omnes, sed unus ex eis Judas periit? et erant undecim omnes, attamen ex undecim illis facti sunt centum et viginti; ex centum et viginti tria millia, deinde quinque millia, denique totum orbem terrarum impleverunt cognitione Dei; ejus vero rei causa hæc est, nunquam conventum deserebant, sed simul in templo conversabantur, precibus et lectionibus intenti; propterea magnum incendium excitarunt, propterea nunquam diffluxerunt, sed totum attraxerunt orbem. Hos et nos quoque imitemur. Quomodo enim non absurdum, non tantam curam Ecclesiæ haberi, quantam vicinis suis mulieres exhibent? Illæ cum viderint virginem aliquam pauperem, et omni destitutam præsidio, officiose sua afferunt, propinquorum vices obeuntes, et magnam

[1] Act. 1, 15.

quis ibi videt frequentiam, dum virgo desponsatur; et aliæ quidem offerunt pecunias, aliæ corpore præsentes sunt, quod etiam ipsum non parum est; earum quippe studium tenuitatis ipsius velamen est, earumque alacritate paupertas obtegitur. Hoc et vos in hac Ecclesia facite, concurramus omnes undique, et ejus contegamus inopiam, imo solvamus ejus paupertatem, hic frequenter adventantes. « Caput » mulieris vir est [1], » mulier viri adjutrix. Ne igitur caput absque corpore viam ad hæc sancta limina arripiat, neque corpus absque capite, sed integer huc ingrediatur homo pueris comitantibus. Nam si jucundum est videre arborem cum nova planta e radice ejus exurgente; multo magis jucundum est videre hominem omni olea amœniorem, a radice sua filium habere astantem, quasi novam plantam. Non jucundum autem solum, sed et utile. Etenim, ut ante dixi, congregatis majus lucrum erit. Enimvero et agricolam tunc maxime admiramur, non cum agrum colit antea bene cultum, sed cum loca non seminata et inarata, summa cura excolit. Sic et Paulus faciebat majore studio evangelizans, ubi Christus nondum erat nominatus. Illum et nos ad incrementum Ecclesiæ, utilitatemque nostram imitemur, quotidie ad hanc congregationem confluentes. Nam si concupiscentia flagras, tantum hac visa domo, poteris eam facile restinguere; et si irascaris, illam facile feram domabis; et si alia quapiam affectione impeteris, tempestatem eam facile sedabis, reddesque pacem et serenitatem animæ tuæ. Qua nos omnes frui contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et sancto Spiritui sit gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ephes. v, 23.

SERMO I.

Ad eos qui conventum Ecclesiæ deseruerunt, et quod non oporteat sacrarum Scripturarum titulos prætermittere, et in inscriptionem altaris, et in nuper illuminatos.

Quid hoc sibi vult? quo nobis festa ulterius progrediuntur, eo minores collectæ fiunt [1]. » Ne tamen idcirco desides simus nos, qui adsumus : siquidem minores fiunt, si multitudinem spectes; sin alacritatem animi, non fiunt minores : numero fiunt minores, non affectu. Porro idcirco minuuntur, ut qui in vobis probati sunt, manifesti fiant, et quinam ex consuetudine, quinam divinorum eloquiorum cupiditate, quinam lectionis spiritualis desiderio ducti ad annuam ventitent solemnitatem, sciamus. Præcedenti dominica civitas hic aderat universa; plena erant septa et multitudo recedentes fluctus atque redeuntes imitabatur : sed mihi fluctibus illis optatior et gratior est tranquillitas vestra, pluris ego facio quietem vestram, quam tumultum et turbas illas. Tum præsentia dinumerare corpora licebat, nunc affectus plenos pietatis. Si quis hanc paucorum hominum collectam, et ex pauperibus majori ex parte constantem, et illam multorum hominum et divitibus majore ex parte conflatam, si quis utrasque collectas istas tanquam in trutina et statera ponderare voluerit, hanc comperiet præponderare. Quanquam enim, si numeri ratio habeatur, minores estis : si tamen cupiditatem affectumque spectemus, pluris faciendi estis. Ita fit in rebus, quæ ponderantur : si quis decem au-

[1] Vide D. Guillon, tom. XII, pag. 526-537.

reos stateras sumat, et in una lance deponat, ac deinde in altera centum æreos nummos; trutinam quidem centum ærei nummi deorsum ad se trahunt, attamen aurei decem illi cum habita ratione materiæ graviores sint ac pretiosiores, naturæ suæ dignitate præponderant. Itaque fieri potest, ut qui pauci sunt numero, pluris faciendi sint et utiliores habeantur illis qui numero multi sint. Sed quid ego vobis exempla profero a rebus consuetis repetita, cum ipsam a Deo prolatam sententiam oporteat in medium afferri? Quid igitur illa dicit? « Melior est unus faciens voluntatem Domini, quam » innumeri prævaricatores [1]. » Est enim, est sæpe unus homo innumeris æquiparandus. Quid dico unum hominem solum æquiparandum innumeris? imo toto orbe terrarum utilior et pretiosior censetur. Atque hujus rei testimonium ex Pauli verbis mutuabor. Cum enim hominum pauperum, vexatorum, exagitatorum, afflictorum mentionem fecisset, adjecit : « Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, » egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mun- » dus [2]. » Quid ais? hominibus egentibus, afflictis patrias sedes non habentibus dignus non erat mundus? Non vides quam paucos multis opposueris? Video, inquit, et ideo dixi mundum illis non fuisse dignum. Nota quippe mihi est numismatum istorum natura. Si terram posuero, mare, reges, præfectos, et totam omnino naturam humanam, et duos tresve pauperes his opposuero, confidenter asseram fore, ut pauperes isti præponderent. Quod si illi e patriis sedibus expellebantur, tamen patriam supernam Jerusalem habebant : in paupertate vitam agebant, at pietate divites erant : hominibus erant odiosi, at Deo grati. Quinam illi porro sunt? Helias, Elisæus, et illius temporis omnes. Neque vero id spectes, quod ne alimenta quidem illi necessaria suppetebant : at quod os Heliæ cœlum clauserit, et

[1] Eccli. XVI, 3. — [2] Heb. XI, 37.

aperuerit, ejusque melote Jordanem retro flexerit. Atque hæc cum mihi veniunt in mentem, gaudeo et doleo : gaudeo quidem propter vos, qui adestis : doleo vero propter eos qui absunt : doleo valde, molesteque fero et corde conteror. Quis enim est adeo sensus doloris expers, ut non doleat, cum in ea quæ ad diabolum pertinent, plus studii conferri cernat? Atqui nulla spes veniæ nobis vel excusationis reliqua esset, si vel æquale studium conferretur : cum autem etiam longe superet, quis nobis defensionis locus relinquitur? Quotidie nos invitant spectacula, nec ullus pigritatur, nullus est qui cunctetur; nullus est qui negotiorum occupationes obtendat, sed tanquam expediti et omni cura soluti accurrunt omnes : non canitiem senex reveretur, non ardorem naturæ ac libidinis juvenis suspectum habet, neque dignitatem suam probro se afficere censet opulentus : at siquidem ad Ecclesiam veniendum sit, quasi ex aliquo sublimi gradu et honore desiliendum sit, ita pigritatur et torpet, et inflatur deinde, quasi quidpiam fuerit Deo largitus : cum vero properat ad theatrum, ubi sunt, lasciva spectacula et acroamata, non existimat se probro se ipsum afficere, non divitias suas nec nobilitatem. Scire cuperem, ubi nunc sint, qui tum illo die nos interturbabant : siquidem interturbatio quædam erat ipsorum præsentia : scire cuperem quid nunc agant, quid utilius his, quæ nobis sunt præ manibus, illos occupet : imo nulla occupatio illos detinet, sed solus fastus. Quo quid insanius videri potest? Cur enim, quæso, magnifice ac superbe de te sentis, mi homo? teque nobis gratificari censes, si cum huc veneris attendas, et quæ ad salutem animæ tuæ pertinent audias? quam ob causam, quæso, et cujus rei gratia gloriaris? an ob divitias? an ob vestes sericas? cur non potius cogitas illas vermium esse stamina et barbarorum hominum inventa? meretrices illis ac molles, et sepulcrorum

perfossores, ac latrones uti? Divitias agnosce legitimas, et ab illo sublimi vanoque fastu aliquando delabere, naturæ vilitatem considera. Terra es et pulvis, cinis et favilla, fumus et umbra, fœnum et flos fœni. Tali-ne, quæso, natura gloriaris? Quid vero esse potest magis ridiculum? Atqui multis hominibus imperas? Quid hoc tibi prodest, quod hominibus imperes, cum perturbationum tuarum servus et captivus sis? Quemadmodum si quis domi quidem a famulis verberibus ac vulneribus concidatur, foris autem in forum veniens, quod aliis imperet, glorietur : ita cum te verberet inanis gloriæ cupiditas, cum tibi vulnera infligat luxuria, cum omnium perturbationum servus sis, gloriaris quod gentilibus tuis imperes? Atque utinam illis imperares! utinam æquiparandus illis esses!

II. Non ut divites accusem hæc dico, sed eos qui divitiis perperam utuntur. Neque enim malum sunt divitiæ, si eis ut oportet uti voluerimus, sed superbia et arrogantia. Si malum essent divitiæ, nequaquam ad sinum Abrahæ pervenire optaremus omnes, qui vernaculos habuit trecentos et octodecim famulos. Non sunt igitur malum divitiæ, sed illegitimus earum usus est malum : et sicut nuper de ebrietate verba faciens non vinum accusabam; quippe cum omnis creatura Dei bona, nihilque rejiciendum sit, quod cum gratiarum actione percipitur [1] : ita nunc quoque non divites accuso, neque pecunias in invidiam adduco, sed malum usum pecuniarum, et qui in libidines impenditur. Propterea χρήματα pecuniæ dicuntur, ut nos illis utamur, et non illæ nobis : propterea possessiones dicuntur, ut nos illas possideamus, et non illæ nos. Cur igitur servum habes dominum! cur invertisti ordinem? At enim scire percuperem, quid illi nunc agant qui collectam deseruerunt

[1] 1 Tim. IV, 4.

et quibus occupentur : nimirum aut alea ludunt, aut omnino rebus sæcularibus, quæ tumultu redundant, distinentur : hic si adesses, mi homo, in tranquillitate atque in portu esses : non ingressus dispensator interturbaret, non procurator interpellaret, non famulus ob sæcularia negotia molestiam afferret, non alius ullus irritaret, sed in quiete vivens divinis lectionibus interesses. Nusquam hic fluctus : nusquam tumultus, sed benedictio et preces, sermo spiritualis, et in cœlum commigratio, et jam ex hoc loco, accepto pignore regni cœlorum, discederes. Quam ob causam opulentam hanc mensam et opiparam deserens, ad aliam multo molestiorem te transtulisti, et derelicto portu cum turbis tranquillitatem commutasti? Est illud quidem grave, quod non intersint pauperes, qui tum aderant : sed non ita tamen grave, ut quod divites non intersint. Quid ita? quod pauperes necessariis occupationibus detineantur, quotidiani opificii sollicitudine, manibus suis victum sibi comparantes : educandorum liberorum curam gerunt, uxorem tuentur, ac nisi laborent, vivere nequeunt. Hæc a me dicuntur, non ut defensionem illis componam, sed ut divites majori accusatione esse dignos ostendam : quanto majori securitate fruuntur, tanto magis damnabuntur, quod nullis ejusmodi rebus occupentur. Nonne Judæos videtis Deo rebelles, qui Spiritui sancto resistunt, duros illos cervice? his omnino pejores sunt, qui non venerunt. Illis si dixerint sacerdotes septem diebus ab operibus cessandum, vel decem, vel viginti, vel triginta, non contradicunt : tametsi quid illa vacatione molestius fieri potest? fores occludunt, nec ignem accendunt, nec aquam ferunt, neque aliud quidquam ad ejusmodi usum aggredi illis permittitur : sed otio tanquam catena vinciuntur, et ne tum quidem contradicunt. At ego nihil tale dico, non impero ut septem decemve diebus ab operibus abstineas, sed duas mihi diei

horas ut commodes, reliquas ipse tibi habeas, et ne hanc quidem mihi mensuram contribuis. Imovero mihi ne commodes duas horas, sed tibi ipsi, ut ex oratione Patrum aliquam consolationem percipias, ut benedictionibus plenus recedas, ut omni ex parte securus abeas, ut, spiritualibus acceptis armis, invictus diabolo et inexpugnabilis fias. Quid jucundius, quæso, quam hic versari? si enim totos dies hic transigere necesse esset, quid præclarius? quid tutius, ubi tot sunt fratres, ubi Spiritus sanctus, ubi medius Jesus, et Pater ejus? qualem aliam talem congregationem quæris? qualem alium senatum? qualem conventum? Tot bonis referta est mensa, tot lectio Scripturæ, tot benedictiones, tot preces, tot ipsi congressus, et tu aliam conversationem et colloquia spectas? quanam autem venia dignus censebere? Hæc a me dicta sunt non ut vos audiatis; neque enim vos medicamentis ejusmodi indigetis, qui ipsis operibus sanos vos esse comprobastis, qui obeditis, qui tanto studio vestrum amorem ostendistis : sed ad vos hæc dicta sunt a me, ut ex vobis audiant, qui non adsunt. Nolite dicere solum a me accusatos eos esse qui non venerunt, sed totam a principio illis orationem narrate : revocate illis in memoriam Judæos, revocate in memoriam negotia sæcularia : dicite quanto præstantior sit iste conventus : dicite quantum erga res mundanas studium exhibeant; dicite quanta merces illos maneat, qui hic congregantur. Si enim tantum dixeritis accusatos illos a me fuisse, iram excitabitis, et vulnus infligetis, non medicinam admovebitis : sin autem illos docueritis me non tanquam inimicum accusasse, verum tanquam amicum indoluisse, atque illis persuaseritis fideliora esse vulnera amicorum, quam spontanea oscula inimicorum [1], accusationem multa cum voluptate suscipient : non enim ad verba, sed ad sententiam dicentis attendent. Ita

[1] Prov. xxvii, 6.

fratres vestros curate. Nobis salutis omnium vestrum, qui adestis, est ratio reddenda, vobis, eorum qui absunt. Non possumus ipsi per nos cum illis in colloquium venire, per vos cum illis in colloquium veniamus, et per vestram eruditionem : sit nobis instar pontis cujusdam erga illos charitas vestra : efficite ut per linguam vestram nostri sermones ad illorum aures trajiciantur. Sufficient fortasse quæ diximus de illis, qui collectæ non intersunt, neque quidquam est addendum. Nam plura quidem dicere potuissemus, sed ne totum tempus in ejusmodi accusationes impendamus, et ad vos ipsos, qui adestis, hinc utilitas nulla dimanet, age, vobis etiam insolitum ac novum quoddam opsonium apponamus. Insolitum autem ac novum dico, non habita ratione mensæ spiritualis, sed aurium vestrarum habita ratione.

III. Superioribus apud vos diebus de apostolicis verbis, deque evangelicis disseruimus, cum de Juda verba faceremus: disseruimus et de propheticis ; hodierno die volumus de Apostolornm Actis verba facere. Propterea insolutum dixi opsonium et non insolitum. Non insolitum quidem, quod ad seriem sacrarum pertineat Scripturarum : insolitum autem, quod aures fortasse vestræ minime sint narrationi ejusmodi assuetæ. Multis quidem certe nec notus est liber iste : a multis rursus cum clarus et apertus videatur, tamen contemnitur : et his quidem cognitio, illis autem ignorantia occasionem affert negligentiæ. Ut igitur et qui non noverunt, et qui clare se intelligere arbitrantur, multas in eo profundas et abstrusas esse sententias discant, operæ-pretium fuerit amborum negligentiam hodierno die corrigere. Prius sciamus opus est, quis librum scripserit : hic enim optimus indagationis est ordo, ut de auctore videamus, an homo sit, an vero Deus : ac si homo quidem sit, rejiciamus : « Nolite enim, inquit, vocare magistrum

» super terram [1] : » sin autem Deus, admittamus : cœlestis enim est et superna schola nostra, siquidem talis est dignitas hujus theatri, ut ab hominibus nihil, sed per homines a Deo discamus. Disquirendum nobis est, quis scripserit, et quando scripserit, et de quibus, et qua de causa præceptum sit, ut ille in hac solemnitate legeretur. Nam toto fortassis anno legi librum non auditis. Enimvero hoc quoque nosse prodest : ac deinde quærendum est, qua de causa hunc titulum præ se ferat : « Acta Apostolorum. » Neque enim temere prætereundi sunt tituli neque confestim initium libri attingendum est : sed prius libri nomen videndum. Nam quemadmodum in nobis ex capite reliquum corpus fit notius, et superne imminens illi facies manifestum illud reddit : sic a superiori parte impositus textui titulus in fronte reliquam scripturam efficit notiorem. Nonne hoc videtis in regiis etiam imaginibus, ut sursum quidem posita sit imago, quæ regis nomen inscriptum habet, inferius in basi triumphos regis, victorias et præclara facinora inscripta habet? Idem in Scripturis licet cernere. Sursum quidem depicta est imago regia; inferius autem victoria inscripta est et tropæa et res omnes præclare gestæ. Ita facimus etiam, cum epistolam acceperimus : non continuo vinculum solvimus, neque continuo, quæ intus latent, legimus : sed exterius positam inscriptionem prius percurrimus, et ex illa discimus, et qui miserit, et a quo recipi debeat. Annon igitur absurdum est, ut in rebus quidem sæcularibus tantum studii adhibeamus, neque commoveamur, aut perturbemur, sed ordine singula percurramus : hoc vero loco ægre feramus, et confestim initium aggrediamur? Vultis intelligere quanta sit vis tituli, quanta sit virtus, quantus in Scripturarum initiis reconditus sit thesaurus? auscultate, ne sacrorum Librorum titulos contem-

[1] Matth. xxiii, 8.

natis. Athenas aliquando Paulus ingressus est: hæc historia scripta est in hoc ipso libro; reperit in urbe non librum sacrum, sed idolorum altare: inscriptionem reperit, quæ sic habuit, IGNOTO DEO [1]: neque præteriit, sed hujus inscriptionis altaris opera ipsum altare subvertit. Paulus ille sanctus, qui spiritus gratiam habebat, altaris inscriptionem non præteriit, et tu Scripturarum titulos præteris? Ille quod Athenienses idololatræ scripserant, non omisit, et tu quæ Spiritus sanctus scripsit; necessaria esse non censes? qua tandem venia dignus eris? Verumenimvero quantam pepererit utilitatem hæc inscriptio videamus. Cum ergo altari insculptam inscriptionem tantam videris suppeditasse virtutem, multo magis a Scripturarum inscriptionibus id perfici posse intelliges. Ingressus est urbem Paulus, invenit altare, cui erat inscriptum: « Ignoto Deo. » Quid fuit opus facto? Gentiles erant omnes, impii omnes: quid igitur faciendum fuit? De Evangeliis verba facere? at subsannassent: num de Prophetarum libris, vel de legis mandatis? at non credidissent. Quid ergo fecit? accurrit ad altare, et suis ipsorum armis hostes subegit. Atque hoc illud est quod dicebat: « Factus sum omnibus omnia, Ju» dæis tanquam Judæus, iis, qui sine lege erant, tanquam » sine lege essem [2]. » Vidit altare, vidit inscriptionem, insurrexit Spiritu. Talis enim est Spiritus gratia, efficit ut qui eam receperint, undique lucrum colligant: talia sunt arma nostra spiritualia. « In captivitatem enim, inquit, re» digentes omnem intellectum in obsequium Christi [3]. » Vidit ergo altare, nec reformidavit, sed ad se ipsum altare traduxit: vel potius, omissis litteris, ejus sensum transmutavit: et quemadmodum in bello dux exercitus si generosum militem in hostili acie viderit, et coma prehensum ad aciem militem illum transtulerit, atque ut pro se pug-

[1] Act. XVII, 23. — [2] 1 Cor. IX, 21. — [3] 2 Cor. X, 5.

net, effecerit : ita quoque Paulus egit, cum tanquam in hostium acie inscriptionem altari insculptam offendisset, ad suam aciem transtulit, ut adversus Athenienses cum Paulo pugnaret, non cum Atheniensibus Paulum percuteret. Gladius enim erat Atheniensium, ensis erat hostium illa inscriptio : sed hic ensis hostium caput amputavit. Non ita mirabile fuisset, si suis ipsius armis eos devicisset : hoc enim merito accidit : verum illud novum est et insolens, cum hostium arma tanquam machinas hostibus admovemus, cum gladius, quem in nos gestant, hic illis letale vulnus infligit.

IV. Talis quippe virtus est Spiritus. Ita quondam egit etiam David : exivit armis nudus, ut nuda gratia Dei appareret. Nihil enim, inquit, humanum sit, quando pro nobis pugnat Deus. Exivit ergo nudus armis, et turrim illam dejecit. Deinde cum armis destitutus esset, currens gladium Goliathi rapuit, atque ita barbari caput amputavit [1] : ita quoque Paulus in hac inscriptione fecit. Atque ut manifestior fiat victoriæ modus, virtutem vobis inscriptionis declarabo. Altare igitur Athenis Paulus invenit, cui inscriptum erat : « Ignoto Deo. » Quis autem ille erat ignotus, nisi Christus? Vides quo pacto inscriptionem captivitate liberarit, non ut damno afficeret eos, qui scripserunt, sed ut eos salvos faceret, eisque prodesset? Quid igitur? an propter Christum, dicet aliquis, istud scripserant Athenienses? Si propter Christum hæc Athenienses scripsissent, res adeo mirabilis non fuisset : verum hoc est mirabile, quod illi quidem aliter scripserint, hic autem aliter illud potuerit immutare. Operæ-pretium est prius dicamus, qua de causa scripserint Athenienses, « Ignoto Deo. » Quamnam igitur ob causam scripserunt? Multos illi deos habebant, vel potius multos dæmones, « Omnes quippe dii gentium

[1] I Reg. XXII, 10.

»dæmonia [1] : » habebant et patrios et peregrinos : videtis quanta irrisio. Si enim Deus est, non est peregrinus : siquidem universi terrarum orbis est Dominus. Quosdam igitur istorum alios a patribus suis acceptos habebant, alios a finitimis nationibus, utpote a Scythis, a Thracibus, ab Ægyptiis : quod si profanæ periti essetis eruditionis, has etiam vobis omnes historias recitarem. Quoniam igitur omnes ab initio non susceperant, sed illis invecti paulatim fuerant, alii quidem patrum ætate, alii vero ipsorum tempore, convenientes dixerunt ad invicem : « Quemadmodum istos ignorabamus, quandoquidem ipsos deinceps accepimus et agnovimus; ita fieri potest, ut sit aliquis alius ignotus, qui verus sit Deus, sed a nobis minime cognitus, qui a nobis insciis propterea negligatur et non colatur. » Quid igitur fecerunt ? Aram erexerunt, et inscripserunt, « Ignoto Deo, » ut per inscriptionem hoc significarent : « Si forte quispiam sit alius Deus, qui nondum nobis innotuerit, hunc etiam colemus. » Vide immodicam superstitionem. Propterea dixit a principio Paulus : « Per omnia »quasi superstitiosiores vos video [2]. » Non enim vobis notos solummodo colitis deos, sed eos etiam, qui vobis nondum innotuerint. Inscripserant illi quidem, sed Paulus interpretatus est. Nam illi quidem id de aliis dixerant, at illud ipse traduxit ad Christum, et in captivitatem sensum redegit, et in sua secum acie collocavit. « Quem enim ignoran»tes vos colitis, hunc ego vobis annuntio [3], » inquit. Ignotus enim alius Deus non est, nisi Christus. Ac vide prudentiam spiritualem. Objecturi deinceps illi erant : « Nova quædam dogmata infers auribus nostris, novis rebus studes, Deum invehis, quem non novimus. » Ut igitur illis suspicionem eximeret novitatis, seque novum Deum minime prædicare ostenderet, sed quem ipsi prius cultu honorandum cen-

[1] Psal. xcv, 5. — [2] Act. xvii, 22. — [3] Ibid. 23.

suerant, adjunxit et dixit : «Quem ignorantes vos colitis, eum » ego vobis annuntio : » vos me prævenistis, inquit; prædicationem meam cultus vester præoccupavit. Ne igitur objiciatis novum a me Deum inferri : hunc enim annuntio, quem vos colitis ignorantes, non digno quidem modo, sed tamen colitis. Non enim tale Christo erigitur altare, sed animatum altare ac spirituale; verumtamen ab hoc ad illud vos possum perducere. Ita quoque Judæi quondam cultum exhibebant : sed a corporali cultu recesserunt, et ad spiritualem traducti sunt, qui crediderunt omnes. Vides Pauli sapientiam? vides prudentiam? vides quo pacto illos devicerit non evangelicis, non propheticis usus dictis, sed inscriptione? Noli ergo, charissime, divinorum inscriptionem eloquiorum prætermittere : nam si attentus et vigilans fueris, etiam in alienis utile quippiam offendes : sin autem negligens ac remissus, ne ipsæ quidem tibi sacræ Litteræ prodesse poterunt. Nam quemadmodum qui lucra novit colligere, undique lucra colligit : ita et is, qui minime novit, quamvis thesaurum invenerit, inanis recedit. Vultis et alterum simile argumentum in medium afferam, quod alius quidem alio sensu protulit, sed Evangelista vim eorum, quæ dicta fuerant, ad se traduxit? Itaque diligenter attendite, ut illum quoque discatis intellectum ad obediendum Christo in captivitatem redegisse [1] : ut discatis si aliena possumus in captivitatem redigere, multo magis nos in propriis negotiaturos, quæstumque facturos. Pontifex erat anni illius Caïphas : nam et hoc fuit Judaïcæ improbitatis : quoniam dignitatem sacerdotalem adeo deturpabant, ut venales pontifices redderent. Antea vero non ita fiebat, sed sola morte pontificis sacerdotium terminabatur : tum vero etiam viventes honore se abdicabant. Cum igitur illius anni pontifex esset Caïphas, Judæos adversus Christum arma-

[1] 2 Cor. x, 5.

bat ac dicebat : « Hunc mori oportet : » cum tamen nihil haberet quod ei objiceret, sed invidia solum tabesceret. Ea namque invidiæ est conditio, talem acceptorum beneficiorum mercedem rependit : unde insidiarum causam aperiens dicebat : « Expedit ut unus homo moriatur, et non » tota gens pereat [1]. » Hujus verbi virtus vide quo pacto in nostras partes transierit, ut intelligas verbum quidem fuisse sacerdotis, at sensum spiritualem fieri potuisse. « Expedit » ut unus homo moriatur, et non tota gens pereat. Hoc » autem a semetipso non dicebat, inquit, sed cum esset » pontifex anni illius, prophetavit [2], » quod mori Christum oportet non modo pro Judæis, sed et pro tota gente : propterea dicebat : « Expedit ut unus moriatur homo, et non » tota gens pereat. » Vides potentiam Dei, quo pacto linguam cogat inimicorum pro veritate verba facere?

V. Ut igitur Scripturæ sacræ titulos non prætermittamus, sufficienter hæc dicta sint, si forte recordemini : cuperem autem etiam dicere quis sit auctor libri, et quando, quaque de causa illum scripserit : sed hæc interim mente teneamus; illa vero crastino die, si Deus voluerit, restituemus : statui namque, quod reliquum est, sermonem ad nuper illuminatos convertere. Nuper autem illuminatos appello non eos, qui ante duos et tres, neque qui ante decem dies illuminati sunt tantum, sed eos etiam qui ante annum, atque adeo multo ante tempore : quandoquidem hos quoque sic appellari oportet. Si enim in excolenda anima nostra multum studii exhibuerimus, possumus et post decem annos nuper illuminati esse, si nobis ingenitam a baptismate juventutem conservaverimus. Neque enim nuper illuminatum efficit tempus, sed vita munda, cum fieri possit, ut post duos etiam dies, qui sibi non caveat, appellationis hujus dignitatem amittat. Atque hujus rei

[1] Joan. XI, 50. — [2] Ibid. 51.

vobis exemplum proferam, quo pacto qui nuper illuminatus erat, statim post duos dies, et gratiam et honorem nuper illuminati amiserit. Hoc autem exemplum idcirco a me profertur, ut cum lapsum istum videritis, salutem vestram in tuto constituatis. Non enim tantum eorum exemplo vobis proposito qui steterunt, sed eorum etiam, qui supplantati sunt, corrigendi estis et sanandi. Simon magus conversus erat, inquit, et baptizatus adhærebat Philippo videns signa : sed post paucos dies statim ad propriam reversus est nequitiam, et suam salutem emere pecunia volebat. Quid ergo nuper illuminato dixit Petrus? « In felle amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse : quocirca Deum roga, si forte remittatur tibi hæc nequitia [1] : » nondum ingressus est certamina, et statim indigno venia casu prolapsus est. Ut igitur post duos dies cadere possumus, et nuper illuminati appellationem et gratiam perdere : ita quoque post decem ac viginti annos, et ad finem usque vitæ possumus præclarum hoc atque venerandum nomen ac rem conservare. Atque hoc Paulus testatur apostolus, qui in senectute maxime illustris fuit. Nam quoniam a natura non est hæc juventus, sed utriusque propositi compotes sumus; ut vel senescamus, vel juvenes maneamus, a nostro pendet arbitraio. In corpore quidem licet omne studium quis adhibeat, licet omnem lapidem moveat, licet illud minime vexet, licet domi contineat, licet laboribus illud et continuis operibus non affligat : tamen ex lege naturæ sic quoque plane senectus illud invadet. In anima vero non ita fit : sed si illam minime vexes, neque sæcularibus eam laboribus curisque mundanis excrucies, juventutem suam perpetuo retinet, illæsamque conservat. Nonne videtis has in cœlo fixas stellas? jam per annos sexies mille nobis lucent, nec ipsarum ulla facta est obscurior. Quod si ubi naturæ

[1] Act. VIII, 23.

res est, ita recens et vividum lumen remansit : ubi voluntatis res est, nonne multo magis tale permanebit, quale ab initio refulsit? Imo vero si velimus, non tale tantum permanebit, sed splendidius etiam erit, sic ut ipsos etiam solis radios æmuletur. Vis-ne tu intelligere quo pacto possumus etiam post longum tempus esse nuper illuminati? audi quibus verbis Paulus homines multo ante tempore illuminatos alloquatur. « Inter quos lucetis sicut luminaria in » mundo, verbum vitæ continentes ad gloriam meam [1]. » Veterem laceramque vestem exuistis, spirituali unguento delibuti estis, liberi omnes facti estis : nemo deinceps ad priorem redeat servitutem. Bellum quoddam ac certamen sunt res istæ : nemo certat, qui servus sit : nemo militat, qui sit famulus : sed si servus deprehendatur, ex albo militum cum supplicio ejicitur. Neque vero in hac tantum militia, sed et in olympicis certaminibus idem iste mos obtinet. Post triginta enim dies hic transactos, in suburbium illos eductos circumvehunt, et toto sedente theatro clamat præco : « Num quis hunc accusat? » ita ut omni servilis conditionis suspicione depulsa, in certamina pedem inferat. Quod si diabolus in agones suos servos non admittit, quo pacto tu, cum peccati servus evaseris, in Christi certamen ingredi audes? Illic quidem ait præco : « Num quis hujus sit accusator? » hic vero Christus non ita dicit, sed quamvis omnes ante baptismum illum accusent, dicit : « Ego illum admittam et servitute liberabo, atque in libertatem vindicatum in certamina introducam. » Vides agonothetæ benignitatem? non ea quærit quæ præcesserint; sed eorum, quæ consequuntur, exigit rationem. Cum servus esses, mille accusatores habebas, conscientiam, peccata, dæmones omnes. « Nullus me, inquit, illorum adversum te commovit, neque te meis certa-

[1] Philip. II, 15.

minibus indignum censui, sed ad luctas admisi, non ob tuam dignitatem, sed ob meam benignitatem : » mane igitur ac decerta, sive currendum sit, sive pugilatu, sive pancratio certandum sit, ne occulte, ne temere, nec in vanum decertes. Audi quid egerit Paulus : confestim ubi de lavacro ascendit, statim post baptismum decertabat, prædicabat, quoniam hic est Filius Dei[1], et Judæos jam inde a primo die confundebat. At tu prædicare non potes, neque verbum doctrinæ habes? igitur operibus et conversatione actionumque splendore doce. « Luceat enim, inqnit, lux » vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et » glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est[2]. » Non potes Judæos voce confundere? fac ut tua conversatione confundantur, fac ut commoveantur tua mutatione Gentiles. Cum enim viderint eum, qui lascivus, pravus, ac negligens et corruptus erat, subito fuisse mutatum, et post mutationem ex gratia, mutationem ex conversatione exhibuisse, nonne confundentur, et dicent id quod de cæco Judæi quondam dicebant : « Hic est : Non est ille : Imo ipse » est[3]? » Sunt enim hæc verba hominum confusorum, de nomine sibi noto dubitare, inter se dissidere, propriæ conscientiæ minime credere, ac ne suis quidem oculis. Ille cæcitatem corporalem abjecit, tu spiritualem cæcitatem abjecisti. Ille in solem hunc respexit, tu in justitiæ Solem respice. Agnovisti dominum ; fac igitur ea quæ hac agnitione sint digna, ut et cœlorum regnum assequaris gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, honor, imperium, una cum sancto ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Act. IX, 22. — [2] Matth. V, 16. — [3] Joan. IX, 9.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

SERMO III.

Cum in veteri Ecclesia (10) longo intervallo celebrata collecta esset, sermo habitus in inscriptionem Actorum Apostolorum : et vitam cum virtute actam utiliorem esse signis ac miraculis : et quatenus differat a signis conversatio.

I. Rursus ad matrem nostram longo intervallo reversi sumus, ad desideratam et charam omnibus hanc Ecclesiam, ad nostram et omnium Ecclesiarum matrem. Nam mater quidem est, non quod antiquior tantum sit tempore : sed quod Apostolorum manibus sit fundata : quam ob causam multoties propter Christi nomen eversa, Christi virtute rursus est erecta. Neque enim apostolicæ tantum manus illam fundarunt, sed et ipsius Apostolorum Domini decretum illam novo et inusitato munitionis genere munivit. Non enim coagmentatis lignis et lapidibus septa construxit, neque fossa exterius ducta circumdedit aut palis defixis, aut turribus exædificatis illam munivit : sed duo nuda solum verba protulit, et hæc illi fuerunt instar muri, et turris et fossæ et cujusvis loco munimenti. Et quæ tandem illa sunt verba, quæ tantam vim obtinent? « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam [1]. » Hoc murus est, hoc septum, hoc munimentum, hoc portus et refugium. Tu vero quam inexpugnabilis sit hic murus, inde perpende. Neque enim hominum tantum insidias adversus eam dixit non prævalituras, sed nec ipsas inferni machinas. « Portæ enim, inquit,

[1] Matth. XVI, 18.

[library stamp] LIBRARY

» inferi non prævalebunt adversus eam. » Non dixit : « In illam non irruent, » sed, « Adversus eam non prævalebunt » : nam irruent illæ quidem, sed illam non superabunt. Sed quid illud est, « Portæ inferi ? » forte namque obscurum est dictum. Discamus quid sit porta urbis, et tunc sciemus quid sit porta inferi. Porta urbis est aditus in urbem : itaque porta inferi est periculum, quod ad inferos tendit. Quod igitur ait, est ejusmodi : « Licet irruant et impetum faciant tanta pericula, ut ad ipsum nos præcipites agant infernum, Ecclesia manet immota. » Poterat ille quidem non permittere, ut ulla mala experiremur : cur ergo permisit ? Quod multo majus sit, quam tentationes prohibere, si dum advenire tentationes sinit, nihil tamen ex earum incursu mali nos ferre permittat ; idcirco omnes accidere tentationes sivit, ut probatiorem illam redderet : siquidem « Tribulatio pa» tientiam operatur, patientia vero probationem [1]. » Atque ut majori cum excessu virtutem suam ostendat, ex ipsis eam portis eripit mortis : propterea tempestatem sivit excitari, et mergi cymbam minime sivit. Sic gubernatorem quoque laudamus, non cum secundis ventis navigans, neque cum a puppi flantibus auris incolumem navim servat : sed cum mari procellis agitato ac fluctibus effervescentibus, ac tempestate commota suam artem adversus impetum ventorum opponit, et navigium ex mediis procellis salvum educit. Ita fecit et Christus : dum tanquam navigium in mari Ecclesiam rursus in mundo ferri permisit ; neque fluctus sedavit, sed ex fluctibus eripuit : non mare compescuit, sed navim communivit, et cum surgerent undique populi tanquam sævi fluctus, et maligni spiritus tanquam adversi quidam venti in eam irruerent, excitata undique tempestate, multam attulit Ecclesiæ tranquillitatem : quodque permirum sane fuit, non modo navim procella

[1] Rom. v, 3.

non obruit, sed et procellam cymba sedavit. Nam continuæ persecutiones non modo Ecclesiam non submerserunt, sed ab Ecclesia sunt sedatæ. Quo tandem pacto, et quorum opera? Hujus sententiæ nimirum ita pronuntiatæ, « Portæ inferi non prævalebunt adversus eam [1]. » Quam multa Græci moliti sunt ut verbum hoc tollerent, ut sententiam irritam redderent, neque potuerunt dissolvere? Dei quippe sententia erat : et quemadmodum turrim ex adamantinis structam lapidibus, ferro firmiter junctam hostes undique si verberent, neque structuram laxant, neque coagmentationem dissolvunt, sed illæsa turri manente, nec ullis incommodis affecta, suisque viribus exhaustis discedunt : sic nimirum et verbum hoc tanquam altam quamdam turrim in medio orbis terrarum firmiter communitam, cum Græci undique verberassent, cum illam firmam reddiderunt, tum, suis viribus fractis, mortem obierunt. Quid enim adversus hanc sententiam non machinati sunt? exercituum delectus habebatur, arma movebantur, reges armabantur, populi commovebantur, urbes insurgebant, judices excandescebant, omne supplicii genus excogitabatur, nullus pœnæ modus omittebatur, ignis, ferrum, dentes ferarum, præcipitia, submersiones, barathrum, equuleus, crux et fornax, et omnia, quæ unquam visa sunt, tormenta, in medium proferebantur : ingens minarum agmen, honorum pollicitationes innumeræ, ut illa quidem ratione terrerent, hac vero mollirent, et allicerent. Nullum igitur fraudis, nullum violentiæ genus prætermittebatur : nam et patres filios prodebant, et filii patres non agnoscebant, matres suorum partuum obliviscebantur, et naturæ leges evertebantur. Verumtamen ne sic quidem Ecclesiæ fundamenta concussa sunt, et quamvis ab ejus propinquis bellum indictum esset, non tamen ad muros usque ipsius per-

[1] Matth. xvi, 18.

venit, propter illud verbum, quod sic habuit : « Portæ inferi » non prævalebunt adversus eam. » Noli enim id spectare, quod verbum erat, sed, verbum Dei : siquidem cœlum verbo firmavit Deus [1], et terram verbo super aquas fundavit [2], et effecit, ut hæc densa gravisque natura ab illa levi fluxaque sustentaretur, et mare, cujus vis indomita, quod tot fluctibus ac procellis se extollit imbecilli vallo arenæ undique per verbum suum vallavit. Ergo qui cœlum verbo firmavit, qui terram fundavit, qui mare circumvallavit, quid miraris, si Ecclesiam cœlo, terra, marique pretiosiorem rursus hoc verbo munivit?

II. Quando igitur adeo stabile est et inconcussum ædificium, adeo inexpugnabile munimentum, qua ratione Apostoli jecerint fundamenta, videamus, quam profundam fossam duxerint, ut inconcussum fieret ædificium. Non profundam fossam duxerunt, neque tanto labore indiguerunt : quid ita? vetus invenere fundamentum, quod a Prophetis jactum erat. Ut igitur homo, qui maximam domum ædificaturus sit, post quam vetus et firmum ac stabile fundamentum offendit, non vectibus fundamenta subvertit, non lapides loco movet, sed immotum sinens, novum ædificium imponit : sic et Apostoli cum magnum istud extructuri essent ædificium, Ecclesiam, quæ ubique terrarum erigitur, non profundam fossam duxerunt, sed invento veteri fundamento Prophetarum, illum minime subverterunt, nec ædificium et doctrinam immutarunt : sed illa intacta suam deinde imposuere doctrinam, hanc scilicet novam Ecclesiæ fidem. Atque ut intelligas vetus illos fundamentum loco non movisse, sed super illud ædificasse, sapientem ipsum architectum Paulum audi, nobis exactam ædificationis diligentiam declarantem : siquidem ipse sapiens est architectus, « Ut sapiens enim architectus, inquit, funda-

[1] Psal. xxxii, 6. — [2] Id. ciii, 5.

» mentum posui [1]. » Sed videamus qua ratione fundamentum ipsum posuerit; super aliud, inquit, fundamentum vetus Prophetarum. Unde id constat? « Jam non estis hos» pites, inquit, sed cives sanctorum, superædificati super » fundamentum Apostolorum et Prophetarum [2]. » Vides fundamentum, et fundamentum, alterum Prophetarum, alterum Apostolorum, quod supra positum est. Et quod sane mirum est, non statim post Prophetas venerunt Apostoli, sed multum interea tempus elapsum est. Quid ita? quod ita faciant optimi quique architecti: ubi jecerint fundamentum, non confestim ædificium superimponunt, ne forte dum mollis ac recens est fundamenti structura, grave parietum pondus minime ferre possit. Propterea cum longo tempore firmari lapides siverint, ubi recte coagmentatos illos viderint et compactos, tunc et parietum molem imponunt. Ita quoque fecit Christus, cum Prophetarum fundamentum in auditorum mentibus defigi, ac firmam fieri doctrinam sivisset, quando immobile vidit ac stabile ædificium esse, quando defixa dogmata sacra, sic ut possent novam etiam hanc philosophiam ferre, tunc Apostolos misit, qui supra fundamentum Prophetarum Ecclesiæ parietes excitarent. Idcirco non dixit: « Ædificati super funda» mentum Prophetarum,» sed, «Superædificati, supra scilicet ædificati. » Sed quo pacto fuerint ædificati videamus. Unde vero id cognoscemus? Unde quæso aliunde, quam ex Actorum libro, de quo et superioribus diebus disseruimus? Fortasse namque debitum inde vobis exiguum aliquod debemus, quod hodierno die necesse est persolvamus. Quodnam igitur illud est debitum? ipsum titulum libri interpretari studeamus. Non enim facilis est et apertus, sicut plurimi arbitrantur, sed inquisitione multa indiget. Quisnam igitur est libri titulus? « Acta Apostolorum. » Nonne dilucida res

[1] 1 Cor. III, 10. — [2] Ephes. II, 19.

videtur esse? nonne clara omnibus, atque manifesta? Sed si velitis assequi ea quæ dicuntur, quanta tituli hujus profunditas sit, videbitis. Cur enim non dixit, « Miracula Apostolorum? » cur non inscripsit, « Signa Apostolorum, aut virtutes ac prodigia Apostolorum, » sed tantum « Acta Apostolorum? » Non enim idem sunt Acta et signa, non idem Acta et Miracula : non idem sunt Acta et prodigia et virtutes : sed multum inter utraque discrimen est. Est enim actum opus propriæ cujusque diligentiæ, miraculum vero divini muneris est beneficium. Vides quanta sit inter actum et miraculum differentia? Actum est humanorum sudorum effectus, miraculum divinæ liberalitatis est specimen : Actum a nostra voluntate ducit initium, miraculum a gratia divina trahit originem, et hoc cœlestis est auxilii, illud humani est arbitrii. Actum ex utroque contexitur, ex nostra diligentia et ex gratia divina : miraculum solam exhibet cœlestem gratiam, neque sudoribus nostris indiget. Actum est probis moribus esse, castum, modestum, iræ imperare, cupiditates subigere, largiri eleemosynas, benignitatem exhibere, omnem virtutem exercere. Hoc est actio et labor et sudor noster. Miraculum est dæmones abigere, excæcatos oculos aperire, leprosorum corpora mundare, resoluta membra compingere, mortuos suscitare, alia ejusmodi mira opera patrare. Vides quantum sit inter acta et miracula discrimen, inter conversationem et signa, inter diligentiam nostram et gratiam Dei?

III. Vis et alterum tibi discrimen ostendam? vestra enim causa hodierno die institutus est hic a me sermo, ut quid sit miraculum signumque discatis. Majus quidem est miraculum, ac formidabilius, ac naturam nostram exuperat : actio vero et conversatio res quidem est signis minor, sed utilior et fructuosior. Est quippe laborum præmium et diligentiæ merces. Atque ut intelligas fructuosiorem esse at-

que utiliorem signo actionem, actio quidem bona etiam sine signis eos, a quibus peracta fuerit, introducit in cœlum : miraculum autem et signum absque conversatione deducere ad vestibula illa non possunt. Quo vero pacto id fiat, ostendam : vos autem animadvertite, qua ratione priorem locum obtineant actiones, cum de remuneratione mercedis agitur : qua ratione signa quidem, si sola sint, eos, qui illa patrarint, salvos non faciant : actio vero seorsim sumpta nulla re indigeat alia ad eos salvandos, qui eam possident. « Multi dicent mihi, inquit Christus, in illa » die; Domine, Domine, nonne in nomine tuo propheta» vimus [1] ? » hoc signum est et miraculum; « Nonne in no» mine tuo dæmonia multa ejecimus, et in nomine tuo vir» tutes multas fecimus [2] ? » Vides ubique signa et miracula : videamus quid dicat Deus. Quia nuda erant miracula, nec uspiam conversatio, « Discedite, inquit, a me, nescio vos, » qui operamini iniquitatem [3]. » Si non nosti eos, unde tibi innotuit eos iniquitatem operari ? ut intelligas illud, « Nes» cio vos, » non ignorantiæ, sed odii et aversionis esse. « Nescio vos : » quam ob causam quæso? « Nonne in no» mine tuo dæmonia ejecimus? » Propterea vos odio prosequor, et aversor, inquit, quia ne donis quidem acceptis meliores evasistis, quod tanto honore cumulati, in eadem malitia perstitistis. « Discedite a me, nescio vos. » Quid igitur? olim dona dabantur indignis, et qui vita erant et moribus depravatis edebant miracula, et divinis ditabantur donis, licet optimam conversationem non curarent? Ditabantur illi quidem ob eximiam Dei benignitatem, non ob suam dignitatem. Erat enim religionis verbum ubique spargendum, quandoquidem initium et origo erat fidei. Ut igitur optimus agricola in novellam arborem, quam non ita pridem terræ sinui commendavit, dum adhuc tenera est,

[1] Matth. VII, 22. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 23.

multam curam impendit, undique illam circumvallat, et lapidibus munit et spinis, ut ne a ventis evellatur, ne a pecoribus labefactetur, neve alio quodam incommodo lædatur : post quam autem radices egisse, et in sublime crevisse illam viderit, tum amovet munimenta : sufficit enim sibi ipsi arbor ad injurias tales repellendas; ita quoque in fide accidit. Quando nuper erat plantata, quando tenera erat, quando nuper in humanis animis fundata, omni ex parte multa in eam cura impendebatur : post quam autem coaluit, et radices egit, et in sublimitatem ascendit, post quam universum terrarum orbem complevit, munimenta removit Christus, et de cætero tutamina sustulit. Propterea initio quidem indignis dabantur dona; quoniam hoc auxilio fidei fovendæ causa indigebat antiquitas : nunc autem neque dignis conceduntur; fidei quippe robur et firmitas hoc subsidio non eget. Atque ut intelligas nequaquam illos imposuisse, sed vere miracula edidisse, atque indignis hominibus dona fuisse concessa; utque præter ea, quæ dicta sunt, quiddam etiam aliud perficeretur, Deique munus illi reveriti nequitiam abjicerent, Judam unum ex duodecim omnes fatentur signa fecisse, dæmones ejecisse, mortuos suscitasse, leprosos mundasse : et tamen excidit a regno cœlorum. Non illum salvum facere signa potuerunt, quia latro, fur, et proditor fuit Domini. Ac signa quidem sine optima conversatione, vitaque pura et exacta salvum facere minime posse demonstratum ex istis est : conversationem autem hoc signorum solatio destitutam, neque illo stipatam præsidio, sed quamvis sola compareat, posse cum fiducia in regnum cœlorum introire, Christo docente condisces : « Venite benedicti patris mei, possidete paratum » vobis regnum a constitutione mundi [1]. » Quam ob causam? quia mortuos suscitarunt? quia leprosos mundarunt? quia

[1] Matth. xxv, 34.

dæmones expulerunt? nequaquam : sed qua de causa? « Esurientem me vidistis, inquit, et aluistis : sitientem, et dedistis mihi potum : nudum, et cooperuistis me : hospitem, et collegistis : » nusquam miracula, sed ubique conversatio. Ut igitur illic ubique miracula, et statim supplicium, quoniam conversatione destituta erant miracula : sic et hoc loco ubique conversatio, nec usquam miracula, et statim salus : propterea quod per se sola possessores suos salvos facere potest optima conversatio. Idcirco etiam beatus hic et generosus ac mirabilis Lucas ita librum inscripsit, « Acta Apostolorum, » non miracula Apostolorum : tametsi fecerant et ipsi miracula. Verum illa quidem certo tempore facta sunt, et præterierunt : hæc autem quovis tempore ab illis exhiberi opus est, qui salutem sunt adepturi. Quando igitur non miracula, sed acta nobis æmulanda proponuntur Apostolorum, propterea librum sic inscripsit. Ut enim non diceres, vel potius ne dicerent desides, si quando illos ad imitationem Apostolorum cohortamur, ac dicimus : « Imitare Petrum, æmulare Paulum, similis esto Joanni, Jacobum sequere, » ne dicerent : « Non possumus, nec valemus : illi enim mortuos suscitabant, leprosos mundabant, » hanc impudentem nostram excusationem reprimens : « Tace, inquit, obmutesce, non miraculum, sed conversatio in regnum cœlorum introducit. » Imitare igitur conversationem Apostolorum, et nihil minus quam Apostoli obtinebis. Neque enim signa fecerunt Apostolos, sed vita munda. Atque hoc apostolicæ imaginis indicium esse, ac figuræ Discipulorum, audi quo pacto Christus hoc signo demonstret. Cum enim imagines Discipulorum effingeret, et quodnam apostolatus insigne sit declararet, ita dixit : « In hoc cognoscent omnes, quod Discipuli mei estis [1]. » In hoc, in quo? in miraculis faciendis, in mortuis susci-

[1] Joan. XIII, 35,

tandis? Nequaquam, inquit : sed in quo tandem? « In hoc » cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, si vos invicem » diligatis. » Atqui dilectio non miraculorum est, sed conversationis. « Plenitudo enim legis est dilectio [1]. » Vides Discipulorum indicium? vides imaginem apostolatus? vides formam? vides figuram? nihil amplius quære : quippe Dominus pronuntiavit charitatem Discipulos exprimere. Si ergo charitatem habeas, Apostolus es, et Apostolorum primus.

IV. Vis aliunde hoc discere? cum Christus Petrum alloqueretur: « Petre, diligis me plus his [2]? » ait. Nihil porro æque valet ad regnum cœlorum obtinendum, ac si constet nos ita Christum diligere, ut a nobis diligendus est. Atque ita designavit indicium : quodnam illud ergo est? et quid nos agere oportet, ut plus quam Apostoli diligamus? an mortui suscitandi? an alia quæpiam edenda miracula? Nullo modo : sed quid agendum est? ex ipso Christo, qui diligendus est, id audiamus. « Si enim amas me, inquit, plus his, pasce » oves meas [3]. » Ecce his quoque conversatio laudem meretur. Nam curam gerere, compati solere, subsidio esse, quæ sua sunt minime quærere, cætera omnia, quæ pastorem oportet habere, conversationis hæc sunt omnia, non miraculorum aut signorum. At illi, dicet aliquis, propter miracula tales evaserunt. Non propter miracula, sed propter conversationem, et ob eam maxime celebres et illustres fuerunt. Propterea dicebat illis : « Luceat lux vestra coram » hominibus, ut videant homines, non miracula, sed opera » vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis » est [4]. » Vides ubique conversationem, ac vitam virtute præditam collaudari? Vis ostendam tibi et Petrum ipsum, hunc principem Apostolorum, qui et eximiam conversationem præ se tulit, et miracula edidit quæ naturam huma-

[1] Rom. XIII, 10. — [2] Joan. XXI, 17. — [3] Ibid. — [4] Matth. V, 16.

nam excedebant, et utraque inter se comparata, et miraculum, et conversationem, atque illum potius ob vitæ conversationem quam ob signa fuisse honore cumulatum? hanc historiam audi : « Petrus et Joannes ascendebant in » templum ad horam orationis nonam [1]. » Ne oscitanter hanc narrationem prætereas, sed in prœmio statim insistas, et quanta charitas esset, discas, quanta concordia, quantusque consensus, et qua ratione cuncta isti sibi invicem communicabant, et amicitiæ secundum Deum vinculo colligati cuncta faciebant, et in mensa, et in oratione, et in incessu, et in reliquis omnibus juncti apparebant. Quod si illi, qui columnæ ac turres erant, qui multam apud Deum fiduciam habebant, mutuo indigebant auxilio, mutuoque subsidio corrigebantur, quanto magis nos imbecilles ac miseri, nulliusque pretii homines mutuo auxilio indigemus? « Frater » enim qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma : » et rursus[2] : « Ecce quid bonum, et quid pulchrum, nisi habitare fratres » in unum [3]? » Petrus et Joannes erant, et Jesum in medio habebant. « Ubi enim fuerint duo vel tres congregati, in» quit, in nomine meo, ibi sum in medio eorum [4]. » Vides quantum sit in unum versari? neque vero quovis modo in unum erant : nam et nunc in unum sumus omnes : sed in unum esse oportet vinculo charitatis, et voluntatis affectu : et quemadmodum corpora nostra sibi propinqua nunc sunt invicem ac sese in unum constringunt, sic etiam oportet corda constringi. « Petrus et Joannes ascendebant in tem» plum. » Scissum est velum, desolata sunt Sancta sanctorum, sublata est uni addicta loco adoratio. Clamat Paulus, ac dicit : « In omni loco puras manus levate [5] : » Cur igitur isti currunt ad templum, ut orent? rursus ad judaïcam infirmitatem devoluti sunt? absit. Sed imbecillioribus sese

[1] Act. III, 1. — [2] Prov. XVIII, 19.— [3] Psal. CXXXII, 1.— [4] Matth. XVIII, 20. — [5] 1 Tim. II, 8.

attemperant, illudque Pauli dictum implent, quod ait : « Factus sum Judæis tanquam Judæus [1]. » Imbecillibus se attemperant, ne illi maneant imbecilles. Alioquin autem illic quoque tota civitas congregabatur. Ut igitur optimi piscatores eos sinus in fluminibus sectantur, ubi pisces omnes conveniunt, ut facilius præda potiantur : ita nimirum et isti Apostoli spirituales piscatores, ad illud sinum festinabant, in quo tota civitas conveniebat, ut illic expanso Evangelii reti facile præda potirentur. Hoc autem cum agerent, magistrum imitabantur. Nam ait Christus : « Quo» tidie apud vos eram in templo [2]. » Quare in templo? ut qui in templo versabantur, caperet. Ita quoque ista tanquam oraturi quidem pergebant, sed doctrinam illic erant sparsuri. « In templum, » ut orarent « Circa horam orationis » nonam. » Neque ipsam horam sine causa observarunt. Sæpe namque de hac hora dixi vobis, in ipsa paradisum fuisse reseratum, et latronem ingressum : in ipsa sublatum est maledictum, in ipsa terrarum orbis victima est oblata : in ipsa dissipatæ sunt tenebræ, in ipsa lux affulsit cum sensibilis, tum spiritualis. « Circa horam nonam. » Quando cæteri post prandium et ebrietatem alto sopiti somno dormiunt, tum illi sobrii atque vigilantes, ac multo amore succensi, ad orationem properabant. Quod si oratione illi indigebant, oratione tam assidua, tam exacta, qui tantam fiduciam habebant, qui nullius sibi criminis erant conscii, quid nos faciemus, qui vulneribus scatemus innumeris, nec illis orationis remedium adhibemus? Ingens telum est oratio. Vis nosse quam ingens sit telum oratio? Curam pauperum omittebant Apostoli, ut plus illis otii ad vacandum orationi suppeteret. « Constituite namque, inquit, ex vobis » viros boni testimonii septem : nos vero orationi et minis» terio verbi instantes erimus [3]. »

[1] I Cor. IX, 20. — [2] Matth. XXVI, 55. — [3] Act. VI, 3.

V. Sed quod dicebam : non enim digrediendum est ab argumento sermonis, ut constet Petrum et actionem exhibuisse, et miraculum edidisse, et ob actionem potius esse laudatum; ascendit ergo in templum ut oraret : et ecce claudus ex utero matris suæ bajulabatur illic ad portam templi [1]. Ab ipso matris utero natura mutilata erat, et artem medicinæ vincebat ægritudo, ut Dei gratia magis appareret. Hic ergo claudus ad portam templi jacebat, et cum introeuntes illos vidisset, intendebat in eos, quærens eleemosynam ab ipsis accipere. Quid igitur Petrus? « Respice » in nos, inquit [2]. » Ex aspectu solo constare potest quam pauper sit : non verbis opus est, non demonstratione, nec responsione, nec doctrina. Vestitus ipse tibi pauperem indicat. Hoc ergo totum opus et recte factum est apostolatus, ut hæc ad pauperem dicas, ut remedium non tantum adhibeas egestati, ut dicas : « Majores divitias videbis. « Argen» tum, inquit, et aurum non habeo : quod autem habeo, hoc » tibi do; in nomine Jesu Christi surge, et ambula [3]. » Vides egestatem et divitias? egestatem quidem pecuniarum, sed divitias charismatum ac donorum. Non sustulit egestatem pecuniarum, sed egestatem naturæ correxit. Vide modestiam Petri : « Respice in nos. » Non contumeliis affecit, non conviciis lacessivit ut fieri a nobis sæpenumero solet in eos, qui nobis supplices occurrunt, dum crimen illis objicimus, quod sint otio dediti. Num enim hoc tibi mandatum est, mi homo? non tibi imperavit, ut desidiam illi objiceres, sed ut ipsius egestati remedium adhiberes. Non te improbitatis accusatorem creavit, sed medicum calamitatis constituit : non ut segnitiem exprobrares, sed ut jacentibus manum porrigeres : non ut mores vituperares, sed ut famem sedares. At nos contrarium facimus, non dignamur ad nos accedentes pecuniæ largitione solari, sed et illorum

[1] Act. III, 2. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 6.

vulnera criminum insuper exprobratione vellicamus. Quinetiam apud pauperem se excusat, ac modeste illum alloquitur. « Inclina enim, inquit, pauperi sine tristitia aurem » tuam, et responde illi pacifica in mansuetudine [1]. Argen- » tum et aurum non habeo : quod autem habeo, hoc tibi » do : in nomine Jesu Christi surge, et ambula. » Duo sunt hoc loco, conversatio, et miraculum : conversatio : « Ar- » gentum et aurum non est mihi. » Conversationis enim et actionis est terrenas res despicere, facultates suas abjicere, præsentem spernere vanitatem : miraculum vero est claudum excitare, ac membra mutilata sanare. Ecce tibi ergo conversationem et miraculum. Videamus autem unde Petrus glorietur. Quid dixit? an se miracula edidisse? tametsi fuerant tum edita ab ipso miracula : sed hoc non dixit; quid ergo? « Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus » te [2]. » Vides conversationem et miraculum, et conversationi palmam tribui? Quid ergo Christus? commendavit eum, laudavit. « Dico enim vobis, inquit, quod vos qui reli- » quistis domos [3], » et quæ sequuntur. Non dixit : « Qui mortuos suscitastis, sed vos qui reliquistis bona vestra, sedebitis super sedes duodecim : et omnis, qui reliquerit omnia bona sua, honorem istum consequetur. » Non potes claudum erigere, sicut Petrus? at potes dicere, ut ille; « Ar- » gentum et aurum non est mihi. » Quod si hoc dixeris, factus es propinquus Petro : imovero non si dixeris, sed si feceris. Non potes aridam manum sanare? sed potes manum tuam, quam inhumanitas aridam reddidit, per humanitatem extendere. « Non sit enim, inquit, porrecta manus » tua ad accipiendum, et ad dandum collecta [4]. » Vides non ariditatem, sed inhumanitatem quoque manum contrahere? Extende igitur illam per humanitatem et eleemosynam.

[1] Eccli. IV, 8. — [2] Matth. XIX, 27. — [3] Ibid. 29. — [4] Eccli. IV, 36.

Non potes dæmonem ejicere? sed peccatum ejice, majoremque mercedem accipies. Vides quo pacto conversatio et bona opera majorem quam miracula mercedem, et majus præmium merentur? ac si velis, aliunde quoque id ostendemus. « Accesserunt ad eum, inquit, septuaginta » Discipuli, et gaudebant, dicebantque : Domine, in nomine tuo etiam dæmonia obediunt nobis. Et ait illis : » Nolite gaudere, quia dæmonia vobis obediunt, sed gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis[1]. » Vides ubique conversationem laudari?

VI. Age ergo retractemus quæ a nobis ante sunt dicta. « In hoc cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, si vos » invicem dilexeritis[2]. » Ecce non ex miraculis, sed ex conversatione dignosci Discipulos demonstratum est. « Petre, » diligis me plus his? pasce oves meas[3]. » Ecce alterum indicium, et hoc rursus a conversatione sumptum. Tertium rursus indicium : « Nolite gaudere, quia dæmonia vobis » obediunt, sed gaudete, quia nomina vestra scripta sunt » in cœlis. » Et hoc rursus conversationis est recte factum. Vis etiam quartam hujus rei demonstrationem cognoscere? « Luceat, inquit, lux vestra coram hominibus, ut videant » opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in » cœlis est[4]. » Ecce hic quoque opera occurrunt. Et cum rursus ait : « Quisquis reliquerit domum vel fratres, vel sorores propter me, centuplum accipiet, et vitam æternam » possidebit[5], » conversationem laudat, et vitam exactam. Vides Discipulos ex eo fuisse designatos, quod mutuo se diligerent, eum vero qui Christum supra Apostolos diligebat ex eo innotuisse, quod fratres pasceret : eos porro, qui gaudere debuerunt, non ex eo quod ejicerent dæmones, sed ex eo quod eorum nomina scripta in cœlis essent gau-

Luc. x, 17-20. — [2] Joan. xiii, 35. — [3] Id. xxi, 17. — [4] Matth. v, 15. — [5] Id. xix, 29.

dere jussos esse, atque illos qui Deum glorificarent, ab operum splendore fuisse designatos; eos vero, qui vitam assequerentur, et centuplum acciperent, idcirco ejusmodi munere donari, quod præsentia cuncta contempserint. Hos omnes imitare, et Discipulus esse poteris, atque inter amicos Dei numerari, Deum glorificare, ac vita æterna potiri : nec impedimento ullo tibi esse poterit, quominus bona assequaris omnia, quod signa non facias, si conversationem mundam et exactam præ te feras. Nam et ipse Petrus hoc nomen non propter miracula vel signa recepit, sed propter zelum, amoremque sincerum. Neque enim quia mortuos suscitarat, aut quia claudum erexerat, sic appellatus est : sed quia fidem cum confessione sinceram exhibuerat, hoc nomen obtinuit. « Tu es Petrus, et super » hanc petram ædificabo Ecclesiam meam [1]. » Quam ob causam? Non quia fecit miracula, sed quia dixit : « Tu es » Christus Filius Dei vivi [2]. » Vides ipsam etiam Petri appellationem non a miraculis, sed ab ardenti zelo initium duxisse? Verum quando Petri feci mentionem, subiit animum meum alterius Petri recordatio, communis patris et doctoris, qui cum illi in virtute successisset, etiam illius cathedram est adeptus. Hæc enim est una etiam nostræ civitatis prærogativa dignitatis, quod principem Apostolorum ab initio doctorem acceperit. Æquum enim erat, ut ea, quæ nomine Christianorum ante universum orbem terrarum ornata fuit, primum Apostolorum pastorem acciperet. Sed cum eum doctorem accepissemus, non in perpetuum retinuimus, sed regiæ civitati Romæ illum concessimus : imovero in perpetuum ipsum retinuimus. Nam corpus quidem Petri non retinemus, sed Petri fidem tanquam Petrum retinemus : porro dum Petri fidem retinemus, ipsum Petrum habemus. Ita cum imitatorem illius

[1] Matth. XVI, 18. — [2] Ibid. 16.

cernamus, ipsum cernere videmur : siquidem Joannem Christus Heliam appellavit, non quod Helias esset Joannes, sed quod in spiritu Heliæ ac virtute venisset. Sicut igitur Joannes, quoniam in spiritu Heliæ ac virtute venerat, Helias dicebatur : ita hic quoque, quoniam in confessione ac fide Petri advenit, merito illius etiam appellatione donabitur. Nam conversationis cognatio, nominum etiam communionem parit. Oremus autem omnes, ut ad senectutem etiam Petri perveniat : siquidem Apostolus jam senex vitam finivit. « Cum enim senueris, inquit, tunc cingent te, » et ducent quo tu non vis [1]. » Precemur autem et huic longam vitæ conversationem : si enim producatur ejus senectus, efficiet, ut magis vegeta sit et vivida spiritualis juventus nostra : quam utinam ætate florentem ac vividam nos perpetuo conservare contingat cum illius precibus, et hujus Petri, tum gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium una cum Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

Quod utilis sit lectio sacrarum Scripturarum, et quod servitute et incommodis omnibus inexpugnabilem reddat eum, qui fuerit eis intentus : et quod Apostolorum nomen multarum dignitatum sit nomen, et quod externis magistratibus, ipsisque adeo regibus multo majorem habeant potestatem et auctoritatem Apostoli : et in fine, ad nuper baptizatos.

I. Cum egestatem mentis meæ considero, torpeo et refugio, ad habendum coram tanto populo sermonem invita-

[1] Joan. XXI, 18.

tus : cum autem animi vestri alacritatem respicio, sic ut nullum vos capiat unquam audiendi fastidium, fiduciam resumo et excitor, ac prompto animo ad doctrinæ stadium me accingo. Possetis enim vos, si vel in animam incurrissetis lapideam, hac vestra audiendi cupiditate ac studio penna quavis leviorem illam reddere. Et quemadmodum quæ in latibulis animalia delitescunt ac media hyeme se intra rupes abscondunt, ubi æstatem viderint apparere, latibula deserunt, et cum reliquis animantibus congregantur ac simul nobiscum exultant : sic et animus noster, qui tanquam in latibulum quoddam imbecillitatis conscientiæ se abdebat, cum vestræ charitatis desiderium intuetur, latibulum deserit, et vobiscum congregatur, et in hoc spirituali divinoque prato, in paradiso Scripturæ præclaris Scripturarum saltibus simul vobiscum exultat. Est enim spirituale pratum, ac diliciarum paradisus sacrarum lectio Scripturarum, et paradisus deliciarum multo illo melior paradiso. Hunc paradisum non in terra, sed in fidelium animabus plantavit Deus : hunc paradisum non in Edem, nec ad Orientem uno circumscriptum loco posuit, sed ubique terrarum expandit, et in fines orbis terrarum extendit. Atque ut intelligas in universum orbem terrarum expansas esse Scripturas, audi Prophetam dicentem : « In omnem terram » exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum [1]. » Sive ad Indos te conferas, quos oriens primos sol respicit ; sive ad Oceanum te conferas, sive ad Britannicas illas insulas, sive in Euxinum Pontum naviges ; sive ad Australes partes abeas, omnes ubique audies de iis quæ in Scriptura sunt philosophantes, alia quidem voce, sed non alia fide ; ac lingua quidem diversa, sed mente consona. Nam linguæ quidem sono differunt, religionis autem modo non differunt : et lingua quidem barbare loquuntur, sed animi sensu

[1] Psal. XVIII, 5, et Rom. X, 18.

philosophantur : solœcismos faciunt sono, sed pietatem moribus colunt. Vides amplitudinem paradisi ad fines orbis terrarum extensi? Hic serpens non est, locus est a feris immunis, ac Spiritus sancti gratia munitur. Habet et fontem hic paradisus, quemadmodum ille, fontem ex quo innumera nascuntur flumina, non quatuor tantum. Non enim Tigrim, nec Euphratem, nec Ægyptium Nilum, nec Indum Gangem, sed innumeros fons iste fluvios effundit. Quis hoc dicit? Deus ipse, qui fluvios nobis istos largitus est : « Qui enim credit in me, inquit, sicut dixit Scriptura, » flumina de ventre ejus fluent aquæ [1]. » Vides ut non quatuor flumina, sed infinita ab illo fonte profluant? Neque vero multitudine tantum, sed etiam natura fons est mirabilis. Neque enim aquæ fluenta sunt, sed spiritus dona. Fons iste in singulas fidelium mentes dividitur, et non minuitur : dividitur, et non consumitur : dispertitur, et minor non fit : apud omnes integer, et in singulis integer. Talia namque sunt Spiritus dona. Vis tu fluentorum istorum ubertatem cognoscere? vis aquarum naturam cognoscere? quo pacto his non similes, sed his meliores sunt et mirabiliores? audi rursus Christum ipsum Samaritanæ dicentem, ut ubertatem fontis agnoscas : « Aqua, quam ego dabo, inquit, » fideli, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam [2]. » Non dixit; « Exeuntis, » non dixit, « Effusæ, » sed, « Salien» tis, » per saltus abundantiam nobis exprimens. Illæ fontanæ solent aquæ prosilire, atque undique erumpere, quas continere sinu fontes nequeunt, sed fluctus frequentia victi undique illas scaturientes effundunt. Cum igitur laticum copiam vellet indicare, salientis dixit, non exeuntis. Vis etiam naturam ejus cognoscere? ex usu cognosce. Non enim ad vitam præsentem, sed ad vitam æternam est utilis. In hoc igitur paradiso versemur : assideamus fonti, ne nobis accidat id

[1] Joan. VII, 39. — [2] Id. IV, 14.

quod Adamo accidit, et paradiso excidamus : ne perniciosum consilium admittamus, ne diaboli fraudem suscipiamus : maneamus intus : quippe multa inde securitas : in lectione Scripturæ istius permaneamus. Ut enim ii, qui fonti assident, et aura illa fruuntur, et æstu ingruente faciem frequenter immergunt laticibus, æstivum calorem depellunt, et sitis, qua vexantur, malo medentur, dum illis de propinquo fonte remedium suppetit : sic qui sacrarum fonti Scripturarum assidet, licet nefariæ libidinis cruciari se sentiat, cum animam laticibus illis perfuderit, facile flammam repellit : sive fervida infestet iracundia, quæ tanquam succensum lebetem cor inflammat, si modicum aquæ instillet, confestim iræ importunitatem compescet : et ex omnibus pravis cogitationibus animam tanquam ex media flamma eripiet sacrarum lectio Scripturarum.

II. Quam ob causam etiam magnus ille propheta David, cum probe sciret, quanta ex lectione Scripturæ manet utilitas eum, qui Scripturis perpetuo sit intentus, et earum colloquio fruatur, cum planta comparat quæ semper floreat, juxta rivos aquarum sita, dum ita loquitur : « Beatus vir, qui » non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non » stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit : sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte : » et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decur» sus aquarum [1]. » Ut enim lignum illud secus aquarum decursus plantatum, et juxta rivos situm, dum perenni aquarum copia irrigatur, nulla intemperie aëris lædi potest, et neque solis radios acrius incalescentes reformidat, neque graviori æstu sævientem aërem pertimescit ; cum enim inclusum in se sufficientem humorem habeat, omnem radii solaris exterius ingruentem ardorem statim depellit ac discutit : sic etiam anima, quæ juxta sacrarum rivos Scriptu-

[1] Psal. 1, 1-3.

rarum sedet, ac perpetuo rigatur, dum latices illos, roremque Spiritus in semetipsa colligit, omnibus rerum humanarum incommodis resistet invicta ; sive morbus, sive contumelia, sive calumnia, sive vituperia, sive scommata, sive pigritia quævis, sive cuncta mundi mala in ejusmodi animam impetum faciant, facile perturbationum incendium propulsabit, cum sufficienti lectionis Scripturæ solatio roboretur. Nam neque gloriæ magnitudo, neque potentiæ majestas, nec amicorum præsentia, nec aliud quidquam ex rebus humanis animum adeo tristitia confectum solari poterit, ac sacrarum lectio Scripturarum. Quid ita ? quod illa quidem caduca sint, et interitui obnoxia, quam ob causam et obnoxium interitui est ipsorum solatium : at lectio Scripturæ colloquium est cum Deo. Quando igitur eum, qui tristitia sit affectus, consolatur Deus, quid ex rebus creatis ipsum in mœrorem potest conjicere ? Lectioni ergo simus intenti, non duas tantum has horas ; non enim ad securitatem sufficit hæc auditio nuda ; sed perpetuo : quisque domum reversus libros sacros in manus sumat, et eorum quæ dicta sunt sensus percurrat, siquidem perpetuam et sufficientem utilitatem percipere cupiat ex Scriptura. Nam et lignum illud juxta rivos situm non ad duas et tres horas cum aquis versatur, sed omni die omnique nocte. Propterea foliis vernat, propterea fructu gravatur lignum illud, licet nullus ex hominibus illud irriget : quoniam juxta rivos est consitum, radicibus humorem attrahit, et quasi per meatus quosdam in totum corpus utilitatem transfundit : sic et is qui Scripturas sacras assidue legit, et juxta rivos illarum residet, licet neminem habeat, qui interpretetur, frequenti lectione quasi radicibus quibusdam utilitatem haurit. Idcirco nos, quibus sollicitudines vestræ sunt notæ, occupationes, ac negotia multa, sensim ac paulatim vos ad Scripturæ sensa deducimus, ac lentitudine ex-

positionis efficimus, ut eorum, quæ dicta sunt, memoria tenacius adhærescat. Nam et imber si vehemens irrumpat, superficiem terræ inundat, et profundo nihil prodest : sin autem sensim et pedetentim in morem olei in terræ faciem se insinuet, quasi per venas quasdam per meatus ejus ad profundum delabitur, ejusque viscera humore complens ad fruges ubertim pariendas fœcundissimam illam reddit. Propterea nos quoque spiritualem hunc imbrem animabus vestris paulatim immittimus : siquidem Scripturæ spiritualibus sunt nubibus similes, at voces et sensus imbri similes sunt longe isto præstantiori : atque idcirco spiritualem hunc imbrem sensim vobis infundimus, ut ad fundum ipsum verba permeent. Eo fit, ut cum ad quartum jam diem expositionem produxerimus, necdum tamen unam inscriptionem potuerimus præterire, sed adhuc circa illam versemur. Satius enim est, ut exiguo perfosso agro, cum ad fundum descenderimus, multum illic rerum necessariarum thesaurum offendamus, quam si cum arva multa superficie tenus percurrerimus, frustra, temere, et incassum nos affligamus. At scio equidem multos hanc tarditatem ægre ferre, sed illorum ego reprehensionem nihil curo, sola mihi vestra curæ est utilitas. Qui celerius possunt incedere, tardiores fratres expectent. Nam isti quidem expectare illos possunt, at infirmiores illos assequi minime possunt. Idcirco etiam Paulus non debere nos ait imbecilliores ante tempus urgere [1], cum ad robustorum perfectionem se ipsos minime possint extendere : sed debere nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere. Nos de vestra sumus utilitate solliciti, non ut nos temere ostentemus : atque idcirco sensibus immoramur.

III. Itaque primo die non esse temere prætereundas inscriptiones dicebam, quo tempore titulum vobis altaris legi, ac Pauli sapientiam ostendi, qui militem alienum, quique in

[1] 1 Cor. VIII, 7.

adversariorum acie stabat, ad cohortes suas transtulit. In hoc desiit priori die tota doctrina : post illam secundo die, qui libri esset illius auctor, quæsivimus, et invenimus Dei gratia Lucam evangelistam, multisque vobis demonstrationibus rem in quæstione positam probavimus, quarum aliæ clariores, abstrusiores aliæ fuerunt. Scio namque multos ex auditoribus ea, quæ postremo loco dicta sunt, assecutos non esse : nec tamen idcirco subtiliores sensus confidenter persequi desistemus. Itaque ea, quæ clariora sunt, simplicioribus; profundiora vero proderunt his, qui acutius intuentur. Variam quippe mensam esse oportet ac differentem, quandoquidem et differens est eorum, qui invitati sunt, appetitus. Primo igitur die de inscriptione, secunda vero die de eo, qui librum scripsit, tertia die heri disseruimus apud eos, qui advenerant, de initio Scripturæ, et ostendimus, sicut illi norunt qui audierunt, quid sit actum, quid sit miraculum, et quid sit conversatio, quid signum et prodigium ac virtus, et quantum inter utraque sit discrimen : qua ratione alterum majus sit, utilius alterum, et qua ratione alterum solum per se regnum acquirit, alterum nisi operum subsidium assumat, extra vestibulum illud ejicitur. Hodie reliquum inscriptionis operæ-pretium est dicamus, et quid significet Apostoli nomen ostendamus. Neque enim nudum est nomen hoc, sed magistratus est appellatio, maximi magistratus, magistratus maxime spiritualis, magistratus cœlestis. Sed attendite diligenter : nam quemadmodum in rebus sæcularibus magistratus sunt multi, non tamen ejusdem omnes dignitatis, sed alii majores, alii minores : exempli causa, ut ab inferiori enumerationem ordiamur, est defensor civitatis, est illo sublimior gentis præses; est alius post illum magistratus major : est rursus magister militum : est præfectus; est sublimior istis magistratus dignitas consulum, et omnes quidem hi sunt magistratus, sed non ejusdem omnes dignitatis; ita multi sunt

spirituales magistratus non æquales dignitate : porro major omnibus est dignitas apostolatus. A sensibilibus enim rebus ad spiritualia quasi manu ducendi estis. Ita fecit et Christus, de Spiritu disserens aquæ meminit. « Qui enim bibit ex aqua » hac, sitiet iterum, inquit ; qui autem biberit ex aqua, quam » ego dabo ei, non sitiet in æternum [1]. » Vides eum a sensilibus ad spiritualia mulierculam illam deducere ? sic nos etiam agimus, et ab inferioribus ad superiora conscendimus, ut magis perspicua fiat oratio. Propterea cum de magistratu loqueremur, non spiritualis tantum mentionem fecimus, sed sensibilis magistratus, ut ab hoc vos ad illum manu duceremus. Audistis quot sæculares magistratus enumeravimus, et quo pacto alii quidem majores, alii vero sint minores, et quo pacto consulum magistratus quasi culmen et caput præ reliquis cunctis emineat : videamus spirituales etiam magistratus. Spiritualis est magistratus, prophetiæ magistratus : est alter Evangelistæ, est Pastoris, est doctoris, est donorum, est curationum, est interpretationis linguarum. Hæc omnia nomina quidem sunt donorum, res autem magistratuum ac potestatum. Propheta magistratus est : apud nos is, qui dæmones ejicit, magistratus est : apud nos pastor et doctor spiritualis est magistratus : verum his omnibus major est apostolicus magistratus. Unde vero id constat ? quod omnes istos præcedat Apostolus. Et quemadmodum inter sensibiles magistratus consul, sic inter spirituales Apostolus honoris gaudet prærogativa. Audiamus ipsum Paulum enumerantem dignitates, et in sublimiori loco apostolicam collocantem. Quid igitur ait ille ? « Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, » secundo Prophetas, tertio doctores, et pastores, exinde gra» tias curationum [2]. » Vides fastigium dignitatum ? vides Apostolum sublimem sedere, nec ullum ipsum præcedere, aut sublimiorem illo esse ? primum enim Apostolos dicit, secundo

[1] Joan. IV, 14. — [2] I Cor. XII, 28.

Prophetas, tertio doctores et pastores, deinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Neque vero tantum principatus est cæterarum dignitatum apostolatus, sed etiam radix ac fundamentum. Et quemadmodum caput in sublimiori loco situm non modo principatus est atque dominatus, sed etiam radix : siquidem nervi, qui corpus regunt, oriuntur ex illo, et ex ejus cerebro nati, ac spiritus largitione ditati, deinde totum animal moderantur; sic et apostolatus non modo tanquam principatus ac dominatus præ cæteris donis eminet, sed omnium quoque radices comprehensas apud se retinet. Ac Propheta quidem Apostolus esse non potest et Propheta : sed Apostolus est etiam omnino Propheta, et gratias habet curationum, et genera linguarum, et interpretationes linguarum : propterea principatus et radix est gratiarum.

IV. Porro ut hæc ita se habere constet, testem vobis adduco Paulum. Prius tamen dicere convenit, quid illud tandem sit genera linguarum. Quid igitur est genera linguarum? Olim is, qui baptizatus fuerat, et crediderat, statim ad spiritus manifestationem diversis linguis loquebatur. Nam quoniam adhuc imbecilliores erant homines illius ævi, et spiritualia dona non poterant oculis carneis contueri, sensibile donum dabatur, ut innotesceret spirituale, quique baptizatus fuerat, statim lingua nostra et persica, et indica et scythica loquebatur; sic ut cum Spiritu sancto donatum esse intelligerent infideles. Ac signum quidem sensibus subjectum erat, talis, inquam, vox : siquidem corporis sensu illam audiebant : spiritualem autem, et quæ minime cernebatur, Spiritus gratiam subjectum sensibus signum istud omnibus manifestam reddebat. Et hoc signum genera linguarum appellabatur. Qui enim unicam a natura linguam habebat, beneficio gratiæ variis ac differentibus linguis loquebatur : ac videre erat hominem numero quidem unum, varium autem donis, ac diversa

possidentem ora, linguasque diversas. Videamus itaque quo pacto Apostolus hoc quoque donum haberet, et alia omnia. De hoc quidem ita loquitur : « Magis quam vos omnes lin-»guis loquor [1]. » Vides ut genera linguarum habeat, nec solum habeat, sed majori cum ubertate quam cæteri omnes fideles? Non enim dixit modo : « Linguis loqui possum, sed magis quam omnes vos linguis loquor. » Prophetiam autem qua præditus erat, illis verbis indicabat, cum diceret : « Spiritus autem manifeste dicit, quod in novissimis »temporibus instabunt tempora periculosa [2] : » porro quæ novissimis temporibus evenient dicere, prophetiam esse nemo ignorat. Et rursus, « Hoc scitote, quod in novissi-»mis temporibus instabunt tempora periculosa [3] : » et rursus, « Dico enim vobis in verbo Domini, quoniam in ad-»ventu ejus nos qui vivimus, qui residui sumus, non »præveniemus eos, qui dormierunt [4]. » Hoc quoque prophetia est. Vides illum et genera linguarum et prophetias habuisse? Vis etiam discere, quo pacto gratias curationum habuerit? Sed hoc fortasse verborum demonstrationem non indiget, cum non Apostolos tantum, sed ipsorum etiam vestes gratiis curationum præditas fuisse videamus. Doctorem autem gentium se fuisse multis in locis testatur, ac se toti terrarum orbi subvenisse, et Ecclesias gubernasse. Cum igitur audieris, primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio pastores ac doctores, gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, disce reliquarum gratiarum copiam omnem tanquam in capite in apostolatu residere. Numquid nudum esse nomen Apostolorum antea censebatis? ecce, quanta profunditas sensuum hoc ex nomine comprehensa, novistis. Hæc autem a nobis dicta sunt, non ut nostram virtutem ostentaremus :

[1] 1 Cor. XIV, 18. — [2] 2 Tim. III, 2. — [3] 1 Thess. IV, 25. — [4] Ibid. 14.

neque enim nostra sunt, quæ dicuntur, sed gratiæ Spiritus quæ negligentiorum segnitiem excitat, ut nihil temere prætermittat. Merito igitur spiritualem consulatum appellavimus apostolatum. Sunt enim a Deo designati magistratus Apostoli; magistratus, quibus non gentes urbesque variæ tribuuntur, sed quorum omnium fidei simul totus orbis terrarum committitur. Porro magistratus illos esse spirituales demonstrare conabor, ut ex demonstratione intelligatis tanto meliores sæcularibus magistratibus esse Apostolos, quanto ipsi magistratus sæculares ludentibus pueris antecellunt. Multo quippe magistratus iste præstantior est illo, magisque vitam nostram continet, eoque sublato, omnia pessumdantur et pereunt. Quodnam igitur est magistratus insigne, et quænam sunt, quæ habere debet hic magistratus? potestatem in carcerem, sic ut alios vincire compedibus, alios solvere, alios educere, alios possit conjicere : rursus pecuniarum debita dimittere, atque alios qui obnoxii erant absolvere, aliis ut restituant imperare ex ipsius pendet arbitrio : ad mortem rursus abducere, atque a morte revocare : vel potius hoc magistratus non est, sed imperatoris solius : vel potius ne imperatoris quidem est integrum donum. Neque enim revocat a morte defunctum, sed eum tantum, qui abducitur, ac sententiam quidem potest rescindere, sed non potest a morte revocare; atque illud quidem habet quod deterius est, eo vero destitutus est, quod est præstantius. Rursus magistratum ex cingulo æstimamus, ex voce præconis, ex satellitibus, ex curru, ex gladio. Hæc enim omnia magistratus sunt insignia. Videamus igitur num Apostolorum etiam magistratus hæc habeat insignia : habet ille quidem, sed non talia, verum multo præstantiora. Atque ut intelligas hæc quidem rerum esse nomina, illa vero rerum veritatem : ut quod sit discrimen intelligas inter pueros, qui ma-

gistratus ludunt, et eos qui magistratus gerunt, ac, si placet, a carcere initium enumerationis ducemus. Diximus enim in potestate situm esse magistratus, ut vinciat et solvat : vide rursus hoc imperium esse penes Apostolos. « Quoscumque enim ligaveritis super terram, inquit, erunt » ligati in cœlis : et quoscumque solveritis super terram, » erunt soluti in cœlis [1]. » Vides carceris, et carceris potestatem, et nomen quidem idem : rem autem minime eamdem. Vincula et vincula ; sed alia in terra, in cœlo alia. Cœlum quippe carcer illis est. Cognosce igitur amplitudinem magistratus. In terris sedentes sententiam ferunt, et ad cœlos usque penetrat virtus sententiæ. Et quemadmodum imperatores in una quidem civitate residentes sententiam ferunt, ac leges sanciunt, ac sententiarum legumque vis universum orbem terrarum permeat : sic etiam tum temporis Apostoli quidem uno in loco residentes hæc sanciebant : porro legum virtus et vinculorum istorum non solum orbem terrarum pervadebat, sed ad ipsum cœlorum fastigium ascendebat. Vides carcerem et carcerem, alterum in terris, alterum in cœlis, alterum corporum, alterum animarum : imovero et animarum, et corporum : neque enim corpora tantum, sed etiam animas vinciebant.

V. Vis intellegere, quo pacto in potestate illorum esset et debita dimittere? siquidem hic quoque multum discriminis offendes. Neque enim pecuniarum debita, sed peccatorum debita remittebant. « Quorum enim, inquit, remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, » retenta sunt [2]. » Quid post hæc opus est ostendere eos ad mortem transmisisse, ac rursus a morte revocasse : non post sententiam tantum latam, et jam abductos ad supplicium liberantes, sed reipsa defunctos et jam extinctos a

[1] Matth. xviii, 18. — [2] Joan. xx, 23.

mortuis excitantes? Ubi ergo condemnarunt? ubi a morte vindicarunt? Ananias et Sapphira sacrilegii convicti jam fuerant : tametsi enim suas pecunias furati erant, fuit tamen crimen sacrilegii : quandoquidem post promissionem jam non erant illorum pecuniæ : quid igitur Apostolus? audi qua ratione tanquam in judicio considens sacrilegum ad judicium sistat, et interrogationem tanquam judex adhibeat, ac sententiam deinde pronuntiet. Neque enim ante quam sciscitetur, fert sententiam : quanquam enim manifestum erat delictum, tamen ut nobis qui foris astamus persuaderet justam a se ferri sententiam, propterea interrogationem adhibet his verbis utens : « Cur implevit Satanas cor tuum, ut mentireris Spiritui sancto, et fraudares de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, et venumdatum in tua erat potestate? non es mentitus hominibus, sed Deo [1]. » Quid igitur audiens ille sermones istos? cecidit et expiravit. Vides ut gladium etiam habeant Apostoli? Cum dicentem Paulum audiveris : « In omnibus gladium Spiritus, quod est verbum Dei [2], » recordare sententiæ istius, quod nusquam gladius sit, et solo verbo sacrilegus percussus ceciderit. Vidisti gladium exacutum ac nudatum? nusquam ferrum, nusquam capulus, nusquam manus : sed loco manus lingua, verba proferens loco gladii confestim illum occidit. Post hunc introivit uxor, et occasionem illi excusationis, ansam veniæ præbere voluit : propterea rursus interrogat, « Dic mihi, si tanti agrum vendidistis [3]; » tametsi non tanti venditum sciebat : sed ut ipsam per interrogationem ad pœnitentiam invitaret, ac peccati se condemnaret, et illi veniam impertiret, idcirco eam interrogat : illa tamen in impudentia perseverabat, propterea in consortium supplicii mariti venit. Vides carceris potestatem? vides ut possint ad mortem mittere?

[1] Act. v, 3, 4. — [2] Ephes. vi, 16. — [3] Act. v, 8.

videamus id quod melius est, quo pacto rursus a morte revocent. Tabitha discipula mortua est, quæ multis eleemosynis celebris erat, et ad Apostolos statim curritur. Sciebant enim illos mortis ac vitæ potestatem habere: sciebant cœlestem principatum delapsum in terras. Quid ergo Petrus? « Tabitha surge [1], » inquit. Nullo alio illi opus fuit, non ministris, non famulis; sed ad resurrectionem verba suffecerunt: vocem igitur audivit mors, et retinere mortuam non potuit. Vides quales sint judicum istorum voces? siquidem externorum judicum voces imbecillæ sunt: licet enim imperet ex illis quispiam, si famulus non obtemperet, res imperata interrumpitur; hic autem non est opus famulis, tantum dixit, et continuo factum est. Vides eorum carcerem, quod magistratus est insigne: vides quo pacto peccata dimittant, quo pacto mortem discutiant, quo pacto in vitam revocent. Vis cingulum etiam illorum cognoscere? siquidem cinctos illos misit Christus non corio, sed veritate, hoc cingulum sanctum et spirituale; propterea dicit: « Succincti lumbos vestros » in veritate. » Spiritualis enim est magistratus, quocirca nihil sensibile quærendum; « Omnis quippe gloria filiæ » Regis ab intus [2]. » Sed quid vis? num carnifices etiam videre? carnifices sunt, qui reos virgis cædunt, qui in ligno suspendunt, et latera deradunt, qui castigant, qui puniunt. Vis-ne igitur istos videre? Non homines habent, sed ipsum diabolum et dæmones: qui corpore sunt et carne circumdati, ministras habebant incorporeas virtutes. Audi sane quo pacto cum auctoritate Paulus illis imperaret: siquidem de eo, qui fornicatus erat, scribens dicebat: « Tradite hujusmodi » Satanæ in interitum carnis [3]. » Rursus cum alii blasphemarent, hoc ipsum fecit. « Tradidi enim illos, inquit, Satanæ, » ut discant non blasphemare [4]. » Quid restat ostendendum?

[1] Act. IX, 40. — [2] Psal. XLIV, 14. — [3] 1 Cor. V, 5. — [4] 1 Tim. I, 20.

num currus etiam illos habere? sed ne hæc quidem nobis demonstratio deerit : siquidem Philippum, post quam Eunuchum baptizavit, et sacris mysteriis initiavit, cum revertendum illi esset, rapuit ipsum Spiritus, et a deserto translatus Azoti repertus est [1]. Vides currum alatum? vides celerius vento vehiculum? Rursus in paradisum pergere Apostolum oportuit, tanta itineris longinquitate, tam immenso dissitum intervallo : tum ille subito raptus illuc nullo negotio et in brevi momento temporis transferebatur [2]. Tales igitur currus sunt; vox autem præconis est, et ipsa rursus magistratu digna. Non enim antecedebat illos homo vocem mittens, verum Spiritus gratia, et per miracula demonstratio quavis tuba clariorem vocem mittebat, atque ita viam illis ubique faciebat. Et quemadmodum in multa dignitate ac magnificentia constituti sunt magistratus, nec audent privati passim cum illis misceri : sic in Apostolis accidebat : « Cæterorum enim, inquit, nemo au-» debat se conjungere illis : sed magnificabat eos popu-» lus [3]. » Vides carceris potestatem, et remittendi debita facultatem, et gladios illos habuisse, cinguloque fuisse præcinctos, curru vectos, vocem præcedere quavis tuba clariorem, et in multa pompa illos fuisse ac splendore decoratos?

VI. Jam operæ-pretium fuerit, et omnes illorum res præclare gestas indicare, et quæ illorum in orbem terrarum extent beneficia. Nam et hoc magistratuum est, ut non honore tantum fruantur, sed et multam sollicitudinem et curam erga subditos præ se ferant. Sed jam plura dicta sunt, quam oportebat; quocirca ad alium differens ista tractatum, ad eorum cohortationem, qui nuper illuminati sunt, traducere sermonem conabor. Nemo autem consilium existimet intempestivum : jam enim dixi non modo

[1] Act. VIII, 40. — [2] 2 Cor. XII, 2. — [3] Act. V, 13.

post decem et viginti dies, sed et post decem et viginti annos posse nuper illuminatos vocari eos, qui mysteriis initiati sunt, si vigiles et sobrii fuerint. Qua igitur optima ad illos cohortatione utemur? si nimirum iis modum nativitatis in memoriam revocemus, et priorem, et posteriorem, naturalem ac spiritualem, et quodnam sit inter utramque nativitatem discrimen, ostendamus. Imovero necesse non est, ut ex nobis illi ista discant : ipse tonitrui Filius de his ipsos admonebit, dilectus Christi Joannes. Quid igitur ille dicit? « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis » potestatem filios Dei fieri [1] : » deinde priorem illis nativitatem in memoriam revocans, et ex comparatione sanctitatem ac dignitatem præsentis gratiæ declarans, sic ait : « Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex » Deo nati sunt [2]. » Uno verbo nobilitatem illorum expressit. O munda natalia! o spirituales partus! o nova puerperia! sine utero conceptio, sine ventre nativitas, sine carne partus, partus spiritualis, partus ex gratia et benignitate Dei, partus lætitiæ plenus et gaudii. At ille prior talis minime fuit, sed a lamentis initium duxit : siquidem ubi prodiit infans ex utero, et ex alvo dejectus est, primam cum lacrymis vocem mittit, prout dixit quispiam : « Pri» mam vocem similem omnibus æque plorans [3]. » Per lamenta siquidem ingressus in vitam, per lacrymas exordia, dum futuras molestias natura prænuntiat. Cur plorat infans cum exit in lucem? hac de causa. Ante peccatum quidem dicebat Deus : « Crescite, et multiplicamini [4], » quod erat benedictionis : illud autem, « In dolore paries » filios [5], » post peccatum dictum est, quod erat pœnæ. Neque vero lacrymæ in nativitate tantum, sed et fasciæ, et vincula : lacrymæ in nativitate, lacrymæ in morte :

[1] Joan. I, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Sap. VII, 3. — [4] Gen. I, 28. — [5] Id. III, 16.

fasciæ in nativitate, fasciæ in morte : ut intelligas vitam hanc in mortem desinere, et illo fine terminari. Sed talis non est hæc nativitas : nusquam lacrymæ et fasciæ, sed solutus est, qui nascitur, et ad certamen paratus : propterea sunt etiam liberi pedes, et manus, ut et currat et pugnet : nusquam lamenta, nusquam lacrymæ hic, sed salutationes et oscula, et amplexus fratrum qui suum membrum agnoscunt, et tanquam ex longinqua reversum peregrinatione recipiunt. Nam quoniam ante baptismum inimicus erat, post baptismum autem amicus est factus communis omnium nostrum Domini, propterea gratulamur omnes : idcirco etiam osculum pax vocatur; ut discamus a Deo finitum esse bellum, et nos in amicitiam ejus receptos esse. Hanc igitur perpetuo conservemus, hanc pacem foveamus, hanc amicitiam augeamus, ut æterna quoque tabernacula consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, honor, imperium, una cum sancto ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

Periculo non carere, si auditores ea taceant, quæ in Ecclesia dicuntur, et cujus rei gratia legantur Acta Apostolorum in Pentecoste, et cur se ipsum non omnibus Christus ostenderit, cum surrexisset a mortuis, eumque multo clariorem ipso conspectu demonstrationem exhibuisse resurrectionis per miracula, quæ sunt ab Apostolis edita.

I. Majorem debiti partem, quod ex occasione inscrip-

tionis Actorum Apostolorum contraximus, superioribus vobis diebus exolvimus : sed quoniam modicum adhuc reliquiarum quippiam restat, hoc quoque vobis hodierno die numeraturus exurgo. An vero diligenter ea, quæ dicta sunt, conservetis, et studiose memoria teneatis, vos scitis qui pecunias accepistis, et a quibus istarum pecuniarum rationem in illo die exiget Dominus, cum illi, quorum fidei talenta commissa sunt, vocabuntur, et rationem reddent : cum Christus adveniet, et a nummulariis hanc pecuniam exiget cum usuris. « Oportuit enim, inquit, te committere » pecuniam meam nummulariis, et veniens ego cum usura » exegissem illam[1]. » O magnam et ineffabilem Domini benignitatem ! Qui hominibus prohibet, usuras ne exigant, ipse exigit usuras. Quid ita? quoniam damnanda est usura illa et accusationi obnoxia; hæc autem laudabilis et commendatione digna. Itaque usura illa, pecuniarum, inquam, et eum qui accipit, et eum qui solvit, damno afficit : siquidem et ejus, qui accipit, animam perdit, et ejus, qui solvit, egestatem affligit. Quid enim crudelius fieri potest, quam cum ex proximi egestate quispiam quæstum facit, et in fratrum calamitatibus lucra sectatur? cum quis benignitatis larvam gestans, inhumanitatem omnem exercet, et qui porrigere manum debuerat, eum in barathrum propellit, qui subsidio indigebat? Quid facis, mi homo? non idcirco ad tuas appulit fores pauper, ut ipsius augeas paupertatem, sed ut ipsum liberes paupertate : at tu perinde agis, atque illi qui venena miscent : quandoquidem ipsi dum illa consuetis cibis admiscent, occultas ita parant insidias : isti quoque dum benignitatis specie perniciosam usuram occultant, damni sui sensum capere non sinunt eos, qui letiferum illud sunt venenum hausturi. Quamobrem id quod de peccato dictum est, opportune poterit et de illis qui

[1] Matth. xxv, 27.

fœnori dant, et mutuum accipiunt, efferri. Quid porro dictum est de peccato? « Ad tempus, inquit, mulcet fauces » tuas : postea vero amarius illud felle invenies, et magis » acutum, quam gladium ancipitem [1]. » Hoc igitur et in iis accidit, qui fœnore acoipiunt : siquidem cum pecunias accipit, qui eis indiget, exiguo quopiam solatio ad tempus fruitur : postea vero ubi fœnus accrevit, et majus viribus factum est onus, dulce illud quod fauces impinguaverat, felle amarius sentiet factum esse, atque acutius gladio ancipiti, statimque bonis omnibus paternis cedere cogetur.

II Verum enimvero a sensilibus ad ea, quæ spiritualia sunt orationem traducamus. « Oportuit, inquit, te committere pecuniam meam nummulariis [2], » illius pecuniæ nummularios vos appellans verborum istorum auditores. Quam vero ob causam nummularios vos Deus appellavit? ut omnes doceat ad examinanda ea, quæ dicuntur, idem studium conferre, quod illi adhibent, cum exploranda vel inferenda sunt numismata. Nam ut nummularii adulterinum et perperam signatum numisma repudiant, probum et integrum admittunt, et adulteratum a genuino distinguunt : ita fac tu quoque, neque sermonem quemvis admitte, sed adulterinum quidem, corruptumque abs te rejice, integrum autem et salutarem in tuam mentem admitte. Sunt enim, sunt etiam tibi stateræ ac trutinæ, non ex ære ferroque conflatæ, sed ex morum castimonia et fide compositæ, atque his omnem sermonem examina. Propterea namque dixit : « Estote probi trapezitæ, » non ut in foro stantes pecunias numeretis, sed ut omni adhibito studio sermones examinetis : propterea Paulus quoque dixit Apostolus : « Omnia probate, quod autem bonum est, tenete solum [3]. » Neque vero propter explorationem tantum trapezitas appellavit, sed et propter eorum, quæ commissa sunt, distri-

[1] Prov. v, 3. — [2] Matth. xxv, 27. — [3] 1 Thess. v, 21.

butionem. Nam et trapezitæ si pecunias acceptas tantum domi recludant, neque in alios illas distribuant, totus illis quæstus peribit; atque idem accidit auditoribus. Si enim acceptam doctrinam apud te concludas, nec in alios diffundas, tota tibi in nihilum recidet negotiatio. Propterea in illis quotidie videmus officinis homines ultro citroque commeare. Hoc igitur et in doctrina servetur : siquidem apud nummularios illos, alios videmus pecunias committere, alios accipere statim, et abire, idque toto die fieri quivis potest cernere. Hinc fit, ut quamvis propriæ minime sint illis pecuniæ, quia tamen ad ea, quæ necessaria sunt, illis utuntur, multum ex alienis lucrum colligatur. Ita fac tu quoque : non sunt tua hæc eloquia, sed Spiritus sancti : si tamen illis probe uti noveris, multum tibi spirituale lucrum congeres : idcirco et Deus vos nummularios appellavit. Cur autem sermonem pecuniam appellavit? Quod nimirum quemadmodum pecunia perfecta regis effigie insignita est : nisi enim eam expressam habeat, proba pecunia non est, sed dicitur adulterina ; sic et doctrinam fidei figuram ac notam sermonis oportet perfectam habere. Rursus pecuniarum usus vitam omnem nostram continet, et contractuum omnium occasionem præbet, et seu sit emendum quidpiam, seu vendendum, per has cuncta peragimus. Hoc idem fit in doctrina, siquidem spiritualium occasio contractuum et radix est spiritualis hæc pecunia : quo fit, ut si quid a Deo coëmere voluerimus, numerato prius precum sermone, tum demum illud accipiamus, quod postulamus. Quod si negligentem fratrem videamus, atque pereuntem, si tanquam pecuniam doctrinæ sermonem numeraverimus, salutem ipsius lucrabimur, et vitam ememus. Quam ob causam omni ope conatuque curandum est, ut omnia conservemus, ac memoria teneamus, ut in alios illa distribuamus, siquidem a nobis quoque usuræ pecuniarum

istarum exiguntur. Attendamus igitur, dum eas recepimus, ut et in alios distribuere pecunias possimus; quandoquidem si velit, unusquisque nostrum docendi est præditus facultate. Non potes tantam Ecclesiam corrigere; at potes uxorem tuam monere : non potes tantam alloqui multitudinem; at filium tuum potes ad saniorem mentem reducere: non potes ad tantum populum doctrinæ sermonem dirigere : at potes servum tuum ad meliorem frugem revocare. Non excedit vires tuas Discipulorum cœtus ille : non excedit sapientiam tuam modus ille doctrinæ : sed et facilius quam nos ipsi, vos illos omnes potestis emendare. Ego enim semel aut plerumque in hebdomada vobiscum iterum versor, at tu perpetuo Discipulos intra privatos parietes habes, et uxorem, et liberos, et servos, et vesperi, et in mensa, et toto die potes illos corrigere. Aliunde quoque facilior fit ista curatio, siquidem ego, dum tantam alloquor multitudinem, quinam morbus animam vestram divexet, ignoro; quapropter singulis in collectis omnia cogor medicamenta proponere : vos vero non ita facere necesse est : sed minori vobis cum labore licet amplioris fructum correctionis decerpere. Vobis quippe probe nota sunt eorum peccata, qui sub eodem tecto vobiscum degunt : quocirca et celerius potestis medicinam adhibere.

III. Ne igitur, dilectissimi, contubernalium nostrorum curam omittamus, siquidem maxima pœna, suppliciumque paratum est immensum illis, qui domesticos suos neglexerint. « Si quis enim, inquit Paulus, suorum, et maxime do» mesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infi» deli deterior [1]. » Vides quo pacto Paulus eos feriat, qui » domesticorum curam negligunt? et quidem merito. « Qui » enim domesticos suos negligit, inquit, quomodo alienos » curabit [2]? » Scio me hac apud vos cohortatione frequenter

[1] I Tim. v, 8. — [2] Id, iii, 5.

usum esse, nec unquam uti desinam, tametsi deinceps innocens ego sum ab aliorum negligentia : « Oportuit enim, » inquit, te pecuniam meam committere nummulariis, » nec amplius quidquam requirit. Ego vero et pecuniam commisi, neque rationi ulli reddendæ sum obnoxius : verumtamen quantumvis innoxius sim, et a supplicio huic crimini proposito liberatus, tanquam pœnæ supplicioque obnoxius, ita salutis vestræ causa metuo et contremisco. Nemo igitur temere ac perfunctorie spirituales sermones auscultet, neque enim frustra et sine causa prolixa præmittuntur a me exordia : sed ut exactior eorum, quæ committuntur, fiat custodia. Ne ubi temere aut incassum applauseritis, ac tumultuati fueritis, domum recedatis : nihil enim ego vestras laudes curo, sed de vestra salute sum sollicitus. Nam illi quidem, qui in theatro certant, hujus rei mercedem a populo laudem accipiunt : nos vero hac de causa in hanc arenam non descendimus, sed ut propositam huic rei mercedem a Domino recipiamus. Propterea vos ad hoc frequenter adhortamur, ut ea, quæ dicuntur, in vestris mentibus alte defigantur. Ut enim plantæ, quæ profundas radices egerint, nullis ventorum incursibus concuti possunt : ita Scripturæ sententiæ quo altius fuerint in mente defixæ, minus facile negotiorum incursibus evelluntur. Dic enim, quæso, charissime, si filium fame confectum videres, an eum posses contemnere, neque omnia potius ferenda censeres, ut ejus posses famem mitigare? Ergo-ne panis fame divexatum non despiceres, divinæ autem doctrinæ fame pereuntem potes contemnere? Quo pacto igitur dignus fueris, ut pater voceris? siquidem multo gravior illa est hæc fames, quanto funestiorem in mortem desinit, unde majus in hoc studium conferendum est. « Educate enim, inquit, » filios vestros in disciplina et correptione Domini [1]. » Hæc

[1] Ephes. vi, 4.

est patrum cura pulcherrima, hæc germana parentum sollicitudo : hinc ego naturæ cognationem agnosco, si plus in spiritualia studii conferant. Sed satis indultum sit proœmiis, jam necesse est ad exolutionem debiti veniamus : hac enim de causa prolixum hunc et copiosum texuimus vobis sermonem, ut ea, quæ numerantur cum summa cautione suscipiatis. Quodnam ergo debitum fuit, quo contracto nuper discessimus? an vero illius forsan obliti estis? itaque vobis in memoriam a nobis necesse est revocari, priusque syngrapham legi, cujus opera prior solutio est peracta, et quænam fuerint a nobis numerata, dicendum est, ut ex iis, quæ numerata sunt, quæ sint reliqua videamus. Quænam igitur prius a nobis numerata sunt? Dixi tum temporis a quo scriptus fuerit liber Actorum, et quis operis istius auctor fuerit : imovero non quis auctor operis, sed quis minister. Non enim ille quæ dicta sunt produxit, sed iis, quæ dicta sunt ministravit. Dixi de Actis ipsis, et quid tandem sibi velit nomen illud Actorum, dixi etiam de Apostolorum appellatione jam necesse est dicamus, qua de causa statuerint patres nostri, ut liber Actorum in Pentecoste legeretur. Fortasse namque meministis hoc quoque tum pollicitos nos esse dicturos. Neque enim temere et sine causa nobis hæc tempora patres observarunt, sed prudenti aliqua ratione ducti id egerunt : non ut libertatem nostram temporum necessitati subjicerent, sed ut dum se imbecilliorum attemperant egestati, ad cognitionis opes illos proveherent. Atque ut intelligas eos idcirco tempora observare, non ut se observationis subjiciant necessitati, sed quod imbecillioribus sese accommodare conentur, audi quid dicat Paulus : « Dies observatis et menses, et tempora, » et annos? Timeo ne forte sine causa laboraverim in vobis [1]. » Tu autem nonne observas dies et tempora et annos? Jam-

[1] Gal. IV, 10.

vero si videamus eum, qui dies, et menses, et tempora, et annos observari vetat, hæc observare, quid quæso dicemus? num eum sibi repugnare secumque contendere? absit; sed eum quod vellet eorum tollere imbecillitatem, a quibus tempora observabantur, illis sese per observationem istam attemperare. Ita quoque faciunt medici, porrectos ægris cibos prius degustant, quamvis ipsi minime cibis indigeant, sed illorum studeant infirmitati mederi. Ita quoque Paulus egit, cum observatione temporum nihil indigeret, tempora observavit, ut eos, qui observabant, illa observandi imbecillitate liberaret. Ubi vero tandem tempora Paulus observavit? Attendite, quæso, diligenter. « Sequenti autem die, » inquit, appulimus Miletum [1]. » Proposuerat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes ageret Jerosolymis. Vides, ut ille qui dicebat : « Ne observetis dies, et menses, et tempora, » diem Pentecostes observare?

IV. Neque vero diem tantum observabat, sed etiam locum; non enim solum Pentecostes diem ut ageret festinabat, sed etiam ut eam Jerosolymis celebraret. Quid facis, beate Paule? Destructa sunt Jerosolyma, desolata sunt Sancta sanctorum sententia divina, prior religio sublata est. Nonne ad Galatas clamas et dicis : « Qui in lege justificari expectatis, a gratia excidistis [2]? » et cur nos iterum sub legis servitutem redigis? Non est exigui momenti res, de qua agitur, ut discamus, num secum ipse Paulus pugnet. Neque enim dies observat tantummodo Paulus, sed et alia legis præcepta custodit, et clamat ad Galatas dicens : « Ecce » ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit [3]. » Hic igitur Paulus qui dicit : « Quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil prode-

[1] Act. xx, 16. — [2] Gal. v, 4. — [3] Ibid. 2.

» rit, » ipse Timotheum circumcidisse comperitur. « Cum » enim invenisset, inquit Scriptura, Paulus Lystris ado» lescentem quemdam filium mulieris Judææ fidelis, patris » autem gentilis, eum circumcidit [1]. » Nolebat enim præputium habentem doctorem mittere. Quid facis, beate Paule? verbis circumcisionem tollis, et rursus factis illam confirmas? Non confirmo, inquit, sed tollo factis : siquidem mulieris Judææ fidelis filius erat Timotheus, patris autem Gentilis et ex genere præputium habente. Quando igitur eum præmissurus erat Judæis doctorem Paulus, nolebat sane præputium habentem mittere, ne statim a principio verbo fores occluderet. Ut igitur ad tollendam circumcisionem viam sterneret, et doctrinæ Timothei aditum reseraret, circumcisionem illi apposuit, ut tolleret circumci[illegible]nem. Propterea dixit : « Factus sum Judæis tanquam [illegible] » dæus [2] : » non ut Judæus fieret hoc dixit Paulus, [illegible] iis, qui Judæi manebant, persuaderet, ut non a[illegible] essent Judæi : propterea hunc etiam circumcidit, ut circumcisionem tolleret. Itaque circumcisione adversus circumcisionem est usus. Accepit enim et Timotheus circumcisionem, ut a Judæis posset admitti, et ingressus illos sensim ab hac observatione abduceret. Vides qua de causa et Pentecosten et circumcisionem Paulus observaret? Vultis et alia legitima vobis ostendam ab eo fuisse servata? diligenter attendite. Ascendit aliquando Jerosolymam, et cum eum vidissent Apostoli, dicebant ei : « Vides, frater Paule, » quot millia sunt in Judæis, qui convenerunt, et omnes » audierunt de te, quia discessionem doceas a lege. Quid » ergo? fac quod tibi dicimus : sunt apud nos viri votum » habentes super se : his assumptis sanctifica te cum illis, » et caput rade cum illis, ut reipsa fides illis fiat, quia quæ » audierunt de te falsa sunt, sed et ipse Moysis legem servas [3]. »

[1] Act. XVI, 1. — [2] 1 Cor. IX, 20. — [3] Act. XXI, 20-24.

Videtis condescensionem admirabilem? observat tempora, ut observationem temporum tollat : circumcisionem adhibet, ut circumcisioni finem imponat : sacrificium offert, ut observationem auferat sacrificiorum. Hoc autem illum idcirco fecisse ut intelligas, audi ipsum hoc dicentem : « Factus sum iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, » ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem : et cum liber » essem ab omnibus, omnium me servum feci[1]. » Hæc autem Paulus agebat, ut suum Dominum imitaretur. Nam ut ille « Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est » esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam » servi accipiens[2], » et cum liber esset, factus est servus : sic et iste cum liber esset ex omnibus, omnium se servum fecit, ut omnes lucrifaceret. Naturam nostram assumens dominus factus est servus, ut liberos redderet servos : « Inclinavit cœlos, et descendit[3], » ut eos qui inferius manebant in cœlum eveheret. « Inclinavit cœlos : » non dixit : « Dereliquit cœlos et descendit, » sed, « Inclinavit, » ut faciliorem tibi efficeret ascensum in cœlos : hunc quoque pro viribus imitatus est Paulus, quocirca dicebat : « Imitatores mei » estote, sicut et ego Christi[4]. » Et quomodo tu, beate Paule, Christi imitator es factus? Quomodo? quia nullibi quod mihi est utile quæro, sed quod multis, ut salvi fiant, et cum liber essem ex omnibus, omnium servum me feci. Nihil ergo melius est hac servitute, quippe quæ libertatem cæteris pariat. Spiritualis erat piscator Paulus; « Faciam » enim, inquit, vos piscatores hominum[5], » quam ob causam et ista præstabat. Nam et piscatores cum piscem viderint hamum deglutire, non statim retrahunt, sed recentes ad multum spatium sequuntur, et expectant ut hamus recte defigatur, atque ita prædam tutius extrahant . sic et Apos-

[1] 1 Cor. IX, 20-22.— [2] Philip. II, 6.— [3] Psal. XVII, 10.— [4] 1 Cor. IV, 16.— [5] Matth. IV, 19.

toli tum agebant : hamum doctrinæ verbi judaïcæ animæ injiciebant : at illi retrahebant temere, atque retinebant, et se ipsos ad circumcisionem traducebant, ad festa et temporum observationes, ad sacrificia, ad capita radenda, et cætera talia peragenda : verum Apostoli sequebantur illos ubique, nec retrahebant. Itaque sive circumcisionem quæras, inquit, non resisto, sed sequor : sive sacrificium requiras, sacrifico : sive radi velis me, qui a tua religione defeceram, adsum, et quod jusseris facio : sive Pentecosten observare præcipias, ne hic quidem reluctor, sed quocumque circumduxeris sequor, et cedo expectans, ut hamus verbi defigatur, sic ut tuto possim totam nationem vestram a veteri cultu ac religione revocare. Propterea namque Epheso Jerosolymam veni. Vides quantum obsequeretur Paulus piscaturæ piscium verbo cedens? vides rursus temporum observationem, et circumcisionis indulgentiam ac sacrificiorum communionem initam idcirco esse, non ut ipsi ad veterem religionem redirent, sed ut illos qui figuris adhærebant, ad veritatem proveherent? Qui enim in sublimi loco sedet, si perpetuo maneat in sublimi, nunquam poterit eum, qui deorsum jacet, evehere, sed illum prius se demittere oportet, ac deinde istum exaltari. Propterea ex sublimitate religionis evangelicæ descenderunt Apostoli, ut a religionis judaïcæ humilitate ad sublimitatem illam Judæos proveherent.

V. Sed temporum quidem observationem ac reliqua omnia utiliter et commode facta esse constat ex istis; reliquum est autem ut videamus qua de causa in Pentecoste liber Actorum legatur. Hac enim de causa hæc omnia proposuimus, ut cum temporum observationem instare videritis, ne existimetis Apostolos judaïcis ritibus velle se obstringere. Verum attendite diligenter, quæso; neque enim mediocrem quæstionem complectitur id quod dicturi

sumus. In die crucis omnia legimus quæ ad crucem pertinent; in magno sabbato rursus, traditum esse Dominum nostrum, crucifixum esse, mortuum esse secundum carnem et sepulcro conditum; cur igitur non etiam Apostolorum Acta legimus post Pentecosten; quando et evenerunt, et initium duxerunt? Ac scio equidem hoc ignotum esse multis, quam ob causam ex ipso Actorum libro demonstremus istud necesse est, ut non a Pentecoste, sed a tempore, quod Pentecosten secutum est, Apostolorum Acta initium duxisse intelligatis. Quocirca merito quæret aliquis, quam tandem ob causam statutum sit, ut historiam crucis in die crucis et passionis legamus; Apostolorum autem Acta non ipsis illis diebus aut illo tempore, quo patrata sunt, legamus, sed tempus præveniamus? Neque enim confestim, ubi Christus resurrexit, edita sunt miracula ab Apostolis, sed quadraginta diebus cum ipsis vescebatur in terris. Cur autem diebus quadraginta fuerit cum illis versatus in terris, alio tempore declarabimus. Nunc ad propositum revertamur, et ostendamus Christum non statim post resurrectionem in cœlos ascendisse, verum in terris commoratum esse diebus quadraginta cum Discipulis, neque simpliciter commoratum, sed et vescentem cum ipsis, et in mensa cum illis recumbentem familiariter cum illis versatum esse; ac post dies tandem quadraginta in cœlos ad Patrem ascendisse, ac ne tum quidem miracula illos edidisse, sed alios decem dies elapsos esse, cumque compleretur Pentecoste, missum ad eos Spiritum sanctum fuisse, tumque linguis demum igneis acceptis edere cœpisse miracula. Hæc autem omnia, dilectissimi, ex Scripturis demonstrabimus; exempli causa, quadraginta diebus cum ipsis versatum eum esse, Spiritum sanctum post Pentecosten descendisse, tumque linguas illos igneas accepisse, atque ab eo tempore miracula edi ab illis cœpisse. Quis

igitur omnia ista commemorat? Discipulus Pauli venerandus et magnus Lucas, dum ita incipit, et his verbis utitur: « Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, » quæ cœpit Jesus facere, et docere usque in diem, qua » præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, » assumptus est. Quibus et præbuit se ipsum vivum post » passionem suam in multis argumentis, per dies quadra- » ginta apparens eis, et loquens de regno Dei. Et convescens » præcepit eis, ab Jerosolymis ne discederent [1]. » Vides quadraginta diebus in terris Dominum versatum esse post resurrectionem, de regno Dei loquentem et cum Apostolis vescentem? Vides etiam cibum cum illis sumpsisse? « Et » præcepit eis, inquit, ab Jerosolymis ne discederent, sed » expectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, » ex me; quia Joannes baptizavit aqua, vos autem baptiza- » bimini Spiritu sancto non post multos hos dies [2]. » Hæc autem in diebus illis quadraginta a Salvatore sunt dicta. « Igitur qui convenerant, interrogabant eum dicentes; » Domine si in tempore hoc restitues regnum Israël? Dixit » autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, » quæ Pater posuit in sua potestate; sed accipietis virtutem » supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes » in Jerusalem, et in omni Judæa et Samaria, et usque ad » ultimum terræ. Et cum hæc dixisset, videntibus illis, » elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum [3]. » Vides quo pacto et cum ipsis quadraginta diebus versatus fuerit Christus in terris, et post quadraginta demum dies assumptus in cœlos fuerit; sed videamus an in Pentecoste missus fuerit Spiritus sanctus. « Et cum compleretur, » inquit, dies Pentecostes, factus est repente de cœlo sonus » tanquam advenientis spiritus vehementis et apparuerunt » illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra sin-

[1] Act. 1, 1-4. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Ibid. 6-9.

» gulos eorum[1]. » Videtis exactam demonstrationem allatam, ut constet quadraginta diebus in terris Christum esse versatum, nec ullum ab Apostolis miraculum esse patratum? Quomodo enim miracula patrare potuissent, cum necdum sancti ac vivifici Spiritus gratiam accepissent? Videtis post quadraginta dies Jesum assumptum in cœlos fuisse? Videtis rursus post decem dies ab Apostolis edita esse miracula? Cum enim compleretur dies Pentecostes, demissus est Spiritus sanctus; hoc igitur quærendum restat, qua de causa in Pentecoste Acta legantur Apostolorum. Si enim tum signa facere cœperunt Apostoli, hoc est, post Domini resurrectionem, tum etiam hunc legi librum oportebat. Nam quemadmodum ea, quæ ad crucem pertinent, in die legimus crucis, et in resurrectione item, et in singulis festis, quæ in singulis acciderunt, iterum legimus; sic et miracula oportuit apostolica in apostolicorum miraculorum diebus legi.

VI. Cur igitur non illa tum legamus, sed statim post crucem, et resurrectionem, causam omnem diligenter attendite. Statim post crucem, resurrectionem Christi annuntiamus; porro demonstratio resurrectionis miracula sunt apostolica; atqui nihil aliud est liber iste, quam apostolicorum schola miraculorum. Quod igitur dominicæ resurrectionis maxime fidem facit, hoc statim post crucem et vitæ largitricem resurrectionem patres legi statuerunt. Hanc igitur ob causam, dilectissimi, statim post crucem ac resurrectionem miracula legimus Apostolorum, ut manifestam et indubitatam resurrectionis probationem habeamus. Excitatum illum a mortuis corporeis oculis non vidisti; sed oculis fidei cernis illum a mortuis excitatum. Non vidisti illum his oculis a mortuis excitatum, at per illa miracula excitatum illum a mortuis intuebere. Ad

[1] Act. II, 1-3.

illum enim fidei conspectum signorum exhibitio te deducit. Itaque multo major et evidentior illa fuit demonstratio, quod in ejus nomine signa fierent, quam quod excitatus ille a mortuis appareret. Vis-ne intelligere, quo pacto majorem resurrectionis istud fidem faciat, quam si omnium hominum oculis sese intuendum obtulisset? Prudenter attendite; siquidem multi quærunt, et dicunt: « Quam ob causam, cum resurrexisset, non statim Judæis apparuit? » verum supervacaneus et vanus est iste sermo. Si enim ad fidem illos pellecturus fuisset, post resurrectionem omnibus apparere non recusasset; cæterum nequaquam eos se pellecturum fuisse, si post resurrectionem illis apparuisset, per Lazarum indicavit. Cum enim hunc quatriduanum mortuum, fœtentem, et corruptum suscitasset, et effecisset ut ligatus institis in conspectum omnium prodiret, non solum illos ad fidem non attraxit, sed etiam irritavit. Venientes enim ipsum etiam interficere hac de causa voluerunt [1]. Si ergo cum alterum a mortuis excitasset, non tamen crediderunt; si se ipsum ostendisset a semetipso suscitatum, nonne in ipsum furore exarcissent? Tametsi nihil ad effectum perducturi fuissent; tamen irrito conatu suam impietatem exercuissent. Ut igitur eos superfluo furore liberaret, se ipsum occultavit; majori enim illos supplicio obnoxios redidisset, si post crucem apparuisset; quocirca ut illis parceret, se ipsum quidem ab oculis eorum subtraxit, sed editis tamen miraculis se ipum ostendit. Non enim minus erat, quam si excitatum a mortuis eum cernerent, quod Petrum dicentem audirent: « In nomine Jesu » Christi surge et ambula [2]. » Atque hoc quidem plurimum valuisse ad resurrectionem astruendam, atque ad fidem faciendam proclivius quam illud prius, faciliusque mentibus hominum persuadere potuisse miracula, quæ in ejus

[1] Joan. XII, 10. — [2] Act. III, 6.

nomine facta cernebantur, quam si a mortuis excitatum illum vidissent, inde constabit. Resurrexit, et se ipsum Discipulis Christus ostendit; sed inventus est tamen aliquis et inter illos incredulus Thomas, qui dicitur Didymus, et opus illi fuit, ut in figuram clavorum manus inferret; opus fuit, ut et latus ejus palparet. Quod si Discipulus ille, qui tres cum illo annos exegerat, qui dominicæ particeps mensæ fuerat, qui signa conspexerat et prodigia maxima, qui loquentem illum audiverat, etiam cum illum a mortuis excitatum videret, non prius credidit, quam figuram clavorum et lanceæ vulnera conspexit; quomodo, quæso, totus orbis terrarum crediturus erat, si excitatum illum a mortuis conspexisset? Quis hoc unquam dicere audeat? Neque vero inde tantum, sed etiam aliunde constabit plus ad persuadendum signa valuisse, quam si resurgentem oculis se spectandum præbuisset. Cum enim Petrum audiissent turbæ claudo dicere : « In nomine Jesu » Christi surge et ambula [1], » tria millia et quinque millia virorum Christo crediderunt; at Discipulus cum suscitatum vidisset, incredulus fuit. Vides aptius ad fidem faciendam resurrectionis hoc fuisse? Nam illud quidem cum proprius Discipulus ejus vidisset, incredulus fuit; at hæc cum etiam inimici spectassent, crediderunt. Ita majus hoc illo fuit et evidentius, plusque ad illos alliciendos valuit atque flectendos, ut resurrectioni fidem haberent. Quid dico Thomam? siquidem ut scias ne cæteros quidem Discipulos primo intuitu credidisse, prudenter attende. Noli tamen illos condemnare, dilectissime. Si enim illos Christus non damnavit, neque tu illos damnes; videbant enim rem miram et inusitatam Discipuli, Primogenitum ipsum a mortuis excitatum; cæterum maxima ejusmodi miracula primo conspectu terrere consueverunt, quousque

[1] Act. III, 6.

in fidelium mentibus progressu temporis stabilitatem aliquam acquisiverint, quod etiam tunc Discipulis evenit. Post quam enim Christus, qui a mortuis resurrexerat, dixit illis : « Pax vobis, conturbati, inquit, et conterriti existi- » mabant se spiritum videre, et dixit illis Jesus : Quid » turbati estis [1] ? » Post hæc cum ostendisset eis manus et pedes, non credentibus illis præ gaudio et mirantibus dixit : « Habetis hic aliquid, quod manducetur [2] ? » quod hac ratione vellet illis fidem facere resurrectionis. Non persuadet tibi latus, inquit, neque vulnera? saltem mensa persuadeat.

VII. Ut autem accurate cognoscas idcirco illum dixisse : « Habetis hic aliquid, quod manducetur; » ne forte simulacrum esse vel spiritum, aut phantasma putarent, sed veram ac subsistentem resurrectionem, audi quo pacto Petrus his comprobet resurrectionem. Cum enim dixisset : « Deus illum suscitavit, ac dedit manifestum eum fieri » nobis testibus prærordinatis, » deinde resurrectionis demonstrationem afferens adjecit : « Qui manducavimus et » bibimus cum eo. » Propterea quoque alibi Christus cum mortuam suscitasset, ut fidem faceret resurrectionis, ait : « Date illi quod manducet [3]. » Cum igitur audis eum præbuisse se ipsum vivum per dies quadraginta illis apparentem, et cum illis vescentem, causam manducationis cognosce, non quod cibo nimirum indigeret, illum manducasse, sed quod Discipulorum mederi vellet imbecillitati, unde prodigia et signa Apostolorum liquet maximam resurrectionis demonstrationem extitisse. Quapropter ait ipse quoque : « Amen amen dico vobis, Qui credit in me, » quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet [4]. » Nam quoniam crux cum intervenisset, plurimos scandali-

[1] Luc. XXIV, 37, 38. — [2] Ibid. 41. — [3] Marc. V, 43. — [4] Joan. XIV, 12.

zaverat, idcirco pluribus illi miraculis opus fuit. Alioqui enim si, cum obiisset Christus, morte præpeditus mansisset, et sepultus, neque resurrexisset, ut aiunt Judæi, neque in cœlum ascendisset, non solum majora postea fieri miracula post crucem non oportuisset, verumetiam ea, quæ prius facta fuerant, opus fuisset extingui. Hic mihi diligenter attendite; indubitatæ quippe resurrectionis demonstrationem continent hæc quæ dicimus; quamobrem eadem rursus eloquar. Signa fecit antea Christus, mortuos suscitavit, leprosos mundavit, dæmones ejecit, crucifixus est deinde, atque ut dicunt scelesti Judæi, non resurrexit a mortuis. Quid igitur illis dicemus? Hoc nimirum, « Si non resurrexit, quomodo postea in nomine ipsius majora facta sunt signa? Nullus enim ex vivis cum obiisset, majora post obitum signa fecit; at hic majora et modo et natura fuerunt, quæ consecuta sunt, miracula. Siquidem natura fuere majora, cum Christi umbra nunquam mortuos suscitarit; at Apostolorum umbra talia multa perfecit. Modo vero majora fuere signa, quod tum quidem ipse imperans miracula ederet; post passionem autem servi ejus augusto et sancto ejus nomine adhibito majora et sublimiora peragerent, ut amplius et gloriosius virtus ipsius effulgeret. Multo quippe majus fuit alterum nomen ipsius usurpantem talia miracula patrare, quam ipsum imperantem. Vides et natura et modo majora fuisse Apostolorum signa, dilectissime, quæ Christi resurrectionem secuta sunt? Itaque resurrectionis indubitata est demonstratio. Nam ut ante dixi, et iterum dicam, si mortem obiisset Christus, et non resurrexisset, signa etiam interire oportuisset ac deleri; jamvero non modo deleta non sunt, sed et illustriora, deinde atque celebriora sunt facta. Si enim Christus non resurrexisset, nunquam alii ejus in nomine talia signa fecissent. Eadem quippe virtus et ante passionem et post passionem

edebat miracula; ac primum quidem per se, deinde vero per Discipulos; ut autem evidentior et gloriosior fieret resurrectionis probatio, majora post crucem fiebant, et sublimiora prodigia. Unde vero constat, dicet infidelis, edita tum fuisse signa? Unde quæso crucifixum Christum fuisse constat? Ex sacris Litteris, inquam. Nam et signa tum fuisse facta, et crucifixum fuisse Christum ex sacris literis constat. Illæ enim et hæc et illa narrant. Quod si tu noster adversarius dicas Apostolos signa non fecisse, majorem ipsorum ostendis virtutem, et gratiam divinam, quod absque signis tantum orbem terrarum potuerint ad pietatem traducere. Hoc enim maximum est et inusitatum miraculum, cum pauperes atque mendici, abjecti, illitterati, imperiti, viles. et numero duodecim tot urbes, gentes, populos, reges, tyrannos, philosophos, oratores, et totam propemodum terram absque signis potuerint ad se pertrahere. An vero cupis etiam nunc fieri signa cernere? tibi ego illa et majora prioribus ostendam, non unum mortuum suscitatum, non visum uni cæco restitutum, sed discussas erroris tenebras, quæ totam terram occupaverant; non leprosum unum mundatum, sed tot gentes, quæ peccati lepram absterserunt, ac per lavacrum regenerationis mundatæ sunt. Quod signum majus his quæris, mi homo, cum tantam et tam repente factam mutationem conspicias?

VIII. Vis-ne tu intelligere, quo tandem pacto visum universo terrarum orbi restituerit Christus? Antea lignum et lapidem non existimabant homines lignum et lapidem esse, verum res sensus expertes deos vocabant, adeo excæcati erant; jamvero quid lignum sit, quidve lapis noverunt; quid sit Deus crediderunt. Sola quippe fide immortalis ac beata illa natura spectatur. Vis-ne aliud quoque resurrectionis signum intueri? ex ipsa Discipulorum mente sump-

tum illud quoque majus videbis post resurrectionem affulsisse. Siquidem in confesso est apud omnes eum, qui erga viventem hominem benevole sit affectus, ipso mortuo fortasse ne quidem ejus meminisse; qui vero male affectus sit erga illum, dum viveret. et superstitem deseruerit, multo magis immemorem defuncti futurum. Quo fit, ut nemo qui amicum magistrumve superstitem reliquerit ac deseruerit, vita functum plurimi faciat, ac tum præcipue, cum propter exhibitam in eum benevolentiam mille pericula sibi viderit imminere. Ecce tamen illud quod nulli accidit, in Christo et Discipulis evenit, et qui viventem illum negaverant ac deseruerant, et comprehensum reliquerant, et aufugerant, post innumera illa opprobria, et crucem, tanti eum fecerunt, ut pro ipsius confessione ac fide animas etiam suas exponerent. Enimvero si mortuus fuisset Christus, neque resurrexisset, quî fieri potuisset, ut qui, dum superstes esset, ob periculum imminens fugerant, eo jam vita functo, propter illum mille periculis se ipsos objicerent? Ac cæteri quidem omnes fugerunt, Petrus vero etiam cum juramento ter illum negavit; et qui ter illum cum juramento negaverat, et vilis ancillulæ fuerat timore perculsus, posteaquam obierat, nobis rebus ipsis volens fidem facere se suscitatum illum a mortuis vidisse, sic repente mutatus est, ut integrum populum aspernaretur, et in medium Judæorum theatrum prosiliret, diceretque illum qui crucifixus fuerat ac sepultus, a mortuis die tertia surrexisse, atque in cœlos ascendisse, neque se mali quidquam reformidare. Unde igitur factum erat, ut adeo confidens esset? Non aliunde sane, quam ex eo quod de resurrectione certior factus esset. Cum enim illum vidisset, atque allocutus esset, deque rebus futuris verba facientem audiisset, hac de causa tanquam in gratiam hominis jam viventis periculum adiret, ita se malis omnibus objiciebat, utpote

qui majori virtute corroboratus esset confidentiaque majori; sic ut pro ipso mortem oppeteret, et cruci capite in terram verso affigeretur. Cum ergo majora fieri signa videris, et Discipulos majori eum benevolentia esse complexos, qui prius eum deseruerant, et majorem fiduciam præ se ferre, omni ex parte illustriorem rerum factam esse mutationem, omniaque tutiori ac jucundiori esse in statu collocata, tum ipso rerum experimento cognosce res Christi non esse mortis finibus circumclusas, sed resurrectionem illi successisse, ac vivere, superstitemque perpetuo crucifixum manere Deum immutabilem et immortalem. Neque enim Discipuli, nisi resurrexisset, ac viveret, majora postea miracula patrassent, quam quæ crucem præcesserant. Nam tum temporis etiam Discipuli reliquerunt eum; jamvero totus ad illum orbis terrarum accurrit, neque Petrus solum, sed et mille alii, ac multo plures post Petrum, ex illis qui illum minime viderunt, animas pro illo suas exposuerunt, capite truncati sunt, et innumera sunt mala perpessi, ut integra et illæsa ipsius confessione possent ex hac vita discedere. Quomodo ergo is qui mortuus erat et sepulcro conclusus, ut tu dicis, o Judæe, in omnibus qui secuti sunt illos tantam vim exhibuit tantamque virtutem, ut eis persuaderet, solum illum ut adorarent, omniaque sustinere ac perpeti mallent, quam suam in illum fidem amittere? Vides in omnibus certam resurrectionis comprobationem elucere, cum ex signis quæ tum facta sunt, quæque nunc fiunt, tum ex Discipulorum benevolentia, qui tum vivebant, et qui nunc vivunt, tum ex periculis in quibus semper fideles versabantur? Vis-ne etiamnum hostes cernere potentiam ac virtutem ejus pertimescere, ac multo amplius post crucem æstuare? audi sane prudenter, quid de his scriptum sit. Cum enim viderent, inquit Scriptura, Judæi Petri in loquendo liber-

tatem [1], et Joannis, atque animadverterent homines illos litterarum rudes et imperitos esse, mirabantur, et metuebant non quod litteras nescirent, sed cum illitterati essent omnes sapientes vincerent, cumque hominem cernerent, qui sanatus erat, nihil poterant contradicere, tametsi antea contradicebant cum signa fieri viderent. Cur igitur tum minime contradicebant? Cohibebat illorum linguam virtus invisibilis crucifixi; ille os eorum obturabat, ille libertatem in dicendo compescebat; propterea stabant, neque poterant contradicere. Cum autem verba etiam protulerunt, vide quo pacto metum suum fateantur. « Vultis, inquiunt, » inducere super nos sanguinem hominis istius [2]? » At enim si nudus homo est, cur ejus sanguinem pertimescis? quam multos Prophetas occidisti, quam multos justos jugulasti, Judæe, nec ullius illorum sanguinem reformidasti? cur igitur hic reformidas? vere conscientiam terrebat illorum crucifixus, suamque formidinem cum occultare non possent, vel etiam inviti suam coram inimicis imbecillitatem fatentur. Ac dum illum quidem crucifigerent, clamabant dicentes : « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros [3], » adeo sanguinem ejus spernebant; post passionem autem cum effulgentem illius virtutem intuentur, pertimescunt et æstuant, dicuntque : « Vultis inducere sanguinem hominis istius super nos? » At enim si seductor erat, et adversarius Dei, prout dicitis scelesti Judæi, quam ob causam sanguinem ipsius timetis! Etenim si talis erat, illius etiam fuerat cæde gloriandum; sed quoniam talis non erat, idcirco tremunt.

IX. Vides undique et inimicos æstuare ac timere? vides illorum anxietatem? crucifixi quoque benignitatem cognosce. Siquidem illi quidem dicebant : « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros : » Christus autem non ita

[1] Act. IV, 13. — [2] Id. V, 28. — [3] Matth. XXVII, 25.

[library stamp]

fecit; verum supplicans Patri ait: « Pater, dimitte illis: » non enim sciunt, quid faciunt. » Si enim super illos sanguis fuisset, et super filios illorum, nequaquam ex illorum filiis delecti essent Apostoli: nequaquam ter mille simul credidissent, neque quinquies mille. Vides ut illi quidem crudeles ac sævi cum in suos liberos essent, ipsam etiam naturam abnegarint: Deus autem patres omnes superaverit benignitate, ac filios majori quam matres fuerit amore complexus? Sanguis enim ejus super illos et super illorum filios fuit; super filios vero non omnes, sed super illos tantum, qui paternam impietatem et iniquitatem imitati sunt, et quotquot illis filii fuerunt non secundum naturæ successionem, sed secundum voluntatis insaniam, hi soli malis facti sunt obnoxii. Tu vero mihi bonitatem ac benignitatem Dei aliunde quoque considera. Non enim statim illis supplicium ac pœnam intulit, sed quadraginta et plures elabi post passionem annos sivit. Siquidem Salvator ipse, Tiberio imperante, cruci affixus est: at illorum civitas, imperantibus Vespasiano ac Tito, capta est. Cur igitur consequens tempus omisit? Voluit illis spatim ad pœnitentiam agendam præbere, ut peccata deponerent, ut crimina a se depellerent. Pos tquam autem temporis spatium ad pœnitentiam præstitutum habentes immedicabili se laborare morbo præ se tulerunt, tum demum supplicium illis ac pœnam intulit, et eversa illorum urbe per universum orbem terrarum eductos illos dispersit. Atque hoc benignitatis ejus opus fuit. Siquidem illos dispersit, ut Christum, quem cruci affixerant, ubique terrarum cernerent adorari, ut cum ab omnibus adoratum illum cernerent, ejusque virtutem perciperent, summam suam impietatem agnoscerent, eaque cognita ad veritatem redirent; atque ipsa captivitas illis deinde doctrinæ, ac supplicium admonitionis occasionem afferebat. Si enim in regione Judææ remansissent, vera-

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

ces fuisse Prophetas non agnovissent. Quid enim Prophetæ dicebant? « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem » tuam, et possessionem tuam terminos terræ [1]. » Itaque illos egredi oportuit ad terræ terminos ut propriis oculis cernerent a Christo terræ terminos possideri. Rursus alius Propheta dicit : « Et adorabunt eum singuli e loco suo [2]. » Ergo illos per omnia terræ loca dispergi oportuit, ut unumquemque adorare illum propriis oculis cernerent. Rursus alius dixit : « Replebitur terra, ut cognoscat Dominum, si- » cut aqua multa ad operiendum maria [3]. » In omnem igitur terram abire illos oportuit, ut repletam illam cognitione Domini viderent, et maria, hoc est, spirituales istas Ecclesias, pietate redundantia. Propterea ubique terrarum dispersit illos Deus : si enim in Judæa resedissent, hæc ignorassent : jamvero Prophetas veraces esse, atque ipsum virtute pollere suorum oculorum experimento vult ipsos cognoscere, ut siquidem probi gratique fuerint, ad veritatem per ista deducantur : sin autem in impietate perseverent, nullam habeant in tremenda die judicii excusationem. Propterea per universum orbem terrarum illos dispersit, ut et nos quidpiam inde lucri decerpamus, hoc est, dum prolatas illas de illorum dispersione prædictiones, deque Jerosolymorum eversione cernimus, quas et Daniel dum abominationis desolationis mentionem facit [4], et Malachias dum ait : « Quia et in vobis claudentur januæ [5], » et David, et Esaïas, et alii Prophetæ multi de his prædixerunt, ut videntes eos qui Dominum tot injuriis affecerant, ita fuisse punitos, patria et libertate privatos, et suis omnibus legibus ac paternis traditionibus, virtutem ejus agnoscamus, quæ illa prædixit atque perfecit, atque inimici quidem ex nostris bonis potentiam illius intelligant, nos autem ex supplicio de illis

[1] Psal. II, 8. — [2] Soph. II, 11. — [3] Habac. I, 4. — [4] Dan. IX. — — [5] Malac. I, 10.

sumpto immensam ejus benignitatem ac potentiam agnoscamus, nec unquam illum glorificare desinamus, ut et sempiterna atque ineffabilia bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, una cum sancto et vivifico Spiritu, honor et imperium nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TOMI OCTOGESIMI.

ANNOTATIONES.

ANNOT. (1), pag. 69.

Evangelium S. Marci (VII, 25.) sic habet : *Procidit ante pedes ejus.* Hæc dicit de Syrophœnissa, quæ eadem est atque Chananæa.

ANNOT. (2), pag. 258.

Martyrium, id est, Ecclesia Martyrum nomine consecrata, vel in qua Martyrum ossa deposita sunt. Vox frequens apud scriptores ecclesiasticos. Videre licet quæ de ea re dixerunt Maurini, in volumine sancti Athanasii in Onomastico.

ANNOT. (3), pag. 365.

Hæc, quæ numero VII feruntur, nec cum præcedentibus, nec cum sequentibus cohærent.

ANNOT. (4), pag. 366.

Hæc, quæ numeris VIII, IX et X feruntur, vere S. Chrysostomi sunt.

ANNOT. (5), pag. 398.

Sic omnes habent editi; at hæc verba, nec non et sequentia, non sunt Michææ, sed Malachiæ.

Annot. (6), pag. 433.

Quæ uncinis clauduntur in latinis versionibus, non leguntur in græco textu, neque apud Savilium; sed videntur ad seriem orationis pertinere, atque a veteri interprete lecta sunt.

Annot. (7), pag. 439.

Quæ clauduntur uncinis nusquam habentur in textu græco, nec in editione Savilii leguntur; sed illa vetus interpres legerat.

Annot. (8), pag. 450.

De Ecclesia sanctorum Apostolorum, in cujus porticu sepulti erant imperatores, quamque alii a Constantino, a Constantio alii structam volunt, vide Cangium in sua Constantinopoli.

Annot. (9), pag. 466.

Patriarcham Judæorum multi scriptores ecclesiastici memorant. Origenes in opusculo, quem typis dederunt Maurini post Præliminaria ad hexapla, dicit se cum Patriarcha Judæorum Iullo congressum esse. Patriarcham item Judæorum memorant S. Cyrillus Hierosolymitanus, S. Hieronymus, maximeque Theodoretus (Dialog. I.), ex cujus dictis arguitur Patriarchas Judæorum se ex progenie Davidis esse falso jactitasse. Duo erant Judæorum Patriarchæ, quarum alter in Judæa degebat, alter Babylone. De Patriarchis Judæorum agunt ii qui de Judæorum republica tractavere. Videre præsertim est Petavium in Notis

ad Epiphanium, et Jacobum Gothofredum ad Codicem Theodosianum.

Annot. (10), pag. 496.

Libanius in Antiochico ait Antiochiam in duas fuisse urbes divisam, alteram παλαιὰν, hoc est, antiquam, quæ secundum Orontis fluvii oram longum occupabat terræ spatium : alteram novam, in ejusdem fluvii insula sitam, forma rotunda, quæ quinque pontibus antiquæ jungebatur. In παλαιᾷ seu antiqua extabat vetus ecclesia, ab Apostolis fundata, ut dicit Homiliæ initio Chrysostomus : ideoque Apostolica vocatur a Theodoreto : et in Chronico Alexandrino παλαιὰ item Ecclesia dicitur. Cujus appellationis duplex videtur causa fuisse, et quod in veteri urbe sita, et quod antiquitus ab Apostolis fundata fuisset, quæ licet multoties propter Christi nomen eversa, multoties erecta denuo fuerit, παλαιᾶς tamen, seu veteris nomen non amiserat etiam tempore Auctoris Cronici Alexandrini. παλαιὰν Antiochiæ memorat Athanasius Tomo ad Antiochenos.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homilia in parabolam decem millium talentorum, pag. 42.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 176-187.
Homilia in demissionem Chananææ, pag. 63.	Ejusdem fragmenta, tom. xvii, pag. 121-131.
Homilia de petitione matris filiorum Zebedæi, pag. 81.	Ejusdem fragmenta, tom. xviii, pag. 156-162.
Concio i. De Lazaro mendico, pag. 131.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 227-236.
Concio ii. De eodem Lazaro, pag. 161.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 236-245.
Concio iii. De eodem Lazaro, pag. 177.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 246-250.
Concio iv. De eodem Lazaro, pag. 201.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 250-257.
Homili i. In crucem et cœmeteria, pag. 257.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 405-410.
Homilia ii. In crucem et in confessionem latronis, pag. 279.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 411-425.
Concio in sanctum Pascha, pag. 332.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 473-478.
Homilia in ascensionem Domini, pag. 441.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 488-491.
Homilia ii. De sancta Pentecoste, pag. 401.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, pag. 492-493.
Homilia de consubstantiali Filio, pag. 411.	Ejusdem fragmenta, tom. xiii, pag. 597-602.
Homilia quod Christus sit Deus, pag. 430.	Ejusdem fragmenta, tom. xiii, pag. 282-326.
Sermo i. In inscriptionem altaris et in principio Actorum, p. 369.	Ejusdem fragmenta, tom. xiii, pag. 526-537.

INDEX

TOMI OCTOGESIMI.

HOMILIÆ IN QUÆDAM LOCA EVANGELIORUM.

EXPLICIT INDEX.

vol. 11
9721

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK CRESCENT
TORONTO — 5, CANADA
9721.